Yaubada wasana: Buka Hauhauna tupwana

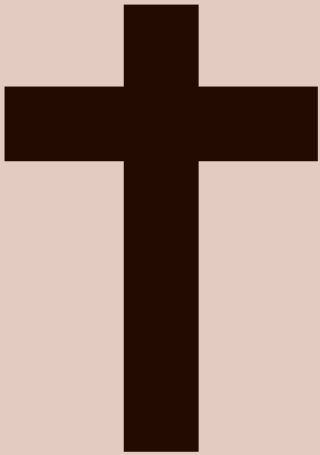

The Message about God: The New Testament in the Saliba language of Papua New Guinea

Yaubada wasana: Buka Hauhauna tupwana
The Message about God: The New Testament in the Saliba language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Saliba long Niugini

copyright © 2007, 2013, 2017, 2021 Wycliffe Bible Translators, Inc.

℗ Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Saliba

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-07-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Nov 2022 from source files dated 13 Apr 2022
a38b418f-b400-5c73-b231-ea8af9b0924a

Contents

Mataiyo 1
Maleko 71
Yowane 113
Apostolo 165
1 Kolinito 230
2 Kolinito 261
Galatiya 280
Epeso 292
Pilipi 302
Kolose 310
1 Tesalonika 318
1 Timoti 324
2 Timoti 333
Taitasi 340
Pilemona 344
Hebelu 346
Yamesi 368
1 Petelo 377
2 Petelo 386
1 Yowane 392
2 Yowane 400
3 Yowane 401
Yuda 403
Hemasalaha 406

Yesu wasana Mataiyo ye kuli wa

Buka ta hededehemasalahana

Buka ta taukulina meta Mataiyo, iya Yesu yona hekahekata hesau, na hesana bagubagunana Lewi. Iya Dius tamowaina na yona magai meta Kapelenauma (Mataiyo 4:13, 9:1,9). Kana paisowa takisi tautanotano, na kabo Yesu iya ye lobai na ye yoganei bena iya ye hemuliwatani (Mataiyo 9:9). Yesu wasana bukana ta Mataiyo ye kuli nuwana bolimai 60 ye lau 85 AD luwadiyena.

Mataiyo buka ta ye kuli meta Dius tamowaidiyao hesabadi. Dius tamowaidi wa Yaubada yona hededehesunuma beyabeyadi wa se sunumaedi na yona basileiya se nayai bena ye masalaha tanoubu ta unai. Mataiyo ye hekitadi meta Yesu Yaubada yona basileiya ye baheiyama (Mataiyo 3:2, 4:17).

Yesu iya Dius kadi mumuga Abelahama kana isimulita (Mataiyo 1:1). Yesu hinage Mose lauhedamaina (Dutelonomi 18:15), na gonogonowana doha Mose, Yesu hinage ye sae kuduli unai na laugagayo hauhauna ye leyama yo laulau dudulaidi ye hekatadi (Mataiyo 5—7). Yesu hinage Dawida kana isimulita, iya nabada wa unai Dius yodi wasawasa saesaena wa (Mataiyo 1:6,17), yo Yesu Isalaela (o gonowana ta wane, Yaubada yona basileiya) yodi wasawasa (Mataiyo 21:5, 27:11). Yesu meta peloweta yodi hedehedede wa ye hemamohoiyedi (Mataiyo 1:22, 2:15,17,23, 4:14, 8:17, yo hekadiyo). Yona boita unai tamowai maudoidi ye hemaisahaidi na se hemala Yaubada yona tamowai (Mataiyo 1:21, 26:28). Na kabo Yaubada iya ye hetolo'uyoi (Mataiyo 17:9, 20:19, 28:7) na unai ye hemamohoiyei meta Yesu mamohoi Yaubada Natuna.

Teina maudoina ta ye hemasalaha meta Yesu iya Yaubada yona hededehesunuma tamowaina yo Dius yodi ↑Mesaiya o ↑Keliso (Mataiyo 11:2-6, 16:16,20, 23:10), yo iya taugilihaidi. Na Yesu nige Dius se bom mo yodi Mesaiya, na ↑dagela tamowaidi hinage (Mataiyo 2:1-12, 28:18-20).

Kabahetubu unai Mataiyo ye kuli bena Yesu hesana iya Imanuwela, kaniyona ede "Yaubada maiyada" (Mataiyo 1:23), na gehegehena unai Yesu ye hededehesunuma meta iya maiyada (Mataiyo 28:20).

Buka ta tupwana lakilakidi

- Yesu kana mumuga yo yona huyalabasi wasana (*Mataiyo 1:1—2:23*)
- Yowane Babatiso wasana (*Mataiyo 3:1-12*)
- Yesu babatiso ye hai na laukita ye hekalo (*Mataiyo 3:13—4:11*)
- Yesu Galili unai ye paisowa (*Mataiyo 4:12—18:35*)
- Yesu ye sae Yelusalema (*Mataiyo 19:1—20:34*)
- Yesu yona mauli mayadaidi gehegehedi, se helauhetala na se unuhemwaloi (*Mataiyo 21:1—27:66*)
- Yesu ye tolo'uyo na yona hekahekatao ye hetamalidi yona tautauwasa (*Mataiyo 28:1-20*)

Yesu Keliso kana kulutubuwao
(Luka 3:23-38)

1 Teina ta Yesu Keliso kana kulutubuwao. Abelahama unai ye hetubu
ye dobi Dawida iya wasawasa, na kabo ye dobi ede Yesu unai.
2 Abelahama natuna Isako,

Isako natuna Yakobo,
Yakobo natuna Yuda ma kana kahao.
3 Yuda natunao Pelesi yo Sela, sinadi ede Tamala.
Pelesi natuna Heselona,
Heselona natuna Lama.
4 Lama natuna Aminadaba,
Aminadaba natuna Nasona,
Nasona natuna Salamona.
5 Salamona natuna Bowasi, na sinana ede Lahaba.
Bowasi natuna Obedi, sinana ede Luti.
Obedi natuna Yese,
6 Yese natuna Dawida, iya ede wasawasa.

Dawida natuna Solomona, sinana ede Bateseba, iya meta Ulaiya kwabulina.**
7 Solomona natuna Lehobowama,
Lehobowama natuna Abiya,
Abiya natuna Asa.
8 Asa natuna Yehosapata,
Yehosapata natuna Yeholama,
Yeholama natuna Usiya.
9 Usiya natuna Yotama,
Yotama natuna Ahasa,
Ahasa natuna Hesekiya.
10 Hesekiya natuna Manase,
Manase natuna Amona,
Amona natuna Yosiya.
11 Yosiya natuna Yekoniya** ma kana kahao. Siya yodi huya unai Babeloniya yona tau'iyala se laoma Yudeya tanona tamowaidiyao se haidi se laedi Babeloniya.

12 Na muliyena kabo Yekoniya natuna Seyalatiyela,
Seyalatiyela natuna Selubabela.
13 Selubabela natuna Abiuda,
Abiuda natuna Eliyakima,
Eliyakima natuna Asowa.
14 Asowa natuna Sadoka,
Sadoka natuna Akima,
Akima natuna Eliuda,
15 Eliuda natuna Eleyasala,
Eleyasala natuna Matana,
Matana natuna Yakobo,
16 Yakobo natuna Yosepa.
Yosepa mwanena Maliya. Maliya natuna ede Yesu, iya hesana ta katai ede Keliso.

17 Unai, Abelahama kana isimulitao ye dobi Dawida unai meta isi saudoudoi-hasi (14), yo Dawida unai ye dobi huyana se laedi Babeloniya, isidiyao meta saudoudoi-hasi (14), na kabo ye dobi Keliso unai meta hinage isi saudoudoi-hasi (14).

** **1:6:** 2 Samuwela 11—12 unai. ** **1:11:** Yekoniya hesana hesau ede Yehoyakina.

Yesu Keliso huyalabasina
(Luka 2:1-7)

18 Yesu Keliso huyalabasina wasana ede doha teina: Maliya Yesu
sinana se hededehepatulaei Yosepa unai, na sola nige se miyakesega, na
ye masalaha na kabina se kata meta Maliya ye diyaka Yaluwa Tabuna
logulogunaena.
19 Na Yosepa meta tamowai namwanamwana na nige ye henuwa
Maliya ye hemwadine tamowai matadiyena. Unai yona nuwatu ye
ginauli bena wadawadamyena ye inawasei.** 20 Sola ye nuwanuwatu,
na Guiyau yona anelu ye laoma kenosuwaiyena ye hededelau unai
ye wane, "Yosepa Dawida natuna,** tabu ku matausi na Maliya ku
tawasolai. Iya natuna meta Yaluwa Tabuna unai ye tubuma. 21 Iya kabo
natuna loheya ye labasi, na hesana kabo ku tole Yesu,** matawuwuna
iya boda Isalaela yodi yababa udiyedi kabo ye gilihaidi."
22 Ginauli maudoidi ta se tubu bena Guiyau yona hedehedede
peloweta kawanaena ye hededenonohaiyako wa ye hemamohoiyei:
23 "Hasala nuwanuwasupuna kabo ye diyaka, na kabo natuna loheya ye
labasi. Iya kabo hesana se tole ede Emanuwela" *(Aisaiya 7:14)*
Emanuwela kaniyona ede "Yaubada maiyada".
24 Yosepa ye kenotolo ede Guiyau yona anelu yona hedehedede wa ye
lauwatani na Maliya ye woyaiyama yona magaiyena ye kitahetete. 25 Na
sola Maliya ma nuwanuwasupuna ye lau ee kana siga natuna ye labasi.
Na Yosepa hesana ye tole ede Yesu.

2

Tamowai sibasibadiyao teha kaluwabu unai se laoma

1 Yudeya magaina gagilina hesau hesana Betelehema unai Yesu se
labasi, Heloda** yona huyawasawasa unai. Na tamowai sibasibadiyao
kipwala taukitahekasadi teha kaluwabu unai se laoma ee Yelusalema
unai se lage, 2 na se henahenamai se wane, "Komiu Dius yomi wa-
sawasa hauhauna se labasiyako wa, iya ede haedi? Yona huyalabasi
kipwalana teha kaluwabu unai ye sae ka kita, ede ka laoma ta bena iya
ka taba'ohui."
3 Heloda wasawasa hedehedede ta ye lapui meta ye siliyata, unai
nuwana ye modekalili, yo Yelusalema tamowaidi maudoidi hinage.
4 Na taukaitalasam tauwoyaidi yo laugagayo taulauhekataedi ye yo-
gagogoidima na ye henamaiyedi, "Haedi kabo Keliso se labasi? *Na*
peloweta beyabeyadi yodi kulikuli udiyedi meta saha se kuli?" 5 Na se

---

** **1:19:** Unai yona nuwatu ye ginauli bena wadawadamyena ye inawasei: Dius yodi kabikabi unai waihiu se hededehepatulaei tau hesau unai se kita doha se tawasola, unai tamowai matadiyena Maliya ye ganawali. Na Yosepa meta laulau dudulaidi tamowaina, ede nige gonowana Maliya ye tawasolai, matawuwuna ye ganawaliko. Na iyamo nige ye henuwa bena Maliya ye hemwadinekaliliyei tamowai matadiyena, unai ye nuwatui bena kabo wadawadamyena ye laugabaei na Maliya kabo natuna tamana wa ye tawasolai. ** **1:20:** Dawida natuna: Dawida meta Yosepa kana mumuga, na anelu wa Dius yodi hedehedede unai Yosepa ye yoganei ye wane, Dawida natuna. ** **1:21:** Yesu kaniyona meta Yaubada tauhemaulida. Kalina Hebelu yo Alamaiki udiyedi se katakatai ede Yeshua, na kalina kesega kesega katakataina udoi'udoi. ** **2:1:** Heloda wasawasa ye hetahetala'usei ta meta iya Heloda bagubagunana, hesana se katai ede Heloda Lakilakina. Iya mulina ne unai Heloda hekadiyo se hemala wasawasa meta iya kana isimulitao.

wane, “Yudeya magaina Betelehema unai, matawuwuna ede peloweta
ye kulinonohaiyako ye wane,
6 ‘Na kowa, Betelehema Yudeya tanona** unai,
kowa nige ku dobikalili Yudeya magaidiyao udiyedi,
matawuwuna kowa kalimyena kabo tauwoyawoya ye laoma
na yogu boda Isalaela ye kitahetetedi.’ ” *(Maika 5:2)*
7 Na kabo Heloda tamowai sibasibadiyao wa ye yogahesuwaladi na ye
henamaiyedi kipwala wa yona huyamasalaha mayadaina mamohoina
bena kabina ye kata. 8 Na kabo ye hetamalidi se lau Betelehema yo ye
wane, “Kwa lau wawaya ta kwa loyanamwanamwaei. Ena kwa lobai
kabo kwa uyoma yogu kwa hedehededenamwanamwa, na kabo yau
hinage ya laowa unai ya taba'ohu.”
9-10 Wasawasa wa kalinana se lapui na kabo se lau, na kipwala wa ye
woya'useidima wa se kita'uyoi meta se gwauyalakalili. Na ye kedabagu-
naidi ye lau wawaya wa yona kabamiya wa unai. 11 Se mwalaesae numa
kalona wa unai na wawaya wa ma sinana Maliya se kitadi, se tulibono yo
wawaya wa unai se taba'ohu. Yodi kainauya se haidi na se kainauyaidi,
gole yo mulamula panepanedi labui meta inisenisi yo mulo.**
12 Na kabo kenosuwaiyena Yaubada ye hededelau udiyedi tabu se uyo
Heloda unai. Ede keda hesau se hai na se uyo yodi magai.

Yosepa ma mwanena yo natudi se wasabu se lau Aikupito

13 Tamowai sibasibadiyao wa se dahalaiko, na kabo Guiyau yona
anelu kenosuwaiyena ye taumasalaha Yosepa unai ye wane, “Ku tolo
wawaya ta ma sinana ku woyaidi kwa wasabu kwa lau Aikupito. Menai
kabo kwa miya ye lau ee kana siga ya hededelaowa'uyo. Matawuwuna
Heloda wawaya ta ye wasewasenei bena ye unui.” 14 Ede boniyaina
ne unai Yosepa ye tolo na wawaya wa ma sinana ye wasabuyedi se lau
Aikupito. 15 Unai se miya ye lau ee Heloda ye boita. Teina unai Guiyau
yona hedehededepeloweta saha ye hededenonohaiyako wa ye laoma ye
mamohoi:
“Aikupito unai natugu tau ya yoganei'uyoiyama.” *(Hoseya 11:1)*

Heloda yona tau'iyala wawayao se unuidi

16 Heloda wasa ye lapui meta tamowai sibasibadiyao wa iya se lupoi,
unai ye kouyalayalakalili. Ede yona tau'iyala ye hetamalidi se lau
Betelehema maudoina unai wawayao tatao yodi bolimai labui sola nige
se haidi maudoidi se unuidi. Matawuwuna ede tausibasiba wa ye
henamaiyedi na kipwala yodi huyakitana wa unai ye laoma meta sola
nige bolimai labui ye lobai. 17 Teina unai peloweta Yelemaiya saha ye
hededeyako wa ye laoma ye mamohoi, ye wane:
18 “Kalina lakilakina Lama** unai ye laoma:
nuwayababa yo doulakilaki daguguna.

** **2:6:** Yudeya hesana beyabeyana meta Yuda, iya ede kadi mumuga hesana. ** **2:11:** Yodi kainauya wa kaniyodi ede teina: Gole unai se hemasalaha meta Yesu se kita iya wasawasa. Taukaitalasam tamowaidi inisenisi se gabugabu na kasuna ye sae Yaubada unai, unai inisenisi kainauyana wa ye hemasalaha meta tausonoga wa Yesu se kita iya Yaubada. Mulo meta kamkamna tauhekaiyawasidi yo hinage tauboiboita sinaledi kabaheyausidi, unai ye hemasalaha meta Yesu kabo ye kamkamna yo ye boita. ** **2:18:** Lama meta magai hesau Yelusalema dedekanaena. Hedehededе ta unai Mataiyo ye hai Betelehema unai ye heyaheyasoniyei.

Lahela** natunao sabidi ye dou na nige ye henuwa nuwana se hededehetalu,
matawuwuna ede natunao se boitako." *(Yelemaiya 31:15)*

Aikupito unai se uyoma Isalaela

19 Heloda yona boita mulinaena, Aikupito unai Guiyau yona anelu
kenosuwaiyena ye taumasalaha Yosepa unai 20 ye wane, "Ku tolo
wawaya ta ma sinana ku woyaidi kwa uyo Isalaela tanona unai,
matawuwuna wawaya ta bena tau'unuina wa se boitako." 21 Unai
Yosepa ye tolo wawaya wa ma sinana ye woyaidi na se uyo Isalaela. 22 Na
wasa ye lapui meta Heloda natuna Alekelau iya tamana lauhedamaina
Yudeya yodi wasawasa, unai ye matausikalili na nige ye henuwa ye lau
Yudeya. Na kenosuwaiyena hedehededehesibasiba ye haidi unai ye lau
Galili 23 na magai hesau hesana Nasaleta unai se miya. Unai peloweta
yodi hedehedede hesau hinage ye laoma ye mamohoi:
"Iya kabo hesana se katai Nasaleta tauna."

3

Yowane Babatiso yona lauguguya balabalaena
(Maleko 1:1-12, Luka 4:1-13, Yowane 1:19-28)

1 *Bolimai hisa se lau mulidi ne unai*** Yowane Babatiso Yudeya
balabalanaena ye hetubu ye lauguguya ye wane, 2 "Kwa nuwabui!
Matawuwuna Galewa basileiyana** ye hanahanaumako!" 3 Yowane
meta iya tamowaina ede Aisaiya peloweta ye hededehemasalaha'usei
wa ye wane,
"Tamowai hesau balabala unai ye yogayoga ye wane,
'Guiyau yona keda kwa kabinonohai,
yo yona kabalau kwa hedudulai!' " *(Aisaiya 40:3)*

4 Yowane kana kaleko meta kamela wiyana unai se ginauli, na kana
dagilolo meta suisui hesau dahina,** na kana kai ede mwadimwadi
yo kamwakamwa. 5 Yelusalema, Yudeya yo Yolidani tehana maudoina
tamowaidiyao se laoma iya kalinawai 6 na yodi yababa se hededehemasalahadi, ede Yowane ye hebabatisoidi Yolidani sagasagana unai.

7 Kabo Paliseya yo Sadusiya tamowaidiyao gwaudi se laoma Yowane
unai babatiso hesabana. Ye kitadi ede ye dilaidi ye wane, "Komiu
mwata natunao! Kaiteya ye hededelaowa bena kabo Yaubada yona
hekamkamna kwa yabubugabaei? 8 Bena nuwabui kaniyona kwa
miyahemasalahadi! 9 Na tabu kwa nuwatui meta kabo *kwa bom kwa*
hemauli'uyoigomiu na kwa wane, 'Kama kulutubu meta Abelahama!'**
Ya hededelaowa, Yaubada gonowana weku ne udiyedi Abelahama kana
isimulita ye hetubudi. 10 Kilam ye tolenonohaiyako. Na ena kaiwa hesau

---

** **2:18:** Lahela: Sina bagubagunana ye hai ye heyaheyasoniyei sina maudoidi Betelehema unai natudiyao se boitako wa udiyedi. ** **3:1:** Bolimai hisa se lau mulidi ne unai: Mataiyo yona kulikuli unai ye kuli, Tenem mayadaidi ne udiyedi. Na saha ye hetala ede Yesu yona huyamiya Nasaleta unai bolimaidi se lau sabi gehedi. ** **3:2:** Galewa basileiyana meta Yaubada yona kabatanuwaga o Yaubada yona basileiya. Mataiyo Dius yodi hedehedede yo yodi laulau ye lauwatani ede Yaubada hesana nige ye katakataikaliliyei, na galewa mo ye hepaisowa. ** **3:4:** Kaleko yo dagilolo: Yowane kana kaleko meta gonogonowana doha peloweta Ilaisa kana kaleko (2 Kin 1:8). ** **3:9:** Kama kulutubu meta Abelahama: Abelahama meta iya Yaubada yona kaisunuwa tamowaina, yo iya unai Dius bodana se tubuma. Paliseya yo Sadusiya tamowaidiyao wa se tolobayao kadi kulutubu ne unai na se bom se kita'uyoidi meta siya Yaubada kana bodao.

nige ye kaniyonamwanamwa meta kabo ye koigabaei yo ye gabalaei
kaiwa kalakalasina luwanaena.
11 Yau waila unai ya hebabatisoigomiu, yomi nuwabui kabakitana.
Na tamowai hesau ede sola kabo ye laoma. Iya yona gigibwali meta
ye saekalili na kabo yau. Yau nige ya namwakalili taba iya kana
sendolo ya baheidi.** Iya kabo Yaluwa Tabuna yo kaiwa kalakalasina
udiyedi ye hebabatisoigomiu. 12 Yona kabahesuhesuluisini kaikaiwana
iya nimanaena, na kabo witi ye hesuluisinidi yo ye hinelidi. Na kabo
kaniyodi ye toledi sanalaena, na mosomosodiyao *ye tolehesuwaladi*
kabo ye gabudi kaiwa kalakalasina nige yona kababoso unai."

Yesu yona babatiso
(Maleko 1:9-11, Luka 3:21-22, Yowane 1:32-34)

13 Kabo Yesu Galili unai ye laoma Yolidani sagasagana unai, bena
Yowane unai babatiso ye hai.
14 Na Yowane ye kaipate bena Yesu ye hededehekaiyawasi ye wane,
"Idohagi to kowa ku laoma yau kaliguyena? Ye namwa mo taba kowa ku
hebabatisoigau!" 15 Na Yesu ye hededebui ye wane, "Nige, teina mahana
ta unai meta kowa bena ku hebabatisoigau. Taba Yaubada yona nuwatu
mo ta lauwatani." Ede Yowane ye talam na Yesu ye hebabatisoi.
16 Ye hebabatisoi ye gehe kabo Yesu waila ne unai ye gayo ye saesae,
na mahanana ne unai galewa ye tasoke, na Yesu Yaubada Yaluwana**
ye kita ye dobima doha bunebune na ye talu iya unai. 17 Na kalina hesau
galewa ne unai ye wane, "Teina yau natugu. Iya ya gadosisiyei, yo ya
gwauyalakalili iya unai."

4

Diyabolo Yesu ye nohoi
(Maleko 1:12-13, Luka 4:1-13)

1 Na kabo Yaluwa Tabuna Yesu ye laei balabalaena bena diyabolo iya
ye nohoi. 2 Menai ye kaihudi ye lau mayadai 40 yo boniyai 40, ede
ye hasali. 3 Na taunohonoho wa ye laoma kalinaena ye wane, "Ena
kowa Yaubada natuna, kabo ku hededelau weku ne udiyedi se hemala
pwalawa." 4 Na Yesu ye wane, "Yaubada kalinana unai ta hasili ye wane,
'Tamowai nige pwalawa mo unai ye maumauli, na Yaubada yona hede-
hedede maudoidi udiyedi hinage se maumauli.' " *(Dutelonomi 8:3)*
5 Na kabo diyabolo wa Yesu ye laei Yelusalema, na se sae Numa
Tabuna kewana saesaena unai se tolo, 6 na ye hededelau unai ye wane,
"Ena kowa Yaubada Natuna, kabo ku kamposidobi. Matawuwuna buka
tabuna unai se kuli se wane,
'Yaubada kabo ye hededelau yona anelu udiyedi na se kitahetete-
namwanamwaego.
Kabo nimadiyena se kabisinigo, na nige gonowana kaem ne ku
koiyedi weku udiyedi.' " *(Same 91:11-12)*
7 Na Yesu ye hededebui ye wane, "Na hinage buka tabuna unai ta hasili
meta ye wane, 'Tabu Guiyau yom Yaubada ku lautonogi.' " *(Dutelonomi 6:16)*

** **3:11:** Kana sendolo ya baheidi: Teina ta meta heyayai tauhaina kana paisowa hesau, meta tamowai se saguidi kadi sendolo bikibikidi ne mainadi se yailidi na sendolo ne se haigabaedi.

** **3:16:** Yaubada Yaluwana meta Yaluwa Tabuna.

8 Na kabo diyabolo wa Yesu ye laei kuduli saesaekalilina unai na
tanoubu ta basileiyana maudoidi yodi namwanamwa saesaedi ye hekita
9 na ye wane, “Ena ku gulidobi yo ku taba'ohu kaliguwai, kabo ginauli
maudoidi ta ya haidiwa.”
10 Na Yesu ye wane, “Satani, ku tausuwala! Matawuwuna buka tabuna
unai ye wane,
‘Guiyau yom Yaubada mo unai ku taba'ohu, yo iya ye bom mo ku
hedebasae.’ ” *(Dutelonomi 6:13)*
11 Ede diyabolo wa Yesu ye laugabaei, na anelu se laoma Yesu se
kitahetete.

Yesu ye hetubu ye lauguguya
(Maleko 1:14-15, Luka 4:14-15)

12 Huya hesau Yesu wasa ye lapui meta Yowane se haiyako na numatu-
tugudu unai se tole. Ede Yudeya ye laugabaei na ye uyo Galili. 13 Nige
ye uyo yona magai Nasaleta, na ye lau Kapelenauma unai ye miya,
Galili Gabwana** dedekanaena, meta Sebulona yo Napatali tehadiyena.
14 Unai saha Aisaiya peloweta ye hededeyako wa ye hemamohoiyei:
15 “Sebulona tanona yo Napatali tanona,
tanodiyao udiyedi keda ye dobi gabwa,
tano Galili Gabwana dedekanaena,
Yolidani sagasagana hali tanakawasina,
Galili tanona dagela tamowaidiyao yodi kabamiya;
tano ta tamowaidiyao yodi wasa ya hedehededei ede teina:**
16 Masigili unai taumiya wa mala lakilakina se kita,
yo mwaloi logulogunaena taumiya kalidiyena mala ye sina.” *(Ai-
saiya 9:1-2)*
17 Tenem huyana ne unai Yesu ye hetubu ye lauguguya ye wane, “Kwa
nuwabui, matawuwuna ede galewa basileiyana ye hanahanaumako.”

Yesu yona hekahekatao bagubagunadi ye yoganeidi
(Maleko 1:16-20, Luka 5:1-11, Yowane 1:35-51)

18 Huya hesau Yesu ye yona ye laulau Galili Gabwana dedekanaena
ede tauyamayama labui ye kitadi yodi hinaya udiyedi se yamayama.
Tamowaidiyao ede Simona – hesana hesau ede Petelo – ma kana kaha
Andeleya. 19 Na ye yogadobi udiyedi ye wane, “Kwa saema kwa hemuli-
watanigau, na kabo ya hekatagomiu kwa hemala tamowai tauyamaya-
maidi.” 20 Ede mahanana ne unai yodi hinaya wa se laugabaedi na se
saema se hemuliwatani.
21 Se tausigilau, na kabo Sebedaiyo ma natunao Yamesi yo Yowane ye
kitadi yodi waga unai, yodi hinaya se polapolaidi. Na Yamesi ma kana
kaha Yowane ye yoganeidi. 22 Mahanana ne unai tamadi yo yodi waga
wa se laugabaedi, na Yesu se hemuliwatani.

Yesu taukasiyebwa ye henamwanamwadi
(Maleko 1:39 yo 3:7-12, Luka 4:44 yo 6:17-19)

23 Yesu Galili maudoina ye tauhetakikili na yodi sunago udiyedi
ye lauhekata. Yaubada yona basileiya wasana namwanamwana ye
hededehemasalaha, yo hinage tamowai kadi kasiyebwa udoi'udoi ye

---

** **4:13:** Galili Gabwana meta waila lakilakina Galili tanona unai. Ye lakikalili doha gabwa, unai se kawagabwaei. ** **4:15:** Sebulona tanona yo Napatali tanona yo tano hedehededei maudoidi ne kaniyodi ede teha Galili tanona, na peloweta Aisaiya Galili tanona hesana beyabeyadi udoi'udoi ye kataidi.

henamwanamwadi. 24 Yesu wasana ye lau ee Siliya tanona mau-
doina unai. Na tamowai kadi kasiyebwa udoi'udoi se laedima Yesu
unai, kasiyebwa doha taukamkamna, yo yaluwa yabayababadi ta-
mowai se luwuidi, yo taukikikikiwasi, yo hinage taubunibuni, na ye
henamwanamwadi. 25 Na teha Galili, Dekapolisi, Yelusalema, Yudeya,
yo Yolidani sagasagana hali tanakawasina udiyedi bodalakilaki se
laoma Yesu se hemuliwatani.

Yesu ye lauguguya kuduliyena

5

Mataiyo 5:1—7:29

Tamowai yodi kabagwauyala mamohoidi
(Luka 6:20-23)

1 Na Yesu boda wa ye kitadi se laolaoma, ede maiyanao hekahekatao se
sae kuduli hesau unai. Kabo ye tuli 2 na ye hetubu ye hekatadi ye wane,
3 “Kaiteyadi se kitalau Yaubada yona sagu unai,** siya gonowana se gwauyala,
matawuwuna galewa basileiyana meta siya yodi.
4 Kaiteyadi se doudou yo se nuwanuwayababa, siya gonowana se gwauyala,
matawuwuna ede Yaubada kabo ye hededehetaludi.
5 Kaiteyadi se nuwatalu, siya gonowana se gwauyala,
matawuwuna ede tanoubu maudoina ta kabo siya yodi.
6 Kaiteyadi laulau namwanamwadiyao se henuwakaliliyeidi, siya gonowana se gwauyala,
matawuwuna saha se henuwa wa kabo se lobai.
7 Kaiteyadi tamowai hekadiyo se katekamkamnaedi, siya gonowana se gwauyala,
matawuwuna Yaubada kabo ye katekamkamnaedi.
8 Kaiteyadi nuwadi udiyedi se a'a, siya gonowana se gwauyala,
matawuwuna ede Yaubada kabo se kita.
9 Kaiteyadi siya tamowai tauhenuhenuwadaumwalidi, siya gonowana se gwauyala,
matawuwuna ede Yaubada kabo ye kawanatuyeidi.
10 Kaiteyadi siya laulau namwanamwadi debadiyena se hekamkamnadi, siya gonowana se gwauyala,
matawuwuna ede galewa basileiyana meta siya yodi.
11 Ena tamowai se dilamataigomiu yo se hekamkamnagomiu
yo hededelupolupo yabayababadi udoi'udoi udiyedi se hededeheyababagomiu yau debaguyena, meta gonowana kwa gwauyala.
12 Nuwamiu bena se namwa matawuwuna ede yomi kainauya ye
lakikalili galewa ne unai. Na peloweta bagubagunadiyao wa se
hekamkamnadi gonogonowana doha se hekamkamnagomiu ta.”

Kalita yo mala
(Maleko 9:50, Luka 14:34-35)

** **5:3:** Se kitalau Yaubada yona sagu unai: Yesu yona hedehededе kalina Alamaiki unai wa meta ye wane, Kaiteyadi se deha yaluwadiyao udiyedi. Na kaniyona ede lausoisoi ne unai ku hasili.

13 “Komiu tanoubu ta kalitana ede. Taba kalita ne kamnana ye gehe,
meta nige gonowana ta hekalita'uyoi, yo nige kana paisowa hesau. Unai
kabo se inigabae na tamowai se sae se dobi na se utu'utui.
14 Komiu tanoubu ta malana ede. Magai lakilakina hesau kuduli ke-
wanaena malana nige gonowana se tolewadam. 15 Yo hinage taba lampa
ta hekalasi, meta nige gonowana gulewa unai ta hebilikoi. Na ta tolesaei
masalahaena na numakalo ne unai tamowai maudoidi dawayana ne se
kita. 16 Unai bena tamowai yomi laulau namwanamwadi se kitadi doha
mala wa, yo tamamiu galewa ne unai se hedebasaei.”

Yesu laugagayo kaniyodi mamohoidi ye hededehemasalahadi

17 “Tabu yomi nuwatu ya laoma ta laugagayo yo peloweta yodi
hedehededе wa bena ya hekaiyawasidi. Nige, na ya laoma ta bena
ya hemamohoiyedi. 18 Ya hededemamohoi kalimiuyena: Galewa yo
tanoubu kabo se gehe, na *Yaubada yona* laugagayo *se kulidiko* wa nige
gonowana kulikulina gagilina hesau ye taukwadalele, kana siga lauga-
gayo hedehededena maudoidi se laoma se mamohoi. 19 Ena tamowai
hesau laugagayo ta gagilina hesau ye utusi yo tamowai hekadi ye
hekatadi bena laugagayo ta se utusi, Yaubada kabo iya ye tolehemulita
galewa basileiyana unai. Na ena kaiteya laugagayo ta ye miyamiyaei
yo tamowai hekadi ye hekatadi na se miyawatani, Yaubada kabo iya ye
tolehebaguna galewa basileiyana unai. 20 Ya hededelaowa kalimiuyena:
Yomi laulau bena se dudulai yo se namwakalili na kabo siya Paliseya yo
laugagayo taulauhekataedi. Ena nige, meta nige gonowana kwa lusae
galewa basileiyana unai.”

Kouyalayala lauhekatana

21 “Kwa lapuiyako meta Mose ye hededelau kada mumugao udiyedi
ye wane, ‘Tabu ku kaiunu’,** yo hinage, ‘Ena tamowai hesau ye kaiunu
meta iya kabo se laei tautoleheduduldai tamowaidiyao udiyedi na se
hekamkamna.’ 22 Na yau ya hededelaowa, ena hesau kana kaha ye
kouyalayalaei meta iya taba se helauhetala. Na ena tamowai hesau
kana kaha ye kawayauyaulei ye wane, ‘Kulum ne nige kaniyona!’, meta
iya taba se laei Sunedeli** unai na se hekilaino. Na taba hesau kana
kaha ye hededeheyababa ye wane, ‘Kowa tamowai yauyaulekalilina, yo
Yaubada kana waiunu mamohoi!’, meta iya kabahekilainona ede kaiwa
kalakalasina unai.
23 Unai, ena kowa yom kainauya ku baheiyamako bena ku kaita-
lasamyei na nuwamyena ye saema meta kowa yom yababa hesau kam
kaha hesau unai na ye kouyalayalaego, 24 yom kainauya wa ku laugabaei
kaitalasam kabagabuna dedekanaena, na ku lau kam kaha wa unai
yom teha ku tolehedudulai na kabo ku uyoma yom kainauya wa ku
kaitalasamyei.
25 Ena saha hesau ku ginauli na kam waiunu ye koipiliyeigo na ye laego
bena ku lauhetala, meta maidam kwa tolehedudulaimwamwayauyei.
Ena nige, kabo ye laego tautoleheduduldai udiyedi. Yo tautoleheduduldai
kabo se moselaego polisi udiyedi na se tolego numatutuguduyena. 26 Ya
hededemamohoi: Taba nige se hepesago ye lau ee kana siga kam
hagahaga maudoidi ku hemaisahegehedi.”

** **5:21:** Esodo 20:13 ** **5:22:** Sunedeli meta Dius tamowaidiyao yodi kabalauhetala saesaekalilina. Maleko 14:55 hededehemasalahana ku hasili.

Ganawali lauhekatana
27 “Kwa lapuiyako meta beyabeyana Mose yona laugagayo unai ye
wane, ‘Tabu ku ganaganawali.’** 28 Na ya hededelaowa kalimiuwai:
Ena kaiteya waihiu hesau ye kita na nuwanaena ye gadosisiyei bena
taba maidana se keno, meta iya nuwana ne unai ye ganawaliko. 29 Ena
matakahatum ye woyalaego yababa unai, ku lamohai na ku gabaei. Ye
namwa mo taba yaum hesau nigele na kabo taum maudoudoina ye lau
kaiwa kalakalasina unai. 30 Yo hinage ena nima kahatum ye woyalaego
yababa unai meta ku bolihai ku gabaei. Ye namwa mo taba yaum hesau
nigele na kabo taum maudoudoina ye lau kaiwa kalakalasina unai.”

Inawase lauhekatana
(Mataiyo 19:9, Maleko 10:11, Luka 16:18)
31 “Mose ye wane, ‘Ena tamowai hesau mwanena bena ye inawasei
meta kabo inawase pepwana ye kuli na ye mosei.’** 32 Na yau ya
hededelaowa: Ena tamowai hesau mwanena nige ye ganaganawali na
ye inawasegaibui, meta iya waihiu ne ye heganawali. Na ena tamowai
hesau waihiu ina'inawasena ye tawasolai, meta iya hinage ye ganawali.”

Kaigwala lauhekatana
33 “Doha hinage kwa lapuiyako meta Mose ye hededelau kada mumu-
gao udiyedi ye wane, ‘Tabu yom hededekaigwala hesau ku utusi, na yom
kaigwala ku hededediko Yaubada unai meta bena ku ginauliwatanidi.’**
34 Na yau ya hededelaowa: Tabu ku kaigwala! Tabu galewa hesanaena
ku kaikaigwala, matawuwuna galewa meta Yaubada yona kabatuli.
35 Yo tabu ku kaikaigwala tanoubu hesanaena, matawuwuna tanoubu
ta iya Yaubada kaena kabatolena. Yo tabu ku kaikaigwala Yelusalema
hesanaena, matawuwuna Yelusalema meta wasawasa saesaena yona
magai. 36 Tabu ku kaikaigwala kulum ne unai,** matawuwuna nige
gonowana kulum ne maiyawana hesau ku heposiposi o ku hedubaduba.
37 Ye namwa mo taba ku talam ku wane ‘Aa’, o ku uhala ku wane
‘Nige’. Ena saha hesau ku hededehagahagai'uyoi meta tauyababa unai
ye laoma.”

Haigum lauhekatana
(Luka 6:29-30)
38 “Yo hinage kwa lapuiyako yomi taulauhekata se wane, ‘Ena matam
kesega se koihegibu, kabo hinage taukoihegibuna ne matana kesega ku
koihegibu, yo ena mwakam kesega se koihuhuhai hinage taukoihuhuna
ne mwakana kesega ku koihuhuhai.’** 39 Na yau ya hededelaowa:
Tabu yababa tauginaulina ku laukwatakwataei. Ena tamowai hesau
papalikahatum ne unai ye koi meta tabu ku hemaisa, na ku tolobui
na papalim hesauna ne unai hinage ye koi. 40 Ena tamowai hesau
ye laego ku lauhetala na kam luwuluwu nimakubwakubwana ne ye
hai meta hinage kam luwuluwu nimalohalohana** ku mosei. 41 Ena

** **5:27:** Tabu ku ganaganawali: Esodo 20:14 ** **5:31:** Dutelonomi 24:1 ** **5:33:** Numela 30:2, Lewitikasi 19:12, Dutelonomi 23:21 ** **5:36:** Ku kaikaigwala kulum ne unai: Ena tamowai hesau kulunaena ye kaigwala, kaniyona meta yona mauli kabo ye mosegabaei, ena yona hedehedede ne nige ye mamohoi. ** **5:38:** Esodo 21:24, Lewitikasi 24:20, Dutelonomi 19:21 ** **5:40:** Luwuluwu nimakubwakubwana yo luwuluwu nimalohalohana: Yesu yona huyaena kwama labui se likwalikwadi. Luwuluwu nimakubwakubwana se likwabagunai, na luwuluwu nimalohalohana kewanaena se likwa na hinage se hepaisowa yodi kabobo.

iyala tamowaina hesau ye lauheliligo bena yona gogo ku baheidi keda
kubwakubwana mo,** meta bena ku baheidi ku lau kedalohaloha**.
42 Ena tamowai hesau saha ye kaibwadai kalimyena meta bena ku
mosei. Na ena tamowai hesau saha kalimyena ye sagenahagahagai meta
tabu ku nuwahi, na bena ku mosei."

Waiunu gadosisiyeina lauhekatana
(Luka 6:27-28,32-36)

43 "Yo hinage kwa lapuiyako yomi taulauhekata se wane, 'Keham ku
gadosisiyei** na kam waiunu ku hewaiunu.' 44 Na yau ya hededelaowa
kalimiuyena: Kami waiunu kwa gadosisiyeidi yo hinage tauhekamkam-
nagomiu yodi kwa tapwalolo. 45 Teina laulau ta unai kabo kwa hemala
tamamiu galewa ne unai natunao mamohoidi, matawuwuna ede ma-
hana ye hesina tamowai yabayababadi yo tamowai namwanamwadi
udiyedi; yo hinage nabu ye hetalu tamowai dudulaidi yo tamowai
ba'ayadi udiyedi. 46 Ena taugadosisiyeigomiu se bom mo kwa gado-
sisiyeidi, kabo kaniyona ede saha? Takisi tautanotano** hinage se
gadogadosisihineli. 47 Ena kehamiyao mo se bom kwa lautokihinelidi
meta kabo idohagi bena yomi laulau ne se namwa na kabo tamowai
hekadiyo yodi laulau? Matawuwuna dagela tamowaidiyao teina miya
ta hinage se miyamiyaei. 48 Yomi miyamiya ne udiyedi bena kwa namwa
yo kwa dudulaikalili, doha tamamiu galewa ne unai iya ye namwa yo ye
dudulaikalili."

6

Kaikainauya lauhekatana

1 "Bena kwa kitanamwanamwa, tabu tamowai matadiyena yomi
laulau namwanamwadi kwa ginaginaulidi bena kabo se kitahenamwag-
omiu. Ena yomi laulau doha teina, meta tamamiu galewa ne unai taba
nige kainauyana ye haiyawa.
2 Unai ena yomi kainauya kwa moseidi deha tamowaidiyao udiyedi
meta tabu bwagigina kwa yuhi doha taukailupolupo yodi laulau sunago
yo keda udiyedi, yodi kainauya se moseidi tamowai matadiyena bena
kabo se kitadi yo se nokoedi. Ya hededemamohoi kalimiuyena: Siya
yodi kainauya maisana ede se haiyako. 3 Ena yom kainauya ku mosei
deha tamowaina hesau unai meta tabu ku hedede'uyoigo kam kaha
hesau unai na bena kabim ye kata. 4 Na yom kainauya meta bena ku
mosewadam. Na Tamam ginauli wadawadamdi taukitadi, iya kabo ye
kainauyaego."

Tapwalolo lauhekatana
(Luka 11:2-4)

5 "Na ena kwa tapwalolo, tabu yomi laulau doha taukailupolupo. Se
henuwa bena kabo tamowai se kitadi, unai sunago kalodiyena yo hinage
keda dedekadiyena se tolo na se tapwatapwalolo. Ya hededemamohoi

---

** **5:41:** Keda kubwakubwana mo: Hedehededena meta maela kesega. Loma yodi tau'iyala yodi dudulai meta gonowana tamowai se lauhelilidi bena yodi gogo se baheidi keda kubwakubwa. Keda ne lohana ede maela kesega, iya ede 1.5 kilomita. ** **5:41:** Kedalohaloha: Yesu yona hedehededede wa meta maela labui. ** **5:43:** Lewitikasi 19:18 ** **5:46:** Takisi tautanotano meta Dius tamowaidiyao, na Loma yodi gabemani yodi se paisowa. Kadi paisowa ede yodi hali Dius tamowaidiyao udiyedi takisi monidiyao se tanotano (↑takisi).

kalimiuyena: Siya yodi tapwalolo maisana ede se haiyako. 6 Na ena
ku tapwalolo, meta ku mwalae yom numa kalonaena, kedana ku gudu
na ku tapwalolo Tamam unai, iya ede teha wadawadamnaena yo teha
maudoidi udiyedi taumiya. Na Tamam ginauli wadawadamdi taukitadi,
iya kabo ye kainauyaego.
7 Na ena kwa tapwalolo, tabu yomi hedehedede kwa laulaubo-
dai'uyoidi, doha Yaubada nige kabina taukata yodi tapwalolo. Siya yodi
nuwatu meta bena tapwalolo se heloha, na kabo yodi yaubada ye la-
puidi. 8 Unai komiu yomi tapwatapwalolo tabu doha siya, matawuwuna
ede ginauli sahasahadi udiyedi kwa deha ne Tamamiu kabidi ye katako
na kabo kwa kaibwadaidi.
9 Unai taba komiu kwa tapwalolo doha teina:
‘Tamamai galewa ne unai! Kowa hesam ka hededetausaei.
10 Yom basileiya bena ye laoma. Yom nuwatu bena ka ginauli-
watanidi tanoubu ta unai, doha galewa ne unai yom nuwatu se
ginauliwatanidi.
11 Mayadai ta kaina ku leyama.
12 Yoma yababa ku nuwatugabaedi, doha hinage kai tauheyababa-
gai yodi yababa ka nuwatugabaedi.
13 Bena ku kitahetetegai na taba nige ka lulau noho luwanaena, na
tauyababa yona nuwatu udiyedi ku gilihaigai.’ ” **
14 *Tapwalolo wa ye hekatadi ye gehe kabo ye hedehedede'uyo ye wane,*
“Ena tauheyababagomiu yodi yababa bena kwa nuwatugabaedi, kabo
Tamamiu galewa ne unai hinage yomi yababa ye nuwatugabaedi.
15 Na ena yodi yababa nige kwa nuwatugabaedi meta hinage Tamamiu
galewa ne unai taba nige yomi yababa ye nuwatugabaedi.”

Kaihudi lauhekatana
16 “Ena kwa kaihudi, tabu kami kao doha taukailupolupo yodi laulau.
Siya kadi kao se heyababadi bena tamowai se kitadi meta se kaihudi.
Ya hededemamohoi kalimiuyena: Siya yodi kainauya ede se haidiko.
17 Na kowa huyana ku kaihudi meta bena ku matakabi, kulum ne ku
heyausi yo ku suwali. 18 Unai kabo tamowai hekadi nige gonowana se
kitalobaigo meta ku kaihudi, na Tamam teha wadawadamyena taumiya,
iya ye bom mo kabim ye kata. Na Tamam ginauli wadawadamdi
taukitadi, iya kabo ye kainauyaego.”

Gogo lauhekatadi
(Luka 12:22-36 yo 16:13)
19 “Tanoubu ta unai tabu kwa kaipate bena taba kwa gogokalili. Gogo
ne kabo se pwasa yo se tatagwaligwali, yo hinage taukaiwahali kabo
se kaiwahalidi. 20 Na taba kwa kaipate bena galewa ne unai kwa
gogokalili. Temenai nige gonowana se pwasa yo se tatagwaligwali, yo
hinage taukaiwahali taba nige se kaiwahalidi. 21 Matawuwuna ede
kaiteya teha unai yom gogo se miyamiya, meta nuwam ede temenai.
22 Matada meta siya tauda ta malana ede. Ena matada se dawaya meta
kabo tauda maudoina ta ye dawaya. 23 Ena matada se yababa meta

** **6:13:** Kulikuli beyabeyadi hekadiyo lausoisoi 13 se tubei se wane, Matawuwuna ede basileiya kowa yom, yo gigibwali kowa yom, yo namanamali kowa yom. Amen. Nimakulikuli pepwadi bagubagunadi udiyedi hedehedede ta nige se kulidi. Iyamo huyana tapwalolo ta ta katai dubuyena kabo hedehedede ta hinage ta katai.

tauda maudoina ta kabo ye masigili.** Na ena ku nuwatui meta mala
ede nuwam yena, na mala ne meta ye masigili, masigilina ne meta ye
lakikalili.
24 Nige gonowana tamowai hesau tanuwaga labui yodi ye paisowa.
Hesau kabo ye subu na hesauna wa kabo ye henuwa. O nuwana
bagubagunana wa yona nuwatu ye ginauliwatanidi ma nuwakohihaina,
na hesauna wa ye kitadobidobiyei. Unai nige gonowana Yaubada yo
moni yodi kwa paisowa.
25 Unai ya hededelaowa kalimiuyena: Tabu kwa nuwanuwatukalili
yomi mauli hesabana, bena saha kabo kwa kai yo kwa numa; yo taumiu
ta hesabana, saha kabo kwa likwa. Mauli ye saekalili na kabo kai, yo
taumiu ta ye saekalili na kabo kaleko! 26 Hage manuwa ne sola kwa
kitadi, siya nige kadi se paipaisowa, nige yodi koya yo hinage nige yodi
sanala, na tamamiu galewa ne unai, iya ye hekahekaidi. Na komiu
meta kwa saekalili na kabo manuwa ne. 27 Luwamiu ne unai kaiteya
ye nuwanuwatukalili na unai gonowana kabo yona mauli lohana ye
heloha'uyoi?
28 Na idohagi to kaleko kwa nuwanuwatukaliliyedi? Sola koya
pasadiyao ne kwa kitadi. Nige se paipaisowa yo nige kaleko se laulaug-
inauli. 29 Ya hededelaowa kalimiuyena: Solomona yona wasawasa
kalekodiyao nige hesau kana kao ye didiga doha tenem pasa ne.
30 Yaubada lagau ne kadi kao ye henamwadi, wau se lala na malaitom
meta kabo *se wowoya na* se gabudi se kalasi. Unai iya gonowana
komiu ye hekalekonamwanamwaegomiu. Komiu sunuma gagilidi ta-
mowaidiyao!
31 Unai tabu nuwamiu se mode kwa wane, ‘Malaitom kabo saha ka
kai? O saha ka numa? Yo saha ka likwa?’ 32 Matawuwuna nige Yaubada
tausunumaena siya meta kai yo gogo se henuwakaliliyedi, na kami
henuhenuwa maudoidi ta tamamiu galewa ne unai kabidi ye katako.
33 Na komiu bena Yaubada yona basileiya kwa tolebagunai yo hinage
miyamiyana dudulaidi kwa miyamiyaidi, na kabo ginauli maudoidi ta
hinage ye haidiwa.
34 Unai tabu malaitom modena unai kwa nuwanuwatukalili,
matawuwuna malaitom kabo ye bom modena ye mode'uyo. Mayadai
kesega kesega ye bom mo polohena.”

7

Kitahineli lauhekatana
(Luka 6:37-38,41-42)

1 “Tabu tamowai hesau *yona laulau unai* ku hineli na ku hededeheyababa. Ena ku hineli na ku hededeheyababa, meta hinage Yaubada kabo ye hineligo na ye hededeheyababago. 2 Matawuwuna Yaubada kabo ye hineligo doha tamowai hekadi ku hinelidi, na laugagayo saha ku hepaisowa kalidiyena wa kabo hinage Yaubada ye hepaisowa kalimwai.
3 Ye saha to kam kaha matana mukalina ku kaikaikewai na kowa matam ne unai kaiwa mwayana ne nige ku modei? 4 Idohagi to ku hededelau kam kaha unai bena matana mukalina ku haigabaei, na matam ne unai kaiwa mwayana ede sola ma miyana? 5 Kowa

** **6:23:** Matada se yababa: Ena tamowai hesau ye bom mo ye nuwatu'uyoi, meta Dius tamowaidiyao se wane matana se yababa. Tamowai doha tenem nuwana ne unai meta ye masigiligudui, nige mala hesau.

taukailupolupo mamohoi, matam ne unai kaiwa mwayana ne ku haiga-
baeibagunai na matam ne ye nega, kabo kam kaha matana mukalina ku
kitanamwanamwaei na ku haigabaei.
6 Ginauli tabudi tabu kwa moselaedi kedewa udiyedi yo yomi giniuba
tabu kwa gabalaedi puwaka udiyedi. Ena ku gabalaedi, kabo puwaka
wa giniuba ne se utukalakalateidi bwatano ne unai, yo kedewa wa kabo
se gelobui na se kalasigomiu." **

Kaibwada Yaubada unai
(Luka 11:9-13)

7 "Kwa kaibwada Yaubada unai, kabo *saha kwa kaibwadai wa* ye
leyawa. Kwa wase, na kabo *saha kwa wasewasenei wa Yaubada ye*
saguigomiu na kwa lobai. Yo hinage *keda guduna unai* kwa koikoi,
kabo keda ye sokeyawa. 8 Matawuwuna ede taukaikaibwada saha se
kaibwadai wa kabo se hai, yo tauwasewase saha se wasenei wa kabo se
lobai, yo keda kabo ye soke kaiteyadi taukoikoi wa udiyedi.
9 Komiu *sina yo tama*, ena natumiu ye kaibwada kai, kabo weku
kwa mosei? 10 O ena ye kaibwada yama, kabo mwata kwa mosei?
11 Komiu tamowai yabayababadi na iyamo gonowana kabo ginauli
namwanamwadiyao kwa moseidi natumiyao udiyedi. Na tamamiu
galewa ne unai *yona laulau se namwakalili na* ye nonohakaliliko kabo
kainauya namwanamwadi ye moseidi kaiteyadi se kaibwada iya unai.

Mose yona laugagayo maudoina kaniyona

12 Unai, laulau sahasahadi kwa henuwa bena tamowai se ginaulidi
kalimiuyena meta komiu hinage kwa ginaulidi siya kalidiwai. Teina ta
Mose yo Peloweta yodi lauhekata maudoina kaniyona ede."

Keda labui hedehedededi
(Luka 13:24)

13 "Kawakeda gagilina unai kwa lusae. Matawuwuna keda ye lau
kabakamkamna magaina unai meta ye masalaha yo kawakedana ye
laki, unai tamowai se bado keda ne se hemuliwatani. 14 Na mauli kedana
meta ye giligili yo kawakedana ye gagili, unai tamowai hisa mo se lobai
na unai se lau."

Pelowetabwalabwala kadi kao
(Luka 6:43-44)

15 "Kwa kitanamwanamwakalili peloweta bwalabwala udiyedi.
Mamoe kadi kaoyena se laoma kalimiuyena, na iyamo kadi kao
mamohoina meta siya doha kedewanukula kaikaikalasidiyao. 16 Siya
laulau saha se miyamiyaedi ne udiyedi kabo kwa kitalobaidi. Nige
gonowana tamowai hesau kamokuku unai wine kaniyona ye gigi,
yo hinage nige gonowana kaiwa gwaligwalidi udiyedi bosibosi**
kaniyona ye gigi. 17 Yo hinage kaiwa yababana kaniyonao meta
kaikailewa, na kaiwa namwanamwana kaniyona meta kaikaina.
18 Kaiwa namwanamwana unai taba nige kaiwa yababana kaniyona ta
lobai, yo hinage kaiwa yababana unai taba nige kaiwa namwanamwana
kaniyona ta lobai. 19 Ena taba kaiwa hesau kaniyona nige se namwa

---

** **7:6:** Ginauli tabudi yo giniuba meta Yaubada yona hedehededе namwanamwadi, na kedewa yo puwaka, siya ede tamowai nige gonowana Yaubada yona hedehededе ne se hekasisiyeidi. ** **7:16:** Bosibosi: Isalaela unai nige bosibosi, na kaiwa hesau Dimdim unai hesana ede *fig*. Ka bui bosibosi matawuwuna kaniyodi se kamna.

meta kabo se koigabaei na se tulaei kaiwa kalakalasina unai. 20 Unai
kaiwa kabakitalobaina ede kaniyona udiyedi.
21 Tamowai se bado se hededelaoma kaliguwai se wane, ‘Guiyau,
Guiyau!’, na iyamo nige gonowana maudoidi se lusae galewa
basileiyana, na tamagu galewa ne unai yona nuwatu kaiteyadi se
ginauliwatanidi, siya se bom mo kabo se lusae. 22 Huyakitahekasa
yo hineli mayadaina ne unai meta boda kabo se wane, ‘Guiyau,
Guiyau, hesamyena ka hededepeloweta, yo hesamyena demoni ka
hededehepesadi, yo hinage hesamyena laulau gigigigibwalidi ka
ginaulidi.’ 23 Kabo ya hededelau kalidiyena ya wane, ‘Nige kabimiu
ya kata, kwa tausuwala, komiu yomi laulau se yababakalili.’ ”

Kabakabinuma labui hedehedededi
(Luka 6:47-49)

24 “Unai, kaiteya yogu hedehedede ta ye lapuidi na ye miyawatanidi
meta iya doha tamowai sibasibana weku kewanaena ye kabinuma.
25 Na kabo nabu ye talu, kabaita ye didi, yo hinage yaumai ye towa
na numa wa ye nukunuku, na nige ye guli, matawuwuna ede numa
wa weku kewanaena ye hetolo. 26 Na kaiteya yogu hedehedede ta ye
lapuidi na nige ye miyawatanidi meta iya doha tamowai yauyaulena,
malanaganagaliyena yona numa ye hetolo. 27 Na kabo nabu ye talu,
kabaita ye didi yo yaumai ye towa ede numa wa ye nukuheguli yo ye
tatagwaligwali.”
28 Yesu yona lauhekata maudoidi wa gehediyena meta boda wa se
noko, 29 matawuwuna ede yona lauhekata wa meta ma gigibwalina, nige
doha laugagayo taulauhekataena tamowaidiyao.

8

Yesu taulepela ye henamwanamwa
(Maleko 1:40-45, Luka 5:12-16)

1 Yesu kuduli wa unai ye lauhekatagehe ede maiyana hekahekatao
se lidi se dobi. Na boda se laoma se hemuliwatani. 2 Na kabo
taulepela hesau ye laoma ye tulibono na ye hededelau Yesu unai ye
wane, “Guiyau, ena ku henuwa, meta kowa yom gigibwali gonowana
ku henamwanamwagau.” 3 Na Yesu ye kabilau tamowai wa unai
na ye wane, “Ya henuwa, ku a'a!” Mahanana ne unai tamowai wa
ye namwanamwa.** 4 Kabo Yesu ye hededelau unai ye wane, “Tabu
tamowai hesau yona ku hedehedede! Na ku lau, yom kaitalasam ku
hai doha Mose yona laugagayo unai ye hededeyako wa na ku bahelaei
taukaitalasam unai ku mosei yo hinage ye kitago,** unai kabo tamowai
se kitalobai meta ku namwanamwako.”

Iyala taubagunaena tamowaina yona sunuma
(Luka 7:1-10)

** **8:3:** Ye namwanamwa: Mataiyo yona kulikulina meta ye a'a. Dius yodi laugagayo meta taulepela se bida, unai nige gonowana se laoma boda luwadiyena yo nige gonowana ye mwalai Numa Tabuna bakubakuna unai. Na ena taulepela hesau ye namwanamwa, kabo se hedede ede ye a'a'uyo. ** **8:4:** Henamwanamwa laugagayona ta hasili Lewitikasi 14:2-4 unai.

5 Huyana Yesu ye lage Kapelenauma unai meta Loma yodi iyala
taubagunaena tamowaina hesau** ye laoma Yesu unai ye kaibwadasagu
6 ye wane, “Guiyau, yogu taupaisowa hesau meta ye kasiyebwa na
tauna meta se kamkamnakalili nige gonowana tauna ye hetetelidi, iya
ede numaena ye kenokeno.” 7 Ede Yesu ye wane, “Kabo ya laowa
ya henamwanamwa.” 8 Na iyala taubagunaena tamowaina wa ye
wane, “Guiyau, nige ya namwa bena ku laoma yogu numaena. Na
taba ku hedehedede mo na yogu taupaisowa ne ye namwanamwa.
9 Matawuwuna yau hinage meta kagu tanuwaga yona gigibwaliyena, yo
yau hinage tau'iyala tauwoyaidi. Ya hededelau hesau unai ya wane, ‘Ku
lau’, meta ye lau. Hesau unai ya wane, ‘Ku laoma’, meta kabo ye laoma.
Yo ya hededelau yogu heyayai tauhaina unai ya wane, ‘Paisowa ne ku
ginauli’, meta ye ginauli.”
10 Yesu hedehedede wa ye lapuidi meta ye nokokalili. Na ye hededelau
tauhemuliwatanina bodana wa udiyedi ye wane, “Ya hededemamohoi
kalimiuyena: Isalaela unai nige tamowai hesau ya kita yona sunuma
bayabayaona doha teina! 11 Na ya hededelaowa kalimiuyena, teha
bolime yo teha yalasi udiyedi boda** kabo se laoma na Abelahama,
Isako yo Yakobo maidadiyao se tuli galewa basileiyana kaikaigogona
unai. 12 Na galewa basileiyana *Yaubada ye kabinonohai meta Isalaela ta-
mowaidiyao hesabadi, na iyamo* kabo ye hepesadi na ye tolelaedi masigili
magaina unai. Temenai kabo se doudou yo kawadi se kapuyahisidi.”
13 Na Yesu kabo ye hededelau unai ye wane, “Yom sunuma ne debanaena
yom taupaisowa ne kabo ye namwanamwa, na ku lau yom magai.”
Mahanana ne unai yona taupaisowa wa ye namwanamwa.

Yesu taukasiyebwa ye henamwanamwadi
(Maleko 1:29-34, Luka 4:38-41)

14 Na kabo Yesu ye lau Petelo yona numa unai na Petelo bwasiyana
sinebada ye kita meta tauna se gwagwama yo ye kasiyebwakalili na ye
kenokeno. 15 Ye kabilau sinebada wa nimana unai meta kasiyebwa wa
ye gehe na sinebada wa ye namwanamwa, ede ye kabinonoha na Yesu
ye haitalai.
16 Meimeilahina ne unai mahana ye dui** na kabo tamowai
yaluwa yabayababadi se tanuwagaidi wa se woyaidima na yaluwa
yabayababadi wa ye hededehepesadi. Yo taukasiyebwa maudoidi
ye henamwanamwadi. 17 Teina laulau gigigigibwalidi ye ginaulidi
taunai meta Yaubada kalinana peloweta Aisaiya ye hededediko waye
hemamohoiyedi doha ye wane,
“Iya meta yoda basabasa maudoidi ye haigabaedi
na kada kasiyebwa ye henamwanamwadi.” *(Aisaiya 53:4)*

Tamowai labui bena Yesu se hemuliwatani
(Luka 9:57-62)

18 Yesu boda wa ye kita meta ye laki ye laulau, unai ye hededelau yona
hekahekatao wa udiyedi meta bena se kawasilau Galili Gabwana hali
tanakawasi ne unai. 19 Na kabo laugagayo taulauhekataena hesau ye

** **8:5:** Iyala taubagunaena tamowaina meta hedehedede mamohoina ede sentuliyo. Sentuliyo meta Loma yodi tau'iyala badodi 100 tauwoyaidi. (↑Loma yodi tau'iyala) ** **8:11:** Boda ta, siya meta dagela tamowaidiyao, nige Dius tamowaidiyao. ** **8:16:** Mahana ye dui: Dius yodi laugagayo meta Sabati unai mahana ye dui kabo Sabati kaiyawasina ye gehe na gonowana se hetubu se paisowa'uyo.

laoma Yesu unai na ye wane, “Taulauhekata, yom kabalau maudoidi
udiyedi yau kabo ya hemuliwatanigo.” 20 Na Yesu ye hededebui ye
wane, “Kedewa nukula yodi duha, yo hinage manuwa yodi noi, na Tau
Natuna** nige yona numa yo yona kabakaiyawasi mamohoina hesau.”
21 Na tauhemuliwatanina hesau ye hededelau Yesu unai ye wane,
“Guiyau, sola ku kabigabaegau na ya lau tamagu toletoletauna ya
kitabagunaei.” ** 22 Na Yesu ye hededelau unai ye wane, “Kowa
ku hemuliwatanigau, na kaiteyadi se boitako meta siya bena kehadi
tauboita ne se lae bwayabwaya unai se tole.” **

Yesu wowoli ye hededehedaumwali
(Maleko 4:35-41, Luka 8:22-25)

23 Na kabo Yesu maiyana hekahekatao se dobi wagaena se gelu na
Galili Gabwana wa unai se kawasi. 24 Yesu waga wa unai ye kenoko
na makesega kabo wowoli ye lage na waga wa bagodu se ini'inipuluhi.
25 Unai yona hekahekatao wa iya se hanoi na se wane, “Guiyau, ku
hesaguhaida! Nige bayaona kabo ta yoli!” 26 Na Yesu ye hededelau
udiyedi ye wane, “Idohagi to kwa matausi? Yomi sunuma taki se gagili!”
Ede ye tolo na yaumai yo bagodu wa ye kawamananaidi, meta yaumai
wa ye kaiyawasi na gabwa ye daumwali. 27 Unai yona hekahekatao
wa meta se nokokalili na se wane, “Teina meta tamowai sahasahana?
Yaumai yo bagodu hinage kalinana se kawakabiyei *na se daumwali*?”

Tamowai labui udiyedi yaluwa yabayababadi Yesu ye hededehepesadi
(Maleko 5:1-20, Luka 8:26-39)

28 Kabo Yesu ye dunasae Gadala tamowaidiyao yodi teha unai. Tenem
teha ne unai meta tamowai labui, yaluwa yabayababadi siya se luwuidi.
Yodi laulau se yababakalili to nige tamowai hesau gonowana ye lau
temenai. Yodi kabamiya meta bwayabwaya, unai se pesa se laoma Yesu
se hailobai. 29 Se yogalau unai se wane, “Yaubada natuna, saha ku
henuwa kaliguyena? Yaubada yona kaisunuwa mayadaina meta sola
nige ye lage, na ku laoma ta bena ku hekamkamnanonohaigai?”
30 Na tehalaudi wa unai meta puwaka yawoina se dumudumuli. 31 Ede
demoni wa se wane, “Ena ku hededehepesagai, taba gonowana ku
hetamaligai na ka lau puwaka ne udiyedi ka luwu.” 32 Unai Yesu ye
hededelau demoni wa udiyedi ye wane, “Kwa lau!” Ede tamowai wa se
pesagabaedi na puwaka wa udiyedi se luwu. Kabo puwaka wa padipadi
wa unai se heloigogoi se dobi waila wa unai se mwaloigogoi. 33 Na
puwaka wa taukitahetetedi se wasabu se lau Gadala magaina na saha
ye tubu wa yo hinage tamowai labui wa wasadi se hedehedededi. 34 Ede
magai wa tamowaidiyao maudoidi se laoma Yesu unai se kaibwada bena
taba yodi magai tanona ye laugabaei.

** **8:20:** Tau Natunameta Yesu hesana iya ye bom ye katai'uyoi (↑Tau Natuna). ** **8:21:** Tamagu toletoletauna ya kitabagunaei: Dius yodi miyamiya unai, ena tamowai hesau tamana yo sinana se tautaubada yo se sinesinebadakaliliko, meta iya kana paisowa bena ye kitahetetedi ye lau ee kana siga se boita. Yodi boita unai kabo natudi ta iya kana paisowa bena ye kita meta tamana yo sinana ta se kabinamwanamwaedi yo se laedi kabatoledi namwanamwana unai se toledi. ** **8:22:** Kaiteyadi se boitako: Siya ede yaluwadiyena se boitako, kaniyona ede nige se modelau Yaubada unai yo Yesu nige se sunumai. Kehadi tauboita ne meta bulumaena tauboita.

9

Yesu taubunibuni hesau ye henamwanamwa
(Maleko 2:1-12, Luka 5:17-26)

1 Yesu waga hesau unai ye gelu na ye kawasi'uyo yona magai Kapelenauma. 2 Menai tamowai hekadiyo tau hesau bunibunina diyadiyali
unai se baheiyama iya unai. Yesu yodi sunuma ye kita na ye hededelau
taubunibuni wa unai ye wane, “Natugu! Ku nuwabayao, yom yababa ya
nuwatugabaedi.”
3 Na laugagayo taulauhekataedi hekadiyo se bom se gadigadigugu se
wane, “Teina tamowai ta meta Yaubada ye hededeheyaheyababa.”
4 Yodi nuwanuwatu wa Yesu kabidi ye kata ede ye hededelau
udiyedi ye wane, “Idohagi to nuwatu yababadi kwa nuwanuwatuidi.
5 Hedehededede sahasahana ye biga ede, ya wane, ‘Yom yababa wa ya
nuwatugabaedi’, o, ‘Ku tolo na ku laulau.’ 6 Ya henuwa bena kwa
nuwatulobai meta Tau Natuna** iya kaiyaulina ta unai yona gigibwali
gonowana yababa ye nuwatugabaedi.” Ede ye hededelau taubunibuni
wa unai ye wane, “Ku tolo, yom diyadiyali ne ku bahei na ku lau yom
magai.” 7 Ede tamowai wa ye tolo na ye lau yona magai. 8 Laulau
saha ye tubu wa boda se kita meta se siliyata na Yaubada se hedebasaei,
matawuwuna gigibwali wa ye mosei tamowai udiyedi.

Yesu Mataiyo ye yoganei
(Maleko 2:13-17, Luka 5:27-32)

9 Yesu magai wa ye laugabaei ye laulau, na takisi tautanotano hesau
hesana Mataiyo ye kita ye tutuli takisi kabatanotano numana unai. Ye
hededelau unai ye wane, “Ku hemuliwatanigau.” Ede Mataiyo ye tolo
na ye hemuliwatani.
10 Kabotaki *se lau Mataiyo yona* numa unai se kaikai. Na takisi
tautanotano bodadi yo hinage yababa tamowaidi hekadiyo se laoma
Yesu yo yona hekahekatao wa maiyadiyao se kaikaigogoi. 11 Paliseya
tamowaidiyao se kitadi ede yona hekahekatao wa se henamaiyedi,
“Idohagi to yomi taulauhekata ne takisi tautanotano yo yababa ta-
mowaidiyao maidanao se kaikaigogoi?” 12 Yodi hedehededede wa Yesu
ye lapui na ye hededebui ye wane, “Taukasikasiyebwa mo se henuwa
doketa, na tamowai namwanamwadi meta nige. 13 Na kwa lau teina
hedehededede ta kaniyona kwa wasenei:
‘Katekamkamna mo ya henuwa,
na nige kaitalasam.’ *(Hoseya 6:6)*
Yogu laoma ta meta nige tamowai se bom se kitahedudulai'uyoidi
hesabadi**, na yababa tamowaidiyao hesabadi.”

Kaihudi henamaina
(Maleko 2:18-22, Luka 5:33-39)

14 Na kabo Yowane Babatiso yona hekahekatao se laoma Yesu se
henamaiyei, “Idohagi to kai yo Paliseya tamowaidiyao ka kaikaihudi, na
tauhemuliwatanigo nige se kaikaihudi?” 15 Yesu ye hededebui ye wane,
“Idohagi to tautawasola kana taumana yona tawasola kaikaigogona

---

** **9:6:** Tau Natuna: Yesu ye bom hesana ye katai Tau Natuna (↑Tau Natuna). ** **9:13:** Tamowai se bom se kitahedudulai'uyoidi hesabadi meta buka unai Mataiyo ye kuli, ↑tamowai dudulaidi.

unai bena se nuwadubu? Sola mayadaina kabo ye laoma tautawasola
kabo kalidiyena se haigabaei na siya kabo se kaihudi.
16 Nige gonowana tamowai hesau luwuluwu wodubona ye polai
kaleko hauhauna unai, matawuwuna kaleko hauhauna ne luwuluwu
kabo ye tabepulisi'uyoi na tapulisina ne kabo ye lakikalili luwuluwu ne
unai.
17 Yo hinage waina hauhauna nige ta ini pakuna** beyabeyana unai.
Taba waina pakuna beyabeyana ta hepaisowa, kabo ye tapulisi, na
waina wa kabo ye bwalili. Unai waina hauhauna ta ini waina pakuna
hauhaudi udiyedi, kabo se namwalabulabui."

Yesu sinebada yo sinekuku ye henamwanamwadi
(Maleko 5:21-43, Luka 8:40-56)

18 Yesu sola ma hedehededena, na magai wa yodi sunago badana
hesau ye laoma Yesu matanaena ye tulibono na ye wane, "Natugu wai-
hiu kaboina ta ye boita, na ku laoma nimam ku tolesae iya kewanaena,
kabo ye mauli." 19 Ede Yesu yo yona hekahekatao wa se tolo na maiyadi
se lau.
20 Se laulau, na kabo sinebada hesau kwasina ye miyamiyagabae
bolimai saudoudoi-labui, iya Yesu dagelana unai ye laoma na kana
kwama sinosinona ye kabitonogi. 21 Yona nuwanuwatu unai ye wane,
"Taba Yesu kana kwama mo ya kabitonogi, kabo ya namwanamwa."
22 Na Yesu ye kitabui sinebada wa ye kita ede ye hededelau unai ye wane,
"Natugu, nuwam ye bayao! Yom sunuma ta ye henamwanamwago." Na
mahanana ne unai waihiu wa ye namwanamwa.
23 Sunago badana wa yona numa unai se lage ede tauhigohigo** yo
taudoudou bodadi se kitadi, 24 na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane,
"Kwa pesa! Sinekuku me nige ye boita, na ye keno mo meta." Na se
talawasiyei.
25 Boda wa ye hetamalidi se pesagehe kabo Yesu ye mwalae sinekuku
wa yona kabakeno wa unai na ye kabilau nimana wa unai, ede ye tolo.
26 Na wasana wa ye lau tenem teha ne maudoina unai.

Yesu taumatagibugibu labui ye henamwanamwadi

27 Yesu sunago badana yona numa wa ye laugabaei ye laulau na
taumatagibugibu labui se tolo na se hemuliwatani na se yogayoga se
wane, "Dawida natuna! Ku katekamkamnaegai!" 28 Na ye mwalaesae
yona kabamiya numana hesau unai na taumatagibugibu wa se laoma
iya unai. Na ye henamaiyedi ye wane, "Kwa kawamamohoi meta
gonowagu ya henamwanamwagomiu?" Se wane, "Guiyau, ka kawa-
mamohoi!" 29 Kabo matadi ye kabitonogidi na ye wane, "Saha kwa
kawamamohoiyei wa kabo ye tubu kalimiuyena." 30 Ede matadi wa se
lala. Na Yesu ye laugagayoidi ye wane, "Tabu tamowai hesau yona kwa
hedehededе!" 31 Na iyamo muliyena yodi lau ne unai meta Yesu wasana
wa se helaki tenem teha maudoina ne unai.

Yesu tamowai una'unana ye henamwanamwa

32 Taudi labui wa se hetubu se dalahai, na tatao hekadi kadi kaha
hesau se woyaiyama Yesu unai. Yaluwa yabayababana meta ye luwu

---

** **9:17:** Pakuna: Dius yodi waina kaba'inina meta suisui dahidi udiyedi se bodidi. Hauhaudi wa se biga na gonowana se sese, na beyabeyadi se kwailolo na nige gonowana se sese. ** **9:23:** Tauhigohigo: Dius yodi kabikabiyena higo se yuhidi meta huyagwauyala yo huyanuwadubu udiyedi.

tamowai wa unai, ede ye una'una. 33 Na Yesu yaluwa yabayababana
wa ye hededehepesa, ede tamowai una'unana wa ye hedehedede. Na
boda se noko se wane, “Nige sola laulau hesau doha teina ka kita Isalaela
unai!”
34 Na Paliseya tamowaidiyao se wane, “Yaluwa yabayababadi yodi wa-
sawasa yona gigibwaliyena yaluwa yabayababadi ye hededehepesadi.”

Yesu tamowai ye katekamkamnaedi

35 Kabo Yesu ye lau magai lakilakidi yo kasa gagilidi ye tauhetakiki-
lidi. Na ye lauhekata yodi sunago udiyedi yo Yaubada yona basileiya
wasana namwanamwana ye wasaduwaiyei, yo hinage tamowai kadi
kasiyebwa udoi'udoi ye henamwanamwadi. 36 Na boda wa ye kitadi
ede ye katekamkamnaedi, matawuwuna pilipili udoi'udoi se hekalodi
na nige tausaguidi, kadi kao doha mamoe nige taukitahetetedi. 37 Na
ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi ye wane, “Koya ye masuli,
na taupaisowa meta nige se bado. 38 Unai kwa kaibwadalau koya
tanuwagana unai kabo taupaisowa ye hetamalidima.”

10

Yesu yona hekahekatao saudoudoi-labui ye hetamalidi se lau se lauwasi

(Maleko 3:13-19 yo 6:7-13, Luka 6:12-16 yo 9:1-6)

1 Yesu yona hekahekatao saudoudoi-labui wa ye yoganedi na gigibwali
ye mosedi bena yaluwa yabayababadi se hededehepesadi yo tamowai
kadi kasiyebwa udoi'udoi se henamwanamwadi. 2 Taupaisowa ye heta-
malidi wa hesadiyao ede teina:
Bagubagunana ede Simona, hesana hesau meta Petelo, yo kana kaha
Andeleya.
Yamesi Sebedaiyo natuna, yo kana kaha Yowane.
3 Pilipo yo Batolomaiyo,
Tomasi yo Mataiyo, iya takisi tautanotano,
Yamesi Alepaiya natuna, yo Tadaiyo,
4 Simona Tauhaikabi, yo Yudasi Isakaliyota, Yesu kana tauwalohai.
5 Tatao saudoudoi-labui wa Yesu ye guguyaidi na ye hetamalidi ye
wane, “Tabu kwa laulau dagela tamowaidiyao yo Samaliya tamowaidi
yodi magai udiyedi, 6 na kwa lau Isalaela tamowaidiyao mo udiyedi,
siya doha mamoe gegegegediyao.** 7 Kwa lau na kwa wasaduwai kwa
wane, ‘Galewa basileiyana ye hanahanaumako.’ 8 Taukasikasiyebwa
kwa henamwanamwadi, tauboiboita kwa hemauli'uyoidi, taulepele-
pela kwa he'a'adi,** yo yaluwa yabayababadi kwa hededehepesadi.
Kainauya ta kwa haimoei nige maisana, unai kwa kainauyaei, tabu
maisana. 9-10 Tabu moni, tobwa, kwama, buti, yo tuke kwa laulaubaheidi
yomi lau ne unai. Matawuwuna ede tamowai bena taupaisowa se
saguidi.
11 Ena magai hesau unai kwa lage meta tamowai namwanamwana
hesau kwa wasenei na yona numaena kwa miya kana siga kwa dalahai.

** **10:6:** Mamoe gegegegediyao: Yesu Isalaela tamowaidiyao ye heyaheyasoniyedi mamoe gegegegedi udiyedi, matawuwuna siya Yaubada taumiyasuwalaena. ** **10:8:** Taulepelepela meta Yaubada ye laugagayoidi tabu se laulau Numa Tabuna, yo tabu se lulau tamowai hekadiyo udiyedi, na ye hedede ye wane siya se bida. Unai huyana Yesu taulepelepela ye henamwanamwadi meta se hedede se wane ye he'a'adi. (↑Lepela)

12 Huyana kwa mwalaesae numa ne unai meta yomi lautoki kwa mosei
kwa wane, ‘Nuwadaumwali kwa hai!’ 13 Ena numa ne tamowaidiyao
se namwa, meta yomi nuwadaumwali ne kwa tole kalidiyena. Ena
nige se namwa, meta yomi nuwadaumwali ne kwa hai'uyoi. 14 Ena
magai hesau nige se yogaisinigomiu o se lapulaowa kalimiuyena, meta
kaemiu mukalidi kwa koinihinihiyedi** na magai ne kwa laugabae.
15 Ya hededemamohoi kalimiuyena: Yaubada yona hineli mayadaina ne
unai meta kadi hekamkamna se lakikalili, na kabo Sodoma yo Gomola.
16 Ya hetamaligomiu ta kami kao doha mamoe se lulau kedewa
kaikaikalasidiyao udiyedi. Unai bena kwa sonoga doha mwata, yo
tabu yababa hesau kalimiuyena, doha bunebune. 17 Bena kwa kitak-
itanamwanamwa, tamowai kabo se haigomiu yo se laegomiu kabal-
aulauhetala, yo hinage sunago udiyedi kabo se pidiligomiu. 18 Yau
debaguyena kabo se haigomiu na se laegomiu wasawasa yo gabana
matadiyena, bena kwa hemala galewa basileiyana wasana tauhededede-
hemasalahana siya yo dagela tamowaidiyao udiyedi. 19 Na huyana se
haigomiu na se helauhetalagomiu meta tabu kwa mode bena saha yo
idohagi kabo yomi hedehedede. Huyana ne unai kabo hedehedede se
masalaha. 20 Matawuwuna hedehedede kwa hedededi ne meta nige
komiu, na Tamamiu Yaluwana ye hemasalahadi kalimiuyena na kwa
hedededi.
21 Tatao kadi kahao kabo kadi se walohai, yo tama kabo natudiyao
se kabidi doha tenem hinage. Natu kabo se tolo na sinadiyao
yo tamadiyao se hewaiunudi na se mosegabaedi tau'unuhemwaloidi
udiyedi. 22 Tamowai maudoidi kabo se subugomiu yau debaguyena.
Na kaiteya ye miyatahitahi kana siga gehena unai, iya kabo mauli ye
lobai. 23 Ena magai hesau unai se hewaiunugomiu meta kwa yabubu
kwa lau magai hesau. Hedehedede ta meta mamohoi, yo hinage ya hed-
edelaowa meta nige gonowana Isalaela magaidiyao kwa lauhegehedi
na kabo Tau Natuna ye uyoma. 24 Nige gonowana wawaya hesau ye
saekalili na kabo tauhekatana. Yo hinage nige gonowana taupaisowa
ye saekalili na kabo kana tanuwaga. 25 Ena wawaya ye sonoga doha
tauhekatana meta ye namwa, yo ena taupaisowa se kabi doha kana
tanuwaga, meta ye namwa. Ena numa tanuwagana** se hedede meta
iya yaluwa yabayababadi kadi tanuwaga Belesebulu, kabo yona numa
tamowaidiyao** hinage se hededeheyababakaliliyeidi.
26 Unai, tabu kwa matausiyedi! Ginauli wadawadamdi maudoidi meta
kabo se masalaha, yo nuwanuwatu wadawadamdi maudoidi Yaubada
kabo ye tolehemasalahadi. 27 Boniyaiyena saha ya hedededi wa kabo
kwa hedede'uyoidi mayadaiyena, yo saha beyamiuyedi ya hededegadi-
gadiguguyedi wa kabo numa kewadi udiyedi kwa hededehelakidi.
28 Tabu buluma tauhemwaloina kwa matausiyedi, na siya nige
gonowadi yaluwa se hemwaloi. Na Yaubada mo bena kwa matausiyei,
matawuwuna iya gonowana buluma yo yaluwa ye unuhemwaloidi
kaiwa kalakalasina unai.

** **10:14:** Kaemiu mukalidi kwa koinihinihiyedi: Laulau ta hededehemasalahana ku lobai Maleko 6:11 hededehemasalahana FOOTNOTE unai. ** **10:25:** Numa tanuwagana meta Yesu ye bom ye hedehedede'uyoi. ** **10:25:** Yona numa tamowaidiyao: Siya ede Yesu yona hekahekatao yo tauhemuhemuliwatanina hekadiyo.

29 Pene kesega unai gonowana pekopeko labui ta hemaisadi. Na
Tamamiu galewa ne unai ye nuwatukaliliyedi. Taba hesau ye beku,
meta kabina ye kata. 30 Yo hinage kulumiu maiyawadi meta ye hasi-
lidiko. 31 Unai tabu kwa matausi. Komiu kwa saekalili na kabo pekopeko
yawoina. *Yaubada meta ye kitahetetenamwanamwaegomiu.*
32 Kaiteyadi se kawanamwanamwaegau boda udiyedi meta yau yogu
tehaena kabo hinage ya kawanamwanamwaedi Tamagu galewa ne unai
matanaena. 33 Na kaiteya ye uhalaegau boda udiyedi, kabo hinage ya
uhalaei Tamagu galewa ne unai matanaena.
34 Tabu yomi nuwatu bena ya laoma ta na nuwadaumwali ya ginauli
kaiyaulina ta unai. Nige! Na ya laoma ta meta kelepa ya baheiyama.**
35 Ya laoma ta bena
‘tau ma tamana,
sine kabo ma sinana,
yo sinehelam ma lawana kabo se haihewahewaiunu'uyoidi.
36 Tamowai kana waiunu ede kabo yona numakalo tamowaidiyao.’
(Maika 7:6)
37 Kaiteyana tamana yo sinana ye gadosisikaliliyedi na kabo yau, iya
nige gonowana yau yogu. Yo ena kaiteya natuna tau o sine ye gado-
sisikaliliyedi na kabo yau, iya nige gonowana yau yogu. 38 Yo kaiteya
nige ye henuwa yona sataulo ye bahei yo ye hemuliwatanigau** meta
iya nige gonowana yau yogu. 39 Kaiteya yona mauli ye nuwatukaliliyei
meta ye kabisapuli. Na kaiteya yona mauli ye mosegabaei yau de-
baguyena, iya kabo mauli ye lobai.
40 Kaiteya ye yogaisinigomiu, yau hinage ye yogaisinigau. Yo
kaiteya ye yogaisinigau meta tauhetamaligauma wa hinage ye yogaisini.
41 Kaiteya peloweta hesau ye yogaisini matawuwuna iya peloweta,
yona kainauya kabo gonogonowana doha peloweta. Yo kaiteya ta-
mowai dudulaina hesau ye yogaisini matawuwuna iya tamowai dudu-
laina, iya yona kainauya kabo gonogonowana doha tamowai dudulaina
yona kainauya. 42 Yo hinage ena tamowai hesau yona sagu gagilina
doha waila kaputina ye mosei tausunumaegau tamowaina hesau unai
matawuwuna iya tauhemuliwatanigau, mamohoi iya maisana kabo ye
hai.”

11

Yowane Babatiso yona henamai
(Luka 7:18-35)

1 Yesu yona hekahekatao saudoudoi-labui wa ye hededehasahasaidi
ye gehe, na kabo ye dalahai ye lau Galili magaidi udiyedi ye lauhekata
yo ye lauguguya.
2 Na Yowane Babatiso meta numatutugudu unai, na Keliso yona
paisowa wa wasana ye lapui na ye nuwalabulabui. Ede yona heka-
hekatao ye hetamalidi se lau Yesu unai 3 bena se henamaiyei se wane,
“Mamohoina kowa Kelisona ede ka nayanayai wa, o sola tamowai hesau

---

** **10:34:** Kelepa meta heyaheyasoni hesau, kaniyona ede Yesu debanaena tamowai kabo se hewahewaiunu'uyoidi. ** **10:38:** Kaiteya nige ye henuwa yona sataulo ye bahei yo ye hemuliwatanigau: Huyana Loma tamowai hesau se woyai bena kabo se hesataulo meta kabo kana sataulo se hebahei. Unai lausoisoi ta kaniyona ede teina: “Kaiteya nige ye henuwa bena tamowai iya se hekamkamna doha se hekamkamnagau, meta nige gonowana iya yau yogu tamowai.”

ka nayanayai kabo ye laoma?” 4 Yesu ye hededebui ye wane, “Kwa uyo
na saha kwa lapuidi yo kwa kitadi wa Yowane yona kwa hedehedede,
5 meta taumatagibugibu matadi se lala, taubunibuni se laulau, taulepele-
pela se namwanamwa'uyo, taubeyakolakola se lapulapui'uyo, tauboi-
boita se tolo'uyo, yo taudehadeha wasa namwanamwana se lapulapui.
6 Na kaiteya nige ye nuwalabulabuiyeigau, iya gonowana ye gwauyala.”

Yesu Yowane ye hededehemasalaha

7 Yowane yona hekahekatao wa se dalahai se lau, na kabo Yesu Yowane
wasana ye hedehededei boda wa udiyedi, ye wane, “Ginauli saha hesa-
bana kwa lau balabala ne unai bena kwa kita? Nuwana lagau yaumai
ye yuhisaei yo ye yuhidobiyei?** 8 O yomi nuwatu bena tamowai hesau
yona kaleko wasawasadi kwa kita? Tamowai kaleko wasawasadi se
likwalikwadi, siya wasawasa yodi numa udiyedi se miyamiya. 9 O
nuwana kwa lau bena peloweta hesau kwa kita? Mamohoi, Yowane
iya peloweta. Na iyamo ye saekalili na kabo peloweta hekadi. 10 Iya
tamowaina ede wasana peloweta Malakai ye kulinonohaiyako buka
tabuna unai:
‘Yogu tautauwasa kabo ya hetamalibagunaiyawa,
iya yom kamwasa taukabinonohaina.’ *(Malakai 3:1)*
11 Ya hededemamohoi kalimiuyena: Tanoubu ta unai tamowai mau-
doidi udiyedi nige hesau Yowane Babatiso ye saedikwai. Na tamowai
hesau ye dobikalili galewa basileiyana unai, meta tamowaina ne ye
sae na kabo Yowane. 12 Yowane yona huyaena ye hetubu ye laoma
teina huya ta meta galewa basileiyana wa ye laki ye lau ma bayaona,
na tamowai se bado se kaipate ma gigibwalidi bena se lusae basileiya
wa unai. 13 Mose yona laugagayo yo peloweta maudoidi ye lau ee
Yowane yona huyaena, siya Galewa basileiyana wasana se hedehededei.
14 Na ena taba yodi hedehedede wa kwa kawamamohoiyedi, kabo kwa
nuwatulobai meta Yowane iya ede Eliya se hededenonohaiyako meta
kabo ye laoma. 15 Kaiteyadi gonowana se lapulapui bena se lapula-
puinamwanamwa!”
16 *Na Yesu yona hedehedede ye tubei ye wane,* “Teina isi ta ta-
mowaidiyao,** saha unai kabo ya hekaigonogonowaidi? Siya doha
wawayao bakubakuyena se tuli na kadi kahao se yogayoganedi se wane,
17 ‘Higo ka yuhidi, na nige kwa sobu.
Siyayau wanadi ka wanaidi, na nige kwa dou.’
18 Yowane ye laoma na ye kaihudi na numanuma bayabayaodi nige ye
numa, na iyamo se wane, ‘Yaluwa yabayababana hesau ye luwu iya
unai.’ 19 Tau Natuna ye laoma na ye kaikai yo waina ye numanuma,
na se wane, ‘Sola kwa kita, ye kaimuyomuyou yo ye numayauyaule! Yo
iya takisi tautanotano yo yababa tamowaidiyao kadi kaha!’ Na iyamo
sibasiba kabahemamohoina ede tamowai yona laulau unai.”

Yesu tamowai nige se nuwabui ye guguyaidi
(Luka 10:13-15)

20 Na Yesu Isalaela magaidiyao hekadiyo ye dilaidi, matawuwuna
ede laulau gigigigibwalidi se bado udiyedi ye ginaulidi, na nige se
nuwabui. Ye wane, 21 “Ahani mo komiu, Kolasin tamowaidiyao! Ahani

** **11:7:** Lagau meta tamowai ye nuwalabulabui heyaheyasonina. ** **11:16:** Teina isi ta tamowaidiyao ta, siya ede Paliseya yo Sadusiya kadi bodao na Yesu se kawayababaei yo se subu.

mo komiu Betesaida tamowaidiyao! *Yababa lakilakina kabo kwa hekalo.*
Laulau gigigigibwalidi ya ginaulidi kalimiuyena wa, taba ya ginaulidi
magai yabayababadi Taiya yo Sidona udiyedi, meta tamowaidiyao kabo
se nuwabuiko, na yodi nuwabui ta unai meta kabo kaleko kadi kao
doha baiki se luwuidi yo taudi maudoidi se hekahusadi. 22 Unai ya
hededelaowa kalimiuyena: Yaubada yona hineli mayadaina ne unai
kamkamna lakilakina kabo kwa lobai, na kabo Taiya yo Sidona ta-
mowaidiyao.

23 Na komiu Kapelenauma tamowaidiyao, bena kabo Yaubada ye
lausinigomiu kwa sae galewa ne? Taba nige! Kabo kwa dobi kamkamna
magaina** unai! Laulau gigigigibwalidi ya ginaulidi kalimiuyena wa,
taba ya ginaulidi Sodoma** unai, meta teina mayadai ta unai kabo
Sodoma sola ma miyana. 24 Unai ya hededelaowa kalimiuyena: Yaubada
yona hineli mayadaina ne unai kamkamna lakilakina kabo kwa lobai,
na kabo Sodoma tamowaidiyao."

Kaiteya gonowana Yaubada kabina ye kata
(Luka 10:21-22)

25 Mahanana ne unai Yesu ye gwauyala na ye hededelau Tamana
unai ye wane, "Tamagu, kowa galewa yo tanoubu Guiyauna. Ya
hedebasaego matawuwuna ginauli maudoidi ta ku tolewadamdi na
tausonoga yo tausibasiba nige gonowana se nuwatulobaidi. Na tamowai
supusupudi** udiyedi ginauli ta ku tolehemasalahadi na se nuwatu-
lobaidi. 26 Mamohoi, tamagu, teina ta yom nuwatu mamohoina yo yom
kabagwauyala ede."

27 *Na kabo ye hededelau boda wa udiyedi ye wane,* "Tamagu tanuwaga
gigibwalina maudoina ye leyama kaliguwai.** Iya ye bom mo natuna
kana kao kabina ye kata, na natuna ye bom mo** tamana kabina ye
kata, yo hinage yona kaisunuwa tamowaidi udiyedi tamana ya hededе-
hemasalaha na kabina se kata."

Kabakaiyawasi ede Yesu

28 Kabo Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Yomi taulauhekata
laugagayo bayabayaodi se hekatagomiu, na laugagayo ne miyawatanidi
meta doha bahebahe polopolohedi. Ena kwa kaikaipatekalili bena lau-
gagayo wa kwa miyawatanidi na unai kamnamiu se yababa, meta kwa
laoma kaliguwai, kabo kabakaiyawasi kwa lobai. 29 Yau ya nuwabiga yo
ya nuwadobidobi, unai yogu lauhekata kwa haidi na kwa miyawatanidi,

---

** **11:23:** Kamkamna magaina meta Luka 10:16 unai ta kulibui Hade, iya ede Giliki kalinadi unai ta hai (↑hade). ** **11:23:** Sodoma meta magai yabayababakalilina Yaubada ye heyababa wa. Wasana ku hasili Genese 19 unai. ** **11:25:** Tamowai supusupu: Kalina Giliki unai Luka ye kuli wawayao gagilidi, na kaniyona ede tamowai supusupudi, o, nige se sikulunamwanamwa, o, nige sonoga tauhaina. ** **11:27:** Tamagu tanuwaga gigibwalina maudoina ye leyama kaliguwai: Kalina Giliki unai Mataiyo ye kuli, Tamagu ginauli maudoidi ye ledima kaliguwai. ** **11:27:** FOOTNOTE DELETED – REMOVE CALLER!

kabo nuwamiu se talu, 30 matawuwuna yogu lauhekata ne ye biga, yo
kabo bahebahe malamalahena ya leyawa kwa bahei.” **

12

Ma labui Yesu ye hekitada meta iya Sabati guiyauna

Sabatiyena Yesu yona hekahekatao witi kaniyodi se gigidi
(Maleko 2:23-28, Luka 6:1-5)

1 Sabati hesau unai Yesu maiyana hekahekatao se laulau kabo witi
koyana hesau se tauduwaduwali se lau. Na se hasali ede se hetubu
na witi kaniyodiyao se huhudi na se kaidi. 2 Na Paliseya tamowaidi
hekadi se kitadi ede se hededelau Yesu unai se wane, “Ku kita ne!
Yom hekahekatao meta Sabati laugagayona** se utusi!” 3 Na Yesu ye
hededelau udiyedi ye wane, “Huyana Dawida ma kana kahao se hasali
na saha ye ginauli wa wasana kwa hasili o nige? 4 Ye lusae Yaubada
yona numa unai na pwalawa hetahetabudi ye haidi ede se kaidi. Unai
laugagayo se utusi matawuwuna ede pwalawa tabuna ta meta iya yo
yona hewahewaliyo maidanao wa tabu se kaidi, na taukaitalasam mo
gonowana se kai. 5 Yo Mose yona laugagayo kwa hasili o nige? Ye wane
meta taukaitalasam Numa Tabuna unai Sabati maudoina yodi paisowa
se ginaginauli na unai Sabati laugagayona se utusi, na iyamo nige kadi
gilu. 6 Unai ya hededelaowa kalimiuyena: Tamowai hesau iya ede inai
meta ye saekalili na kabo Numa Tabuna laugagayona. 7 Yaubada yona
hedehededе ye wane,
‘Katekamkamna mo ya henuwa, na nige kaitalasam.’ *(Hoseya 6:6)*
Taba hedehededе ta kaniyona kabina kwa kata, meta nige gonowana
tamowai ta kwa hegilugaibuidi. 8 Matawuwuna ede Tau Natuna iya
Sabati guiyauna ede.”

Yesu tamowai nimana basabasana ye henamwanamwa Sabati unai
(Maleko 3:1-6, Luka 6:6-11)

9 Tenem teha ne ye laugabae kabo ye lau na ye mwalaesae yodi
sunago unai. 10 Menai meta tamowai hesau nimana ye gagili yo ye
basabasa. Na Paliseya tamowaidiyao wa se kaipate bena Yesu se hegilu,
unai iya se henamaiyei se wane, “Taba Sabatiyena tamowai hesau ta
kabihenamwanamwa, kabo laugagayo ta utusi o nigele?” 11 Yesu ye
hededelau udiyedi ye wane, “Ena taba luwamiuyena hesau yom mamoe
kesega na mayadai Sabati unai ye bekudobi duhaena, kabo ku lau ku
tabeisini'uyoi o nige? 12 Na tamowai meta ye saekalili na kabo mamoe!
Unai ye namwa mo taba Sabatiyena laulau namwanamwana ta ginauli.”
13 Na kabo ye hededelau tamowai wa unai ye wane, “Nimam ku
tuuhedududlai!” Ede nimana wa ye tuuhedududlai, na ye namwanamwa
doha nimana hesauna wa. 14 Ede Paliseya tamowaidiyao wa se pesa na
se koitalaliu taba idohagi na Yesu bena se unuhemwaloi.

** **11:30:** Lausoisoi ta udiyedi Yesu yona hedehededе wa kaniyona mamohoina ku hasili. Ena Yesu yona hedehededе wa ta kulibui hedehededе kesega kesega unai, kabo doha teina: 28 Kaiteyadi kamnamiu se yababa yo yomi bahebahe se polohe, meta kwa laoma kaliguwai, kabo kaiyawasi ya leyawa. 29 Yogu bulumakau kabakaulabulabuiyeidi yo yogu lauhekata kwa haidi, matawuwuna yau meta ya nuwabiga yo ya nuwadobidobi, na nuwamiu kabo se talu yo se kaiyawasi. 30 Matawuwuna yogu bulumakau kabakaulabulabuiyeidi ne meta ye biga, yo bahebahe kabo ya leyawa ne ye malamalahe. ** **12:2:** Sabati laugagayona: Mayadai Sabati unai koyapaisowa meta laugagayo.

Yesu Yaubada yona kaisunuwa tamowaina ede

15 Yesu yodi nuwatu wa kabina ye kata, unai magai wa ye laugabaei.
Bodalakilaki iya se hemuliwatani na yodi taukasikasiyebwa maudoidi
ye henamwanamwadi. 16 Na ye guguyaidi bena tabu se hedehededehe-
masalaha meta iya kaiteya. 17 Teina unai Yaubada kalinana peloweta
Aisaiya ye hedededi wa se laoma se mamohoi, doha ye wane:
18 "Teina ta yogu kaisunuwa tamowaina, yo iya yogu heyayai tauhaina
tamowaina ede.
Iya ya gadosisiyei, yo ya gwauyalakalili kalinawai.
Yaluwagu kabo ya mosei iya unai
na yogu kabihemauli wasana kabo ye hedededehemasalaha dagela
tamowaidiyao udiyedi.
19 Iya taba nige ye haikawayagala, yo taba nige ye kalinalakilaki.
Hinage tamowai keda udiyedi nige gonowana kalinana se lapuidi.
20 Tamowai basabasadi taba nige ye heyababadi,
yo yodi sunuma gagilidi taba nige ye haigabaedi**
kana siga yodi dudulai ye moseidi.
21 Kabo tamowai maudoidi yodi sunuma se tole iya hesanaena."
(Aisaiya 42:1-4)

Kaiteya yona gigibwaliyena Yesu ye paipaisowa
(Maleko 3:20-30, Luka 11:14-23)

22 Na kabo tamowai hesau se woyaiyama Yesu unai. Tamowai wa
matagibugibuna yo una'unana, matawuwuna yaluwa yabayababana
iya ye luwui. Na Yesu ye henamwanamwa, kabo ye hedehededе yo
matana se lala. 23 Na boda wa se siliyata na se henahenamai'uyoidi se
wane, "Teina ta nuwana Dawida Natuna**?"
24 Na huyana Paliseya boda yodi hedehededе wa se lapui ede se wane,
"Teina tamowai ta meta nige yona gigibwali, na yaluwa yabayababadi
kadi tanuwaga Belesebulu ye bom mo yona gigibwaliyena yaluwa
yabayababadi ye hedededehepesadi."
25 Na Yesu yodi nuwanuwatu wa kabina ye kata ede ye hedededelau
udiyedi ye wane, "Taba basileiya hesau ye bom ye lulululu'uyoi, meta
taba nige yona namwa hesau ye lobai. Yo ena magai hesau o numa
hesau tamowaidiyao se bom se haitoledagela'uyoidi, meta taba nige se
tolobayao. 26 Taba Satani ye bom ye hedededehepesa'uyoi, meta iya ye bom
ye hewaiunu'uyoi na yona basileiya kabo idohagi na ye tolobayao?
27 *Kami bodao* **hinage yaluwa yabayababadi se hedededehepesadi.* Na
yomi nuwatu saha, ena taba yau Belesebulu yona gigibwaliyena yaluwa
yabayababadi ya hedededehepesadi, meta siya bena kaiteya yona gigib-
waliyena se paipaisowa? Unai siya kabo se hegilugomiu meta kwa
laupwano. 28 Na ena yau Yaubada Yaluwana yona gigibwaliyena yaluwa
yabayababadi ya hedededehepesadi, meta Yaubada yona basileiya ye
laomako.

** **12:20:** Peloweta Aisaiya hedehededе ta meta heyaheyasoni unai ye kuli, iya ede doha teina: "Didiyali welawelaina taba nige ye kabigodu, na lampa wikina nige ye kalasinamwanamwa taba nige ye kabiheboso." Yoma kulibuina unai hedehededе ne kaniyona mo ka kuli. ** **12:23:** Dawida Natuna: Yodi henamai ne kaniyona meta bena kabina se kata Yesu iya Yaubada yona hetamali tamowaina yo Isalaela taugilihaidi. ** **12:27:** Kami bodao: Mataiyo ye kuli, natumiyao. Siya meta Paliseya tamowaidiyao hekadiyo na kadi paisowa yaluwa yabayababadi se hedehededehepasadi.

29 Yo hinage nige gonowana taukaiwahali hesau ye mwalae tamowai
yasiyasiyalana yona numa unai na yona gogo ye haigaibuidi. Yasiyala
wa bena ye paibagunai, na kabo gonowana yona gogo wa ye kaiwaha-
lidi.
30 Kaiteya nige ye hemuhemuliwatanigau, iya meta tauhewaiunugau.
Yo kaiteya nige tamowai ye woyaidima, iya meta ye hetatagwaligwalidi.
31 Unai ya hededelaowa, Yaubada kabo yababa maudoidi yo hinage
Yaubada hededeheyababana maudoidi ye nuwatugabaedi, na ena ta-
mowai hesau Yaluwa Tabuna ye hededeheyababa, taba nige yababa ne
nuwatugabaena. 32 Hinage ena kaiteya Tau Natuna ye hededeheyababa,
Yaubada kabo yona yababa ne ye nuwatugabaei. Na ena kaiteya Yaluwa
Tabuna ye hededeheyababa, taba nige yababana ne nuwatugabaena
mayadai ta unai yo huya se laolaoma matadaena.
33 Kaiwa namwanamwana meta kaniyona namwanamwadi, yo kaiwa
yababana meta kaniyona yababadi. Kaiwa kabakitalobaidi ede kaniy-
odi udiyedi. 34 Komiu meta doha mwata yabayababadi! Idohagi
to bena hedehedede namwanamwadi kwa hedededi? Nuwanuwatu
saha nuwada ne unai ye mwayau meta kabo kawadaena ta hededе-
gabaedi. 35 Tamowai namwanamwana nuwana meta nuwanuwatu
namwanamwadi udiyedi ye mwayau, unai iya yona hedehedede kabo
se namwa. Yo tamowai yababana nuwana meta nuwanuwatu yababadi
udiyedi ye mwayau, unai iya yona hedehedede kabo se yababa. 36 Na
ya hededelaowa, Yaubada yona huyahineli mayadaina ne unai kabo
tamowai maudoidi se tolo Yaubada matanaena na yodi hedehedede
yabayababadi maudoidi kabo se hededehemasalahadi. 37 Yomi hede-
hedede ne udiyedi kabo ye hegilugomiu, yo yomi hedehedede ne udiyedi
kabo yailihai kwa lobai.”

Peloweta Iyona hekihekinoina
(Maleko 8:11-12, Luka 11:29-32)

38 Na kabo Paliseya tamowaidiyao yo laugagayo taulauhekataena
hekadiyo se laoma Yesu unai se wane, “Taulauhekata, ka henuwa bena
laulau gigigigibwalina hesau ku ginauli na ka kita.” 39 Na Yesu ye hed-
edebui ye wane, “Teina isi ta tamowaidiyao se yababa na Yaubada nige
se sunumaei,** na iyamo se henuwa bena laulau gigigigibwalina hesau
ya hekitadi. Na taba nige hekihekinoi hesau kwa kita, na hekihekinoi ke-
sega mo kabo unai kwa kitalau ede peloweta Iyona hekihekinoina. 40 Iya
meta mayadai haiyona yo boniyai haiyona yama lakilakina boganaena
ye miyamiya. Gonogonowana doha hinage Tau Natuna kabo mayadai
haiyona yo boniyai haiyona bwayabwayaena ye miya.
41 Yaubada yona huyahineli mayadaina ne unai Ninewa
tamowaidiyao kabo se tolo na teina isi ta tamowaidiyao se hegiludi,
matawuwuna ede Iyona yona lauguguyaena Ninewa tamowaidiyao wa
se nuwabui. Na mayadai ta unai tamowai hesau ye saekalili na kabo
Iyona, iya ede maidamiu ta.
42 Huyahineli mayadaina ne unai magai Siba** yodi wasawasa wai-
hiuna kabo hinage ye tolo na teina isi ta tamowaidiyao ye hegiludi,

** **12:39:** Yaubada nige se sunumaei Yesu ye heyaheyasoniyei tauganaganawali unai, na yona hedehedede wa meta, Isi yababana yo ganaganawalina ye henuwa bena hekihekinoi hesau se kita. ** **12:42:** Siba meta basileiya beyabeyana hesau, na tausonoga se kaimasi Siba tanona nuwana Itiyopiya unai. Hekadi se wane bena Alabiya unai teha yawana ne unai.

matawuwuna kedalohalohaena ye laoma bena Solomona yona hede-
hededesonoga ye lapuidi.** Na tamowai hesau iya ede inai, ye sono-
gakalili na kabo Solomona."

Yaluwa yabayababadi yodi kabikabi
(Luka 11:24-26)

43 *Kabo Yesu yona hedehededе ye tubei ye wane,* "Huyana yaluwa
yabayababana tamowai hesau ye pesagabaei meta ye lau balabala-
gaibuyena na yona kabakaiyawasi ye wase, na nige hesau ye lobai.
44 Kabo ye wane, 'Hage, ya uyo numa ya laugabaei'usei wa unai.'
Ye lage'uyo numa wa ye kita meta se kuyahe'a'a yo se gwaugog-
onamwanamwaei, na nige taumiyaina. 45 Kabo ye lau yaluwa
yabayababakalilidi haligigi-labui ye woyaidima numa wa unai se lusae
na se miya. Ede tamowai wa yona mauli ye yababakalili na kabo yona
mauli bagubagunana wa. Teina isi yababana ta yodi mauli kabo hinage
gonogonowana doha tenem."

Yesu kehanao
(Maleko 3:31-35, Luka 8:19-21)

46 Numakaloyena, Yesu sola ma hedehededena boda wa udiyedi, na
sinana yo kana kahao se laoma ede dagela wa unai se nayanayai, bena
kabo iya maiyadi se hedehededе. 47 Na tamowai hesau ye hededelau
Yesu unai ye wane, "Sinam yo kam kahao ede dagela ne unai, se henuwa
bena se kitago." 48 Kabo Yesu ye hededelau tauhedehededе wa unai
ye wane, "Kaiteya iya sinagu, yo kaiteyadi kagu kahao ede?" 49 Ye
nimahelelelau yona hekahekatao udiyedi na ye wane, "Ku kitadi, teina
sinagu yo kagu kahao ede. 50 Matawuwuna kaiteya Tamagu galewa ne
unai yona nuwatu ye miyawatani meta iya kagu kaha, lougu, yo sinagu
ede."

13

Bwatano udoi'udoi heyaheyasonidi

Yesu bwatano pilipilidaina ye hasili
(Maleko 4:1-9, Luka 8:4-8)

1 Mayadai kesekesegana ne unai Yesu numa wa unai ye pesa ye
dobi Galili Gabwana dedekanaena ye tuli. 2 Kabo bodalakilaki se
tupagogoima iya unai, ede ye gelu waga hesau unai na ye tuli, na
boda maudoidi se totolo nagali wa unai. 3 Na kabo ginauli gwaudi
heyaheyasoniyena ye hedededi. Ye wane, "Tamowai hesau ye lau yona
witi koyana unai na witi likena tumadiyao ye hesulu. 4 Ye hesuhesulu
ede like wa hekadi se bekudobi kedaena. Na manuwa se laoma ede
se kaidi. 5 Like wa hekadi se beku tano maladebadebana unai. Tano
wa nige ye buluma, unai like wa se kinimwamwayau. 6 Na mahana ye
dalasae na gigibwalina wa unai ede like wa se wowoya, matawuwuna
like wa lamdi nige se dobi. 7 Hekadi se beku lagau gwaligwalidi
luwadiyena. Lagau wa se kini ede like wa se yahaidi. 8 Yo hinage
hekadi se beku bwatano namwanamwana unai, ede like wa se kini yo se
kaniyo, hekadi gilulu kesega kesega udiyedi kaniyodi badodi 100, hekadi
60, yo hinage hekadi 30. 9 Kaiteyadi gonowana se lapulapui bena se
lapulapuinamwanamwa!"

** **12:42:** 1 Kin 10, 2 Kolonikele 9

Matawuwuna saha to Yesu heyaheyasoni mo udiyedi ye laulauhekata
(Maleko 4:10-12, Luka 8:9-10)

10 Muliyena kabo Yesu yona hekahekatao se laoma iya se henamaiyei
se wane, “Idohagi to heyaheyasoni ku hepaisowadi na ku hedehed-
ededelau tamowai udiyedi?” 11 Unai Yesu ye hededelau udiyedi ye
wane, “Galewa basileiyana hedehededena wadawadamdi** ya hed-
edehemasalahadi komiu kalimiuyena, na siya meta nige ya hedededi
udiyedi. 12 Kaiteyadi yogu lauhekata ta se lapulobaidi, siya galewa
basileiyana nuwatulobaina kalidiwai kabo ye lakikalili. Na kaiteyadi
yogu lauhekata nige se lapulobaidi meta saha se lapui wa kabo se
nuwaluluhiyei yo ye gehe kalidiyena.** 13 Heyaheyasoni yogu hep-
aisowadi kalidiyena kaniyona ede bena
‘se kaikaikewa, na nige saha se kitalobai,
yo se lapulapui, na nige se lapulobai.’ *(Yelemaiya 5:21)*
14 Yodi laulau ta udiyedi meta peloweta Aisaiya yona hedehedede wa ye
laoma ye mamohoi, doha ye wane,
‘Yogu hedehedede kabo kwa lapulapuidi,
na taba nige kwa lapulobaidi.
Yogu kabikabi kwa kitadi,
na taba nige kwa kitalobaidi.
15 Matawuwuna tamowai ta nuwadiyao meta se kwailolokalili,
yo beyadi se kolakola,
yo matadi se gibu.
Na taba matadi se lala, kabo se kitalobai,
yo taba beyadi se malapai, kabo hedehedede se lapulobaidi,
yo taba nuwadi se masalaha, kabo se nuwatulobai,
iyamo nigele.
Unai nige gonowana se nuwabui na ya henamwanamwadi.’” *(Aisaiya 6:9-10)*
16 *Kabo Yesu yona hedehedede wa ye tubei ye wane,* “Na komiu
meta gonowana kwa gwauyala matawuwuna matamiyao udiyedi kwa
kaikaikewa na beyamiyao udiyedi kwa lapulapui. 17 Ya hededemamohoi
kalimiuyena: Peloweta yo tamowai dudulaidi se bado se henuwakalili
saha kwa kitadi ta bena se kitadi, yo saha kwa lapuidi ta bena se lapuidi,
na iyamo nige se kitadi yo nige se lapuidi.”

Yesu bwatano heyaheyasonina kaniyona ye hededehemasalaha
(Maleko 4:13-20, Luka 8:11-15)

18 “Kwa lapulapui, teina ta like tauhesuhesulu heyaheyasonina wa
kaniyona ede: 19 Kaiteyadi galewa hedehededena ta se lapui na nige
se nuwatulobai, kabo tauyababa ye laoma na saha namwanamwana
nuwadiyena wa ye haigabaedi; siya meta doha like se hesuhesulu na
hekadi se beku kedaena na manuwa se laoma ede se kaidi. 20 Tamowai
hedehedede wa ye lapui na ye haimoei ma gwauyalana, iya doha like se
hesulu maladebadeba unai. 21 Nige lamna, unai yona miya nige ye loha.

** **13:11:** Galewa basileiyana hedehededena wadawadamdi meta beyabeyana tamowai nige kabina se kata, na Yesu ye hededehemasalahadi yona hekahekatao maudoidi udiyedi.

** **13:12:** Lausoisoi ta Yesu heyaheyasoni unai ye hededegabaei, iya ede teina: “Kaiteya ginauli saha gagilina kalinawai meta Yaubada kabo ye helaki yo kalinawai kabo ye badokalili. Na kaiteya nige saha hesau gagilina kalinawai meta gagilina ne kalinawai kabo se haigabaei.”

Na huyana pilipili yo hewahewaiunu ye hekalodi yogu hedehedede ta
debanaena meta ye nuwagwagwama na ye lausuwala.
22 Like se beku lagau gwaligwalidi luwadiyena meta doha tamowai
hesau hedehedede wa ye lapui, na kaiyaulina nuwamodemodena
udoi'udoi yo gogo gadosisidi nuwana se hemwayau, ede hedehed-
ede wa kalinawai nige kaniyona. 23 Na like se bekutalu bwatano
namwanamwana unai na kabo hekadi kaniyodi tumadiyao 100 se toledi,
hekadi 60, yo hekadi 30, siya meta doha tamowai hesau hedehedede wa
ye lapui yo ye nuwatulobai, ede kaniyona se masalaha.”

Witi yo lagau heyaheyasonidi

24 Yesu heyaheyasoni hesau ye hedede'uyoi ye wane, “Galewa
basileiyana meta doha tamowai hesau yona koya unai like
namwanamwadi ye kuma. 25 Na boniyaiyena tamowai maudoidi se
kenoko, na kana waiunu ye laoma ede lagau tumadi ye hesulu like
namwanamwadi wa luwadiyena, na koya wa ye laugabaei. 26 Huyana
like namwanamwadi wa se kini na se hetubu se kaniyo meta lagau wa
hinage se kini.
27 Koya tanuwagana yona taupaisowa se laoma unai na se wane,
‘Tanuwaga, like namwanamwadi ku kumaidi yom koya ne unai, na
lagau ne haedi se laoma ede se kini ne?’ 28 Ede koya tanuwagana wa
ye wane, ‘Waiunu lagau me ye hesulu, ede se kini.’ Yona taupaisowa wa
se wane, ‘Gonowana ka lau lagau ne ka upadi?’ 29 Na koya tanuwagana
wa ye wane, ‘Taba nige, matawuwuna ena lagau ne kwa upadi, kabo
witi ne kwa upahaikesegaidi. 30 Kwa toledi na se kinigogoi kana siga
kelikeli kana huya, kabo ya hedede na witi tautanogogoidi lagau ne se
tanobagunaedi se kuinidi na se gabudi, na kabo witi ne se tanogogoidi
na se baheidima yogu sanalaena se toledi.’ ”

Tuma gagilidi yo yisti heyaheyasonidi
(Maleko 4:30-32, Luka 13:18-19)

31 Yesu heyaheyasoni hesau ye hedede'uyoi tamowai wa udiyedi ye
wane, “Galewa basileiyana meta doha kaiwa tumana gagilina** ta-
mowai hesau ye hai na yona koyaena ye kumai. 32 Like maudoidi ne
udiyedi iya meta tuma gagilikalilina, na ena ye kini koyaena meta iya
kabo ye hemala kaiwa lakilakina, kabo manuwa se laoma lagana ne
udiyedi se kabinoi.”
33 Hinage Yesu heyaheyasoni hesau ye hedede'uyoi ye wane, “Galewa
basileiyana meta doha yisti gagilina. Waihiu hesau yisti ne ye hai
na pwalawa disina lakilakina unai ye hebwali kabo yisti ne pwalawa
maudoina wa ye hesese.”

Yesu heyaheyasoni ye hasilidi meta peloweta yodi hedehedede wa ye hemamohoiyedi
(Luka 13:20-21)

34 Yesu ginauli maudoidi ta ye hedededi boda wa udiyedi meta heya-
heyasoni udiyedi ye hedehedededi. Na nige hedehedede dudulaidiyao

---

** **13:31:** Kaiwa tumana gagilina: Kaiwa ne dimdim unai hesana se katai ede *mustard*. Isalaela unai kaiwa ta se kumakumai yodi koya udiyedi, na ye kinimwamwayau, saliyana nuwana kala kesega ye saedikwai. Kaiwa ne tumana se hai kadi kai kabahepanedi, yo luguna hinage se ligadi se kaidi. Saliba unai teina kaiwa mustard ta meta nigele.

udiyedi ye hedehedede. 35 Kaniyona ede peloweta hesau** yona hedehedede wa ye hemamohoiyei,
“Kabo kawaguyena heyaheyasoni ya hedededi.
Yo hinage kaiyaulina yona huyatubu unai na ye laoma hedehedede saha Yaubada ye tolewadamdi wa kabo ya hemasalahadi.” *(Same 78:2)*

Yesu witi yo lagau heyaheyasonidi kaniyona ye hedededehemasalaha

36 Yesu boda wa ye laugabaedi na ye mwalae numakaloyena. Na yona hekahekatao wa se laoma iya unai se wane, “Witi koyana unai lagau heyaheyasonina wa kaniyona ku hedededehemasalaha kalimaiyena.” 37 Ye wane, “Like namwanamwana tauhesuluna, iya ede Tau Natuna. 38 Na witi koyana meta kaiyaulina, na like namwanamwadi ede Yaubada yona basileiya tamowaidiyao, na lagau meta tauyababa yona tamowai, 39 na waiunu ede diyabolo iya lagau tumana tauhesuluna. Na kelikeli huyana meta kaiyaulina kana siga, na taukelikeli meta Yaubada yona anelu. 40 Lagau ta se upadi na se gabudi meta kabo doha kaiyaulina yona huyagehe unai. 41 Tau Natuna yona anelu kabo ye hetamalidi se lau yona basileiya unai, na tamowai kadi kahao se woyahesuwalalaedi yababa unai, yo yababa tauginaulidi maudoidi se haigabaedi, 42 na kabo se tuudobiyeidi kaiwa kalakalasina gigigigibwalikalilina unai. Temenai kabo se doudou yo kawadi se kapuyahisidi. 43 Na siya tamowai dudulaidi kadi kao kabo se namanamali doha mahana, Tamadi yona basileiya unai. Kaiteyadi gonowana se lapulapui bena se lapulapuinamwanamwa!”

Wasawasa wadawadamna yo giniuba matapouna heyaheyasonidi

44 “Galewa basileiyana meta doha ginauli wasawasana hesau se tolewadam koyaena. Na tamowai hesau ye lobai bwatano luwanaena, ede ye puluhiwadam'uyoi, na ma gwauyalana ye lau yona gogo maudoidi ye lokunegabaedi na monina wa unai tano wa ye hemaisahai.
45 Yo hinage galewa basileiyana meta doha giniuba matapoudi taulokulokune tamowaina hesau giniuba namwanamwadi ye wasewase. 46 Ena giniuba namwanamwakalilina hesau ye lobai, kabo ye lau yona gogo maudoidi ye lokunegabaedi na monina wa unai giniuba wa ye hemaisahai.”

Hinaya heyaheyasonina

47 “Hinage galewa basileiyana meta doha hinaya se galaei gabwaena, na yama kadi kao udoi'udoi se hekonadi. 48 Hinaya wa yama ye mwayau ede tauyamayama hinaya wa se gayosaei salagomgom wa unai na yama wa se hekasadi, namwanamwadi se usaidi bosaena na yababadi se gabaedi. 49 Kaiyaulina kana siga kabo doha teina: Anelu kabo se dobima tamowai dudulaidiyao luwadiyena tamowai yababadi se tolehesuwaladi. 50 Na ba'aya tamowaidiyao kabo se tuudobiyeidi kaiwa kalakalasina gigigigibwalikalilina unai. Temenai kabo se doudou yo kawadi se kapuyahisidi.”
51 Yesu yona hekahekatao wa ye henamaiyedi ye wane, “Teina ginauli maudoidi ya hedededi ta kwa nuwatulobaidi?” Se wane, “Aa, ka nuwatulobaidi.” 52 Ye hedededelau udiyedi ye wane, “Unai, ena laugagayo taulauhekataena tamowaina hesau galewa basileiyana lauhekatana ye

** **13:35:** Peloweta wa hesana ede Asapa. Same badodi 12 ye kulidi, na tamowai se hedede meta iya hinage peloweta hesau (2 Kolonikele 29:30).

haidi, meta kana kao doha numa hesau tanuwagana yona gogo wasawasadi hauhaudi yo hinage beyabeyadi ye bahehepesadima na ye toledi tamowai matadiyena.” **

Nasaleta unai Yesu se subu
(Maleko 6:1-6, Luka 4:16-30)

53 Yesu heyaheyasoni wa udiyedi ye lauhekatagehe ede magai wa
ye laugabaei 54 na ye lau yona magai mamohoina Nasaleta. Na yodi
sunago unai ye lauhekata ede tamowai wa se siliyata na se wane, “Teina
tamowai ta yona sibasiba haedi ye hai? Yo yona gigibwali ne haedi ye
hai na laulau gigigigibwalidi ye ginaulidi?” 55 Na hinage se wane, “Iya
kabina ta katako meta kapenta Yosepa natuna, na sinana ede Maliya,
yo kana kahao ede Yamesi, Yosepa, Simona, yo Yuda. 56 Na lounao
maudoidi siya ede maiyadao ta miyamiya! Na haedi sonoga ta ye haidi?”
57 Unai Yesu se kouyalayalaei.

Na ye hededelau udiyedi ye wane, “Magai maudoidi peloweta kabo
se hekasisiyei, iyamo yona magai mamohoina yo yona numa ta-
mowaidiyao taba nige se hekasisiyei.” 58 Na Yesu laulau gigigigibwalidi
hisa mo ye ginaulidi, matawuwuna tamowai wa nige se sunumaei.

14

Yowane Babatiso yona boita
(Maleko 6:14-29, Luka 9:7-9)

1 Huyana ne meta Heloda Antipasi yona huyawasawasa Galili unai.
Yesu yona paisowa wasana ye lapuidi 2 ede ye hededelau yona tau-
paisowa udiyedi ye wane, “Teina meta Yowane Babatiso boita unai ye
tolo'uyoma, unai ede gigibwalina kalinawai na laulau gigigigibwalidi ye
ginaulidi ta.”

3-4 *Yowane Babatiso yona boita wasana ede doha teina:* Heloda kana
kaha Pilipo mwanena Helodiyasi ye kwayai. Ede Yowane ye hede-
hededelau unai ye wane, “Kowa laugagayo ku utusi, taba tabu *kam*
kaha mwanena ku tawatawasolai!” Unai Heloda ye hedede na Yowane
se hai se pai na se tole numatutuguduyena. 5 Ye henuwa bena ye
unuhemwaloi, na Yudeya tamowaidiyao ye matausiyedi, matawuwuna
ede se hedede meta iya peloweta.

6 Na Heloda yona huyalabasi mayadaina kaikaigogona unai meta
Helodiyasi natuna waihiu Heloda ma kana taumana kadi ye sobu. Yona
sobu wa unai Heloda nuwana ye namwakalili 7 ede ye hededekaigwala
unai ye wane, “Ena kaliguyena ginauli saha hesau ku kaibwadai meta
kabo ya haiyawa.” 8 Na sinana iya ye guguyaiyako, ede ye hededelau
Heloda unai ye wane, “Ya henuwa Yowane Babatiso kulukuluna ku
usai gaeba unai na ku haiyama.” 9 Heloda ye nuwayababa, na iyamo
kana taumana matadiyena ye hededekaigwalako. Unai waihiu wa yona
nuwatu ye ginauli 10 ede ye hedede na Yowane Babatiso gadona se boli,
11 na kuluna wa se usai gaebaena na se baheiyama se mosei hasala wa
unai, na ye bahelaei sinana wa unai.

** **13:52:** Gogo wasawasadi hauhaudi yo hinage beyabeyadi: Laugagayo taulauhekataena ne kabo lauhekata beyabeyadi yo hinage galewa basileiyana hedehededena ye hededehemasalahadi tamowai udiyedi.

12 Yowane yona hekahekatao se laoma ede sinalena wa se hai na se
laei bwayabwayaena se tole. Na saha ye tubu wa wasana Yesu yona se
hedehedede.

Pwalawa haligigi yo yama labui
(Maleko 6:30-44, Luka 9:10-17, Yowane 6:1-14)

13 Yesu Yowane wasana wa ye lapui ede ye dobi wagaena ye gelu
na ye kawasi ye lau balabala hesau unai, matawuwuna ye henuwa
bena siya se bom mo. Magai maudoidi wa tamowaidiyao Yesu yona
kabalau wasana se lapui ede se hemuliwatani na se yona se lau. 14 Na
huyana Yesu ye dunasae meta bodalakilaki ye kitadi se nayanayaei.
Na boda wa ye katekamkamnaedi ede taukasikasiyebwa maudoidi ye
henamwanamwadi.
15 Ye hetubu ye meimeilahi ede Yesu yona hekahekatao se laoma iya
unai se wane, “Teina meta balabalagaibuyena, yo mahana ye laoko.
Boda ta ku hetamalidi se lau magai udiyedi kadi se hemaisa.” 16 Na Yesu
ye wane, “Taba nige kwa hetamaligwaligwalidi, na komiu kai kwa mo-
seidi se kai.” 17 Se wane, “Teina kalimaiyena ta meta pwalawa haligigi
yo yama labui mo.” 18 Ede Yesu ye wane, “Kwa baheidima kaliguwai.”
19 Na ye hedede boda wa se tuli lagau wa unai. Pwalawa haligigi yo yama
labui wa ye haidi ede ye kitasae galewa ne na ye lautoki Yaubada unai,
kabo pwalawa wa ye kihidi na ye moseidi yona hekahekatao wa udiyedi,
na yona hekahekatao pwalawa yo yama wa se soiyedi boda wa udiyedi.
20 Tamowai maudoidi wa se kaikai meta bogadiyao se sese. Na kabo
kaitole wa se tanogogoidi meta bosa saudoudoi-labui se hemwayaudi.
21 Taukaikai bodana wa unai meta tatao badodi 5,000, na sinesineo yo
wawayao nige se hasilikesegaidi.

Yesu gabwaena ye laulau
(Maleko 6:45-52, Yowane 6:15-21)

22 Na kabo Yesu yona hekahekatao wa ye hegelumwamwayauyedi se
baguna se lau hali tanakawasi ne, na iya boda wa ye hetamaligwaligwa-
lidi. 23 Se dahalaigwaligwali, na kabo iya ye bom ye sae kuduliyena bena
ye tapwalolo. Na ye meimeilahi meta iya ye bom mo menai.
24 Waga wa meta gabwa duwaduwalinaena na yaumai se taumatai ede
bagodu waga wa se koikoinuwahi.
25 Malatomtom gagilina sola ma masimasigilina** Yesu ye dobi gabwa
ne na ye laulau ye lau yona hekahekatao wa udiyedi. 26 Yona heka-
hekatao wa iya se kita gabwa kewanaena ye laolaoma hesabadi meta
se matausikalili, ma matausidi na se yogahi se wane, “Aiyoi! Teina ta
yaluyaluwa.” 27 Na Yesu ye yogalau udiyedi ye wane, “Kwa nuwabayao!
Yau Yesu! Tabu kwa matausi!”
28 Ede Petelo ye hededelau iya unai ye wane, “Guiyau, ena mamohoina
kowa, ku hedede na gabwa ta unai ya laowa kalimwai.” 29 Ye wane, “Ku
laoma!” Kabo Petelo waga wa unai ye pesa na gabwa wa unai ye laulau
ye lau Yesu hesabana. 30 Ye laulau na yaumai yo bagodu wa ye kitadi
ede ye matausi na ye hetubu ye yoli, ede ye yogalau ye wane, “Yesu, ku
saguigau!” 31 Na Yesu nimana ye helelelae na Petelo ye kabihekahini,
na ye hededelau unai ye wane, “Yom sunuma taki ye gagili! Idohagi to
ku nuwalabulabui?” 32 Na se laoma waga wa unai se gelu meta yaumai

** **14:25:** Malatomtom gagilina sola ma masimasigilina: Mahana wa meta 3 kiloki yo 6 kiloki duwaduwalidiyena.

wa ye motu. 33 Ede taumiyamiya waga wa unai Yesu se kaihelahui yo se
wane, “Mamohoikalili, kowa Yaubada Natuna!” 34 Na kabo se kawasi se
lau Genesaleta unai se duna.
35 Magai wa tamowaidiyao Yesu se kitalobai ede wasa se hetamali ye
lau magai maudoidi wa udiyedi. Ede yodi taukasikasiyebwa maudoidi
se laedima Yesu unai, 36 na se kaibwadakatekamkamna taba kana
kwama sinosinona se kabitonogi. Na kana kwama taukabitonogina
maudoidi wa se namwanamwa.

15

Yaubada yona hedehedede bena ta tolebagunaedi
(Maleko 7:1-13)

1 Paliseya yo laugagayo taulauhekataena hekadiyo Yelusalema unai se
laoma na Yesu se henamaiyei se wane, 2 “Idohagi to yom hekahekatao
kada kulutubu yodi kabikabi laugagayona se utusi? Nimadiyao meta
nige se deulidi na se kaikai.” 3 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane,
“Na idohagi to komiu kami kulutubu yodi kabikabi debanaena Yaubada
yona laugagayo kwa utusi? 4 Doha Mose yona laugagayo unai Yaubada
ye wane,
‘Tamam yo sinam ku hekasisiyeidi.’ *(Esodo 20:12, Dutelonomi 5:16)*
Yo ye wane,
‘Ena kaiteya tamana yo sinana ye hededeheyababadi meta bena kwa
koihemwaloi.’ *(Esodo 21:17, Lewitikasi 20:9)*
5 Na komiu kwa hedede kwa wane, ‘Gonowana tamowai hesau
ye hededelau tamana yo sinana udiyedi ye wane, “Yogu kainauya
bena ya haiyawa kabasaguigomiu wa meta ya talamyeiyako Yaubada
unai.”’ 6 Kabikabi ta kwa talamyei, na tama yo sina hekasisidi meta
nige! Yomi lauhekata ta unai Yaubada yona laugagayo wa kwa
tolebasiyeidi na kami kulutubu kabikabidiyao mo kwa miyamiyaidi.
7 Komiu taukailupolupo! Komiu hedehededemiu Aisaiya ye hededenonohaiyako wa meta mamohoi, doha ye wane,
8 ‘Teina tamowai ta kawadi mo udiyedi se hekasisiyeigau
na nuwamamohoidiyao udiyedi meta Yaubada nuwanuwatuna
nigele.
9 Yodi kaihelahuigau meta nige kaniyona,
matawuwuna tamowai yodi laugagayo mo se hekahekatadi.’ ” *(Aisaiya 29:13)*

Ginauli saha tamowai ye hebiki
(Maleko 7:14-23)

10 Kabo Yesu boda wa ye yogagogoidima na ye hededelau udiyedi ye
wane, “Kwa lapulapuinamwanamwa na saha ya hedededi ta bena kwa
nuwatulobaidi. 11 Ginauli saha kawamyena ku kai ye dobi meta iya nige
gonowana ye hebikigo, na saha luwam ne unai ye saema kawam ne unai
ye pesa meta kabo ye hebikigo.”
12 Kabo Yesu yona hekahekatao se laoma iya unai na se wane, “Yom
hedehedede ta unai meta Paliseya bodadi se kouyalayalakalili.” 13 Ede
Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Tamagu galewa ne unai taumiya,
iya kaiwa sahasahadiyao nige ye kumaidi meta kabo ma lamdi ye
suluhihaidi. 14 Kwa laugabaedi se miyawa, siya tauwoyawoya matagibugibudiyao. Na ena taba taumatagibugibu hesau yona hali taumatagibugibu ye woyai, meta kabo se bekulabulabuidobi duhaena.”

15 Na Petelo ye hededelau Yesu unai ye wane, “Taba gonowana kaba-
hebikida heyaheyasonina wa kaniyona ku hededehemasalaha kali-
maiyena.” 16 Ede Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Idohagi, sola
ma nuwapwanopwanomiu? 17 Nige kwa nuwatulobai? Saha kawada
ta unai ta kai meta ye dobi bogada ne unai na kabo ta miyagabaei.
18 Na hedehedede saha kawamiuyena se pesama meta nuwamiuyena se
masalahama, siya tauhebikigomiu ede. 19 Matawuwuna ede nuwada ta
udiyedi kabo nuwatu yabayababadi se masalahama, kaiunu, ganawali,
laulaubikibiki udoi'udoi, kaiwahali, hedehededelupolupo, yo hinage
tamowai hededeheyababana. 20 Teina laulau ta, siya tamowai tauhebik-
ina ede. Na ena nimamiu ma bikidi na kai kwa hai kwa kai meta nige
gonowana se hebikigomiu.”

Kanana waihiuna yona sunuma
(Maleko 7:24-30)

21 Kabo Yesu teha Galili ye laugabaei na ye sae teha Taiya yo Sidona
udiyedi. 22 Na Kanana waihiuna hesau temenai taumiya ye laoma
Yesu unai ye kaibwadalakilaki ye wane, “Guiyau, Dawida natuna, ku
katekamkamnaegau! Yaluwa yababana hesau meta ye luwu natugu
sinesinekukuna unai na ye hekasiyebwakaliliyei.” 23 Na Yesu nige
saha hesau ye hedede waihiu wa unai. Kabo yona hekahekatao se
wane, “Waihiu ta ku hetamali ye tausuwala, matawuwuna ede ye
dahikwatakwatakalili.” 24 Ede Yesu ye hedehedede ye wane, “Isalaela
tamowaidi siya doha mamoe se lau sabi mwaloidi, na tamagu ye heta-
maligauma ta meta siya se bom mo hesabadi.” 25 Kabo waihiu wa ye
laoma ye tulibonodobi Yesu matana wa unai na ye kaibwada ye wane,
“Guiyau, ku saguigau!” 26 Yesu ye hededebui ye wane, “Nige ye dudulai
bena wawayao kadi kai ta haidi na ta gabalaedi kedewa udiyedi.” **
27 Na waihiu wa ye wane, “Guiyau, mamohoi, na iyamo kedewa kadi
tanuwaga yona hatahataena kana kai mapuladi se bekudobi meta kabo
kedewa ne se laoma se kaidi.” 28 Unai Yesu ye hededelau unai ye wane,
“Waihiu, yom sunuma meta ye lakikalili! Unai saha ku kaibwadai meta
kabo ye masalaha.” Mahanana ne unai waihiu wa natuna sinekuku wa
ye namwanamwa.

Yesu tamowai kasikasiyebwadi ye henamwanamwadi

29 Yesu teha Taiya yo Sidona ye laugabaedi na ye uyo Galili, na
Galili Gabwana dedekanaena ye yona ye lau. Kabo ye sae kuduli
gagilina hesau unai na ye tuli. 30 Kabo bodalakilaki se laoma
na taukasikasiyebwa se laedima, kasiyebwa doha taubunibuni,
taumatagibugibu, tamowai kae yo nima yabayababadiyao, una'unadi
yo taukasikasiyebwa hekadi hinage se laedima Yesu unai, ede
maudoidi ye henamwanamwadi. 31 Unai boda wa se siliyatakalili,
matawuwuna ede matadiyena tau'una'una se hedehedede, taubunibuni
ye henamwanamwadi, tamowai kae yabayababadiyao se laulau yo
taumatagibugibu matadiyao se lala yo se kaikewa. Na Isalaela yodi
Yaubada se hedebasae.

Yesu bodalakilaki ye hekaidi
(Maleko 8:1-10)

** **15:26:** Yesu yona hedehedede ta kaniyona ede, “Nige gonowa Isalaela tamowaidiyao udiyedi yogu sagu ya haigabaei na ya saguigo matawuwuna kowa dagela sinena.”

32 Yesu yona hekahekatao wa ye yogagogoidima na ye hededelau
udiyedi ye wane, “Tamowai ta ya katekamkamnaedi, matawuwuna
ede mayadai haiyona inai maiyadao na nige sola kai hesau se kai,
unai nige ya henuwa ma hasalidi na ya hetamalidi se lau. Taba ma
hasalidi na se lau kabo kedaena hasahasali ye haidi na se guli.” 33 Na
se hededebui se wane, “Teina balabalagaibu ta unai kabo haedi kai ta
hai na bodalakilaki ta ta hekaidi?” 34 Yesu ye henamaiyedi ye wane,
“Pwalawa hisa kalimiuyedi?” Ede se wane, “Pwalawa haligigi-labui yo
yama habuhabuludiyao hisa ede teina.” 35 Ede ye hededelau boda wa
se tulidobi bwatano wa unai. 36 Kabo pwalawa yo yama wa ye haidi na
ye hededelautokisae Yaubada unai, ye kihidi na ye moseidi hekahekatao
wa kalidiyena, na se soiyedi boda wa udiyedi. 37 Boda wa se kaikai meta
maudoidi bogadiyao se sese. Na kadi kaitole wa hekahekatao wa se tanoi
na se usagogoi meta bosa haligigi-labui se hemwayaudi. 38 Taukaikai
bodana wa unai meta tatao badodi 4,000, na sinesineo yo wawayao nige
se hasilikesegaidi. 39 Kabo Yesu boda wa ye hetamaligwaligwalidi. Na
yawalana ye lau kabo waga hesau unai ye gelu se lau teha Magadani.

16

Paliseya yo Sadusiya se henuwa bena galewa hekihekinoina hesau se kita
(Maleko 8:11-13, Luka 12:54-56)

1 Paliseya yo Sadusiya tamowaidiyao hekadi se laoma Yesu unai bena
se lautonogi. Na se kaibwadai taba bena laulau gigigigibwalina** hesau
ye ginauli se kita.
2 Ye hededelau udiyedi ye wane, “Meimeilahiyena kwa wane, ‘Huya
kabo ye namwa, matawuwuna ede mahana ye dui na yada ne ye pul-
ulu.’ 3 Na malatomtomyena kwa wane, ‘Mayadai ta kabo huyayababa,
matawuwuna ede mahana ye dalasae na yada ne ye pululu yo huya ye
toleyaloyalohi.’ Huya kadi kao gonowana kwa hededehemasalahadi,
na idohagi to teina saha se tubutubu ta meta nige gonowana kaniyodi
kwa nuwatulobaidi. 4 Komiu yomi nuwanuwatu se yababa na Yaubada
nige kwa kawamamohoiyei, na kwa henuwa bena taba laulau gigigigib-
walina hesau kwa kita. Na taba nige hesau kwa kita, na kesega mo kabo
ya hekitagomiu, iya ede saha ye tubu Iyona peloweta unai wa.” Kabo
Yesu ye laugabaedi na ye lau.

Paliseya yo Sadusiya yodi yisti
(Maleko 8:14-21)

5 Galili Gabwana unai se kawasi se lau na Yesu yona hekahekatao wa
se nuwaluluhi ede nige pwalawa se bahei.
6 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Matamiyao se nega na Paliseya
yo Sadusiya yodi yisti kwa kaihaleidi.”
7 Hekahekatao wa se bom nuwatu wa se hetahetala se wane, “Yona
hedehededе ta kaniyona ede pwalawa nige ta bahei.”
8 Saha se hetahetala wa meta Yesu ye lapui ede ye hededelau udiyedi
ye wane, “Idohagi to yomi sunuma se gagili na kwa bom pwalawa

** **16:1:** Laulau gigigigibwalina: Mataiyo ye kuli, galewa hekihekinoina, na nuwanuwatuna ede laulau gigigigibwalina. Se henuwa bena unai se kitalobai ena Yesu mamohoi Yaubada yona hetamali tamowaina.

hedehededena kwa hedehededei? 9 Nuwana sola nige kwa nuwatu-
lobai? Hage pwalawa haligigi wa kwa nuwatuidi, ya soiyedi boda 5,000
se kai na kadi kaitole kwa tanoi na kwa usagogoi meta bosa badona
hisa? 10 Yo hinage taba pwalawa haligigi-labui wa kwa nuwatuidi! Ya
soiyedi boda 4,000 se kai na kadi kaitole kwa tanoi na kwa usagogoi
meta bosa hisa? 11 Idohagi to nige kwa nuwatulobai meta yau nige
pwalawa ya hetahetala? Na bena Paliseya yo Sadusiya yodi yisti unai
komiu kwa kitahetete'uyoigomiu." 12 Unai kabo se nuwatulobai meta
iya nige pwalawa kadi yisti ye hetahetala, na Paliseya yo Sadusiya yodi
lauhekata bena se kaihaleidi.

Petelo Yesu ye hededehemasalaha
(Maleko 8:27-30, Luka 9:18-21)

13 Yesu maiyana hekahekatao se lage Sisaliya Pilipi tehana unai,
kabo yona hekahekatao wa ye henamaiyedi ye wane, "*Hage yogu kwa*
hedehedede, tamowai yodi hededehemasalaha meta Tau Natuna iya
kaiteya?" 14 Ede se wane, "Hekadi se hedede meta kowa Yowane Ba-
batiso, hekadi se wane kowa Eliya, hekadi se wane kowa Yelemaiya, yo
hekadi se wane kowa peloweta hesau." 15 Na kabo Yesu ye henamaiyedi
ye wane, "Na komiu? Kwa hedede meta yau kaiteya!" 16 Ede Simona
Petelo ye hededelau unai ye wane, "Kowa meta Keliso, Yaubada mau-
maulina natuna." 17 Kabo Yesu ye hededelau unai ye wane, "Simona,
Iyona natuna, kowa gonowana ku gwauyala!** Teina nuwatu ta meta
nige ku bom yom sonoga unai ye laoma, na nuwatu ta meta tamagu
galewa ne unai ye hemasalaha kalimwai. 18 Unai ya hededelaowa, kowa
meta Petelo,** na teina weku ta unai kabo yogu dubu ya kabi. Na
boita nige gonowana ye hekaiyawasi.** 19 Gigibwali ya leyawa na bena
Yaubada yona tamowai ku kedabagunaedi. Laulau sahasahadi ku lauga-
gayoidi tanoubu ta unai, meta Yaubada hinage ye laugagayoidi galewa
ne unai. Na laulau sahasahadi ku kitahenamwadi, meta Yaubada hinage
ye kitahenamwadi." ** 20 Kabo ye hededelau yona hekahekatao wa
udiyedi ye wane, "Tabu tamowai hesau yona kwa hedehedede meta yau
Kelisona** ede."

Yesu yona boita ye hededenonohai
(Maleko 8:31-33, Luka 9:22-27)

21 Huyana ne unai Yesu ye hetubu yona hekahekatao ye hekatadi
na ye hededehemasalaha meta bena taba ye lau Yelusalema. Teme-
nai Dius babadadiyao yo taukaitalasam tauwoyaidi yo laugagayo
taulauhekataena kabo iya se hekamkamna yo iya kabo se unuhe-
boita, na mayadai hehaiyonana unai kabo Yaubada iya ye hetolo'uyoi.
22 Kabo Petelo Yesu ye woyahesuwala na ye hededehekaiyawasi ye
wane, "Guiyau, teina ginauli ta taba tabu se tubutubu kalimyena."

** **16:17:** Kowa gonowana ku gwauyala: Hedehedede ta meta gonogonowana doha Mataiyo 5:3-10 udiyedi. ** **16:18:** Petelo kaniyona ede weku. ** **16:18:** Na boita nige gonowana ye hekaiyawasi: Kaniyona ede, gabemani o gigibwali hesau ena se kaipatei bena dubu tamowaidiyao se koihemwaloidi, meta nige gonowana dubu se hekaiyawasi, na dubu kabo ye miya ye lau. ** **16:19:** Lausoisoi unai Yesu yona hedehedede kaniyona ku hasili. Na ena ta kulibui hedehedede kesega kesega unai, kabo doha teina: Kabo galewa basileiyana kana kii ya haiyawa kalimwai. Na saha ku kauhekahini tanoubu ta unai, meta galewa ne unai hinage se kauhekahini. Na saha ku yailigabaei tanoubu ta unai, kabo galewa ne unai hinage se yailigabaei. ** **16:20:** Keliso kaniyona ede Yaubada yona kaisunuwa tamowaina (↑Keliso).

23 Yesu ye kitabui Petelo ye kaikewai na ye hededelau unai ye wane, “Ku
tausuwala, kowa Satani! Kowa ku hemala yau yogu kabakalabesibesi.
Kowa nige Yaubada yona nuwanuwatu ku nuwatuidi, na tamowai mo
yodi nuwanuwatu udiyedi ku nuwanuwatu.”
24 Na kabo Yesu ye hededelau yona hekahekatao udiyedi ye wane,
“Ena hesau ye henuwa bena ye hemuliwatanigau, meta taba iya ye bom
ye nuwagabae'uyoi na yona sataulo ye bahei** na ye hemuliwatanigau.
25 Kaniyona ede ena hesau ye henuwa bena yona mauli ye bom ye
kitahetete, meta kabo yona mauli ye kabisapuli. Na ena debaguyena
hesau yona mauli ye nuwagabaei, kabo yona mauli ye lobai. 26 Yo ena
tamowai hesau tanoubu ta maudoudoina bena iya yona, na ye bom
yaluwana ye heyababa'uyoi, kabo saha namwanamwana ye hai? Saha
unai kabo yaluwana ye hemaisahai'uyoi? 27 Matawuwuna ede Tau
Natuna kabo ye uyoma yona anelu maiyanao na kabo ye didiga doha
Tamana. Huyana ne unai tamowai kesega kesega yona mauliyena saha
ye ginauliyako wa unai kabo maisana ye mosei. 28 Ya hededemamohoi:
Hekadiyo inai tautotolo ta meta taba nige se boita ye lau ee Tau Natuna
se kita ye laoma *iya wasawasa* yona basileiya unai.”

17

Yesu yona wasawasa se kita
(Maleko 9:2-13, Luka 9:28-36)

1 Mayadai haligigi-kesega mulidiyena kabo Petelo, Yamesi, yo Yamesi
kana kaha Yowane, Yesu ye woyaidi se sae kuduli lakilakina hesau
kewanaena. Menai se bom mo, 2 na matadiyena Yesu kana kao ye
bui ye namanamali doha mahana yo kana kaleko se posi doha dawaya
lakilakina. 3 Mahanana ne unai menai Mose yo Eliya se taumasalaha na
Yesu maiyadi se hedehedede.
4 Na Petelo ye hededelau Yesu unai ye wane, “Guiyau, ye namwa mo
kita ede inai. Ena ku henuwa, kabo inai gwau haiyona ya kabidi, hesau
kowa yom, hesau Mose yona, yo hesau Eliya yona.”
5 Sola ma hedehededena, na kabo yalohi dawadawayana ye laoma ye
gawuidi, na kalina hesau yalohi wa unai ye wane, “Teina yau natugu ya
gadosisiyei. Iya unai yau ya gwauyalakalili. Kwa lapulapulau unai!”
6 Hekahekatao wa hedehedede ta se lapui ede se guliyaboyabomdobi
bwatano unai ma matamatausidi. 7 Na Yesu ye laoma ye kabilau udiyedi
na ye wane, “Kwa tolo. Tabu kwa matausi.” 8 Se tamaisima na se
kaikewasae meta nige tamowai hesau se kita, na Yesu ye bom mo.
9 Kuduli wa unai se lidi se dobidobi na Yesu ye hededelau udiyedi
ye wane, “Saha kwa kita wa meta tabu tamowai hesau yona kwa
hedehedede, kana siga Yaubada Tau Natuna boita unai ye hetolo'uyoi.”
10 Na hekahekatao wa Yesu se henamaiyei se wane, “Matawuwuna
saha to laugagayo taulauhekataena se hedede meta taba bena Eliya ye
uyomabaguna, na kabo Keliso?” 11 Yesu ye wane, “Mamohoi, Eliya ye
uyoma kabo ginauli maudoidi ye tolehedudulai'uyoidi. 12 Na ya hededelaowa kalimiuyena: Eliya ede ye laomako, na nige se kitalobai. Na yodi
nuwatu saha se henuwa iya unai se ginauli meta se ginaulidiko. Teina
kabikabi ta gonogonowana unai kabo Tau Natuna se hekamkamna.”

** **16:24:** Yona sataulo ye bahei: Hedehedede ta kaniyona meta bena ye talamgabaei'uyoi gonowana Yesu debanaena ye boita.

13 Kabo hekahekatao wa se nuwatulobai meta Yesu Yowane Babatiso ye
hetahetala.

Yesu wawaya loheya ye henamwanamwa
(Maleko 9:14-29, Luka 9:37-43)

14 Huyana se dobima boda luwadiyena kabo tamowai hesau ye laoma
Yesu unai na ye tulibonodobi matana wa unai 15 ye wane, “Guiyau,
natugu tau ku katekamkamnaei. Ye kikikikiwasi, na kasiyebwa ta unai
ye kamkamnakalili. Na huya hekadi ye bekudobi kaiwa kalakalasidi ke-
wadiyena yo waila kalodiyena hinage. 16 Ya laeyama yom hekahekatao
udiyedi na nige gonowana se henamwanamwa.”

17 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Komiu nige yomi sunuma,
yo nuwatu namwanamwadi tauhe'una'unaedi! Kabo ya miya'uyo
lohana doha saha kalimiuyena? Kwa kamnayabayababa! Wawaya
me kwa baheiyama kaliguwai.” 18 Yesu yaluwa yabayababana wa ye
hededehepesa, ede demoni wa wawaya wa ye pesagabaei. Mahanana
ne unai wawaya wa ye namwanamwa.

19 Muliyena kabo hekahekatao wa se bom se laoma Yesu unai se
henamai se wane, “Matawuwuna saha to kai nige gonowana yaluwa
yababana wa ka hededehepesa?” 20-21 Ye hededebui ye wane, “Nige
gonowamiu matawuwuna yomi sunuma se gagilikalili. Ya hededemamohoi kalimiuyena: Taba yomi sunuma lakina doha lugu tumana,** gonowana kabo kwa hededelau kuduli ne unai, ‘Ku sigi ku lau menai!’, gonowana kabo ye lauwatani. Nige gonowana ginauli hesau kalimiuyena paisowana ye laki.” **

Yesu yona boita hedehededena ye hedede'uyoi
(Maleko 9:30-32, Luka 9:43-45)

22 Se laomagogoi Galili unai na Yesu ye hededelau yona hekahekatao
udiyedi ye wane, “Tau Natuna kabo kana se walohai na tamowai
yabayababadiyao kabo se hai. 23 Kabo iya se unuhemwaloi, na mayadai
hehaiyonana unai kabo Yaubada iya ye hetolo'uyoi na ye mauli.” Ede
yona hekahekatao wa se nuwayababakalili.

Numa tabuna takisina

24 Yesu maiyana hekahekatao se lage Kapelenauma, na kabo Numa
Tabuna takisina** tautanotano se lau Petelo unai se wane, “Kami
tanuwaga hinage takisi ye toletole o nige?” 25 Ye wane, “Aa, takisi ye
toletole.”

Petelo ye uyo numa ede Yesu ye hededebagunalau unai ye wane, “Simona, hage yom nuwatu idohagi? Tanoubu ta wasawasadiyao kaiteyadi udiyedi takisi se tanotano? Se bom yodi magai tamowaidiyao udiyedi, o hali magai tamowaidiyao udiyedi?” 26 Petelo ye wane, “Tamowai hekadiyao udiyedi.” Na Yesu ye hededelau unai ye wane, “Unai yodi

---

** **17:20-21:** Lugu tumana: Dimdimyena se wane *mustard seed*, na hededehemasalahana meta Mataiyo 13:31 unai kabo ku hasili. ** **17:20-21:** Kulikuli beyabeyadiyao hisahisadi mo lausoisoi 21 se tubei se kuli: Na yaluwa yabayababadi doha teina meta nige gonowana se pesa kana siga ta kaihudi yo ta tapwalolo. ** **17:24:** Numa Tabuna takisina meta moni Dius babadadiyao se tanotano yodi hali Dius tamowaidiyao udiyedi, Numa Tabuna kabasaguina.

magai tamowaidiyao meta taba nige takisi se tole.** 27 Na takisi tautanotano wa bena tabu ta henuwapilipilidi. Unai ku lau gabwa ne unai ku huku. Yama bagubagunana ku katuni meta kawana ne ku gasi, kabo unai moni kesega lakina ede pene hasi ku lobai. Ku hai na kowa yo yau yoda takisi monina ku tole.”

18

Kaiteya ye saekalili galewa basileiyana unai
(Maleko 9:33-37,42-48, Luka 9:46-48 yo 17:1-2)

1 Huyana ne unai hekahekatao wa se laoma Yesu unai se henamai se wane, “Galewa basileiyana unai meta kaiteya ye saekalili?” 2 Yesu wawaya gagilina hesau ye yoganeiyama na luwadi wa unai ye hetolo, 3 na ye wane, “Ya hededemamohoi kalimiuyena: Nige gonowana kwa lau galewa basileiyana unai kana siga kwa buigomiu kwa hemala doha wawaya gagilina ta. 4 Unai, kaiteya ye nuwadobidobi doha wawaya ta meta iya ye saekalili galewa basileiyana unai. 5 Na ena tamowai hesau wawaya gagilina doha teina wawaya ta ye yogaisini yau hesaguyena meta ye yogaisinigau. 6 Na ena tamowai hesau teina wawayao tausunumaegau ta hesau ye woyalaei yababa unai, meta ye namwa mo taba weku lakilakina gadona ne unai se paihekahini na se tuudobiyei gabwatum ne unai se heyoli.

7 Ahani mo siya tanoubu ta tamowaidiyao, kabo kamkamna se hekalo, matawuwuna ede tamowai se woyahesuwalalaedi yababa unai**. Huya maudoina noho se laolaoma, na ahani mo siya noho ne yodi kabalaoma tamowaidi ne, kabo se kamkamnakalili. 8 Ena nimam o kaem se woyahesuwalalaego yababa unai, taba ku bolihai na ku gabaei. Ye namwa mo taba ku bunibuni o nimam o kaem kesekesega unai na ku lau ku mauli, na kabo ma tau'udo'udoim na ku lau kaiwa kalakalasina. 9 Na ena matam ye woyalaego yababa unai, ku lamohai na ku gabaei. Ye namwa mo taba matam kesega na ku lau ku mauli, na kabo ma matalabulabuim na se gabalaego kaiwa kalakalasina unai.”

Mamoe gegegegena pilipilidaina
(Luka 15:3-7)

10-11 Na kabo Yesu ye hedede ye wane, “Tabu wawaya gagilidiyao** kwa kitadobidobiyedi! Ya hededehemasalaha kalimiuyena meta galewa ne unai yodi anelu, siya huya maudoina yodi se kaikaibwada Tamagu unai.**

12 Yomi nuwatu idohagi? Taba tamowai hesau yona mamoe badodi handele kesega, na hesau ye taukwadalele, kabo hekadiyo wa ye laugabaedi kuduli wa udiyedi na ye lau kesega ye taukwadalele wa ye

---

** **17:26:** Nige takisi se tole: Takisi tanotano kabikabina se hetala ta, iya ede Loma yodi laulau. Loma yodi gabemani takisi monina se tanotano tamowai hekadiyo yodi basileiya unai taumiya udiyedi, siya iyala unai se saedikwaidi wa, na magai lakilakina Loma tamowaidiyao udiyedi nige se tano. Unai Yesu yona hedehedede wa kaniyona ede Yaubada natunao nige gonowana Numa Tabuna takisina se toletole. ** **18:7:** Tamowai se woyahesuwalalaedi yababa unai yo noho meta Mataiyo yona kulikuli wa unai hedehedededi ede kabakalabesibesi. ** **18:10-11:** Wawaya gagilidiyao Yesu ye hetahetaladi lausoisoi 10 yo 14 udiyedi, siya ede Yesu tausunumaena maudoidi, wawayao yo tamowai lakilakidiyao. ** **18:10-11:** Kulikuli beyabeyadi hekadiyo lausoisoi 11 hinage se kuli: Matawuwuna ede Tau Natuna ye laoma bena tamowai tautaukwadaleledi ye gilihaidi. Na nimakulikuli bagubagunadi nige se kuli.

wasenei, e nige? 13 Ya hedededemamohoi kalimiuyena: Ena ye lobai, kabo
kesega ta gwauyalana ye lakikalili, na kabo mamoe 99 maidanao wa.
14 Gonogonowana doha, Tamamiu galewa ne unai nige ye henuwa bena
taba wawaya gagilina hesau ye taukwadalele yababa unai."

Taulaupwano idohagi kabo ta sagui

15 "Ena kam kaha** saha hesau yababana ye ginauli kalimyena, meta
ku lau unai na kowa yo iya yomi labui mo matamiuyena yona laupwano
ne ku hedededehemasalaha. Ena ye lapulaowa kalimwai, meta yababa
yona teha unai ku gilihaiyako. 16 Na ena nige ye lapulaowa kalimwai,
kabo tamowai kesega o labui ku haidi na maidamwao kwa lau iya
unai. Unai kabo yom hedehedede maudoidi se hemamohoiyedi, doha
buka tabuna ye hekatada ye wane, 'Pilipili maudoidi tolehedudulaidi
udiyedi meta tamowai labui o haiyona yodi hemamohoi ne unai kabo
ta tolehedudulaidi.'** 17 Ena nige ye henuwa ye lapulau udiyedi, kabo
kwa laei dubu bodana udiyedi. Na ena nige ye lapulau udiyedi, meta iya
kabo kwa kabi doha dagela tamowaina o yababa tauginaginauli yo takisi
tautanotano yomi kabikabidi.
18 Hedehedede ta meta mamohoi, na hedehedede hesau ya hed-
ede'uyoi kalimiuyena: Laulau saha kwa kawanamwanamwaei tanoubu
ta unai, Yaubada kabo hinage ye kawanamwanamwaei, na laulau saha
kwa kitaheyababadi, Yaubada hinage ye kitaheyababadi.** 19 Yo ya
hedede'uyo kalimiuyena doha teina: Ena yomi labui tanoubu ta unai
saha kwa talamyei na kwa kaibwadai, Tamagu galewa ne unai kabo
ye ginauli yomiu. 20 Matawuwuna, ena tamowai labui o haiyona se
laomagogoi yau hesaguyena, meta yau ede siya luwadiyena."

Kada kaha yona yababa nuwatugabaena

21 Kabo Petelo ye laoma Yesu unai ye henamai ye wane, "Guiyau, ena
kaliguyena kagu kaha hesau yababa saha ye ginauli, kabo ma hisa yona
yababa ne ya nuwatugabaei? Ma kesega o ma haligigi-labui o ma hisa?"
22 Yesu ye hedededebui ye wane, "Ya hedededelaowa, nige bena ma haligigi-
labui mo, na bena ma 77. 23 Matawuwuna galewa basileiyana kana kao
ede doha teina:
Wasawasa hesau yona taupaisowa siya yona gogo taukitahetetedi ye
yogagogoidi na ye henuwa bena yodi paisowa kaniyodi se tolehemasala-
hadi. 24 Yona hekasa ye hetubu ede moni baikidi 10,000** taukabiha-
gahagaina tamowaina se woyaiyama kalinawai. 25 Nige gonowana ye
hemaisa, ede wasawasa wa ye hedede bena taba tamowai wa ma mwa-
nena yo natudiyao maudoidi, yo yona gogo maudoidi se lokunegabaedi
na monina wa unai kana hagahaga wa se hedudulaidi. 26 Tamowai wa
ye tulibonodobi matana wa unai na ye kaibwadabigabigalau unai ye
wane, 'Ku katekamkamnaegau, na kagu hagahaga ta maudoidi kabo ya
hedudulai'uyoidi.' 27 Wasawasa wa tamowai ta ye katekamkamnaei ede
kana hagahaga wa ye hedededegabaedi na ye kabigabaei ye lau.

** **18:15:** Kam kaha ede helem tausunuma Keliso unai. ** **18:16:** Dutelonomi 19:15
** **18:18:** Hedehedede ta gonogonowana doha Mataiyo 16:19 unai. Ena ta kulibui hedehedede kesega kesega unai meta kaniyona ede teina: Saha tanoubu ta unai kwa kauhekahini, kabo galewa ne unai hinage se kauhekahini. Na saha inai kwa yailigabaei, kabo galewa ne unai hinage se yailigabaei. ** **18:24:** Moni baikidi 10,000: Moni lakina doha Kina unai meta miliyon kesega.

28 Na huyana tamowai wa ye pesa ye lau ede kalinaena taukai-
hagahaga tamowaina hesau ye kita kana hagahaga meta nige ye
lakikalili.** Gadona unai ye kabihekahini ye nukugwadagwadaei
na ye hededekasokaso ye wane, ‘Kam hagahaga kaliguwai wa ku
hemaisa'uyoi!’ 29 Kana kaha wa ye tulibonodobi matana wa unai na
ye kaibwadakatekamkamna ye wane, ‘Ku katekamkamnaegau, na kagu
hagahaga ta kabo ya hemaisa'uyoidiwa.’ 30 Nige ye kitalau tamowai ne
yona kaibwada wa unai, na ye laei ye hedede se tole numatutuguduyena
kana sigana kana hagahaga maudoidi wa ye hedudulaihegehedi.
31 Kana kahao hekadi se kita meta se nuwayababakalili, ede se lau
wasawasa wa unai na saha ye tubu wa yona se hedehedede. 32 Kabo wa-
sawasa wa taukaihagahaga kalinaena tamowaina wa ye yoganei'uyoi
na ye hededelau unai ye wane, ‘Kowa tamowai yabayababana! Ku kaib-
wadalaoma kaliguwai, unai kam hagahaga maudoina ya hededegabaei.
33 Idohagi to nige gonowana kam kaha ne ku katekamkamnaei doha yau
ya katekamkamnaego wa?’ 34 Wasawasa wa ye kouyalayalakalili ede
tamowai wa ye moselaei numatutugudu taukitahetetena udiyedi na se
tole numatutugudu unai na se hekamkamna ye lau ee kana hagahaga
maudoidi ye hedudulaidi.
35 Ena nige nuwamiu mamohoidi udiyedi kami kahao yodi yababa
kwa nuwatugabaedi, meta kabo Tamagu galewa ne unai yona kabik-
abigomiu ede doha teina.”

19

Inawase lauhekatana
(Maleko 10:1-12)

1 Yesu yona hedehedede ta se gehe, kabo Galili ye laugabaei na ye
lau Yudeya ye lage Yolidani sagasagana hali tanakawasina unai. 2 Na
bodalakilaki se hemuliwatani, na menai ye henamwanamwadi.
3 Na Paliseya tamowaidiyao hekadi se laoma bena Yesu se lautonogi,
na se henamaiyei se wane, “Gonowana taba tamowai hesau mwanena
nuwatu saha hesau debanaena ye inawasei, o ye inawasegaibuimoei?”
4 Yesu ye hededebui ye wane, “Buka Tabuna unai kwa hasili meta
tanoubu huyahetubuna unai Tauginaulida ‘loheya yo waihiu ye gin-
aulidi’,** o nige kwa hasili? 5 Na ye hedede ye wane, ‘Teina debanaena
kabo tau tamana yo sinana ye laugabaedi na ye lau mwanena maidana
se miyakesega. Na kabo taudi labui se hemala buluma yo kwasina
kesega.’** 6 Unai siya nige tamowai labui, na se hemalako tamowai
kesega mo. Unai, Yaubada saha ye tolekesegai meta tabu tamowai hesau
ye hetatagwaligwali.”
7 Kabo Paliseya wa se wane, “Idohagi na Mose ye hedede meta
gonowana tau hesau inawase pepwana ye kuli na ye mosei mwanena
unai na ye hetamali ye lau?” 8 Yesu ye wane, “Mose ye talamyegomiu
bena kwa inawase matawuwuna ede kwa nuwakwailolokalili. Na
iyamo tanoubu yona huyatubu unai meta nige doha teina. 9 Ya hededе-
laowa kalimiuyena: Ena tau hesau mwanena yona tawasola miyana ye

---

** **18:28:** Hagahaga… nige ye lakikalili: Hagahaga wa lakina ede 100 denali, meta nawalai hasi koya paisowana maisana, mayadai kesega denali kesega. ** **19:4:** Genese 1:26 ** **19:5:** Genese 2:24

kabinamwanamwaei na nige ye ganawali, na iyamo ye inawasegaibui
na waihiu hesau ye tawasolai, meta tau ne ye ganawali.”
10 Yona hekahekatao wa se hededelau unai se wane, “Ena teina ta
tawasola miyamiyana ede, ye namwa mo taba tabu ta tawatawasola.”
11 Yesu ye hededebui'uyo ye wane, “Teina hedehedede ta meta nige
gonowana tamowai maudoidi se miyawatani, na siya kaiteyadi Yaubada
ye hebayaodi meta kabo hedehedede ta se miyawatani. 12 Tatao
hekadi nige se tawasola matawuwuna se labasidi meta kobokobosidi, na
hekadiyo meta tamowai siya se hekobosidi, na hekadiyo meta yodi talam
se ginaulidi Yaubada yona paisowa unai, debanaena ede nige gonowana
se tawasola. Unai kaiteyadi gonowana hedehedede ta se hai meta bena
se hai.”

Yesu wawayao gagilidi ye hededehenamwadi
(Maleko 10:13-16, Luka 18:15-17)

13 Tamowai hekadiyao wawayao se laedima Yesu unai bena nimana
ye tolesae kewadiyena yo yodi ye tapwalolo. Na yona hekahekatao
tamowai wa se dilaidi bena tabu Yesu se hemohemode. 14 Yesu ye
wane, “Wawayao ne bena se laoma kaliguyena, na tabu kwa hed-
edegudugudui di. Matawuwuna ede tamowai yodi sunuma doha teina
wawayao ta meta galewa basileiyana siya yodi.” 15 Ede nimana ye
tolesaedi wawayao wa kewadiyena yo ye hededehenamwadi. Kabo
magai ne ye laugabai ye lau.

Tamowai wasawasana hesau yona henamai Yesu unai
(Maleko 10:17-31, Luka 18:18-23)

16 Kabo tamowai hesau ye laoma Yesu unai ye henamai ye wane,
“Taulauhekata, taba laulau saha namwanamwana ya ginauli kabo
mauli nige kana siga ya lobai?” 17 Na Yesu ye hededelau tamowai
wa unai ye wane, “Idohagi to laulau namwanamwadiyao hesabadi ku
henamaiyegau. Yaubada ye bom mo ye namwa. Ena ku henuwa bena
mauli nige kana siga ku hai, meta laugagayo ku miyawatanidi.” 18 Na
hewali wa ye henamai ye wane, “Laugagayo sahasahadiyao?” Ede
Yesu ye wane, “Tabu ku kaiunu, tabu ku ganawali, tabu ku kaiwahali,
tabu tamowai hesau ku hegilugaibui, 19 yo tamam yo sinam ku heka-
sisiyeidi, hinage kam kaha hesau ku gadosisiyei doha kowa ku bom ku
gadosisiyei'uyoigo.” 20 Hewali wa ye hededebui ye wane, “Laugagayo
maudoidi ta ya miyawatanidiko, na saha hesau meta nige sola ya
miyawatani?” 21 Ede Yesu ye wane, “Ena ku henuwa bena ku dudulai
meta ku lau yom gogo maudoidi ku lokunegabaedi na monidiyao ku
moseidi taudehadeha udiyedi, na kabo galewa ne unai ku wasawasa. Na
kabo ku laoma ku hemuliwatanigau.” 22 Na hewali wa hedehedede ta ye
lapui ede ye nuwayababa na ye dalahai, matawuwuna ede ye gogokalili.

Kaiteya kabo ye mauli
(Maleko 10:23-31, Luka 18:24-30)

23 Unai kabo Yesu ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi ye
wane, “Ya hededemamohoi kalimiuyena meta tamowai gogogogodi yodi
lusolalau galewa basileiyana unai meta ye pilipilikalili. 24 Na ya hed-
ede'uyo kalimiuyena: *Ye masalahakalili meta* kamela nige gonowana
ye lusola diu duhana unai. Gonogonowana doha tamowai gogogogona
hinage nige gonowana ye lusolalau Yaubada yona basileiya unai.”

25 Yesu yona hekahekatao wa hedehedede wa se lapui meta se siliyata
ede se henamai se wane, “Kaiteya kabo gonowana se mauli?”
26 Yesu ye kitadudulailau kalidiyena na ye wane, “Tamowai se bom mo
nige gonowana mauli se lobai, na Yaubada unai ginauli maudoidi meta
gonowana.”
27 Kabo Petelo ye hededelau unai ye wane, “Kai kabo idohagi? Yoma
gogo maudoidi ka laugabaediko na ka hemuliwatanigo. Na maisamai
ede saha kabo ka lobai?”
28 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Ya hededemamohoi kalim-
iuyena, ginauli maudoidi huyahehauhau'uyoidi mayadaina ne unai
kabo Tau Natuna yona telona saesaena unai ye tuli, meta komiu
tauhemuliwatanigau ta kabo hinage telona badodi saudoudoi-labui
udiyedi kwa tuli na Isalaela tamowaidiyao boga saudoudoi-labui ta kwa
kitahetetedi. 29 Yo kaiteyadi siya yodi numa, kadi kahao, loudiyao,
tamadiyao, sinadiyao, natudiyao yo yodi tano se laugabaedi yau de-
baguyena, meta kabo se hai'uyoidi se laki yo se badokalili, yo hinage
mauli nige kana siga meta kabo siya yodi. 30 Na tamowai ta kitahe-
sae'useidi meta se bado kabo se laoma se dobi, na tamowai ta kitado-
bidobiyei'useidi wa meta se bado kabo se laoma se sae.”

20

Taupaisowa wine koyana unai hedehededi

1 Na Yesu ye wane, “Galewa basileiyana heyaheyasonina hesau ede
doha teina: Koya tanuwagana hesau malatomtomyena ye lau yona
taupaisowa ye haidi se laoma bena yona wine koyana unai se paisowa.
2 Yona talam ye ginauli kalidiyena meta mayadai kesega paisowana
ne unai kabo ye hemaisadi denali kesega. Kabo ye hetamalidi se lau
se paisowa. 3 Mahana 9 kiloki yona teha wai ye uyo kabalokulokune
bakubakuna wa unai. Menai tamowai hekadi ye kitadi se totologaibu
nige kadi paisowa. 4 Ye hededelau udiyedi se lau yona wine koyana
wa unai se paisowa yo kalidiyena ye wane, ‘Maisa dudulaina unai kabo
ya hemaisagomiu.’ Ede se lau se paisowa. 5 Mayamayadailaki unai yo
3 kiloki meimeilahi unai hinage ye uyo na laulau kesekesegana wa ye
ginauli'uyoi.
6 Meimeilahi 5 kiloki unai ye uyo na tamowai hekadi ye lobai'uyoidi
se totologaibu. Ede ye henamaiyedi ye wane, ‘Matawuwuna saha to
mayadai udo'udoina ta unai inai kwa totologaibu na nige saha hesau
kwa ginauli?’ 7 Se hededelau unai se wane, ‘Matawuwuna ede nige
tamowai hesau ye haigai bena taba yona ka paisowa.’ Kabo ye hed-
edelau udiyedi ye wane, ‘Komiu hinage kwa lau yogu wine koyana unai
taupaisowa ne kwa paisowasaguidi.’
8 Paisowakaiyawasi mahanana unai koya tanuwagana wa ye hededelau
yona taupaisowa kadi tanuwaga wa unai ye wane, ‘Yogu taupaisowa
maudoidi ku yogagogoidima na yodi paisowa maisana ku moseidi. Tau-
paisowamulita udiyedi ku hetubu ku lau ee taupaisowabaguna udiyedi
ku kaiyawasi.’ 9 Taupaisowamulita awa kesega mo se paisowa wa se
laoma ede maisadi denali kesega se hai. 10 Na taupaisowa ye haibagu-
nai'useidi wa yodi nuwatu meta bena kabo siya maisa lakilakina se hai,
na iyamo maudoidi wa meta hinage denali kesega se hai. 11 Maisadi
wa se haidi na se kitadi meta denali kesega kesega ede se hetubu se

hetalapili koya tanuwagana wa unai, 12 se wane, ‘Teina tamowai ta
ku haimulita'useidi ta meta se paisowa awa kesega mo na kai meta
ka paisowa mahana gigibwalina wa unai yo paisowa lakilakina ka
ginauli mayadai udo'udoina wa unai, na iyamo ku hemaisadi meta
gonogonowana doha kai ku hemaisagai ta.’ 13 Na koya tanuwagana
wa ye hededelau kadi kaha hesau unai ye wane, ‘Kehagu, nige hekasa
yababana hesau ya ginauli o ya kaolupolupo kalimwai. Wau ku yali
meta kabo denali kesega paisowana ku paisowa. 14 Maisam ta ku hai
na ku lau, yogu hekasa ya ginauliyako meta kabo taupaisowamulita
maisana ya mosei doha kowa taupaisowa bagubagunana maisam ta.
15 Teina moni ta yau yogu moni, unai yogu dudulai gonowana saha
ya hekasa meta kabo ya ginauli. O nuwana ku kaikalomagigiliyedi
matawuwuna ede ya kabinamwanamwaedi?’”
16 *Yesu yona hedehededede wa gehena unai ye wane,* “Unai, tamowai ta
kitadobidobiyei'useidi wa meta kabo se laoma se sae, na tamowai ta
kitahesae'useidi meta kabo se laoma se dobi.” **

Yesu yona boita hedehededena ye hedede'uyoi
(Maleko 10:32-34, Luka 18:31-34)

17 Kabo Yesu maiyana hekahekatao se sae Yelusalema. Keda wa
unai yona hekahekatao saudoudoi-labui wa ye woyahesuwaladi na ye
hededelau udiyedi ye wane, 18 “Teina yoda sae Yelusalema ta unai meta
Tau Natuna kabo se mosegabaei taukaitalasam tauwoyaidi yo laugagayo
taulauhekataena udiyedi. Siya kabo se hegilu yo se hetamalilaei ye
boita. 19 Yo kabo se moselaei dagela tamowaidiyao udiyedi kabo se ta-
latalawasiyei, se pidili yo se laei se hesataulo. Na mayadai hehaiyonana
unai kabo Yaubada iya ye hetolo'uyoi.”

Yamesi yo Yowane sinadi yona kaibwada Yesu unai
(Maleko 10:35-45)

20 Na kabo Sebedaiyo natunao ma sinadi se laoma Yesu unai na sinadi
wa ye tulibonodobi na ye hededelau Yesu unai taba gonowana yona
kaibwada ye ginauliwatani. 21 Yesu ye wane, “Yom kaibwadana ede
saha?” Sinebada wa ye wane, “Taba gonowana ku hededenonohai meta
yom basileiya unai kabo natuguwao labui ta hesau tehatutum ne unai
ye tuli yo hesau tehaseuseulim ne unai ye tuli.” 22 Yesu ye hededelau
udiyedi ye wane, “Saha kwa kaikaibwadai ta meta nige kabina kwa kata!
Kaputi** unai kabo ya numa meta gonowamiu kabo unai kwa numa?”
Ede se wane, “Kai gonowamai.” 23 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye
wane, “Kagu kaputi ta kabo komiu hinage unai kwa numa, na bena
tehatutugu o tehaseuseuliguyena kwa tuli meta yau nige gonowana ya
hekasa. Teina kabatuli ta meta tamagu ye hinelinonohaidiko kaiteyadi
kabo udiyedi se tuli.”
24 Yamesi yo Yowane yodi hedehededе wa hekahekatao hekadiyo wa
se lapui ede se kouyalayala. 25 Ede Yesu ye yogagogoidima na ye hededе-
lau udiyedi ye wane, “Kabina kwa kata meta dagela tamowaidiyao yodi
wasawasa yo yodi tauwoyawoya tamowaidi lakilakidiyao yodi loina

** **20:16:** Lausoisoi ta Mataiyo yona kulikuli unai ye kuli: Unai taumulita kabo se baguna, na taubaguna kabo se mulita. Teina unai Dius yo Dagela tamowaidiyao Yesu ye heyasoniyedi. Dius meta taubaguna se mulita, na Dagela tamowaidiyao ede taumulita se baguna ne. ** **20:22:** Kaputi… unai kabo ye numa na ye hetahetala'usei ta meta kamkamna lakilakikalilina kabo unai ye lulau.

gigibwalina yo bayabayaona unai yodi tamowai se loinaedi. 26 Na komiu
yodi laulau ta tabu kwa laulauyeidi. Na ena hesau luwamiuyena ye
henuwa bena hesana ye sae yo ye laki meta iya bena ye hemala heyayai
tauhaina tamowaina. 27 Yo kaiteya ye henuwa bena ye baguna luwami-
uyena, meta iya taba ye hemala yomiu taupaisowa tamowaina. 28 Doha
ede Tau Natuna ye laoma nige bena tamowai iya yona se paisowa, na
iya bena tamowai yodi ye paisowa na yona mauli ye mosegabaei na unai
tamowai maudoidi ye hemaisahaidi na se mauli."

Taumatagibugibu labui matadi se lala
(Maleko 10:46-52, Luka 18:35-43)

29 Huyana Yesu maiyana hekahekatao Yeliko se laugabaei meta bo-
dalakilaki se hemuliwatanidi. 30 Keda wa dedekana unai meta tau-
matagibugibu labui se tutuli. Wasa se lapui meta Yesu kabo keda ne
unai ye laoma ye lau, ede kalinalakilaki unai se yogayoga se wane,
"Guiyau Dawida natuna, ku katekamkamnaegai." 31 Na boda wa tau-
matagibugibu labui wa se dilaidi se wane, "Kwa taumodimodiya, kwa
kaiyawasi!" Na nige se modelau udiyedi, na se yogahilakilaki'uyo se
wane, "Guiyau, Dawida Natuna e, ku katekamkamnaegai!" 32 Kalinadi
wa Yesu ye lapui ede ye kaiyawasi ye yoganeidi na ye henamaiyedi ye
wane, "Saha kwa henuwa bena yomiu ya ginauli?" 33 Se hededelau
iya unai se wane, "Guiyau, ka henuwa bena matamai ta se lala yo ka
kaikewa." 34 Yesu ye katekamkamnaedi ede ye kabilau matadiyao wa
udiyedi, na mahanana ne unai matadiyao wa se lala yo se kaikewa, na
se tolo ede Yesu se hemuliwatani.

21

Yesu yona sae Yelusalema unai bodalakilaki se hailobai
(Maleko 11:1-11, Luka 19:28-40, Yowane 12:12-19)

1 Huyana se laoma Yelusalema se hanahanawui na Olibe koyana
unai se lage Betepage magaina dagelana unai, kabo Yesu yona heka-
hekatao labui ye hetamalidi se lau 2 na ye hededelau udiyedi ye wane,
"Kwa lau magai matamiu ne unai. Menai kabo donki ma natuna se
paihekahinidi kwa kitadi. Kwa yailihaidi na kwa laedima kaliguwai.
3 Ena tamowai hesau saha ye hedede kalimiuyena, meta kwa hededelau
unai kwa wane, 'Guiyau ye henuwadi.' Kabo mahanana ne unai ye
talamgabaedi."

4 Teina laulau ta ye tubu bena peloweta saha ye hededenonohaiyako
wa ye laoma ye mamohoi. 5 Ye wane,

"Kwa hededelau Saiyona** natunao udiyedi,
'Kwa kita yomi wasawasa ye laolaoma kalimiuwai,
ye nuwadobidobi yo donki unai ye gelu,
na donkina ne meta donki natuna.' "

6 Hekahekatao labui wa se lau ede saha Yesu ye hedede kalidiyena wa
se ginauliwatani. 7 Donki wa ma natuna se laedima kabo kadi kwama
se haigabaeidi na se yesedi donki wa kewadiyena kabo Yesu ye tulisae
donki natuna wa kewana ne unai. 8 Bodalakilaki kadi luwuluwu se
haigabaedi na se yesedi keda wa unai yo hekadi se lau kaiwa lagadiyao
gagigagilidi ma lugulugudi se bolihaidi na se laoma keda wa unai se

** **21:5:** Saiyona meat Yelusalema hesana hesau.

yesedi. 9 Kabo bodalakilaki wa se baguna yo se mulita na se heyoheyoga se wane,
“Hosana,** Dawida Natuna!”

“Ka hedebasaego, kowa Guiyau hesanaena ku laoma!”

“Hosana saesaekalilina!”
10 Huyana Yesu ye mwalaesae Yelusalema meta magai wa tamowaidiyao maudoidi se siliyata na se henahenamai'uyoidi se wane, “Teina kaiteya tamowai ina?” 11 Boda wa se hededelau udiyedi se wane, “Teina ta Yesu, iya peloweta, Nasaleta tamowaina, Galili unai ye laoma.”

Yesu taulokulokune Numa Tabuna bakubakuna unai ye henakuhepesadi
(Maleko 11:15-19, Luka 19:45-48, Yowane 2:13-16)
12 Yesu ye lusae Numa Tabuna *bakubakuna* unai na taulokulokunegabae yo tauhemahemaisa ye henakuhepesadi yo moni taulaulauhedudu** yodi hatahata ye buikahalaedi yo bunebune taulokulokunegabaedi yodi kabatuli ye buikahalaedi. 13 Ye hededelau udiyedi ye wane, “Peloweta Yaubada kalinana ye kulihemasalahayako meta, ‘Yogu numa ta kabo hesana se katai ede kabatapwalolo numana’ *(Aisaiya 56:7)*, iyamo yomi kabikabina ta meta doha ‘taukaikaiwahali yodi kabamiya.’” *(Yelemaiya 7:11)*
14 Taumatagibugibu yo tamowai kaediyao yabayababadi se laoma Numa Tabuna wa unai na Yesu ye henamwanamwadi. 15 Na Numa Tabuna bakubakuna wa unai wawayao Yesu se nokonokoei se wane, “Hosana Dawida Natuna!” Na taukaitalasam tauwoyaidi yo laugagayo taulauhekataena laulau gigigigibwalidi yo namwanamwadi Yesu ye ginaulidi wa se kitadi yo wawayao yodi hedebasae wa se lapui meta se kouyalayalakalili. 16 Se henamaiyei se wane, “Wawayao ta saha se hedehedede ta ku lapui, o nige?” Yesu ye wane, “Aa, na komiu sola nige kulikuli tabuna unai kwa hasili? Doha ye wane,
‘Wawayao yo wawayao bedabedalidi ku hepaisowadi
na kabo sopadiyena kowa se nokoeigo yo se hedebasaego.’” *(Same 8:2)*
17 Kabo boda wa ye laugabaedi na magai lakilakina wa ye pesagabaei ye lau Betaniya unai ye kenokwaduwali.

Yesu kaiwa hesau ye hededekita
(Maleko 11:12-14,20-24)
18 Malatomtom gagilina unai yona seuyo magai lakilakina wa hesabana na keda wa unai ye tauhasahasali. 19 Na kaiwa hesau hesana ede fig keda wa dedekanaena ye totolo ye kita ede ye lau kaiwa wa unai na ye kita meta kaiwa wa lugugaibuna ye kuyawa na nige kaniyona. Ede ye hededelau kaiwa wa unai ye wane, “Kowa taba nige huya hesau ku kaniyo'uyo.” Mahana ne unai kaiwa wa ye wowoya. 20 Yona hekahekatao saha ye tubu wa se kita meta se nokokalili. Se henamai se wane, “Idohagi na kaiwa ta ye wowoyamwamwayau?” 21 Yesu ye hededebui ye wane, “Ya hededemamohoi kalimiuyena, ena kwa sunuma na nige

** **21:9:** Hosana kaniyona ede, “Ku saguigai!”, na Yesu yona huyaena Dius tamowaidiyao meta hedebasae unai se hepaisowa. ** **21:12:** Taulaulauhedudu wa yodi paisowa meta dagela monidiyao se hai na Numa Tabuna monina unai se hedudu.

unai kwa nuwalabulabui, kabo laulau saha kaiwa ne unai ye tubu ta
hinage gonowana kwa ginauli. Nige ye bom mo, na hinage gonowana
kwa hededelau kuduli ne unai kwa wane, ‘Ku tuudobiyei'uyoigo gabwa
ne unai!’, meta gonowana kabo ye tubu. 22 Ena kwa kawamamohoi
kabo ginauli sahasahadi tapwaloloyena kwa kaibwadaidi meta kabo
kwa haidi.”

Yesu yona dudulai henamaina
(Maleko 11:27-33, Luka 20:1-8)

23 Yesu ye seuyo Numa Tabuna wa unai na bakubakuna unai ye hetubu
ye lauhekata, na taukaitalasam tauwoyaidi yo magai babadadiyao se
laoma iya se henamaiyei se wane, “Kaiteya yona gigibwaliyena teina
laulau ta ku ginaulidi, yo kaiteya yom dudulai ye haiyawa *na taulokulokune wa ku henakuhepesadi*?” 24 Yesu ye hededelau kalidiyena ye
wane, “Yau hinage kabo henamai hesau ya henamaiyeigomiu. Ena
yogu henamai ta kwa bui, kabo ya hededehemasalaha kaiteya yona
gigibwaliyena teina laulau ta ya ginaulidi ta. 25 Hage, Yowane yona
hebahebabatiso paisowana meta haedi ye laoma, *o kaiteya ye mosei*?
Yaubada ye mosei o tamowai se mosei?” Se bom kalidiyena se hetahetala
se wane, “Taba ta wane, ‘Yaubada unai ye laoma’, kabo iya ye wane,
‘Idohagi to nige kwa kawamamohoiyei?’ 26 Ena taba ta wane, ‘Tamowai
udiyedi ye laoma’, meta boda ta ta matausiyeidi matawuwuna ede siya
se kawamamohoi meta Yowane iya peloweta.” 27 Unai ede se hededelau
Yesu unai se wane, “Nige kabina ka kata.” Unai ye hededelau udiyedi
ye wane, “Kabo yau hinage taba nige ya hededehemasalaha haedi yogu
gigibwali yo yogu dudulai ta ya haidi na laulau ta ya ginaulidi.”

Natu labui heyaheyasonidi

28 Kabo Yesu ye hedede'uyo babadao wa udiyedi ye wane, “Hage
kwa nuwatuhekasa, taubada hesau meta natunao labui. Huya hesau
ye hededelau taubaguna wa unai ye wane, ‘Natugu, ku lau yoda wine
koyana unai ku paisowa.’ 29 Ye wane, ‘Taba nige ya lau.’ Iyamo
muliyena nuwana ye bui ede ye lau ye paisowa. 30 Kabo tamadi wa
ye lau natuna helabuina wa unai ye wane, ‘Ku lau yoda wine koyana unai ku paisowa.’ Natuna wa ye wane, ‘Aa, tamagu, kabo ya
lau.’ Na iyamo nige ye lau.” 31 Kabo Yesu ye henamaiyedi ye wane,
“Natunao labui ne udiyedi, kaiteya tamana yona nuwatu ye lauwatani?”
Se wane, “Natuna taubaguna wa.” Yesu ye hededelau udiyedi ye
wane, “Ya hededemamohoi kalimiuyena, tauyababa doha takisi tautanotano yo sinesineo taudiyao se lokulokunegabaedi moni hesabana, siya
kabo se lusolabagunalau Yaubada yona basileiya unai na kabo komiu,
matawuwuna siya meta doha taubaguna wa. 32 Matawuwuna Yowane
ye laoma kalimiuyena mauli dudulaina kamwasana ye hekitagomiu, na
nige kwa kawamamohoiyei, na takisi tautanotano yo sinesineo taudiyao
se lokulokunegabaedi moni hesabana, siya se bom mo se kawamamohoiyei. Yodi nuwabui ta kwa kita, na iyamo nige kwa nuwabui yo kwa
kawamamohoi.”

Wine koyana taukitahetetena heyaheyasonidi
(Maleko 12:1-12, Luka 20:9-19)

33 *Kabo Yesu yona hedehedede babadao wa udiyedi ye tubei ye wane,*
“Teina hinage heyaheyasoni hesau ta kwa lapui. Tano hesau tanuwagana yona wine koyana ye kumai, ye ganahetakikili, yo yona wine kaniyodi kabatamtam yo kabayaiyaiwai numana ye ginaulidi. Kabo yona wine koyana ye moselaei tamowai hekadiyo udiyedi bena se kitahetete, na kabo ye lau ye kadau. 34 Wine huyagigidi nawalaina ye lage ede yona heyayai tauhaidi ye hetamalidi se lau wine koyana taukitahetetena wa udiyedi kabo wine giginonohaidi wa udiyedi koya tanuwagana yona lausoisoi bena se haidi. 35 Na koya taukitahetetena wa heyayai tauhaidi wa se kabihekahinidi, hesau se bibigwadagwadai na hesau se koihemwaloi yo hesau se hekalaweku ede ye mwaloi. 36 Koya tanuwagana wa yona heyayai tauhaidi katubadodi ye hetamalidi se lau, na koya taukitahetetena wa hinage laulau kesekesegana wa se ginauli kalidiyena. 37 Unai gehegehena meta iya ye bom natuna ye hetamalilaei kalidiyena, na ye wane, ‘Natugu ta kabo se hekasisiyei *na yoma lausoisoi dudulaina se mosei*.’ 38 Huyana koya taukitahetetena wa koya tanuwagana natuna wa se kita meta se wane, ‘Teina tau ta meta iya tamana lauhedamaina ede, kwa laoma ta unuhemwaloi na yona gogo maudoidi meta kabo ta hai yoda.’ 39 Ede se hai na koya ganana wa unai se gabahepesa na se koihemwaloi.

40 Unai hage kwa nuwatui, ena wine koyana tanuwagana ye uyoma meta kabo saha ye ginauli wine koyana taukitahetetena ne udiyedi?”
41 Boda wa se wane, “Teina tamowai ta yodi laulau yabayababadi ta kabo ye haidi na ye unuhemwaloidi. Na wine koyana ne kabo ye mosehekawalaei taukitakitahetete hekadiyo udiyedi. Ena wine kaniyodi huyagigidi nawalaina ye lage, siya kabo gonowana wine kaniyodi wa yona teha se moselaei koya tanuwagana unai.”

42 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Kulikuli tabudiyao udiyedi teina hedehedede ta kwa hasili o nige?
‘Taukabinuma weku se subu'usei wa meta
ye hemala kabakabinuma wekuna namwanamwana yo saesaekalilina.
Teina ta meta Yaubada ye ginauli,
na matadaena kitakitana meta ye namwakalili.’ *(Same 118:22, 23)*
43 Unai ya hededelaowa kalimiuyena: Yaubada yona basileiya meta kabo kalimiuyena ye haigabaei na ye moselaei tamowai hekadiyo udiyedi, siya kabo se paisowai na kaniyo namwanamwadi se masalaha.
44 Ena hesau ye bekudobi weku ne unai kabo ye talugodugodu, na ena weku ne ye bekudobi tamowai hesau kewanaena meta kabo ye kaihesolusolu.”

45 Taukaitalasam tauwoyaidi yo Paliseya tamowaidiyao Yesu yona heyaheyasoni wa se lapuidi ede kabina se kata meta siya kadi hedehedede. 46 Unai kamwasa se wase kabo taba idohagi na Yesu se hai, na iyamo boda wa se matauseidi matawuwuna ede siya se hedede meta iya peloweta.

22

Hetahetawasola kaikaigogona heyaheyasonina
(Luka 14:15-24)

1 Kabo Yesu heyaheyasoni hesau ye hedede'uyoi tamowai lakilakidiyao wa kalidiyena ye wane, 2 “Galewa basileiyana kana kao ede

doha wasawasa hesau natuna yona tawasola kabinonohana ye kabinonoha. 3 Kabo yona heyayai tauhaina ye hetamalidi se lau kana taumana udiyedi na se hededelau udiyedi bena se laoma tawasola kaikaigogona ne unai, na iyamo se laukwatakwata. 4 Ede yona heyayai tauhaina hekadiyao hinage ye hetamalidi se lau na ye wane, ‘Kwa hededelau taulaoma ne kalidiyena meta kai yo yogu bulumakau sinisinibudi namwanamwadiyao ya ligadi yo ya kabinonohaidiko. Unai bena taba kwa laoma hetahetawasola kaikaigogona ta unai.’ 5 Na taumana ne nige se lapulau tautauwasa wa udiyedi na se bom mo yodi nuwatu se lauwatanidi, hekadi se lau yodi koya na hekadi se lau yodi sitowa. 6 Yo hekadiyo heyayai tauhaidi wa se kabihekahinidi na se bibidi yo se koihemwaloidi. 7 Na wasawasa wa saha ye tubu wa wasana ye lapui meta ye kouyalayalakalili. Unai yona tau'iyala tamowaidiyao ye hetamalidi se lau taukaiunu wa se koihemwaloidi yo yodi magai wa se gabu.

8 Kabo wasawasa wa ye hededelau yona heyayai tauhaidi wa udiyedi ye wane, ‘Hetahetawasola kaina wa ta kabinonohaiyako, na taumana ya hededelau udiyedi wa nige se mode, unai ede nige se laoma. 9 Unai kwa lau yoda magai ta kedana udiyedi na tamowai kwa hededelau udiyedi se laoma hetahetawasola kaikaigogona ta unai.’ 10 Kabo heyayai tauhaidi wa se lau magai lakilakina kedana maudoidi udiyedi tamowai namwanamwadi yo yabayababadi se lobaidi meta se woyagogoidima ede kabahetahetawasola numana wa se hemwayau.

11 Na kabo wasawasa wa ye laoma ye mwalae numa wa unai bena taumana wa ye kitadi, na luwadiyena tamowai hesau ye kita meta nige hetahetawasola kwamana ye likwa. 12 Ede ye henamaiyei ye wane, ‘Kehagu, idohagi to ku laoma teinai na hetahetawasola kwamana nige ku likwa?’ Na tamowai wa nige saha hesau ye hedede. 13 Kabo wasawasa wa ye hededelau yona heyayai tauhaina hekadiyo udiyedi ye wane, ‘Tamowai ta nimana yo kaena kwa paidi na kwa gabahepesa masigili ne unai, temenai kabo ye doudou yo gadigadina ye kapuyahisidi.’ ” 14 Yesu yona hedehededе wa ye hegehe ye wane, “Yaubada ye hedede bena boda se laoma, na iyamo tamowai hisa mo se talam ede se laoma.”**

Takisi tolena henamaina unai Paliseya se kaipate bena Yesu se lupohai (Maleko 12:13-17, Luka 20:20-26)

15 Na kabo Paliseya bodana wa se laomagogoi na se koitalaliu bena taba idohagina kabo Yesu se lupoi na yona hedehededeyena ye laupwano, na unai kabo se hegilu. 16 Kabo Paliseya bodana kadi hewahewaliyo yo Heloda kana boda tamowaidiyao se hetamalidi se lau Yesu unai, se wane, “Taulauhekata, kabina ka kata meta kowa laulaududulai tamowaina yo mamohoi yo dudulaiyena Yaubada yona laulau miyamiyadi ku laulauhekataedi, matawuwuna tamowai maudoidi ku hekasisigogoidi na nige ku modelau kadi kao yo yodi laulau udiyedi. 17 Hage, yom nuwanuwatu saha ku hedede kalimaiyena: Ye

** **22:14:** Lausoisoi ne unai Yesu yona hedehededе kaniyona ku hasili, na ena hedehededе kesega kesega ta bui meta doha teina: Tamowai Yaubada ye yoganedi wa se bado, na hisahisadi mo ye kaisunuwaidi.

dudulai kabo takisi ka tole Sisa unai, o nige?”** 18 Na yodi nuwatu
yababana wa Yesu kabina ye katako ede ye hededelau udiyedi ye wane,
“Komiu taukailupolupo tamowaidiyao. Idohagi to kwa kaipate bena
kwa lupohaigau? 19 Hage takisi kabahemahemaisa monina hesau kwa
hekitagau.” Ede denali kesega iya se hekita. 20 Na ye henamaiyedi ye
wane, “Teina kaiteya kana kao yo hesana?” 21 Se wane, “Sisa.” Kabo ye
hededelau udiyedi ye wane, “Saha Sisa yona meta kwa mosei Sisa unai,
na saha Yaubada yona meta kwa mosei Yaubada unai.” 22 Yesu yona
hedehededе wa se lapui meta se siliyata yo se nuwanuwatukalili ede se
laugabaei.

Boita tolo'uyona hedehededena
(Maleko 12:18-27, Luka 20:27-40)

23 Mayadai kesekesegana ne unai Sadusiya bodana se laoma Yesu
unai. Sadusiya tamowaidiyao meta boita tolo'uyona nige se kawa-
mamohoiyei. Na se henamaiyei se wane, 24 “Taulauhekata, Mose ye
hedede meta ena tamowai hesau ye tawasola na nige natuna na ye boita,
meta kana kaha kabo kwabuli ne ye tawasolai. Ena natuna kabo iya
meta kana kaha wa natuna. 25 Sinebada hesau natunao tatao badodi
haligigi-labui. Taubaguna ye tawasola nige natuna, na ye boita, ede
kana kaha helabuina kwabuli wa ye tawasolai. 26 Laulau kesekesegana
ta ye tubu kalinawai ye lau hehaiyonadi wa unai ye lau ye dobi ee
gehena hehaligigi-labuidi wa unai, 27 kabo waihiu wa hinage ye boita.
28 Unai *hage ku hedede na ka lapui:* Tolo'uyo unai meta waihiu ta kaiteya
mwanena ede? Matawuwuna ede tatao haligigi-labui wa waihiu ta se
tawasolai.” 29 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Kwa nuwatupwano
ta kaniyona ede kulikuli tabudi yo Yaubada yona gigibwali meta nige
kabidi kwa kata. 30 Matawuwuna ede tolo'uyo huyana unai meta
taba nige tamowai se tawasola'uyo, yo taba nige natudiyao se hetawa-
sola'uyoidi, na tautolo'uyo meta siya kabo kadi kao ede doha galewa
aneludiyao. 31 Na boita tolo'uyona hedehededena unai meta Yaubada
kalinana kulikuli tabuna udiyedi kwa hasilidi e nige, 32 doha ye wane,
‘Yau ede Abelahama yona Yaubada, Isako yona Yaubada, yo Yakobo yona
Yaubada hinage.’ *(Esodo 3:6) Tenem huyana ne*
unai tamowai haiyona ta buluma unai se boitako. Na Yaubada meta nige
tauboiboita yodi Yaubada, na iya taumaumauli yodi Yaubada. *Unai ye*
masalaha meta tamowai haiyona ta siya ede sola se maumauli Yaubada
matanaena.” 33 Yona lauhekata hedehedededi boda wa se lapui meta se
siliyatakalili.

Laugagayo saesaekalilina
(Maleko 12:28-34, Luka 10:25-28)

34 Paliseya bodadi se lapui meta Sadusiya bodana wa Yesu ye hed-
edehemwanoudiko ede se laomagogoi, 35 na luwadi ne unai hesau meta
iya laugagayo kabina taukatakalili na ye henuwa bena henamai hesau
unai Yesu ye lupoi. 36 Ede ye wane, “Taulauhekata, laugagayo sahasa-
hana meta iya laugagayo lakilakikalilina ede?” 37 Yesu ye hededelau

** **22:17:** Yodi henamai wa unai Yesu se lupoi matawuwuna ede, ena Yesu ye hedede bena takisi se hemaisa Sisa unai, meta kabo Dius tamowaidiyao se koipiliyei, kaniyona ede Loma se subudi. Na ena ye wane, nige gonowana Sisa unai takisi se hemaisa, kabo Heloda kana bodao iya se koipiliyei, matawuwuna siya Sisa kana tamowai.

unai ye wane, “Guiyau yom Yaubada ku gadosisiyei ma nuwam mau-
doina, yaluwam maudoina, yo yom nuwanuwatu maudoina hinage.
38 Teina meta iya laugagayo bagubagunana yo lakilakikalilina ede. 39 Yo
helabuina meta doha bagubagunana ne: Kam kaha hesau ku gadosisiyei
doha kowa ku bom ku gadosisiyei'uyoigo. 40 Mose yona laugagayo yo
peloweta yodi kulikuli maudoidi yodi wuwu ede teina laugagayo labui
ta.”

Keliso meta iya kaiteya natuna?
(Maleko 12:35-37, Luka 20:41-44)

41 Yesu Paliseya wa ye kitadi se totolo ede ye henamaiyedi ye wane,
42 “Yomi nuwatu ede saha? Keliso meta iya kaiteya? Yo iya kaiteya
natuna?” Se wane, “Iya meta Dawida natuna.” 43 Yesu ye hededelau
udiyedi ye wane, “Idohagi to Yaluwa Tabuna yona gigibwaliyena Daw-
ida ye hedehedede na Keliso ye kawaguiyauyei? Doha ye wane,
44 ‘Guiyau ye hededelau yogu guiyau unai ye wane,
“Nimatuutuuguyena ku tuli
kana siga kam waiunu ya toledi
kaem guninaena se hemala kaem kabatoledi.”’ *(Same 110:1)*
45 Ena taba Dawida ye kawaguiyauyei, idohagi to bena iya Dawida
natuna?” 46 Nige gonowana hesau ye hededebui Yesu unai, na tenem
mayadaina ne unai na ye lau meta nige tamowai hesau ye nuwabayao
na henamai hesau unai bena Yesu ye lupoi'uyoi.

23

Yesu tamowai ye guguyaidi tauwoyawoya yodi kailupolupo tabu se miyamiyaedi
(Maleko 12:38-40, Luka 11:43,46, Luka 20:45-47)

1 Na kabo Yesu ye hededelau boda yo yona hekahekatao wa udiyedi
ye wane, 2 “Laugagayo taulauhekataena yo Paliseya bodana, siya
meta Mose yona kulikuli tabudiyao taukitahekasanamwanamwaedi yo
taulauhekataedi. 3 Unai saha se hedededi ne bena kwa miyawatanidi, na
laulau saha se ginaulidi meta tabu kwa laulauyeidi, matawuwuna ede
saha se laulauhekataedi meta nige se miyamiyawatanidi. 4 Laugagayo
bayabayaodi se ginaulidi bena taba tamowai se miyawatanidi, siya
meta doha bahebahe polopolohedi se tolesaedi tamowai kewadiyena
na se baheidi, iyamo siya nige gonowana nimadi se hele lelaedi bena se
saguidi.
5 Ginauli maudoidi se ginaulidi meta bena kabo unai tamowai se
kitahenamwadi. Laugagayo hedehededediyao kulikulidi kaba'usaidi ne
se helakigaibuidi na se paihepatudi debadi yo nimadi udiyedi,** yo kadi
kwama pasadiyao se helohagaibuidi,** 6 yo kaikaigogo lakilakidiyao yo
sunago udiyedi meta se henuwa bena kabatuli namwanamwadi udiyedi

---

** **23:5:** Laugagayo hedehededediyao kulikulidi kaba'usaidi kabikabina meta laugagayona Yaubada unai ye laoma. Dutelonomi 6:8 unai ta lobai. ** **23:5:** Kwama pasadiyao meta hinage Yaubada yona laugagayo hesau, Numela 15:38-39 yo Dutelonomi 22:12 udiyedi ta lobai. Yaubada yona nuwatu taba kadi kwama pasadiyao udiyedi Dius se hemasalaha'uyoidi meta siya Dius tamowaidi, yo hinage bena se kitadi na Yaubada yona laugagayo maudoidi se nuwatuidi. Na Yesu yona huyaena kwama pasadiyao lohalohadi ne se hemala kabakitalobai meta tamowaina ne iya tamowai saesaena hesau yo iya tanuwaga. Na Yesu ye wane tabu se helohakaliliyeidi yo tabu se nuwasaesae yo unai se hededehesae'uyoidi.

se tuli. 7 Na ena se lau kabalokulokune udiyedi meta se henuwa bena
tamowai se laoma ma hekasisidi se lautokiyeidi na se kawayauwedo yo
se kawatanuwaga** udiyedi.
8 Na komiu tabu se kawatanuwaga kalimiuyena, matawuwuna
kami tanuwaga kesega ede yau, na komiu meta doha boga ke-
sega. 9 Tabu tanoubu ta tamowaina hesau kwa katai meta iya
tamamiu, matawuwuna tamamiu kesega ede galewa ne unai. 10 Yo
hinage komiu tabu hesamiu se katai meta taulauhekata, matawuwuna
tauhekatagomiu kesega ede Keliso. 11 Kaiteya luwamiuyena ye saekalili
meta iya bena ye hemala yomi heyayai tauhaina. 12 Kaiteya ye bom ye
toleisini'uyoi meta Yaubada kabo ye toledobiyei, na kaiteya ye nuwado-
bidobi meta Yaubada kabo iya ye toleisini.”

Yesu tauwoyawoya ye guguyaidi
(Maleko 12:40, Luka 11:39-52 yo 20:47)

13-14 *Kabo Yesu ye wane,* “Ahani mo komiu, Mose yona laugagayo
taulauhekataena bodana yo Paliseya bodana, komiu meta
taukailupolupo tamowaidiyao! Kabo kamkamna lakilakina kwa hekalo!
Tamowai yodi lulau galewa basileiyana meta kwa gudukaliliyei. Komiu
taba nige kwa lulau galewa basileiyana, na kaiteyadi se henuwa bena
se lusola meta kwa hekahekaiyawasidi.**
15 Ahani mo komiu, Mose yona laugagayo taulauhekataena bodana
yo Paliseya bodana, komiu meta taukailupolupo tamowaidiyao! Kabo
kamkamna lakilakina kwa hekalo! Kwa lau teha maudoina kwa
tauhetakikilidi bena tamowai kwa nuwakoidi, na ena hesau ye nuwabui
na ye hemala kami kaha hesau, yona laulau kabo se yababakalili na kabo
komiu, na iya kabo ye lau kaiwa kalakalasina doha komiu.
16 Ahani mo komiu, tauwoyawoya matagibugibudi! Kwa hedede kwa
wane, ‘Ena tamowai hesau ye kaigwala Numa Tabuna ne unai meta yona
kaigwala ne nige mamohoina, na ena tamowai hesau ye kaigwala Numa
Tabuna golena ne unai meta nige gonowana ye bui'uyoi.’ 17 Komiu
taumatagibugibu yo tamowai yauyaulediyao! Ginauli saha meta ye
saekalili, gole ne o Numa Tabuna yona tabu ne debanaena gole ne ye
tabu? 18 Yo hinage kwa hedede kwa wane, ‘Ena tamowai hesau ye
kaigwala kaitalasam kabagabuna ne unai meta nige mamohoi, na ena
tamowai hesau ye kaigwala kaitalasam udiyedi meta yona kaigwala ne
nige gonowana ye bui'uyoi.’ 19 Komiu tamowai matagibugibudiyao!
Kaitalasam gogodiyao kabahetabudi ede kaitalasam kabagabuna. Unai
kaitalasam kabagabuna ye saekalili na kabo kaitalasam gogodiyao.
20 Unai ede ena tamowai hesau ye kaigwala kaitalasam kabagabuna
ne unai, meta hinage ye kaigwala ginauli maudoidi kewana ne unai
se toledi wa udiyedi. 21 Na ena kaiteya ye kaigwala Numa Tabuna ne
unai, meta hinage ye kaigwala Yaubada unai, iya meta Numa Tabuna ne
unai taumiya. 22 Yo ena kaiteya ye kaigwalasae galewa ne unai meta ye
kaigwala Yaubada yona telona unai, yo hinage telona ne unai tautuli ne.

** **23:7:** Kawatanuwaga meta Dius kalinadiyena se wane *labi*, kaniyona ede taulauhekata o tanuwaga. ** **23:13-14:** Kulikuli beyabeyadi hekadiyo lausoisoi 14 hinage se kuli doha tenem: Ahani mo komiu, Mose yona laugagayo taulauhekataena bodana yo Paliseya bodana, komiu meta taukailupolupo tamowaidiyao! Wabuwabu kwa lupoidi na yodi numa kwa haidi kwa tanuwagaidi. Na kabo kwa lau tamowai matadiyena yomi tapwalolo kwa helohadi. Unai hekamkamna lakilakikalilina kabo kwa lobai.

23 Ahani mo komiu, Mose yona laugagayo taulauhekataena bodana
yo Paliseya bodana, komiu meta taukailupolupo tamowaidiyao! Lau-
gagayo lakilakidi kwa tolehesuwaladi, na laugagayo gagigagilidi kwa
toleisinidi. Doha yomi koya uwa'uwadi gagilidiyao** udiyedi yomi
taiti kwa toledi, na laugagayo nuwanuwatudi lakilakidi nige kwa
lauwatanidi, siya ede laulaududulai, katekamkamna, yo sunuma. Taba
laugagayo gagilidi ne tabu kwa nuwaluluhiyedi na hinage laugagayo
lakilakidi ta bena kwa miyawatanidi. 24 Komiu tauwoyawoya matag-
ibugibudiyao! Kami waila udiyedi nabugala kwa hekonagabaei na
iyamo kamela meta kwa tonoli.**
25 Ahani mo komiu, Mose yona laugagayo taulauhekataena bodana yo
Paliseya bodana, komiu meta taukailupolupo tamowaidiyao! Kami ka-
puti yo gaeba** dageladiyao kwa deulinamwanamwaedi, na kalodiyao
ne udiyedi meta mahimahihi yo nuwatu'uyo se mwayau. 26 Komiu
Paliseya matagibugibudiyao! Kami kaputi yo gaeba kalodiyao ne kwa
deulibagunaedi na dageladiyao ne kabo hinage se a'a.
27 Ahani mo komiu, Mose yona laugagayo taulauhekataena bo-
dana yo Paliseya bodana, komiu meta taukailupolupo tamowaidiyao!
Matawuwuna ede kami kao meta doha bwayabwaya dagelana se
deulihe'a'a na se pokahuheposiposi na iyamo kalona ne unai meta
boha yo tauboiboita siliyadi yo ginauli bikibikidi udoi'udoi ye mwayau.
28 Gonogonowana doha, komiu kami kao ede doha bwayabwaya ne:
Tamowai se kitagomiu meta bena komiu miyamiya dudulaidi ta-
mowaidiyao, na iyamo nuwakalomiuyena meta laulaulupolupo yo
nuwatu yabayababadiyao se mwayau.
29 Ahani mo komiu, Mose yona laugagayo taulauhekataena bodana yo
Paliseya bodana, komiu meta taukailupolupo tamowaidiyao! Peloweta
bwayabwayadi kwa kabinamwanamwaedi yo hekihekinoidiyao kwa
hetolodi, yo laulaududulai tamowaidiyao bwayabwayadi kwa hep-
asanamwanamwaedi. 30 Na kwa wane, ‘Taba kama kulutubu maid-
amaiyao ka miya meta peloweta yodi hekamkamnadi ne unai taba nige
ka kabisagusaguidi.’ 31 Yomi hedehedede ta unai kwa bom kwa hed-
edehemasalaha'uyoigomiu meta komiu peloweta taukoihemwaloidi wa
kadi isimulitao ede. 32 Taba kulutubumiyao laulau yababadi saha se
ginaulitoledi wa kwa lae kwa hegehemolosiyeidi! 33 Komiu mwata
yo mwata yabayababadi natudiyao! Idohagi kabo Yaubada yona
hekamkamna magaina kwa wasabugabaei? 34 Unai kabo peloweta yo
tamowai sibasibadiyao yo taulauhekata ya hetamalidiwa kalimiuwai.
Hekadi kabo kwa koihemwaloidi yo kwa hesataulodi, na hekadi kabo
sunago kalodiyena kwa sapidi yo kwa henakudi se lau teha udoi'udoi
udiyedi. 35 Teina laulau ta debanaena laulaududulai tamowaidiyao
kaiyaulina ta unai se unuidi wa kwasinadi giludi kabo se dobima ke-
wamiuyena, laulaududulai tamowaina Abela kwasinana unai ye het-
ubu ye dobima ee Belakiya natuna Sakaliya unai, iya ede kabakaita-
lasam yo Numa Tabuna duwaduwalidiyena kwa koihemwaloi'usei wa.

** **23:23:** Koya uwa'uwadi gagilidi meta siya ede kai kabahepanedi, na Dimdim yodi hesa ede “mint, dill, cummin”. Kalina Saliba yoda hesa ede “saiyala”. ** **23:24:** Kamela kwa tonoli: Kamela meta laugagayo, Dius tamowaidi nige gonowana se kaidi (Lewitikasi 11:4). Nabugala yo kamela hedehedededi ta kaniyona ede, “Yababa gagilidi kwa kaihaleidi, na yababa lakilakidi kwa ginaulidi.” ** **23:25:** Kaputi yo gaeba, siya ede nuwadi yo yodi mauli heyaheyasonidi.

36 Ya hededemamohoi kalimiuyena, ginauli maudoidi ta giludi kabo se
dobima kewamiuyena na kamkamna lakilakina kabo kwa lobai.”

Yesu Yelusalema tamowaidi ye katekamkamnaedi
(Luka 13:34-35)
37 *Kabo Yesu ye wane,* “Ae Yelusalema, Yelusalema ee, kowa peloweta
taukoihemwaloidi yo tamowai Yaubada ye hetamalidiwa kalimyena
meta ku hekalawekudi. Huya maudoina meta ya henuwa bena na-
tumwao ya kabigogoidima doha kamkam sinadi natunao ye kabigogoidi
pepenao gunidiyena, na iyamo komiu nige kwa henuwa. 38 Unai sola
kwa kita, Yaubada kabo Numa Tabuna ta ye laugabaei na ye hemala
balabalagaibu. 39 Matawuwuna ede ya hededelaowa kalimiuwai, nige
gonowana kwa kita'uyoigau kana sigana ee kwa wane, ‘Ka hedebasaego,
kowa Guiyau hesanaena ku laoma!’”

Huya gehegehedi hedehededi

24

Mataiyo 24:1—25:46

Numa tabuna kabo ye ulugwaligwali
(Maleko 13:1-2, Luka 21:5-6)
1 Numa tabuna bakubakuna wa unai Yesu ye dalahai ye laulau na yona
hekahekatao wa se laoma ede se yogahekaiyawasi na se hededelau unai
se wane, “Sola Numa Tabuna yo numana hekadiyo ne yodi kabikabidi yo
kadi wawali ne ku kitadi!” 2 Na ye hededelau udiyedi ye wane, “Ginauli
maudoidi ta kwa kitadiko. Ya hededemamohoi kalimiuyena, taba nige
weku hesau ye miya yona hali weku kewanaena, na maudoidi meta
kabo se ulugwaligwali.” **

Kamkamna huyahetubudi
(Maleko 13:3-13, Luka 21:7-19)
3 Se lau se lage Olibe koyana unai, ede Yesu ye lau ye tuli na yona
hekahekatao wa se bom se laoma iya unai na se henamaiyei se wane,
“Taba yomai ku hedehedede, kaiuyana kabo laulau ku hedededi wa
se tubu, na yom uyoma yo tanoubu yona huyagehe hekihekinoidi ede
saha?”
4 Yesu ye hededebui ye wane, “Kwa kitakitanamwanamwa! Tabu
tamowai se lupohaigomiu. 5 Tamowai se bado kabo hesaguyena se
laoma na se hedehededе meta siya Keliso, na tamowai se bado kabo se
lupohaidi. 6 Iyala wasadiyao yo hinage iyala wasalupolupodiyao kabo
kwa lapuidi, na tabu udiyedi kwa matausi. Ginauli doha teina kabo
se tubu na nige gonowana ta kaihaleidi, na iyamo tanoubu ta yona
huyagehe meta sola. 7 Boda hesau kabo boda hesau se lulululu'uyoidi.
Basileiya hesau yo basileiya hesau kabo hinage se hai'iya'iyala'uyoidi.
Yo hinage hasahasali lakilakidi yo mwanikuniku kabo se tubu teha udoi

---

** **24:2:** Weku maudoidi kabo se ulugwaligwali: Yesu saha ye hededenonohai ta meta bolimai 70 unai ye laoma ye mamohoi. Loma yodi tau'iyala Yelusalema magaina yo hinage Numa Tabuna se heyababa. Numa tabuna se gabu na kaiwa gigibwalina unai gatowa golena ye solu ye bwalili ye dobi na ye luwu numa wekuna duwaduwalidiyena. Unai weku maudoidi se tabegwaligwalidi.

udoi udiyedi. 8 Ginauli saha se tubu ne meta ginauli nuwamatamatausidiyao sola kabo se laoma ne yodi kabahetubu ede.**

9 Na kabo se hekamkamnagomiu yo se unuhemwaloigomiu, yo magai maudoidi bodadiyao kabo se subugomiu yau debaguyena. 10 Tenem huyana ne unai boda hekana kabo Guiyau sunumana se laugabaei, ede kadi kahao se hewaiunudi yo kadi se walohai. 11 Peloweta bwalabwala se bado kabo se masalaha na bodalakilaki kabo se lupohaidi. 12 Yababa udoi'udoi se lakikalili, debanaena tamowai kadi kahao gadosisidi nuwadiyena kabo se gagili yo se gehe. 13 Na ena kaiteya ye tolobayao ye lau ee pilipili maudoidi sigadi ne unai, meta Yaubada kabo ye hemauli. 14 Na basileiya wasana namwanamwana se lauguguyaei kaiyaulina teha maudoina unai na tamowai maudoidi se lapui, na kabo huyagehegehena ye laoma.

15 Na Numa Tabuna unai kabo ginauli nuwamatamatausina kwa kita ye totolo, iya magai tauheyababana, na iya ede peloweta Daniyela ye hededehemasalaha'usei wa** – lausoisoi ta tauhasilina meta kaniyona bena ye nuwatulobai. Na huyana ginauli ne ye tubu 16 kabo Yudeya unai taumiya bena se yabubu se sae kuduli ne udiyedi. 17 Ena tamowai hesau yona numa kewana unai ye babawa na ye pesadobi bena ye yabubu, tabu ye mwalaesae yona numa kalonaena bena yona gogo saha hesau ye hai na ye wasabu. 18 Yo ena tamowai hesau yona koyawai meta tabu ye uyo magai kana kwama nimalohalohana hesabana. 19 Na sinesineo diyadiyakadi yo sinesineo labalabahauhaudi ya nuwanuwatuidi, *matawuwuna tenem mayadai ne kabo ye pilipilikalili kalidiyena.* 20 Na kwa tapwalolo *Yaubada unai* yomi huyawasabu meta tabu huyagwagwama o Sabatiyena.** 21 Matawuwuna kamkamna ye tubu ne kabo ye lakikalili, nige doha beyabeyana tanoubu yona huyatubu unai ye laoma teina huya ta, yo mulina ne unai hinage taba nige ye tubu'uyo. 22 Ena Yaubada tenem mayadaidi ne nige ye hekubwadima, meta nige gonowana tamowai hesau mauli ye lobai. Na iyamo yona kaisunuwa tamowaidi hesabadi tenem huya ne ye hekubwadi. 23 Tenem huyana ne unai, ena tamowai hesau ye hededelaowa kalimiuwai ye wane, ‘Kwa kitalaoma, Keliso ede inai!’, o hesau ye wane, ‘Iya ede temenai!’, meta tabu kwa kawakawamamohoiyeidi. 24 Kabo Keliso lupolupodi yo pelowetalupolupo udoi'udoi se masalahama na laulau gigigigibwalidi yo kabanuwapwanopwano se ginaulidi bena kabo tamowai se lupohaidi. Yo hinage se kaipate bena Yaubada yona kaisunuwa tamowaidiyao se lupohaidi, na iyamo nige gonowadi. 25 Teina ta meta ya hededehesibasibanonohaigomiu, unai kwa lapunamwanamwa!

26 Unai, ena tamowai hesau ye hededelaowa meta Keliso ede balabalagaibu ne unai, tabu kwa laulau menai. Yo ena ye hededelaowa meta bena iya ede numa hesau dahalana wadawadamna unai, tabu kwa kawakawamamohoiyei. 27 Matawuwuna Tau Natuna yona laoma doha namanamali, ye sili teha kaluwabu ne unai na dawayana gonowana

---

** **24:8:** Lausoisoi ta Mataiyo yona kulikuli unai meta doha teina: Teina ginaulidiyao ta meta doha sine diyadiyakana ye kamkamna huyana ye hetubu bena ye labalaba. ** **24:15:** Daniyela 9:27 yo 11:31 yo 12:11 ** **24:20:** Huyagwagwama unai meta nabu yo kabaita, unai ye pilipilikalili taukadau udiyedi. Na Sabati laugagayona ede nige gonowana se kadau. Mayadaina ne unai nige gonowana se yona se lau kedaloha, na kedakubwakubwa mo, doha 1.2 kilomita.

ye masalaha teha Yalasi unai. 28 Gonogonowana doha kaiteya teha
unai suisui boiboitana panena, kabo manuwa kaikaitaudi** se lagegogoi
menai.
29 Nuwadubu mayadaidi ne se gehe na nige bayaona
‘kabo mahana ye masigili
yo waikena kabo nige ye dawaya,
galewa ne kipwaladi kabo se beku,
yo galewa ginaulidiyao *maudoidi* kabo se tabutabubu**.’ *(Aisaiya 13:10 yo 34:4)*
30 Na kabo huyagehena ne unai Tau Natuna yona laoma hekihekinoidi
kabo se taumasalaha galewa ne unai, yo tanoubu tehana maudoina
tamowaidiyao se dousiyasiyayau, na kabo Tau Natuna se kita ye lagema
galewa yadana udiyedi ma gigibwalina yo ma didigana lakilakina. 31 Na
bwagigi kabo se yuhi na daguguna ne unai kabo yona anelu ye hetama-
lidi se lau bena yona kaisunuwa tamowaidiyao teha hasi yaumaidi yodi
kabatowalaoma udiyedi yo tanoubu ta maudoina unai se laedima.”
32 *Yesu ye hedede'uyo ye wane,* “Kwa kitalau kaiwa ne** unai, heya-
heyasonina ta kabo ye hekatagomiu: Ena lagadi ne udiyedi lugudi
hauhaudi se kini meta kabina kwa kata ede yaikini huyana ye hana-
hanauma. 33 Gonogonowana doha huyana ginauli maudoidi ta kwa ki-
tadi se tubu kabo kabina kwa kata meta *Tau Natuna* ye hanahanaumako,
iya ede kawakeda ne unai. 34 Ya hededemamohoi kalimiuwai, teina isi
ta taba nige ye gehe ye lau ee ginauli maudoidi ta se tubu. 35 Galewa yo
tanoubu kabo se gehe, na yogu hedehedede ta taba nige se gehe.”

Mayadaina yo mahanana ne nige kabina ta kata
(Maleko 13:32-37, Luka 17:26-30,34-36)

36 *Kabo Yesu ye wane, “Tau Natuna yona huya'uyoma* mayadaina yo
mahanana nige hesau kabina ye kata, galewa aneludi hinage nige
kabina se kata, Natuna hinage nige kabina ye kata,** na Tamana iya
ye bom mo. 37 Tau Natuna yona laoma ne meta gonogonowana doha
beyabeyana Nowa yona huya mayadaidi wa udiyedi. 38 Huyana sola nige
dibwali'utu'utu ye tubu meta tamowai se kaikai yo se numanuma, yo
hinage tatao yo sinesineo se tawatawasola ye lau ee kana siga Nowa
ma natunao se mwalaesae waga wa unai. 39 Tamowai wa nige se
nuwatulobai saha kabo ye tubu kalidiyena kana siga dibwali'utu'utu
wa ye dididobima ede ye yaluhaidi. Na Tau Natuna yona huya'uyoma
kana kao kabo doha tenem mayadaidi ne. 40 Huyana ne unai tatao
labui se paipaisowa koya kesega unai. Yaubada kabo kesega ye hai na
kesega kabo ye laugabaei. 41 Sinesineo labui witi kabagiligiliyena se

---

** **24:28:** Manuwa kaikaitaudi: Manuwa wa Dimdimyena se wane *vultures*, siya suisui boiboitadi taukaikaidi manuwadi. Manuwa ne nige Papua New Guinea unai. ** **24:29:** Galewa ginaulidiyao kabo se tabutabubu: Hedehedede ta Mataiyo yona kulikulina meta ye kuli, galewa gigibwalidi kabo se tabutabubu. Teina nuwana galewa gogodiyao kabakabihekahinidi gigibwalidi, kabo se basabasa yo se gehe. ** **24:32:** Kaiwa Yesu ye katai ta kalina Dimdimyena se wane *fig*. Kaiwana ne meta huyagwagwama unai luguna se ulu, na huyagwagwama ye gehe, kabo lugu hauhaudi se tole'uyoidi. ** **24:36:** Natuna hinage nige kabina ye kata: Teina hedehedede ta kulikuli bagubagunadi udiyedi nige se kuli. Iyamo pepwa kulikulidiyao beyabeyadi se bado udiyedi hedehedede ta se kuli, yo hinage Maleko 13:32 unai ta lobai. Unai kabina ta kata meta teina mamohoi Yesu kalinana.

paipaisowalabulabui meta hesau kabo Yaubada ye haigabaei, na hesau
kabo ye miya.
42 Unai bena kwa silasilawa yo kwa nonoha matawuwuna ede yomi
Guiyau yona uyoma mayadaina meta nige kabina kwa kata. 43 Ginauli
kesega ye masalahakalili: Ena taba numa tanuwagana kabina ye kata
boniyaiyena mahana saha unai kabo taukaiwahali ye laoma bena ye kai-
wahali, kabo ye silasilawa yo yona numa ye kitahetete na taukaiwahali
tabu ye lusae yona numaena. 44 Unai komiu hinage bena kwa nonoha,
matawuwuna Tau Natuna yona uyoma mahanana unai kabo nige kwa
nuwatui.
(Luka 12:42-48)
45 Hage, heyayai tauhaina laulaududulaina yo sibasibana yona kabik-
abi kwa nuwatuidi. Kana tanuwaga iya ye kaisunuwai yona numa
kalonawai heyayai tauhaidi maudoidi taukitahetetedi yo kadi kai ye
mosemoseidi kaikai mahanana dudulaina unai. *Na kabo kana tanuwaga
ye dalahai ye lau ye kadau.* 46 Yona huya'uyoma unai, ena yona heyayai
tauhaina wa ye lobai yona paisowa unai ye paipaisowanamwanamwa,
kabo heyayai tauhaina ne gonowana ye gwauyala. 47 Ya hededemamo-
hoi kalimiuyena, tanuwaga ne kabo iya ye tole yona gogo maudoidi
taukitahetetedi.
48 Na taba heyayai tauhaina ne yona nuwanuwatu se yababa na ye
wane, ‘Kagu tanuwaga taba nige ye lagemwamwayauma’, meta idohagi?
49 Nuwana ye hetubu yona hali heyayai tauhaidi wa ye kabihenayaidi yo
hinage numanuma bayabayaodi taunumanumadi maiyanao se kaikai
yo se numanuma. 50 Kana tanuwaga ne kabo ye lage'uyoma na yona
heyayai tauhaina ne kabo *ye siliyata, matawuwuna* kana tanuwaga yona
uyoma mayadaina yo mahanana meta nige ye nuwatui. 51 Tanuwaga wa
yona heyayai tauhaina wa ye hekamkamnakaliliyei yo ye hai ye tolelaei
taukailupolupo yodi kabakamkamna magaina unai kabo ye doudou yo
gadigadina ye kapuyahisidi.”

25

Hasahasalao saudoudoi heyaheyasonidi

1 Yesu yona hedehedede wa ye tubei ye wane, “Galewa basileiyana
heyaheyasonina hesau ede doha teina: Hasahasalao saudoudoi yodi
lampa se haidi na se lau tautawasola tamowaina se launayanayai bena
se hailobai. 2 Taudi haligigi meta se naganaga na hinage taudi haligigi
meta se sibasiba. 3 Naganagadiyao wa yodi lampa se baheidi na nige
yodi kelesini hetulanidi se baheidi. 4 Na sibasibadiyao wa yodi lampa
se baheidi yo yodi kelesini initoledi hinage.
5 Tautawasola tamowaina wa yona laoma ye pahili ede hasahasalao
maudoidi wa kamnadi se yababa yo matadiyao se kenokeno ede se keno.
6 Boniyai duwaduwalina unai tamowai hesau ye heyoheyoga ye wane,
‘Tautawasola tamowaina wa ye lagemako, kwa laoma kwa hailobai!’
7 Hasahasalao saudoudoi wa se kenotolo ede yodi lampa se nuku-
tonogidi. 8 Kabo naganagadiyao wa se hededelau sibasibadiyao udiyedi
se wane, ‘Kelesini teuna unai kwa saguigai! Yoma lampa ta bena se boso.’
9 Na sibasibadiyao wa se wane, ‘Nigele, yoma kelesini ta gonogonowa-
mai, nige gonowana ka saguigomiu. Na kwa lau kabalokulokune unai
yomi kelesini kwa hemaisadi.’ 10 Naganagadiyao haligigi wa se lauko

bena yodi kelesini se hemaisadi, na kabo tautawasola tamowaina wa ye
lage. Ede sibasibadiyao haligigi se nonohako wa maidanao se lau heta-
hetawasola kaikaigogona unai. Se lusae, na kabo keda taukitahetetena
keda wa ye gudui.
11 Muliyena kabo hasahasalao hekadi wa se lage ede se koikoi na se
yogalau tautawasola tamowaina wa unai se wane, ‘Taubada, taubada,
keda ku soke na ka mwalaewa!’ 12 Na ye hededelau udiyedi ye wane, ‘Ya
hededemamohoi, nige kabimiu ya kata.’ ”
13 *Na Yesu ye hededehasahasaidi ye wane,* “Unai bena kwa silasilawa,
matawuwuna ede Tau Natuna yona laoma mayadaina yo mahanana
meta nige kabina kwa kata.”

Heyayai tauhaina haiyona heyaheyasonidi
(Luka 19:11-27)

14-15 *Yo hinage Yesu heyaheyasoni hesau ye hedede ye wane,* “Galewa
Basileiyana meta doha tamowai hesau bena ye kadau ye lau kedalo-
haloha, na yona heyayai tauhaidi ye yogagogoidima na kesega kesega
yona paisowa kana kaoyena yona moni ye soiyeidi kalidiyena. Heyayai
tauhaina tamowaina bagubagunana unai moni tausani haligigi ye mo-
sei, helabuina moni tausani labui ye mosei, na hesau unai moni tausani
kesega ye mosei. Unai yodi paisowa ye moseidi na yona kabakadauyena
ye kadau. 16 Heyayai tauhaina bagubagunana wa yona moni tausani
haligigi wa ye hepaisowa na ye helaki'uyoi ede tausani haligigi ye
lobai'uyoi. 17 Na taupaisowa hesau yona moni tausani labui ye hai wa
ye lau ye hepaisowa na ye helaki'uyoi ede tausani labui ye lobai'uyoi.
18 Na heyayai tauhaina hesau wa yona moni tausani kesega wa ye hai na
ye lau, bwatano unai duha ye sala na kana tanuwaga yona moni wa ye
tolewadam.
19 Huyalohaloha mulinaena heyayai tauhaidi kadi tanuwaga wa ye
uyoma na ye yogagogoidima yo ye henamaiyedi idohagi yona moni wa
yodi hepahepaisowadi. 20 Kabo moni lakina tausani haligigi tauhaina
wa ye laoma ye wane, ‘Guiyau, moni tausani haligigi ku haidima wa ya
hepaisowadi ede hinage hagahagana tausani haligigi ya lobai.’ 21 Kana
tanuwaga wa ye wane, ‘Kowa heyayai tauhaina namwanamwana, ya
sunumaego matawuwuna moni gagilina gonowana ku kitahetete. Unai
kabo ya tolego ginauli lakilakidi ku kitahetetedi. Ku laoma yo yogu
gwauyala ta unai ta gwauyalakesega.’
22 Kabo moni lakina tausani labui tauhaina wa hinage ye laoma ede
ye wane, ‘Guiyau, moni tausani labui ku haidima wa ya hepaisowadi
ede hinage hagahagana tausani labui ya lobai.’ 23 Kana tanuwaga
ye wane, ‘Kowa heyayai tauhaina namwanamwana, ya sunumaego,
matawuwuna moni gagilina gonowana ku kitahetete. Unai kabo ya
tolego ginauli lakilakidi ku kitahetetedi. Ku laoma yo yogu gwauyala ta
unai ta gwauyalakesega.’
24 Na kabo moni lakina tausani kesega tauhaina wa ye laoma ede
ye wane, ‘Guiyau, kabim ya kata meta kowa tamowai yona laulau
yabayababana, matawuwuna ede haedi nige saha hesau ku kumai meta
kabo unai ku kelikeli, yo haedi nige witi likena ku hesulu meta kabo unai
kaniyona ku tanogogo. 25 Unai ya matausi ede ya lau bwatano ena yom
moni wa ya puluhiwadam, unai saha kowa yom wa meta iya ede teina.’
26 Ede kana tanuwaga wa ye hededelau unai ye wane, ‘Kowa tamowai

yababana yo yauyaulekalili! Ku hedede meta kabigu ku kata na haedi
nige saha hesau ya kumai meta unai ya kelikeli, yo haedi nige witi likena
ya hesulu meta udiyedi kaniyodi ya tanotanogogo? 27 Idohagi to yogu
moni ne nige ku lau ku tole moni taukitakitahetetedi udiyedi na yogu uy-
oma ta unai kabo ya hai'uyoi yo hagahagana hinage?' 28 *Kabo ye hededе-
lau yona heyayai tauhaidi hekadiyo udiyedi ye wane,* 'Moni ne kalinawai
kwa haigabaei na kwa moselaei moni tausani saudoudoi tauhaina ne
unai. 29 Kaiteyadi saha kalidiyena meta kabo se koihepwata'uyoidi na
ginauli saha kalidiyena wa kabo ye lakikalili. Na kaiteyadi nige saha
kalidiyena meta kabo ginauli saha gagilina kalidiyena ne se haigabaei.'
30 Na ye wane, 'Teina tamowai ta, iya heyayai tauhaina yababakalilina,
kwa gabahepesadobiyei masigili ne unai! Menai kabo ye doudou yo
gadigadina ye kapuyahisidi.' "

Yaubada yona hekasa mayadaina

31 "Huyana Tau Natuna kabo ye uyoma ma didigana yo ma namana-
malina, yo yona anelu maudoidi maidanao, meta kabo yona telona
wasawasana yo saesaekalilina unai ye tuli yo ye hemala wasawasa.
32 Na basileiya maudoidi tamowaidiyao kabo se laomagogoi kalinawai
na tamowai wa ye hekasadi, doha suisui taukitahetetedi yona suisui
ye hekasadi, mamoe teha hesau unai ye toledi yo gouti teha hesau
unai. 33 Mamoe kabo ye toledi tehatutuna unai, yo gouti ye toledi teha
seuseulina unai.
34 Na kabo wasawasa wa ye hededelau nimatuutuuna tamowaidiyao
wa udiyedi ye wane, 'Kwa laoma, komiu tamagu yona hededehenamwa
tamowaidiyao! Huyana sola nige tanoubu ye tubu meta tamagu galewa
basileiyana ye ginaulinonohaiyako komiu hesabamiu. Kwa laoma na
unai kwa miya. 35 Huyana ya hasali meta kai kwa haiyama ya kai, yo
gadogu ye magu meta waila kwa haiyama ya numa, na yau laolaoma,
iyamo kwa yogaisinigau yomi numaena. 36 Huyana nige yogu kaleko
meta kaleko yogu kwa haidima, ya kasiyebwa meta kwa kitahetetegau,
yo hinage numatutuguduyena se tolegau meta kwa laoma kwa kaitau-
manaigau.'
37 Kabo tamowai dudulaidi wa se hededelau unai se wane, 'Guiyau,
kaiuyana ka kitago ku hasali na kai ka haiyawa, gadom ye magu na waila
ka haiyawa ku numa? 38 Yo kaiuyana ka kitago kowa laolaoma na ka
yogaisinigo, yo nige yom kaleko na kaleko yom ka haidiwa? 39 Hinage
kaiuyana ka kitago ku kasiyebwa o numatutuguduyena na ka laowa
ka kaitaumanaigo?' 40 Wasawasa wa kabo ye hededebui kalidiyena
ye wane, 'Mamohoi, na ya hedede'uyo kalimiuyena: Ena teina laulau
ta hesau kwa ginauli kagu kahao ta hesau unai meta kwa ginauli yau
kaliguwai.'
41 Kabo ye hededelau teha seuseulina unai tautolo wa udiyedi ye
wane, 'Kwa tausuwala kaliguwai, komiu tamagu yona hededeheyababa
tamowaidiyao. Kwa lau kaiwa kalakalasina nige yona huyaboso
ne unai, tamagu ye kabinonohai diyabolo yo yona anelu hesabadi.
42 Matawuwuna ede ya hasali na nige kai kwa haiyama ya kai, gadogu
ye magu na nige waila kwa haiyama ya numa. 43 Yau laolaoma na
nige kwa yogaisinigau, nige yogu kaleko, na nige kwa hekalekogau, ya
kasiyebwa yo numatutuguduyena se tolegau na nige kwa laoma kwa
kaitaumanaigau.'

44 Na kabo se wane, ‘Guiyau, kaiuyana ka kitago ku hasali, gadom
ye magu, kowa laolaoma, nige yom kaleko, ku kasiyebwa, yo se tolego
numatutuguduyena, na nige ka saguigo?’ 45 Ede ye hededelau udiyedi ye
wane, ‘Ya hededemamohoi kalimiuyena, ena nige laulau ta hesau kwa
ginauli tamowai hesau unai meta hinage nige saha hesau kwa ginauli
yau kaliguwai.’ 46 Kabo se lau kamkamna nige yona huyagehe unai, na
tamowai dudulaidi wa kabo se lau mauli nige kana siga unai.”

26

Yesu unuina koitalaliuna
(Maleko 14:1-2, Luka 22:1-2, Yowane 11:45-53)

1 Yesu yona lauhekata hedehedededi wa mulidi ne unai kabo ye
hededelau yona hekahekatao wa udiyedi ye wane, 2 “Kabina kwa kata
meta mayadai labui mo na kabo Taukiuli Henuwaisinina,** na tenem
mayadaidi ne udiyedi Tau Natuna kabo se mosegabaei na se hesataulo.”
3 Na taukaitalasam tauwoyaidi yo magai wa babadadiyao se lage-
gogoima taukaitalasam saesaena hesana Kaiyapasi yona numa unai,
4 na se koitalaliu idohagi kabo lupo hesau se ginauli na unai kabo Yesu se
hai na se unuhemwaloi. 5 Na se wane, “Nige teina Taukiuli Henuwaisin-
ina huyana ta unai, matawuwuna ede boda ta yo kita kalidaena kabo
hetalagegagega lakilakina ye tubu.”

Betaniya unai waihiu hesau Yesu ye heyausi
(Maleko 14:3-9, Yowane 12:1-8)

6 Huya hesau Betaniya unai, Yesu meta tamowai hesau hesana Simona
yona numaena. Simona hesana hesau ede Taulepela. 7 Yodi huyakaikai
unai meta waihiu hesau yausi panena namwanamwana yo maisana
lakilakina ye bahei na ye laoma ede Yesu kuluna kewanaena ye ini.
8 Yona hekahekatao wa se kita meta se kouyalayala yo se hetalapili,
se wane, “Idohagi to yausi ta ku kaiheyagaibui. 9 Teina yausi ta taba
ta lokunei kabo moni lakilakina ta hai na ta mosei deha tamowaidiyao
udiyedi.”
10 Yodi nuwatu wa Yesu kabina ye kata ede ye hededelau udiyedi ye
wane, “Idohagi to waihiu ta kwa hemohemode. Teina ta meta laulau
namwanamwana ye ginauli kaliguyena. 11 Deha tamowaidiyao kabo
huya maudoina maidamiyao, na yau meta nige gonowana huya mau-
doina maidamiu. 12 Taugu ta ye heyausi meta ye kabinonohaigau tole-
toletau hesabana. 13 Ya hededemamohoi: Kaiyaulina maudoina ta unai,
ena haedi wasa namwanamwana ta se lauguguyaei, meta waihiu ta saha
ye ginauli ta wasana kabo hinage se hasili iya kabahenuhenuwaisinina.”

Yudasi Yesu kana ye walohai
(Maleko 14:10-11, Luka 22:3-6)

14 Tenem huyana ne unai kabo saudoudoi-labui wa luwadiyena
hesau hesana Yudasi Isakaliyota ye lau taukaitalasam tauwoyaidi 15 ye
henamaiyedi ye wane, “Moni lakina saha kabo kwa haiyama ena Yesu
ya mosegabaeiyawa kalimiuyena?” Unai moni siluba badona ede 30**

** **26:2:** Taukiuli Henuwaisinina: Hededehemasalahana ede Maleko 14:1 unai ku hasili.

** **26:15:** Moni siluba badona 30, iya ede taupaisowa yona paisowa maisana nawalai hasi unai ye hai. Moni siluba badona 30 udiyedi hinage tamowai se hemaisa na ye hemala yodi heyayai tauhaina. Yo Sakaliya 11:12 unai ta hasili meta mamoe taukitahetetena yababana moni siluba badona 30 udiyedi se hemaisa.

se mosei. 16 Huyana ne unai ye lau meta ye hetubu ye kaikewasipwa na
taba kamwasa saha unai kabo Yesu ye mosegabaei kalidiyena.

Yesu maiyana hekahekatao Taukiuli kaina se kai
(Maleko 14:12-21, Luka 22:7-13, Yowane 13:21-30)

17 Pwalawa Nige Yistina henuwaisinina** mayadaina bagubagu-
nana unai, hekahekatao wa se laoma Yesu se henamaiyei se wane,
"Kaiteya tupwa ku henuwa kabo unai Taukiuli kaina ka kabinonohai?"
18 Ede ye hededelau udiyedi ye wane, "Kwa lau magailaki ne** unai,
kabo tamowai hesau kwa lobai na kwa hededelau unai kwa wane,
'Taulauhekata ye wane, "Yogu huya ye hanahanauma. Unai yau yo yogu
hekahekatao kabo yom numaena Taukiuli kaikaigogona ka hai." '"
19 Unai hekahekatao wa se lau na saha Yesu ye hedede wa se ginauli-
watani na Taukiuli Henuwaisinina kaina wa se kabinonohai.
20 Ye meimeilahi ede Yesu yo yona hekahekatao saudoudoi-labui wa se
laomakesega na se kaikaigogoi. 21 Yodi kaikai wa unai Yesu ye hededelau
udiyedi ye wane, "Ya hededemamohoi kalimiuyena, bodamiu ta unai
kabo hesau kagu ye walohai." 22 Yona hedehedede wa unai nuwadiyao
se yababakalili ede kesega kesega ye henahenamailau Yesu unai ye
wane, "Guiyau, yau, e nigele?" 23 Yesu ye hededebui ye wane, "Yoda
kaikaigogo ta unai luwamiuyena kaiteya nimanaena pwalawa ye hai na
ye hedakwadobiyei kada gaeba ta unai meta iya kabo kagu ye walohai."
24 *Hinage ye wane*, "Tau Natuna yona boita kulikuli tabuna unai se
kulinonohaiyako wa meta kabo ye laoma ye mamohoi. Na ahani mo
tauwalohai tamowaina ne, kabo kamkamna lakilakikalilina ye hekalo.
Taba ye namwa mo sinana iya tabu ye labasi." 25 Ede Yudasi iya kabo
Yesu kana ye walohai wa ye wane, "Taulauhekata, ku nuwatui meta
yau, e nige?" Na Yesu ye hededelau unai ye wane, "Kowa ku bom ku
hedede'uyoigo."
26 Yodi kaikaigogo wa unai, Yesu pwalawa ye hai ye lautoki, ye kihi na
ye mosei yona hekahekatao wa udiyedi na ye wane, "Kwa hai kwa kai,
teina ta yau taugu."
27 Waina kaputina ye hai ye lautoki na ye mosei yona hekahekatao
wa udiyedi na ye wane, "Maudoimiu ta kwa numa. 28 Teina ta yau
kwasinagu, na unai kabo Yaubada yona talam hauhauna ye ginauli
kalimiuwai. Kwasinagu ta kabo ye didi tamowai maudoidi yodi yababa
nuwatugabaedi hesabana. 29 Ya hededelaowa kalimiuyena, taba nige
wine kaniyona masina ta ya numa'uyoi kana sigana ee Tamagu yona
basileiya unai komiu yo yau waina ta numa'uyo."
30 *Yodi kaikaigogo gehena wa unai* wanalautoki hesau se wanai na kabo
se pesa se lau Olibe koyana unai.

Yesu ye hededenonohai meta Petelo kabo iya ye uhalaei
(Maleko 14:27-31, Luka 22:31-34, Yowane 13:36-38)

31 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Teina boniyai ta unai
saha kabo ye tubu kaliguyena debanaena maudoimiu kabo kwa
wasabugabaeigau, matawuwuna kulikuli tabuna unai se kulinono-
haiyako ye wane:
'Mamoe taukitahetetedi kabo ya unuhemwaloi,

** **26:17:** Pwalawa nige Yistina henuwaisinina: Hededehemasalahana ede GLOSSARY unai ku hasili. ** **26:18:** Magailaki ne, iya ede Yelusalema.

na yona mamoe yawoina kabo se wasabugwaligwali.' *(Sakaliya 13:7)*
32 Na yogu tolo'uyo mulinaena kabo ya baguna ya lau Galili *na kwa laowa kabo menai ta hailobai*."
33 Petelo ye hededebui ye wane, "Ena kagu kahao ta maudoidi se laugabaego, na yau taba nige."
34 Ede Yesu ye hededelau unai ye wane, "Ya hededemamohoi kalimyena, teina boniyai ta unai sola nige kamkam hakiyana ye dou, na ma haiyona kowa kabo ku uhalaeigau."
35 Na kabo Petelo ye hedehededе'uyo ye wane, "Ena kowa to yau bena kabo ta boita, iyamo yau taba nige ya uhalaego!" Hinage hekahekatao hekadi wa yodi hedehededе meta gonogonowana.

Getesemani unai Yesu ye tapwalolo
(Maleko 14:32-42, Luka 22:39-46)
36 Na kabo Yesu maiyana hekahekatao wa se lau koya hesau hesana Getesemani.** Menai ye hededelau udiyedi ye wane, "Inai kwa babawa na yau ya lau temenai ya tapwalolo." 37 Ede Petelo yo Sebedaiyo natunao labui ye woyaidi na se lau, menai kabo Yesu ye hetubu ye nuwakamkamna yo ye nuwayababa. 38 Na kabo ye hededelau udiyedi ye wane, "Nuwagu ta ye kamkamnakalili gonowana kabo unai ya boita, unai inai kabo komiu yo yau ta silasilawa."
39 Yesu ye tausigilau kabo ye guliyaboyabomdobi tano ne unai na ye tapwalolo ye wane, "Tamagu, taba gonowana teina kamkamna kaputina ta kaliguyena ku haigabaei. Na tabu yau yogu nuwatu ya lauwatani, na kowa yom nuwatu mo bena ya lauwatani."
40 Ye uyoma meta yona hekahekatao wa ye lobaidi se kenoko, ede ye hededelau Petelo unai ye wane, "*Kagu kahao,* idohagi to nige gonowana komiu yo yau ta silasilawa awa kesega? 41 Kwa silasilawa yo kwa tapwatapwalolo, na taba nige noho kwa hekalo na unai kwa beku. Yaluwamiu ta se talam, na iyamo taumiu ta se basabasa."
42 Helabuina ye uyo ye tapwalolo ye wane, "Tamagu, ena nige kamwasa hesau unai bena kamkamna kaputina ta ku haigabaei, na ku henuwa bena ya numa, takiyede yom nuwatu kabo ya lauwatani."
43 Ye uyoma meta ye lobai'uyoidi se kenokeno matawuwuna ede matadiyao wa se kenokenokalili. 44 Ede ye laugabaedi na ye uyo na huya hehaiyonana ye tapwalolo, yona tapwalolo wa meta hedehededi kesekesegadi udiyedi ye tapwalolo'uyo.
45 Ye uyo yona hekahekatao wa udiyedi na ye hededelau udiyedi ye wane, "Komiu sola kwa kenokeno yo kwa kaikaiyawasi? Kwa kita, mahanana ede ye hanahanaumako, na Tau Natuna kabo se mosegabaeilaei yababa tamowaidiyao nimadiyena. 46 Kwa tolo na ta lau, kagu tauwalohai meta ye lageko."

Yesu huyahaina
(Maleko 14:43-50, Luka 22:47-53, Yowane 18:3-12)
47 Yesu sola ma hedehededena, na Yudasi ye lage, iya meta saudoudoilabui wa hesauna. Bodalakilaki maiyanao se laoma ma kelekelepadi yo yodi kepata hinage se baheidi. Boda ta meta taukaitalasam tauwoyaidi yo magai babadadiyao se hetamalidima. 48 Bagubaguna tauwalohai

** **26:36:** Getesemani koyana meta Olibe kudulina dedekana wa unai.

wa hekihekinoi ye hededehesibasibanonohaidi ye wane, “Tamowai ya
sumtai ne meta iya bena kwa hai'usei ede.” 49 Yudasi ye laududulai
ye lau Yesu unai na ye wane, “Taulauhekata, yauwedo!” na kabo ye
sumtai. 50 Yesu ye hededelau unai ye wane, “Kehagu, saha hesabana
ku laoma ta meta taba ku ginauli!” Kabo boda wa se lau Yesu se hai
na se laei. 51 Temenai Yesu kana kahao wa hesau yona kelepa ye hai
ede taukaitalasam saesaena yona heyayai tauhaina tamowaina hesau
beyana ye bolihai. 52 Yesu ye hededelau unai ye wane, “Yom kelepa
ne ku tole'uyoi yom kabatolena ne unai, matawuwuna ede kaiteyadi
kelepaena se luwuluwu meta kabo hinage kelepaena se boita. 53 Nige
ku nuwatulobai meta gonowana ya yogasae tamagu unai na anelu
bodadiyao** saudoudoi-labui ye hetamalidima? 54 Na idohagi kabo
kulikuli tabudi hedehededediyao se laoma se mamohoi, matawuwuna
se hededenonohai meta teina laulau ta kabo ye tubu.”
55 Mahanana ne unai Yesu ye hededelau boda wa udiyedi ye wane,
“Kwa laoma ma kelekelepamiu yo kepata kwa baheidi kana kao doha
bena taukaiunu kwa kelebesi. Iyamo mayadai badobado Numa Tabuna
bakubakuna unai ya laulauhekata na nige kwa kabihekahinigau. 56 Na
teina ginauli maudoidi se tubu ta udiyedi meta Peloweta yodi kulikuli
kabo se laoma se mamohoi.”
Na kabo hekahekatao wa Yesu se wasabugabaei.

Sunedeli unai Yesu se helauhetala
(Maleko 14:53-65, Luka 22:54-55,63-71, Yowane 18:13-14,19-24)

57 Boda wa Yesu se hai na se laei taukaitalasam saesaena hesana
Kaiyapasi yona numaena. Menai meta laugagayo taulauhekataena yo
magai babadadiyao** se laomagogoiko na se nayanaya. 58 Na Petelo
meta Yesu maiyanao taulaeina wa ye hemuliwatanidi kana siga se lage
taukaitalasam saesaena yona numa bakubakuna unai. Ye mwalaesae na
heyayai tauhaidi hekadi maidanao se tuli, na Petelo ye kaikaikewa kabo
saha ye tubu Yesu unai.
59 Taukaitalasam tauwoyaidi yo Sunedeli tamowaidi maudoidi Yesu
kana mata se wasenei na hedehedede lupolupodiyao udiyedi se hegilu
na unai bena se unuhemwaloi. 60 Na tauhededelupolupo se bado yodi
hedehedede se hedededi, na iyamo nige kana mata hesau se lobai kabo
unai se hegilu. 61 Na gehena ne unai kabo tauhedehedede labui se wane,
“Teina tamowai ta ye wane, ‘Yaubada yona Numa Tabuna yau gonowana
ya hetatagwaligwali na mayadai haiyona unai kabo ya kabi'uyoi.’ ”
62 Na kabo taukaitalasam saesaena wa ye tolo na ye hededelau Yesu
unai ye wane, “Nige gonowana ku hededebui? Teina tamowai ta
kam hedehedede maudoidi se hedededi ta mamohoidi o nige?” 63 Na
Yesu nige saha hesau ye hedede. Ede taukaitalasam saesaena wa ye
hededelau Yesu unai ye wane, “*Ya hededelaowa kalimyena*, Yaubada
maumaulina hesanaena ku kaigwala na ku hededelaoma kalimaiyena:
Kowa Keliso, Yaubada Natuna, o nige?” 64 Yesu ye talam ye wane, “Aa,
saha ku hedede me meta mamohoi, na ya hededelaowa maudoimiu
kalimiuyena, huya matadaena kabo Tau Natuna kwa kita Yaubada
saesaekalilina nimatutunaena ye tutuli na galewa yadana kewanaena

** **26:53:** Anelu bodadiyao hedehededena mamohoina meta legiyona, iya ede tau'iyala bodadi, na unai tau'iyala badodi 6,000. ** **26:57:** Taukaitalasam yo laugagayo taulauhekataena yo magai babadadiyao, siya meta Sunedeli tamowaidiyao.

ye laolaoma.” 65 Kabo taukaitalasam saesaena wa ye bom kana kwama
ye pulisidi na ye wane, “Teina tamowai ta meta Yaubada ye hededeheyababa! Taba nige tamowai hesau ta wasenei'uyoi na bena ye
hedehededе teina tamowai ta hesabana. Yona hededeheyababa kwa
lapuidiko. 66 Na yomi hineli doha saha?” Boda wa se wane, “Ye namwa
mo taba ye boita.”
67 Na kabo matana wa se kaikaisoi yo nimadiyena se biteli, yo hekadi
se laupapali, 68 na se wane, “Keliso, ku hededehemasalaha kalimaiyena,
kaiteya ye biteligo?”

Petelo Yesu ye uhalaei
(Maleko 14:66-72, Luka 22:56-62, Yowane 18:15-18,25-27)

69 Na Petelo meta ye tutuli bakubaku wa unai, kabo heyayai tauhaina
waihiu hesau ye laoma iya unai na ye wane, “Kowa hinage Yesu Galili
tamowaina tauhemuliwatanina hesau.” 70 Na boda wa matadiyena ye
uhala ye wane, “Saha ku hetahetala me nige kabina ya kata.”
71 Ede ye lau gana kedana wa unai, na menai taupaisowa waihiuna
hesau Petelo ye kita na ye hededelau tamowai hekadiyo udiyedi ye
wane, “Teina tamowai ta meta Yesu Nasaleta tauna tauhemuliwatanina
hesau.” 72 Na kabo ye kaigwala na ye uhala'uyo ye wane, “Temeta
tamowai ne meta nige kabina ya kata.”
73 Yawalana ye lau na temenai tautotolo wa se lau Petelo unai na
se wane, “Yom hedehededе daguguna meta doha Galili tamowaina,
unai kabina ka kata meta kowa kadi kaha hesau.” 74 Kabo Petelo ye
bom ye kawagulai'uyoi na ye hededekaigwala na ye wane, “Ena ya
uhalalupolupo meta giluna Yaubada kabo ye tole kaliguyena. Temeta
tamowai me nige kabina ya kata!” Na mahanana ne unai kamkam
hakiyana ye dou.
75 Ede Petelo Yesu yona hedehededе wa ye nuwatuidi ye wane, “Sola
nige kamkam hakiyana ye dou na ma haiyona kabo ku uhalaeigau.”
Unai nuwana wa ye yababakalili na ye pesa ye lau dagela wa unai ye
doumwalomwaloi.

27

Yesu se laei Pilato matanaena
(Maleko 15:1, Luka 23:1-2, Yowane 18:28-32)

1 Malatomtom gagilina unai taukaitalasam tauwoyaidi yo magai
babadadiyao yodi hineli se ginauli bena kabo Yesu se mosegabaei na se
unuhemwaloi. 2 Ede se pai na se woyaei se lau na se moselaei Gabana
Pilato** unai.

Yudasi ye gadosoha
(Apostolo 1:18-19)

3 Huyana ne unai Yesu kana tauwalohai Yudasi ye kita meta Yesu kabo
se unuhemwaloi, ede ye nuwakuhali na moni siluba badona 30 wa ye
mose'uyoi taukaitalasam tauwoyaidi yo magai babadadiyao wa udiyedi.
4 Na ye wane, “Mamohoi, laupwano ya ginauli, matawuwuna ede ta-
mowai ta nige kana mata hesau na kana ya walohai.” Se hededelau unai
se wane, “Nige ka modeigo, temeta kowa yom pilipili.” 5 Unai Yudasi

** **27:2:** Gabana Pilato meta Loma tamowaidi se hetolo iya Yudeya tanona taukitahetetena.

moni wa ye tuusaedi Numa Tabuna kalona wa unai na ye dalahai ye lau
ede ye gadosoha.
6 Taukaitalasam tauwoyaidi moni wa se haidi na se wane, “Yoda lau-
gagayo unai ye hedede meta nige gonowana moni ta ta usaidi moni ka-
batoledi unai, matawuwuna ede moni ta tamowai kwasinana maisana.”
7 Se koitalaliu na moni wa se hai ede walata taulaulauginauli yona tano
se hemaisa na ye hemala laolaoma tamowaidiyao yodi bwayabwaya.
8 Unai ede tenem huyana ne unai na ye laoma ee teina mayadai ta meta
tano wa hesana se tole ede Kwasina Tanona. 9 Ede Peloweta Yelemaiya
yona hedehededе wa ye laoma ye mamohoi, ye wane:

“Moni lakina 30 Isalaela tamowaidiyao se talamyei tamowai maisana, 10 se hai na walata taulaulauginauli yona tano se hemaisa. Saha se ginauli ta unai meta Yaubada saha ye hedede kaliguwai wa ye laoma ye mamohoi.” *(Sakaliya 11:12-13, Yelemaiya 19:1-3 yo 32:6-9)*

Pilato Yesu ye helauhetala
(Maleko 15:2-5, Luka 23:3-5, Yowane 18:33-38)

11 Yesu se woyalaei Gabana Pilato unai na ye henamaiyei ye wane,
“Kowa Dius yodi wasawasa?” Ede Yesu ye wane, “Aa, saha ku hedede ne
mamohoi.” 12 Na kabo taukaitalasam tauwoyaidi yo magai babadadiyao
yodi hedehededе udiyedi se hegilu, na iyamo nige saha hesau ye hedede.
13 Na Pilato Yesu ye henamaiyei ye wane, “Teina kam hedehededе
maudoidi ta ku lapuidi, o nige?” 14 Na iyamo Yesu nige saha hesau ye
hedede, unai Pilato ye siliyata yo ye nokokalili.

15 Na bolimai kesega kesega, Taukiuli Henuwaisinina unai, gabana
yona kabikabi meta numatutuguduyena taumiya tamowaina hesau
kabo Dius tamowaidiyao se kaisunuwai na ye yailigabaei. 16 Tenem
huyana ne unai wasalaulau tamowaina hesau hesana Balabasi nu-
matutuguduyena ye miyamiya. 17 Na huyana boda wa se laomagogoi
ede Pilato ye henamaiyedi ye wane, “Kaiteya tamowai kwa henuwa
kabo ya yailigabaei, Balabasi o Yesu, iya hesana kwa katai ede Keliso?”
18 Matawuwuna Pilato kabina ye kata meta kaikalomagigili debanaena
na Yesu se moselaei iya kalinawai.

19 Na Pilato tauhelauhetala yona kabatuli unai ye tutuli na mwanena
wasa ye hetamalilaei unai ye wane, “Tamowai me nige kana gilu hesau,
unai tabu saha hesau ku ginauli kalinawai. Matawuwuna boni iya ya
kenosuwaiyei, na kenosuwaigu wa unai ya matausikalili.”

20 Na taukaitalasam tauwoyaidi yo magai babadadiyao boda wa se
nuwakoidi na se kaibwada Pilato unai taba Balabasi ye yailigabaei na
Yesu se unuhemwaloi. 21 Na Gabana boda maudoidi wa ye henamaiyedi
ye wane, “Teina taudi labui ta, kaiteya kwa henuwa kabo ya yailiga-
baei?” Ede se wane, “Balabasi.” 22 Ede Pilato ye henamaiyedi ye wane,
“Na saha kabo ya ginauli Yesu unai, iya hesana hesau ede Keliso?” Na
boda wa se yogasae se wane, “Ku hesataulo.” 23 Pilato ye henamaiyedi
ye wane, “Kana mata saha, o yababa saha ye ginauli?” Na boda wa ma
kalinalakilakidi se wane, “Ku hesataulo.”

24 Na Pilato ye nuwatulobai meta nige gonowana dudulai hesau ye
lobai, na boda wa se hetubu se hetalagegagega. Unai waila gaebana
ye hai na boda wa matadiyena ye nimadeuli na ye wane, “Tamowai ta
kwasinana giluna meta yau nige kagu gilu. Na polohena maudoina meta

komiu kalimiuwai." 25 Na boda wa se wane, "Kwasinana giluna meta kai
ma natumaiyao kewamaiyena."
26 Ede Pilato Balabasi ye yailigabaei na ye hededelau tau'iyala ta-
mowaina hesau wipiyena Yesu ye pidili na kabo se laei bena se hesa-
taulo.

Tau'iyala Yesu se talatalawasiyei
(Maleko 15:16-20, Yowane 19:2-3)

27 Na kabo gabana wa yona iyala tamowaidiyao Yesu se hai se laei yodi
kabamiya numana lakilakina unai na tau'iyala bodana maudoina se
yogagogoidima na Yesu se tolohetakikili. 28 Kana kwama se haigabaedi
na wasawasa kwamana pulupululuna se heluwui. 29 Na kabo maimaina
gwaligwalina se hei na se tolesaei kuluna ne unai, yo kaikaiwa se
mosei nimatuutuuna ne unai ye kabi, na se tulibono matanaena na se
talatalawasiyei se wane, "Yauwedo, Dius yodi wasawasa!" 30 Yo hinage
se kaikaisoi na kaikaiwa wa se hai na kuluna wa unai se koikoiyei. 31 Se
talatalawasiyei ye gehe, kabo kwama pulupululuna wa se haigabaei
na iya kana kwama wa se heluwui'uyoi. Na kabo se woyalaei bena se
hesataulo.

Yesu se hesataulo
(Maleko 15:21-32, Luka 23:26-43, Yowane 19:17-21)

32 Yelusalema bena kabo se pesagabaei na Sailini tamowaina hesau
hesana Simona se lobai, na se lauhelili bena Yesu yona sataulo wa ye ba-
hei. 33 Se lau magai hesau hesana Golagota unai se lage. Golagota kaniy-
ona ede mwayalu magaina. 34 Temenai kamkamna kabahekaiyawasina
mulamulana yo waina se hebwali na se mosei Yesu bena ye numa.
Na ye numatonogi ede nige ye henuwa ye numa. 35 Na kabo Yesu se
hesataulo, na mulina ne unai kabo kana kwama wa se kaiheyaidi na se
soiyedi. 36 Kabotaki se tuligogoi na Yesu se kitahetete. 37 Kulubawana
ne unai kabahegiluna hedehededena se kuli molumolu hesau unai na
se tutuhepatu, ye wane, "Teina ta Yesu, Dius yodi wasawasa."
38 taukaiwahali labui** maiyanao se hesataulodi, hesau teha tutuna
unai na hesau teha seuseulina ne unai.
39 Tamowai se sae yo se dobi meta se kulukulukwade na se hagaha-
gasiyei yo se wane, 40 "Kowa Numa Tabuna bena ku hetatagwaligwali
na mayadai haiyona unai kabo ku kabi'uyoi, hage ku sagu'uyoigo! Ena
kowa Yaubada natuna, sataulo ne unai ku pesadobima!"
41 Taukaitalasam tauwoyaidi, laugagayo taulauhekataedi, yo magai
babadadiyao hinage hedehededе wa kesekesegana unai se hagaha-
gasiyei. 42 Se wane, "Tamowai hekadiyo ye saguidi na nige gonowana iya
ye bom ye sagu'uyoi. Na ye wane bena iya kita Isalaela yoda wasawasa!
Taba sataulo ne unai ye pesadobima kabo ka kawamamohoiyei. 43 Yona
mauli maudoina unai Yaubada ye sunumaei, na hinage ye wane, 'Yau
Yaubada Natuna.' Ena mamohoi Yaubada iya ye gadosisiyei kabo
ye hesaguhai!" 44 Na laulau yabayababadi tauginaginaulidi labui wa
hinage Yesu se hagahagasiyei.

Yesu yona boita
(Maleko 15:33-41, Luka 23:44-49, Yowane 19:28-30)

** **27:38:** Taukaiwahali labui ta yababa saha se ginauli meta nige ye masalaha. Nuwana kedaena tamowai se laugudugudui na yodi gogo se kaiwahalidi, o nuwana Loma yodi loina se haikawayagalaei.

45 Mayamayadailaki unai magai wa maudoina ye masigili ye lau ee
meimeilahi awa hehaiyonana unai. 46 Tenem mahanana ne unai Yesu ye
yoga ma kalina lakilakina ye wane, “*Eloi, eloi, lama sabatani?*” Kaniyona
ede, “Yogu Yaubada, yogu Yaubada, idohagi to ku nuwagabaegau ta?”
47 Na temenai tautotolo hekadiyo kalinana wa se lapui ede se wane,
“Eliya ye yogayoganei.”
48 Dedekana ne unai tautotolo wa yona hedehedede ta se lapupwanoli,
ede hesau ye heloi ye lau balo ye hai ye hedakwa winega unai na ye
paihepatu kaikaiwa hesau unai na ye helelesaiyei Yesu bena ye numa.
49 Na maudoidi wa se wane, “Ku laugabaei! Hage ta kita kabo Eliya ye
laoma ye sagui.”
50 Kabo Yesu ye yoga'uyo ma kalinalakilakina, na yawasina ye pito.
51 Tenem mahanana ne unai meta Numa Tabuna woyona kaleko** ye
taigalilabuiyei kewa unai ye dobi guni, yo tano ye tabutabubu yo weku
se taigali. 52 Bwayabwaya se tasoke na tamowai tabudiyao se boitako wa
se tolo'uyo. 53 Kadi bwayabwaya se pesagabaedi na Yesu yona tolo'uyo
mulina ne unai se lusae Yelusalema na se taumasalaha tamowai gwaudi
udiyedi.
54 Huyana iyala taubagunaena tamowaina yo yona tau'iyala
maiyanao Yesu se kitakitahetete wa mwanikuniku yo ginauli saha
se tubu wa se kitadi ede se matausikalili na se wane, “Mamohoi, iya
Yaubada natuna!”
55 Sinesinebadao bodana kedalohalohawai se totolo se kaikaikewa.
Siya ede sinesineo maiyadi Yesu Galili unai se laoma wa, na yona
paisowa ne unai saha udiyedi ye deha, kabo udiyedi se sagui. 56 Bodadi
wa unai meta Maliya Magadala waihiuna, yo Maliya Yamesi yo Yosepa
sinadi, yo hinage Sebedaiyo natunao sinadi.

Yesu se tole bwayabwayaena
(Maleko 15:42-47, Luka 23:50-56, Yowane 19:38-42)

57 Ye hetubu ye meimeilahi ede Alimatiya tamowaina hesau hesana
Yosepa ye laoma, iya tau gogogogona yo Yesu tauhemuliwatanina hesau.
58 Ye lau Pilato ye kaibwadai taba Yesu sinalena ye hai na ye tole
bwayabwayaena. Ede Pilato ye hedede na sinale wa se mosei Yosepa
unai. 59 Ede Yosepa sinale wa ye hai na kaleko posiposina hauhauna
unai ye suma, 60 na iya yona bwayabwaya hauhauna weku unai se
salanonohaiyako wa unai ye tole. Na kabo weku lakilakina ye builaei
bwayabwaya wa kedana ye buigudui na ye laugabai. 61 Bwayabwaya wa
tehalauna ne unai Maliya Magadala waihiuna yo Maliya hesauna wa se
tutuli na se kaikaikewa.

Tau'iyala tamowaidiyao Yesu bwayabwayana se kitahetete

62 Mayadai hesauna, iya ede kabinonoha mayadaina mulina ne
unai,** taukaitalasam tauwoyaidi yo Paliseya tamowaidiyao se lau Pi-
lato unai 63 na se wane, “Tanuwaga, teina taukailupolupo ta yona hede-
hedede hesau ka nuwatui. Huyana sola ma maumaulina meta ye hedede
ye wane, ‘Mayadai haiyona mulidi ne unai kabo ya tolo'uyo.’ 64 Unai

** **27:51:** Numa Tabuna woyona kaleko meta Numa Tabuna duwaduwalina unai se hekabasi na unai bili labui se ginaulidi. Bili bagubagunana hesana se tole Teha tabuna, na helabuina ede Teha tabukalikalilina. Hebelu 9:1-15 ye hededehemasalahanamwanamwa. ** **27:62:** Kabinonoha mayadaina mulina ne unai: Mayadaina ne iya ede Dius yodi Sabati yo ↑Taukiuli Henuwaisinina mayadaina bagubagunana.

ku hededelau yom tau'iyala tamowaidi udiyedi bena bwayabwaya ne
se kitahetetenamwanamwaei kana siga mayadai hehaiyonana ne unai,
madai yona hekahekatao se laoma na sinalena ne se hai se laei na se hed-
edelau tamowai udiyedi meta bena ye tolo'uyoko, na yodi kailupolupo
mulimulitana ne kabo ye yababakalili na kabo bagubagunana wa.”**
65 Ede Pilato ye talam ye wane, “Tau'iyala tamowaidi kwa haidi na
kwa lau bwayabwaya ne se kitahetetenamwanamwaei.” 66 Unai se lau
bwayabwaya wa kawamatana buiguduna wa se dedeligudugudui na
tau'iyala tamowaidiyao se toledi bwayabwaya wa se kitahetete.

28

Yesu yona tolo'uyo
(Maleko 16:1-10, Luka 24:1-12, Yowane 20:1-10)

1 Sabati mayadaina wa** ye gehe na sabati hesauna mayadaina
bagubagunana** unai mala ye hetubu ye uyali na Maliya Magadala
waihiuna maiyana Maliya hesauna se lau bwayabwaya wa se lohei.
2 Mahanana ne unai meta mwanikuniku lakilakina, na Guiyau yona
anelu galewa ne unai ye dobima na bwayabwaya buiguduna wekuna
wa ye buihesuwala na kewana ne unai ye tuli. 3 Kana kao meta ye
namanamali na yona kaleko se posiposikalili. 4 Tau'iyala tamowaidiyao
bwayabwaya se kitakitahetete wa se matausei ede se tabutabubu na se
gulidobi doha tauboiboita.
5 Anelu wa ye hededelau sinesinebadao wa udiyedi ye wane, “Tabu
kwa matausi! Kabina ya kata meta Yesu se hesataulo'usei wa kwa
wasewasenei. 6 Iya nige inai, na ye tolo'uyoko, doha saha ye hededeyako
wa. Kwa laoma kabatolena ne kwa kita. 7 Na kabo kwa laumwamwayau
na kwa hededehemasalaha yona hekahekatao udiyedi meta iya boita
unai ye tolo'uyoko, na kabo ye baguna ye lau Galili na menai kabo iya
kwa kita. Teina yomi wasa ya haiyawa ede.”
8 Ede sinesinebadao wa se lau ma matamatausidi na iyamo ma gwaug-
wauyaladi, na se heloi se lau bena anelu yona wasa wa se hededegabaei
hekahekatao wa udiyedi. 9 Se laulau na kamwasa wa unai Yesu ye
hailobaidi na ye lautokiyedi ye wane, “Yauwedo!” Ede se laoma iya unai,
se tulibonodobi se kabilau kaena wa udiyedi na se taba'ohui. 10 Kabo
Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Tabu kwa matausi! Na kwa lau
kwa hededelau kagu kahao ne udiyedi na se lau Galili, kabo menai se
kitagau.”

Dius yodi tauwoyawoya yodi kailupo

11 Sinesinebadao wa sola ma laulaudi na tau'iyala bwayabwaya tauk-
itahetetena wa hekadi se baguna se lau Yelusalema na sahasaha se
tubu wa taukaitalasam tauwoyaidi yodi se hedehededе. 12 Ede taukaita-
lasam tauwoyaidi yo magai babadadiyao se laomagogoi se koitalaliu
ede tau'iyala tamowaidiyao wa monilakilaki unai se hemaisadi 13 na se
hededelau udiyedi se wane, “Kabo kwa hedede kwa wane, ‘Boniyaiyena
ka kenoko na yona hekahekatao wa se laoma ede Yesu sinalena wa

** **27:64:** Kailupolupo… bagubagunana se hedehededei ta, iya ede yodi hedehededе meta Yesu iya Kelisona ede. ** **28:1:** Sabati mayadaina ne meta Dius yodi Sabati, na Satade meimeilahi awa haligigi-kesega unai ye gehe. ** **28:1:** Sabati… mayadaina bagubagunana: Mayadaina ne, iya ede Dimdimyena se wane *Sunday*.

se kaiwahali se laei.’ 14 Ena teina wasa ta Gabana ye lapui kabo
ka lausabilauyeigomiu na taba nige ye hekamkamnagomiu.” 15 Unai
tau'iyala tamowaidiyao wa moni wa se hai na hedehedede saha unai
se guguyaidi wa se hededewatanidi. Na teina wasalupolupo ta ye lau
Dius tamowaidiyao maudoidi udiyedi, na teina mayadai ta unai sola se
hedehededei.

Yesu yona hekahekatao ye hededehetamalidi
(Maleko 16:14-18, Luka 24:36-49, Yowane 20:19-23, Apostolo 1:6-8)

16 Na kabo Yesu yona hekahekatao saudoudoi-kesega wa se lau Galili,
na kuduli Yesu ye hedede wa se lau unai. 17 Menai se kita ede se
taba'ohui, na iyamo hekadi se nuwalabulabui. 18 Yesu ye laoma udiyedi
na ye wane, “Gigibwali maudoina galewa yo tanoubu ta unai meta
Tamagu ye haidimako kaliguwai. 19 Unai kwa lau basileiya maudoidi
udiyedi tamowai kwa guguyaidi na se hemala yogu hekahekatao. Kwa
hebabatisoidi Tamana, Natuna yo Yaluwa Tabuna hesadiyena, 20 yo
ginauli maudoidi ya hedehededeidi kalimiuyena wa bena kwa hekatadi
na se miyawatanidi. Na mamohoikalili: yau kabo huya maudoina
maidamiu ye lau ee tanoubu ta yona huyagehe.”

Yesu wasana Maleko ye kuli wa Buka ta hededehemasalahana

Teina buka ta taukulina ede Maleko, hesana hesau Yowane (Apostolo 12:12,25). Iya Yelusalema tamowaina na apostolo Paulo yo Banaba maiyanao se paisowa (Apostolo 12:12,25, 13:13, yo 15:37-39 yo teha hekadiyo). Maleko nige Yesu yona hekahekatao hesau, na iyamo huya hekadi nuwana Yesu maiyana se taihile yo nuwana iya Yesu maiyana Getesemani koyana unai, huyana Yudasi Yesu kana ye walohai (Maleko 14:51). Gehegehena unai Petelo maiyana se miya (1 Petelo 5:13) na se lau Loma magaina lakilakina. Tausonoga se kaimasi bena Loma unai, Petelo yona lauguguya ye buidi kalina Giliki unai na tamowai se lapuidi. Na Petelo yona boita mulina ne unai, nuwana bolimai 65 AD unai, Yesu wasana buka ta unai ye kulidobiyei Loma tamowaidiyao hesabadi.

Maleko Yesu wasana ye hasili na ye hetubu Yesu yona huyababatiso unai. Yesu yona laulau gigigigibwalidi se bado ye hasilidi, idohagi tamowai gwaudi ye henamwanamwadi. Teina unai ye masalaha meta Yaubada yona gigibwaliwai ye paisowa.

Dius tamowaidi maudoidi Yesu se henuwa, iyamo kadi tanutanuwaga yo yodi tamowai lakilakidiyao wa Yesu maiyana se haikawayagala (Maleko 2:6-7,24) na keda se wasewase idohagi kabo se unuheboita (Maleko 3:6 yo 11:18).

Maleko yona hasihasili unai Yesu nige ye bom ye hemasalaha'uyoi boda udiyedi meta iya ↑Keliso, na tamowai hisahisadi mo udiyedi (Maleko 8:30). Yesu iya Yaubada yona basileiya ye baheiyama (Maleko 1:15) na iya Yaubada yona hetamali tamowaina. Iyamo Yesu yona basabasawai na ye kamkamna yo ye boita sataulo unai (Maleko 8:31, 9:31, 10:33-34). Iya hemuliwatanina meta ta nonoha bena ta boita iya debanawai (Maleko 8:34-38). Maleko dagela tamowaidi hesabadi ye kuli, unai dagela tamowaidi hekadi wasadi ye hasili, doha Penisiya sinena natuna ye henamwanamwa (Maleko 7:24-30), yo Loma yodi tau'iyala taubagunaedi sataulo dedekanawai ye tolo na Yesu ye hededehemasalaha meta iya Yaubada Natuna (Maleko 15:39). Teina unai ye hemasalaha meta Yaubada yona basileiya kedana sokosokena dagela tamowaidi kalidiwai.

Buka ta tupwana lakilakidi

- Yowane Babatiso yona hedehedede (*Maleko 1:1-13*)
- Yesu yona paisowa teha Galili unai (*Maleko 1:14—9:50*)
- Yesu Galili ye laugabaei ye lau Yelusalema (*Maleko 10:1-52*)
- Yesu yona sabati gehegehena yo yona huyaboita (*Maleko 11:1 — 15:47*)
- Yesu ye tolo'uyo yo ye tautaumasalaha (*Maleko 16:1-18*)
- Yesu ye sae galewa (*Maleko 16:19-20*)

Yowane Babatiso kana paisowa
(Mataiyo 3:1-12, Luka 3:18, Yowane 1:19-28)

1 Yesu Keliso Yaubada natuna wasana namwanamwana ye hetubu doha teina: 2 Yaubada yona hedehedede wa Aisaiya peloweta yona buka unai, ye wane:

"Yogu tautauwasa ya hetamalibagunaiyawa
kowa yom keda ye kabinonohai." *(Malakai 3:1)*
3 "Tamowai hesau balabala unai ye yogayoga ye wane,
'Guiyau yona keda kwa kabinonohai, yo yona kabalau kwa hedudu-
lai!' " *(Aisaiya 40:3)*
4 Unai Yowane ye laoma. Balabala unai ye miyamiya na ye hebahebabatiso. Ye laulauguguya bena tamowai se nuwabui na babatiso se hai, yodi yababa nuwatugabaedi hesabana. 5 Teha Yudeya yo Yelusalema magaina udiyedi taumiya maudoidi se lau iya unai. Yodi yababa se hededehemasalahadi na Yolidani sagasagana unai ye hebabatisoidi.
6 Yowane kana kwama kamela wiyana unai se ginauli na kana dagilolo meta suisui dahina. Na kana kai meta mwadimwadi yo kamwakamwa. 7 Ye hededehemasalaha ye wane, "Tamowai hesau kabo ye mulitama. Iya ye saekalili na kabo yau. Na nige gonowagu taba ya dunedobi iya kana sendolo mainadi ya yailidi.** 8 Yau waila unai ya hebabatisoigomiu, na iya kabo Yaluwa Tabuna unai ye hebabatisoigomiu."

Yesu yona babatiso yo yona laukita
(Mataiyo 3:13—4:11, Luka 3:21-22 yo 4:1-13)

9 Tem huyana ne unai Yesu teha Galili magaina hesau hesana Nasaleta unai ye laoma ede Yowane ye hebabatisoi Yolidani sagasagana unai. 10 Waila wa unai ye gayo ye sae na ye kitasae ede galewa ye kita ye taigali, na Yaluwa Tabuna kana kao doha bunebune ye dobima iya kewana ne unai. 11 Na kalina hesau galewa ne unai ye laoma na ye wane, "Kowa natugu! Ya gadosisikaliliyeigo, yo nuwagu ku henamwakaliliyei!"
12 Mahanana ne unai Yaluwa Tabuna Yesu ye hetamali ye lau balabala unai. 13 Mayadai 40 balabala unai suisui kaikaikalasidi kalidiwai ye miya. Na Satani Yesu ye laukita, na kabo anelu iya se kitahetete.

Yesu tauyamayama hasi ye yoganedi
(Mataiyo 4:12-22, Luka 4:14-15 yo 5:1-11)

14 Huya hesau Heloda wasawasa Yowane ye gudui numatutugudu unai. Kabotaki Yesu ye lau Galili Yaubada wasana namwanamwana ye lauguguyaei, 15 ye wane, "Huyana ye lagemako, Yaubada yona basileiya ye hanahanaumako. Nuwamiu kwa buidi yo wasa namwanamwana ta kwa kawamamohoiyei."
16 Huya hesau Yesu Galili Gabwana** dedekana wa unai ye yona ye laulau ede tauyamayama labui ye kitadi, Simona ma kana kaha Andeleya yodi hinaya unai se yamayama. 17 Na kabo ye yoganedi ye wane, "Kwa saema kwa hemuliwatanigau, na kabo ya hekatagomiu tamowai tauyamayamaidi." 18 Na mahanana ne unai yodi hinaya wa se laugabaedi na Yesu se hemuliwatani.
19 Yesu ye taulau na kabo Sebedaiyo natunao labui Yowane yo Yamesi ye kitadi yodi waga unai yodi hinaya se polapolaidi. 20 Na ye yogalau yodi labui wa udiyedi na waga wa se pesagabaei, na tamadi Sebedaiyo ma kana hewahewaliyo se laugabaedi na Yesu se hemuliwatani.

** **1:7:** Sendolo mainadi ya yailidi: Teina meta heyayai tauhaidi dobidobidi yodi paisowa.
** **1:16:** ↑Galili Gabwana meta waila lakilakina teha Galili unai, kana kao doha gabwa.

Yesu Kapelenauma unai yaluwa yabayababana ye hededehepesa
(Luka 4:31-37)

21 Kabo Yesu yona hekahekatao maiyanao se lau se lage Kapelenauma
unai, na kabo Sabati** unai ye mwalaesae sunago** unai, na ye hetubu
ye lauhekata. 22 Yona lauhekata wa se nokoei, matawuwuna ye hed-
edehasahasaidi ma gigibwalina, nige doha laugagayo taulauhekataena
tamowaidi.
23 Sunago wa kalonawai tamowai hesau yaluwa bikibikina iya ye
luwui na ye yogayoga 24 ye wane, “Saha ku henuwa kalimaiyena, Yesu
Nasaleta tamowaina? Ku laoma bena ku heyababagai? Kabim ya kata
kowa kaiteya: Kowa Tabuna Yaubada unai ku laoma.” 25 Na Yesu
ye hededebayao iya unai ye wane, “Ku mwanou na tamowai me ku
pesagabaei!” 26 Yaluwa bikibikidi wa tamowai wa ye nukui na ye yogahi
yo ye pesagabaei.
27 Siya maudoidi se noko na se henahenamai'uyoidi se wane, “Teina
ta saha? Teina ta meta lauhekata hauhauna yo ma gigibwalina! Ye
hededelau yaluwa bikibikidi udiyedi, na se kawakabiyei!” 28 Nige
bayaona iya wasana ye lau Galili maudoina ye hetakikili.

Yesu tamowai gwaudi ye henamwanamwadi
(Mataiyo 8:14-17, Luka 4:38-41)

29 Sunago wa unai se pesa se lau Simona ma kana kaha Andeleya
yodi numa unai se mwalae, Yamesi yo Yowane maiyadiyao. 30 Simona
bwasiyana sinebada tauna se gwagwama yo ye kasiyebwakalili na ye
kenokeno, na wasana se hededelau Yesu unai. 31 Ede ye laoma na
ye kabilau nimana ne unai na ye kabihetolo. Na sinebada wa ye
namwanamwa, ede ye tolo na ye haitalaidi.
32 Mahana wa ye dui kabo taukasikasiyebwa gwaudi yo hinage
tamowai yaluwa yabayababadi siya se luwuidi wa se woyaidima
Yesu unai. 33 Magai tamowaidiyao bodalakilaki se lagegogoi numa
kawamatana wa unai. 34 Tamowai kadi kasiyebwa udoi'udoi ye
henamwanamwadi. Yo yaluwa yabayababadi gwaudi ye hededehepe-
sadi na ye hededehekaiyawasidi tabu se hedehedede, matawuwuna ede
iya kabina se katako.

Yesu Galili unai ye lauguguya
(Luka 4:42-44)

35 Malatomtom gagilina huyana sola ma masigilina na Yesu numa
wa ye laugabaei na ye lau balabala hesau unai ye tapwalolo. 36 Na
Simona ma kana kahao se lau iya se wasenei. 37 Yesu se lobai ede se
hededelau unai se wane, “Tamowai maudoidi se wasewaseneigo!” 38 Na
ye hededelau udiyedi ye wane, “Taba ta lau magai hekadiyo udiyedi
hinage ya lauguguya, matawuwuna teina hesabana ede ya laoma ta.”
39 Galili se tauhetakikili na Yesu ye lauguguya sunago udiyedi, yo hinage
yaluwa yabayababadi ye hededehepesadi.

Yesu taulepela hesau ye henamwanamwa
(Mataiyo 8:1-4, Luka 5:12-16)

** **1:21:** Sabati kaniyona ku hasili Hedehedede Lakilakidi Kabahemasalahadi unai, ↑Sabati unai. ** **1:21:** Sunago hededehemasalahana Hedehedede Lakilakidi Kabahemasalahadi unai, ↑Sunago unai ku hasili.

40 Na temenai tamowai hesau kana kasiyebwa meta lepela. Ye laoma
Yesu unai ye tulibono na ye kaibwadakatekamkamna ye wane, “Ena
ku henuwa, kabo gonowana ku he'a'agau.” 41 Yesu tamowai wa ye
katekamkamnaei na nimana ye helelelaei ye kabilau unai, na ye hed-
edelau unai ye wane, “Ya henuwa, ku a'a.” ** 42 Na mahanana ne
unai kasiyebwa lepela wa ye ulugehe na tamowai wa ye namwanamwa.
43 Kabo Yesu ye hededebayao iya unai ye wane, 44 “Tabu tamowai hesau
yona ku hedehedede. Na ku lau taukaitalasam unai ku hemasalahago
na ye kitasipwaigo. Na kabo he'a'a kaitalasamdi Mose ye hedede wa**
ku ginaulidi, na kabo tamowai se kitalobai meta ku namwanamwako.”
45 Na tamowai wa ye pesa ede ye lau wasana wa ye hededehemasalaha
yo ye helaki. Unai Yesu nige gonowana ye taumasalaha magai udiyedi,
na balabalagaibu udiyedi ye miya. Na teha maudoina tamowaidi se
laoma iya unai.

2

Yesu tamowai bunibunina hesau ye henamwanamwa
(Mataiyo 9:1-8, Luka 5:17-26)

1 Mayadai hisa se lau, na kabo Yesu ye uyo Kapelenauma. Wasana
se lapui ede 2 tamowai gwaudi se laoma Yesu yona kabamiya unai. Na
numa wa nige solasolana hesau, gonogonowana doha hinage dagela wa.
Na Yesu Yaubada wasana ye lauguguya udiyedi. 3 Na tamowai hasi se
laoma taubunibuni hesau se baheiyama Yesu unai. 4 Boda ye lakikalili to
nige gonowana se sae Yesu unai. Ede gatowa** se bolilapai taubunibuni
wa ma diyadiyalina se hedalolodobiyei Yesu unai. 5 Yesu tamowai wa
yodi sunuma ye kitadi, unai ye hededelau taubunibuni wa unai ye wane,
“Natugu, yom yababa wa ya nuwatugabaedi.”

6 Na laugagayo taulauhekataena hekadiyo se tutuli se bom se
nuwanuwatu se wane, 7 “Tamowai ne tabu tenem doha ye hedehedede!
Yaubada ye hededeheyaheyababa! Yaubada ye bom mo gonowana
yababa ye nuwatugabaedi!” 8 Na Yesu saha se nuwanuwatui wa kabina
ye kata, unai ye hededelau udiyedi ye wane, “Idohagi na teina ginauli
ta nuwamiu udiyedi kwa nuwanuwatuidi. 9 Hedehedede sahasahana
ye biga kabo ya hedede taubunibuni ta unai, ya wane, ‘Yom yababa ya
nuwatugabaedi’, o ya wane, ‘Yom dam ku bahei na ku lau’? 10 Ya henuwa
bena kwa nuwatulobai meta Tau Natuna** yona gigibwali kaiyaulina
ta unai meta gonowana yababa ye nuwatugabaedi.” Na ye hededelau
taubunibuni wa unai ye wane, 11 “Ku tolo, yom dam ne ku bahei na ku lau
yom numa.” 12 Iya kabo ye tolo na yona dam wa ye bahei na maudoidi
matadiyena ye dalahai ye lau. Ede maudoidi wa se nokoei yo Yaubada
se hedebasaei se wane, “Teina laulau tasola nige huya hesau ta kita!”

Lewi kana yoga
(Mataiyo 9:9-13, Luka 5:27-32)

** **1:41:** Ku a'a: Kasiyebwa lepela meta Dius kalidiwai iya kabahebikidi (Lewitikasi 13:1-3). Unai henamwanamwa nuwanuwatuna se hedede ede he'a'a (↑lepela). ** **1:44:** Lewitikasi 14:2-4 ** **2:4:** Gatowa: Dius yodi numa kewadiyao meta se tabataba. Numa maudoidi kadi keda se ginaulidi dageladi udiyedi se lau se sae kewadi udiyedi. ** **2:10:** Tau Natuna Yesu hedehedede ta ye hepaisowa ye hemala hesana. (↑Tau Natuna).

13 Yesu ye uyo Galili Gabwana dedekana unai, na bodalakilaki se
lagegogoma iya unai, na ye hekatadi. 14 Ye gehe na ye taulau ede Lewi
Alepaiya natuna ye kita ye tutuli takisi kabatanotano numana unai.
Kabo ye hededelau iya unai ye wane, “Ku hemuliwatanigau!” Ede Lewi
ye tolo na Yesu ye hemuliwatani.
15 Kabotaki Yesu maiyana hekahekatao se kaikai Lewi yona
numa unai. Na takisi tautanotano yo yababa tamowaidi gwaudi**
Yesu se hemuliwatani wa maiyanao se kaikaigogoi. 16 Laugagayo
taulauhekataena tamowaidi hekadiyo, siya Paliseya** tamowaidi, Yesu
se kita yababa tamowaidi yo takisi tautanotano maiyadi se kaikaigogo,
na se hededelau yona hekahekatao udiyedi se wane, “Iya idohagi to
takisi tautanotano yo yababa tamowaidiyao maidanao se kaikaigogo?”
17 Yesu yodi hedehedede wa ye lapuidi kabo ye hededelau udiyedi
ye wane, “Tamowai namwanamwadi doketa nige se nuwatuidi,
na tamowai kasikasiyebwadi mo. Yau ya laoma nige tamowai
laulaududulaidi hesabadi, na tamowai yodi laulau yabayababadi bena
ya yogaisinidi.”

Lauhekata hauhauna yo kabikabi beyabeyadi
(Mataiyo 9:14-17, Luka 5:33-39)

18 Huya hesau Yowane Babatiso yona hekahekatao yo Paliseya yodi
hekahekatao se kaihudi. Mayadaina ne unai tamowai hekadiyo se
laoma Yesu unai se wane, “Yowane yona hekahekatao yo Paliseya yodi
hekahekatao se kaikaihudi. Na kowa yom hekahekatao idohagi to nige
se kaihudi?” 19 Yesu ye henamaiyedi ye wane, “Huyana tautawasola-
hauhau ma kana taumanao se miyamiya, kabo se kaihudi e nige? Nige!
Huyana ne unai taba nige se kaihudi. 20 Na mayadaina kabo ye lagema
iya kabo se laehesuwala. Tenem mayadaina ne unai kabo se kaihudi.
21 Nige gonowana tamowai hesau kwama hauhauna ye polai kwama
beyabeyana unai. Taba kwama hauhauna ye polai kwama beyabeyana
unai kabo beyabeyana tapulisina wa ye helaki. 22 Hinage nige tamowai
hesau waina hauhauna ye ini waina pakuna beyabeyana kalona unai.
Ena doha temeta, waina hauhauna kabo waina pakuna ye hesese kabo
ye tapulisi yo waina wa ye bwalili. Na waina hauhauna mo ye inidobiyei
waina pakuna hauhauna** kalona ne unai.”

Yesu meta iya Sabati guiyauna ede
(Mataiyo 12:1-8, Luka 6:1-5)

23 Sabati mayadaina hesau unai Yesu maiyana hekahekatao witi
koyana hesau se tauduwaduwali se lau, na yona hekahekatao wa ma
laulaudi na se hetubu witi kaniyodi se huhudi. 24 Kabo Paliseya ta-
mowaidi se hededelau Yesu unai se wane, “Ku kita ne! Idohagi to
mayadai Sabati laugagayona se utusi?” 25 Na ye hededelau udiyedi ye
wane, “Huyana Dawida ma kana kahao se hasali na saha ye ginauli wa

** **2:15:** Yababa tamowaidi: Paliseya takisi tautanotano yo tamowai hekadiyo doha tauganaganawali yo taukaikaiwahali se hedededi siya yababa tamowaidi, matawuwuna teina tamowaidi ta dagela tamowaidi yodi se paipaisowa yo Dius yodi laugagayo se utu'utusidi.

** **2:16:** Paliseya: Siya Dius kadi boda hesau, siya laulaududulai kabikabidi se henuwakaliliyedi. (↑Paliseya) ** **2:22:** Waina pakuna meta suisui hesau dahina unai se ginauli. Waina hauhauna bena paku hauhauna unai se hemwayau, matawuwuna waina hauhauna meta ye waiwaini unai paku hauhauna sola ma bigabigana kabo gonowana ye sese.

wasana kwa hasili o nige?** 26 Abiyata iya taukaitalasam saesaena, na
yona huya unai Dawida ye lusae Yaubada yona numa unai pwalawa
hetahetabudi wa ye kaidi, na hekadi hinage ye mosedi kana kahao se
kaidi. Tenem pwalawa ne meta kai tabuna, na nige tamowai hesau yona
dudulai bena ye kai, na taukaitalasam se bom mo kabo se kai." 27 Kabo
ye wane, "Yaubada Sabati ye ginauli tamowai yodi namwanamwa
hesabana. Tamowai nige Sabati yona. 28 Unai Tau Natuna iya Sabati
guiyauna ede."

3

Sabati unai Yesu ye kabihenamwanamwa
(Mataiyo 12:9-14, Luka 6:6-11)

1 Sabati hesau Yesu ye mwalaesae sunago unai, na tamowai hesau ni-
mayabayababana temenai. 2 Paliseya tamowaidiyao hekadi Yesu kana
mata se wasenei, unai iya se kitasipwainamwanamwaei, kabo Sabati
unai tamowai ne ye henamwanamwa e nige. *Ena ye henamwanamwa,*
kabo unai se hegilu. 3 Kabo Yesu ye hededelau tamowai nimabasabasana
wa unai ye wane, "Ku toloma tamowai matadiyena." 4 Na ye
henamaiyedi ye wane, "Laulau saha ye namwa ede mayadai Sabati unai:
namwa ta ginauli o yababa, ta kabihenamwa o ta kaiunu?" Maudoidi
wa se mwanouhai. 5 Ye kitahetakikilidi, na ye kouyalayala yo nuwana
ye yababa, matawuwuna ede se nuwakwailolokalili. Na ye hededelau
tamowai wa unai ye wane, "Nimam ku tuuhedudulai." Kabo nimana
wa ye tuuhedudulai, ede namwanamwa. 6 Na mahanana ne unai kabo
Paliseya tamowaidi se lau Heloda kana bodao maiyadiyao se koitalaliu
idohagi Yesu bena kabo se unuhemwaloi.

Bodalakilaki Yesu se hemuliwatani
(Mataiyo 12:15,16, Luka 6:17-19)

7 Na kabo Yesu maiyana hekahekatao se dalahai se lau Galili Gabwana
unai, na Galili yo Yudeya tamowaidi gwaudi se hemuliwatani. 8 Yesu
saha ye ginauli wa wasana se lapui meta bodalakilaki teha Yudeya yo
Yelusalema yo Idumeya yo Yolidani teha kaluwabu udiyedi yo hinage
Taiya yo Sidona magaidi udiyedi se laoma iya unai. 9 Boda ye lakikalili
unai madai Yesu se dudukahalaei, ede Yesu ye hededelau yona heka-
hekatao udiyedi bena waga gagilina se kabinonohai, unai bena kabo ye
gelu. 10 Na taukasiyebwa gwaudi ye henamwanamwadiko, unai kabo
tamowai kasikasiyebwadi maudoidi se dudu se lau bena se kabilau
Yesu unai. 11 Na tamowai yaluwa yabayababadi kalidiyena wa iya se
kita ede se gulidobi iya talanuwana unai, na yaluwa yabayababadi wa
se yogayoga se wane, "Kowa Yaubada natuna ede!" 12 Yesu kabo ye
guguyaidi tabu se hededehemasalaha iya kaiteya.

Yesu yona hekahekatao saudoudoi-labui ye kaisunuwaidi
(Mataiyo 10:1-4, Luka 6:12-16)

13 Yesu ye sae kuduli hesau unai. Temenai kaiteyadi ye henuwadi
wa ye yoganedi na se laoma iya unai. 14 Na saudoudoi-labui ye
kaisunuwaidi na ye kataidi apostolo. Bena maiyanao se miya, yo bena
kabo ye hetamalidi se lau se lauguguya. 15 Na yona gigibwali ye mosei
siya udiyedi, kabo bena yaluwa yabayababadi se hededehepesadi.

** **2:25:** 2 Samuwela 8:17, 1 Samuwela 21:1-6, yo Lewitikasi 24:9.

16 Teina saudoudoi-labui ye yoganedi wa hesadi ede:
Simona, hesana hesau ye tole Petelo,
17 Yamesi ma kana kaha Yowane, Sebedaiyo natunao, hesadi ye tole
Bowanele, meta kaniyona ede tulutululu natunao,
18 Andeleya,
Pilipo,
Batolomaiyo,
Mataiyo,
Tomasi,
Yamesi Alepaiya natuna,
Tadaiyo,
Simona Tauhaikabi,**
19 yo Yudasi Isakaliyota, iya ede Yesu kana tauwalohai.

Yesu kana bogao iya bena se woyahai

20 Kabo Yesu ye mwalaesae numa hesau kalona unai, na bodalakilaki se lagegogo'uyoma. Na iya maiyana hekahekatao nige yodi solasola bena se kaikai. 21 Na Yesu kehanao wasana se lapui meta Yesu nige ye kaikai, unai se lau iya bena se woyahai, matawuwuna ede se nuwatui se wane, “Iya bena ye bwadebwade!”

Laugagayo taulauhekataena Yesu yona gigibwali se hededeheyababa
(Mataiyo 12:25-29, Luka 11:17-22)

22 Laugagayo taulauhekataena hekadi Yelusalema unai se dobima se wane, “Belesebulu** iya ye tanuwagai! Yaluwa yabayababadi ye hededehepesadi yodi wasawasa yona gigibwaliyena.” 23 Yesu ye yoganedi na heyaheyasoni hekadi ye hedededi kalidiwai, ye wane, “Satani kabo idohagi na Satani ye hededehepesa? 24 Taba basileiya kesega se haitoledagela, kabo basileiya ne nige gonowana ye tolobayao. 25 Taba numa hesau tamowaidiyao se haitoledagela, kabo numa ne nige gonowana se tolobayao. 26 Taba Satani ye bom ye hewahewaiunu'uyoi na nuwana ye labulabui, kabo nige gonowana ye tolobayao, na ye kaiyawasi. 27 Nige gonowana tamowai hesau ye mwalae tamowai yasiyasiyalana yona numa unai yona gogo ye haidi. Tamowai yasiyasiyalana wa taba ye paibagunai, na kabo yona numa gogodi ye haidi. 28 Ya hededemamohoi: Yababa maudoidi yo Yaubada hededeyababaina Yaubada kabo ye nuwatugabaedi. 29 Na taba tamowai hesau Yaluwa Tabuna ye hededeheyababa, kabo yona yababa wa taba nige ye nuwatugabaei. Kana gilu kabo ye bawahai ye lau ee nige kana siga.”

30 Yesu yona hedehedede ta matawuwuna ede se wane, “Yaluwa yababana ye luwu iya unai.”

Yesu kana boga mamohoidi
(Mataiyo 12:46-50, Luka 8:19-21)

31 Na Yesu sinana yo kana kahao se lagema dagela wa unai se totolo, na tamowai hesau se hetamali ye sae bena ye woihaei. 32 Boda Yesu se tulihetakikili wa se hededelau iya unai se wane, “Sinam yo kam kahao

** **3:18:** Tauhaikabi ne meta boda hesau Yudeya unai hesana. Yodi nuwatu bena Yudeya se bom se kitahetete'uyoidi. Unai Loma tamowaidiyao maiyadiyao se haihaikabi. Huyana Simona sola nige ye patulau Yesu unai, iya hinage kadi boda hesau. Unai iya hesana se tole Simona Tauhaikabi. ** **3:22:** Belesebulu meta Satani hesana kalina Hebelu unai.

yo loumwao, siya ede dagela ne unai na se henuwago.” 33 Na ye henamai
ye wane, “Sinagu kaiteya? Yo kagu kahao kaiteyadi?” 34 Tamowai iya se
tulihetakikili wa ye kaikewaidi na ye wane, “Sinagu yo kagu kahao ede
teina! 35 Kaiteya Yaubada yona nuwatu ye ginauliwatani meta iya kagu
kaha ede, lougu ede, yo sinagu ede.”

4

Tuma tauhesuhesulu heyaheyasonina
(Mataiyo 13:1-9, Luka 8:4-8)

1 Na Yesu ye uyo Galili Gabwana dedekana unai na ye lauhekata.
Bodalakilaki se lagegogoma iya unai, ede Yesu waga hesau unai ye gelu,
na ye kahaisuwala musamusana, na boda wa nagali unai se totolo.
2 Ginauli gwaudi ye hekatadi heyaheyasoni udiyedi. Na yona lauhekata
wa unai ye wane, 3 “Kwa lapulapui! Huya hesau, tamowai hesau ye lau
yona koya bena witi likena tumadiyao ye hesuludi. 4 Na ye hesuhesulu
ede hekadi se bekudobi keda kalonawai, na manuwa se laoma ede
se kaidi. 5-6 Hekadi se bekudobi debadebawai na nige bayaona se
kini. Na mahana ye dalasae ede ye sinahewowoyadi, matawuwuna
bwatano ye yaloyalo na lamdi nige se dobikalili. 7 Hekadi se bekudobi
gwaligwali luwadiwai. Gwaligwali kabo se kinipuluhidi, ede tuma wa
nige se kininamwanamwa, unai nige se kaniyo. 8 Tuma hekadi hinage se
bekudobi bwatano namwanamwana unai, na se kini yo se kaniyo: Witi
kewa kesega kesega hekadi kaniyodi badodi 30, 60 o 100.” 9 Na Yesu ye
hededelau udiyedi ye wane, “Kaiteyadi gonowana se lapulapui bena se
lapulapuinamwanamwa!”

Yesu palabole yona hepaisowadi wuwuna ye hemasalaha
(Mataiyo 13:10-17, Luka 8:9-10)

10 Boda wa se tatagwaligwali mulina ne unai yona hekahekatao
saudoudoi-labui yo tamowai hekadiyo Yesu maiyanao se tuligogoi,
na palabole kaniyona se henamaiyei iya unai. 11 Na Yesu ye hed-
edelau udiyedi ye wane, “Yaubada yona basileiya nuwanuwatuna
wadawadamdi kabo ya hemasalahadi kalimiuwai. Na kaiteya Yaubada
yona basileiya dagelanawai, kabo palabole mo udiyedi ya hekatadi, 12 to
bena
‘se kitakita,
na taba nige se kitalobai,
se lapulapui,
na taba nige se lapulobai,
madai nuwadi se buidi,
na Yaubada yodi yababa kabo ye nuwatugabaedi.’ ” *(Aisaiya 6:9,10)*

Yesu tuma tauhesuhesulu palabolena ye hededehemasalaha
(Mataiyo 13:18-23, Luka 8:11-15)

13 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Ena palabole ta nige kwa
nuwatulobai, kabo idohagi na palabole hekadi ne bena kwa nuwat-
ulobaidi? 14 Tuma tauhesuhesulu meta Yaubada wasana ye hesulu.
15 Tamowai hekadi nuwadi doha keda, tuma se bekudobi unai. Yaubada
yona hedehedede se lapui, na mahanana ne unai Satani ye laoma
ede hedehedede wa ye haigabaei. 16 Tamowai hekadi nuwadi doha
debadeba tuma se bekudobi unai. Hedehedede wa se lapui yo se hai ma

nuwanamwanamwadi. 17 Na hedehededede wa nige ye dobi nuwadi wa
udiyedi, unai ede yodi sunuma se basabasa. Na huyana pilipili hesau se
hekalo o tamowai siya se subudi hedehededede wa debanawai, ede yodi
sunuma wa se kaiyawasi. 18 Tamowai hekadi nuwadi doha gwaligwali
tuma se bekudobi udiyedi. Siya hedehededede wa se lapuimoei. 19 Na
kaiyaulina ta nuwamodena yo gogobadobado nuwadi se kaidi yo ginauli
hekadi gadosisidi udiyedi hedehededede wa se kinipuluhidi na nige ye
kaniyo. 20 Na hekadiyo nuwadi doha bwatano namwanamwana tuma se
bekudobi unai. Hedehededede wa se lapui na se kawamamohoiyei, kabo
se kaniyo:** hekadi 30, 60 o 100."

Lampa palabolena
(Luka 8:16-18)

21 Na Yesu yona hedehededede ye tubei ye wane, "Taba lampa ta
gabu, kabo gulewa unai ta buikasini o kabakeno guninaena ta tole?
Nige! Ta tolesae kabatolena unai! 22 Gonogonowana doha hinage
Yaubada yona basileiya ginaulina wadawadamdi maudoidi kabo ye
hemasalahadi, yo ginauli maudoidi Yaubada ye toletolewadamdi wa
kabo hinage ye tolehemasalahadi. 23 Kaiteya beyana unai ye lapui bena
ye lapunamwanamwaei! Kaiteyadi gonowana se lapulapui bena se
lapulapuinamwanamwa!"
24 Na kabo ye wane, "Saha kwa lapui ta bena kwa la-
punamwanamwaedi. Ena kwa lapulapuinamwanamwa, kabo kwa
nuwatulobainamwanamwaei. Na kabo Yaubada yomi sibasiba
ye helakidi. 25 Kaniyona ede kaiteya yogu lauhekata udiyedi ye
lapulapuinamwanamwa, kabo yona sibasiba ye helaki. Na kaiteya
nige ye lapulapuinamwanamwa, saha gagilina ye lapulobaiyako wa
kabo ye nuwaluluhiyei."

Tuma yona kinikini palabolena

26 Na Yesu ye wane, "Yaubada yona basileiya meta doha teina: Ta-
mowai hesau witi tumana ye hesulu yona koya unai. 27 Boniyai huyadi
ye keno, na mala ye tom ye tolo, meta nige ye mode na tuma wa se
bom se kini kabo se tubu. Tuma yodi kinikini meta tamowai wa nige ye
nuwatulobai idohagi. 28 Na bwatano ye bom ye hekinidi: se kinibaguna,
kabo se kinilakilaki yo se kaniyo. 29 Witi wa kaniyodi se suna, kabo
tamowai wa ye bolidi, matawuwuna ede masuli wa ye lage."

Kaitabu tumana palabolena
(Mataiyo 13:31-35, Luka 13:18-19)

30 Yesu ye wane, "Yaubada yona basileiya kana kao kabo idohagi yoda
hedehededena? O palabole saha unai kabo ta hekaigonogonowaei?
31-32 Basileiya ne doha kaiwa hesau tumana** ye gagilikalili tuma mau-
doidi udiyedi. Tumana ta kumai bwatano unai, kabo ye kinilakilaki na
kabo koya kaiwadi hekadiyo. Lagana lakilakidi se kini, na manuwa kabo
se kabinoi logulogunа ne unai."

** **4:20:** Kabo se kaniyo: Kaniyo ne meta labui, mauli nige kana siga yo laulau namwanamwadi (Galatiya 5:22-23). ** **4:31-32:** Kaiwa hesau tumana: Isalaela unai kaiwa hesau kalina Dimdimyena hesana ede *mustard seed.* Kaiwa ne tumana se gagilikalili na ye kini kabo kaiwana saliyana ye sae kala kesega yo ye sae. Kaiwa ne tumadi se haidi kadi kai kabahepane yo hinage lugudi se ligadi se kaidi. Saliba unai teina kaiwa *mustard* ta meta nigele.

33 Yona lauhekata maudoidi udiyedi palabole unai ye hekatadi yodi
nuwatulobai gonogonowana unai. 34 Palabole mo ye hepaisowadi yona
lauhekata udiyedi. Na yona hekahekatao maiyanao se bom mo, kabo
palabole kaniyodi wa ye hemasalahadi udiyedi.

Yesu wowoli ye hededehedaumwali
(Mataiyo 8:23-27, Luka 8:22-25)

35 Meimeilahina ne unai, Yesu ye hededelau yona hekahekatao
udiyedi ye wane, “Ta kawasilau hali tanakawasi ne.” 36 Na tamowai
maudoidi wa se laugabaedi, na Yesu yona hekahekatao waga wa unai
hinage se gelu na Yesu maiyanao se lau, yo waga hekadi hinage se
hemuliwatanidi. 37 Kabo yaumai lakilakina ye lotalu yo bagodu se
ini'inisae waga wa kalona unai, na musamusana kabo se yoli.
38 Na Yesu waga yiuna wa unai kunuwa unai ye kenokeno. Na se
hanoi se hededelau unai se wane, “Taulauhekata, ku nuwatui meta
kabo ta mwaloi e nige?” 39 Yesu ye tolo ede ye hededelau yaumai yo
bagodu wa udiyedi ye wane, “Kwa kaiyawasi yo kwa daumwali!” Kabo
yaumai yo bagodu wa se kaiyawasi na ye daumwalikimkim. 40 Na
ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi ye wane, “Idohagi to kwa
matausi? Sola nige yomi sunuma?” 41 Na se siliyata yo se matausikalili,
unai se henahenamai'uyoidi, “Teina tamowai ta tamowai sahasahana?
Yaumai yo bagodu hinage iya se kawakabiyei!”

5

Gadala tehadiwai, tamowai hesau unai Yesu yaluwa yababadi ye hed-
edehepesadi
(Mataiyo 8:28-34, Luka 8:26-39)

1 Siya kabo se dunasae hali tanakawasi wa unai, Gelasa** tamowaidi
yodi tano unai. 2 Yesu waga wa ye pesagabaei, na tamowai hesau ye
laoma Yesu ye hailobai. Yaluwa yabayababadi tamowai wa se luwui
3 na bwayabwaya duhadiyao udiyedi ye miyamiya, yo tamowai hekadi
nige gonowana seniyena se paihekahini. 4 Huya hekadi iya nimana
yo kaena seni udiyedi se paidi, meta ye utusidi, na nige gonowana se
hekaiyawasi. 5 Mayadai yo boniyai bwayabwaya wa unai yo kuduli
udiyedi ye sae ye dobi na ye yogayogahi, yo sapakila ye haidi na tauna
wa ye sasagwadagwadaidi. 6 Yesu sola kedalohawai na tamowai wa
Yesu ye kita ede ye heloi ye lau ye tulibono Yesu talanuwana wa unai.
7 Ye yogahilakilaki ye wane, “Yesu, Yaubada saesaekalilina natuna, saha
ku henuwa kaliguyena? Yaubada hesana unai ya kaibwadaigo tabuku
hekamkamnagau.” 8 Matawuwuna ede Yesu ye hededelauko iya unai ye
wane, “Yaluwa yababana, kowa tamowai me ku pesagabaei.”
9 Na kabo Yesu ye henamai ye wane, “Hesam ede saha?” Na ye
hededebui ye wane, “Yau hesagu ede Legiyona**, kaniyona ede ka
bado.” 10 Na ye kaibwadakalili ye wane, “Tabu ku hetamaligai ka lau
kedalohaloha.”

** **5:1:** Gelasa: Kulikuli beyabeyadi hekadi hesa udoi se kulidi, iya ede Gadala (Mataiyo 8:28) o Gelasa (Maleko 5:1 yo Luka 8:26) o Gelegesa. Gadala yo Gelasa magaidi meta Galili Gabwana tehabolime unai, Gadala gabwa dedekanaena, na Gelasa kedaloha. Gelegesa ede magai gagilina gabwa tehabwaulina unai. ** **5:9:** Legiyona meta Loma yodi tau'iyala bodana lakina, meta tatao 6000, na inai kaniyona ede bodalakilaki.

11 Kuduli hesau papalina unai meta puwaka yawoina lakilakina se
dumudumuli. 12 Yaluwa yababadi wa se kaibwadalau Yesu unai se
wane, “Ku hetamaligai ka lulau tenem puwaka ne yawoina ne udiyedi.”
13 Yesu ye talam ede yaluwa yababadi wa kabo se pesa na se lulau
puwaka wa udiyedi. Na se heloilidilidi padipadi wa unai se dobi ede
se bekudobi gabwa wa unai se yoligogoi na se mwaloi. Na puwaka wa
badodi ede nuwana 2,000. 14 Puwaka wa taukitahetetedi kabo se wasabu
se lau, wasa wa se helaki magai lakilakina yo tenem teha ne kasadi
gagilidi udiyedi. Magai wa tamowaidiyao kabo se lau bena laulau wa
se kita. 15 Se lage Yesu unai, na tamowai yaluwa yabayababadi legiyona
wa se luwui'usei wa se kita ye tulitautaubigai, ma kalekalekona yo ma
nuwanamwanamwana. Unai se matausi. 16 Na ginauli maudoidi wa
taukitadi siyaede yaluwa bikibikina tamowai wa ye luwui yo saha ye
tubu puwaka wa unai meta taulaoma wa yodi se hedehedede. 17 Siya
kabo se kaibwadalau Yesu unai bena yodi magai ne ye laugabaei. 18 Yesu
waga wa unai ye gelu, na tamowai yaluwa yababadi se luwui'usei wa
ye kaibwadalau bena iya maiyana se lau. 19 Yesu nige ye henuwa na
ye hededelau iya kalinawai ye wane, “Ku lau yom magai yo kehamwao
udiyedi na Guiyau yona katekamkamna yo gigibwali ye hemasalahadi
kowa kalimwai wa, wasana yodi ku hedehedede.” 20 Iya kabo ye lau
Dekapolisi** tehana unai Yesu saha ye ginauli iya unai wa ye hewasa,
ede tamowai maudoidi se nokokalili.

Yesu waihiu hesau ye henamwanamwa yo Yailo natuna waihiu boita unai ye hetolo'uyoi

(Mataiyo 9:18-26, Luka 8:40-56)

21 Yesu ye gelu waga wa unai na ye uyo hali tanakawasi wa. Ye duna
kabo ye pesa nagali wa unai, na bodalakilaki temenai se tupagogoima
iya unai. 22 Kabo sunago badana hesau, hesana ede Yailo, iya ye
laoma na Yesu ye kita ede ye gulidobi Yesu talanuwanawai. 23 Na ye
hededekatekamkamnalau iya unai, ye wane, “Natugu waihiu gagilina
ye kasiyebwakalili. Taba gonowana ku laoma ku kabilau unai to bena
ye namwanamwa'uyo na ye mauli.” 24 Unai Yesu maiyana se lau, na
bodalakilaki wa se hemuliwatanidi na yodi lau wa unai meta Yesu unai
se heduheduna.
25 Waihiu hesau temenai, kana kasiyebwa meta kwasina ye
miyamiyagabaei bolimai saudoudoi-labui. 26 Bolimai ne luwadiyena
doketa maudoidi yodi sagu kalinawai meta nige gonowana, na waihiu
wa meta ye kamkamnakalili. Na hemaisadi mo udiyedi yona moni
maudoina ye hegehe, na kana kasiyebwa wa kabo ye helahelaki mo
ye lau. 27 Iya Yesu yona laoma wasana ye lapui ede boda luwadiyena
ye laoma Yesu dagelana unai na kana kwama ye kabitonogi, 28 unamo
ede yona nuwatu ye wane, “Taba kana kwama mo ya kabitonogi,
kabo ya namwanamwa.” 29 Mahanana ne unai kwasina kasiyebwana
wa ye kaiyawasi, na tauna kamnana ye lapui meta kasiyebwa wa ye
tatagwaligwaliko.
30 Na Yesu kamnana ye lapui meta gigibwali ye pesagabaei, unai ye
kitabui boda wa udiyedi na ye henamai ye wane, “Kaiteya kagu kwama
ta ye kabitonogi?” 31 Yona hekahekatao se hededelau unai se wane,

** **5:20:** Dekapolisi kaniyona ede magai lakilakidi badodi saudoudoi na magai ne yodi teha.

“Boda wa ku kitadi se heduheduna kalimwai, na ye saha to ku henamai
ku wane, ‘Kaiteya ye kabilaoma kaliguwai?’ ” 32 Na Yesu ye kaike-
watakikili taba bena laulau ne tauginaulina wa ye kita. 33 Saha ye tubu
wa unai ede waihiu wa ye nuwatulobai, unai ye matausitabutabubu.
Kabo ye laoma ye gulidobi Yesu talanuwana wa unai na saha ye ginauli
wa ye hededehemasalaha. 34 Yesu kabo ye wane, “Natugu, yom sunuma
ta ye henamwanamwago. Ku lau ma nuwadaumwalim, kam kasiyebwa
ye kaiyawasiko.”
35 Yesu sola ma hedehededena na sunago badana Yailo yona numa
unai tamowai hekadi se laoma na se hededelau iya unai se wane,
“Natum waihiu wa meta ye boitako! Taulauhekata me tabu ku hemohe-
mode.” 36 Yodi hededegadigadigugu wa Yesu ye lapui na ye hededelau
sunago badana wa unai ye wane, “Tabu ku matausi, na ku kawamamo-
hoiyeigau mo.” 37 Na kabo boda wa ye hededenuwahidi, na Petelo yo
Yamesi ma kana kaha Yowane mo se hemuliwatani. 38 Se lage sunago
badana wa yona numa unai na tamowai se lapuidi se doudou numakalo
wa unai. 39 Yesu ye mwalaesae numakalo wa unai na ye hededelau
udiyedi ye wane, “Saha kwa doudouyei? Wawaya me nige ye boitana
ye kenokeno.” 40 Na siya Yesu se talawasiyei. Yesu kabo ye hedede se
pesa dagelawai, na kabo wawaya wa tamana yo sinana ye woyaidi na
maiyana hekahekatao haiyona wa se lusae wawaya wa yona bili unai.
41 Kabo Yesu ye kabilau sinekuku wa nimana unai na ye hededelau unai
ye wane, “Talita koum!”, kaniyona meta, “Wawaya waihiu, ku tolo!”**
42 Ede wawaya wa ye tolo na ye laulau. Wawaya wa yona bolimai
ede saudoudoi-labui. Na kabikabi ne taukitana meta se siliyata. 43 Na
kabo Yesu ye guguyaedi tabu saha ye ginauli wa se hewahewasa, na ye
hededelau udiyedi bena wawaya wa kai se mosei ye kai.

6

Yesu Nasaleta unai se laukwatakwataei
(Mataiyo 13:53-58, Luka 4:16-30)

1 Yesu tenem tupwa ne ye laugabaei kabo maiyana hekahekatao se
uyoma yona magai Nasaleta unai. 2 Sabati mayadaina unai kabo ye
hetubu ye lauhekata yodi sunago unai. Na boda ye laki yona hedehedede
se lapui ede se nokoei. Se henahenamai'uyoidi se wane, “Nuwanuwatu
ta meta haedi ye haidi? Yo yona sibasiba ta haedi ye hai, to laulau
gigigigibwalidi hinage ye ginaulidi? 3 Iya meta kapenta yo hinage Maliya
natuna, na kana kahao ede Yamesi, Yosepa**, Yudasi yo Simona. Na
lounao hinage maiyadao ta miyamiya.” Unai ede se kouyalayalaei.
4 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Magai maudoidi peloweta
se hekasisiyei, iyamo yona magai tamowaidi yo kana bogao yo kehanao
nige se hekasisiyei.” 5 Ede magai wa unai nige gonowana laulau gigib-
walina hesau ye ginauli, na nimana ye tolesae tamowai kasikasiyeb-
wadi hisa mo udiyedi na se namwanamwa. 6a Yesu ye nokokalili,
matawuwuna ede yona magai tamowaidi nige se sunumaei.

Yesu Saudoudoi-labui ye hetamalidi
(Mataiyo 9:35 yo 10:1,5-15, Luka 9:1-6)

** **5:41:** Talita koum: Teina hedehedede ta meta kalina Alamaiki, iya Yesu kalinana. ** **6:3:** Yosepa meta kalina Giliki unai se kuli ede Yosese.

6b Na Yesu ye lau magai gagilidi udiyedi tamowai ye hekatadi.
7 Na kabo Saudoudoi-labui wa ye yoganeidi bena labui labui ye hetamalidi. Gigibwali ye moseidi bena yaluwa yabayababadi se hededehepesadi. 8 Na kabo ye guguyaidi ye wane, “Tabu ginauli hesau kwa laubahei yomi kabalau ne unai, na tuke mo. Tabu kami kai, yomi tobwa yo moni kwa bahebaheidi. 9 Na gonowana mo buti kwa likwadi, na tabu kami kwama hagahagadi kwa baheidi.” 10 Na ye hedede'uyo ye wane, “Kaiteya numa unai *se yoganeigomiu na* kwa mwalaesae, meta unai kwa miya ye lau ee magai me kwa laugabaei. 11 Ena magai hesau nige se yogaisinigomiu yo yomi hedehedede nige se lapuidi, meta kwa laugabaei na kaemiu nagalidi mo kwa koinihinihiyedi.** Temeta ye hemala magai ne yodi hekihekinoi.”
12 Yesu yona hekahekatao wa se pesa se lau se lauguguya bena tamowai nuwadi se buidi. 13 Yaluwa yabayababadi gwaudi se hededehepesadi, na bunama unai taukasikasiyebwa gwaudi se heyausidi yo se henamwanamwadi.

Yowane Babatiso se unui wa wasana
(Mataiyo 14:1-12, Luka 9:7-9)

14 Heloda wasawasa Yesu wasana ye lapui, matawuwuna Yesu hesana wa tamowai maudoidi kabina se kata. Hekadi se wane, “Nuwana Yowane Babatiso iya boita unai ye tolo'uyoma, unai ede gigibwalina ne kalinawai na laulau gigigigibwalidi ye ginaginaulidi.” 15 Hekadi se wane, “Nuwana Eliya”, yo hekadi se wane, “Nuwana peloweta hesau, yo doha peloweta bagubagunadi wa hesau.” 16 Na huyana Heloda wasa wa ye lapui meta ye wane, “Yesu meta Yowane. Iya gadona ya boliyako, na boita unai ye tolo'uyoma.”
17-18 Yowane yona boita wasana ede teina: Heloda meta kana kaha Pilipo mwanena ye tawasolai, na Yowane ye hedehedede ye wane, “Kowa laugagayo ku utusi, taba tabu kam kaha mwanena ku tawatawasolai!” Na Heloda ye henuwa bena Helodiyasi nuwana ye henamwa, unai ye hedede na Yowane se hai se pai na se tole numatutugudu unai.
19 Na Helodiyasi Yowane ye kouyalayalakaliliyei, na ye henuwa bena ye unuhemwaloi. Iyamo nige gonowana, 20 matawuwuna Heloda kabina ye kata meta Yowane tamowai dudulaina yo Yaubada yona taupaisowa, na ye hekasisiyei. Yowane yona hedehedede Heloda nuwana se gwali na debadiwai ede nuwana ye haikabi, na iyamo huya maudoina ye lapulapulau Yowane yona hedehedede unai.
21 Nige bayaona kabo Helodiyasi yona nuwatu wa mayadaina ye lage. Heloda yona huyalabasi mayadaina unai kaikaigogo ye ginauli maiyanao tamowai lakilakidi yo iyala babadadi yo Galili babadadi. 22 Helodiyasi natuna waihiu kabo ye lau siya matadiwai ye sobu. Heloda yo kana taumana wa nuwadi se namwakalili, unai ye hededelau hasala wa unai, ye wane, “Kowa kam henuhenuwa saha? Kabo ya leyawa.” 23 Na ye hededekaigwala ye wane, “Ginauli saha ku kaibwadai meta

** **6:11:** Kaemiu nagalidi mo kwa koinihinihiyedi: Dius tamowaidi, ena se lau dagela tamowaidi yodi tano na huyana se laugabaedi, kabo kadi buti yo kwama udiyedi nagali se koinihinihiyedi, matawuwuna kalidiyena meta dagela tamowaidi yo yodi tano se biki. Yesu yona hekahekatao ye hededelau udiyedi teina laulau kesekesegana ta bena se ginaginauli Dius tamowaidi udiyedi, siya kaiteyadi Yaubada wasana ne se tolehesuwala. Teina ye hemasalaha meta Yaubada ye nuwatuidi meta se biki doha dagela tamowaidiyao, na debanaena kabo ye hekamkamnadi, ena nige nuwadi se buidi.

kabo ya leyawa yom. Gonogonowana doha yogu basileiya ta tehana, ena
ku henuwa."
24 Hasala wa kabo ye lau sinana unai ye henamai ye wane, "Saha kabo
ya kaibwadai?" Helodiyasi ye wane, "Yowane Babatiso kulukuluna."
25 Ede ye laumwamwayau ye uyo wasawasa wa unai na ye kaibwadalau
unai ye wane, "Yau yogu kaibwada ede teina: Mahana ta unai Yowane
Babatiso kulukuluna ku usai gaeba unai na ku haiyama."

26 Wasawasa wa nuwana ye yababakalili, na nige saha hesau ye
hedede, matawuwuna kana taumanao yona hedehededehesunuma wa
se lapuiyako. 27 Unai wasawasa wa taukaiunu ye yoganei na ye hedede
bena Yowane kulukuluna ye bolihai na ye baheiyama. Ede ye lau
numatutugudu unai na Yowane gadona ye boli 28 na kulukuluna wa
gaeba unai ye usaei na ye baheiyama ye mosei hasala wa unai, na ye
bahelaei sinana wa unai. 29 Huyana Yowane yona hekahekatao wasa se
lapui ede se laoma, taugaibuna mo se bahei se laei bwayabwaya unai se
tole.

Yesu tamowai 5,000 ye hekaidi
(Mataiyo 14:13-21, Luka 9:10-17, Yowane 6:1-14)

30 Apostolo wa *yodi paisowa wa unai* se uyoma na se lagegogoma Yesu
unai na yodi paisowa yo yodi lauhekata wasadi yona se hedehedede.
31 Na tamowai se badokalili se hemohemode, unai nige gonowana bena
se kaikai. Ede Yesu ye wane, "Kwa laoma, kita ta bom ta lau teha hesau
unai. Temenai kabo ta kaiyawasi huyakubwakubwa." 32 Na kabo se bom
waga unai se gelu se lau balabala hesau unai.

33 Yodi kabalau ne meta tamowai se kitayako na tamowai gwaudi se
kitalobaidi. Unai magai maudoidi tamowaidi se tolohai na se heloi se lau
na se lagebaguna Yesu yona kabalage wa unai. 34 Yesu kabo ye dunasae
na bodalakilaki ye kitadi ede ye katekamkamnaedi, matawuwuna siya
doha mamoe nige taukitahetetedi. Unai kabo ye hetubu nuwatu se
bado ye hekatadi. 35 Mahana ye talukeo, ede yona hekahekatao wa
se lau iya unai na se wane, "Teina ta balabalagaibuyena, yo mahana
ye laukalili. 36 Taba ku hetamalidi se lau dedekawai kasa gagilidi yo
magai udiyedi na kadi kai se hemaisa." 37 Na Yesu ye hededelau udiyedi
ye wane, "Komiu kadi kai kwa moseidi." Siya kabo se henamaiyei
se wane, "Haedi kabo denali 200** ka hai na kadi kai ka hemaisa yo
ka hekaidi?" 38 Unai kabo ye wane, "Hage, kwa kita, pwalawa hisa
kalimiuyena?" Apostolo kabo se lau pwalawa se wase na se lobaidi
ede se uyoma Yesu unai na se wane, "Pwalawa haligigi yo yama labui."
39 Kabo ye hededelau udiyedi ye wane, "Tamowai maudoidi kwa hedede
bena se tuligogoi lagau ne unai." 40 Kabo se tulinamwanamwa, pwalu
hekadi 100 yo pwalu hekadi 50. 41 Yesu kabo pwalawa haligigi yo yama
labui wa ye haidi, ye kitasae galewa unai, na Yaubada ye lautokiyei.
Na kabo pwalawa ye kihihegahegagili na ye moseidi yona hekahekatao
kalidiwai. Siya kabo se soiyei tamowai wa kalidiwai. Na hinage yama
labui wa ye kihihegahegagili na ye moseidi se kai. 42 Na maudoidi se
kaikai yo bogadi se sese. 43 Yesu yona hekahekatao pwalawa yo yama

** **6:37:** Denali 200 meta tamowai kesega taba ye paisowa waikena badona haligigi-haiyona unai gonowana kabo tenem moni lakilakina ne ye lobai ye hemala maisana.

kaitoledi wa se tanogogoidi, meta bosa saudoudoi-labui se hemwayaudi.
44 Na taukaikai badodi meta 5,000.

Yesu Galili Gabwana kewanawai ye laulau
(Mataiyo 14:22-33, Luka 6:15-21)

45 Kabo Yesu yona hekahekatao ye hegelumwamwayauyedi bena se
kawasibaguna se lau Betesaida, na iya kabo boda wa ye hetamalidi se
lau. 46 Na kabo ye sae koya tupina hesau unai ye tapwalolo. 47 Boniyaina
ne unai meta waga wa sola waila duwaduwalina unai ye laulau, na
Yesu ye bom mo tano wa unai ye miyamiya. 48 Na ye kitadi wose unai
se kabikabi'useidi, matawuwuna ede yaumai ye bayao yo hinage se
wosematai. Malatomtom gagilina Galili Gabwana kewana ne unai ye
laulau udiyedi, na bena kabo ye laugabaedi. 49 Na huyana se kita gabwa
kewanaena ye laolaoma hesabadi meta yodi nuwatu bena yaluyaluwa
na se yogahi, 50 matawuwuna se matausikalili. Na ye hededelau udiyedi
ye wane, “Kwa nuwabayao! Yau Yesu! Tabu kwa matausi!” 51 Na kabo
ye gelusae waga wa unai maiyanao, na yaumai wa ye kaiyawasi. Siya
kabo se nokokalili, 52 matawuwuna pwalawa haligigi laulauna wa nige
se nuwatulobai, na nuwadi se kwailolo.

Genesaleta unai Yesu tamowai ye henamwadi
(Mataiyo 14:34-36)

53 Se kawasigehe ede se duna Genesaleta unai, na menai yodi waga se
lowoni. 54 Huyana waga se pesagabaei meta tamowai hekadi Yesu se ki-
talobai, 55 ede magai wa maudoina se tauhetakikili na taukasikasiyebwa
se baheidima diyadiyali udiyedi, na ena Yesu wasana se lapui yona
kabalau haedi meta se laedi temenai. 56 Yesu yona kabalau maudoidi ne
udiyedi magai gagilidi o magai lakilakidi udiyedi, tamowai kasikasiyeb-
wadi se toledi yodi kabamaketi bakubakudiyao udiyedi. Se kaikaib-
wadai bena kana kwama sinosinona se kabitonogi, na taukabitonogina
maudoidi wa se namwanamwa.

7

Kulutubu laugagayodi lauwatanina unai tamowai Yaubada yona lau-
gagayo se utusi
(Mataiyo 15:1-9)

1 Paliseya tamowaidi yo laugagayo taulauhekataena hekadiyo
Yelusalema unai se laoma na se lagegogoma Yesu unai. 2 Yona
hekahekatao hekadi se kitadi ma nimabikibikidi na se kaikai, na nige se
nimadeuli *doha kadi kulutubu yodi kabikabi mamohoina unai.* 3 Paliseya
tamowaidi yo Dius tamowaidi maudoidi kadi kulutubu miyamiyadi se
hekasisiyedi, unai taba nige se kaikai kana siga nimadi se deulidi doha
kulutubu yodi kabikabi mamohoina unai. 4 Ena yodi kabalokulokune
unai se uyoma meta se nimadeulibaguna na kabo se kaikai. Kulutubu
yodi kabikabi yo laugagayo se bado bena se hekasisiyedi. Hinage
kabikabi hekadi doha kaputi yo waila kabayaiyai yo gulewa deudeulidi
udiyedi.

5 Unai Paliseya tamowaidi yo laugagayo taulauhekataena wa Yesu
se henamai se wane, “Idohagi to kowa yom hekahekatao kulutubu
miyamiyadi nige se miyawatanidi, na ma nimabikibikidi se kaikai?”

6 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Komiu taukailupolupo hede-
hededemiu Aisaiya ye hededepelowetai wa meta mamohoi, doha ye
kuliyako ye wane,
‘Teina tamowai ta kawadi mo udiyedi se hekasisiyeigau, na nuwamamo-
hoidiyao udiyedi meta Yaubada nuwanuwatuna nigele.
7 Yodi kaihelahuigau meta nige kaniyona, matawuwuna tamowai yodi
laugagayo mo se hekahekatadi.’ *(Aisaiya 29:13)*
8 Yaubada yona laugagayo kwa tolehesuwaladi, na tamowai yodi lauga-
gayo kwa kabihekahinidi.”
9 Na kabo ye wane, “Komiu laugagayo tolebuina unai kwa katakalili!
Yaubada yona laugagayo kwa tolehesuwala na komiu kami kulutubu
kabikabidiyao mo kwa lauwatanidi. 10 Mose ye hededeyako ye wane,
‘Tamam yo sinam ku hekasisiyeidi.’ *(Esodo 20:12)*
Yo ye wane,
‘Ena hesau tamana yo sinana ye hededeheyababadi, iya kabo se un-
uhemwaloi.’ *(Lewitikasi 20:9)*
11 Iyamo komiu kwa wane: Ena tamowai hesau sinana yo tamana yodi
kainauya ye kabinonohai na nige ye mosei udiyedi na ye mosei Yaubada
unai, 12 kwa hedede temeta laulau ne bena ye dudulai. 13 Unai komiu
kami kulutubu kabikabidiyao kwa lauwatani na Yaubada yona lauga-
gayo kwa tolehesuwala. Yo Yaubada yona laugagayo hekadi hinage kwa
tolebuidi gonogonowana doha teina.”

Ginauli sahasahadi tamowai se hebiki
(Mataiyo 15:10-20)

14 Na kabo Yesu boda wa ye yogagogoidima na ye hededelau
udiyedi ye wane, “Komiu maudoimiu, yogu hedehedede ta kwa la-
punamwanamwaei yo bena kwa nuwatulobai. 15-16 Tamowai saha ye kai
na ye dobi bogana luwanawai meta nige ye hebiki Yaubada matanawai.
Na ginauli saha nuwanawai ye pesama meta iya ye hebiki ede.” **
17 Kabo Yesu maiyana hekahekatao *boda wa se laugabaedi na* se
mwalaesae numa hesau unai, na kabo palabole kaniyona wa se
henamaiyei. 18 Iya ye hededelau udiyedi ye wane, “Idohagi to nige
kwa nuwatulobai? Komiu taba kabina kwa kata saha tamowai ye
kai na ye dobi bogana luwanawai meta nige ye hebiki. 19 Kana kao
ede nige ye dobi nuwana unai, na ye dobi bogana luwanawai, na
kabo ye miyagabaei.” (Teina hedehedede ta unai Yesu ye hededе-
hemasalaha meta kai maudoidi se a'a.) 20 Kabotaki ye wane, “Saha
tamowai nuwanawai ye pesama meta iya ye hebiki ede, 21 matawuwuna
saha nuwanawai se pesama wa siya ede teina: nuwatu yabayababadi,
laulaubikibiki,** kaiwahali, kaiunu, 22 ganawali, samagogo, henunu,
kailupolupo, matabado, kaikalomagigili, monunu, nuwasaesae, yo
walobayao. 23 Teina ginauli yabayababadi maudoidi ne meta tamowai
nuwana unai se laoma yo siya tauhebikina ede Yaubada matana unai.”

Dagela waihiuna yona sunuma
(Mataiyo 15:21-28)

** **7:15-16:** Kulikuli beyabeyadi hekadi lausoisoi 16 se kuli doha teina: 16 Ena hesau beyana udiyedi ye lapui bena ye lapulapuinamwanamwaei. ** **7:21:** Laulaubikibiki kaniyona ede tau yo sine nige se tawasola na yababa se ginauli, yo hinage hewali yo hasala yodi kaiheya, yo laulauna kadi kao udoi'udoi.

24 Temenai kabo Yesu ye dalahai ye lau Taiya yo Sidona** tehadi ne
unai. Na ye mwalaesae numa hesau kalona unai. Yona nuwatu meta
bena tabu iya se kita. Na iyamo nige gonowana ye tauwadam.
25-26 Magai wa unai waihiu hesau, iya dagela waihiuna Siliya tehana
tupwana Penisiya unai ye laoma. Natuna sinekuku meta yaluwa yaba-
bana ye luwu iya unai. Na waihiu wa Yesu wasana ye lapui ede ye
laoma ye tulibono iya talanuwana unai na ye kaibwada Yesu unai taba
yaluwa yababana wa natuna wa unai ne ye hededehepesa. 27 Na Yesu
ye hededelau iya unai ye wane, “Sola wawayao ya hekaibagunaedi,
matawuwuna nige ye dudulai bena wawayao kadi kai ta haidi na ta
gabalaedi kedewa** udiyedi.” 28 Waihiu wa ye hededebui ye wane,
“Guiyau, mamohoi! Na iyamo wawayao saha se kaidi na mapuladi
se bekudobi hatahata gunina ne unai meta kedewa kabo se kaidi.”
29 Na kabo Yesu ye hededelau unai ye wane, “Yom hedehedede ta ye
namwakalili. Unai ku lau yom numa. Yaluwa yabayababana wa natum
ye pesagabaeyako.” 30 Waihiu wa kabo ye uyo numa, metai natuna wa
ye kita ye kenokeno, na yaluwa yabayababana wa ye pesagabaeyako.

Yesu tamowai beyakolakolana yo ye una'una ye henamwanamwa
(Mataiyo 15:29-31)

31 Yesu Taiya kana sigasiga ye laugabaei na ye lau Sidona yo ye dobi
Galili Gabwana, na kabo ye lage Dekapolisi tehanawai. 32 Temenai
tamowai beyakolakolana yo ye una'una se woyaiyama Yesu unai. Na
se kaibwada Yesu unai bena nimana ye tolesae iya unai. 33 Boda wa
luwadiyena Yesu tamowai wa ye woyahesuwala. Kabo ye kabilau
beyana duhadi udiyedi, yo ye kaiso nimana unai na ye kabilau meme-
nana unai. 34 Ye kitasae galewa ne unai na katekamkamna nuwana
ye mwayau, na ye hededelau tamowai wa unai ye wane, “Epata”,**
kaniyona ede, “Ku malapai.” 35 Mahanana ne unai beyana se malapai
yo memena unai gonowana ye hedehededenamwanamwa.
36 Yesu boda wa ye guguyaidi tabu wasana se hededehelaki. Iyamo
nige gonowana se lapulau unai, na huya maudoina se hededehe-
lakikaliliyei. 37 Tamowai maudoidi se nokokalili se wane, “Ginauli
maudoidi ye ginaulidi meta se namwa. Tamowai beyakolakoladi ye
hemalapaidi, yo tamowai una'unadi ye saguidi na se hedehedede.”

8

Yesu tamowai 4,000 ye hekaidi
(Mataiyo 15:32-39)

1 Huya hesau boda se tupagogoi'uyoma na nige kadi kai. Ede Yesu
yona hekahekatao ye yoganedi na ye hededelau udiyedi ye wane,
2 “Bodalakilaki ta ya katekamkamnaedi, matawuwuna mayadai haiy-
ona maiyaguwao ka miyamiya na nige saha hesau ye miya bena kabo
se kai. 3 Ena taba ma hasalidi na ya hetamalidi, meta kabo keda ne unai
matadi se kamumu na se guli, matawuwuna hekadiyo kedalohaloha

** **7:24:** Taiya yo Sidona: Loma tamowaidiyao Penisiya se laugilihai na se tole Siliya tehana yodi gabemani guninawai. Taiya yo Sidona meta siya magai lakilakidi labui teha Penisiya unai. Kulikuli beyabeyadi hekadi magai Sidona nige se katai lausoisoi ta unai. ** **7:27:** Kedewa: Heyaheyasoni ta unai meta Dius tamowaidi siya ede wawayao. Siya se nuwatui'uyoidi bena se namwa, na kabo dagela tamowaidi. Unai huya hekadi se kataidi kedewa. ** **7:34:** Epata meta kalina Alamaiki, iya Yesu kalinana.

udiyedi se laoma." 4 Na yona hekahekatao se hededelau unai se wane,
"Teina balabalagaibu. Haedi kabo kai ta hai na boda ta ta hekaidi?"
5 Yesu ye henamailau udiyedi ye wane, "Kami pwalawa hisa?" Siya se
wane, "Haligigi-labui." 6 Na ye hedede boda wa se tuli bwatano unai.
Na kabo pwalawa haligigi-labui wa ye haidi na Yaubada ye lautokiyei,
na kabo ye kihidi na ye mosedi yona hekahekatao udiyedi, na se soiyedi
boda wa udiyedi. 7 Yo hinage yona hekahekatao yama gagilidi hekadi
kalidiwai, unai Yaubada unai ye lautoki'uyo, na kabo ye mosedi na se
soiyedi. 8 Maudoidi se kaikai na bogadi se sese. Yesu yona hekahekatao
kaitole wa se tanogogoidi, meta bosa haligigi-labui se hemwayaudi.
9 Taukaikai wa badodi ede nuwana 4,000. Na kabo ye hetamalidi se
lau. 10 Na yona hekahekatao wa maiyanao se gelumwamwayau se lau
Dalemanuta magaina tehana unai.

Paliseya tamowaidi hekihekinoi se kaibwadai
(Mataiyo 16:1-4)

11 Na Paliseya tamowaidi se laoma na se hetubu Yesu maiyadi se
haikawayagala. Se henuwa bena Yesu se lautonogi, unai se kaibwadai
bena Yaubada yona laulau gigigigibwalina hesau** ye ginauli na se
kita. 12 Yesu nuwana ye kamkamna na ye wane, "Matawuwuna saha
to teina isi ta hekihekinoi se kaibwadai? Ya hededemamohoi, taba nige
hekihekinoi hesau ya ginauli teina komiu kalimiuwai." 13 Na kabo ye
laugabaedi na waga wa unai ye gelu'uyo na ye lau hali tanakawasi ne.

Paliseya yo Heloda yodi yisti debanawai Yesu yona hekahekatao ye guguyaidi
(Mataiyo 16:5-12)

14 Yesu yona hekahekatao nuwadi se luluhi na nige kai se bahei, na
pwalawa kesega mo waga wa unai. 15 Yesu ye guguyaidi ye wane,
"Kwa nanabu! Tabu Paliseya yo Heloda yodi yisti** udiyedi se lupo-
haigomiu!" 16 Na siya se bom yodi se hedehedede se wane, "Doha
teina ye hedehedede matawuwuna ede nige pwalawa ta bahei." 17 Yodi
hedehedede wa Yesu ye lapui ede ye wane, "Idohagi to kwa wane, 'Nige
pwalawa ta bahei'? Nuwana sola nige kwa kitalobai yo nuwamiu sola
nige se masalaha? Idohagi to kwa nuwakwailolo? 18 Idohagi to matamiu
udiyedi nige kwa kita yo beyamiu udiyedi nige kwa lapui? Taba saha
ye tubutubu wa kwa nuwatui! 19 Huyana pwalawa haligigi ya kihidi
na tamowai 5,000 ya hekaidi meta kaitoledi wa bosa badona hisa kwa
usahemwayaudi?" Siya se wane, "Saudoudoi-labui." 20 "Yo pwalawa
haligigi-labui ya kihidi na tamowai 4,000 ya hekaidi, na kaitoledi wa
meta bosa hisa kwa usahemwayaudi?" Se wane, "Haligigi-labui."
21 Kabo Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Unai yisti hedehededena
wa taba kwa nuwatulobai!"

Yesu tamowai matagibugibuna hesau ye henamwanamwa

** **8:11:** Yaubada yona laulau gigigigibwalina: Maleko ye kuli, galewa hekihekinoina se kaibwadai kalinawai. Hedehedede ta kaniyona ede se henuwa bena laulau gigigigibwalina hesau se kita na se lobai ena mamohoi Yesu Yaubada yona kaisunuwa tamowaina e nige.

** **8:15:** Yisti: Dius tamowaidi yisti se heyaheyasoniyei lauhekata unai, matawuwuna lauhekata se tadada tamowai udiyedi doha yisti pwalawa unai.

22 Na kabo Yesu maiyana hekahekatao se lage Betesaida. Temenai
tamowai hesau matagibugibuna se woyaiyama Yesu unai na se kaib-
wadai bena ye kabilau iya unai. 23 Yesu tamowai matagibugibuna wa
nimana unai ye kabi ye woyalae magai dagelana unai. Na kabo Yesu
ye kaisolau tamowai wa matana unai na nimana ye tolesae na ye wane,
“Saha hesau ku kita e nige?” 24 Tamowai wa ye kaikewatakikili na ye
wane, “Tamowai ya kitadi kadi kao doha kaiwa se taitaihile'usi.” 25 Yesu
nimana ye tolesae'uyoi tamowai wa matana unai. Na matana wa se lala
yo se nega. Ede kabo ginauli maudoidi ye kitanamwanamwaedi. 26 Na
Yesu tamowai wa ye hetamali ye lau yona magai na ye wane, “Tabu ku
uyo magai ne unai.”

Petelo Yesu ye hededehemasalaha meta iya Keliso
(Mataiyo 16:13-20, Luka 9:18-21)

27 Na kabo Yesu maiyana hekahekatao se lau magai udiyedi Sisaliya
Pilipi dedekana unai. Yodi kabalau ne unai Yesu ye henamaiyedi ye
wane, “Tamowai saha se hedehedede, yau kaiteya?” 28 Siya Yesu
kalinana se bui se wane, “Hekadi se wane kowa bena Yowane Babatiso,
na hekadi se wane, Eliya, yo hekadi se wane bena kowa peloweta hesau.”
29 Na kabo Yesu ye henamaiyedi ye wane, “Na komiu? Kwa hedede meta
yau kaiteya!” Na Petelo ye wane, “Kowa meta Keliso.”** 30 Ede Yesu
laugagayo bayabayaona ye moseidi bena tabu tamowai hesau yona se
hedehedede.

Yesu yona boita yo tolo'uyo ye hededehemasalaha
(Mataiyo 16:21-23, Luka 9:22)

31 Na kabo Yesu ye hetubu yona hekahekatao ye hekatadi meta
Tau Natuna kabo hekamkamna udoi'udoi udiyedi ye kamkamna.
Na tamowai lakilakidi, taukaitalasam tauwoyaidi, yo laugagayo
taulauhekataena iya kabo se subu yo se unuheboita, na mayadai
haiyona mulidiwai kabo ye tolo'uyo. 32 Yesu yona hedehedede wa
ye masalahakalili, unai Petelo Yesu ye woyahesuwala na hetubu bena
ye hededehekaiyawasi. 33 Yesu ye tolobui ye kitalau yona hekahekatao
wa udiyedi na ye hededebayao Petelo unai ye wane, “Ku tausuwala,
kowa Satani. Kowa nige Yaubada yona nuwanuwatu ku nuwatuidi, na
tamowai mo yodi nuwanuwatu udiyedi ku nuwanuwatu.”

Yesu idohagi hemuhemuliwatanina
(Mataiyo 16:24-28, Luka 9:23-27)

34 Na kabo boda wa ye yoganedi se laoma yona hekahekatao
maiyadiyao na ye hededelau udiyedi ye wane, “Ena hesau ye henuwa
bena ye hemuliwatanigau, meta taba ye bom ye nuwagabae'uyoi na
yona sataulo ye bahei** na ye hemuliwatanigau. 35 Ena yona nuwatu
bena yona mauli ye kabihekahini, meta yona mauli mamohoina kabo
ye hetaukwadalele. Na ena tanoubu ta maulina ye nuwagabaei yau yo
wasa namwanamwana debamaiwai, kabo mauli ye lobai. 36 Taba ta-
mowai hesau tanoubu ginaulidi maudoidi ye haidi, na ye bom yaluwana
ye heyababa'uyoi, meta yona namwa saha? 37 Saha namwanamwana

** **8:29:** Keliso kaniyona ede Yaubada yona kaisunuwa tamowaina iya tauhemahemauli.

** **8:34:** Yona sataulo ye bahei: Hedehedede ta kaniyona meta bena ye talamgabaei'uyoi gonowana Yesu debanaena ye boita.

unai kabo yaluwana ne ye hai'uyoi? 38 Ena hesau teina isi gana-
ganawalina** yo yabayababana ta matadiwai ye mwadineigau yo yogu
hedehedede ta ye mwadinedi, Tau Natuna hinage kabo ye mwadinei
huyana Tamana yona didiga unai ye uyoma maiyana yona anelu
tabudiyao."

9

1 Na kabo Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Ya hededemamohoi.
Hekadi inai taba nige se boita kana siga Yaubada yona basileiya se kita
ye lagema ma gigibwalina."

Yaubada Yesu kana kao ye bui
(Mataiyo 17:1-8, Luka 9:28-36)

2 Mayadai haligigi-kesega se lau, na kabo Petelo, Yamesi, yo Yowane
Yesu ye woyaidi se sae kuduli lakilakina hesau kewanawai. Siya se bom
mo menai. Hekahekatao wa matadiwai na Yaubada Yesu kana kao ye
bui. 3 Na kana kwama ye bui ye posi na ye namanamalikalili, nige
gonowana yona posiposi ne tamowai hesau ye deulilobai kaiyaulina ta
unai. 4 Na kabo Eliya maiyana Mose se taumasalaha na Yesu maiyadi se
hedehedede. 5 Kabo Petelo ye hededelau Yesu unai ye wane, "Tanuwaga,
ye namwakalili to kita inai. Unai taba gwau haiyona ka kabidi, hesau
kowa yom, hesau Mose yona, yo hesau Eliya yona." 6 Hedehedede wa
ye hedede matawuwuna taudi haiyona wa se matausikalili, unai nige
kabina ye kata saha dudulaina kabo ye hedede. 7 Na kabo yada ye
taumasalaha ede ye sumadi. Na yada wa unai kalina hesau se lapui
ye laoma ye wane, "Teina yau natugu ya gadosisiyei. Kwa lapulau iya
unai!" 8 Nige bayaona na se kaikewatakikili meta Mose yo Eliya nige se
kitadi, na Yesu ye bom mo.

Hekahekatao Yesu unai Eliya se henamaiyei
(Mataiyo 17:9-13)

9 Yesu maiyadi kuduli wa unai se lidi se dobidobi na ye guguyaidi ye
wane, "Saha wau kwa kita wa tabu tamowai hesau yona kwa hedehed-
ede ye lau ee kana siga Tau Natuna boita unai ye tolo'uyo." 10 Siya se
bom hedehedede wa se nuwanuwatui yo se hedehededei se wane, "Boita
tolo'uyona meta kaniyona ede saha?" 11 Na kabo se henamaiyei se wane,
"Matawuwuna saha to laugagayo taulauhekataena se wane, Eliya** taba
ye uyomabaguna?" 12 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Mamo-
hoi, Eliya ye laomabaguna na ginauli maudoidi ye kabinonohaidi. Yo
hinage Buka Tabuna unai se kuliyako se wane, 'Tau Natuna kabo ye
kamkamnakalili yo se laukwatakwataei.' 13 Na ya hededelaowa, Eliya ye
laomako,** na saha yababadi se nuwatuidi na se henuwadi wa tamowai
se ginaulidiko iya unai, doha iya wasana unai se kuliyako."

** **8:38:** Isi ganaganawalina: Yesu ye hedede siya isi ganaganawalina matawuwuna yodi hekasisi Yaubada unai meta nigele, doha maitawasola mwanena nige ye hekasisiyei. Kaniyona ede teina isi ta Yaubada nige se hekasisiyei yo nige se mode yona laugagayo udiyedi. (↑Ganawali).

** **9:11:** Eliya: Dius yodi nuwatu bena Eliya kabo se kita ye baguna ye uyoma tanoubu ta na kabo Keliso. Yo se nuwatui Eliya yona uyoma ne unai taba nige kamkamna ye hekalo. ** **9:13:** Eliya ye laomako: Yesu iya Yowane Babatiso ye hedehededei, yona laulau yo yona paisowa doha Eliya. Kabo hinage Mataiyo 11:13-14 yo Mataiyo 17:10-13 kwa hasilidi.

Yesu wawaya ye henamwanamwa
(Mataiyo 17:14-21, Luka 9:37-43)

14 Na kabo se lage kadi kahao wa udiyedi. Na bodalakilaki se
kitadi meta kadi kahao wa se tolohetakikilidi, yo hinage laugagayo
taulauhekataena hekadi maiyadiyao se haihaikawayagala. 15 Na ta-
mowai wa Yesu se kita meta kaluwadi se loi na se heloi se lau iya
se lautokiyei. 16 Na Yesu ye henamaiyedi ye wane, “Komiu saha kwa
haihaikawayagalaei?” 17 Boda wa luwadiwai tamowai hesau ye wane,
“Tanuwaga, natugu ya woyaiyama kalimwai. Yaluwa yababana iya ye
luwui, unai nige gonowana ye hedehedede. 18 Ena yaluwa yababana
iya ye hai kabo ye gabadobiyei bwatano ne unai, na kawana ne unai
kabo gwasapulo se pesa, yo hinage kawana ye kapuyahisi yo tauna
se todi. Yom hekahekatao ya kaibwadaidi bena yaluwa yababana ne
se hededehepesa na nige gonowadi.” 19 Na kabo Yesu ye hededelau
udiyedi ye wane, “Komiu isi ta, nige yomi sunuma! Kabo ya miya'uyo
lohana doha saha kalimiuyena? Kwa kamnayabayababa! Wawaya me
kwa baheiyama kaliguwai.” 20 Na kabo wawaya wa se woyalae Yesu
unai. Huyana yaluwa yababana Yesu ye kita ede wawaya wa ye gulidobi
bwatano unai. Ye tapitapipili yo ye gwasagwasapulo. 21 Yesu gama wa
tamana ye henamaiyei ye wane, “Kauyana teina kasiyebwa ta ye tubu
iya unai?” Tamana wa ye wane, “Ma gagilina unai. 22 Huya badobado
iya ye gabadobiyei kaiwa kalakalasina yo waila unai bena kabo ye un-
uhemwaloi. Na ena kowa gonowam, kabo ku katekamkamnaegai yo ku
saguigai.” 23 Yesu ye wane, “Ye saha to ku wane, ‘ena kowa gonowam’?
Ginauli maudoidi kabo se masalaha taukawamamohoiyeigau unai.”
24 Na gama wa tamana ma kalinalakilakina ye hededebui ye wane, “Ya
kawamamohoiyego! Na yogu sunuma gagilina ta unai ku saguigau.”
25 Na Yesu boda wa ye kitadi se laulaugogoima iya unai, ede ye hed-
edelau yaluwa yababana wa unai ye wane, “Yaluwa beyakolakolana yo
una'unana, yau ya hededelaowa, wawaya me ku pesagabae na tabu ku
luwu'uyo iya unai.” 26 Na yaluwa yababana wa ye yogahi ede wawaya
wa ye nukui na ye laugabaei. Na gama wa kana kao doha tamowai
boiboitana, unai boda wa yodi nuwatu bena ye boitako. 27 Na Yesu ye
kabilau wawaya wa nimana unai ye kabihetolo, ede ye tolo. 28 Na kabo
Yesu maiyana hekahekatao se mwalaesae numa kalona unai. Metai siya
se bom na se henamaiyei se wane, “Ye saha to nige gonowamai wawaya
ne unai yaluwa yababana ne ka hededehepesa?” 29 Yesu ye hededelau
udiyedi ye wane, “Yaluwa kana kao doha teina ta, meta tapwalolo mo
unai** kabo kwa hededehepesa.”

Yesu yona boita yo tolo'uyo ye hededehemasalaha'uyoi
(Mataiyo 17:22-23, Luka 9:43-45)

30 Kabo Yesu maiyana hekahekatao magai wa se laugabae na Galili
unai se laulau. Yesu nige ye henuwa bena tamowai kabina se kata meta
siya ede haedi, 31 matawuwuna yona hekahekatao wa ye hekatadi. Ye
hededelau udiyedi ye wane, “Tamowai hesau kabo Tau Natuna kana
ye walohai na ye moselaei tamowai nimadiwai na se unuhemwaloi.
Se unuhemwaloi na ye boita, na mayadai haiyona mulidiwai kabo ye
tolo'uyo.” 32 Na Yesu saha ye hedehededeidi ta meta yona hekahekatao

** **9:29:** Tapwalolo unai: Kulikuli beyabeyadi hekadi se kulitubei doha teina: tapwalolo yo kaihudi mo unai.

wa nige se nuwatulobai. Iyamo nige se henamaiyei, matawuwuna ede se matausi.

Kaiteya ye saekalili Yaubada matanawai?
(Mataiyo 18:1-5, Luka 9:46-48)

33 Na kabo se lage Kapelenauma unai. Siya numa hesau kalona unai, na Yesu ye henamaiyedi ye wane, “Komiu saha kwa hetahetala keda ne unai?” 34 Siya nige kalinadi, matawuwuna keda wa unai se bom se henahenamai'uyoidi luwadi ne unai kaiteya ye saekalili. 35 Yesu ye tulidobi na Saudoudoi-labui wa ye yoganedi na ye wane, “Yaubada matanaena kaiteya tamowai ye henuwa bena ye baguna, taba ye lau ye mulitamolosi, yo ye hemala heyayai tauhaina mamohoi.”

36 Na kabo Yesu ye kabilau wawaya gagilina hesau nimana unai. Ye kabihetolo matadiyena na ye labasiyama na ye wane, 37 “Taba kaiteya wawaya gagilina hesau doha teina ye yogaisini yau hesaguwai, meta yau ye yogaisinigau. Yo kaiteya ye yogaisinigau meta nige yau mo ya bom ye yogaisinigau, na tauhetamaligauma wa ye yogaisini.”

Kaiteya nige ye gudugudui da meta iya kada kaha hesau
(Mataiyo 18:6-9, Luka 9:49-50 yo 17:1-2)

38 Na Yowane ye hededelau Yesu unai ye wane, “Taulauhekata, tamowai hesau ka kita hesamyena yaluwa yababadi tamowai udiyedi ye hededehepesadi. Na ka hededelau unai taba ye kaiyawasi, matawuwuna iya nige kada kaha hesau.” 39 Yesu ye wane, “Tabu kwa hekahekaiyawasi, matawuwuna kaiteya laulaugigibwali ye ginauli yau hesaguwai, iya taba nige gonowana ye tolobuimwamwayau na ye hededeheyaheyababagau. 40 Kaiteya nige ye gudugudui da, iya meta tausaguida hesau. 41 Ya hededemamohoi: Kaiteya waila kaputina ye leyawa yau hesaguwai matawuwuna kowa Keliso yona meta unai maisana kabo ye hai.”

Yesu ye guguyaida bena tabu yababa kedadi udiyedi ta laulau

42 “Tausunumaegau hesau doha teina wawaya gagilina ta, ena tamowai hesau iya ye woyahesuwala na yababa ye ginauli, meta ye namwa mo taba weku lakilakina gadonawai se kau na se tudobiyei gabwawai. 43-44 Ena nimam hesau ye woyahesuwalago na yababa ku ginauli, ku bolihai. Ye namwa mo taba nimam kesega unai mauli nige kana siga ku hai, na kabo ma nimalabulabuim na ku lau kaiwa kalakalasina nige yona huyaboso unai.** 45-46 Yo ena kaem hesau ye woyahesuwalago na yababa ku ginauli, meta ku bolihai. Ye namwa mo kaem kesega unai mauli nige kana siga ku hai, na kabo ma kaelabulabuim na Yaubada ye gabalaego kaiwa kalakalasina unai.** 47 Yo hinage ena matam hesau ye woyahesuwalago yababa unai, ku lamohai na ku gabaei. Ye namwa mo taba matam kesega na Yaubada yona basileiya unai ku lage, na kabo ma matalabulabuim na Yaubada ye gabalaego kaiwa kalakalasina unai,
48 ‘temenai mwatamwata buluma taukaikaidi taba nige se mwaloi,
yo kaiwa nige yona kababoso.’ *(Aisaiya 66:24)*

** **9:43-44:** Nimakulikuli beyabeyadi hekadiyo se kuli doha teina lausoisoi 44 unai: temenai mwatamwata buluma taukaikaidi taba nige se mwaloi, yo kaiwa nige yona kababoso.

** **9:45-46:** Kaiwa kalakalasina unai: Kulikuli beyabeyadi hekadiyo se kuli doha teina lausoisoi 46 unai: temenai mwatamwata buluma taukaikaidi taba nige se mwaloi, yo kaiwa nige yona kababoso.

49 Yaubada kabo ye hekalitagomiu kaiwa kalakalasina unai.**
50 Kalita meta ye namwa, na taba ye tomatoma, kabo idohagi na
ye kalita'uyo? *Nige gonowana!* Taba kalita kalimiuwai ** yo kwa
hainuwakesega na kwa miya."

10

Paliseya tamowaidi Yesu unai inawase laugagayona se henamaiyei (Mataiyo 19:1-12)

1 Yesu ye dalahai ye lau Yudeya tehana hesau unai ye lage, iya ede
Yolidani sagasagana halitana kawasina ne unai. Temenai hinage bo-
dalakilaki se lagegogoma Yesu unai na ye hekatadi. Iya yona laulau doha
tenem. 2 Huyana ne unai kabo Paliseya tamowaidi hekadi se laoma iya
unai bena se laukita ede se henamaiyei se wane, "Taba tamowai hesau
mwanena ye inawasei, meta ye dudulai?" 3 Na Yesu ye henamaiyedi ye
wane, "Mose yona laugagayo sahasahana ye leyawa?" 4 Se wane, "Mose
ye talam bena tamowai ye inawase, na ye wane bena inawase pepwana
ye kulibagunai, kabo gonowana mwanena ye hetamali ye lau." 5 Na Yesu
ye hededelau udiyedi ye wane, "Teina laugagayo ta Mose ye kuli komiu
yomiu, matawuwuna nuwamiu se kwailolokalili. 6 Huyana Yaubada
tanoubu ta ye hetubu meta loheya yo waihiu ye ginaulidi.** 7 Unai ede
loheya kabo tamana yo sinana ye laugabaedi na ye patulau mwanena
unai, 8 na siya taudi labui se hemala buluma kesega.** Unai siya nige
tamowai labui, na se hemala tamowai kesega. 9 Unai Yaubada saha ye
tolekesegai meta tabu tamowai hesau ye hetatagwaligwali."
10 Huyana se uyo numa kalona unai ede yona hekahekatao Yesu yona
hedehedede wa se henamaiyei. 11 Na ye hededelau udiyedi ye wane,
"Kaiteya tamowai mwanena ye inawasei na waihiu hesau ye tawasolai,
meta iya ye ganawali. 12 Yo kaiteya waihiu iya mwanena ye inawasei na
loheya hesau ye tawasolai, meta iya hinage ye ganawali."

Yesu ye kaibwada Yaubada unai kabo wawayao ye kitahetetedi (Mataiyo 19:13-15, Luka 18:15-17)

13 *Huya hesau kabo* tamowai hekadi wawayao gagilidi se woyalaedi
Yesu unai bena kabo ye kabitonogidi *yo ye hededehenamwadi.* Na
yona hekahekatao wa tamowai wa se hededehekaiyawasidi. 14 Yesu
ye kitadi na ye koipili ede ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi
ye wane, "Wawayao gagilidi ne bena se laoma kaliguwai, na tabu kwa
guduguduidi, matawuwuna tamowai yodi sunuma doha teina wawayao
ta meta galewa basileiyana ne siya yodi. 15 Ya hededemamohoi: Kaiteya
tamowai Yaubada yona basileiya nige ye hai ma sunumana doha
wawaya gagilina ta, meta taba nige ye lusola Yaubada yona basileiya
unai." 16 Na kabo wawayao wa ye labasidi na nimana ye tolesaedi
kewadiwai na ye hededehenamwadi.**

** **9:49:** Ye hekalitagomiu kaiwa kalakalasina unai: Kalita meta Isalaela unai se tole kai hekadiyo udiyedi na bena ye bawa ye loha na tabu ye pwasa, yo kalita hinage kaitalasam kabahe'a'adi (Lewitikasi 2:13). Hedehedede hekalitagomiu kaiwa kalakalasina unai ne kaniyona nuwana hekamkamna unai Yaubada yona tamowai ye kabinonohaidi na se a'a yo se namwa iya matanawai. ** **9:50:** Kalita meta hinage kawakeha yo nuwadaumwali miyamiyadi heyaheyasonidi. ** **10:6:** Genese 1:27 ** **10:8:** Genese 2:24 ** **10:16:** Ye hededehenamwadi: Yesu ye kaibwada Yaubada unai bena wawayao ne ye kitahetetedi.

Tamowai gogogogona Yesu unai mauli nige kana siga henamaina ye henamaiyei
(Mataiyo 19:16-30, Luka 18:18-30)

17 Yesu ye hetubu bena ye dalahai, na tamowai hesau ye heloi ye
laoma ye tulibono Yesu talanuwana wa unai na ye henamaiyei ye wane,
“Tanuwaga namwanamwana, taba saha ya ginauli kabo mauli nige
kana siga ya hai?” 18 Yesu ye hededelau unai ye wane, “Ye saha to
ku wane yau ya namwa? Nige tamowai hesau ye namwa, na Yaubada
ye bom mo. 19 Laugagayo kabidi ku kata: Tabu ku kaiunu, tabu ku
ganawali, tabu ku kaiwahali, tabu lauhetala unai ku hededelupolupo,
tabu tamowai hesau ku lupohai, yo hinage tamam yo sinam ku heka-
sisiyedi.” 20 Tamowai wa ye wane, “Taulauhekata, ma gagiligu unai
ye laoma teina meta laugagayo maudoidi ta ya miyawatanidi.” 21 Yesu
ye kitalau ma gadosisina na ye wane, “Kabikabi kesega mo sola nige
ku ginauli. Yom gogo maudoidi ku lokunegabaedi, na monidi ne ku
moseidi taudehadeha yodi, na kabo galewa ne unai ku wasawasa. Na
kabo ku laoma ku hemuliwatanigau.” 22 Hedehededе wa ye lapui ede ye
siliyata na ye dalahai ye lau ma nuwakamkamnana, matawuwuna ede
ye gogokalili.
23 Kabo Yesu yona hekahekatao ye kitahetakikilidi na ye hededе-
lau udiyedi ye wane, “Tamowai gogogogodi bena se lusola Yaubada
yona basileiya unai meta ye pilipilikalili.” 24 Yona hedehededе wa
unai se siliyata. Na ye hedede'uyo ye wane, “Natuguwao, Yaubada
yona basileiya lusolana meta ye pilipilikalili. 25 Doha kamela nige
gonowana diu duhanawai ye lusola, gonogonowana doha tamowai
gogogogona, iya hinage nige gonowana ye lusola Yaubada yona basileiya
unai.” 26 Yesu yona hekahekatao wa kabo se siliyatakalili na se
henahenamai'uyoidi se wane, “Kaiteya kabo mauli nige kana siga ye
hai?” 27 Yesu ye kitalau udiyedi na ye wane, “Tamowai kalidiwai
nige gonowadi, na Yaubada kalinawai. *Iya gonowana tamowai ye haidi
se lau yona basileiya unai,* matawuwuna Yaubada ginauli maudoina
gonowana ye ginaulidi.”
28 Na Petelo ye hededelau Yesu unai ye wane, “Kai kabo idohagi?
Yoma gogo maudoidi ka laugabaediko na ka hemuliwatanigo.” 29 Yesu
ye hededelau udiyedi ye wane, “Ya hedededemamohoi: Kaiteya yona
numa, kana kahao, lounao, tamana, sinana, natunao, yo yona koya
ye laugabaedi yau debaguwai yo ewaneliya debanawai, 30 teina huya
ta unai Yaubada kabo ginauli maudoidi udiyedi ye kainauyakaliliyei,
yona numa, kana kahao, lounao, sinana, natunao, yo yona koya kabo se
badokalili. Yo hinage pilipili kabo ye hekalodi, na malaitom huya kabo
mauli nige kana siga ye hai. 31 Na tamowai ta kitahesae'useidi meta se
bado kabo se laoma se dobi, na tamowai ta kitadobidobiyei'useidi wa
meta se bado kabo se laoma se sae.” **

Yesu yona boita hedehededena hehaiyonana
(Mataiyo 20:17-19, Luka 18:31-34)

** **10:31:** Lausoisoi ta meta Maleko yona kulikuli wa unai ye kuli, Na taubaguna se bado kabo se mulita, na taumulita se bado kabo se baguna. Teina unai Yesu tauhemuliwatanina, siya tanoubu ta unai tamowai dobidobidi yo dehadehadi, yo Dius yodi tauwoyawoya tamowaidi ye heyasoniyedi.

32 Yesu yona hekahekatao ye bagunaedi se laulau Yelusalema. Yona
hekahekatao wa se siliyata yo tauhemuliwatanina hekadiyo wa se
matausi. Iya kabo yona hekahekatao wa ye woyahesuwaladi na ye
hededehemasalaha udiyedi saha kabo ye tubu iya unai 33 ye wane,
“Kwa lapulapuinamwanamwa! Teina ta saesae Yelusalema. Na temenai
taukaitalasam tauwoyaidi yo laugagayo taulauhekataena udiyedi kabo
tamowai hesau Tau Natuna kana ye walohai. Kabo se koitalaliu na
se hekasa bena se unui, na kabo se moselaei dagela tamowaidiyao
kalidiwai. 34 Na siya kabo se talatalawasiyei yo se kaikaisoi yo se pidili yo
kabo se unuhemwaloi. Na mayadai hehaiyonana unai kabo ye tolo'uyo.”

Yamesi yo Yowane yodi kaibwada
(Mataiyo 20:20-28)

35 Sebedaiyo natunao Yamesi yo Yowane se laoma Yesu unai se wane,
“Tanuwaga, saha ka kaibwadai ne, ka henuwa bena ku ginauli yomai.”
36 Yesu ye henamaiyedi ye wane, “Komiu saha kwa henuwa bena ya
leyawa?” 37 Na se wane, “Ku hededehesunumagai taba yom basileiya
unai kai tauma labui kabo teha saesaena unai ka tuli, hesau kowa
nimakahatum na hesau seuseulim unai.” 38 Na Yesu ye hededelau
udiyedi ye wane, “Komiu saha kwa kaikaibwadai ta meta nige kabina
kwa kata. Kaputina yau kabo unai ya numa ne, gonowamiu kabo unai
kwa numa? Yo hinage babatiso kabo ya hai** ne gonowamiu kabo kwa
hai?” 39 Na se wane, “Kai gonowamai.” Kabo Yesu ye wane, “Mamohoi,
komiu kabo kagu kaputi ne unai kwa numa, yo yogu babatiso ne unai
kabo kwa babatiso, 40 na yau nige gonowana ya hineli kaiteya kabo
kahatugu unai ye tuli yo kaiteya seuseuligu unai ye tuli. Teina kabatuli
ta tamagu ye hinelinonohaidiko kaiteyadi kabo udiyedi se tuli.”
41 Yamesi yo Yowane yodi hedehedede wa hekahekatao hekadiyo wa
se lapui ede se koipili. 42 Kabo Yesu ye yogagogoidi na ye wane, “Komiu
kabina kwa kata meta dagela tamowaidi yodi wasawasa yodi tamowai
se tanuwagaidi yo idohagi yodi tauwoyawoya laugagayo bayabayaona
unai se loinaedi. 43 Na komiu tabu doha tenem. Kaiteya ye henuwa bena
yomi bada, iya taba yomi heyayai tauhaina. 44 Yo kaiteya ye henuwa
bena ye baguna luwamiuyena, meta iya tamowai maudoidi yodi heyayai
tauhaina. 45 Matawuwuna Tau Natuna ye laoma nige bena tamowai iya
yona se paisowa, na iya bena tamowai yodi ye paisowa na yona mauli ye
mosegabaei na unai tamowai maudoidi ye hemaisahaidi na se mauli.”

Yesu Batimaiyo matana ye helaladi
(Mataiyo 20:29-34, Luka 18:35-43)

46 Yodi kabalau wa unai kabo se lage Yeliko unai. Na Yesu maiyana
hekahekatao yo bodalakilaki maiyadiyao magai wa se laugabae, na
tamowai matagibugibuna hesau hesana Batimaiyo, Timaiyo natuna,
keda dedekanawai ye tutuli na ye kaikaibwadamoni. 47 Na huyana
Batimaiyo wasa ye lapui meta Yesu Nasaleta tamowaina ye laolaoma
dedekana ne unai, kabo ye yogalau unai ye wane, “Yesu, Dawida natuna,
ku katekamkamnaegau!” 48 Na tamowai gwaudi iya se dilai se wane, “Ku
mwanou!” Na iya kabo ye yogalakilaki na ye wane, “Dawida natuna,
ku katekamkamnaegau!” 49 Ede Yesu ye talutolo na ye hededelau yona

** **10:38:** Kaputina yau kabo unai ya numa ne, yo, babatiso kabo ya hai ne: Teina hedehedede labui ta kaniyodi ne meta kesega, iya ede Yesu hekamkamna kabo ye hekalo ne heyaheyasonina.

hekahekatao wa udiyedi ye wane, “Tamowai ne kwa yoganeiyama.”
Ede se yogalau unai se wane, “Nuwam ye talu na ku tolo! Yesu ye
yoganeigo!” 50 Taumatagibugibu wa kana kwama ye haigabaei na ye
kamposi na ye lau Yesu unai. 51 Yesu iya ye henamaiyei ye wane, “Saha
ku henuwa bena ya ginauli kalimwai?” Tamowai matagibugibuna
wa ye wane, “Kagu tanuwaga, ya henuwa taba matagu ku helaladi.”
52 Yesu ye hededelau unai ye wane, “Ku lau, yom sunuma debanawai ku
namwanamwa.” Na mahanana ne unai tamowai wa matana se lala ede
Yesu ye hemuliwatani keda wa unai se lau.

11

Yesu se hailobai yo se hedebasae doha wasawasa Yelusalema unai
(Mataiyo 21:1-11, Luka 19:28-38, Yowane 12:12-19)

1 Yesu ma kana bodao Yelusalema se hanahanawui, na se lage
Betepage yo Betaniya dedekadiwai, Olibe koyana unai. Na kabo yona
hekahekatao labui ye hetamalidi se lau 2 na ye hededelau udiyedi ye
wane, “Kwa lau na magai ne unai kabo donki natuna kwa kita se pai-
hekahini duu unai, sola nige tamowai hesau ye tulisae unai. Kwa yailihai
na kwa woyaiyama. 3 Ena tamowai hesau ye henamaiyeigomiu ye wane,
‘Saha temeta kwa ginauli?’, kabo kwa wane, ‘Guiyau ye henuwa na
mahana kubwakubwa mo unai kabo ye hetamali'uyoiyama.’ ” 4 Se lau
ede donki natuna wa se kita duu unai se paihekahini. Se yaiyaili, 5 na
tamowai hekadi temenai se totolo se hededelau kalidiwai se wane, “Ye
saha to donki natuna ne kwa yaili?” 6 Yesu saha ye hedede kalidiwai
wa gonogonowana hinage se hedede udiyedi ede suisui wa se talamyei.
7 Donki natuna wa se woyai se laeyama Yesu unai. Na kadi kwama se
tolesaedi kewana ne unai, na Yesu ye tulisae unai. 8 Tamowai hekadi
kadi kwama se yesedi keda wa unai, na hekadi hinage kaiwa lagadi se
bolidi na keda wa unai se yesedi. 9 Kaiteyadi se baguna yo se mulita na
Yesu maiyadi se laulau meta se heyoheyoga se wane,
“Hosana!”**
“Ka hedebasaego, kowa Guiyau hesanawai ku laoma!”**
10 “Ka hedebasaego, kowa kama kulutubu Dawida kana isimulita. Ku
laoma ku tanuwagaigai!”
“Hosana saesaekalilina!”
11 Na kabo Yesu ye lusae Yelusalema na ye mwalae Numa Tabuna
bakubakuna unai na ginauli maudoidi ye kitasipwaidi. Na ye hetubu
ye meimeilahi, unai Numa Tabuna bakubakuna wa ye pesagabae, na
maiyana hekahekatao se uyo Betaniya.

Yesu kaiwa ye kawagulaiyei
(Mataiyo 21:18-19)

12 Mala ye tom kabo Betaniya se laugabae se laulau na Yesu ye
tauhasahasali. 13 Kedalohawai ye kitalau kaiwa hesau** ma lugulugu na
ye kita, ede kaniyona hesabana ye lau. Na ye kita wa meta lugugaibuna,
matawuwuna kaiwa wa nige yona huyakaniyo. 14 Ede Yesu kaiwa wa ye

** **11:9:** Hosana meta kalina Alamaiki hedehededena, na kaniyona ede, Ya kaibwadaigo, ku saguigau! Na Yesu yona huyamiyawai hedehedede ta unai Yaubada se hedebasaei, doha se wane, Yaubada galewa unai ta hedebasae! ** **11:9:** Same 118:25-26 ** **11:13:** Kaiwa ta hesana ede fig dimdim unai, na kaniyona se kamnakalili.

kawagulaiyei ye wane, “Taba nige tamowai hesau kaniyom ye kai'uyoi.”
Yona hekahekatao hedehedede wa se lapui.

Yesu taulokune ye henakudi se pesa Numa Tabuna bakubakuna unai
(Mataiyo 21:12-17, Luka 19:45-48, Yowane 2:13-22)

15 Na kabo se lage Yelusalema ede Yesu ye mwalae Numa Tabuna
bakubakuna unai. Na ye hetubu taulokune yo tauhemahemaisa ye
henakudi se pesa. Yo hinage moni tauheduhedudu yodi hatahata ye
kahalabuidi. Yo kaitalasam bunebunediyao taulokunedi yodi kabatuli
ye buikahalaedi. 16 Na ye laugagayoidi tabu tamowai hesau lokune ye
bahei na ye mwalae Numa Tabuna bakubakuna unai. 17 Yona lauhekata
wa unai ye hededelau udiyedi ye wane, “Se kuliyako se wane:
‘Yogu numa meta tamowai maudoidi yodi kabatapwalolo numana.’
(Aisaiya 56:7)
Iyamo komiu kwa hai ye hemala taukaikaiwahali yodi kabamiya.”
18 Taukaitalasam tauwoyaidi yo laugagayo taulauhekataena hekadi
yona hedehedede se lapui ede keda se wase bena taba idohagi kabo se
unui. Na Yesu se matausiyei, matawuwuna ede tamowai gwaudi yona
lauhekata wa se nokoei.
19 Ye meimeilahi ede Yesu maiyana hekahekatao Yelusalema se lau-
gabaei.

Sunuma gigibwalina Yesu ye lauhekataei
(Mataiyo 21:20-22)

20 Malatomtomyena se uyo Yelusalema na se laulau ede kaiwa wa se
kita meta ye wowoya yo ye pogi. 21 Saha ye tubu wa Petelo nuwana ne
unai ye sae ede ye hededelau Yesu unai ye wane, “Tanuwaga, ku kitalau!
Lahi kaiwa wa ku kawagulaiyei wa ye pogi.” 22 Kabo Yesu ye hededelau
udiyedi ye wane, “Yaubada kwa sunumai. 23 Ya hededemamohoi: Ena
hesau ye hededelau teina kuduli ta unai ye wane, ‘Ku tuudobiyego
gabwa ne unai’, na nige ye nuwalabulabui, na ye sunuma mo bena yona
kaibwada ne Yaubada kabo ye ginauli, meta kabo Yaubada ye ginauli.
24 Unai ya hededelaowa, tapwalolo unai saha kwa kaibwadai na kwa
sunumai meta kwa hai, kabo Yaubada ye leyawa. 25-26 Na yomi huyatap-
walolo Yaubada unai, na ena yomi pilipili kami kahao hekadi udiyedi,
bena kwa nuwatugabaedi, metai kabo Yaubada tamamiu galewa unai
yomi yababa hinage ye nuwatugabaedi.”**

Yesu yona gigibwali se henamaiyei
(Mataiyo 21:23-27, Luka 20:1-8)

27 Kabo se lage'uyo Yelusalema unai na Yesu Numa Tabuna
bakubakuna unai ye taitaihileede taukaitalasam tauwoyaidi yo
laugagayo taulauhekataena yo tamowai lakilakidi se laoma iya unai
28 na se henamaiyei se wane, “Kaiteya yona gigibwaliyena teina laulau
ta ku ginaulidi, yo kaiteya yom dudulai ye haiyawa na taulokulokune
wa ku henakuhepesadi?” 29 Yesu ye hededebui ye wane, “Kabo hinage
henamai hesau ya henamaiyeigomiu. Na ena yogu kwa hedehedede,
kabo hinage ya hededehemasalaha kaiteya yona gigibwaliwai teina
ginauli ta ya ginaulidi. 30 Yowane yona gigibwali haedi ye hai na ye

** **11:25-26:** Lausoisoi 26 meta kulikuli beyabeyadi hekadiyo mo se kuli doha teina: “Ena taba komiu yodi yababa ne nige kwa nuwatugabaedi, meta hinage tamamiu galewa unai yomi yababa taba nige ye nuwatugabaedi.”

hebahebabatiso? Yaubada unai o tamowai udiyedi? Hage, yogu kwa hedehedede.”
31 Siya se bom se henahenamai'uyoidi se wane, “Taba ta wane, ‘Yaubada unai ye hai’, iya kabo ye wane, ‘Ede ye saha to nige kwa kawamamohoiyei?’ 32 O taba ta wane, ‘Tamowai udiyedi’, kabo boda se heyababada.” (Na boda se matausiyedi, matawuwuna maudoidi Yowane se kitayako meta iya peloweta mamohoina.) 33 Unai kabo se hededelau Yesu unai se wane, “Nige kabina ka kata.” Unai Yesu ye wane, “Kabo yau hinage taba nige yomiu ya hedehedede kaiteya yona gigibwali unai ginauli ta ya ginaulidi.”

12

Taukitakitahetete yababadi palabolena
(Mataiyo 21:33-46, Luka 20:9-19)

1 Na kabo Yesu ye hetubu ye hededepalabole tamowai lakilakidiyao wa kalidiwai ye wane, “Tamowai hesau wine koyana** ye kumai, na ye ganahetakikili, wine kaniyodi kabatamtam ye ginauli, yo kabayaiyaiwa numana ye kabi. Na kabo yona wine koyana ye mosei taukitakitahetete hekadiyo kalidiwai na ye lau magai hesau keda lohaloha unai. 2 Wine yona huyakaniyo ye lage ede yona heyayai tauhaina hesau ye hetamali ye lau taukitakitahetete wa kalidiwai bena koya tanuwagana yona wine kaniyona ye haidi. 3 Taukitakitahetete wa heyayai tauhaina wa se kelebesi yo se pidili, na se hetamali ye uyo ma nimagaibuna.
4 Heyayai tauhaina hesau ye hetamali'uyoi. Iya kuluna se koilapai yo se kabihenayaikaliliyei. 5 Hinage hesau ye hetamali'uyoi. Iya se koihemwaloi. Na gwaudi kabo ye hetamalidi se lau, meta hekadiyo se pidilidi yo hekadiyo se koihemwaloidi. 6 Laulau te ye lau ee iya natuna tahunuwana ye bom mo maiyana se miyamiya. Na ye hetamalimulitai na ye nuwatui ye wane, ‘Yau natugu, unai kabo se hekasisiyei.’ Na ye lau. 7 Taukitakitahetete wa se kita ye laolaoma ede se koitalaliu se wane, ‘Teina ta koya tanuwagana natuna tahunuwana. Kwa laoma ta koihemwaloi, na yona gogo kabo ta hai yoda.’ 8 Na se kelebesi se koihemwaloi na se gabaedikwaei gana dagelana wa unai.
9 Koya tanuwagana kabo saha ye ginauli? Iya kabo ye laoma koya taukitakitahetetena wa ye unuhemwaloidi, na kabo wine koyana wa ye moselaei tamowai hekadi se kitahetete. 10 Komiu taba kabina kwa kata Buka Tabuna unai saha se kuli wa,
‘Taukabinuma weku se subu'usei wa meta ye hemala kabakabinuma wekuna namwanamwana yo saesaekalilina.
11 Teina ta meta Guiyau ye ginauli, na matadaena kitakitana meta ye namwakalili.’” *(Same 118:22-23)*
12 Yesu yona palabole wa Dius yodi tamowai lakilakidiyao wa se nuwatulobai meta siya kadi hedehedede, unai bena se kabihekahini. Iyamo boda wa se matausiyedi, unai ede se laugabaei.

Takisi monina hedehededena
(Mataiyo 22:15-22, Luka 20:20-26)

** **12:1:** Wine koyana meta tano hesau maimaina hesana ede wine kabakumaina. Tamowai wine kaniyodi se gigidi na se tamdi, meta kaedi se hepaisowa se utuhihi kabatamtam tehanawai. Masina wa se ini waina pakudi udiyedi na se tole ye lau ee ye bui na ye bayao. Numanuma ne hesana ede waina. Waina wa ye hemala mayadai badobado numanumana siya Dius kalidiwai.

13 Huya hesau kabo Paliseya tamowaidi yo Heloda yona tamowai
hekadi se hetamalidi se lau Yesu unai yona hedehedede unai bena
se hekalabesibesi. 14 Se lage iya unai kabo se wane, “Taulauhekata,
kabina ka kata meta kowa ku dudulai. Tamowai nige ku matausiyedi,
matawuwuna tamowai nige ku hekasisigaibuidi. Na Yaubada yona keda
mamohoina mo ku lauhekataei. Ye dudulai kabo takisi ka mosei Sisa**
unai o nige? 15 Kabo ka tole o tabu ka toletole?”

Yodi kailupolupo Yesu ye kita na ye wane, “Idohagi to bena kwa
lautonogigau? Hage, denali** hesau kwa leyama ya kita.” 16 Ede denali
wa se mosei Yesu unai na ye wane, “Teina kaiteya kana kao yo hesana?”
Se wane, “Sisa.” 17 Kabo Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Saha Sisa
yona, kwa mosei Sisa unai, na saha Yaubada yona, kwa mosei Yaubada
unai.” Hedehedede wa se lapui ede se nokoeikaliliyei.

Tautolo'uyo meta nige se tawatawasola
(Mataiyo 22:23-33, Luka 20:27-40)

18 Sadusiya** tamowaidi yodi nuwatu tauboiboita taba nige se
tolo'uyoma. Na se laoma Yesu se henamaiyei se wane, 19 “Taulauhekata,
Mose yona kulikuli unai ye wane, ena tamowai hesau ye boita, na
mwanena ye miyamiya, na nige natunao, meta bena kana kaha hesau
kwabulina ne ye tawasolai na natunao ye labasidi, kabo se hemala
kana kaha wa natunao.** 20 Huya hesau tamowai hesau natunao loh-
eloheyao badodi haligigi-labui. Taubaguna ye tawasola, nige natunao,
na ye boita. 21 Kana kaha helabuina kwabuli wa ye tawasolai. Iya
hinage nige natunao, na ye boita. Na hehaiyonadi ye tawasolai wa
gonogonowana. 22 Yodi haligigi-labui waihiu kesegana wa se tawasolai,
na nige natudiyao. Sine wa kabo hinage ye boita. 23 *Unai yoma*
henamai ede teina: Badodi haligigi-labui wa meta waihiu wa se tawa-
solai, na tolo'uyoma unai waihiu wa kabo kaiteya mwanena?” 24 Yesu
ye hededelau udiyedi ye wane, “Komiu kwa nuwapwanopwanokalili
matawuwuna kulikuli tabudi yo Yaubada yona gigibwali nige kabidi
kwa kata. 25 Huyana tauboiboita se tolo'uyoma taba nige se tawasola
yo taba nige se hetahetawasola. Na siya kadi kao kabo doha galewa
aneludiyao. 26 Na tauboiboita yodi tolo'uyoma Mose yona buka unai
saha ye kuli wa kwa hasili e nige? Temenai, Yaubada ye taumasalaha
kaiwa hesau unai, na kana kao doha kaiwa ye kalapulupululu. Na ye
hededelau Mose unai ye wane,

‘Yau Abelahama yona Yaubada, yo Isako yona Yaubada, yo Yakobo
yona Yaubada.’ *(Esodo 3:6)*

27 Yaubada ta iya nige tauboiboita yodi Yaubada, na iya taumaumauli mo
yodi Yaubada. Komiu nuwamiu se pwanopwanokalili.”

** **12:14:** Sisa meta Loma tamowaidi yodi wasawasa saesaena. Buka Suau unai *kaisala* se hepaisowa, na kalinadaena meta Dimdim yodi katakataena ta watani. ** **12:15:** Denali meta Loma tamowaidiyao yodi moni hesau, yo yodi takisi ne unai se hemaisadi. ** **12:18:** Sadusiya meta Dius kadi boda hesau. Siya meta Dius babadadiyao Sunedeli unai se bado na kabo hekadiyo. Hinage se gogokalili. Se tolobayao laugagayo bukadiyao haligigi (Genese ye lau Dutelonomi) udiyedi. Na yodi nuwatu doha teina: Teina tanoubu ta meta kabamiya namwanamwana. Unai boita tolo'uyona siya nige se kawamamohoiyei yo hineli mayadaina yo mauli hesau matada ne unai nige se nuwatui. ** **12:19:** Dutelonomi 25:5-6 ku hasili.

Laugagayo saesaekalilidi
(Mataiyo 22:34-40, Luka 10:25-28)

28 Na laugagayo taulauhekataena hesau ye laoma ede saha se hetahetaladi wa ye lapuidi. Ye nuwatulobai meta Yesu hedehededе namwanamwadi ye hedededi udiyedi, ede ye henamai Yesu unai ye wane, "Mose yona laugagayo maudoidi udiyedi meta sahasahana ye baguna ede?" 29 Yesu ye wane, "Teina laugagayo saesaekalilina ede:

'Isalaela tamowaidi, kwa lapulapui! Guiyau yoda Yaubada, iya Guiyau kesega mo. 30 Guiyau yom Yaubada ku gadosisiyei ma nuwam maudoina, ma yaluwam maudoina, yom nuwanuwatu maudoina unai, yo ma bayaom maudoina.' *(Dutelonomi 6:4-5)*

Teina ta laugagayo bagubagunana. 31 Helabuina ede teina:

'Kowa helem taumiya tamowaina ku gadosisiyei, doha ku bom ku gadosisiyeigo.' *(Lewitikasi 19:18)*

Teina laugagayo labui ta se saekalili na kabo hekadi wa." 32 Na kabo laugagayo taulauhekataena wa ye wane, "Tanuwaga, saha ku hedede wa meta ye dudulai. Ye mamohoikalili meta Yaubada kesega mo, na nige Yaubada hesau, iya ye bom mo Yaubada. 33 Yaubada bena ta gadosisiyei ma nuwada maudoina, yo ma sonogada maudoina, yo ma bayaoda maudoina. Yo heleda taumiya tamowaina bena ta gadosisiyei, doha ta bom ta gadosisi'uyoida. Teina laugagayo ta se saekalili ede, na kabo kaitalasam gabugabudi yo kaitalasam hekadi." 34 Yesu ye kita meta tamowai wa ye sibasiba, unai ye wane, "Kowa Yaubada yona basileiya ku hanahanawuiko." Mulina ne unai nige hesau ye nuwabao bena kalinawai henamai hesau ye henamai'uyo.

Dawida natuna hedehededena
(Mataiyo 22:41-46, Luka 20:41-44)

35 Huya hesau kabo Yesu Numa Tabuna bakubakuna unai ye laulauhekata na ye henamaiyeidi ye wane, "Matawuwuna saha to laugagayo taulauhekataena se hedede bena Keliso meta Dawida natuna? 36 Yaluwa Tabuna yona gigibwali unai Dawida ye hedede ye wane,

'Guiyau ye hededelau yogu guiyau unai ye wane,

"Nimatuutuuguyena ku tuli** ye lau ee kam waiunu ya toledi kaem guninaena
na se hemala kaem kabatoledi." ' *(Same 110:1)*

37 Dawida Keliso hesana ye katai Guiyau. Na komiu yomi nuwatu saha, idohagi na iya hinage Dawida natuna?" Bodalakilaki wa se lapui meta nuwadi se namwa.

Yesu laugagayo taulauhekataena ye hededeheyababadi
(Mataiyo 23:1-36, Luka 20:45-47)

38 Yona lauhekata unai Yesu hinage ye hededelau udiyedi ye wane, "Laugagayo taulauhekataena bena kwa kitanamwanamwaedi. Yodi taitaihile udiyedi se henuwa bena kwama lohalohadi** se luwuidi yo kabalokulokune udiyedi bena tamowai se lautokiyeidi ma hekasisidi, 39 yo hinage sunago yo kabakaikaigogo udiyedi kabatuli namwanamwadi se henuwadi. 40 Na kwabukwabuli yodi numa se lupohaidi, yo yodi

---

** **12:36:** Nimatuutuuguyena ku tuli: Nimatuutuuna unai kabatulina ne meta tamowai saesaedi yodi kabatuli. ** **12:38:** Kwama lohalohadi meta tamowai saesaedi kabakitalobaidi, na tamowaigaibu nige gonowana kwama lohalohadi se likwadi.

tapwalolo se helohadi bena kabo tamowai se nokoeidi. Tamowaidiyao
ne Yaubada kabo ye hekamkamnakaliliyeidi."

Kwabuli dehadehana yona kainauya
(Luka 21:1-4)

41 Kabo Yesu ye tuli moni kaba'usa'usa dedekadiwai na ye kaikaikewa
na boda se monimonitole. Tamowai monimonidi yodi moni lakilakidi
se usaidi kaba'usa'usa wa kalodi udiyedi. 42 Na kabo kwabuli dehade-
hana hesau ye laoma, na pene gagilidi labui ye usaidi. Pene labui wa
lakidi meta se gagilikalili. 43 Yesu yona hekahekatao ye yoganedima
na ye hededelau udiyedi ye wane, "Ya hededemamohoi. Teina kwabuli
dehadehana ta kainauya lakilakikalilina ye tole, na kabo maudoidi ne.
44 Matawuwuna ede siya yodi moni lakilakidi udiyedi na kabo hisa mo se
haidi na se toledi, na iya yona deha unai yona moni maudoina kalinawai
ye tolehegehe."

13

Yesu Numa Tabuna koigwaligwalina ye hededenonohai
(Mataiyo 24:1-2, Luka 21:5-6)

1 Yesu maiyana hekahekatao Numa Tabuna unai se pesa, na yona
hekahekatao wa hesau ye hededelau Yesu unai ye wane, "Tanuwaga,
numa lauyahidi ne wekudi woiyawa'udoidi ne sola ku kitadi yo hinage
numa namwamuyomuyoudi ne!"** 2 Yesu ye wane, "Teina numa yo
woyo lakilakidi maudoidi ta kwa kitadi. Taba nige weku hesau ye kaita-
lae yona hali weku kewanaena, na maudoidi ne kabo se tatagwaligwali."

Tanoubu yona huyagehe hekihekinoina
(Mataiyo 24:3-14, Luka 21:7-19)

3 Muliyena kabo Olibe koyana unai Yesu maiyana hekahekatao se
tutuli na Numa Tabuna se kaikaikewalaei. Na Petelo, Yamesi, Yowane
yo Andeleya se bom se laoma Yesu unai na se henamaiyei se wane,
4 "Taba yomai ku hedede, teina ginauli ta kaiuyana kabo se tubu, yo
hekihekinoidi saha udiyedi bena ka kitalobai meta kabo se masalaha?"
5 Yesu ye wane, "Kwa kitakitanamwanamwa! Tabu tamowai se lupo-
haigomiu. 6 Tamowai se bado kabo hesaguyena se laoma na se wane,
'Yau Keliso ede,' na tamowai gwaudi se lupohaidi. 7 Huyana iyala
wasadiyao yo hinage iyala wasalupolupodiyao kwa lapuidi, tabu kwa
matausi. Teina ginaulidi ta kabo se tubu, na tanoubu ta yona huyagehe
meta sola. 8 Boda hesau kabo boda hesau se lulululu'uyoidi, basileiya
hesau yo basileiya hesau kabo se hai'iya'iyala'uyoidi. Yo mwaniku-
niku teha udoi udoi udiyedi yo hasahasali hinage. Hekihekinoi ta
yodi tubutubu meta kana kao doha sine diyadiyakana ye hetubu bena
ye labalaba. 9 Komiu kwa kitakitanamwanamwaegomiu! Tamowai
kabo se laegomiu kabalaulauhetala udiyedi, yo sunago kalodi udiyedi
kabo se pidiligomiu. Yau debaguwai kabo se woyalaegomiu kwa tolo
tamowai lakilakidiyao yo wasawasa matadiyena, na bena kabo kwa
hededehemasalahagau siya kalidiwai. 10 Na bagubagunana teina wasa
namwanamwana ta bena kwa lauguguyaei basileiya maudoidi udiyedi,

** **13:1:** Numa lauyahidi ne wekudi... ku kitadi: Yesu yona hekahekatao wa Numa Tabuna bakubakuna unai numadi maudoidi se kaikewaidi na se nokokalili. Numadi wa meta weku lakilakidi taditadidi udiyedi se ginaulidi.

na kabo tanoubu yona huyagehe. 11 Na huyana se kabihekahinigomiu
yo se laegomiu kabalauhetala udiyedi, meta tabu kwa nuwanuwatu
kabo hedehedede saha udiyedi kwa hedehedede, na saha Yaubada ye
leyawa ne unai kwa hedehedede, matawuwuna komiu taba nige kwa
bom yomi nuwanuwatuyena kwa hedehedede, na Yaluwa Tabuna kabo
ye hekatagomiu na kwa hedehedede.
12 Tamowai kabo yona saeya kana ye walohai, yo tama kabo natuna
kana ye walohai. Natu kabo se tolo na sinadiyao yo tamadiyao
se hewaiunudi na se mosegabaedi tau'unuhemwaloidi udiyedi.
13 Tamowai maudoidi kabo se subugomiu yau debaguwai. Na kaiteya ye
tolobayao ye lau ee pilipili ne sigadi unai, Yaubada iya kabo ye hemauli."

Kamkamnalakilaki huyana
(Mataiyo 24:15-28, Luka 21:20-24)

14 *Na kabo Yesu ye wane,* "Ginauli hesau nuwamatamatausina, iya
magai tauheyababana,** kabo kwa kita ye totolo nige yona kabatolo
mamohoina unai – kulikuli ta tauhasilina bena ye nuwatulobai! Huyana
ne unai Yudeya unai taumiya taba se wasabu se lau kuduli udiyedi
se kenowadam. 15 Kaiteyana yona numa kewana unai na ye pesadobi
bena ye yabubu meta tabu ye mwalaesae numa kalona unai bena gogo
hesau ye hai. 16 Hinage kaiteya yona koya unai ye paipaisowa, tabu
ye uyo yona numa unai kana kwama hesabana. 17 Tenem huyana ne
udiyedi taudiyadiyaka yo sinesineo labalabahauhaudi ya katekamkam-
naedi matawuwuna kabo yodi pilipili se lakikalili! 18 Na taba kwa
tapwatapwalolo bena yomi huyawasabu ne tabu huyagwagwama unai.
19 Matawuwuna tenem mayadaidi ne udiyedi kabo kamkamna lakilak-
ina ye tubu. Yaubada tanoubu yona huyaginaulina wa unai na ye laoma
ee teina nige kamkamna hesau doha tenem, yo hinage taba nige ye
tubu'uyo. 20 Tenem mayadaidi ne, ena Guiyau nige ye hekubwadi, taba
nige tamowai hesau gonowana mauli ye lobai. Na yona kaisunuwa
tamowaidi hesabadi kabo huya ne ye hekubwadi. 21 Tenem huyana
ne unai, ena tamowai hesau ye hededelaowa kalimiuwai ye wane,
'Kwa kaikewa te! Keliso ede teinai!', o 'Kwa kaikewa ne! Keliso ede
temenai!', yona hedehedede ne tabu kwa kawakawamamohoiyeidi.
22 Matawuwuna ede Keliso lupolupodi yo peloweta lupolupodi kabo
se masalahama. Siya kabo hekihekinoi yo laulau gigigigibwalidi se
ginaulidi na udiyedi bena tamowai se lupohaidi, yo hinage se kaipate
bena Yaubada yona kaisunuwa tamowaidi se lupohaidi, iyamo nige
gonowadi. 23 Unai kwa kitakitanamwanamwa! Ginauli maudoidi ta ya
hededenonohaidiko kalimiuwai, unai kwa lapunamwanamwa!"

Keliso yona uyoma
(Mataiyo 24:29-31, Luka 21:25-28)

24 *Na kabo Yesu ye wane,* "Kamkamnalakilaki mayadaidi ne gehedi ne
unai kabo mahana ye wahuwahuhuli, yo waikena taba nige ye dawaya.
25 Galewa kipwaladi kabo se beku, yo galewa ginaulidi maudoidi kabo
se tabutabubu.** 26 Na tamowai maudoidi kabo Tau Natuna se kita yada
unai ye laoma ma gigibwalina yo ma didigana. 27 Iya yona anelu kabo

** **13:14:** Ginauli hesau nuwamatamatausina, iya magai tauheyababana, meta peloweta Daniyela yona kulikuli unai hinage ta lobai (Daniyela 9:27, 11:31, yo 12:11). ** **13:25:** Aisaiya 13:10 yo 34:4

ye hetamalidi se lau yaumai hasi yodi kabalaoma udiyedi, yo tanoubu
yo galewa kadi sigasiga udiyedi kabo yona kaisunuwa tamowaidi se
woyagogoidima.”

Yesu yona huya'uyoma kaiwa unai ye heyaheyasoniyei
(Mataiyo 24:32-35, Luka 21:29-33)

28 *Na kabo Yesu ye wane,* “Kaiwa** heyaheyasonina hedehededena
ne kwa kitalau unai, kabo ye hekatagomiu. Huyana lagadi ne udiyedi
se bwagu, kabo lugudi se laukaladi, meta kwa kabina kwa kata ede
yaikini huyana ye hanahanauma. 29 Doha hinage, huyana teina ginauli
maudoidi ta kabo kwa kitadi se tubu, kabo kabina kwa kata meta
Tau Natuna ** ye hanahanaumako, iya ede kawakeda ne unai. 30 Ya
hededemamohoi! Teina isi ta taba nige ye gehe ye lau ee teina ginauli
maudoidi ta se tubu. 31 Galewa yo tanoubu kabo se gehe, na yogu
hedehededе ta taba nige se gehe.”

Bena ta nonononoha!
(Mataiyo 24:36-44)

32 *Na kabo Yesu ye wane,* “Mayadaina yo mahanana** ne nige hesau
kabina ye kata. Galewa aneludi yo Natuna hinage nige kabina se kata,
na Tamana ye bom mo. 33 Komiu bena kwa kitanamwanamwa yo kwa
nonononoha, matawuwuna Yaubada yona kaisunuwa mahanana ne
nige kabina kwa kata. 34 Iya ede doha teina: Tamowai hesau yona numa
ye laugabaei ye lau magai kedalohaloha unai. Yona heyayai tauhaidi ye
toledi yona numa se kitahetete. Hesau to hesau yodi gigibwali yo yodi
paisowa ye moseidi, na keda taukitahetetena ye hededelau unai bena
ye silasilawa.
35 Unai bena huya maudoina kwa silasilawa, matawuwuna numa
tanuwagana yona huya'uyoma nige kabina kwa kata, nuwana kabo
meimeilahi, o boniyai duwaduwalina, o pwaole se doudou, o malatom-
tom gagilina unai. 36 Yona uyoma ne unai tabu bena ye lobaigomiu
kwa kenokeno. 37 Hedehededе ta ya hedede kalimiuwai yo tamowai
maudoidi udiyedi ya hededelau ya wane, ‘Bena kwa silasilawa yo kwa
nonononoha!’ ”

14

Dius babadadiyao se koitalaliu idohagi bena Yesu se unui
(Mataiyo 26:1-5, Luka 22:1-2, Yowane 11:45-53)

1 Mayadai labui mo na kabo Taukiuli** yo Pwalawa Nige
Yistina** Henuwaisinidi, na taukaitalasam tauwoyaidi yo laugagayo
taulauhekataena keda se wasenei meta kailupo sahasahana unai kabo
Yesu se hai bena se unuhemwaloi. 2 Na se wane, “Tabu henuwaisini
mayadaidi ne udiyedi, madai boda se luluida.”

** **13:28:** Kaiwa ne Yesu ye hedede meta Dimdim unai hesana se katai *fig*. ** **13:29:** Tau Natuna: Teina hedehededе ta nige ye masalaha kalina Giliki unai, na ka kulihemasalaha matawuwuna lausoisoi 26 unai nuwanuwatu ta unai Yesu ye hedehededе. ** **13:32:** Mayadaina yo mahanana: Iya ede tanoubu ta yona huyagehe yo Yesu yona huya'uyoma mayadaina yo mahanana. Lausoisoi 29 yo 31 ku hasili. ** **14:1:** Taukiuli Henuwaisinina hededehemasalahana ku hasili Hedehededе Lakilakidi Kabahemasalahadi unai, (↑Taukiuli Henuwaisinina). ** **14:1:** Pwalawa Nige Yistina hededehemasalahana ku hasili Hedehededе Lakilakidi Kabahemasalahadi unai, ↑Pwalawa Nige Yistina Henuwaisinina.

Waihiu hesau Yesu ye heyausi Betaniya unai
(Mataiyo 26:6-13, Yowane 12:1-8)

3 Tenem huyana ne Yesu Betaniya unai. Simona hesana hesau
Taulepela yona numa unai se kaikaigogo. Na waihiu hesau ye laoma
yausi panepanena pakuna alabasata** unai se ginauli ye bahei. Yausi
panepanena wa nadi** unai se ginauli yo maisana ye lakikalili. Waihiu
wa yausi pakuna wa kabo gadona ye kesihai na yausi wa ye ini Yesu
kuluna unai. 4 Na tamowai hekadi se koipili, unai se gadigadigugu
se wane, "Idohagi to yausi ne ye kaiheyai? 5 Taba ye lokunei, denali
badodi 300** ye haidi, kabo ye mosedi tamowai dehadehadi yodi." Na
waihiu wa se dilai. 6 Na Yesu ye wane, "Waihiu me kwa kitagabae!
Ye saha to kwa kitaheyababa? Iya laulau namwanamwana ye ginauli
kaliguwai. 7 Huya badobado tamowai dehadehadi kabo maiyamiu,
unai huya hekadi kabo kwa nuwatuidi na kwa kainauyaidi. Na yau,
huya badobado taba nige yau maiyamiu. 8 Laulau saha gonowana
ye ginauli meta ye ginauli, na ye namwa. Taugu ye heyausi meta
ye kabinonohaigau yogu huyaboita hesabana. 9 Ya hededemamohoi:
Kaiyaulina maudoina ta unai, ena haedi wasa namwanamwana ta se
lauguguyaei, meta waihiu ta saha ye ginauli ta wasana kabo hinage se
hedehededei, iya kabanuwanuwatuina."

Yudasi Isakaliyota Yesu kana ye walohai
(Mataiyo 26:14-16, Luka 22:3-6)

10 Na Yudasi Isakaliyota, iya Saudoudoi-labui wa hesau, kabo ye lau
taukaitalasam tauwoyaidi udiyedi bena Yesu kana ye walohai. 11 Yona
hedehededе se lapui meta se gwauyala, na se hededehesunuma kabo
moni se mosei. Unai kabo Yudasi ye hetubu keda ye wase idohagi kabo
Yesu ye moselaei kalidiwai.

Yesu yona hekahekatao Taukiuli kaina se kabinonohai
(Mataiyo 26:17-19, Luka 22:7-14)

12 Na kabo Pwalawa Nige Yistina Henuwaisinina mayadaina bagubagunana unai Dius yodi laulau bena Taukiuli mamoena se kaitalasamyei,
unai Yesu yona hekahekatao se henamaiyei se wane, "Haedi ku henuwagai bena kabo kada Taukiuli kaina ka kabinonohai?" 13 Unai yona
hekahekatao labui ye hetamalidi se lau Yelusalema, na ye hededelau
udiyedi ye wane, "Kwa lau magailaki ne unai, kabo tau hesau kabo kwa
lobai, iya waila pakuna ye bahei. Tamowai ne kwa hemuliwatani 14 ee ye
mwalaesae numa hesau unai. Temeta numa ne tanuwagana kabo kwa
henamaiyei kwa wane, 'Tanuwaga taumana dahalana ye henamaiyei
bena unai maiyana hekahekatao Taukiuli kaina se kai.' 15 Iya kabo
numa heisi helabuina unai dahala lakilakina hesau ye hekitagomiu.
Dahala ne meta kabatuli yo tebolo udiyedi se kabinonohaiyako. Temenai kada kai kwa kabinonohai." 16 Yona hekahekatao wa se lau magai
wa unai se lage, na Yesu saha ye hedededi wa meta se lobaidi gonogonowana. Unai kabo Taukiuli kaina se kabinonohai.

** **14:3:** Alabasata meta weku posiposina yo yogeyogena kana kao ye namwakalili, unai paku gagilidi se tadidi. Tenem paku ne meta maisadi se lakikalili. ** **14:3:** Nadi kaniyona Hedehededе Lakilakidi Kabahemasalahadi unai ku hasili (↑Nadi). ** **14:5:** Denali badodi 300 meta taupaisowa bolimai kesega ye paisowa maisana meta moni lakilakikalilina.

Yesu kana tauwalohai ye hededenonohai
(Mataiyo 26:20-25, Luka 22:21-23, Yowane 13:21-30)

17 Meimeilahina ne unai Yesu maiyana Saudoudoi-labui wa se lagelau
numa wa unai. 18 Siya sola ma kaikaidi na Yesu ye hededelau udiyedi
ye wane, “Ya hededemamohoi kalimiuwai! Luwamiu ta unai hesau
maiyagu ka kaikaikesega, iya kabo kagu ye walohai.” 19 Siya kabo
se nuwayababakalili na kesega kesega Yesu se henamaiyei se wane,
“Nuwana yau?” 20 Na ye hededelau udiyedi ye wane, “Iya meta
Saudoudoi-labui ta luwamiu ne unai. Tamowaina ede maiyagu kama
pwalawa ka hedakwadobiyei gaeba kesega unai. 21 Tau Natuna kabo ye
boita doha se kuliyako wa. Na yababa mo kabo ye talu Tau Natuna kana
tauwalohaina ne unai. Taba ye namwa mo iya tabu se labasi.”

Yesu yona hekahekatao maiyanao yodi kaikaigogo gehegehena
(Mataiyo 26:26-30, Luka 22:15-20, 1 Kolinito 11:23-25)

22 Sola ma kaikaidi na Yesu pwalawa ye hai, Yaubada ye lautokiyei,**
na kabo pwalawa wa ye kihi na ye mosedi yona hekahekatao kalidiwai
na ye wane, “Kwa hai na kwa kai! Teina ta yau taugu.” 23 Na kabo waina
kaputina hinage ye hai, Yaubada ye lautokiyei, na ye mosei kalidiwai.
Na maudoidi unai se numa. 24 Na Yesu ye wane, “Teina ta yau kwasinagu
ye bwalili tamowai maudoidi hesabadi. Kwasinagu unai Yaubada yona
talam hauhauna ye hemamohoiyei. 25 Ya hededelaowa kalimiuyena:
Wine kaniyona masina taba nige ya numa'uyoi ye lau ee Yaubada yona
basileiya unai kabo waina hauhauna ya numa'uyoi.”
26 Kabo wanalautoki hesau se wanai, na kabo se dalahai se lau Olibe
koyana unai.

Yesu Petelo yona uhala ye hededenonohai
(Mataiyo 26:31-35, Luka 22:31-34, Yowane 13:36-38)

27 Kabo Yesu ye hededelau yona hekahekatao udiyedi ye wane, “Mau-
doimiu kabo kwa laugabaegau, matawuwuna Yaubada ye hededeyako
Buka Tabuna unai ye wane,
‘Mamoe taukitahetetedi kabo ya unuhemwaloi,
na yona mamoe yawoina kabo se wasabugwaligwali.’ *(Sakaliya 13:7)*
28 Na yogu tolo'uyo mulina ne unai kabo ya bagunaegomiu ya lau
Galili.” 29 Na Petelo ye hededelau Yesu unai ye wane, “Nuwana maudoidi
kabo se laugabaego, na yau taba nige.” 30 Yesu ye hededelau unai ye
wane, “Ya hededemamohoi! Teina boniyai ta unai kabo ku uhalaegau
ma haiyona, na kabo pwaole hakiyana ye dou helabuina.” 31 Na Petelo
ye hedehededebayao ye wane, “Ena yau maiyam kabo ta boita, iyamo
taba nige ya uhalaego.” Na yona hekahekatao maudoidi wa yodi
hedehedede kesega.

Yesu Getesemani unai ye tapwalolo
(Mataiyo 26:36-46, Luka 22:39-46)

32 Na kabo se lage teha hesau unai hesana ede Getesemani, na Yesu ye
hededelau yona hekahekatao udiyedi ye wane, “Teinai kwa babawa, na
ya lau ya tapwalolo.” 33 Na Petelo, Yamesi yo Yowane ye yoganeidi na
maiyanao se lau, na kabo ye hetubu ye nuwakamkamna yo nuwana ye

** **14:22:** Ye lautokiyei: Kalina Giliki unai hedehedede ta kaniyona hesau meta ye hededehenamwa.

dagugu 34 na ye wane, “Nuwagu ta ye kamkamnakalili gonowana kabo
unai ya boita. Teinai kwa miyamiya na kwa silasilawa!”
35 Yesu ye tausigilau na ye guliyaboyabomdobi bwatano unai ye
talu na ye tapwalolo taba kamkamna mahanana ne tabu ye hekalo.
36 Na ye wane, “Aba,** Tamagu, kowa gonowam ginauli maudoidi ku
ginaulidi. Teina kamkamna kaputina ta ku laehesuwala. Iyamo yogu
nuwanuwatu ta tabu ku ginauli, na kowa yom nuwanuwatu mo ku
ginauli.” 37 Na kabo Yesu ye uyoma ye lobaidi wa ma kenodi. Na ye
hededelau Petelo unai ye wane, “Simona, nige gonowana awa kesega ku
silasilawa? 38 Kwa silasilawa yo kwa tapwatapwalolo, na taba nige noho
kwa hekalo na unai kwa beku. Yaluwamiu ta se talam, na iyamo taumiu
ta se basabasa.”
39 Yesu kabo ye uyo ye tapwalolo na yona kaibwada wa kesekesegana
mo. 40 Na ye uyoma ye lobai'uyoidi meta se kenoko, matawuwuna ede
kamnadi se yababakalili na nige kabina se kata kabo saha se hedede iya
unai. *Kabo Yesu ye uyo ye tapwalolo'uyo.***
41 Na hehaiyonana unai Yesu ye uyoma na ye hededelau udiyedi
ye wane, “Komiu sola kwa kenokeno yo kwa kaikaiyawasi? Nabada!
Mahana ye lageko! Tau Natuna kana tauwalohai kabo iya ye mosegabaei
yababa tamowaidiyao nimadiyena. 42 Kwa tolo na ta lau! Kagu tauwalo-
hai meta ye lageko.”

Yudasi Yesu ye moselae Dius babadadiyao yodi tau'iyala udiyedi
(Mataiyo 26:47-56, Luka 22:47-53, Yowane 18:3-12)

43 Yesu sola ma hedehededena, na Yudasi, iya Saudoudoi-labui wa
hesau, ye laoma na bodalakilaki maiyanao. Siya taukaitalasam tauwoy-
aidi yo laugagayo taulauhekataena yo magai babadadiyao se hetamalidi
se lau ma kelekelepadi yo ma kebukebubulidi.
44 Bagubaguna tauwalohai wa hekihekinoi ye hededehesibasibanono-
haidi ye wane, “Tamowai ya simtai ne meta iya yomi tamowai. Kwa hai
na kwa kitahetete na kwa woyahesuwala.”
45 Yudasi kabo ye dudulai ye lau Yesu unai na ye wane, “Tanuwaga!”,
na ye simtai. 46 Na kabo boda wa Yesu se kabihekahini na se hai. 47 Na
tamowai hesau Yesu maiyana se totolo wa kelepa ye niusi na ye heguli
ede taukaitalasam saesaena yona heyayai tauhaina hesau beyana ye
bolihai.
48 Yesu ye hededelau boda wa udiyedi ye wane, “Yau doha
taukaikaigahu, na kelebesigau hesabana kwa laoma meta ma
kelekelepamiu yo ma kebukebubulimiu? 49 Mayadai badobado
yau maiyamiu ta miyamiya yo Numa Tabuna bakubakuna unai ya
laulauhekata, na nige kwa kabihekahinigau. Na saha se kuliyako Buka
Tabuna unai, taba ye laoma ye hemamohoiyei.”
50 Na Yesu yona hekahekatao maudoidi wa se laugabaei na se
wasabugwaligwali. 51 Hewali hesau temenai, kaleko maisa lakilak-
ina ye likwa na iya Yesu ye hemuhemuliwatani. Iya hinage bena se
kabihekahini, 52 na kana kaleko wa nimadiwai se kabikabi, na iya ma
taugaibuna ye wasabu.

** **14:36:** Aba kalina Alamaiki unai ede tamagu (↑Aba). ** **14:40:** Kabo Yesu ye uyo ye tapwalolo'uyo: Hedehedede ta ka kulitubei matawuwuna kalinadaena ena wasa ta hasili meta taba tamowai yodi kabikabi maudoidi ta hasilihegehedi.

Sunedeli Yesu se helauhetala
(Mataiyo 26:57-68, Luka 22:54-55,63-71, Yowane 18:13-14,19-21)

53 Na kabo Yesu se woyai se laei taukaitalasam saesaena yona numa
unai. Menai taukaitalasam tauwoyaidi, tamowai lakilakidi yo laugagayo
taulauhekataena maudoidi se koigogo. 54 Boda wa dageladi unai Petelo
ye laoma ede ye mwalaesae taukaitalasam saesaena yona numa wa
bakubakuna unai. Menai taukaitalasam saesaena yona taupaisowa
tamowaidi maiyanao se tuligogoi, na Petelo kaiwa unai ye kaimwaiga.

55 Na kabo taukaitalasam tauwoyaidi yo Sunedeli** maudoidi Yesu
kana mata se wasenei na bena se unuhemwaloi. Iyamo nige kana mata
saha hesau se lobai. 56 Tamowai se bado se hededelupolupo na Yesu
se hegilu, na yodi hedehedede wa nige kesega. 57 Na kabo hekadi se
tolo Yesu kana gilu se hededelupolupo na se wane, 58 "Iya doha teina ye
hedede na ka lapui ye wane, 'Teina Numa Tabuna tamowai nimadiyena
se ginauli ta, yau kabo ya koigwaligwali, na mayadai haiyona unai kabo
hesau ya hetolo'uyoi, iya nige tamowai nimadiyena se ginauli.' " 59 Na
iyamo yodi hedehedede wa nige gonogonowadi.

60 Na kabo taukaitalasam saesaena wa ye tolo duwaduwalidiwai na
Yesu ye henamaiyei ye wane, "Nige gonowana ku hededebui? Teina
tamowai ta kam hedehedede maudoidi se hedededi ta mamohoidi o
nige?" 61 Na Yesu ye mwanomwanou na nige saha hesau ye hedede.
Taukaitalasam saesaena kabo ye henamai'uyo ye wane, "Kowa Keliso,
Saesaekalilina natuna?" 62 Kabo Yesu ye hededebui ye wane, "Yau
Kelisona ede. Na Tau Natuna kabo kwa kita Gigigigibwalikalilina ni-
matuutuuna unai ye tutuli yo hinage galewa yadadi udiyedi ye laoma."
63 Kabo taukaitalasam saesaena wa ye bom kana kwama ye pulisi'uyoi
na ye wane, "Taba nige tamowai hesau ta wasenei'uyoi na bena ye
hedehedede teina tamowai ta hesabana! 64 Yona hededeheyababa kwa
lapuidiko. Na yomi hineli doha saha?" Na maudoidi se talam meta iya
yababa ye ginauli, unai taba ye boita. 65 Na kabo hekadi iya se kaikaisoi
yo matana se suma kabo nimadi se nokudi na se biteli na se wane, "Hage,
ku hededehemasalaha kaiteya ye biteligo?" Na kabo taukaitalasam
saesaena yona taupaisowa Yesu se hai na hinage se biteli.

Petelo Yesu ye uhalaei
(Mataiyo 26:69-75, Luka 22:56-62, Yowane 18:15-18,25-27)

66 Petelo sola numa bakubakuna wa unai na taukaitalasam saesaena
yona heyayai tauhaina waihiuna hesau ye laoma. 67 Na Petelo ye kita
ye kaikaimwaiga ede ye kitanamwanamwaei na kabo ye hededelau
unai ye wane, "Kowa hinage Yesu Nasaleta tamowaina wa maiyam."
68 Na Petelo ye uhala ye wane, "Saha ku hedehedede me nige kalikalili
kabina ya kata." Na kabo ye sigilau gana kawamatana dedekanawai
na pwaole hakiyana ye dou. 69 Na temenai heyayai tauhaina waihi-
una wa ye kita'uyoi ede ye hededelau tautotolo wa udiyedi ye wane,
"Teina tamowai ta meta siya kadi kaha hesau." 70 Na iya ye uhala'uyo.
Huyakubwakubwa mo kabo tautotolo temenai wa se hededelau unai
se wane, "Mamohoi, kowa kadi kaha hesau, matawuwuna kowa Galili
tamowaina."** 71 Petelo kabo ye bom ye kawagulai'uyoi na ye kaigwala

** **14:55:** Sunedeli hededehemasalahana Hedehedede Lakilakidi Kabahemasalahadi unai ku hasili (↑Sunedeli) ** **14:70:** kowa Galili tamowaina: Kulikuli beyabeyadi hisa mo lausoisoi 70 gehegehena ne se kuli doha teina: kowa Galili tamowaina, yo hinage kalinamiu kesega.

ye wane, “Temeta tamowai me yau nige kabina ya kata.” 72 Na kabo
pwaole hakiyana ye dou helabuina. Mahanana ne unai Yesu yona hede-
hedede wa Petelo nuwana ne unai ye sae, doha teina, “Sola nige kamkam
hakiyana ye dou helabuina na ma haiyona kabo ku uhalaeigau.” Unai
nuwana ye kamkamnakalili na ye doumwalomwaloi.

15

Yesu se hetolo Pilato matana unai
(Mataiyo 27:1-2,11-14, Luka 23:1-5, Yowane 18:28-38)

1 Malatomtom gagilina unai kabo taukaitalasam tauwoyaidi maiyadi
tamowai lakilakidi yo laugagayo taulauhekataena yo Sunedeli maudoidi
yodi hineli se ginauli. Na kabo Yesu nimana se paidi na se woyaei se
lau na se moselaei Pilato** unai. 2 Pilato Yesu ye henamaiyei ye wane,
“Kowa Dius tamowaidi yodi wasawasa?” Yesu ye hededebui ye wane,
“Mamohoi, saha ku hedede me iya ede.” 3 Na kabo taukaitalasam tau-
woyaidi yodi hedehedede maudoidi udiyedi Yesu se hegilu. 4 Unai Pilato
Yesu ye henamai'uyoi ye wane, “Kowa nige kalinam? Siya hedehedede
udoi'udoi udiyedi se hegilugo.” 5 Yesu nige saha hesau ye hedede, unai
Pilato ye nokokalili.

Dius se henuwa bena Yesu ye boita
(Mataiyo 27:15-26, Luka 23:13-25, Yowane 18:39—19:16)

6 Bolimai badobado Taukiuli Henuwaisinina huyana unai Pilato yona
laulau meta taba Dius tamowaidi numatutugudu tamowaina hesau se
kaibwadai kabo ye yailigabaei. 7 Tenem huyana ne unai taukaiunu
hesau hesana Balabasi numatutugudu unai ye miyamiya. Iya ma
kana kahao maiyadi gabemani se haikabi, na tamowai hekadi se koi-
hemwaloidi. 8 Bodalakilaki se lagegogoi Pilato unai na se kaibwadai
bena Taukiuli Henuwaisinina unai na laulau saha ye ginaginauli wa
bena ye ginauli. 9 Pilato ye henamaiyedi ye wane, “Kwa henuwa
bena Dius yodi wasawasa ya yailigabaei kalimiuwai?” 10 Na ye
henamaiyedi, matawuwuna ye nuwatulobaiyako meta taukaitalasam
tauwoyaidi Yesu se kaikalomagigiliyei na debanawai se moselaei iya
unai. 11 Taukaitalasam tauwoyaidi boda se henuwasaedi na se kaibwada
Pilato unai bena Balabasi ye yailigabaei. 12 Na Pilato ye henamaiyedi
ye wane, “Saha kabo ya ginauli Dius yodi wasawasa ta unai?” 13 Na se
yogasae se wane, “Ku hesatauloyawa!” 14 Pilato kabo ye henamai'uyo ye
wane, “Matawuwuna saha? Yababa sahasahana ye ginauli?” Siya kabo
se yogalakilaki se wane, “Ku hesatauloyawa!” 15 Pilato ye henuwa bena
boda wa ye henuwanamwadi, unai Balabasi ye yailigabaei. Na kabo ye
hedede yona iyala tamowaidi Yesu se pidili wipi** unai na mulinaena
kabo ye moselaei na se hesataulo.

Iyala tamowaidi Yesu se talatalawasiyei
(Mataiyo 27:27-31, Yowane 19:2-3)

** **15:1:** Pilato meta Loma yodi gabemani se tole iya Yudeya yodi gabana, na iya Loma tamowaina. ** **15:15:** Wipi ne meta suisui dahina unai maina se bolidi na siliya yo pawati matamatadiyao se hepatudi maina wa udiyedi na maina gwaudi udiyedi wipi se pai. Na wipina ne unai tamowai se pidili meta ye kamkamnakalili.

16 Na kabo iyala tamowaidi Yesu se woyalaei Pilato yona numa
bakubakuna unai** na kadi kahao se yogagogoidima. 17 Siya kabo
kwama pulupululuna kana kao doha wasawasa kana kwama se ba-
heiyama na Yesu se heluwui na kaiwa gwaligwalina unai peyaula** se
hei na se henabai. 18 Na se laulautokiyei se wane, “Dius yodi wasawasa
miyamiyahaina, yauwedo!” 19 Kuluna ne didiyali unai se pidili yo se
kaikaisoi, na se tulibono iya talanuwana ne unai na se talatalawasiyei.
20 Se talawasikaiyawasi kabo kwama pulupululuna wa se haigabaei na
kana kwama wa se helikwa'uyoidi. Na kabo se woyalaei Yelusalema
dagelanawai bena se hesataulo.

Yesu se hesataulo
(Mataiyo 27:32-44, Luka 23:26-43, Yowane 19:17-27)

21 Yelusalema se hetubu bena se laugabaei na tamowai hesau hesana
Simona se lobai koya unai ye uyoma. Iya Sailini tamowaina, Alekisenda
yo Lupuso tamadi. Iyala tamowaidi wa Simona se lauhelili bena Yesu
yona sataulo ye bahei. 22 Yesu se woyai se laei teha hesau hesana
Golagota, kaniyona ede mwayalu magaina. 23 Kabo mulo** yo waina se
hebwalikesegaidi na se mosei bena ye numa, na ye laukwatakwata. 24 Na
kabo se hesataulo. Tauhesataulona wa Yesu yona kaleko se hinelidi na
se kaiheyaidi kaiteya kabo yona saha ye hai.
25 Malatomtom awa hehaligigi-hasina unai Yesu se hesataulo. 26 Yodi
kabahegiluna hedehededena wa se kuli molumolu** hesau unai na se
pawatisae kulubawana wa unai. Kulikuli wa doha teina, “Dius yodi
wasawasa.” 27-28 Taukaiwahali labui** se hesataulodi iya maiyanao,
hesau kahatuna unai na hesau seuseulina unai.** 29 Keda unai tamowai
se sae yo se dobi na se hagahagasiyei yo se kulukulukwadei na se
wane, “Kamokisa! Kowa bena Numa Tabuna tausokegwaligwalina, na
mayadai haiyona unai kabo ku hetolo'uyoi wa! 30 Hage, ku sagu'uyoigo
na sataulo me unai ku pesadobima!” 31 Yo hinage taukaitalasam tau-
woyaidi yo laugagayo taulauhekataena iya se talatalawasiyei se wane,
“Tamowai hekadi ye saguidi, na nige gonowana ye bom ye sagu'uyoi!
32 Ye hedehedede bena iya Keliso yo kita Isalaela yoda wasawasa. Taba
sataulo ne unai ye pesadobima, kabo ka kita yo ka kawamamohoiyei.”
Tamowai labui maiyanao se hesataulodi wa Yesu hinage se hagaha-
gasiyei.

Yesu ye boita
(Mataiyo 27:45-56, Luka 23:44-49, Yowane 19:28-30)

33 Mayamayadailaki unai magai wa maudoina ye masigili ye lau ee
meimeilahi awa hehaiyonana unai. 34 Mahanana ne unai Yesu ye yoga
ma kalinalakilakina ye wane, “*Eloi, eloi, lama sabatani?*”, kaniyona ede,

---

** **15:16:** Pilato yona numa bakubakuna meta tau'iyala yodi kabamiya. ** **15:17:** Peyaula meta wasawasa o tamowai lakilakidi kadi hati or kuludi kadi pasa. ** **15:23:** Mulo meta kaiwa hesau masina. Unai yausipanepane se ginauli, yo hinage se hepaisowa kamkamna kabahekaiyawasina mulamulana hesau. ** **15:26:** Molumolu meta Saliba kalinadi, huya bagubagunana unai se hepaisowa. Molumolu meta kaiwa o timba tehana. ** **15:27-28:** Taukaiwahali labui ta yababa saha se ginauli meta nige ye masalaha. Nuwana kedaena tamowai se laugududuidi na yodi gogo se kaiwahalidi, o nuwana Loma yodi loina se haikawayagalaei.
** **15:27-28:** Kulikuli beyabeyadi hisa mo lausoisoi 28 se kuli: Na teina saha se ginauli ta meta peloweta ye kuliyako wa ye wane, “Yodi kabikabina meta doha iya yababa tauginaulina hesau.” (Aisaiya 53:12)

"Yogu Yaubada, yogu Yaubada, idohagi to ku nuwagabaegau ta?" 35 Na
dedekana unai tautotolo hekadi kalinana se lapui ede se wane, "Kwa
lapui! Iya Eliya ye yogayoganei." 36 Kabo tamowai hesau ye heloi ye
lau balo ye hedakwa winega unai, na ye paihepatu didiyali unai, na
kabo ye helelesae Yesu unai bena ye numa, na ye wane, "Hage ta kita
kabo Eliya ye laoma na sataulo unai ye haigabaei." 37 Yesu ye yoga ma
kalinalakilakina, na kabo yawasina ye pito.

38 Tenem mahanana ne unai meta Numa Tabuna woyona kaleko **
ye tapulisilabuiyei kewa unai ye dobi guni. 39 Iyala taubagunaena
tamowaina ** Yesu yona sataulo dedekana ne unai ye totolo, na huyana
kalinana ye lapui yo ye kita idohagi ye boita meta ye wane, "Mamohoi,
teina tamowai ta iya Yaubada natuna!"

40 Waiwaihiuwo hekadi kedalohawai se kitakitalau. Luwadi ne unai
meta Maliya, Magadala waihiuna, yo Maliya Yamesi gagilina maiyana
Yose sinadi, yo Salome. 41 Huyana Yesu Galili unai meta se hemuli-
watani yo se kitahetete. Yo sinesineo gwaudi Yesu maiyanao se saema
Yelusalema wa, siya hinage temenai.

Yosepa Yesu ye tole bwayabwaya unai
(Mataiyo 27:57-61, Luka 23:50-56, Yowane 19:38-42)

42-43 Yelusalema unai Alimatiya tamowaina hesau hesana Yosepa.
Iya Sunedeli kadi boda saesaena hesau yo Yaubada yona basileiya
ye nayanayai. Yesu yona huyaboita mayadaina ne meta kabinonoha
mayadaina** na mulina ne unai kabo Sabati. Mahana ye duitalu *na
sola kabo Sabati hekasisina ye hetubu* na Yosepa ma nuwabayaona ye lau
Pilato unai na Yesu tauna ye kaibwadai. 44 Yesu yona boita wa wasana
Pilato ye lapui meta ye siliyata na nige ye kawamamohoi. Unai iyala
taubagunaena tamowaina wa ye yoganei na ye henamaiyei. 45 Pilato
hedehededе wa ye lapui meta mamohoi, unai Yesu tauna ye talamgabaei
kabo Yosepa ye hai.

46 Yosepa kabo kaleko maisana lakilakina ye hemaisa na kabo ye lau
Yesu tauna ye taluhidobiyei na kaleko wa unai ye suma, na ye tole
bwayabwaya** unai. Na kabo weku lakilakina ye builae bwayabwaya
duhana wa ye buigudui. 47 Maliya Magadala waihiuna maiyana Maliya
Yose sinana se kita haedi Yosepa Yesu tauna ye tole.

16

Yaubada Yesu ye hetolo'uyoi
(Mataiyo 28:1-8, Luka 24:1-12, Yowane 20:1-10)

1 Sabati mayadaina gehena** unai Maliya Magadala waihiuna, Maliya
Yamesi sinana, yo Salome se lau yausi panepanedi se hemaisadi bena
kabo Yesu se heyausi. 2 Sabati hauhauna ne mayadaina bagubagunana

---

** **15:38:** Woyona kaleko: Teina woyo kaleko ta tamowai ye guduguduidi bena tabu se mwalamwalaesae teha tabukalilina unai. ** **15:39:** Iyala taubagunaena tamowaina meta hinage ta wana, sentuliyo (↑Loma yodi tau'iyala). ** **15:42-43:** Kabinonoha mayadaina unai meta Dius se kabinonoha Sabati hesabana. Dius yodi Sabati meta Palaide meimeilahina mahana yona huyadui unai ye hetubu na ye lau ee Satade meimeilahina mahana yona huyadui ne unai. Na tenem Sabati ne meta Sabati saesaena, matawuwuna Taukiuli Henuwaisinina mayadaina. Unai Palaide ne unai Dius se kabinonoha henuwaisini ne hesabana. ** **15:46:** Bwayabwaya: Isalaela unai yodi bwayabwaya meta weku duhadi se tadidi. ** **16:1:** Sabati mayadaina gehena meta Satade meimeilahina mahana yona huyadui unai.

unai, malatomtomna mahana ye dalasae kabo se dalahai se lau Yesu
bwayabwayana unai. 3 Na se bom se henahenamai'uyoidi se wane,
“Bwayabwaya kawamatana unai kabaguduna wekuna wa kabo kaiteya
ye buigabaei?” 4 Na bwayabwaya wa unai se lage na se kitalau ede
bwayabwaya guduna weku lakilakina wa se kita meta kawamata wa
dedekanawai. 5 Na kabo se lusae bwayabwaya kalona wa unai na
hewali hesau se kita meta se matausi. Kana kwama posiposina na
ye tutuli tehakahakahatu unai. 6 Na ye hededelau udiyedi ye wane,
“Tabu kwa matausi! Yesu Nasaleta tamowaina se hesatauloyako wa kwa
wasewasenei. Yaubada ye hetolo'uyoiyako. Sola kabatolena wa kwa
kita, iya nige inai. 7 Na kwa lau yona hekahekatao yo Petelo yodi kwa
hedehedede kwa wane, ‘Yesu kabo ye baguna ye lau Galili. Temenai
kabo iya kwa kita doha ye hededenonohaiyako.’ ” 8 Waiwaihiuwo wa
se matausikalili yo se tabutabubu, unai bwayabwaya wa se pesagabae
na se wasabu se lau. Na nige tamowai hesau yona se hedehedede,
matawuwuna ede se matausikalili.**

Yesu ye taumasalaha Maliya Magadala waihiuna unai
(Yowane 20:11-18)

9 Sabati wa mayadaina bagubagunana malatomtom gagilina unai
Yesu ye tolo'uyo na ye taumasalahabaguna Maliya Magadala waihiuna
unai. Nabada wa unai yaluwa yabayababadi haligigi-labui Yesu ye
hededehepesadi waihiuna ne unai.
10 Maliya kabo ye lau Yesu yona hekahekatao wa yodi ye hedehedede.
Siya meta sola ma nuwadubudi yo ma doudoudi. 11 Na wasa wa se lapui
meta Yesu ye tolo'uyoko ye mauli na Maliya Yesu ye kitayako, na iyamo
nige se kawamamohoiyei.

Yesu ye taumasalaha tauhemuliwatanina labui udiyedi
(Luka 24:13-35)

12 Na kabo Yesu kana kao udoi unai ye taumasalaha tauhemuliwatan-
ina labui udiyedi huyana se laulau magai hesau unai. 13 Siya kabo se
uyo Yelusalema unai kadi kahao yodi se hedehedede, na hinage nige se
kawamamohoiyedi.

Yesu ye taumasalaha yona hekahekatao wa udiyedi na yodi paisowa ye mosedi
(Mataiyo 28:16-20, Luka 24:36-49, Yowane 20:19-29)

14 Na huyana Saudoudoi-kesega wa ma kaikaidi kabo Yesu ye tau-
masalaha udiyedi. Na ye dilaidi, matawuwuna se nuwakwailolo yo
nige se kawamamohoi taukitana wa udiyedi. 15 Na ye hededelau
udiyedi ye wane, “Kwa lau magai maudoidi kaiyaulina ta unai na
wasa namwanamwana kwa lauguguyaei tamowai maudoidi kalidiwai.
16 Kaiteya ye kawamamohoiyeigau yo babatiso ye hai, Yaubada kabo iya
ye hemauli. Na kaiteya nige ye kawamamohoiyeigau, Yaubada kabo
ye hekamkamna. 17 Taukawamamohoiyeigau ne kabo teina laulau ta
se ginaulidi Yaubada yona gigibwali unai: Yau hesaguwai kabo yaluwa
yabayababadi se hededehepesadi tamowai udiyedi. Yo kalina hekadi
nige kabidi se kata kabo udiyedi se hedehedede. 18 Siya kabo mwata
kaikaikalasidi nimadi udiyedi se haidi, yo ena kaikailewa se numa, taba

** **16:8:** Kulikuli beyabeyadi hekadi lausoisoi 8 unai se kaiyawasi na lausoisoi 9 ye lau 20 nige se kulidi.

nige se boita. Yo ena nimadi se tolesaedi taukasikasiyebwa udiyedi, kabo se namwanamwa.”

Yaubada Yesu ye hai ye sae galewa
(Luka 24:50-53)

19 Guiyau Yesu yona hedehedede gehena unai meta kabo Yaubada iya ye hai ye saei galewa. Temenai Yaubada nimatuutuuna unai ye tuli.
20 Yesu yona hekahekatao kabo se lau magai maudoidi se tauhetakik-ilidi na se lauguguya tamowai maudoidi kalidiwai. Na Guiyau maiyadi, yo yodi lauguguya ye hemamohoiyedi laulau gigigigibwalidi udiyedi.

Yesu wasana Yowane ye kuli wa Buka ta hededehemasalahana

Buka ta taukulina meta apostolo Yowane, Yamesi kana kaha (Mataiyo 4:21). Iya Betesaida tamowaina, Galili Gabwana dedekanaena. Na buka ta ye kuli nuwana bolimai 85 AD unai, Epeso magaina lakilakina unai.

Yowane Yesu wasana bukana ta ye kuli na kaniyona ye hededehemasalaha ye wane, "bena kabo kwa kawamamohoi meta Yesu iya Keliso, iya Yaubada natuna. Na yomi sunuma debadiwai kabo iya hesanawai mauli kwa hai." (Yowane 20:31).

Teina buka ta unai Yowane Yesu kana kao ye hededehemasalaha:

Yesu meta Yaubada tanoubu ta yona kabahetubu hedehededena (Yowane 1:3,4),

iya mamoe natuna tanoubu yona ba'aya tauhaigabaeina (Yowane 1:29),

iya Yaubada Natuna yo Isalaela yodi wasawasa (Yowane 1:49),

iya waila maumaulina tauhaiyamana (Yowane 4:10, 7:37-38),

iya ba'aya taunuwatugabaedi (Yowane 8:11),

yo Yesu hededehemasalahana se bado buka ta unai.

Yowane Yesu yona laulau gigigigibwalidi badodi haligigi-labui (7) ye hasilidi na udiyedi hinage ye hekatada Yesu iya kaiteya (Yowane 2:1—12:50). Hinage Yesu tamowai maiyanao yodi hedehedede ye kulidi na udiyedi Yesu kana kao mamohoina ye hededehemasalaha kalidiwai (Yowane 3:1-21, 4:5-26, 14:6, yo hekadiyo).

Na peina 13 ye lau 21 udiyedi Yesu yona mauli mayadaina gehegehedi, yona boita yo tolo'uyo wasadi ye hededegabaedi. Teina buka ta luwana ne unai hinage Yaluwa Tabuna ye hededehesunuma na yona paisowa ye hededehemasalaha yona hekahekatao kalidiwai (Yowane 14:15-27, 16:4-15). Yowane hinage ye hekatada idohagina Yesu yona hekahekatao yodi ye tapwalolo (Yowane 17).

Wasa Namwanamwana kaniyona Yesu ye hededehemasalaha lausoisoi kesega unai, iya ede Yowane 3:16: "Yaubada tanoubu ye gadosisikaliliyei, ede natukesekesegana ye mosegabaei. Unai kaiteya iya ye sunumaei, meta taba nige hekamkamna ye lobai, na mauli nige kana siga kabo ye hai."

Buka ta tupwana lakilakidi

- Yesu hedebasaeina (*Yowane 1:1-18*)
- Yowane Babatiso wasana (*Yowane 1:19-34*)
- Yesu yona hekahekatao bagubagunadi ye kaisunuwaidi (*Yowane 1:35-51*)
- Yesu yona laulau gigigigibwalidi, siya kana kao se hemasalaha, yo ye bom ye hededehemasalaha'uyoi (*Yowane 2:1—12:50*)
- Yesu yona mauli mayadaina gehegehedi, iya se helauhetala yo se unuheboita (*Yowane 13:1—19:42*)
- Yesu ye mauli'uyo (*Yowane 20:1—21:25*)

Yaubada yona Hedehedede ye hemala tamowai

1 Ginauli maudoidi huyahetubudi unai Yaubada yona Hedehedede wa ye miyamiya, yo Hedehedede wa Yaubada maiyana, yo Hedehedede wa

ede Yaubada. 2 Ginauli maudoidi huyahetubudi wa unai Hedehededе
wa meta Yaubada maiyana.
3 Ginauli maudoidi Yaubada ye hetubudi wa iya maiyana se hetubudi,
yo Hedehededе wa meta ginauli maudoidi tauhetubudi. 4 Iya mauli yona
kabalaoma ede, na mauli ne ye hemala tamowai yodi mala. 5 Na mala wa
ye sina masigili unai, na masigili nige gonowana ye saedikwai.**
6 Yaubada tamowai hesau ye hetamaliyama, hesana ede Yowane. 7 Iya
ye laoma meta mala wa tauhedededehemasalahana. Na yona hedehededе
debanawai tamowai maudoidi bena se kawamamohoi. 8 Iya nige mala
wa, na ye laoma mala wa ye hededehemasalaha. 9 Na mala mamohoina
kabo ye laoma tanoubu ta unai, na Yaubada kana kao mamohoina ye
hededehemasalaha tamowai maudoidi udiyedi.
10 Iya Yaubada maiyana tanoubu se hetubu, yo ye miya tanoubu ta
unai, na iyamo tanoubu ta tamowaidiyao nige se kitalobai. 11 Ye laoma
yona tanoubu ye ginauli'usei wa unai, na iyamo yona tamowai wa nige
se hailobai. 12 Na kaiteyadi iya se hailobai yo hesana se sunumai, meta
dudulai ye mosedi se hemala Yaubada natunao. 13 Na nige tamowai yodi
labalaba unai, o tamowai yodi gadosisi wai o maitawasola loheya yona
nuwatu wai, na Yaubada yona hineli unai se hemala Yaubada natunao.
14 Hedehededе wa ye hemala tamowai, na maiyamai ka miya. Yo
kana kao saesaena mamohoina ka kitayako, iya ede Yaubada natuke-
sekesegana mo kana kao saesaena mamohoina. Natu ta meta tamana
Yaubada unai ye laoma yo kalinawai kabinamwa yo mamohoina se
mwayau.
15 Yowane ma kalina lakilakina ye hededehemasalaha ye wane, “Ta-
mowaina ede teina lahinaidi ya hededehemasalahayako wa, ‘Iya ede
dagelagu ne unai kabo ye laoma, iya meta ye saekalili na kabo yau,
matawuwuna iya ye tububaguna.’ ” 16 Iya kalinawai kabinamwa ye
mwayau. Na iya unai kita maudoida kabinamwa ta haidi na sola ta
haihai'uyoidi. 17 Mose unai laugagayo wa se laoma, na Yesu Keliso unai
kabinamwa yo mamohoina se laoma.
18 Sola nige tamowai hesau Yaubada ye kita, na natukesekesegana ye
bom mo. Iya meta Yaubada, yo Tamana maiyana se kawakeha, yo iya
Tamana ye hemasalahayako kalidawai.

Yowane Babatiso ye hededе meta iya nige Keliso

19 Dius tauwoyaidi Yelusalema unai taumiyamiya wa, taukaita-
lasam yo Lewi tamowaidiyao se hetamalidi se lau Yowane unai na se
henamaiyei iya meta kaiteya. Teina ta meta Yowane yona hededehe-
masalaha. 20 Iya nige ye uhala na ye hededehemasalaha'uyoi ye wane,
“Yau nige Keliso.”
21 Na se henamaiyei, “Ena kowa nige Keliso, meta kowa kaiteya? Kowa
Eliya?”
Ede ye wane, “Yau nige.”
“Nuwana kowa peloweta ka nayanayai'usei wa?”**

** **1:5:** Ye saedikwai: Hedehededе kalina Giliki unai ne kaniyonao labui. Bagubagunana ede ye saedikwai, na helabuina ede kabina ye kata. Unai buka hekadiyo se kulibui doha teina: na masigili iya nige kabina ye kata. ** **1:21:** Peloweta ka nayanayai'usei wa: Yaubada yona hededehesunuma Dius tamowaidi kalidiwai meta yodi peloweta hesau doha Mose kabo ye laoma (Dutelonomi 18:18). Na Yesu yona huya unai peloweta ne sola se nayanayai.

Na ye wane, “Nige.”
22 Na kabo se wane, “Na kowa kaiteya? Yoma henamai ta buina ku
leyama, na kabo ka uyo tauhetamaligai wa yodi ka hedehedede. Taba
ku bom ku hededehemasalaha'uyoigo meta kowa kaiteya.”
23 Ede Aisaiya peloweta yona hedehedede unai Yowane ye hededebui
ye wane, “Yau tamowaina ede tauyogayoga balabala ne unai ya wane,
‘Guiyau yona keda kwa kabinonohai.’ ” *(Aisaiya 40:3)*
24 Kabo Paliseya tamowaidiyao hekadi se hetamalidima wa 25 Yowane
se henamaiyei se wane, “Ena kowa nige Keliso, nige Eliya, yo nige tenem
peloweta ne, matawuwuna saha to ku hebahebabatiso?”
26 Yowane ye wane, “Waila unai ya hebahebabatiso. Na tamowai
hesau meta nige kabina kwa kata ye totolo luwamiu ne unai. 27 Iya
ede muligu ne unai kabo ye laoma, na yau nige ya namwakalili kabo
gonowagu kana buti mainadi ya yailidi.”
28 Teina laulau maudoidi ta se tubu Yowane yona kabahebahebabatiso
Betaniya, Yolidani sagasagana hali tanakawasina unai.

Yaubada yona mamoe natuna ede Yesu

29 Na mayadai hesauna unai Yowane Yesu ye kitalaei ye laolaoma
hesabana ede ye wane, “Kwa kitalau, Yaubada yona mamoe natuna ye
laolaoma. Iya tanoubu yona ba'aya tauhaigabaeina. 30 Teina iya ede
lahinaidi ya hedehededei wa ya wane, ‘Tamowai hesau yau dagelagu
unai kabo ye laoma meta ye saekalili na kabo yau, matawuwuna iya
ye tububaguna.’ 31 Yau nige ya kitalobai meta iya Keliso. Na ya laoma
ya hebabatisoigomiu waila unai meta bena iya ya hemasalaha Isalaela
tamowaidiyao kalimiuwai.”
32 Kabo Yowane ye hededehemasalaha ye wane, “Yaluwa Tabuna ya
kita doha bunebune galewa ne unai ye dobima na ye talu iya kewana ne
unai. 33 Iyamo iya meta nige ya kitalobai, na Yaubada ye hetamaligauma
waila unai ya hebahebabatiso na ye hededelaoma kaliguwai ye wane,
‘Tamowai hesau kabo ku kita Yaluwa kabo ye dobima na kalinawai
ye talu meta iya Yaluwa Tabuna unai kabo ye hebahebabatiso.’ 34 Ya
kitayako yo ya hemamohoiyei meta iya Yaubada natuna.”

Yesu yona hekahekatao bagubagunadi

35 Mayadai hesauna unai Yowane maiyana hekahekatao labui se to-
totolo Yowane yona kabahebahebabatiso magaina wa unai. 36 Na Yowane
ye kaikaikewalau Yesu ye kita ye laulau ede ye wane, “Kwa kita, tenem
meta Yaubada yona mamoe natuna!”
37 Yona hekahekatao labui wa yona hedehedede se lapui ede Yesu
se hemuliwatani. 38 Na Yesu ye kaikewabui ye kitadi se hemuhemuli-
watani, ede ye henamaiyedi ye wane, “Saha kwa henuwa?”
Se hededelau unai se wane, “Labi, haedi ku miyamiya?” (Labi *meta
kalina Hebelu na* kaniyona ede Taulauhekata.)
39 Kabo ye hededelau udiyedi ye wane, “Kwa laoma na kabo kwa kita!”
Unai se lau yona kabamiya wa se kita. Na yodi huyalau ne meta
meimeilahi mahanana 4 kiloki unai. Na tenem mayadaina ne unai iya
maiyadi se miya.
40 Simona Petelo kana kaha Andeleya, iya Yowane yona hekahekatao
labui wa hesauna, na Yowane yona hedehedede wa ye lapui ede Yesu ye
hemuliwatani. 41 Na kabo Andeleya ye lau kana kaha Simona ye lobai

na yona ye hedehededе ye wane, “Mesaiya wa ka lobaiyako.” (Mesaiya
Giliki kalinadi unai kaniyona ede Keliso.)** 42 Ede ye woyaiyama Yesu
unai.
Yesu ye kitalau iya unai na ye wane, “Kowa Simona, Yowane natuna.
Kabo hesam se katai Kipasi.”** (Na kalina Giliki unai se wane Petelo.)

Yesu Pilipo yo Natanaela ye yoganedi

43 Mayadai hesauna unai Yesu nuwana ye hineli bena kabo ye lau
Galili. Na Pilipo ye lobai ede ye hededelau unai ye wane, “Ku laoma ku
hemuliwatanigau.”
44 Pilipo meta Betesaida unai ye miyamiya doha hinage Andeleya yo
Petelo.
45 Pilipo ye lau Natanaela ye lobai na yona ye hedehededе ye wane,
“Kulikuli tabuna unai Mose yo peloweta tamowai se hetahetala'usei
wa ka lobaiyako. Hesana ede Yesu, Nasaleta tamowaina, iya Yosepa
natuna.”
46 Na Natanaela ye henamai ye wane, “Mamohoi Nasaleta? Ginauli
saha namwanamwana kabo temenai ye laoma?” Pilipo ye wane, “Ku
laoma na ku kita.”
47 Huyana Yesu Natanaela ye kita ye laolaoma ede iya ye hededehe-
masalaha ye wane, “Teina tamowai ta meta Isalaela tamowaina mamo-
hoina, iya nige gonowana tamowai hesau ye lupoi.”
48 Kabo Natanaela ye henamai ye wane, “Idohagi na kabigu ku kata?”
Yesu ye hededebui ye wane, “Huyana kaiwa** guninawai ku
miyamiya meta ya kitagoko, na kabo Pilipo ye yoganeigo.”
49 Ede Natanaela ye hededelau unai ye wane, “Taulauhekata, kowa
Yaubada natuna, Isalaela yoma wasawasa.”
50 Yesu ye wane, “Yom kawamamohoi ne matawuwuna ede ya hededе-
laowa kalimwai meta ya kitago kaiwa guninawai ku miyamiya. Na sola
kabo ginauli saesaedi ku kitadi na kabo teina.” 51 Yesu yona hedehededе
ye tubei ye wane, “Ya hededemamohoi kalimiuwai kabo galewa kwa kita
ye tasoke, na Yaubada yona anelu se dobidobima Tau Natuna unai yo se
seuseuyo.”**

2

Yesu waila ye bui ye hemala waina

1 Mayadai labui mulidiwai, teha Galili unai magai hesau hesana Kana
unai tawasola kaikaigogona se ginauli. Yesu sinana meta iya menai, 2 yo
hinage Yesu maiyana hekahekatao se kaibwadaidi se laoma tawasola
kaikaigogona ne unai. 3 Huyana waina ye gehe ede Yesu sinana ye
hededelau iya unai ye wane, “Kadi waina wa ye gehe.”
4 Yesu ye hededebui ye wane, “Sinagu, idohagi to ku hededelaoma
kaliguwai? Sola nige yogu huya ye lagema.”
5 Na sinana wa ye hededelau heyayai tauhaidi udiyedi ye wane, “Saha
ye hedededi ne meta bena kwa ginauliwatanidi.”

** **1:41:** Keliso yo Mesaiya kaniyodi kesega, iya ede, Yaubada yona kaisunuwa tamowaina yo yoda wasawasa (↑Keliso). ** **1:42:** Kipasi meta kalina Alamaiki, na kaniyona ede weku. ** **1:48:** Kaiwa ta kalina dimdim unai se wane ↑fig kaiwana. ** **1:51:** Anelu se dobidobima yo se seuseuyo Genese 28:12 unai ta hasili meta Yaubada yona anelu se dobidobima Yakobo unai yo se seuseuyo. Na kaniyona ede, Yaubada yona hedehededehesunuma kabo ye hemamohoiyedi.

6 Numa ne unai waila pakuna haligigi-kesega. Paku ne weku unai
se tadidi, na hekadi gonowana waila 75 lita yo hekadi 115 lita unai se
hemwayaudi. Na waila wa se hepaisowako Dius yodi kaidui yo yodi
kaikai gogodiyao kaideulidi kabikabidi hesabadi.
7 Na Yesu ye hededelau heyayai tauhaidi wa udiyedi ye wane, “Paku
ne waila unai kwa hemwayaudi”, ede se inihemwayaudi.
8 Kabo ye wane, “Kabo gagilina kwa yaihai na kwa bahelae kaikaigogo
tauloinaena unai.”
Siya kabo se bahelae 9 na waila ye hemala waina wa ye numatonogi.
Yodi kabayaina meta nige kabina ye kata, na yona heyayai tauhaidi mo
se bom kabina se kata. Kabo kaikaigogo tauloinaena wa tautawasola
loheyana ye yoganeiyama 10 na ye hededelau unai ye wane, “Yoda kabik-
abi kabina ku katakalili, meta waina namwanamwana ta mosebagunai
taumana udiyedi. Na huyana se numa se lau na nige gonowana ginauli
hesau kamnana se lapulobai kabo waina maisana gagilina ta moseidi.
Na idohagi to waina namwanamwakalilina ta ku hemulitayama?”
11 Teina ta meta laulau gigigigibwalina bagubagunakalilina teha Galili
unai magai hesana Kana unai Yesu ye ginauli. Na teina laulau ta unai iya
kana kao saesaena mamohoina ye hemasalaha, unai yona hekahekatao
iya se sunumai.

Yesu Numa Tabuna unai taulokulokune ye henakudi

12 Tawasola kaikaigogona mulinawai Yesu ma sinana, kana kahao yo
yona hekahekatao wa se dobi Kapelenauma, na menai se miya mayadai
hisa mo. 13 Kabo Dius tamowaidiyao yodi Taukiuli Henuwaisinina
huyana ye hanahanauma, ede Yesu ye sae Yelusalema. 14 Na Numa
Tabuna bakubakuna unai tamowai hekadi ye lobaidi siya bulumakau,
mamoe yo bunebune se lokulokuneidi, yo siya moni taulaulauhe-
dudu meta hatahata kabatulidi udiyedi se tutuli. 15 Yesu kabo maina
udiyedi wipi ye ginauli na kabo Numa Tabuna bakubakuna wa unai ta-
mowai, bulumakau yo mamoe maudoidi wa ye henakuhepesadi. Moni
taulaulauhedudu yodi moni ye kuyahe'uludi yo yodi hatahata ye buidi.
16 Na ye hededelau bunebune taulokulokunedi wa udiyedi ye wane,
“Manuwa ta kwa bahehepesadi! Idohagi to tamagu yona Numa Tabuna
ta kwa hai ye hemala kabalokulokune numana!”
17 Na kabo yona hekahekatao kulikuli tabuna beyabeyana se nuwatui
doha ye wane, “Yom Numa Tabuna ya gadosisikaliliyei, na unai kabo se
heyababagau.” *(Same 69:9)*
18 Na Dius tauwoyaidi se hededelau Yesu unai se wane, “Laulau
gigigigibwalina saha kabo ku ginauli kalimaiwai, na unai kabo kabina
ka kata yom tanuwaga gigibwalina ta meta Yaubada unai ye laoma?”
19 Yesu ye hededebui ye wane, “Numa tabuna ta kwa lopagwaligwali,
na mayadai haiyona unai kabo ya ginauli'uyoi.”
20 Na kabo Dius tauwoyaidi wa se hededebui se wane, “Teina Numa
Tabuna ta meta bolimai badona 46 unai se ginauli. Idohagi to bena
mayadai haiyona unai kabo ku ginauli'uyoi?” 21 Na Numa Tabuna
Yesu ye hetahetala'usei ta meta iya ye bom tauna. 22 Unai huyana Yesu
ye boita na ye tolo'uyo meta yona hekahekatao saha ye hedededikо
wa se nuwatuidi, ede kulikuli tabuna yo Yesu yona hedehedede wa se
kawamamohoiyedi.

23 Huyana Yesu iya Yelusalema unai Taukiuli Henuwaisinina hesa-
bana na menai laulau gigigigibwalidi ye ginaulidi wa meta tamowai
gwaudi se kitadi, ede iya hesana unai se sunuma.
24 Na Yesu nige ye sunumaidi, matawuwuna tamowai maudoidi
nuwadi kabidi ye katakalili. 25 Tamowai yodi nuwanuwatu se hededе-
hemasalahadi Yesu unai o nige, iyamo kadi kao kabidi ye katako.

3

Yesu Nikodemo ye hekata

1 Yelusalema unai meta Paliseya tamowaina hesau, hesana ede
Nikodemo, na iya hinage Sunedeli** bodana tamowaina hesau.
2 Boniyai hesau unai ye lau Yesu kalinawai na ye wane, “Taulauhekata,
kabim ka kata meta kowa taulauhekata Yaubada unai ku laoma. Laulau
gigigigibwalidi ku ginaulidi wa nige tamowai hesau gonowana ye gin-
aulidi. Teina unai ye hemasalaha meta Yaubada iya maiyam.”
3 Yesu ye hededebui ye wane, “Ya hededemamohoi kalimwai, ena
tamowai hesau nige labasi helabuina ye hai, meta nige gonowana
Yaubada yona basileiya ye kita.”
4 Na Nikodemo ye hededelau Yesu unai ye wane, “Idohagi kabo
tamowai tautaubadana ye luwu'uyo sinana bogana unai, na labasi
helabuina ye hai?”
5 Yesu ye hededelau unai ye wane, “Ya hededemamohoi kalimwai, ena
tamowai hesau nige labasi helabuina ye hai waila yo Yaluwa udiyedi,
meta taba nige ye lusolalau Yaubada yona basileiya unai. 6 Tamowai
wawayao se labasidi buluma unai meta buluma mo maulina unai se
miya, na Yaluwa meta gonowana mauli nige kana siga ye mosei kalidi-
wai. 7 Kowa taba nige yogu hedehedede ta udiyedi ku siliyata doha
wau ya wane, ‘Taba labasi helabuina kwa hai.’ 8 Yaumai** ye towama
kabo yasasana mo ta lapui, na nige kabina ta kata haedi ye laolaoma o
haedi kabo ye laulau. Unai gonogonowana doha siya Yaluwa unai labasi
helabuina tauhaina ne.”
9 Nikodemo ye henamai'uyo ye wane, “Teina ta meta idohagi?”
10 Na Yesu ye wane, “Kowa meta Isalaela tamowaidiyao yodi lau-
gagayo taulauhekataena, na idohagi to teina nuwanuwatu ta nige ku
nuwatulobaidi? 11 Ya hededemamohoi kalimwai: Saha kabidi ka kata
meta ka hedehededeidi, yo saha ka kitadi meta ka hededehemasalahadi
kalimiuwai. Na iyamo yoma hedehedede ta nige kwa haidi. 12 Tanoubu
ginaulidi ya hedehededeidi kalimiuwai, na nige kwa kawamamohoiye-
gau; na idohagi kabo kwa kawamamohoiyeigau taba galewa ginaulidi
ya hedehededeidi? 13 Nige tamowai hesau ye sae galewa, na kesega mo
galewa ne unai ye dobima, iya ede Tau Natuna. 14 Doha Mose mwata
ye lausini balabalagaibu unai wa,** meta gonogonowana doha tenem
kabo Tau Natuna hinage se lausini, 15 na unai tausunumaena maudoidi
kabo mauli nige kana siga se lobai. 16 Matawuwuna Yaubada tanoubu
ye gadosisikaliliyei, ede natukesekesegana ye mosegabaei. Unai kaiteya
iya ye sunumaei, meta taba nige hekamkamna ye lobai, na mauli nige
kana siga kabo ye hai. 17 Yaubada natuna ye hetamaliyama nige bena

** **3:1:** Sunedeli kaniyona meta GLOSSARY unai ku hasili (↑Sunedeli). ** **3:8:** Yaumai meta kalina Giliki unai kaniyona hesau hinage, iya ede yaluwa. ** **3:14:** Numela 21:4-9

tanoubu ta tamowaidi ye hekilainodi, na bena ye gilihaidi. 18 Ena kaiteya
Yaubada natuna ye sunumaei, meta Yaubada taba nige ye hegilu. Na
kaiteya nige ye sunumaei, meta Yaubada iya ye hegilunonohaiyako,
matawuwuna Yaubada natukesekesegana hesanawai nige ye sunuma.
19 Yaubada yona hekasa nuwanuwatuna ede doha teina: Mala wa ye
laomako tanoubu ta unai, na tamowai yodi laulau meta se yababakalili,
unai masigili se henuwakaliliyei na kabo mala. 20 Na kaiteyadi yodi
laulau se yababa meta mala wa se subu, yo taba nige se laoma mala ne
unai, matawuwuna nige se henuwa bena yodi ba'aya se hemasalahadi.
21 Na kaiteyadi yodi laulau se dudulai meta se laoma mala ne unai. Na
kabo tamowai maudoidi se kitadi meta saha se ginaulidi ne Yaubada ye
henuwadi."

Yowane Babatiso Yesu ye hededehemasalaha

22 Na kabo Yesu maiyana hekahekatao Yelusalema se laugabae se lau
Yudeya magaina hesau unai. Menai se miya huyana ye katuloha, na
Yesu ye hebahebabatiso. 23 Na Yowane meta teha hesau unai hinage ye
hebahebabatiso. Na iya Aenona unai Salim dedekanawai, matawuwuna
temenai waila lakilakina yo tamowai se bado se laolaoma bena se ba-
batiso. 24 Tenem huyana ne unai Yowane sola nige se tole numatutugudu
unai. 25 Yowane yona hekahekatao yo Dius tamowaina hesau Dius yodi
lauhe'a'a kabikabina debanaena se haikawayagala. 26 Ede se laoma
Yowane unai na se wane, "Taulauhekata, tamowai wa maiyam Yolidani
hali tanakawasina unai na ku hededehemasalaha'usei wa meta hinage
ye hebahebabatiso, na tamowai maudoidi se laulau iya kalinawai."
27 Yodi hedehedede wa unai Yowane ye hededebui ye wane, "Nige
gonowana tamowai hesau paisowa ye haigaibui, na paisowa ye hai ne
meta Yaubada ye mosei. 28 Yogu hedehedede wa komiu kwa lapuidiko na
gonowana kwa hemamohoiyedi doha ya wane, 'Yau nige Kelisona ede,
na yau meta Yaubada ye hetamalibagunaigauma.'
29 Tautawasola waihiuna meta iya tautawasola loheyana yona. Na
tautawasola loheyana tausaguina meta ye nayanaya yo ye lapulapui. Na
huyana tautawasola loheyana kalinana ye lapui meta ye gwauyalakalili.
Tenem gwauyala ne meta yau yogu, matawuwuna tautawasola lo-
heyana ede ye masalahako. 30 Iya hesana meta bena ye saekalili, na yau
hesagu bena ye dobi.
31 Iya galewa ne unai ye dobima wa meta tamowai maudoidi ye
saedikwaidi. Na kaiteya tanoubu ta unai ye tubuma** meta tanoubu ta
yona, yo yona hedehedede doha tanoubu ta tamowaina. Na galewa ne
unai taudobima wa meta tamowai maudoidi ye saedikwaidi. 32 Saha ye
kitadi yo ye lapuidi wa ye hededehemasalahadi. Na iyamo nige hesau ye
lapulau yona hedehedede wa udiyedi. 33 Na kaiteyadi yona hedehedede
wa se hai meta se hemamohoiyei ede Yaubada yona hedehedede wa ye
mamohoi. 34 Matawuwuna Yaubada Keliso ye hetamaliyama yo Yaluwa
Tabuna unai iya ye hemwayaukaliliyei, ede Yaubada yona hedehedede
ye hededehemasalahadi. 35 Tamana meta Natuna ye gadosisiyei, unai
ginauli maudoidi ye tolegabaeidi iya nimanawai. 36 Na kaiteya iya
Natuna ne ye kawamamohoiyei meta mauli nige kana siga ye hai, na

** **3:31:** Na kaiteya tanoubu ta unai ye tubuma: Tausonosonoga hekadi yodi nuwatu meta teina hedehedede ta iya Yowane Babatiso hedehededena. Na hekadi yodi nuwatu meta hedehedede ne ye lau tanoubu tamowaidi maudoidi hedehedededi.

kaiteya iya Natuna ne ye subu, taba nige mauli nige kana siga ye hai na
Yaubada yona kouyalayala unai ye miya.”

4

Yesu maiyana Samaliya waihiuna se hedehedede

1-3 Paliseya tamowaidi wasa se lapui meta Yesu iya yona hekahekatao
se bado ye haidi yo ye hebabatisoidi, na kabo Yowane. Na iyamo
mamohoina ede Yesu nige ye hebahebabatiso, na yona hekahekatao
mo se hebahebabatiso. Huyana Yesu wasa ye lapui meta Paliseya
tamowaidiyao yona kabikabi wa kabina se kata, ede Yudeya ye laugabae
na ye uyo Galili. 4 Na yona lau ne unai meta ye lau teha Samaliya
unai 5 na ye lage Samaliya magaina lakilakina hesana Saeka unai. Na
menai tano gagilina hesau beyabeyana Yakobo ye mosei natuna Yosepa
unai. 6 Na temenai meta Yakobo kana wailakeli. Na Yesu yona taihile
wa unai kamnana ye yababa ede ye tuli na ye kaiyawasi wailakeli wa
dedekanawai. Na mahanana wa meta mayamayadailaki yona tupwa
unai. 7-8 Na yona hekahekatao se lauko magailaki wa unai bena kadi kai
se hemaisa.

Na kabo Samaliya waihiuna hesau ye laoma bena waila ye yai, na Yesu
ye hededelau unai ye wane, “Waihiu, taba gonowana waila ku haiyama
ya numa?” 9 Kabo Samaliya waihiuna wa ye hededelau unai ye wane,
“Kowa Dius tamowaina, na yau meta Samaliya waihiuna, na idohagi to
ku kaibwadaigau bena waila ya leyawa ku numa?” Yona henamai wa
kaniyona ede Dius tamowaidiyao nige gonowana Samaliya tamowaidi
maidadiyao se hebodakesega.

10 Kabo Yesu ye hededebui ye wane, “Ena taba Yaubada yona kainauya
kabina ku kata yo taukaibwadawaila kalimwai ta ku kitalobai, kabo
gonowana ku kaibwadaei na waila maumaulina ye leyawa.”

11 Na waihiu wa ye wane, “Taubada, nige kam waila kabayaiyaina,
na wailakeli ne duhana meta ye dobikalili. Na haedi kabo waila mau-
maulina ta ku hai? 12 Bena kowa ku saekalili na kabo tamamai Yakobo?
Iya wailakeli ta tauleyamana ede. Na iya yo natunao yo yona suisui
maudoidi hinage unai se numanuma.”

13 Na Yesu ye hededelau unai ye wane, “Kaiteya teina waila ta ye numa,
meta kabo gonowana ye gadomagu'uyo. 14 Na kaiteya waila ya mosei ne
ye numa, meta taba nige gonowana ye gadomagu'uyo. Waila ya mosei
ne kabo ye hemala bonobonowasi kalinawai na ye miya ye lau yo mauli
nige kana siga ye mosei.”

15 Kabo waihiu wa ye hededelau unai ye wane, “Taubada, waila ta ku
leyama, to taba nige ya gadomagu'uyo yo hinage taba nige ya uyoma inai
waila ya yaiyai.”

16 Yesu ye wane, “Ku lau mwanem ku woihai na kwa laoma inai.”

17 Waihiu wa ye hededebui ye wane, “Yau nige mwanegu.” Kab-
otaki Yesu ye wane, “Ku hedededudulai ede ku wane, ‘Yau nige
mwanegu.’ 18 Mamohoi, yom hedehedede ne ye dudulai. Na iyamo kowa
mwanemwao haligigi ku haidiko, na loheya maiyam ne meta iya nige
mwanem.”

19 Kabo Waihiu wa ye hededelau unai ye wane, “Taubada, ya nuwat-
ulobai meta kowa peloweta. 20 Kama mumugao teina kuduli ta unai
Yaubada se tabataba'ohui, na komiu Dius tamowaidi kwa wane, ‘Ka-
bataba'ohu mamohoina ede Yelusalema unai.’ ” 21 Yesu ye hededelau

waihiu wa unai ye wane, “Waihiu, saha ya hedehededeidi ta taba ku
kawamamohoiyedi. Huyana kabo ye laolaoma meta taba nige Tamamai
kwa taba'ohui teina kuduli ta unai o Yelusalema unai. 22 Na komiu
Samaliya tamowaidiyao kaiteya kwa taba'ohui ne meta nige kabina kwa
kata, na kai Tamamai kabina ka kata na ka taba'ohui, matawuwuna ede
kabihemauli meta kai Dius kalimaiwai ye laoma. 23 Huyana sola ye lao-
laoma yo iya ede ye laomako na tautaba'ohu mamohoidi kabo Tamamai
se taba'ohui yaluwa yo hedehededemamohoi udiyedi,** matawuwuna
tautaba'ohu doha tenem meta Tamamai iya ye henuwa'useidi ede.
24 Yaubada meta iya yaluwa, unai tautaba'ohuina bena yaluwa yo hede-
hededemamohoi udiyedi se taba'ohui.”
25 Na waihiu wa ye wane, “Kabina ya kata meta Mesaiya kabo ye
laoma. Hinage hesana se hedede ede Keliso. Na huyana ye laoma meta
ginauli maudoidi kabo ye hededehemasalahadi kalidawai.” 26 Na kabo
Yesu ye hededehemasalaha'uyoi ye wane, “Yau ya hedehededelaowa ta
meta yau Kelisona ede.”

Yesu yona hekahekatao se uyoma

27 Na huyana yona hekahekatao wa se uyoma meta se kita waihiu
hesau maiyana se hedehedede, ede se siliyata**. Na nige hesau bena ye
henamaiyei ye wane, “Saha ku henuwawaihiu ne unai?” o, “Idohagi to
waihiu ne maiyam kwa hedehedede?”
28 Kabo waihiu wa kana waila pakuna wa ye laugabaei na ye uyo
magailaki wa unai, na tamowai maudoidi yodi ye hedehedede 29 ye
wane, “Kwa laoma ta lau tamowai hesau kwa kita. Ginauli maudoidi
ya ginaulidiko wa meta ye hededehemasalahadi. Nuwana iya Keliso?”
30 Na kabo tamowai gwaudi magailaki wa unai se laoma na se lau Yesu
hesabana.
31 Waihiu wa ye lauko, na kabo Yesu yona hekahekatao wa se hed-
edelau unai se wane, “Taulauhekata, taba kai hesau ku kai.” 32 Na ye
hededelau udiyedi ye wane, “Yau kagu kai meta komiu nige kabina kwa
kata.”
33 Unai se bom se henahenamai'uyoidi se wane, “Nuwana tamowai
hesau kai ye moseiyako ye kai.”
34 Yesu ye wane, “Kagu kai ede bena tauhetamaligauma yona nuwatu
ya ginauliwatanidi na yona paisowa ya ginaulihegehedi. 35 Yomi hede-
hededede hesau meta doha teina kwa wane, ‘Nawalai hasi mo na kabo witi
huyabolina ye lage.’ Yau ya hededelaowa ya wane, kwa kaikewalau koya
ne udiyedi! Witi ye sunako ye posiposi, na huyabolina ede ye lageko.**
36 Na witi tautanogogoina kabo yona paisowa maisana ye hai yo witi ye
tanogogoi. Witi ne meta siya ede tamowai se laoma mauli nige kana siga
se hai. Unai bena witi tumana tauhesuluna** yo witi tautanogogoina
kabo se gwauyalakesega. 37 Teina unai hedehedede ta, ‘Hesau ye hesulu

** **4:23:** Se taba'ohui yaluwa yo hedehededemamohoi udiyedi: Hedehedede ta kaniyona ede tautaba'ohu mamohoidi bena Yaluwa Tabuna ye hemwayaudi yo Yesu se sunumai, na kabo Yaubada se taba'ohui. ** **4:27:** Se siliyata matawuwuna Dius yodi kabikabi unai yodi taulauhekata nige gonowana waihiu nige kabina se kata maiyana se hedehedede. ** **4:35:** Witi huyabolina ede ye lageko: Teina hedehedede ta meta palabole, na kaniyona ede Yesu yona hekahekatao bena se kitalau tamowai udiyedi. Tamowai ne se nonoha na Yaubada wasana se lapui yo se kawamamohoiyei. ** **4:36:** Witi tumana tauhesuluna: Dius yodi kabikabi unai witi tumana nige se kumakumaidi, na se hesuhesulu koya unai.

na hesau ye tanogogoi' meta mamohoi. 38 Ya hetamaligomiu bena kwa
lau witi nige kwa hesuludi wa kwa tanogogoidi. Tamowai hekadiyo
paisowa lakilakina se ginauliyako, na komiu kabo yodi paisowa wa yona
namwanamwa kwa hai."

Samaliya tamowaidi gwaudi Yesu se kawamamohoiyei

39 Samaliya tamowaidi gwaudi magai lakilakina unai taumiya wa Yesu
se sunumaei matawuwuna waihiu wa yona hedehedede se lapui ye
wane, "Ginauli maudoidi ya ginaulidiko wa meta ye hededehemasala-
hadi kaliguwai." 40 Se laoma Yesu unai na se kaibwadai taba menai
sola maiyadi se miya, ede ye miya mayadai labui. 41 Na Yesu yona
hedehedede debanawai ede tamowai hekadi'uyo se laoma se hemala
tausunumaena.
42 Na se hededelau waihiu wa unai se wane, "Huya bagubagunana
unai meta yom hedehedede wa debanawai ka sunuma. Na mahana ta
unai meta kai ka bom yona hedehedede ta ka lapuidi, unai kabina ka
kata meta kita tanoubu tamowaidi tauhemaulida mamohoina ede iya."

Yesu gabemani yodi tamowai lakilakina natuna ye henamwanamwa

43 Mayadai labui wa mulidiwai Yesu ye dalahai ye sae Galili. 44 Na Yesu
ye hededehemasalahayako meta peloweta yona magai tamowaidiyao
iya nige gonowana se hekasisiyei, na iyamo ye sae Galili. 45 Huyana
ye lage Galili, meta Galili tamowaidi iya se hailobai, matawuwuna ede
Taukiuli Henuwaisinina mayadaidi wa udiyedi siya Yelusalema unai na
saha ye ginaulidi wa maudoidi se kitadiko.
46 Kabo Yesu ye uyo magai gagilina hesana Kana, Galili tehana unai.
Magai ta unai meta lahinaidi waila ye bui ye hemala waina. Kana
dedekanawai meta magai hesau hesana Kapelenauma, na temenai
gabemani yodi tamowai lakilakina hesau, na natuna loheya meta ye
kasiyebwakalili. 47 Na huyana tamowai wa Yesu wasana ye lapui
meta Yudeya unai ye saemako Galili, ede ye lau unai na ye kaibwadai
bena taba ye laoma Kapelenauma na natuna ne ye henamwanamwa.
Wawaya ne meta boita ye hanahanawui.
48 Yesu ye hededelau unai ye wane, "Idohagi, kowa yo tamowai mau-
doidi, ena nige hekihekinoi yo laulau gigigigibwalidi kwa kitadi meta
nige gonowana kwa kawamamohoi!"
49 Na gabemani yodi tamowai lakilakina wa Yesu ye kaikaibwadai ye
wane, "Guiyau, ku laoma ta lau, madai natugu ne ye boita."
50 Na Yesu ye hededelau unai ye wane, "Ku uyo yom magai. Natum ne
kabo ye namwanamwa."
Tamowai wa Yesu yona hedehedede ye sunumaei ede ye uyo. 51 Sola
ma laulauna na yona heyayai tauhaidi hekadi se laoma ede yona se
hedehedede meta natuna loheya wa ye namwanamwako. 52 Na ye
henamaiyedi ye wane, "Mahana saha unai ye namwanamwa?" Na se
wane, "Lahi meimeilahi mahanana 1 kiloki unai taugwagwama wa ye
laugabaei."
53 Kabo loheya wa tamana wa nuwana ne unai ye sae meta tenem
mahanana ne unai Yesu ye wane, "Natum ne kabo ye namwanamwa."
Ede tamowai wa yo yona numa tamowaidi maudoidi Yesu se sunumaei.
54 Huyana Yesu Yudeya ye laugabae na ye uyoma Galili, meta teina ta
yona laulau gigigigibwalina helabuina ede.

5

Waila kipuna dedekanawai Yesu taukasikasiyebwa hesau ye henamwanamwa

1 Mayadai hisa mulidiwai kabo Yesu ye sae Yelusalema Dius yodi
kaikaigogo hesau hesabana. 2 Na Yelusalema unai meta waila kipuna
hesau keda hesau hesana Mamoe Kedana dedekanawai. Kipuna wa
hesana kalina Alamaiki unai se katai Beteseta. Na kabalaulauna nu-
madi haligigi meta waila kipuna wa se tauhetakikili.** 3a Temenai
meta taukasikasiyebwa doha taumatagibugibu, kae yabayababadi yo
taubunibuni bodadi se kenokeno 3b [na waila hekahekasina ne se
nayanayai. 4 Matawuwuna huya hekadi anelu hesau ye dobi kabo
waila kipuna ne ye hekasihetakikili, na ena taukasiyebwa hesau ye gay-
odobibaguna waila hekahekasina ne unai kabo ye namwanamwa.]**
5 Temenai tamowai hesau ye kasiyebwa bolimaina badona 38. 6 Yesu
taukasiyebwa wa ye kita ye kenokeno na ye nuwatulobai meta ye
kasiyebwa huyalohaloha, ede ye henamaiyei ye wane, “Kowa ku
henuwa bena ku namwanamwa?”
7 Na tamowai wa ye wane, “Taubada, huyana anelu waila ne ye
hekasihetakikili na ya kaipate bena ya gayodobi meta tamowai hesau
ye gayodobibagunako, matawuwuna ede nige tausaguigau hesau.”
8 Na Yesu ye hededelau unai ye wane, “Ku tolo yom lauwese ne ku ba-
hei na ku lau.” 9 Tenem mahana ne unai tamowai wa ye namwanamwa,
na yona lauwese wa ye noku ye bahei na ye lau.
Na teina laulau gigigigibwalina ta mayadai Sabati unai ye tubu. 10 Ede
Dius tauwoyaidi hekadi se hededelau taunamwanamwa wa unai se
wane, “Teina mayadai ta meta Sabati, na laugagayo ye hedede meta tabu
yom lauwese ku bahei na ku taitaihile'usi.”
11 Na tamowai wa ye hededebui ye wane, “Tauhenamwanamwagau ye
hededelaoma kaliguwai ye wane, ‘Yom lauwese ne ku bahei na ku lau.’ ”
12 Unai se henamaiyei se wane, “Kaiteya ye hedede bena ku bahei na
ku lau?”
13 Taunamwanamwa wa nige kabina ye kata, matawuwuna ede teme-
nai boda wa luwadiyena Yesu ye luwukwadaleleko.
14 Na muliyena Yesu iya ye lobai Numa Tabuna unai, ede ye hed-
edelau unai ye wane, “Kowa ku namwanamwako, na tabu yababa ku
ginauli'uyoi, madai yababalakilaki kabo ku hekalo.” 15 Tamowai wa
Yesu ye laugabaei na ye lau Dius tauwoyaidi wa yodi ye hedehedede
meta tauhenamwanamwana wa Yesu.

Yaubada Natuna mauli ye leyama

16 Mayadai Sabati udiyedi Yesu laulau gigigigibwalidi wa ye ginag-
inaulidi, unai Dius tauwoyaidi se hetubu se hewaiunu. 17 Na Yesu
ye hededelau udiyedi ye wane, “Tamagu meta mayadai badobado ye
paipaisowa ye laoma ee teina, unai yau hinage bena ya paipaisowa.”
18 Unai Dius tauwoyaidi wa se kaipatebayaokalili bena se koihemwaloi,
matawuwuna ede mayadai Sabati laugagayona ye utu'utusi, yo hinage

---

** **5:2:** Kabalaulauna numadi haligigi: Kipu wa meta teha labui, na kabalaulau numana hesau meta duwaduwalidiyena, na numana hasi kipu labui wa dedekadi hasi wa udiyedi.

** **5:4:** Lausoisoi 3b yo 4 kulikuli beyabeyadi hisahisadi mo udiyedi ta hasilidi, na kulikuli beyabeyakalilidi udiyedi meta nige se kulidi.

ye hedede meta tamana ede Yaubada. Na teina hedehedede ta unai ye
hemasalaha meta maiyana Yaubada gonogonowadi.
19 Ede Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Ya hededemamohoi
kalimiuwai: Natu nige gonowana saha ye bom ye ginauli, na saha
Tamana ye ginauli ye kita kabo ye ginauliwatani. Matawuwuna Tamana
ginauli saha ye ginauli, Natuna hinage kabo ye ginauliwatani. 20 Tamana
iya Natuna ye gadosisiyei, unai ginauli maudoidi ye ginaulidi meta ye
hekita. Mamohoi, Tamana ginauli saesaekalilidi kabo ye hemasalahadi
Natuna unai, na kabo teina saha ye ginaulidi ta. Unai kabo kwa
noko. 21 Tamana tauboiboita ye hetolo'uyoidi yo mauli ye mosedi,
gonogonowana hinage Natuna mauli ye mosedi kaiteyadi ye henuwadi
ne udiyedi. 22 Tamana nige hekasa hesau ye ginauli, na kitahekasa
maudoina ye moseiyako Natuna unai, 23 matawuwuna ye henuwa bena
tamowai maudoidi Natuna se hekasisiyei doha hinage Tamana se heka-
sisiyei. Kaiteya Natuna nige ye hekasisiyei meta hinage Tamana nige ye
hekasisiyei, na iya natuna ta tauhetamaliyamana.
24 Ya hededemamohoi kalimiuwai: Kaiteya yogu hedehedede ta ye
lapuidi yo tauhetamaligau ye sunumaei, iya meta mauli nige kana siga
ye hai, yo Yaubada yona hekasa taba nige ye hekalo. Na boita yona
tupwa ye laugabaeyako na mauli nige kana siga kabo ye lobai. 25 Ya
hededemamohoi kalimiuwai: Huyana sola ye laolaoma yo iya ede ye
laomako kabo tauboiboita** Yaubada Natuna kalinana se lapui. Na
kalinana taulapuina ne kabo se mauli. 26 Tamana iya mauli wuwuna
ede, na mauli wa ye mosehekawayako Natuna unai, ede iya hinage ye
hemala mauli wuwuna. 27 Yo hinage gigibwali ye mosehekawayako iya
unai kabo kitahekasa ye ginauli, matawuwuna iya meta Tau Natuna.
28 Teina unai tabu kwa noko. Huyana ye laolaoma kabo bwayabwaya
udiyedi taukenokeno maudoidi Yaubada Natuna kalinana se lapui 29 na
se pesahaima. Na laulau namwanamwadi tauginaulidi kabo se tolo'uyo
na se mauli. Na laulau yabayababadi tauginaulidi kabo hinage se
tolo'uyo, na se lau kamkamna nige kana siga unai.
30 Yau nige gonowana ya bom saha hesau ya ginauligaibui. Na saha
ya lapui, kabo unai ya hekasa. Na yogu hekasa ne meta ye dudulai,
matawuwuna nige yau yogu nuwatu, na tauhetamaligau yona nuwatu
ya lauwatani.”

Yesu hededehemasalahana hedehedededi

31 “Ena taba ya bom ya hededehemasalaha'uyoigau, meta yogu hed-
edehemasalaha ne nige kaniyona. 32 Na Tamagu, iya hinage tauhed-
edehemasalahagau ede, na kabina ya kata meta yona hedehedede ne
mamohoidi.
33 Komiu tamowai hekadi kwa hetamalidi se lau Yowane unai bena
se henamaiyei. Na yau kagu kao mamohoina ye hededehemasalaha
kalidiwai. 34 Tamowai yodi hededehemasalaha nige ya henuwadi,
iyamo Yowane yona hedehededehemasalaha wa ya hedededi kalimi-
uwai, bena udiyedi kabo mauli kwa lobai. 35 Yowane kana kao meta
doha lampa ye kalakalasi, na komiu dawayana ne unai bena kwa
gwauyala huyakubwakubwa mo.

** **5:25:** Tauboiboita: Tausonoga yodi nuwatu meta teina hedehedede ta kaniyona ede, Yaluwa yona teha unai tauboita. Siya nige Yaubada yona tamowai, matawuwuna ede nige Yesu se sunumai, unai nige Yaluwa Tabuna se hai yo mauli nige kana siga nige kalidiwai.

36 Na kabahemasalahagau hesauna kaliguwai, iya meta ye saekalili
na kabo Yowane yona hedehedede wa, iya ede yogu paisowa Tamagu
ye ledima bena maudoidi ya ginaulidi. Kabo yogu paisowa ne se
hemamohoiyeigau meta Tamagu ede tauhetamaligau. 37 Yo hinage
Tamagu tauhetamaligau meta ye hemamohoiyeigauko. Na komiu nige
gonowana kalinana kwa lapui yo kana kao kwa kita, 38 yo yona hedehed-
ede nige se miya nuwamiu ne udiyedi, matawuwuna ede yau Yaubada
ye hetamali'useigau wa nige kwa sunumaeigau. 39 Na komiu meta
kulikuli tabuna kwa hasilinamwanamwakaliliyei, matawuwuna yomi
nuwatu ede unai kabo mauli nige kana siga kwa lobai. Mamohoi,
kulikuli tabuna wa hinage ye hededehemasalahagau. 40 Na iyamo nige
kwa henuwa bena taba kwa laoma kaliguwai na mauli kwa hai.
41 Yau tamowai yodi hedebasae meta nige ya henuwadi. 42 Na kabimiu
ya kata meta Yaubada gadosisina** kalimiuwai nigele. 43 Yau Tamagu
hesanawai ya laoma, na iyamo nige kwa lapulaoma kaliguwai. Na
nuwana taba tamowai hesau ye bom hesanawai ye laoma, kabo kwa
lapulau unai. 44 Maidamiu kwa hedehedebasae'uyoigomiu, na Yaubada,
iya ye bom Yaubada, yona kitahenamwa meta nige kwa henuwa. Ido-
hagi na kabo kwa sunumaeigau?
45 Tabu yomi nuwatu bena Tamagu matanawai kabo ya tolo na ya
hegilugomiu. Tauhegilugomiu ede Mose, na komiu yomi nuwatu ede
bena iya unai kabo sagu kwa lobai. 46 Ena taba Mose kwa kawa-
mamohoiyei, yau hinage bena kwa kawamamohoiyegau. Matawuwuna
wasagu wa Mose ye kuliyako. 47 Na ena saha ye kuli wa nige kwa
kawamamohoiyei, meta idohagi kabo yau kwa kawamamohoiyegau?”

6

Yesu tamowai 5,000 ye hekaidi
(Mataiyo 14:13-21, Maleko 6:32-44, Luka 9:10-17)

1 Mayadai hisa se laoko mulidiwai Yesu ye gelu waga hesau unai na
Galili Gabwana unai ye kawasi ye lau hali tanakawasina unai. (Na
teina waila ta hesana hesau ede Tibeliya Gabwana). 2 Na yona ka-
balau maudoidi ne udiyedi meta bodalakilaki se hemuhemuliwatani,
matawuwuna ede laulau gigigigibwalidi ye ginaulidi taukasikasiyebwa
udiyedi wa se kitadiko. 3 Kabo Yesu ye sae kuduli hesau unai, na
temenai yona hekahekatao maiyanao se tuli. 4 Na Dius yodi Taukiuli
Henuwaisinina huyana meta ye hanahanaumako.
5 Na Yesu ye kaikewalau meta bodalakilaki ye kitadi se laolaoma
hesabana, ede Pilipo ye henamaiyei ye wane, “Haedi kabo pwalawa ta
hemaisa na boda ne ta hekaidi?” 6 Na yona henamai ta unai meta bena
Pilipo ye laukita, na kabina ye katako meta saha kabo ye ginauli.
7 Pilipo ye hededebui ye wane, “Taba moni lakina denali 200** unai
pwalawa ta hemaisa, meta nige gonowana kabo tamowai kesega kesega
kana teha gagilina mo ye hai.”
8 Na kabo yona hekahekatao wa hesauna hesana Andeleya, Simona
Petelo kana kaha wa, ye hededelau Yesu unai 9 ye wane, “Wawaya loheya

** **5:42:** Yaubada gadosisina: Teina hedehedede ta kalina Giliki unai meta kaniyona labui. Bagubagunana ede lausoisoi unai ka kuliyako, Yaubada gadosisina, na helabuina ede Yaubada yona gadosisi. ** **6:7:** Denali 200 meta taupaisowa mayadai badodi 200 ye paisowa maisana. Denali kulihemasalahana kabo GLOSSARY unai ku hasili (↑Moni).

hesau inai, na pwalawa haligigi yo yama gagilidi labui ede kalinawai. Na
idohagi udiyedi kabo bodalakilaki ta ta hekaidi?”
10 Menai meta lagaulakilaki ye kini na kabatulidi se namwakalili, ede
Yesu ye wane, “Kwa hededelau tamowai ne udiyedi na se tulidobi lagau
ne unai.” Na tautuli ne bodana wa luwadi ne unai meta loheloheyao
badodi ede 5,000. 11 Kabo Yesu pwalawa wa ye haidi na ye lautoki
Yaubada unai, na ye soiyeidi taututuli wa udiyedi. Yo hinage yama wa
ye haidi na ye soiyeidi. Na yodi nowonowoiyena kadi pwalawa yo yama
se haidi, na maudoidi wa kabo kai lakilakina se kai.
12 Se kaikai ye lau ee kadi siga bogadi wa se sese. Kabo Yesu ye
hededelau yona hekahekatao wa udiyedi ye wane, “Kaitole maudoina
ne kwa tanogogoi, na tabu kwa gabagabagaibuidi.” 13 Unai pwalawa
haligigi wa taukaidi wa udiyedi kaitole maudoina se tanogogoi, ede bosa
badona saudoudoi-labui se hemwayaudi. 14 Na laulau gigigigibwalina
Yesu ye ginauli tamowai wa se kita ede se wane, “Mamohoi, peloweta ta
nayanaya'usei bena kabo ye laoma tanoubu ta unai wa** iya ede teina.”
15 Yesu ye nuwatulobai meta kabo se muyowui bena se hetolo yodi
wasawasa, unai ye laugabaedi na ye bom ye sae kuduli wa tehana hesau
unai.

Yesu ye laulau Galili Gabwana kewana unai

16 Ye meimeilahi ede yona hekahekatao se dobi Galili Gabwana unai,
17 na waga hesau unai se gelu bena se kawasilau Kapelenauma. Ye
masigiliko, na Yesu sola nige ye laoma udiyedi. 18 Yaumai lakilakina ede
ye towatowa, unai gabwa wa ye wowoli. 19 Na se yale se lau keda lohana
doha maela haiyona o hasi, na kabo Yesu se kita Gabwa wa kewana unai
ye laolaoma waga wa hesabana. Ede se matausikalili. 20 Na ye hededelau
udiyedi ye wane, “Tabu kwa matamatausi. Yau Yesu.” 21 Unai se henuwa
bena taba ye gelu waga wa unai, na nige bayaona na waga wa ye dunasae
yodi kabalau magaina wa unai.

Yesu iya ede mauli pwalawana

22 Mala ye tom ede boda se laugabae'useidi Galili Gabwana hali
tanakawasina ne unai wa se nuwatulobai meta meimeilahi wa unai
waga kesega mo se kita menai, na Yesu yona hekahekatao se bom mo
waga wa unai se gelu se lau, na Yesu nige maiyadi. 23 Kabo waga hekadi
Tibeliya unai se laoma na se dunasae Guiyau yona lautoki kabaginaulina
yo boda pwalawa yodi kabakaina magaina wa dedekanawai. 24 Na
huyana boda wa se nuwatulobai meta Yesu maiyanao hekahekatao wa
nige menai, ede waga wa udiyedi se gelu na se lau Kapelenauma Yesu se
wasenei.
25 Na Gabwa hali tanakawasina wa unai se lobai ede se henamaiyei se
wane, “Taulauhekata, kaiuyana ku laoma?”
26 Yodi henamai wa Yesu ye bui ye wane, “Ya hededemamohoi kalim-
iuwai: Kwa wasewaseneigau ta meta nige laulau gigigigibwalidi kwa
kitadi wa debadiwai, na pwalawa kwa kaidi na bogamiu se sese wa
debadiwai. 27 Tabu kwa paisowa kai pwasapwasana mo hesabana, na
bena hinage kwa paisowa kai miyatahitahina hesabana. Iya kabo mauli
nige kana siga ye leyawa. Teina kai ta kabo Tau Natuna ye leyawa,
matawuwuna Tamana Yaubada gigibwali ye moseyako kabo gonowana
kai ta ye leyawa.”

** **6:14:** Dutelonomi 18:15

28 Na kabo se henamaiyei se wane, “Idohagi na kabo Yaubada yona
paisowa ka ginauli?”
29 Yesu ye hededebui ye wane, “Yaubada saha ye henuwagomiu bena
kwa ginauli ede teina: Yona lauhetamali tamowaina ne kwa sunumaei.”
30 Na se henamai'uyo se wane, “laulau gigigigibwalina saha ku ginauli
ka kita na unai kabo ka kawamamohoiyego? Saha kabo ku ginauli?
31 Kama kulutubuwao meta balabala wa unai ‘mana’** se kai doha ku-
likuli tabuna unai se kuliyako se wane, ‘Iya** meta galewa pwalawana
ye moseidi se kai.’” *(Same 78:24)*
32 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Ya hededemamohoi kalimi-
uwai: Galewa pwalawana meta Mose** iya nige ye leyawa, na Tamagu
iya galewa pwalawana mamohoina tauleyawana ede.
33 Kaiteya galewa ne unai ye dobima na mauli ye mosei tanoubu ta
udiyedi, iya meta pwalawa Yaubada unai ye laoma.”
34 Kabo se wane, “Taubada, pwalawa ta bena huya badobado kamai
ku haihaiyama.”
35 Ede Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Yau mauli pwalawana
ede. Na kaiteya ye laoma kaliguwai meta taba nige ye hasali, yo kaiteya
ye sunuma kaliguwai taba nige gadona ye magu. 36 Na ya hededeyako
kalimiuwai meta laulau gigigigibwalidi ya ginaulidi wa kwa kitadiko,
na iyamo nige kwa kawamamohoiyegau. 37 Na kaiteyadi tamagu ye
ledima, siya kabo se laoma kaliguwai. Na taulaoma kaliguwai ne, meta
taba nige ya subudi. 38 Matawuwuna yau galewa ne unai ya dobima,
meta nige bena yau yogu nuwatu ya ginauli, na Tamagu tauhetama-
ligau yona nuwatu mo bena ya ginaulidi. 39 Na tauhetamaligau yona
nuwatu ede teina: Kaiteyadi ye ledima kaliguwai, meta tabu hesauna ya
hetaukwadalele, na hekasa mayadaina unai maudoidi kabo boita unai
ya hetolo'uyoidi. 40 Na Tamagu yona nuwatu ede bena siya kaiteyadi
taukitalau Natuna unai yo se sunumaei, meta mauli nige kana siga kabo
se lobai, yo hekasa mayadaina unai kabo ya hetolo'uyoidi.”
41 Teina unai Dius tamowaidi hekadi se hetalapili, matawuwuna Yesu
ye wane, “Yau pwalawa mamohoina ede galewa ne unai ya dobima.”
42 Ede se wane, “Teina tamowai ta iya meta Yesu, Yosepa natuna, tamana
yo sinana meta kabidi ta kata. Na idohagi to ye wane, ‘Yau galewa ne
unai ya dobima’?”
43 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Saha ya hedededi ta udiyedi
tabu kwa hetahetalapili. 44 Taba nige tamowai hesau ye laomagaibu
kaliguwai, na Tamagu tauhetamaligau kabo ye laeyama kaliguwai, na
huyagehena ne unai kabo ya hetolo'uyoi. 45 Doha peloweta hesau ye
kuliyako ye wane, ‘Yaubada kabo tamowai maudoidi ye hekatadi.’ *(Ai-
saiya 54:13)*. Na kaiteyadi se lapulau Tamagu unai yo se nuwatuwatani,
kabo se laoma kaliguwai. 46 Nige tamowai hesau Tamagu ye kita, na
Yaubada unai taudobima ta, iya ye bom mo Tamana ye kita. 47 Ya
hededemamohoi kalimiuwai: Kaiteya ye sunuma kaliguwai meta iya

** **6:31:** Mana meta kai Yaubada ye mosemose Isalaela tamowaidi udiyedi huyana balabalagaibu unai se miya (↑Mana). ** **6:31:** Iya meta Mose, matawuwuna Dius tamowaidi yodi nuwatu meta Mose balabala unai mana ye moseidi kadi kulutubuwao udiyedi, doha lausoisoi 32 unai ta hasili. ** **6:32:** Mose meta Isalaela tamowaidi se kitalau unai matawuwuna ye woyaidi na Aikupito se wasabugabaei. Na Yesu ye hedede bena tabu Mose se kitahesaeikaliliyei, na bena se kitalau Mose kana tanuwaga unai, iya ede Yaubada.

mauli nige kana siga ye hai. 48 Yau mauli pwalawana ede. 49 Kami
kulutubuwao balabala unai wa mana se kai, na iyamo maudoidi se
boitageheko. 50 Na inai meta pwalawana galewa ne unai ya dobima, na
kaiteya pwalawa ta ye kai meta taba nige ye boita.
51 Yau pwalawa maumaulina ede, galewa ne unai ya dobima. Ena
tamowai hesau teina pwalawa ta ye kai, mauli nige kana siga kabo ye
hai. Teina pwalawa ta iya ede yau bulumagu ta, kabo ya mosegabaei
tanoubu ta tamowaidiyao yodi mauli hesabana."
52 Na kabo Dius tamowaidi se hetahetalapili'uyoidi se wane, "Idohagi
na kabo teina tamowai ta bulumana ye leyama ta kai?" 53 Yesu ye
hededelau udiyedi ye wane, "Ya hededemamohoi kalimiuwai: Ena Tau
Natuna bulumana nige kwa kai yo kwasinana nige kwa numa, taba nige
mauli kwa hai. 54 Na kaiteya bulumagu ye kai yo kwasinagu ye numa,
iya meta mauli nige kana siga ye hai na huya gehena unai yau kabo ya
hetolo'uyoi. 55 Matawuwuna yau bulumagu ta, iya kai mamohoina yo
kwasinagu ta numanuma mamohoina ede. 56 Na kaiteya bulumagu ye
kai yo kwasinagu ye numa, iya kabo ye miyakesegai yau kaliguwai, yo
yau kabo ya miya iya kalinawai. 57 Tamagu tauhetamaligauma wa, iya
mauli wuwuna na iya unai yau ya maumauli, na kaiteya bulumagu ne
unai ye kaikai yo kwasinagu ne unai ye numanuma, kabo ye mauli yau
debaguwai.
58 Na pwalawa ta galewa ne unai ye dobima iya ede yau. Teina
pwalawa ta meta udoikalili, nige doha kami mumugao se kai'usei wa.
Siya mana se kai, na iyamo se boita. Na kaiteya teina pwalawa ta ye kai
kabo mauli nige sigana ye hai."
59 Yesu hedehedede maudoidi ta ye hedededi huyana Kapelenauma
unai sunago kalonawai ye lauhekata.

Yesu yona hekahekatao gwaudi iya se laugabaei

60 Yona hekahekatao gwaudi** hedehedede wa se lapui ede se wane,
"Teina lauhekata ta ye pilipilikalili. Kaiteya gonowana ye miyawatani?"
61 Yesu kabina ye kata meta yona hekahekatao wa se hetahetalapili,
ede ye hededelau udiyedi ye wane, "Teina hedehedede ta ye het-
ausi'olologomiu? 62 Na yomi nuwanuwatu kabo doha saha, ena
taba Tau Natuna kwa kita ye seuyo yona kabalaoma ne? 63 Yaluwa
Tabuna iya mauli tauleyawana ede, buluma nige gonowana mauli ye
leyawa. Na hedehedede ya hedededi kalimiuwai ta, meta Yaluwa mauli
tauleyawana unai se laoma na mauli se leyawa. 64 Na komiu luwamiu
ne unai hekadi meta nige se sunumaeigau." Yesu ye hedede doha tenem
matawuwuna huya bagubagunana unai na ye laoma meta kabidi ye
katako kaiteyadi kabo nige se sunumaei yo hinage kaiteya kabo kana
tauwalohai ede.
65 Kabo Yesu ye hedehedede'uyo ye wane, "Tamowai hekadiyo meta
nige yodi sunuma, unai ede ya hededelaowako kalimiuwai meta
nige gonowana tamowai se bom yodi nuwanuwatuyena na se laoma
kaliguwai, kana sigana ena Tamana ye talamyeidi kabo se laoma
kaliguwai."
66 Teina hedehedede ta mulidiwai meta yona hekahekatao gwaudi se
kaiyawasi na nige se hemuliwatani'uyoi.

** **6:60:** Yona hekahekatao gwaudi, siya ede Yesu tauhemuhemuliwatanina maudoidi, na lausoisoi ta unai Yowane ye kataidi Yesu yona hekahekatao.

67 Kabo Yesu ye hededelau yona hekahekatao saudoudoi-labui wa
udiyedi ye wane, “Na komiu hinage kwa henuwa bena kwa laugabae-
gau?” 68 Ede Simona Petelo ye hededebui ye wane, “Guiyau, kabo ka
lau kaiteya unai? Kowa ku bom mo mauli nige kana siga hedehedededi
wa kalimwai. 69 Ka kawamamohoiyeigo yo kabim ka kata meta kowa
Tabuna Yaubada unai ku laoma.”
70 Na Yesu ye hededebui ye wane, “Komiu saudoudoi-labui ta ya
kaisunuwaigomiu, na iyamo luwamiu ne unai meta kesega iya diyabolo
yona taupaisowa.” 71 Teina unai Yesu meta Simona Isakaliyota** natuna
Yudasi ye hetahetala. Iya saudoudoi-labui wa hesau, na muliwai kabo
iya Yesu kana ye walohai.

7

Yesu kana kahao nige yodi sunuma

1 Saha se tubu ta mulidiwai kabo Yesu ye tautakikili Galili maga-
idiyao udoi'udoi udiyedi. Yona nuwatu bena tabu ye laulau Yudeya,
matawuwuna temenai Dius tauwoyaidi iya se nayanayaei bena kabo
se unui. 2 Na Dius yodi Gwau Miyaidi Henuwaisinina** huyana ye
hanahanauma, 3 ede Yesu kana kahao se hededelau unai se wane, “Kowa
taba ku lau Yudeya, na temenai laulau gigigigibwalidi kabo ku ginaulidi
na yom hekahekatao se kitadi. 4 Ena tamowai hesau ye henuwa bena
tamowai maudoidi iya kabina se kata, meta saha ye ginaginaulidi ne
taba nige ye ginauli wadawadamyena. Ena kowa laulau gigigigibwalidi
ku ginaginaulidi, bena ku hemasalaha'uyoigo na tamowai maudoidi se
kitago.” 5 Yodi hedehedede wa kaniyona ede iya nige se kawamamo-
hoiyei.
6 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Yau yogu huya sola nige
ye lage bena taba ya lau. Na komiu meta huya maudoina udiyedi
gonowana kwa lau. 7 Tanoubu ta tamowaidiyao taba nige gonowana
se subugomiu, na yau meta se subugau, matawuwuna laulau saha se
ginaulidi wa ya hededehemasalahadi meta laulau ta se yababa. 8 Komiu
kwa lau gwauyala ne unai, na yau taba nige ya lau, matawuwuna yogu
huya dudulaina sola nige ye lage.”
9 Teina doha ye hedehedede na ye miyamiya teha Galili unai. 10 Iyamo
huyana kana kahao wa se laoko gwauyala ne hesabana, kabo iya hi-
nage ye lau, na yona lau ne unai meta tamowai nige kabina se kata.
11 Na gwauyala ne unai Dius tauwoyaidi Yesu se wasewasenei na se
henahenamai se wane, “Tamowai wa, iya ede haedi?”
12 Boda maudoidi iya se hetahetalagadigadiguguyei. Hekadi se wane,
“Iya tamowai namwanamwana.” Na hekadi se wane, “Nigele! Iya
boda taulupolupoidi.” 13 Na iyamo nige tamowai hesau ye bom yona
nuwanuwatu ye hededehemasalahadi boda kalidiwai, matawuwuna
ede siya Dius tauwoyaidi wa se matausiyedi.

Gwau Miyaidi Henuwaisinina unai Yesu ye lauhekata

14 Yesu ye miyamiya wadawadamyena ye lau ee gwauyala mayadaidi
duwaduwalidi unai, na kabo Yesu ye mwalaesae Numa Tabuna
bakubakuna unai na ye hetubu ye lauhekata. 15 Ede Dius tauwoyaidi se

** **6:71:** Isakaliyota kaniyona meta magai Keliyota tamowaina. ** **7:2:** Gwau Miyaidi Henuwaisinina meta Dius yodi gwauyala saesaena hesau (↑Gwau Miyaidi Henuwaisinina).

siliyata na se wane, “Teina tamowai ta kulikuli tabudi nige se hekata. Na
idohagi to kabidi ye katakalili?”
16 Yesu ye hededebui ye wane, “Yogu lauhekata ta nige yau ya bom
yogu nuwatu, na tauhetamaligauma yona nuwatu. 17 Ena tamowai
hesau ye henuwa bena Yaubada yona nuwatu ye miyawatani, kabo
gonowana yogu hedehedede ta ye nuwatulobaidi meta ya bom yogu
lauhekata o Yaubada yona lauhekata. 18 Ena tamowai hesau ye bom
yona nuwanuwatu unai ye hedehedede, meta ye henuwa bena taba
tamowai iya se hededetausaei. Na yau yogu nuwatu ede bena tauheta-
maligauma wa tamowai se hededetausaei. Unai ya hedehededemamo-
hoi, na nige ya kaikailupolupo. 19 Mose laugagayo ye leyawa, na nige
tamowai hesau luwamiuyena laugagayo ta maudoidi ye miyawatanidi.
Na ye saha to kwa henuwa bena kwa unuigau?”
20 Boda wa se hededebui se wane, “Yaluwa yabayababana ye luwuigo.
Kaiteya ye henuwa bena ye unuigo?” 21 Yesu ye hededelau udiyedi ye
wane, “Laulau gigigigibwalina kesega ya ginauli *Sabati mayadaina unai*
na maudoimiu kwa siliyata. 22 *Sola pelitome kabikabina kwa nuwatui:*
Mose pelitome kabikabina ye hekatagomiu, na kabina kwa kata meta
nige Mose unai ye laoma, na kada mumugao udiyedi ye laoma. Na
komiu Mose yona lauhekata wa kwa ginauliwatani** meta huya hekadi
mayadai Sabati unai kwa hepehepelitome. 23 Mayadai Sabati unai
tamowai kwa hepelitomedi, na yomi nuwatu bena tabu Mose yona
laugagayo kesega kwa utusi. Na yau meta mayadai Sabati unai tamowai
hesau yaluwana yo tauna ya henamwanamwadi. Na ye saha to kwa
koipiliyegau? 24 Tabu ginauli kadi kao mo udiyedi kwa kitadi na yomi
hekasa kwa ginaginaulidi, na yomi hekasa bena se dudulai.”

Dius tamowaidiyao yodi nuwapwanopwano

25 Na Yelusalema tamowaidiyao hekadi se hedede se wane, “Teina
tamowai ta meta se wasewasenei bena taba se unui. 26 Na ye laoma ede
boda matadiwai ye hedehedede, na idohagi to tauwoyaeda nige saha
hesau se ginauli kalinawai? Nuwana kabina se kata meta iya Keliso?
27 Na teina tamowai ta yona kabalaoma meta kabina ka katako. Taba
iya Keliso meta yona kabalaoma nige gonowana tamowai hesau kabina
ye kata.”
28 Yesu sola Numa Tabuna bakubakuna wa unai ye laulauhekata na ye
kalinalakilaki ye wane, “Kabigu kwa katako yo yogu kabalaoma hinage
kabina kwa katako. Iyamo ya laoma ta meta nige yau ya bom yogu
nuwatuwai, na tauhetamaligauma ne meta iya mamohoina. Na iya nige
kabina kwa kata, 29 na yau meta kabina ya kata, matawuwuna ede iya
unai ya laoma yo iya hinage ye hetamaligauma.”
30 Kabo Yesu bena se kabihekahini, na iyamo nige tamowai hesau ye
kabilau unai, matawuwuna yona huya sola nige ye lage. 31 Na boda wa
luwadi ne unai meta tamowai gwaudi Yesu se sunumaei na se wane,
“Huyana Keliso ye lagema meta yona laulau gigibwali ne se bado na
kabo teina tamowai ta? Nigele! *Nuwana teina iya Keliso ye lagemako
ede.”*

Yesu tauhaina se hetamalidi

** **7:22:** Pelitome laugagayona meta wawaya labalabahauhauna yona mayadai hehaligigi-haiyonana unai se hepelitome (Genese 17:10-14 yo Lewitikasi 12:3).

32 Bodalakilaki wa Yesu yona gigibwali wa se hetahetala, na Paliseya
tamowaidiyao yodi hedehedede wa se lapui ede maiyadiyao kaitalasam
tauwoyaidi kabo Numa Tabuna taukitahetetena hekadiyo se hetamalidi
se lau bena Yesu se hai na se laeyama kalidiwai.
33 Yesu yona lauhekata ye tubei ye wane, “Huyakubwakubwa mo yau
kabo maiyamiu na kabo ya uyo tauhetamaligauma wa unai. 34 Komiu
kabo kwa waseneigau, na taba nige kwa lobaigau, yo komiu nige
gonowana kwa laoma yogu kabamiya ne unai.”
35 Dius tauwoyaidi se bom se henahenamai'uyoidi se wane, “Teina
tamowai ta kabo haedi ye laulau, unai taba nige ta lobai? Nuwana kabo
ye lau kehadao se haimiyamiyaidi Giliki tamowaidiyao luwadiyena wa
udiyedi, na menai kabo Giliki tamowaidiyao ye hekatadi? 36 Yona
hedehedede ta kaniyodi ede saha, doha ye wane, ‘Komiu kabo kwa
waseneigau, na taba nige kwa lobaigau. Yo komiu nige gonowana kwa
laoma yogu kabamiya ne unai.’?”

Waila maumaulina bonobonowasina

37 Gwau Miyaidi Henuwaisinina mayadaina gehegehena yo saesaena
unai kabo Yesu ye tolo na kalinana lakilakina unai ye wane, “Ena
tamowai hesau gadona ye magu, meta bena ye laoma kaliguwai kabo
waila ye numa. 38 Doha peloweta hesau kulikuli tabuna unai ye kuliyako
ye wane, ‘*Ena kaiteya ye sunuma kaliguwai*, kabo iya unai waila mau-
maulina ye bonobonowasima.’ ”**
39 Teina hedehedede ta, “waila maumaulina”, meta Yesu Yaluwa
Tabuna hedehededena ye hedehededei. Na kaiteyadi Yesu se sunumaei
kabo Yaluwa ne se hai. Huyana ne unai meta Yaluwa wa sola nige se hai,
matawuwuna ede Yesu kana kao saesaena mamohoina Yaubada sola
nige ye hemasalaha.

Boda wa se hekasa matawuwuna ede Yesu

40 Boda wa teina hedehedede ta se lapui ede hekadi se wane, “Mamo-
hoi, teina tamowai ta meta iya Peloweta** wa.” 41 Hekadi se wane,
“Teina Keliso wa”, na hekadi se wane, “Nige. Kabina ka katako meta
Keliso taba nige Galili unai ye laoma. 42 Na kulikuli tabuna unai ye
hemasalaha meta Keliso ne iya wasawasa Dawida kana isimulita hesau
na Dawida yona magai Betelehema unai kabo ye laoma.” 43 Unai
tamowai wa se hebodalabuiyedi Yesu debanaena. 44 Na hekadi se
henuwa bena se kabihekahini, na iyamo nige tamowai hesau ye kabilau
Yesu unai.

Dius tauwoyaidi Yesu nige se sunumaei

45 Numa tabuna taukitahetetena wa *Yesu yona hedehedede wa se la-
puidi* ede se uyo taukaitalasam tauwoyaidi yo Paliseya tamowaidiyao
wa udiyedi. Kabo tauwoyawoya wa se henamailau udiyedi se wane,
“Matawuwuna saha to iya nige kwa hai na kwa woyaiyama?” 46 Keda
taukitahetetena wa se hededelau udiyedi se wane, “Sola nige tamowai
hesau yona hedehedede ka lapui doha iya.” 47 Paliseya tamowaidiyao

** **7:38:** Waila maumaulina: Hedehedede ye hetala ta meta nige kabina ta kata haedi ye hai. Buka Bagubagunana unai ma hisa waila maumaulina se hedehededei, doha Aisaiya 44:3-4 yo 58:11, Yelemaiya 2:13, 17:13, yo Sakaliya 14:8 udiyedi. Waila maumaulina meta tamowai tauhemaulidi yo tausaguidi yo Yaubada yona hesaguhai heyaheyasonina. ** **7:40:** Peloweta se hetala ta meta Mose ye hededenonohai kabo ye laoma huya gehegehedi mayadaidi ne udiyedi (Dutelonomi 18:15).

wa se hededelau udiyedi se wane, “Nuwana komiu hinage ye lupo-
haigomiu? 48 Tauwoyawoya maudoidi yo hinage kai Paliseya meta nige
hesau tamowai me ye sunumaei. 49 Nigekalikalili! Na teina boda ta
meta Mose yona laugagayo nige kabina se kata, unai Yaubada yona
hededeheyababa kabo ye talu kalidiwai.”
50 Na Nikodemo, iya nabada wa unai ye lau Yesu ye kita wa yo iya
tauwoyawoya ne kadi kaha hesau, iya ye hededelau udiyedi ye wane,
51 “Yoda laugagayo ye hedede meta taba nige tamowai hesau ta hegilu-
gaibui, na bena ta lapulau unai yo saha ye ginauli wa wasana ye hedede
ta lapubagunaei, na kabo ta nuwatuhekasa.” 52 Ede se hededebui se
wane, “Nuwana kowa hinage Galili unai ku laoma? Kulikuli tabuna
bena ku hasilinamwanamwaei, na kabo unai ku lobai meta taba nige
peloweta hesau Galili unai ye laoma.” 53 Na kabo maudoidi wa se
dahalaigwaligwali se lau yodi numa.

8

1 Na kabo Yesu ye lau Olibe kudulina unaiye keno.

Waihiu ganawali unai se lobai na se woyaiyama Yesu unai

2 Na malatomtom gagilina hesauna unai ye uyo Numa Tabuna
bakubakuna wa unai. Temenai tamowai gwaudi se tupagogoima iya
unai, ede ye tuli na ye hekatadi.
3 Na laugagayo taulauhekataedi yo Paliseya tamowaidiyao waihiu
hesau se woyaiyama. Iya meta se lobai maiyana loheya hesau se
ganawali. Na boda matadiwai se hetolo. 4 Kabo se hededelau Yesu unai
se wane, “Taulauhekata, teina waihiu ta meta ka lobai maiyana loheya
hesau se ganawali. 5 Na Mose yona laugagayo unai ye wane sinesineo
doha teina meta bena ta lauwekuidi. Na kowa kabo saha ku hedede?”
6 Teina henamai ta se tole meta iya kabalaukitana, na saha ye hedede
kalidiwai unai kabo iya se hegilu.
Na Yesu ye dunedobi na nimagigina unai bwatano wa unai ye hetubu
ye kulikuli. 7 Na se henamai se muyomuyou, ede ye tolo'uyo na ye
wane, “Kaiteya nige ba'aya hesau kalimwai kabo weku ku hai na ku
tuubagunaei waihiu ne unai.” 8 Na ye dunedobi ye kulikuli'uyo bwatano
wa unai.
9 Waihiu tauhegiluna wa Yesu yona hedehedede se lapui ede se hetubu
se dalahai, kesega kesega tautaubadao se baguna ye lau ee maudoidi
se dalahaigehe, na Yesu yo waihiu wa se bom se laugabaedi boda wa
luwadiyena. 10 Na kabo Yesu ye dunetolo'uyo, na ye henamailau waihiu
wa unai ye wane, “Waihiu, maudoidi wa haedi? Hesau ye hegilugo o
nige?”
11 Waihiu wa ye wane, “Guiyau, nige hesau.” Ede Yesu ye hededelau unai ye wane, “Yau hinage nige ya hegilugo. Ku lau na tabu ku ba'aba'aya'uyo.”

Yesu iya tanoubu ta malana ede

12 Na kabo Yesu ye hedehededede'uyo boda wa udiyedi ye wane, “Yau
tanoubu ta malana ede. Ena tamowai hesau ye hemuliwatanigau, taba
nige masigili unai ye laulau, na iya kabo mauli malana unai ye laulau.”
13 Paliseya tamowaidiyao se hededebui se wane, “Yom hedehededede
ta udiyedi meta kowa ku bom ku hededehemasalaha'uyoigo, unai yom
hedehededede ta meta nige mamohoidi.”

14 Yesu ye hededebui ye wane, “Mamohoi, yau ya hededehe-
masalaha'uyoigau, na iyamo hedehededegu ta meta mamohoidi.
Matawuwuna ede kabina ya kata haedi ya laoma yo hinage haedi
kabo ya lau. Na teina nuwanuwatu ta meta komiu nige kabidi kwa kata.
15 Komiu tamowai yodi sonoga udiyedi kabo tamowai kwa kitahekasadi,
na yau meta nige tamowai hesau ya kitahekasa. 16 Na ena yau tamowai
ya kitahekasadi meta yogu hekasa ne se dudulai, matawuwuna ede
yau nige ya bom ya kitahekasadi, na tamagu tauhetamaligauma wa
meta maiyagu. 17 Na komiu yomi laugagayo unai ye hededehemasalaha
ye wane, ‘Tamowai labui nuwatu kesega se hededehemasalaha na
se yaliyei meta hedehedede ne mamohoina.’ 18 Na yau ya bom ya
hededehemasalaha'uyoigau yo tamagu tauhetamaligauma wa iya
hinage ye hededehemasalahagau.”

19 Ede se henamaiyei se wane, “Kowa tamam ede haedi?” Yesu ye
hededebui ye wane, “Komiu nige yau kabigu kwa kata yo hinage tamagu
nige kabina kwa kata. Ena taba yau kabigu kwa kata meta hinage
tamagu kabina kwa kata.”

20 Huyana ne unai Yesu Numa Tabuna bakubakuna unai na moni
kaba'usa'usa kabatolena dedekanawai ye laulauhekata na teina
hedehedede ta ye hedededi. Na iyamo iya nige se kabihekahini,
matawuwuna ede yona huya meta sola nige ye lage.

Yesu yona boita ye hededehemasalaha

21 Na kabo yona hedehedede wa ye hedede'uyoidi kalidiwai ye wane,
“Yau kabo ya laugabaegomiu, na kabo kwa wasewaseneigau, na yomi
ba'aya debadiwai kabo kwa mwaloi. Yau yogu kabalau ne meta komiu
nige gonowana unai kwa lau.”

22 Teina unai Dius tauwoyaidi se henahenamai'uyoidi se wane, “Ido-
hagi, tamowai ta kabo ye bom ye unui'uyoi? Nuwana teina unai ede ye
wane, ‘Yogu kabalau ne meta komiu nige gonowana unai kwa lau’?”

23 Kabo Yesu yona hedehedede wa ye tubei ye wane, “Komiu tehado-
bidobi ta unai kwa laoma na yau galewa ne unai ya laoma. Komiu
tanoubu ta unai kwa laoma, na yau meta nige tanoubu ta unai ya
laoma. 24 Ya hededeyako kalimiuwai meta yomi ba'aya debadiwai kabo
kwa boita. Ena nige kwa kawamamohoiyeigau meta Yau ede Iya,**
mamohoikalili yomi ba'aya debadiwai kabo kwa mwaloi.”

25 Ede se henamaiyei se wane, “Na kowa meta kaiteya?” Ye wane, “Yau
huya badobado ya hededehemasalaha'useigau wa. 26 Yau kaliguwai
meta hedehededemiu se bado kabo udiyedi ya hegilugomiu. Na tauheta-
maligauma wa meta mamohoina, yo saha ya lapuhaidi kalinawai meta
ya hededegabaedi tanoubu tamowaidiyao kalimiuwai.” 27 Na iyamo
nige se nuwatulobai meta iya Tamana ye hetahetala.

28 Ede Yesu ye wane, “Huyana Tau Natuna kwa lausini, metai kabo kwa
kitalobai meta Yau ede Iya, yo yau nige saha hesau ya bom yogu nuwatu
ya lauwatani na ya ginauli, na Tamagu saha ye hekatagau wa kabo ya
hedededi. 29 Na tauhetamaligauma wa meta iya maiyagu. Iya taba nige
ye laugabaegau, matawuwuna ede huya badobado laulau sahasahadi

** **8:24:** Yau ede Iya: Tausonoga gwaudi yodi nuwatu meta teina hedehedede ta kaniyona bena, Yau ede Yaubada. Na hisa mo yodi nuwatu bena kaniyona ede, Yau ede Keliso.

iya nuwana se henamwa meta ya ginaulidi.” 30 Teina doha Yesu ye
hedehededede na tamowai gwaudi iya se sunumaei.

Yesu yona hekahekatao mamohoidiyao

31 Kabo Yesu ye hededelau Dius tamowaidi siya tausunumaena wa
udiyedi ye wane, “Ena komiu yogu lauhekata ta kwa miyawatanidi,
komiu meta yogu hekahekatao mamohoidi, 32 na mamohoina kabo
kabina kwa kata yo mamohoina ne unai kabo yailihai kwa hai.”
33 Se hededebui se wane, “Kai Abelahama kana isimulitao, yo sola
nige tamowai hesau ye haigai ka hemala yona heyayai tauhaina. Ido-
hagi to kowa ku wane, ‘Komiu kabo yailihai kwa hai.’?” 34 Yesu ye
hedede'uyo ye wane, “Ya hededemamohoi kalimiuwai: Ba'aya tauginag-
inaulidi maudoidi siya meta ba'aya yona heyayai tauhaidi. 35 Heyayai
tauhaina meta iya nige kana tanuwaga yona numa ne bodana unai
taumiyatahitahi, na numa ne tanuwagana natuna loheya meta iya
numa ne bodana unai taumiyatahitahi ede. 36 Unai, ena Natuna ye
yailihaigomiu, komiu kabo yailihai mamohoina kwa hai. 37 Kabimiu ya
kata meta komiu Abelahama kana isimulitao. Iyamo kwa nonohakalili
bena kwa koihemwaloigau, matawuwuna yogu lauhekata ta meta nige
yodi kabamiya nuwamiu ne udiyedi. 38 Yau saha ya kita Tamagu unai
ede ya hededehemasalahadi kalimiuwai, na komiu tamamiu saha ye
hedehedededi kalimiuwai wa kwa ginaginauliwatanidi.”

Dius tamowaidiyao kadi kao mamohoidi Yesu ye hededehemasalahadi

39 Na se hededelau unai se wane, “Kai tamamai meta Abelahama.”
Yesu ye hededebui ye wane, “Taba ena komiu Abelahama natunao, saha
ye ginaulidi wa kabo kwa ginauliwatanidi. 40 Iyamo kwa henuwa bena
kwa koihemwaloigau, na yau hedehededede mamohoina Yaubada unai
ya lapui wa ya hedehededede kalimiuwai. Abelahama nige gonowana
Yaubada yona tamowai hesau ye koihemwaloigaibui. 41 Komiu meta
tamamiu yona laulau kwa ginaginauliwatanidi.”
Ede se hededelau unai se wane, “Kai nige ka tubusaema doha lob-
alobai, na tamamai kesega mamohoina ede Yaubada.” 42 Kabo Yesu ye
hededelau udiyedi ye wane, “Ena taba Yaubada komiu tamamiu mamo-
hoina, kabo kwa gadosisiyegau. Matawuwuna ede yau Yaubada unai ya
laoma na ya dobima teinai ya miyamiya. Nige ya bom yogu nuwatuwai
ya dobima, na iya ye hetamaligauma. 43 Matawuwuna saha to yogu
hedehededede nige kwa lapulobaidi? Kaniyona ede yogu lauhekata ta nige
gonowamiu bena kwa lapulau udiyedi. 44 Komiu tamamiu ede diyabolo,
yo yona nuwatu yabayababadi kwa henuwa bena kwa ginauliwatanidi.
Iya taukaiunu huyabagubaguna unai na ye laoma ee teina, yo iya hi-
nage taukailupolupo, matawuwuna ede mamohoina wa nige kalinawai.
Huyana ye hededelupolupo, meta iya kana kao mamohoina ye hemahe-
masalaha, matawuwuna ede iya taulaulaulupolupo, yo laulaulupolupo
maudoidi tamadi ede iya. 45 Na komiu nige kwa kawamamohoiye-
gau, matawuwuna ede yau hedehededede mamohoidi ya hedehededeidi.
46 Hage, komiu luwamiu ne unai kaiteya gonowana ye hegilugau meta
ya ba'aya? Na ena hedehededede mamohoidi ya hedehedededi, ye saha
to nige kwa kawamamohoiyeigau? 47 Na Yaubada yona tamowai meta
saha Yaubada ye hedededi kabo ye lapuidi. Na komiu saha Yaubada ye
hedededi meta nige kwa lapuidi, matawuwuna ede komiu nige iya yona

tamowai." 48 Kabo Dius tamowaidiyao wa se hededelau Yesu unai se
wane, "Na kai ka hedede ta meta ye dudulai ka wane, kowa Samaliya
tamowaina yo yaluwa yababana hesau ye luu kalimwai."

Dius tamowaidiyao Yesu nige se kawamamohoiyei

49 Yesu ye hededebui ye wane, "Yaluwa yababana nige kaliguwai, na
yau meta Tamagu ya hekasisiyei, na iyamo komiu nige kwa hekasisiye-
gau. 50 Yau nige hedebasaegau ya wasenei, na hesau meta hedebasaegau
ne ye henuwa, na iya meta tauhekasa ede. 51 Ya hededemamohoi
kalimiuwai: Ena kaiteya yogu hedehedede ye miyawatani, meta iya taba
nige boita ye hekalo."

52 Teina unai Dius tamowaidiyao se hededelau unai se wane, "Teina
unai kabim ka kata meta yaluwa yababana luwam ne unai. Abelahama
ye boitako doha hinage peloweta maudoidi, na iyamo ku hedede ku
wane, 'Ena kaiteya yogu hedehedede ta ye miyawatani, meta taba nige
boita ye hekalo.' 53 Na idohagi? Kowa bena ku saekalili na kabo tamamai
Abelahama? Iya ye boitako, yo peloweta maudoidi hinage se boitako. Na
yom nuwatu meta bena kowa kaiteya?"

54 Yesu ye hededebui ye wane, "Ena taba ya bom ya
hedebasae'uyoigau, meta yogu hedebasae'uyoigau ne nige kaniyona,
na tauhedebasaegau ede Tamagu. Na Tamagu ede kwa hedehedede
meta komiu yomi Yaubada. 55 Na iyamo iya nige kabina kwa kata,
na yau kabina ya kata. Yo ena taba ya wane bena iya nige kabina ya
kata meta yau taulaulaulupolupo doha komiu. Yau meta kabina ya
kata yo yona hedehedede ya miyawatanidi. 56 Tamamiu Abelahama ye
henuwa bena yogu laoma mayadaina ne ye kita, na ye kitayako, ede ye
gwauyalakalili."

57 Kabo Dius tamowaidiyao wa se hededelau unai se wane, "Kowa
sola nige yom bolimai 50, na idohagi to ku hedede bena Abelahama ku
kitayako?"

58 Na Yesu ye wane, "Ya hededemamohoi kalimiuwai: Abelahama sola
nige ye tubu na yau meta Yaubada maiyagu." 59 Teina debanawai weku
se haidi na Yesu bena se lauwekui, na ye taukenokenowadam na Numa
Tabuna wa ye pesagabaei na ye lau.

9

Yesu taumatagibugibuna matana ye helaladi

1 Huyana Yesu kedawai ye laulau meta tamowai hesau matagibugi-
buna ye kita. Tamowai ta huyalabasina unai meta matagibugibuna.
2 Yona hekahekatao Yesu se henamaiyei se wane, "Tanuwaga, kaiteya
yona ba'aya debanawai na tamowai ta matana se gibu? Iya o tamana
yo sinana yodi ba'aya debadiwai?"

3 Yesu ye hededebui ye wane, "Teina tamowai ta o tamana yo sinana
siya nige yodi ba'aya debadiwai. Na huyalabasina unai meta matag-
ibugibuna, bena unai kabo Yaubada yona kabikabi gigigigibwalina ye
hemasalaha. 4 Tauhetamaligauma yona paisowa mayadaiyena bena
ta ginaulidi. Nige bayaona kabo ye masigili, na masigili ne unai nige
gonowana tamowai hesau ye paisowa. 5 Tanoubu ta unai yogu miya ta
unai meta yau tanoubu ta malana ede."

6 Yesu ye hedehededegehe ede ye kaisodobi bwatano ne unai na
bwatano gagilina ye hebigabiga, na kabo ye hai na ye sausae taumatag-
ibugibu wa matana wa udiyedi. 7 Kabo ye hededelau unai ye wane, “Ku
lau Silowama wailana kipuna unai matam ne ku deulidi.” (Silowama
kaniyona ede *hetamali*.) Kabo tamowai wa ye lau matana wa ye deulidi,
na ye uyoma meta matana wa se lalako.
8 Tamowai wa dedekanaena taumiya tamowaidiyao yo tamowai
hekadi, huyabagubagunawai se kitayako meta iya taukaikaibwada, ede
se henahenamai'uyoidi se wane, “Tamowai ta, iya lahinaidi ye tutuli na
ye kaikaibwada'usi wa o udoi?” 9 Na hekadi se wane, “Iya tamowaina
ede.” Na hekadi se wane, “Nige! Kana kao ne meta doha iya.” Na iya
ye bom mo ye hedehededehemasalaha'uyoi ye wane, “Yau tamowaina
ede.”
10 Ede iya se henamaiyei, se wane, “Idohagi na matam ne se lala?”
11 Na ye hededelau udiyedi ye wane, “Tamowai hesau hesana ede
Yesu ye kaiso bwatano ne unai, ye hebigabiga, kabo ye hai na ye sausae
matagu ta udiyedi, na ye hededelaoma ede ya lau Silowama wailana
kipuna unai ya deulidi. Unai ya lau matagu ta ya deulidi ede se lala.”
12 Kabo se henamaiyei se wane, “Tamowaina ede haedi?” Na ye wane,
“Nige kabina ya kata.”

Paliseya tamowaidiyao taunamwanamwa wa se henahenamaiyei

13 Kabo huyabagubaguna unai tamowai matana se gibu'usi wa se
woyalae Paliseya tamowaidiyao udiyedi. 14 Mayadaina Yesu bwatano
ye hebigabiga na ye sausae tamowai matana udiyedi na se lala wa
meta Sabati unai. 15 Na Paliseya tamowaidiyao se henamaiyei se wane,
“Idohagi na matam ne se lala?” Tamowai wa ye hededebui ye wane,
“Bwatano ye hai ye hesau matagu ta udiyedi na ya deulidi, ede se lala.”
16 Paliseya tamowaidi hekadi se wane, “Tamowai ne nige Yaubada
unai ye laoma, matawuwuna iya mayadai Sabati nige ye hekasisiyei.”
Na hekadi se wane, “Idohagi to ba'aya tamowaina laulau gigigigibwalidi
doha teina ye ginaulidi?” Ede menai Paliseya wa se hekasalabuiyedi,
hekadi yodi nuwanuwatu udoi, yo hekadi yodi nuwanuwatu udoi.
17 Kabo Paliseya tamowaidiyao wa tamowai wa se henamaiyei'uyoi se
wane, “Tamowai kowa matam ne ye helaladi wa, ku hededehemasalaha
kalimaiyena meta iya kaiteya! Hage, yom nuwanuwatu saha?” Ta-
mowai wa ye wane, “Iya meta peloweta hesau.”
18 Na mahana ne unai Dius tauwoyaidi wa sola nige se kawa-
mamohoi bena huyabagubaguna unai tamowai ne matana se gibu na
muliyena kabo se lala, ede tamana yo sinana se tauwasaidima 19 na se
henamaiyedi se wane, “Mamohoina teina tamowai ta iya natumiu? Na
komiu kwa hedede bena huyalabasina unai meta matagibugibuna. Na
idohagi to matana se lala?”
20 Tamana yo sinana wa se hededebui se wane, “Kabina ka kata
meta iya kai natumai, yo hinage huyalabasina unai meta iya matag-
ibugibuna. 21 Na idohagi na matana se lala yo kaiteya matana ne ye
helaladi meta nige kabina ka kata. Na iya tamowai lakilakina, unai kwa
henamaiyei kabo yomiu ye hedehedede.” 22 Tamana yo sinana doha
teina se hedehedede matawuwuna ede Dius tauwoyaidi se matausiyedi.
Matawuwuna tauwoyawoya wa se hededeyako meta kaiteya Yesu ye
hededehemasalaha iya Keliso, kabo sunago unai se hepesa. 23 Teina

debanawai ede tamana yo sinana se wane, “Iya tamowai lakilakina, unai
hage kwa henamaiyei!”
24 Ede tamowai matana se lalako wa se yoga'uyoiyama na se hededelau unai se wane, “Bena Yaubada ku hekasisiyei na ku hededemamohoi!
Kai kabina ka kata meta tamowai wa iya ba'aya tamowaina.”
25 Na ye wane, “Yau nige kabina ya kata meta iya ba'aya tamowaina o
nige. Na saha kabina ya kata ede huyabagubaguna unai matagu se gibu,
na teina huya ta meta matagu se lalako.”
26 Ede se henamaiyei se wane, “Saha ye ginauli kalimwai? Idohagi na
matam ne ye henamwanamwadi?”
27 Na ye hededebui ye wane, “Teina ta ya hededeyako kalimiuwai,
na nige kwa lapulau yogu hedehedede wa udiyedi. Matawuwuna saha
to bena kwa lapu'uyoidi? Kwa henuwa bena kwa hemala iya yona
hekahekatao?”
28 Kabo se hededeheyaheyababa se wane, “Kowa teina tamowai ta
yona hekahekata, na kai meta Mose yona hekahekatao. 29 Kai kabina
ka kata meta Yaubada ye hedehededelau Mose unai, na teina tamowai
ta yona kabalaoma nige kabina ka kata.”
30 Kabo tamowai wa ye hededelau udiyedi ye wane, “Idohagi to
komiu kwa nuwapwanopwano? Iya matagu ye helaladi, na iyamo
nige kabina kwa kata meta haedi ye laoma. 31 Kita kabina ta kata
meta Yaubada nige ye lapulapulau ba'aya tamowaidiyao udiyedi, na
ye lapulapulau tautaba'ohuina yo yona nuwatu tauginaulidi udiyedi.
32 Huyabagubaguna unai ye laoma ee teina sola nige wasa hesau ta lapui
meta tamowai hesau se labasi matagibugibuna na gonowana matana ne
tamowai hesau ye kabihelala'uyoidi. 33 Ena taba teina tamowai ta nige
Yaubada unai ye laoma, taba nige gonowana laulau gigigigibwalidi doha
teina ye ginaulidi.”
34 Yona hedehedede wa udiyedi ede se wane, “Huyana se labasigo ye
laoma ee teina meta kowa yababa tamowaina, na idohagi to bena ku
hekatagai?” Ede iya sunago unai se hepesa.

Tauwoyawoya yodi matagibugibu

35 Yesu wasa ye lapui meta tamowai wa sunago unai se hepesa, ede ye
lau ye kita na ye henamaiyei ye wane, “Tau Natuna ku sunumaei?”
36 Tamowai wa ye henamai ye wane, “Guiyau, Tau Natuna ede
kaiteya? Taba ku hekitagau, kabo ya sunumaei.”
37 Yesu ye hededelau unai ye wane, “Tamowaina ede ku kitayako. Iya
ede teina maidam kwa hedehedede ta.”
38 Tamowai wa ye hedede ye wane, “Guiyau, ya sunuma!”, na Yesu ye
taba'ohui.
39 Na kabo Yesu ye wane, “Hekasa hesabana ya laoma tanoubu ta unai,
bena kaiteyadi matadi se gibu, kabo matadi se lala, na kaiteyadi matadi
se lala, kabo matadi se gibu.”
40 Paliseya tamowaidi hekadi siya Yesu dedekanawai na yona hedehedede ta se lapui, ede se henamaiyei se wane, “Idohagi? Saha ku
hedede? Kai matamai ta nige se gibu.”
41 Yesu ye hededebui ye wane, “Taba ena komiu matamiu se gibu, kabo
nige yomi ba'aya. Na komiu kwa hedede kwa wane, ‘Matamai se lala,’
unai yomi ba'aya meta sola kalimiuwai.”

10

Yesu iya taukitaheteteda namwanamwana

1 Yesu yona hedehedede ye tubei ye wane, “Ya hededemamohoi kalimiuwai: Ena tamowai hesau mamoe yawoina ganana nige ye mwalae kawakedana unai, na tupwa hesau unai ye mwalaedikwa, meta iya taukabigaibu yo taukaiwahali. 2 Kaiteyana kawakeda ne unai ye mwalaesae iya meta mamoe taukitahetetedi mamohoina ede. 3 Kawakeda taukitahetetena kabo kawakeda guduna ye soke mamoe taukitahetetedi hesabana, yo mamoe ne se lapulapulau taukitahetetedi ne kalinana unai. Iya yona mamoe hesadi ye kataidi na ye woyahepesadi. 4 Huyana yona mamoe ne ye woyahepesadi, meta ye bagunaedi na iya se hemuliwatani, matawuwuna iya kalinana kabina se katakalili. 5 Taba nige tamowai udoi se hemuliwatani, na se wasabugabaei, matawuwuna ede kalinana nige kabina se kata.” 6 Teina palabole ta Yesu ye hededegabaei, na kaniyona saha bena ye hekatadi wa meta nige se nuwatulobai.

7 Unai Yesu ye hedede'uyo ye wane, “Ya hededemamohoi kalimiuwai meta yau Yaubada yona mamoe yodi kawakeda ede, unai kabo se mwalaesae Yaubada yona mamoe yawoina ganana unai.** 8 Kaiteyadi se bagunama wa meta siya taukabigaibu yo taukaiwahali, na mamoe ne nige se lapulau udiyedi. 9 Yau kawakedana ede. Kaiteyadi se laoma yau kaliguwai kabo se lusolalau Yaubada yona basileiya unai na mauli se lobai. Yo yodi kabalau maudoina udiyedi kabo Yaubada ye kitahetetedi. 10 Taukaiwahali ye laoma ye kaiwahali, ye kaiunu yo ye heyababagomiu, na yau ya laoma bena mauli kwa hai na mauli mamohoina maudoina kwa haihegehe. 11 Yau Yaubada yona mamoe taukitahetetedi namwanamwana ede. Taukitahetetedi namwanamwana ta yona mauli kabo ye mosegabaei yona mamoe hesabadi.

12 Taupaisowa maisa tauhaihaina meta iya nige mamoe ne taukitahetetedi mamohoina, na huyana kedewanukula hesau ye kita ye laoma mamoe ne hesabadi meta kabo mamoe ne ye wasabugabaedi. Na kedewanukula ne kabo mamoe ne ye henakudi, ye kalasidi na ye hetatagwaligwalidi. 13 Taupaisowa maisa tauhaihaina wa ye wasabu, matawuwuna iya taupaisowa mo, unai nige ye modekalili mamoe ne udiyedi.

14 Yau mamoe taukitahetetedi namwanamwana ede, yo yogu mamoe kabidi ya kata yo siya hinage kabigu se kata, 15 doha Tamagu kabigu ye kata yo hinage iya kabina ya kata. Yo yau yogu mauli kabo ya mosegabaei yogu mamoe hesabadi. 16 Yau yogu mamoe hekadiyo hinage, meta siya nige teina yawoi ta unai, na bena taba ya woyaidima kabo hinage se lapulaoma kaliguwai. Kabo se hemala yawoi kesega yo hinage taukitahetetedi kesega. 17 Tamagu ye gadosisiyegau, matawuwuna yogu mauli kabo ya mosegabaei bena kabo ya hai'uyoi. 18 Nige gonowana tamowai hesau yogu mauli ye haigabaei, na yau ya bom yogu nuwayaliwai kabo ya mosegabaei. Yau yogu gigibwali unai ya mosegabaei yo yogu gigibwali gonowana kabo ya hai'uyoi. Teina ta meta Tamagu ye hedede bena ya ginauli.”

19 Teina lauhekata ta udiyedi ede Dius tamowaidiyao wa luwadiyena meta nuwanuwatu labui. 20 Bodalakilaki se wane, “Yaluwa yababana

---

** **10:7:** Mamoe yawoina ganana meta Yaubada yona basileiya heyaheyasonina, na mamoe meta tamowai heyaheyasonidi.

ye luu kalinawai, ede ye bwadebwade. Idohagi to ta lapulapulau unai?”
21 Na hekadi se wane, “Taba yaluwa yababana ye luu tamowai unai,
teina hedehedede ta nige gonowana ye hedededi. Yo yaluwa yababana
nige gonowana taumatagibugibu matana ye helala.”

Dius yodi tauwoyawoya Yesu se subu

22 Na kabo Dius yodi Numa Tabuna Hetabu'uyoina Henuwaisinina**
Yelusalema unai se ginauli. Tenem huyana ne meta huyagwagwama.
23 Na Yesu Numa Tabuna teha hesauna hesana Solomona yona Logulogu
unai ye taitaihile. 24 Na Dius tauwoyaidi Yesu se tolohetakikili na se
henamaiyei se wane, “Huya lohana doha saha kabo ku henuwanuwatu-
gai? Ena kowa Keliso, meta ku hededehemasalaha.” 25 Yesu ye hededebui ye wane, “Ya hededelaowako kalimiuwai, na nige kwa kawamamohoi. Na saha ya ginaginaulidi tamagu hesanawai, siya se hemasalahagau. 26 Na komiu nige kwa kawamamohoiyeigau, matawuwuna ede komiu nige yau yogu mamoe. 27 Yau yogu mamoe se lapulau kalinagu unai, yo kabidiyao ya kata, yo hinage se hemuliwatanigau. 28 Yau mauli nige kana siga ya moseidi, unai taba nige se lau yababa unai na se boita, yo tamowai hesau nige gonowana nimagu ta unai se haigabaedi. 29 Tamagu meta mamoe ne tauledima ede, iya ye saekalili na kabo tamowai yo ginauli maudoidi. Unai Tamagu nimanawai nige gonowana se haigabaedi. 30 Tamagu maidagu kai meta kesega.”

31 Na Dius tauwoyaidi wa weku se haidi bena Yesu se lauwekui.
32 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Yau Tamagu yona kabikabi
namwanamwadi gwaudi ya hemasalahadiko kalimiuwai. Na kabikabi
sahasahana debanawai bena kwa lauwekuigau ta?”

33 Dius tauwoyaidi wa se hededebui se wane, “Kai nige bena ginauli namwanamwadi ku ginaulidi ne debadiwai ka lauwekuigo, na matawuwuna ede Yaubada ku hededeheyaheyababa. Kowa tamowaimolosi na ku hedede meta kowa Yaubada.”

34 Yesu ye hededebui ye wane, “Na yomi kulikuli tabuna unai Yaubada
ye hedede ye wane, ‘Komiu yaubada.’** 35 Kulikuli tabuna nige ye
lupo, na kulikuli ne unai ta hasili meta Yaubada yona hedehedede
tauhaidi ne ye kataidi siya yaubada. 36 Na yau ya hedede ya wane,
yau Yaubada natuna. Na matawuwuna saha to kwa hegilugau meta
Yaubada ya hededeheyaheyababa? Tamagu ye kaisunuwaigau na ye
hetamaligau ya laoma tanoubu ta unai. 37 Ena yau nige Tamagu yona
paisowa ya ginaulidi, tabu kwa kawamamohoiyeigau. 38 Na ena Tamagu
yona paisowa ya ginaulidi, na iyamo nige kwa kawamamohoiyeigau,
takiyede saha ya ginaginaulidi ne udiyedi kwa kawamamohoi. Teina
unai kabo kabina kwa kata yo kwa nuwatulobai meta Tamagu iya ede
kaliguwai yo yau ede Tamagu kalinawai.” 39 Ede se kaipate'uyo bena se
kabihekahini, na ye wasabugabaedi.

40 Na kabo Yesu ye lau Yolidani sagasagana ye kawasi ye lau teha
hesau ne unai, iya ede lahinaidi Yowane yona kabahebahebabatiso
bagubaguna wa, na temenai ye miyamiya. 41 Na tamowai gwaudi se

** **10:22:** Numa Tabuna Hetabu'uyoina Henuwaisinina hededehemasalahana ku hasili GLOSSARY unai (↑Numa Tabuna Hetabu'uyoina Henuwaisinina). ** **10:34:** Same 82:6 unai Yaubada yona tamowai tauwoyaidi ye kataidi siya yaubadao yo Yaubada Saesaekalilina natunao. Hedehedede ta kaniyona ede ye kaisunuwaidi bena yona tamowai yodi tautolo yo yodi tauhekasa.

laoma iya unai. Na se bom yodi se hedehedede se wane, “Yowane nige
laulau gigigigibwalidi ye ginaulidi, na teina tamowai ta hedehededena
maudoidi Yowane ye hededehemasalahadi wa meta mamohoidi.” 42 Ede
tenem teha ne unai tamowai gwaudi Yesu se sunumaei.

11

Lasalo yona boita

1 Betaniya tamowaina hesau hesana Lasalo ye kasiyebwa. Betaniya
meta ma Maliya ma kana kaha Maleta yodi magai. 2 Maliya ta iya ede
yausi panepanena tau'inina Guiyau unai, na kuluna unai kaena ne ye
saudi wa.** Na iya louna Lasalo ye kasiyebwa. 3 Kabo Maliya ma kana
kaha kalina se hetamali ye lau Yesu unai se wane, “Guiyau, tamowai ku
gadosisi'usei wa ye kasiyebwa.”
4 Huyana Yesu wasa wa ye lapui ede ye wane, “Teina kasiyebwa ta taba
nige ye lau ee boita, na Yaubada kabo kana kao saesaena mamohoina
ye hemasalaha, na bena unai Yaubada Natuna kana kao saesaena
mamohoina hinage ye hemasalaha.”
5 Yesu iya Maleta ma kana kaha Maliya yo loudi Lasalo ye gado-
sisiyeidi. 6 Iyamo huyana wasa ye lapui meta Lasalo ye kasiyebwa kabo
sola mayadai labui ye miya'uyo yona kabamiya wa unai.
7 Na kabo Yesu ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi ye wane,
“Kwa laoma ta uyo Yudeya.”
8 Yona hekahekatao wa se wane, “Taulauhekata, lahinaidi Dius tau-
woyaidi bena se lauwekuigo. Idohagi na bena ta uyo temenai?”
9 Yesu ye hededebui ye wane, “Mayadai kesega kesega unai mala
yona sina meta mahana saudoudoi-labui. Ena tamowai hesau mayadai
unai ye laulau, taba nige ye kalabesibesi, matawuwuna ede tanoubu
ta dawayana wa unai ye laulau. 10 Na ena tamowai hesau boniyai
unai ye laulau kabo ye kalabesibesi, matawuwuna ede dawaya wa nige
kalinawai.”
11 Teina hedehedede ta mulinawai Yesu ye wane, “Kada kaha Lasalo
ede ye kenokeno, na yau ya lau kabo ya hanohetolo.”
12 Yona hekahekatao wa se hededelau unai se wane, “Guiyau, ena ye
keno, kabo ye namwanamwa'uyo.” 13 Yesu yona hedehededede ne kaniy-
ona ede, meta Lasalo ye boitako, na yona hekahekatao yodi nuwatu
meta Yesu ye wane, iya ye kenokeno.
14 Ede Yesu ye hededehedudulai ye wane, “Lasalo meta ye boitako.
15 Na komiu debamiuwai meta ya gwauyala. Ye namwakalili ede yau
nige temenai. Unai kabo kwa kawamamohoi. Na kwa laoma ta lau.”
16 Ede Tomasi (hesana hesau Didimasi, *kaniyona ede godegode*) ye hed-
edelau yona hali hekahekatao wa udiyedi ye wane, “Kwa laoma ta lau,
kabo iya maiyada ta boita.”

Yesu Lasalo ye hetolo'uyoi

17 Na huyana Yesu ye lage ede wasa ye lapui meta Lasalo se to-
leyako bwayabwaya unai, na mayadai hasi se laoko. 18 Betaniya
meta Yelusalema dedekanawai, na kedana lohana meta doha maela
labui. 19 Na Dius tamowaidiyao gwaudi Yelusalema unai se laoma
Maleta yo Maliya udiyedi bena loudi yona boita nuwayababana wa unai

** **11:2:** Maliya yona kabikabi wa wasana ta hasili Yowane 12:1-8 unai.

nuwadiyao se hededehetaludi. 20 Huyana Maleta wasa ye lapui meta
Yesu ye laoma, ede numa wa ye pesagabaei ye lau ye hailobai, na Maliya
ye miyamiya.
21 Maleta ye hededelau Yesu unai ye wane, “Guiyau, taba kowa bena
inai, lougu ta taba nige ye boita. 22 Na kabina ya kata meta saha ku
kaibwadai Yaubada unai, kabo ye leyawa.”
23 Yesu ye wane, “Loum ne kabo boita unai ye tolo'uyo.”
24 Ye wane, “Kabina ya kata ede huya mulimulitana unai boita
tolo'uyona unai kabo ye tolo'uyo.”
25 Kabo Yesu ye hededelau unai ye wane, “Yau tolo'uyona yo maulina
ede. Kaiteya ye sunuma kaliguwai, kabo boita unai ye tolo'uyo na ye
mauli. 26 Na kaiteya ye maumauli na ye sunuma kaliguwai, taba nige
boita helabuina ye hekalo, na mauli nige kana siga kabo ye hai. Yogu
hedehedede ta ku kawamamohoiyei?”
27 Ede Maleta ye hededebui ye wane, “Aa! Guiyau, *yom hedehedede
ne ya kawamamohoiyei. Yo hinage* ya kawamamohoi meta kowa Keliso,
Yaubada Natuna, iya ede ye dobima tanoubu ta unai.”
28 Na teina hedehedede ta mulinawai ede ye uyo numa na kana kaha
Maliya ye yogahesuwala na ye wane, “Taulauhekata wa, iya ede teinai
na ye henuwa bena ye kitago.” 29 Maliya hedehedede ta ye lapui
ede ye tolomwayamwayau ye lau Yesu unai. 30 Na Yesu sola nige ye
lagelau kasa wa unai, iya meta Maleta yona kabahailobaina wa unai.
31 Dius tamowaidiyao se laoma bena Maliya ma kana kaha nuwadiyao
se hededehetaludi wa, meta siya Maliya maiyadi numa wa unai. Na
huyana Maliya se kita ye tolomwayamwayau ye pesa ye lau, ede se
hemuliwatani. Yodi nuwatu bena kabo ye lau bwayabwaya wa unai ye
doudou.
32 Huyana Maliya ye lage Yesu unai na ye kita, ede matana wa unai
ye tulibonodobi na ye wane, “Guiyau, taba kowa teinai, lougu ta nige
gonowana ye boita.”
33 Na Maliya yo tauhemuliwatanina wa Yesu ye kitadi se doudou, meta
nuwana ye kamkamnakalili, 34 na ye henamaiyedi ye wane, “Haedi iya
kwa hekeno?” Se hededebui se wane, “Ku laoma ta lau na kabo ka
hekitago.”
35 Kabo Yesu ye dou. 36 Ede Dius tamowaidiyao wa se wane, “Kwa kita
ne, iya ye gadosisikaliliyei.” 37 Na hekadi se bom se hedehedede se wane,
“Na teina tamowai ta taumatagibugibu wa matana ye helala. Na idohagi
to nige saha hesau ye ginauli kabo unai Lasalo taba nige ye boita?”
38 Yesu sola ma nuwakamkamnana na ye laoma ye lage bwayabwaya
wa unai. Bwayabwaya wa meta weku duhana, na weku lakilakina hesau
unai kawamatana wa se buigudui. 39 Yesu ye wane, “Buigudu wekuna ne
kwa hesigihesuwala.”
Na Maleta, iya tauboita wa louna, ye wane, “Guiyau, lougu ye boitako
na mayadai hasi se laoko, debanawai kabo panena ye yababa.”
40 Na Yesu ye hededelau unai ye wane, “Idohagi, nige ku lapui meta ya
hededeyako kalimwai, ena taba ku sunuma, Yaubada kana kao saesaena
mamohoina kabo ku kita.”
41 Ede weku wa se hesigihesuwala, na Yesu ye kaikewasae galewa
ne na ye wane, “Tamagu, ya lautokiyeigo, matawuwuna ede kowa ku

lapulapulaoma kaliguwai. 42 Kabina ya kata meta kowa huya mau-
doina ku lapulapulaoma kaliguwai, na teina ya hededehelaki ta tau-
tolohetakikiligau ta hesabadi, unai kabo se kawamamohoi meta kowa
tauhetamaligauma ede."
43 Teina hedehedede ta mulinawai Yesu kalinana lakilakina unai ye
yoga ye wane, "Lasalo, ku pesama!"
44 Ede tamowai boiboitana wa ye pesama, nimana yo kaena meta
kaleko tupwadiyao lohalohadi udiyedi se sumadi yo kuluna hinage
kaleko hesau unai se suma. Yesu ye hededelau tamowai wa udiyedi ye
wane, "Tauna sumadi ne kwa yailihaidi na ye laulau."

Tauwoyawoya yodi hineli bena Yesu se koihemwaloi

45 Dius tamowaidiyao Maliya maiyadi taulau wa Yesu yona kabikabi
wa se kita ede gwaudi iya se sunumaei.
46 Na hekadi se lau Paliseya tamowaidiyao udiyedi, na Yesu saha ye
ginauli wa wasana yodi se hedehedede. 47 Ede taukaitalasam tauwoy-
aidi yo Paliseya tamowaidi Sunedeli koigogona se heyoga. Se laoma-
gogoi na se henahenamai'uyoidi se wane, "Teina tamowai ta meta laulau
gigigigibwalidi gwaudi ye ginaulidi. Na saha kabo ta ginauli? 48 Ena taba
ta kitagabaei doha teina meta tamowai maudoidi kabo iya se sunumaei.
Unai kabo Loma tamowaidi** yoda Numa Tabuna yo yoda basileiya ta
se heyababa."
49 Na luwadi wa unai hesau hesana ede Kaiyapasi, iya tenem bolimai
ne unai meta taukaitalasam saesaena, na ye wane, "Komiu nige saha
hesau kabina kwa kata. 50 Na nuwamiu ne nige se masalaha. Ye
namwakalili taba tamowai kesega ye boita tamowai maudoidi hesabadi,
na kabotaki basileiya maudoina ta se heyababa."
51 Kaiyapasi tenem nuwatu ne nige ye hededegaibui, na tenem bolimai
ne unai meta iya taukaitalasam saesaena, unai ede ye hededepeloweta
meta Yesu kabo ye boita Dius tamowaidiyao hesabadi. 52 Na nige
bena Dius se bom hesabadi, na Yaubada natunao se tatagwaligwali
teha udoi'udoi udiyedi wa hinage hesabadi. Teina unai kabo Yaubada
natunao maudoidi se hemala boda kesega.
53 Ede tenem mayadai ne unai ye lau meta yodi hineli se ginauli
taba idohagi na Yesu kabo se koihemwaloi. 54 Unai Yesu nige ye tau-
masalahalau'uyo Dius tamowaidiyao udiyedi, na ye dalahai ye lau teha
hesau balabalana dedekanawai, na menai magai gagilina hesau hesana
Epelaima unai maiyanao hekahekatao wa se miya.
55 Na Taukiuli Henuwaisinina huyana ye hanahanauma, ede Dius
tamowaidi gwaudi teha udoi'udoi udiyedi taumiya se sae Yelusalema
bena yodi lauhe'a'a kabikabidi se ginaulibagunaidi, na kabo Tauki-
uli henuwaisinina. 56 Na Yesu se wasewasenei, na Numa Tabuna
bakubakuna unai se totolo na se henahenamai'uyoidi se wane, "Kwa
nuwatui meta kabo ye laoma gwauyala ta unai o nige?" 57 Na taukaita-
lasam tauwoyaidi yo Paliseya tamowaidi meta hedehedede se toleyako
tamowai maudoidi udiyedi, ena taba hesau Yesu ye kita, kabo ye laoma
tauwoyawoya ne ye hekatadi, na kabo Yesu se kabihekahini.

** **11:48:** Loma tamowaidi: Tenem huyana ne unai Dius tamowaidiyao meta Loma tamowaidiyao yodi loina guninaena se miya.

12

Maliya Yesu kaena ye heyausidi

1 Mayadai haligigi-kesega mo matadi ne unai na kabo Taukiuli
Henuwaisinina huyana, na Yesu ye lagelau Betaniya, teina meta Lasalo
boita unai ye hetolo'uyoi wa yona magai. 2 Ede temenai kaikaigogo
gagilina se ginauli Yesu hesabana. Maleta meta kadi haitala wa ye kabi-
nonohai, na Lasalo maiyanao Yesu ma kana bodao wa se kaikaigogoi.
3 Na Maliya yausi panepanena pakuna ye hai ede ye ini Yesu kaena ne
udiyedi na kuluna ne unai ye sauhepitalidi, na panena meta numa wa
ye laugilihai. Na yausi ne nadi** unai se ginauli, lakina ede lita kesega
tehana, na maisana ye lakikalili.
4 Na Yudasi Isakaliyota, iya Yesu yona hekahekata wa hesau na iya
kabo kana tauwalohai ne, iya ye wane, 5 "Idohagi to teina yausi panena
namwanamwana ta nige ku lokunei, kabo maisana denali 300 ku hai, na
monina ne kabo ye lau taudehadeha udiyedi?" 6 Yudasi saha ye hedede
ta meta nige taudehadeha ye nuwatukaliliyedi, na matawuwuna ede
iya taukabikabigaibu. Iya meta yodi moni tobwana taukitahetetena, na
yona laulau ede moni tobwana ne unai hekadi ye haihaigaibuidi.
7 Yesu ye hededebui ye wane, "Waihiu ne ku kitagabaei! Saha ye gin-
auli ne meta yau kabo se tolegau bwayabwaya ne unai kabinonohana.
8 Huya badobado taudehadeha kabo maiyamiyao, na yau meta taba nige
huya badobado maiyamiu."
9 Na Dius tamowaidiyao bodalakilaki wasa se lapui meta Yesu iya
ede Betaniya unai. Ede se lau temenai bena Yesu se kita, na nige
Yesu ye bom mo, na Lasalo hinage, iya ede tamowaina ye boita na
Yesu ye hetolo'uyoi'usei wa. 10 Unai ede taukaitalasam tauwoyaidi wa
yodi hineli se ginauli meta bena kabo Lasalo hinage se koihemwaloi.
11 Matawuwuna Lasalo yona tolo'uyo ne debanawai, Dius bodalakilaki
yodi tauwoyawoya wa se laugabaedi na se lau Yesu se sunumaei.

Yesu se hailobai yo se hedebasae Yelusalema unai

12 Mayadai hesauna kabo Yesu ye lau Yelusalema. Tenem mayadaidi
ne udiyedi bodalakilaki teha maudoidi udiyedi se laoma Yelusalema
Taukiuli Henuwaisinina hesabana. Boda wa Yesu wasana se lapui meta
ye laolaoma 13 ede tutube bagadi se baheidi na se lau se hailobai yo se
heyoheyoga se wane,
"Hosana!**
Ka hedebasaego, kowa Guiyau hesanawai ku laoma.
Ka hedebasaego, kowa Isalaela yoma wasawasa."
14 Yesu donki saehauna ye lobai ede ye gelusae unai, doha peloweta
hesau ye kuliyako ye wane,
15 "Saiyona tamowaidi,** tabu kwa matausi!
Kwa kitalau! Yomi wasawasa wa donki saehauna unai ye tutuli na
ye laolaoma." *(Sakaliya 9:9)*

** **12:3:** Nadi hededehemasalahana GLOSSARY unai ku hasili (↑Nadi). ** **12:13:** Hosana: Kalina Hebelu unai hedehededе hosana kaniyona bagubagunana ede, Ku gilihaigai. Na Yesu yona huya wa unai meta ye hemala hedebasae hedehededena. Unai ede ka kulibui ka wane, Ka hedebasaego. ** **12:15:** Saiyona tamowaidi: Kalina Giliki bukadi beyabeyadi se bado se kuli se wane, Saiyona natuna waihiu, na kaniyona ede, Yelusalema tamowaidi.

16 Na tenem huyana ne unai hekahekatao wa nige se nuwatulobai
meta kulikuli ta Yesu hedehededena. Na muliyena, huyana Yesu ye
tolo'uyo yo ye sae galewa ne unai na yona hekahekatao wa kana
kao saesaena mamohoina se kita, kabo se nuwatulobai meta kabikabi
maudoidi ta siya ede hedehedede maudoidi kulikuli tabudi udiyedi se
kulinonohaidiko wa.
17 Na huyana Yesu Lasalo ye yogahepesa bwayabwaya unai yo boita
unai ye hetolo'uyoi wa meta bodalakilaki maiyanao. Na saha ye ginauli
wa se kita meta sola se hewahewasa. 18 Na tamowai gwaudi laulau gigigi-
gibwalina ye ginauli wa wasana se lapui, ede se lau Yesu se hailobai.
19 Na Paliseya tamowaidi se bom yodi se hedehedede se wane, “Sola kwa
kita! Nige gonowana saha hesau kabo ta ginauli kalinawai. Kaniyona
ede tanoubu maudoina iya se hemuhemuliwatani.”

Yesu yona boita ye hedehededei

20 Na tausae Yelusalema Taukiuli Henuwaisinina unai tautaba'ohu
wa luwadi ne unai meta Giliki tamowaidi hekadi. 21 Na siya se lau
Pilipo unai, iya meta magai Betesaida teha Galili ne tamowaina, na se
hededelau unai se wane, “Taubada, ka henuwa bena Yesu ka kita.” 22 Ede
Pilipo ye lau Andeleya yona ye hedehedede, na kabo taudi labui se lau
Yesu yona se hedehedede.
23 Na Yesu ye hededebui ye wane, “Mahanana wa ye lageko, Tau
Natuna kabo kana kao saesaena mamohoina ye masalaha. 24 Ya hededе-
mamohoi kalimiuwai: Ena witi tumana nige ye beku bwatano ne unai
na ye mwaloi, kabo ye miyamiya mo. Na ena ye bekudobi na ye mwaloi,
meta kabo kaniyona gwaudi ye hetubudi. 25 Na kaiteya yona mauli
tanoubu ta unai ye gadosisiyei, kabo ye kabisapuli. Na kaiteya yona
mauli tanoubu ta unai ye nuwagabaei, kabo mauli nige kana siga ye
hai. 26 Ena tamowai hesau ye henuwa bena yogu ye paisowa, meta bena
ye hemuliwatanigau. Yau haedi ya miya meta yogu heyayai tauhaina
hinage kabo temenai. Na yogu heyayai tauhaina ne meta kabo Tamagu
iya ye hekasisiyei.
27 Mahana ta unai yau meta nuwagu ta unai ya hekohekoidada, na
kabo saha ya hedede? Taba gonowana ya kaibwada Tamagu unai ya
wane, ‘Mahana ta unai ku gilihaigau’? Taba nige. Ya dobima ta meta
bena kamkamna matagu ne unai ya hekalo.”
28 Na kabo ye wane, “Tamagu, hesam ku hesaekaliliyei.” Kabo kalina
hesau galewa ne unai ye dobima ye wane, “Yau hesagu ya hesaeyako na
kabo ya hesae'uyoi.” 29 Na bodalakilaki temenai se totolo wa kalina ta
se lapui ede yodi nuwatu bena tulutululu. Na hekadi se wane, “Nuwana
anelu hesau ye hedehededelau Yesu unai.” 30 Na Yesu ye hededebui ye
wane, “Tenem kalina ne meta komiu hesabamiu, yau nige. 31 Na teina
mahana ta unai Yaubada kabo tanoubu ta ye hekasa, yo tanoubu ta yodi
wasawasa** yona gigibwali kabo ye hetatagwaligwali. 32 Na huyana
tano unai yau se lausinigau, kabo tamowai maudoidi ya yogagogoidi se
laoma kaliguwai.”
33 Yesu ye hedede doha teina meta bena yona boita kana kao ye
hededehemasalaha.
34 Ede boda wa se henamaiyei se wane, “Kai laugagayo unai ka lapui
meta Keliso kabo ye miya ye lau ee huya nige kana siga. Na idohagi to

** **12:31:** Tanoubu ta yodi wasawasa iya ede Satani.

ku wane, ‘Tau Natuna kabo se lausini’? Na teina Tau Natuna ta meta kaiteya?”
35 Na kabo Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Mala** ta kabo maidamiu kwa miya huyakubwakubwa mo. Na mala maidamiu ta unai ne bena kwa laulau, na tabu masigili ye taukasinigomiu. Na kaiteya masigili unai ye laulau meta nige kabina ye kata haedi ye laulau. 36 Na mala maidamiu ta unai ne bena kwa sunumaei, ede kabo kwa hemala mala natunao.”
Teina hedehedede ta mulinawai ye laugabaedi na ye lau ye kenowadamyedi.

Dius tamowaidi nige tausunuma hedehedededi
37 Yesu laulau gigigigibwalidi gwaudi ye ginaulidi Dius tamowaidiyao matadiwai, na iyamo nige se kawamamohoiyei. 38 Teina ta meta Aisaiya peloweta yona hedehedede wa ye hemamohoiyei, doha ye wane,
“Guiyau, yoda wasa wa kaiteya ye kawamamohoiyei?
Na kaiteya unai Yaubada yona gigibwali ye hemasalaha?” *(Aisaiya 53:1)*

39 Na Dius tamowaidiyao wa nige gonowana se kawamamohoi, matawuwuna ede teha hesau unai peloweta wa ye hedede ye wane,
40 “Guiyau tamowai matadiyao ye hegibugibudi,
yo nuwadiyao ye hekwailolodi,
unai taba nige matadi udiyedi se kita,
yo taba nige nuwadi udiyedi se nuwatulobai,
yo taba nige nuwadi se buidi na unai kabo ya henamwanamwadi.”
(Aisaiya 6:10)

41 Aisaiya teina ye kulihemasalaha, matawuwuna Yesu kana kao saesaena mamohoina ye kita, na Yesu hedehededena ye hedehededei.
42 Na iyamo tamowai gwaudi Yesu se sunumaei, luwadi ne unai hekadi meta Dius tauwoyaidi. Iyamo Paliseya tamowaidi debadiwai ede yodi sunuma wa nige se hemasalaha, kaniyona ede se matausi madai sunago unai se hepesadi. 43 Matawuwuna se henuwakalili taba tamowai se hededetausaeidi, na Yaubada yona kitahenamwadi ne nige se nuwatukaliliyei.
44 Na kabo Yesu kalinana lakilakina unai ye wane, “Kaiteya ye sunumaeigau, meta nige yau ya bom mo ye sunumaeigau, na hinage tauhetamaligauma wa ye sunumaei. 45 Yo kaiteya ye kitagau, meta tauhetamaligauma wa ye kita. 46 Yau ya dobima tanoubu ta yona mala, unai kaiteyadi se sunumaeigau taba nige masigili unai se miya. 47 Na ena tamowai hesau yogu hedehedede ta ye lapuidi na nige ye miyawatanidi, taba nige yau yona ya hekasa. Matawuwuna yau ya dobima ta nige bena tanoubu ta ya kitahekasa, na bena ya hemauli. 48 Tausubugau yo yogu hedehedede nige taukabihekahinidi tauhekasadi nonohana ede ye miya. Hedehedede ya hededediko wa, siya kabo kabahegiludi huyagehena ne unai. 49 Matawuwuna yau nige ya bom yogu nuwatu unai ya hedehedede, na Tamagu iya tauhetamaligauma wa ye hekatagau saha kabo ya hedede yo idohagi kabo ya hedededi. 50 Na kabina ya kata meta yona hedehedede ne kabo mauli nige kana siga ye leyama. Unai

** **12:35:** Mala meta Yesu heyaheyasonina.

teina saha ya hedededi ta meta gonogonowana doha saha Tamagu ye hededeidi kaliguwai wa bena kabo ya hedededehemasalahadi.”

13

Yesu yona hekahekatao kaedi ye deulidi

1 Mayadai kesega mo na kabo Taukiuli Henuwaisinina mayadaina, na Yesu kabina ye kata meta yona huya ye lagemako kabo tanoubu ta ye laugabaei na ye seuyo Tamana unai. Yesu yona hekahekatao siya tanoubu ta unai, meta huya maudoina ye gadosisiyedi, na tenem huyana ne unai meta yona gadosisi lakilakikalilina ye hekitadi.

2 Meimeilahi kaina se kabinonohaiyako, yo diyabolo yona nuwatu meta ye toleyako Yudasi Isakaliyota, Simona natuna unai, iya kabo Yesu kana ye walohai. 3 Na Yesu kabina ye kata meta ginauli maudoidi Tamana ye tolediko iya yona gigibwali unai, yo iya Yaubada unai ye laoma na kabo ye seuyo Yaubada unai. 4 Ede Yesu kabakaikai hata-hatana ye tologabaei, na yona likwakewa kwamana ye haigabaei, na sauwela ye hai ede duwaduwalina wa unai ye pai.** 5 Na kabo waila ye ini disi hesau unai, na ye hetubu yona hekahekatao kaediyao ye deulidi, na duwaduwalina unai sauwela ye pai wa unai ye saudi.

6 Huyana ye laoma Simona Petelo unai, ede Petelo ye hededelau unai ye wane, “Guiyau, kabo kaegu ta hinage ku deulidi?”

7 Yesu ye hededebui ye wane, “Saha ya ginaginauli ta sola nige ku nuwatulobai, na mulinawai kabo ku nuwatulobai.”

8 Petelo ye wane, “Tabu kaegu ta ku deudeulidi.”

Yesu ye hededebui ye wane, “Na ena taba *kaem ne* nige ya deulidi, meta kowa nige gonowana yogu tamowai**.”

9 Kabo Simona Petelo ye wane, “Guiyau, besi, nige kaegu ta se bom, na nimagu yo kulugu hinage ku deulidi.”

10 Yesu ye hededebui ye wane, “Kaiteya ye duiko meta tauna maudoina ne ye a'ako, unai taba nige ye dui'uyo, na kaena se bom mo taba ye deulidi. Komiu maudoimiu ne kwa a'ako, na kesega mo meta nigele.”

11 Yesu kabina ye kata meta kaiteya kabo kana ye walohai, ede ye hedede ye wane, “Komiu maudoimiu ne kwa a'ako, na kesega mo meta nigele.”

12 Yesu kaediyao wa ye deulidi ye gehe, ede yona luwuluwu wa ye luwui'uyoi na ye uyo yona kabakaikai wa unai, na ye henamaiyedi ye wane, “Saha ya ginauli ta kwa nuwatulobai e nige? 13 Komiu hesagu kwa katai Taulauhekata yo Guiyau. Meta ye dudulaikalili. Temeta kagu kao ede. 14 Na ena yau, yomi Guiyau yo Taulauhekata, kaemiyao ta ya deulidi, bena komiu hinage kami kahao kaedi kwa deulidi yo siya hinage kaemiu se deulidi. 15 Saha ya ginauli ta meta yomi kabakitahai. Unai saha ya ginauli kalimiuwai ta, hinage bena kwa ginauliwatani.

16 Ya hededemamohoi kalimiuwai: Heyayai tauhaina nige ye saekalili na kabo kana tanuwaga; yo wasa taulaena nige ye saekalili na kabo tauhetamalina. 17 Na komiu teina nuwatu ta kabidi kwa katako, na ena kwa ginaulidi, meta kabo gonowana kwa gwauyala. 18 Yau nige

---

** **13:4:** Sauwela duwaduwalina unai ye pai: Teina unai Yesu kitakitana meta doha Dius yodi heyayai tauhaina dobidobina hesau. ** **13:8:** Kowa nige gonowana yogu tamowai: Teina meta Yesu yona hedehedede wa kaniyona, na Yesu kalinana mamohoina ede, kabo kowa nige yom tupwa kaliguwai.

komiu maudoimiu ta ya hetahetalagomiu. Kaiteyadi ya kaisunuwaidi
meta kabimiu ya kata. Na teina ta meta bena kulikuli tabuna ye
hemamohoiyei, doha ye wane, 'Na kaiteya maiyagu pwalawa kesega ka
kai, meta kabo ye hemala kagu waiunu.' *(Same 41:9)*
19 Teina ta ya hededenonohaidi, na kabo se tubu. Na huyana se tubu,
unai kabo kwa kawamamohoi meta Yau ede Iya. 20 Ya hededemamohoi
kalimiuwai: Ena tamowai hesau ya hetamali na se yogaisini meta yau
se yogaisinigau. Yo kaiteya ye yogaisinigau meta iya tauhetamaligauma
wa ye yogaisini."

Yesu kana tauwalohai ye hededenonohai

21 Yesu teina ye hedede na mulinawai nuwana ye pilipili, ede ye
hedede ye wane, "Ya hededemamohoi kalimiuwai meta luwamiu ta unai
hesau kabo kagu ye walohai." 22 Yona hekahekatao wa se haibaibai-
wai'uyoidi yo nuwadi se dagugu teina meta kaiteya kana hedehedede.
23 Yesu yona hekahekata hesau iya ye gadosisikaliliyei wa meta iya
dedekanawai ye kenokeno. 24 Ede Simona Petelo nimana unai heka-
hekata wa ye sikwatagu na ye hededelau unai ye wane, "Ku henamaiyei,
kaiteya kana hedehedede."

25 Kabo ye duihasalilau** Yesu unai na ye henamaiyei ye wane,
"Guiyau, kabo kaiteya?"

26 Yesu ye hededebui ye wane, "Teina pwalawa ta kabo ya hedakwa
disi ne unai na ya mosei tamowai hesau unai meta iya tamowaina ede."
Na kabo pwalawa tehana wa ye hedakwa na ye mosei Yudasi Isakaliyota
unai, iya Simona natuna. 27 Huyana Yudasi pwalawa wa ye hai meta
Satani ye luu kalinawai. Ede Yesu ye hededelau unai ye wane, "Saha
bena ku ginauli ne ku ginaulimwamwayauyei."

28 Taututuli yodi kabakaikai wa unai nige hesau kabina ye kata idohagi
to Yesu doha tenem ye hedede kalinawai. 29 Na hekadi yodi nuwatu bena
Yesu yona hedehedede ta kaniyona ede, "Ku lau na saha gwauyala ta
unai ta henuwadi kabo ku hemaisadi." Na hekadi yodi nuwatu bena
ye lau taudehadeha yodi ye kainauya. Matawuwuna Yudasi meta iya
yodi moni tobwana taukitahetetena ede. 30 Yudasi pwalawa wa ye kai
na mulinawai ede ye pesa ye lau. Na tenem mahanana ne meta ye
tauhemasigiliyako.

Laugagayo hauhauna

31 Yudasi ye laoko, na Yesu ye wane, "Yaubada Tau Natuna kana
kao saesaena mamohoina bena ye hemasalaha, yo saha kabo ye tubu
Tau Natuna kalinawai ne, meta unai kabo Yaubada kana kao saesaena
mamohoina ye hemasalaha. 32 Natuna Yaubada kana kao saesaena
mamohoina ye hemasalahahegehe, kabo Yaubada yona kabikabi unai
hinage Natuna kana kao saesaena mamohoina ye hemasalaha, na taba
nige ye pahili.**

** **13:25:** Ye duihasalilau Yesu unai: Kaikaigogo saesaediyao udiyedi Dius tamowaidi nige se tulimolosi na se kaikai, na yodi kaikai huyana kabo hatahata ne se kenohetakikili. Teina ta nige se keno mamohoi na se kenolisilisi tupwaseuseulidi ne udiyedi na nima seuseulidi se bonohetolodi na kuludi ne se tupahekahini na kabo se kaikai. Yodi kabakaikai hatahatana ne kewana ne nige ye sae. ** **13:32:** Yaubada yona kabikabi unai hinage Natuna kana kao saesaena mamohoina ye hemasalaha: Hedehedede ta kaniyona ede huyana Yesu kabo ye uyo Tamana unai meta yona kabaloina saesaena wa ye mose'uyoi kalinawai. (Yowane 17:5)

33 Natuguwao, huyakubwakubwa mo yau maiyamiu kabo ta miya. Na
komiu kabo kwa wasewaseneigau. Na Dius tauwoyaidi meta yodi ya
hedehededeko, na komiu hinage teina yomiu ya hedehedede: Yau yogu
kabalau ne meta komiu taba nige gonowana unai kwa lau.
34 Laugagayo hauhauna teina ya leyawa bena kwa haigadogado-
sisi'uyoigomiu. Doha yau ya gadosisiyeigomiu, unai komiu bena
kwa haigadogadosisi'uyoigomiu. 35 Ena komiu kwa haigadogado-
sisi'uyoigomiu, kabo tamowai maudoidi kabina se kata meta komiu yau
yogu hekahekatao."

Yesu Petelo yona uhala ye hededenonohai

36 Simona Petelo Yesu ye henamaiyei ye wane, "Guiyau, kowa kabo
haedi ku lau?" Yesu ye hededebui ye wane, "Yogu kabalau ne meta teina
mahana ta unai nige gonowana ku hemuliwatanigau, na muliwai kabo
ku hemuliwatanigau." 37 Petelo ye henamaiyei ye wane, "Guiyau, ido-
hagi to teina mahana ta unai taba nige gonowana ya hemuliwatanigo?
Yau meta ya nonohako kabo ya boita kowa hesabam." 38 Na kabo Yesu
ye hededebui ye wane, "Mamohoi, kabo ku boita yau hesabagu? Ya
hededemamohoi kalimwai, meta teina boniyai ta unai pwaole hakiyana
sola taba nige ye dou, na kabo ku uhalaeigau ma haiyona."

14

Yesu meta kedana na unai ta lau ta lage Yaubada yona tehawai

1 "Tabu kwa nuwadubu, Yaubada kwa sunumaei yo yau hinage kwa
sunumaeigau. 2 Tamagu yona numa unai meta dahala gwaudi. Ena
taba teina ta nige mamohoi, meta nige gonowana ya hedede bena ya
lau temenai kabo yomi dahala ya kabinonohaidi. 3 Na ena ya lau yomi
dahala ya kabinonohaidi, kabo hinage ya uyoma ya haigomiu, na yau
haedi yogu kabamiya meta komiu hinage kabo temenai. 4 Yo idohagi
kabo kwa lau magaina ne unai meta kedana kabina kwa katako."
5 Tomasi ye hededelau Yesu unai ye wane, "Guiyau, yom kabalau ne
nige kabina ka kata. Idohagi kabo kedana kabina ka kata?"
6 Yesu ye hededebui ye wane, "Yau kedana ede, yo yau mamohoina
ede, yo yau maulina ede. Nige gonowana hesau ye bom ye lau Tamagu
unai, na yau ya bom mo kedana ede. 7 Ena taba mamohoi komiu kabigu
kwa kata, komiu hinage tamagu kabo kabina kwa kata. Teina mayadai
ta unai ye lau ne meta iya kabina kwa kata yo hinage kwa kitayako."
8 Pilipo ye wane, "Guiyau, taba tamam ku hekitagai, na kabo takiyede."
9 Yesu ye hededebui ye wane, "Pilipo, huyalohaloha yau maiyamiu ta
miyamiya. Na idohagi to nige kabigu ku kata? Kaiteya ye kitagau meta
Tamagu ye kita. Na idohagi to ku wane, 'Taba tamam ku hekitagai'?
10 Kana kao doha nige ku kawamamohoi meta yau ede Tamagu unai,
yo Tamagu ede yau kaliguwai. Hedehededе ya hedehedededi nige yau
ya bom yogu hedehededе, na Tamagu kaliguwai ye miya ta meta iya
yona paisowa ne ye ginaulidi ede. 11 Bena kwa kawamamohoi meta yau
ede Tamagu unai, yo Tamagu ede yau kaliguwai. Ena nige gonowana
yogu hedehededе ta kwa kawamamohoiyedi, takiyede, na laulau gigigi-
gibwalidi ya ginaulidiko wa debadiwai kwa kawamamohoiyeigau. 12 Ya
hededemamohoi kalimiuwai: Kaiteya ye sunuma kaliguwai kabo saha
ya ginaulidiko wa hinage ye ginaulidi. Yo kabikabi hekadi ye ginaulidi

kabo se saekalili na kabo saha yau ya ginaulidi wa. Matawuwuna ede
yau meta ya laulau Tamagu unai. 13 Na saha kwa kaibwadaidi yau
hesaguwai, kabo ya ginaulidi. Tenem unai kabo Tamagu hedebasaena
ya helaki. 14 Mamohoi, yau hesaguwai ginauli saha kwa kaibwadaidi,
kabo ya ginaulidi.

Yaluwa Tabuna hededehesunumana

15 Ena kwa gadosisiyegau, bena yogu laugagayo kwa kawakabiyedi.
16 Na yau kabo Tamagu ya kaibwadai na kami sagu hesau kabo ye heta-
maliyawa, na iya kabo maiyamiu ye lau ee huya nige kana siga. 17 Iya ede
hedehededе mamohoina Yaluwana**. Tanoubu ta tamowaidiyao nige
gonowana iya se hai, matawuwuna ede nige se kita yo nige kabina se
kata. Na komiu iya kabina kwa kata, matawuwuna ede iya maiyamiu na
huya matada ne unai kabo nuwamiu ne unai ye miya. 18 Yau taba nige
ya laugabaegomiu doha dabudabule, na kabo ya uyoma kalimiuwai.
19 Huyakubwakubwa mo na mulinawai tanoubu ta kabo taba nige se
kitagau, na komiu kabo kwa kitagau. Yau ya mauli, unai komiu hinage
kabo kwa mauli. 20 Tenem mayadaina ne unai** komiu kabo kwa
nuwatulobai meta yau ede Tamagu unai, yo komiu ede yau kaliguwai,
yo yau ede komiu kalimiuwai. 21 Kaiteya yogu laugagayo ye hai yo ye
kawakabiyei meta iya taugadosisiyegau ede. Na kaiteya ye gadosisiye-
gau, Tamagu kabo iya ye gadosisiyei, yo yau hinage kabo ya gadosisiyei
yo ya hemasalahagau iya kalinawai."

22 Na kabo Yudasi (iya nige Yudasi Isakaliyota) ye wane, "Guiyau,
matawuwuna saha to bena ku hemasalahago kai ka bom kalimaiwai
na nige bena tanoubu maudoina kalidiwai?" 23 Na Yesu ye hededе-
bui ye wane, "Ena tamowai hesau ye gadosisiyeigau, iya kabo yogu
lauhekata wa ye kawakabiyedi. Tamagu kabo ye gadosisiyei, yo Tamagu
maiyagu kabo ka laoma iya maiyamai ka miya. 24 Na kaiteya nige ye
gadosisiyeigau, taba nige yogu lauhekata wa ye kawakabiyedi. Na yogu
lauhekata meta nige yau yogu, na Tamagu iya tauhetamaligauma wa
yona lauhekata.

25 Yau teina sola ma miyagu maidamiu ta na ginauli maudoidi ta ya
hedededi kalimiuwai. 26 Na yau hesaguwai Tamagu kabo kami sagu
ye hetamaliyawa. Iya ede Yaluwa Tabuna. Iya kabo ginauli maudoidi
udiyedi ye hekatagomiu yo ginauli maudoidi ya hededediko wa kabo
nuwamiu ne udiyedi ye henuhenuwaisinidi. 27 Nuwadaumwali ya tole
kalimiuwai, yogu nuwadaumwali ta ya leyawa. Yau nuwadaumwali
ya leyawa ta nige doha tanoubu ye leyawa ne. Tabu nuwamiyao kwa
hepilipilidi yo kwa matausi.

28 Saha ya hedededi wa komiu kwa lapuidiko doha ya wane, 'Ya lau-
gabaegomiu, na kabo ya uyoma kalimiuwai.' Ena taba kwa gadosisiye-
gau, kabo kwa gwauyala meta ya laulau Tamagu unai, matawuwuna
iya ye saekalili na kabo yau. 29 Saha kabo se tubu meta ya hededenono-
haidiko kalimiuwai. Na huyana se tubu kabo kwa sunumaeigau. 30 Yau
taba nige gonowana ya hedehededekalili kalimiuwai, matawuwuna

** **14:17:** Hedehededе mamohoina Yaluwana meta Yaluwa Tabuna kana paisowa ye hededе-
hemasalaha, iya ede Yesu hedehededena mamohoina tauhededehemasalahana. Matawuwuna
Yesu iya mamohoina ede (Yowane 14:6). ** **14:20:** Tenem mayadaina ne unai: Tausonoga
hekadi yodi nuwatu meta teina hedehededе ta kaniyona bena, Yesu yona tolo'uyo mayadaina
wa.

ede tanoubu ta kana tanuwaga ye laolaoma. Iya nige yona gigibwali
gonowana bena kabo ye saedikwaigau. 31 Na tanoubu maudoina bena
kabina se kata meta yau Tamagu ya gadosisiyei, unai ede Tamagu saha
ye hedededi wa ya ginauliwatanidi.
Kwa laoma, ta pesa ta lau."

15

Yesu wine mamohoina ede

1 "Yau wine mamohoina ede, na Tamagu iya wine ta taukitahetetena.
2 Ena laga hesau kaliguwai na nige ye kaniyo meta kabo ye bolihai. Na
laga kanikaniyodi ne ye boliyawasidi kabo se kaniyo namwanamwa.
3 Na komiu kwa a'ako** yogu hedehedede ya hedededi kalimiuwai wa
debadiwai. 4 Kwa miyatahitahi kaliguwai, na kabo ya miyatahitahi
kalimiuwai. Taba laga hesau ye miyasuwala, meta taba nige kaniyona.
Na bena ye miya wine ne unai, kabo ye kaniyo. Gonogonowana doha
komiu bena kwa miyatahitahi kaliguwai, kabo kwa kaniyo. 5 Yau
winena ede na komiu meta laganao. Ena tamowai hesau ye miyatahi-
tahi kaliguwai na yau iya unai, kabo ye kaniyo namwanamwakalili.
Ena nige kwa patu kaliguwai, meta taba nige kwa kaniyo. 6 Ena
tamowai hesau nige ye miyatahitahi kaliguwai, iya meta kabo doha
wine lagana se gabaeihesuwala na ye pogi. Wine lagadi pogipogidi
ne kabo se tanogogoidi na se gabalaedi kaiwa kalakalasina unai se
kalasi. 7 Ena komiu kwa miyatahitahi kaliguwai yo yogu hedehedede
se miya kalimiuwai, meta saha kwa henuwadi na kwa kaibwadaidi,
Tamagu kabo ye lediwa. 8 Ena komiu kwa kaniyonamwanamwa,
unai kabo kwa hemasalaha'uyoigomiu meta komiu yogu hekahekatao
mamohoidi. Teina unai kabo Tamagu hedebasae lakilakina ye hai.
9 Tamagu ye gadosisiyegau, gonogonowana doha yau hinage ya ga-
dosisiyegomiu. Bena yogu gadosisi ne unai kwa miyatahitahi. 10 Ena
komiu yogu laugagayo ta kwa kawakabiyedi, komiu kabo yogu gadosisi
ne unai kwa miyatahitahi, doha hinage yau tamagu yona laugagayo
ya kawakabiyedi na yona gadosisi ne unai ya miyatahitahi. 11 Teina
hedehedede ta ya hedededi kalimiuwai matawuwuna ya henuwa bena
yogu gwauyala kabo ye miya kalimiuwai na yomi gwauyala ne meta
kabo ye lakikalili. 12 Yogu laugagayo ede teina: Bena kwa haigadogado-
sisi'uyoigomiu doha ya gadosisiyegomiu ta. 13 Gadosisi lakilakikalilina
kabahemasalahana ede bena taba tamowai hesau ye boita kehanao
hesabadi. 14 Ena yogu hedehedede ta kwa ginauliwatanidi, meta
komiu kehaguwao mamohoidi. 15 Yau taba nige huya hesau'uyo ya
kataigomiu yogu heyayai tauhaidi, matawuwuna ede heyayai tauhaina
kana tanuwaga saha ye ginaginaulidi meta nige kabina ye kata. Na ya
kataigomiu kehaguwao, matawuwuna ede ginauli maudoidi Tamagu
unai ya lapuidi wa meta ya hemasalahadiko kalimiuwai. 16 Komiu
nige kwa kaisunuwaigau, na yau ya kaisunuwaigomiu, bena kwa lau
kaniyomiu kwa toledi, na kaniyomiu ne kabo se miyahai. Yo ya
kaisunuwaigomiu bena saha kwa kaibwadai yau hesaguwai ne, Tamagu

** **15:3:** Kwa a'ako: Huyana koya taukitahetetena laga kanikaniyodi ye boliyawasidi meta se wane, laga ye he'a'a. Na hekahekatao wa Yesu yona hedehedede wa se lapuidi yo se miyawatanidi na teina unai Yesu ye he'a'adi na se kaniyonamwanamwa, iya ede yodi mauli se namwa yo se dudulai.

kabo ye leyawa. 17 Teina ta yau yogu laugagayo ede: Bena komiu kwa
haigadogadosisi'uyoigomiu."

Tanoubu ta yodi hewaiunu hekahekatao udiyedi

18 *Na Yesu yona hedehedede wa ye tubei ye wane,* "Ena tanoubu ta-
mowaidiyao ta se subugomiu, kabo kwa nuwatui meta yau se sububa-
gunaegauko. 19 Ena taba komiu tanoubu ta yona, kabo ye gadosisiye-
gomiu doha iya yona mamohoidi. Na komiu meta nige tanoubu ta
yona, na tanoubu ta unai ya kaisunuwaigomiu. Debanawai tanoubu
ta ye subugomiu. 20 Hedehedede ya hedededi kalimiuwai wa bena
kwa nuwanuwatuidi, doha ya wane, 'Heyayai tauhaina meta nige ye
saekalili na kabo kana tanuwaga.' Ena se hekamkamnagau, meta
komiu hinage kabo se hekamkamnagomiu. Ena yogu lauhekata se
kawakabiyedi, hinage komiu yomi lauhekata kabo se kawakabiyedi.
21 Yau hesagu debanawai kabikabi ne kabo se ginaulidi kalimiuwai,
matawuwuna ede tauhetamaligauma nige kabina se kata. 22 Taba ena
nige ya dobima yo ya hedededelau kalidiwai, siya yodi ba'aya taba nige
giluna kalidiwai. Na ya dobima yo ya hedededelau kalidiwai, ede siya
nige gonowana yodi ba'aya ne se kaihalei. 23 Na kaiteya ye subugau,
iya hinage Tamagu ye subu. 24 Yau laulau gigigigibwalidi ya ginaulidi
doha nige tamowai hesau gonowana ye ginaulidi. Na ena taba nige ya
ginaulidi kalidiwai, kabo siya yodi ba'aya taba nige giluna kalidiwai. Na
laulau gigigigibwalidi ta se kitadiko, iyamo yau yo Tamagu se subugai.
25 Na se subugau, ede Dawida saha ye kuli yodi kulikuli tabudi udiyedi
wa meta se hemamohoiyei, doha ye wane, 'Siya yodi subugau ne meta
nige kaniyona.' *(Same 35:19, Same 69:4)*

26 Yau kabo kami sagu** Tamagu unai wa ya hetamaliyama kalimi-
uwai. Iya ede hedehedede mamohoina Yaluwana, kabo Tamagu unai
ye dobima. Iya kabo kagu kao maudoina tauhemasalahana. 27 Na
komiu hinage bena kwa hedededehemasalahagau tamowai kalidiwai,
matawuwuna yogu paisowa huyahetubuna unai ye laoma teina meta
komiu maidaguwao.

16

1 Teina ginauli maudoidi ta ya hedededi kalimiuwai, to bena taba
nige ginauli saha hesau debanaena na sunuma kwa lausuwalaei. 2 Dius
tamowaidi kabo sunago udiyedi se hepesagomiu. Yo hinage huyana
ede ye laolaoma kabo se koihemwaloigomiu. Na laulau ta tauginaulina
meta kabo yodi nuwatu bena unai Yaubada se kaihelahui. 3 Na ginauli
yababadi ta se ginaulidi, matawuwuna ede Tamagu yo yau nige kabimai
se kata. 4 Teina nuwatu ta ya hededediko kalimiuwai, na huyana se
tubu kabo kwa nuwatulobai meta ya hededediko kalimiuwai. Huya
bagubagunana unai ye laoma ee teina meta teina nuwatu ta nige ya
hedededi kalimiuwai, matawuwuna yau ede sola maidamiu."

Yaluwa Tabuna yona paisowa

5 *Kabo Yesu ye wane,* "Nige bayaona kabo ya laugabaegomiu na ya
lau tauhetamaligauma wa unai, na iyamo komiu nige hesau bena
ye henamaiyeigau ye wane, 'Kowa kabo haedi ku laulau?' 6 Kwa
nuwadubukalili, matawuwuna ede teina nuwatu ta ya hededediko

** **15:26:** Kami sagu: Sagu ne, iya ede Yaluwa Tabuna Yesu ye hedededehesunumayako Yowane 14:16-18,26 udiyedi.

kalimiuwai. 7 Na yau meta hedehedede mamohoina ya hedede: Ya
laugabaegomiu ne meta komiu yomi namwanamwa hesabana. Taba
ena yau nige ya laugabaegomiu, kami sagu meta nige gonowana ye
laoma. Na ena yau ya lau, kabo kami sagu ne ya hetamaliyama. 8 Huyana
ye laoma kabo tamowai maudoidi tanoubu ta unai nuwamasalaha ye
moseidi na ba'aya yo miyamiyadudulai yo hekasa se nuwatulobaidi.
9 Ba'aya unai kabo ye hemasalaha kalidiwai meta *yodi ba'aya mamo-*
hoina ede nige se kawamamohoiyegau. 10 Miyamiyadudulai unai kabo
ye hemasalaha kalidiwai meta *yau miyamiya dudulaina tamowaina,*
matawuwuna ede yau ya lau Tamagu unai, yo taba nige gonowana
kwa kita'uyoigau. 11 Yo Yaubada yona hekasa unai kabo ye hemasalaha
kalidiwai *meta Yaubada kabo hinage tamowai ye hekasadi,* matawuwuna
ede tanoubu ta yona wasawasa** ye hekasayako.
12 Yau kaliguwai nuwanuwatu se bado bena kabo ya hedededi
kalimiuwai. Na se badokalili, unai nige gonowana maudoidi kwa
nuwatuhekahinidi. 13 Na huyana Hedehedede Mamohoina Yaluwana
ne ye laoma, iya kabo hedehedede mamohoidi maudoidi udiyedi ye
henuwatulobaigomiu. Iya taba nige ye bom yona nuwatuwai ye hede-
hedede, na saha Yaubada unai ye lapuidi kabo ye hedededi, yo saha kabo
se tubu matada ne udiyedi ye hekatagomiu. 14 Saha ya hedededi Hede-
hedede Mamohoina Yaluwana kalinawai, kabo ye hemasalahadi kalim-
iuwai. Tenem unai kabo hedebasaegu ye helaki. 15 Ginauli maudoidi
Tamagu kalinawai ne meta yau yogu. Unai ede ya wane, 'Yaluwa ne kabo
kaliguwai yogu hedehedede ye haidi na ye hemasalahadi kalimiuwai.' "

Nuwadubu ye bui ye hemala gwauyala

16 *Na Yesu yona hedehedede wa ye tubei ye wane,* "Huyakubwakubwa
mo mulinawai taba nige kwa kitagau, yo huyakubwakubwa mo na
mulinawai kabo kwa kita'uyoigau."
17 Yona hekahekatao hekadiyo se henahenamai'uyoidi se wane,
"Teina yona hedehedede ta kaniyodi saha? Doha ye wane,
'Huyakubwakubwa mo mulinawai taba nige kwa kitagau, yo
huyakubwakubwa mo na mulinawai kabo kwa kita'uyoigau.'
Yo hinage ye wane, 'Matawuwuna ya laulau Tamagu unai.' "
18 Siya sola se henahenamai'uyoidi se wane, "Teina hedehedede
ta 'Huyakubwakubwa mo' meta kaniyona ede saha? Saha ye
hedehedededi ne nige ka nuwatulobaidi."
19 Yesu ye kitadi meta se henuwa bena se henamaiyei ede ye wane,
"Kabina ya kata meta yogu hedehedede ta kwa hetahetaladi, doha
ya wane, 'Huyakubwakubwa mo mulinawai taba nige kwa kitagau,
yo huyakubwakubwa mo na mulinawai kabo kwa kita'uyoigau.' Yo
kwa henuwa kaniyona bena kabina kwa kata. 20 Ya hedememamo-
hoi kalimiuwai: Kabo kwa dou yo kwa nuwadubu, na tanoubu ta
tamowaidiyao kabo se gwauyala. Komiu kabo kwa nuwadubukalili,
na iyamo yomi nuwadubukalili ne kabo ye bui na ye hemala yomi
gwauyala. 21 Waihiu diyadiyakana bena ye labalaba meta kabo ye
kamkamnakalili, matawuwuna yona labalaba mahanana ye lage. Na
huyana natuna ye labasi meta yona kamkamna wa ye nuwaluluhiyei,
matawuwuna ede natuna wa ye labasiyamako tanoubu ta unai. Teina

** **16:11:** Tanoubu ta yona wasawasa meta Satani.

ta meta ye hemala yona gwauyala. 22 Doha hinage komiu: Teina
ta meta yomi nuwadubulakilaki huyana. Na huya hesau kabo ya
kita'uyoigomiu. Kabo kwa gwauyala, na yomi gwauyala ne taba nige
hesau ye haigabaei kalimiuwai. 23 Tenem mayadaina ne unai komiu
taba nige saha hesau kwa kaibwadai'uyoi kaliguwai. Ya hededemamo-
hoi kalimiuwai: Saha kwa kaibwadai Tamagu unai yau hesaguwai kabo
ye leyawa. 24 Na ye laoma ee teina, komiu sola nige saha hesau kwa
kaibwadai yau hesaguwai. Kwa kaibwada Yaubada unai, kabo kwa hai,
unai kabo kwa gwauyalakalili.

25 Ye laoma ee teina hedehededе palabole udiyedi ya hedede kalim-
iuwai. Na mayadaina ede ye laolaoma unai taba nige ya hed-
edepalabole'uyo, na unai kabo Tamagu ya hededehemasalahamamo-
hoiyei kalimiuwai. 26 Tenem mayadaina ne unai yau hesaguwai kabo
kwa kaibwada. Nige ya wane kabo yau ya kaibwada Tamagu unai
komiu hesabamiu. 27 Taba nige! Tamagu iya ye gadosisiyeigomiu,
matawuwuna ede komiu kwa gadosisiyeigau yo kwa kawamamohoi
meta yau Yaubada unai ya laoma. 28 Mamohoikalili, yau Yaubada unai
ya laoma, na ya laomako tanoubu ta unai. Na tanoubu ta kabo ya
laugabaei ya uyo Tamagu unai."

29 Kabo Yesu yona hekahekatao wa se wane, "Teina yom hedehededе
ta meta se masalahakalili, nige doha palabole udiyedi ku hedehed-
ede. 30 Na ka nuwatulobai meta kowa ginauli maudoidi kabidi ku
katakalili. Unai nige gonowana kai taba bena henamai hesau unai ka
henamaiyeigo. Teina debanawai ka kawamamohoi meta kowa mamo-
hoi Yaubada unai ku laoma."

31 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Na kabotaki kwa kawamamo-
hoi! 32 Na huyana ede ye laolaoma, na iya ede ye lagemako, na unai kabo
kwa tatagwaligwali, hesau hesau ye lau yona kabamiya unai. Kabo kwa
laugabaeigau na yau ya bom. Na iyamo yau nige ya bom, na Tamagu
meta iya ede maidagu. 33 Teina nuwanuwatu ta ya hedededi kalimiuwai,
unai kabo nuwadaumwali kwa hai yau kaliguwai. Tanoubu ta unai
komiu kabo pilipili kwa hekalodi. Na nuwamiu se bayao! Matawuwuna
yau tanoubu ta wasawasana ya saedikwaiyako."

17

Yesu ye bom yona ye kaibwada

1 Teina hedehededе ta mulidiwai Yesu ye kaikewasae galewa ne unai
na ye tapwalolo ye wane,

"Tamagu, huyana wa ye lagemako. Natum kana kao saesaena
mamohoina ku hemasalaha, na unai kabo Natum hinage kam kao
saesaena mamohoina ye hemasalaha. 2 Kowa gigibwali ku leyama,
unai ya hemala tamowai maudoidi kadi tanuwaga. Kaniyona ede
mauli nige kana siga bena kabo ya moseidi tamowai maudoidi ku
ledima wa kalidiwai.

3 Teina meta mauli nige kana siga ede: Kowa ku bom Yaubada
mamohoina yo yau, Yesu Keliso, yom hetahetamali tamowaina, bena
kabida se kata. 4 Paisowa ku ledima wa ya ginaulihegehediko.
Na teina paisowa ta udiyedi kam kao saesaena mamohoina ya
hemasalaha tanoubu ta unai. 5 Huyana tanoubu sola nige ye tubu,
meta yau maidam na yogu kabaloina saesaena wa kaliguwai. Unai

ya kaibwadaigo huyana ya lage kowa kalimwai bena yogu kabaloina
saesaena wa ku hai'uyoiyama kaliguwai.

Yesu yona hekahekatao yodi ye kaibwada

6 Tamagu, tanoubu ta unai tamowai hekadi ku kaisunuwaidi bena
yogu tamowai. Siya kowa yom tamowai, na ku ledima kaliguwai,
na yom hedehedede se kawakabiyedi. Siya kalidiwai meta kowa
kam kao mamohoina ya hemasalaha. 7 Kabina se kata meta ginauli
maudoidi ku ledima wa, siya kowa kalimwai se laoma. 8 Matawuwuna
hedehedede ku ledima wa ya moseidi kalidiwai na se haidi. Yo kabina
se katakalili meta kowa kalimwai ya dobima. Yo se kawamamohoi
meta kowa ku hetamaligauma. 9 Siya yodi yau ya tapwalolo ta. Nige
tanoubu ta maudoina yodi ya tapwalolo, na siya kaiteyadi ku ledima
wa yodi, matawuwuna ede siya kowa yom. 10 Siya maudoidi kaliguwai
ne kowa yom, yo maudoidi kalimwai ne meta yau yogu. Na yodi
miyamiya ne udiyedi kagu kao saesaena mamohoina se hemasalaha
tamowai kalidiwai. 11 Yau kabo tanoubu ta ya laugabaei, na ya lao-
laowa kalimwai, na siya meta kabo sola tanoubu ta unai se miyamiya.
Tamagu, kowa tabuna. Hesam ku leyama wa meta ye gigibwali. Na
ya kaibwadaigo bena yodi ku laugudugudu hesam gigibwalina ne
unai, to se nuwakesega doha kowa yo yau. 12 Huyana yau maiyadi
meta yababa udiyedi ya tolotaunidi yo ya kitahetetenamwanamwaedi
hesa ku leyama wa unai. Nige hesau ya hetaukwadalele, na iya
hekamkamna tauhekalona ne ye bom mo. Teina unai ede kulikuli
tabuna wa ye hemamohoiyei.

13 Yau meta ya laolaowa kalimwai, na sola tanoubu ta unai ma
miyagu, na teina nuwatu ta ya hedededi kalidiwai, na bena yogu
gwauyalalakilaki unai se miya. 14 Yau yom hedehedede wa ya
mosediko kalidiwai, na tanoubu tamowaidi meta siya se subudi,
matawuwuna siya nige tanoubu ta yona doha yau nige tanoubu ta
yona. 15 Yau nige ya kaibwadaigo bena tanoubu ta unai ku haigabaedi,
na ya kaibwadaigo bena tauyababa** yona gigibwali unai kowa ku
laugudugudui di. 16 Siya nige tanoubu ta yona, doha yau nige tanoubu
ta yona. 17 Taba ku hetabuyeidi hedehedede mamohoina unai *na siya
yom tamowai mamohoidi.* Kowa yom hedehedede meta hedehedede
mamohoina ede. 18 Kowa ku hetamaligau ya dobima tanoubu ta, unai
yau hinage ya hetamalidi se lau tanoubu ta unai. 19 Siya debadiwai
ede yau ya mosegabaei'uyoigau kowa kalimwai, unai bena siya kabo
hinage ya moseidi kalimwai na siya mamohoi yom tamowai.

Yesu tausunumaena maudoidi yodi ye kaibwada

20 Tamagu, yogu kaibwada ta nige yogu hekahekatao se bom
hesabadi, na hinage wasa ta yodi hewasana unai na kaiteyadi se kawa-
mamohoiyeigau meta yodi ya kaibwada. 21 Na ya kaibwadaigo meta
maudoidi kabo se nuwakesega, doha kowa ede kaliguwai yo yau ede
kalimwai. Siya hinage bena kalidawai, unai tanoubu maudoidi kabo
se kawamamohoi meta kowa ku hetamaligauma. 22 Yogu kabaloina
saesaena gigibwalina maudoina ku haiyama wa ya hekawalaei kalidi-
wai. Tenem unai bena siya se nuwakesega doha kita meta kesega.

** **17:15:** Tauyababa meta Satani.

23 Ede yau kalidiwai yo kowa ede kaliguwai. Taba siya se nuwake-
segamamohoi, na unai bena tanoubu maudoina kabina se kata meta
kowa ku hetamaligauma, yo ku gadosisiyedi gonogonowana doha yau
ku gadosisiyeigau.
24 Tamagu, ya henuwa bena tamowai ku ledima wa maidaguwao
yogu kabamiya ne unai, to yogu kabaloina saesaena wa se kita. Yogu
kabaloina saesaena wa ku leyama, matawuwuna ku gadosisibagunae-
gau na kabo tanoubu ta ye tubu. 25 Tamagu, kowa ku dudulaikalili.
Tanoubu ta kowa nige kabim se kata, na yau kabim ya kata, yo siya
tausunumaegau kabina se kata meta kowa ku hetamaligauma. 26 Ye
laoma teina ede kam kao ya hemasalaha kalidiwai, na sola kabo ya
hemahemasalaha'uyoigo kalidiwai, na unai ede bena se haigadogado-
sisi'uyoidi doha kowa ku gadosisiyeigau, yo yau kabo kalidiwai."

18

Yesu se kabihekahini

1 Huyana Yesu ye tapwalologehe maiyana hekahekatao se dalahai na
Kidilona gonuna unai se taukawasi se lau teha hesau unai. Na temenai
meta olibe yawana hesau, ede maiyana hekahekatao wa se lulau unai.
2 Yudasi iya Yesu kana tauwalohai wa meta tenem teha ne kabina ye
kata, matawuwuna ede Yesu maiyana hekahekatao huya hekadi teme-
nai se laolaomagogoi. 3 Ede ye laoma na tau'iyala bodadi yo taukaita-
lasam tauwoyaidi yo Paliseya yodi taupaisowa hekadi maiyanao. Na
osili, lampa yo kaba'iyala gogodi se baheidi, na ye woyaidi se lau se lage
tenem olibe yawana ne unai.
4 Ginauli maudoidi kabo se tubu Yesu kalinawai ne kabidi ye katako,
ede ye lau na ye henamaiyedi ye wane, "Kaiteya hesabana kwa laoma?"
5 Se hededebui se wane, "Yesu Nasaleta tamowaina wa."
Yesu ye wane, "Yau tamowaina ede." Na Yesu kana tauwalohai
Yudasi meta menai maiyanao se totolo. 6 Huyana Yesu ye wane, "Yau
tamowaina ede," taulaoma wa se mulisigisigi yo se gulidobi bwatano wa
unai.
7 Yesu ye henamai'uyoidi ye wane, "Kaiteya hesabana kwa laoma?"
Ede se wane, "Yesu Nasaleta tamowaina wa."
8 Yesu ye wane, "Ya hededeyako kalimiuwai meta yau tamowaina
ede. Ena yau ya bom kwa wasewaseneigau, yogu tamowai ta kwa
kabigabaedi se lau." 9 Teina ye tubu meta iya yona hedehedede wa ye
hemamohoiyei, doha ye wane, "Tamowai ku ledima wa ya kitahetete-
namwanamwaedi na nige hesau ya hetaukwadalele."
10 Na Simona Petelo iya yona kelepa kalinawai ye lausini ede taukaita-
lasam saesaena yona heyayai tauhaina beyatutuna ye boli'utusi.
Heyayai tauhaina wa hesana ede Malakasi. 11 Kabo Yesu ye hededelau
Petelo unai ye wane, "Yom kelepa ne ku tole'uyoi kabahaina ne unai!
Matawuwuna ede kamkamna kaputina Tamagu ye leyama ta taba unai
ya numa."

Yesu se woyalaei Anase unai

12 Na kabo tau'iyala bodadi maiyadi kadi tanuwaga yo Dius tauwoy-
aidi yodi taupaisowa wa Yesu se hai yo nimana se paidi. 13 Na bagub-
aguna meta se woyalaei Kaiyapasi bwasiyana Anase unai. Kaiyapasi
iya taukaitalasam saesaena tenem bolimaina ne unai. 14 Na iya ede

ye hededelau Dius tauwoyaidi udiyedi ye wane, “Ye namwakalili taba tamowai kesega ye boita tamowai maudoida hesabada.”

Petelo yona uhala bagubagunana

15 Simona Petelo yo hekahekata hesau Yesu se hemuliwatani. Na hekahekata hesau wa Yesu ye hemuliwatani se mwalae taukaitalasam saesaena yona bakubaku ne unai, matawuwuna taukaitalasam saesaena wa** tenem hekahekata ne kabina ye kata. 16 Na Petelo meta dagela ne unai ye nayanaya, ede hekahekata hesau wa iya taukaitalasam saesaena kabina ye kata'usi wa ye uyo kawakeda wa na ye hededelau kawakeda taukitahetetena waihiuna kalinawai bena taba Petelo ye mwalae.

17 Waihiu kawakeda ye kitahetete wa Petelo ye henamaiyei ye wane, “Na kowa hinage Yesu yona hekahekata hesau?”

Iya ye hededebui ye wane, “Yau nige.”

18 Huyana ne meta huyagwagwama, ede heyayai tauhaidi hekadi yo tauwoyawoya yodi taupaisowa wa kaiwa se yuhi na se tolohetakikili se kaikaimwaiga. Na Petelo hinage ye tololau ede maiyadi se kaimwaiga.

Taukaitalasam saesaena bagubagunana wa Yesu ye henamaiyei

19 Na kabo taukaitalasam saesaena** Yesu yona hekahekatao yo yona lauhekata debadiwai ye henamaibuibui.

20 Ede Yesu ye hededebui ye wane, “Yau huya badobado sunago yo Numa Tabuna udiyedi ya laulauhekata. Menai kita Dius yoda tamowai se laolaomagogoi, na ya laulauguguyamasalaha tamowai maudoidi kalidiwai. Nige ginauli hesau ya hededewadawadamyei. 21 Idohagi to ku henamaiyeigau? Yogu hedehedede taulapuidi ne ku henamaiyedi. Yogu hedehedede meta kabidi se katakalili.”

22 Na taukaitalasam saesaena wa yona taupaisowa hesau Yesu dedekanawai ye totolo na yona hededebui wa ye lapui ede nimanawai ye laupapali, na ye wane, “Idohagi to taukaitalasam saesaena unai ku hedede doha teina?”

23 Yesu ye hededebui ye wane, “Ena taba hedehedede ta ya hedede ne unai ya laupwano, yogu laupwano saha bena ku hededehemasalaha. Na taba saha ya hedededi ne mamohoi, ye saha to ku laupapaligau?” 24 Yesu meta nimana sola ma paipaidi, na Anase iya ye hetamalilae taukaitalasam saesaena Kaiyapasi unai.

Petelo yona uhala helabuina yo hehaiyonana

25 Simona Petelo ye tolo na ye kaikaimwaiga, na taukaimwaiga hekadi wa se henamaiyei se wane, “Kowa hinage yona hekahekatao wa hesauna?”

Petelo ye uhala ye wane, “Yau nige.”

26 Na tamowai beyana Petelo ye boli'utusi'usei wa kehana hesau iya hinage taukaitalasam saesaena yona heyayai tauhaina, ye hededebayao ye wane, “Ya nuwatui meta kowa ya kitago Yesu maiyam olibe yawana wa unai.” 27 Na Petelo ye uhala'uyo, na mahanana ne unai meta pwaole hakiyana ye dou.

** **18:15:** Taukaitalasam saesaena wa, iya ede Anase. Kaiyapasi tenem bolimaina ne unai iya taukaitalasam saesaena (lausoisoi 13 ku hasili). Na Anase meta iya taukaitalasam saesaena bagubagunana, na sola hesa ne ye kabikabihekahini na Yesu se woyalae unai. Iya teinai Yesu ye henamaibuibui. (Yowane 18:19,24, Luka 3:2, yo Apostolo 4:5) ** **18:19:** Taukaitalasam saesaena ta meta Kaiyapasi. Hededehemasalahana lausoisoi 15 unai ku hasili.

Yesu Pilato matanawai ye tolo

28 Na kabo Dius tauwoyaidi wa Yesu maiyadi Kaiyapasi yona numa
se pesagabaei na se lau Loma yodi gabana yona kabaloina numana
lakilakina unai. Mala ye tom na malatomtom gagilina unai, na Dius
tauwoyaidi nige se mwalae Loma yodi gabana yona numa wa unai,
matawuwuna Dius yodi laugagayo meta ena se mwalae numa ne unai
kabo ye hebikidi Yaubada matanawai. Na nige se mwalae, matawuwuna
ede se henuwa bena taukiuli kaina se kai. 29 Ede Pilato ye pesa ye laoma
kalidiwai na ye henamaiyedi ye wane, "Yababa saha unai teina tamowai
ta kwa hegilu?"

30 Na se wane, "Ena taba iya nige laugagayo hesau ye utusi, taba nige
ka woyaiyama kalimwai."

31 Pilato ye hededelau udiyedi ye wane, "Kwa hai na kabo yomi
laugagayo ne unai kwa bom kwa hekasa."

Dius tauwoyaidi wa se hededelau unai se wane, "Komiu Loma ta-
mowaidi yomi laugagayo kwa tole meta kai nige gonowana tamowai
hesau ka hekasa na ka heboita."** 32 Teina ye tubu ta meta Yesu yona
boita kana kao ye hededehemasalahayako wa ye laoma ye hemamo-
hoiyei.

33 Na kabo Pilato ye mwalaeseuyo yona kabaloina numana lakilakina
wa unai na Yesu ye yoganei ye lau unai na ye henamaiyei ye wane,
"Kowa Dius tamowaidi yodi wasawasa?"

34 Yesu ye henamailau unai ye wane, "Teina ta kowa ku bom
yom henamai, o tamowai hekadi se hededehemasalahagauko kowa
kalimwai?"

35 Pilato ye hededebui ye wane, "Yau nige Dius tamowaina. Yom
tamowai yo taukaitalasam tauwoyaidi se woyaigo na kwa laoma
kaliguwai. Yababa saha ku ginauli?"

36 Yesu ye wane, "Yau yogu basileiya ne nige tanoubu ta yona. Ena
taba tanoubu ta yona, yogu taupaisowa maudoidi ne kabo yogu se
laugudugudu, na Dius tamowaidi ne taba nige gonowana se haigau. Na
yogu basileiya ne meta iya teha hesau yona."

37 Na Pilato ye hededelau iya unai, ye wane, "Unai kowa meta wa-
sawasa!"

Yesu ye hededebui ye wane, "Kowa ku hedede meta yau wasawasa.
Mamohoikalili, se labasigau yo ya dobima tanoubu ta unai bena hede-
hedede mamohoina ya hemasalaha tamowai udiyedi. Na kaiteyadi
hedehedede mamohoina se henuwa, siya kabo se lapulaoma kaliguwai."
38 Ede Pilato ye henamai ye wane, "Mamohoina bena saha?"

Teina unai ye pesa ye lau Dius udiyedi na ye wane, "Nige kabahegiluna
saha hesau ya lobai. 39 Na komiu yomi laulau meta bolimai badobado
taukiuli henuwaisinina huyana unai kabo numatutugudu unai taumiya
tamowaina hesau kwa kaibwadai bena ya yailigabaei. Unai, hage kwa
henuwa bena Dius yodi wasawasa ne ya yailigabaei?"

40 Na maudoidi se yogahilakilaki se wane, "Nige, iya nige! Balabasi iya
ku yailigabaeiyama ede." Na Balabasi iya meta Loma gabemani unai
tauhaikabi tamowaina.

** **18:31:** Kai nige gonowana ka heboita: Loma tamowaidi siya se bom mo yodi dudulai bena tamowai se hesataulo.

19

Se hekasa meta Yesu kabo se hesataulo

1 Na kabo Pilato Yesu ye hai ye moselaei tau'iyala udiyedi na wipi
unai se sapiheyababakaliliyei. 2 Na kabo maimaina gwaligwalina se
heihepo'opo'o doha kolona na se tole Yesu kuluna unai, yo kwama
pulupululuna** se hai se heluwui. 3 Na se sae kalinawai na se ta-
latalawasiyei se wane, “O Dius yodi wasawasa, ka hedebasaego.” Yo
nimadiwai se laupapali.
4 Pilato ye pesa'uyo na ye hededelau Dius tauwoyaidi wa udiyedi ye
wane, “Kwa lapui, kabo ya woyaiyama na bena kabina kwa kata meta
iya kalinawai nige kabahegiluna hesau ya lobai.” 5 Na Yesu kabo ye
pesama, na maimaina gwaligwalina se heihepo'opo'o wa kuluna ne unai
yo tauna ne unai meta kwama pulupululuna. Ede Pilato ye hededelau
udiyedi ye wane, “Tamowai wa iya ede teina!”
6 Huyana taukaitalasam tauwoyaidi yo yodi taupaisowa lakilakidi
Yesu se kita meta se yogahilakilaki se wane, “Ku hesataulo! Ku hesa-
tauloyawa!”
Na Pilato ye hededelau udiyedi ye wane, “Komiu kwa hai na kwa
hesataulo. Yau nige kabahegiluna hesau ya lobai.”
7 Na Dius tauwoyaidi se hededebui se wane, “Kai meta yoma laugagayo
hesau, na laugagayo ne debanawai iya taba ye boita, matawuwuna ede
ye hedede meta bena iya Yaubada natuna.”
8 Huyana Pilato teina hedehedede ta ye lapui meta ye matausikalili.
9 Kabo ye mwalaeseuyo numa lakilakina wa unai, na iya Yesu ye
henamaiyei ye wane, “Kowa haedi ku laoma?” Na Yesu nige kali-
nana. 10 Ede Pilato ye henamai'uyo ye wane, “Idohagi to nige kalinam?
Nuwana kowa nige kabina ku kata meta yau yogu gigibwali gonowana
kabo ya yailihaigo o ya hesataulogo?”
11 Yesu ye hededebui ye wane, “Yau yom tanuwaga gigibwalina ta unai
ya miyamiya matawuwuna ede yom gigibwali ne Yaubada ye leyawa.
Unai tamowai ne** ye mosegabaeigau kalimwai ta, iya yona yababa ye
lakikalili na kabo kowa.”
12 Teina hedehedede ta unai ede Pilato ye kaipatekalili bena Yesu ye
yailigabaei, na Dius tauwoyaidi se yogalau unai se wane, “Ena taba
teina tamowai ta ku yailigabaei meta kowa nige Sisa yona taupaisowa
namwanamwana. Teina tamowai ta ye hedede bena iya wasawasa, na
teina hedehedede ta ye hemasalaha meta Sisa unai ye haikabi.”
13 Pilato teina hedehedede ta ye lapui ede Yesu ye woyahepesadobiyei
hekasa kabaginaulina bakubakuna unai, na ye tuli hekasa kabagin-
aulina kabatulina unai. Teha ta hesana kalina Alamaiki unai ede
Gabata,** kaniyona ede weku unai se matui.
14 Teina saha se tubu ta meta Taukiuli kaina kabinonohana mayadaina
mayamayadailakina unai.
Kabo Pilato ye hededelau Dius tauwoyaidi wa udiyedi ye wane, “Yomi
wasawasa wa iya ede teina.”

** **19:2:** Kwama pulupululuna ne kana kao mamohoina meta Dimdim unai ta wane *purple*. Na kaniyona ede wasawasa kabakitalobaina hekihekinoina. Na kalinada unai nige *purple*, unai pulupululuna ta hepaisowa. ** **19:11:** Tamowai ne: Tausonoga gwaudi yodi nuwatu meta teina tamowaina ede Kaiyapasi. ** **19:13:** Gabata: Tehana ta unai meta bwatano ne unai weku taditadidi tabatabadi udiyedi matuna se ginauli na hekasa kabaginaulina kabatulina unai se tole kewana ne unai.

15 Na siya se yogalau unai se wane, “Ku laehesuwala! Ku laehesuwalayawa! Ku hesataulo.”
Pilato ye henamaiyedi ye wane, “Kwa henuwa bena yomi wasawasa ne ya hesataulo?”
Taukaitalasam tauwoyaidi se yogabui se wane, “Yoma wasawasa kesega ede Sisa! Kai nige yoma wasawasa hesau!”
16 Na kabo Pilato Yesu ye moselaei tau'iyala tamowaidi kalidiwai bena se hesataulo.

Yesu se hesataulo

Ede Yesu se woyaei se laei. 17 Na Yesu kana sataulo ye bom ye bahei na ye lau tupwa hesauna unai hesana ede Mwayalu Magaina unai. Kalina Alamaiki unai se wane, Golagota. 18 Temenai Yesu yo tamowai labui maiyanao se hesataulodi. Yesu se heduwaduwali na teha tutuna unai hesau yo teha seuseulina unai hesau.
19 Pilato hededehemasalaha kubwakubwana ye kuli na se tutuhepatu sataulo wa kewanawai, ye kuli ye wane, “Yesu Nasaleta Tamowaina, Dius Tamowaidi Yodi Wasawasa.”** 20 Dius tamowaidi gwaudi kulikuli wa gonowana se hasili, matawuwuna ede yodi kabahesataulona ne meta magai lakilakina wa dedekanawai. Na hededehemasalaha wa meta kalina Alamaiki, Leteni yo Giliki udiyedi ye kuli. 21 Na Dius yodi taukaitalasam tauwoyaidi se hededelau Pilato unai se wane, “Tabu ku kuli ku wane, ‘Dius tamowaidi yodi wasawasa,’ na taba ku kuli ku wane, teina tamowai ta ye hedede ye wane, ‘Yau Dius tamowaidi yodi wasawasa.’ ”
22 Na Pilato ye hededebui ye wane, “Saha ya kuli ne meta temeta ya kuli ede!”
23 Yesu se hesataulo, na kabo tau'iyala tamowaidi wa taudi hasi, siya kana kwama se haidi na se bolidi na se soiyedi se bom mo kalidiwai, na kana likwaguni kwamana wa nige se boli, matawuwuna teina kwama ta meta kewana unai ye dobi guni ne meta se halukesegai mo, nige kababoditubeina hesau. 24 Ede tau'iyala wa se bom se hedehedede se wane, “Tabu kwama ta ta iga'igali. Ta tole na ta kaiheyai kabo kaiteya ye hai.” Teina ye tubu ta meta kulikuli tabuna ye hemamohoiyei doha ye wane,
“Yogu kwama se soiyeidi kalidiwai,
yo yogu likwaguni kwamana daisi unai se kaiheyai.” *(Same 22:18)*
Na teina laulau ta ede tau'iyala tamowaidi wa se ginaulidi.
25 Yesu yona sataulo dedekanawai meta iya sinana, sinana kana kaha, Maliya iya Kolopasi mwanena yo Maliya Magadala waihiuna se totolo. 26 Huyana Yesu ye kaikewadobi na sinana ye kita yo yona hekahekata ye gadogadosisi'usei wa dedekana unai ye totolo, ede ye hededelau sinana wa unai ye wane, “Sinebada! Temeta me kowa natum.” 27 Na yona hekahekata wa unai ye wane, “Kowa sinam ede temeta.” Tenem huyana ne unai ye lau meta yona hekahekata wa Yesu sinana wa ye woyai ye laei yona numa na ye kitahetete.

Yesu yona boita

28 Na Yesu kabina ye kata meta yona paisowa maudoidi wa ye hegehediko. Ede ye wane, “Yau gadogu ye magu.” *(Same 69:21)* Na teina unai

---

** **19:19:** Yesu Nasaleta Tamowaina, Dius Tamowaidi Yodi Wasawasa meta Loma kalinadiyena ede Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum. Tautau se bado udiyedi hedehedede ne se kulihekubwa se kuli I-N-R-I.

kulikuli tabuna kabo ye hemamohoiyei. 29 Winega** ma pakuna meta
temenai, ede tau'iyala hesau balo ye hai ye hedakwa waina wa unai
na hisopa** lagana unai balo wa ye gwalihekahini na ye helelesae Yesu
kawana ne unai. 30 Yesu winega wa ye numa, na kabo ye wane, “Yogu
paisowa maudoidi wa ya hegehediko.” Na kabo kuluna ye laudobiyei
na yawasina ye gehe.
31 Na tenem meta Dius yodi Sabati kabinonohana mayadaina wa unai,
yo mayadai hesauna ne kabo Sabati. Na tenem mayadaina ne meta
mayadai saesaena. Na Dius tauwoyaidi nige se henuwa bena sinale
ne se kabakabasi sataulo ne udiyedi ye lau ee Sabati ye lobai. Ede
Pilato se kaibwadai na tamowai wa kaedi bena se yatugodudi yo sinaledi
ne se haigabaedi. 32 Ede tau'iyala tamowaidi se lau tamowai labui
Yesu maiyanao se hesataulodi wa kaedi se yatugodudi. 33 Na huyana
se lau Yesu unai na se kita meta ye boitako, ede nige kaena wa se
yatugodudi. 34 Na tau'iyala tamowaina hesau wamali unai Yesu lisilisina
ye gwalilapai, na kwasina yo waila se didipesama.
35 Yau wasa ta taukulina na teina saha se tubu ta ya kitadi na ya
kulihemasalahadi. Na saha ya kulihemasalahadi ta meta mamohoidi.
Kabina ya kata meta ya hededemamohoi. Na ya kulihemasalaha bena
komiu hinage unai kabo kwa kawamamohoi. 36 Teina saha se tubu ta
bena kulikuli tabuna se hemamohoiyei, doha ye wane, “Nige siyadana
hesau kabo se yatugodu.” *(Esodo 12:46, Numela
9:12, yo Same 34:20)* 37 Yo kulikuli tabuna teha hesau unai ye wane, “Iya
lisilisina se gwalilapai wa, kabo se kitalau unai.” *(Sakaliya 12:10)*

Yesu se tole bwayabwaya unai

38 Teina saha se tubu ta mulidiwai, Yosepa, iya Alimatiya tamowaina,
ye kaibwadalau Pilato unai bena Yesu sinalena ye hai. Yosepa
meta iya Yesu tauhemuliwatanina wadawadamna hesau na nige ye
hemasalaha'uyoi, matawuwuna ede Dius tauwoyaidi hekadiyo wa ye
matausiyedi. Pilato yona yali wa unai ede Yosepa ye lau Yesu sinalena
ye hai, 39 iya maiyana Nikodemo. Na Nikodemo, iya ede boniyaiyena
Yesu taukaitaumanaena wa, iya meta yausi panepanena** ye bahei,
polohena doha 33 kilo. 40 Siya taudi labui Yesu sinalena wa se hai
se heyausi na kaleko posiposina tupwadi lohalohadi udiyedi se suma.
Teina ta meta Dius tamowaidi yodi toletoletau kabikabidi. 41 Yesu yodi
kabahesataulona wa dedekanawai meta koya hesau, na unai bwayab-
waya** hauhauna sola nige tamowai hesau unai se tole. 42 Tenem
mayadaina ne Dius yodi Sabati kabinonohana mayadaina yo bwayab-
waya wa kabahesataulona wa dedekanawai, ede temenai Yesu se tole.

20

Yesu ye tolo'uyo

** **19:29:** Winega meta waina ye buiko ye malumalulu. Loma yodi tau'iyala waila unai se hebwali na ye hemala kadi numanuma. ** **19:29:** Hisopa lagana ne nuwana nige ye kuyakuyawa (↑Hisopa) na ye loha. ** **19:39:** Yausi panepanena: Dius tamowaidi mulo yo aloi se kililidi. Teina ginauli labui panedi namwanamwadi paudadi se hebwalidi na se hepaisowadi toletoletau udiyedi, to taba nige sinale panena ye masalaha. ** **19:41:** Bwayabwaya: Dius yodi bwayabwaya meta weku duhadi se saladi (↑Bwayabwaya).

1 Sabati hesauna mayadaina bagubagunana unai, malatomtom gagilina sola ma masimasigilina, kabo Maliya Magadala waihiuna wa ye
lau bwayabwaya wa na ye kita meta kana gudu wekuna wa se hesigihesuwalayako. 2 Ede ye heloi ye lau Simona Petelo yo hekahekata hesauna
Yesu iya ye gadosisi'usei wa udiyedi na yodi ye hedehedede ye wane,
“Guiyau sinalena wa bwayabwaya wa unai se haigabaei na nige kabina
ka kata** haedi se toleyako!”
3 Kabo Petelo yo hekahekata hesauna wa se heloi se lau bwayabwaya
wa unai. 4 Taudi labui se heloi na hekahekata hesauna wa Petelo ye
heloigabaei na ye lagebaguna bwayabwaya wa unai. 5 Ye dunedobi ye
kitalau kaleko posiposidi tupwadi lohalohadi wa ye kitadi se bawabawa,
na nige ye lusae kalo ne. 6 Na Simona Petelo ye mulitama waye lage
meta ye lusae kalo wa yo suma kaleko posiposidi tupwadi lohalohadi
wa ye kitadi se bawabawa, 7 yo hinage Yesu kuluna kana suma kalekona
wa ye kita meta nokunokuna, na sinale kana suma kaleko tupwadi
lohalohadi wa tupwa hesau unai na kuluna kana suma wa hinage tupwa
hesau unai. 8 Na kabo hekahekata hesauna taulagebaguna wa hinage ye
lusae bwayabwaya wa unai. Na ginauli maudoidi wa ye kitadi ede ye
kawamamohoi. 9 Na siya sola nige kulikuli tabuna se nuwatulobai meta
Yesu kabo boita unai ye tolo'uyo.

Yesu ye taumasalaha Maliya Magadala waihiuna unai

10 Kabo hekahekatao wa se uyo yodi numa. 11 Na Maliya iya bwayab-
waya wa dagelana unai ye totolo na ye doudou. Iya ye doudou na ye
dune ye kitalau bwayabwaya kalona wa unai, 12 na anelu labui ye kitadi.
Kadi kwama posiposidi, na se tutuli Yesu yodi kabahekenona wa unai,
hesau kulubawa unai ye tuli na hesau kaegigi unai ye tuli.
13 Maliya se henamaiyei se wane, “Waihiu, matawuwuna saha to ku
doudou?”
Maliya ye wane, “Yogu guiyau se hai se laehesuwala, na nige kabina ya
kata haedi se tole.” 14 Teina hedehedede ta Maliya lapuidi ede ye tolobui,
meta Yesu ye kita ye totolo, na nige ye kitalobai meta iya Yesu.
15 Yesu ye wane, “Waihiu, saha sabina ku doudou? Yo kaiteya ku
wasewasenei?” Maliya yona nuwatu bena koya taupaisowaina, ede ye
wane, “Taubada, ena ku hai na ku tolehesuwala meta taba ku hededehe-
masalaha haedi ku tole, na kabo gonowana ya lau ya hai.”
16 Yesu ye hededelau unai ye wane, “Maliya.” Ede Maliya ye kitalau
Yesu unai na ye wane, “Laboni!” Kalina Alamaiki unai kaniyona ede
taulauhekata.
17 Yesu ye hededelau unai ye wane, “Tabu ku kabikabilaoma
kaliguwai, matawuwuna yau sola nige ya sae tamagu unai. Na ku
lau kagu kahao yodi ku hedehedede meta yau ya seseuyo Tamagu iya
ede Tamamiu, yo yogu Yaubada iya ede hinage yomi Yaubada unai.”
18 Maliya Magadala ye lau ede hekahekatao wa yodi ye hedehedede ye
wane, “Guiyau wa ya kita!” Yo saha Yesu ye hedededi kalinawai wa
hinage ye hedededi.

Yesu ye taumasalaha yona hekahekatao udiyedi

** **20:2:** Nige kabina ka kata: Hedehedede ta unai ta hasililobai meta Maliya nige ye bom ye lau bwayabwaya wa, na sinesineo hekadi maiyanao se lau (Mataiyo 28:1, Maleko 16:1-2, yo Luka 23:55—24:1).

19 Tenem mayadaina ne sabati luwana ne unai mayadai bagubagu-
nana, na boniyaina unai kabo hekahekatao wa se tupagogoi numa hesau
unai na kawakedana se gudui, matawuwuna ede Dius tauwoyaidi se
matausiyedi. Na Yesu ye laoma ede luwadi wa unai ye tolo na ye wane,
“Nuwadaumwali kwa hai!”
20 Ye hedede, na mulinawai kabo nimana yo lisilisina wa ye hekitadi.
Yona hekahekatao wa yodi guiyau se kita meta se gwauyalakalili.
21 Yesu ye hedehedede'uyo ye wane, “Nuwadaumwali kwa hai!
Yau Tamagu ye hetamaligauma, unai komiu hinage kabo ya hetama-
ligomiu.” 22 Na kabo ye yahuwalau udiyedi na ye wane, “Yaluwa Tabuna
kwa hai. 23 Ena tamowai hesau yona ba'aya kwa nuwatugabaei, kabo
nuwatugabae ne ye hai, na ena tamowai hesau yona ba'aya nige kwa
nuwatugabaei, taba nige nuwatugabae ne ye hai.”

Yesu ye taumasalaha Tomasi unai

24 Na Tomasi, hesana hesau Didimasi yo iya saudoudoi labui wa
hesauna, huyana Yesu ye taumasalaha wa iya nige maiyadi. 25 Ede
hekahekatao hekadi wa se hededelau unai se wane, “Kai Guiyau ka
kita!”
Na Tomasi ye hededelau hekahekatao hekadiyo wa udiyedi ye wane,
“Ena yau nige nimana udiyedi pawati gaidi ne ya kitadi, yo nimagigigu
nige ya tole pawati gaidi ne udiyedi, yo nimagu nige ya tole iya lisilisina
gaina ne unai, meta taba nige ya kawamamohoi.”
26 Sabati kesega mulinawai, hekahekatao wa numa wa unai se tupa-
gogoi'uyo na Tomasi meta maiyadi. Keda wa se guduyako, iyamo Yesu
ye laoma luwadi wa unai ye tolo na ye wane, “Nuwadaumwali kwa hai!”
27 Kabo ye hededelau Tomasi unai ye wane, “Nimagigim ne inai ku tole,
na nimagu gaidi ta ku kabitonogidi. Yo nimam ne ku heleleyama na
lisilisigu ta unai ku kabi. Na tabu ku nuwalabulabui na ku sunuma
mo.” 28 Tomasi ye hededelau unai ye wane, “Kowa yogu Guiyau yo yogu
Yaubada.”
29 Ede Yesu ye hededelau unai ye wane, “Ku kitagau, na unai ede ku
kawamamohoi. Kaiteyadi nige se kitagau na iyamo se kawamamohoi,
siya gonowana se gwauyala.”
30 Yesu laulau gigigigibwalidi gwaudi ye ginaulidi yona hekahekatao
wa matadiwai, na teina buka ta unai nige maudoidi ya kulidi. 31 Na saha
ya kulidi ta, udiyedi bena kabo kwa kawamamohoi meta Yesu iya Keliso,
iya Yaubada natuna. Na yomi sunuma debadiwai kabo iya hesanawai
mauli kwa hai.

21

Yesu ye taumasalaha yona hekahekatao udiyedi gabwa dedekanawai

1 Teina saha se tubu wa mulidiwai Yesu ye taumasalaha'uyo yona
hekahekatao wa udiyedi Tibeliya Gabwana dedekanawai. Na yona
masamasalaha wa ede doha teina: 2 Simona Petelo, Tomasi (hesana
hesau ede Didimasi), Natanaela (iya meta magai Kana teha Galili ne
tamowaina), Sebedaiyo natunao yo hekahekatao hekadi labui hinage,
maudoidi ta meta se miyagogoi. 3 Na Simona Petelo ye hededelau
udiyedi ye wane, “Ya lau ya yama.” Na hekadiyo wa se talam se wane,
“*Ye namwa,* kabo maidamai ta lau.” Ede se dobi se lau yodi waga unai se
gelu, na tenem boniyaina ne unai meta se yamakasaya.

4 Malatomtom gagilina kabo Yesu nagali wa unai ye totolo, na yona
hekahekatao wa nige se kitalobai.
5 Yesu ye yogadobi udiyedi ye wane, “Natuguwao, yama e nige?” Na
se hededebui se wane, “Nige saha hesau ina!” 6 Ye wane, “Yomi hinaya
ne kwa gabalaei waga teha kateyanina ne unai, kabo yama hekadi kwa
hekonadi.” Na hinaya wa se gabaei meta nige gonowana se tabeisini,
matawuwuna ede yama wa meta se badokalili.
7 Na hekahekata Yesu iya ye gadosisikaliliyei'usei wa ye hededelau
Petelo unai ye wane, “Iya Guiyaunem!” Huyana Simona Petelo ye lapui
meta tenem ne Guiyau, na iya meta taugaibuna, ede yona likwakewa
kalekona ye hai ye likwa na ye kausihiyei na ununa ye hesabwayahisi
kana dagilolo unai, na ye kamposidobi gabwa unai. 8 Na hekahekatao
hekadi waga unai wa se hemuliwatani, na hinaya ma yamana wa se niuli
se sae, matawuwuna ede siya nagali wa dedekanawai, lohana meta doha
nima kalana 50.** 9 Na huyana se lage nagali wa unai meta kaiwa ye
kalakalasi se kita. Unai yama, yo dedekanawai meta pwalawa hinage.
10 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Yama kwa galaidi wa hekadi
kwa baheidima.” 11 Ede Simona Petelo ye gelusae na hinaya wa ye
tabeisae salagomgom wa unai. Hinaya wa meta yama lakilakidi se
hemwayau badodi ede 153. Yama wa se badokalili, na iyamo hinaya wa
nige se pulisi. 12 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Kwa laoma kwa
kaikai!” Na hekahekatao wa nige se nuwabayao bena se henamaiyei
se wane, “Kowa kaiteya?” Matawuwuna kabina se kata meta iya yodi
Guiyau wa. 13 Yesu ye laoma pwalawa ye haidi na kadi ye moseidi yo
hinage yama wa ye haidi na kadi ye moseidi. 14 Yesu yona tolo'uyo
na mulinawai teina ta meta huya hehaiyonana ye taumasalaha yona
hekahekatao udiyedi.

Yesu Petelo ye hetolo'uyoi yona paisowa unai

15 Se kaikaigehe kabo Yesu ye hededelau Simona Petelo unai ye wane,
“Simona, Yowane natuna, kowa mamohoi ku gadosisikaliliyegau, na
kabo kam kahao ta?”
Petelo ye wane, “Mamohoi, Guiyau, kabina ku kata meta ya gado-
sisiyeigo.”
Kabo Yesu ye wane, “Yogu mamoe ne ku hekaidi.”
16 Yesu ye hedede'uyo ye wane, “Simona, Yowane natuna, kowa
mamohoi ku gadosisiyegau?”
Iya ye hededebui ye wane, “Mamohoi, Guiyau, kabina ku kata meta ya
gadosisiyeigo.”
Yesu ye wane, “Yogu mamoe ku kitahetetedi.”
17 Hehaiyonana unai Yesu ye wane, “Simona, Yowane natuna, kowa ku
gadosisiyeigau?”
Petelo nuwana ye kamkamna matawuwuna ma haiyona meta Yesu
iya ye henamaiyei ye wane, “Kowa ku gadosisiyeigau?” Na ye wane,
“Guiyau! Ginauli maudoidi kabidi ku kata, yo kabina ku katakalili meta
ya gadosisiyeigo.”
Yesu ye wane, “Yogu mamoe ku hekaidi. 18 Ya hededemamohoi
kalimwai: Yom huyahewali unai meta ku bom ku hekalekogo na ku
bom yom nuwatu udiyedi ku sae ku dobi. Na yom huyatautaubada

** **21:8:** nima kalana 50: Kalina Giliki unai nowoina ne meta kubita handele labui, meta 90 mita o kala 50.

unai kabo nimam ku lausinidi na ku heleledi, na tamowai hesau kabo
ye hekalekogo** na ye woyalaeigo kabalau nige ku henuwa ne unai."
19 Teina unai Yesu ye hededehemasalaha meta idohagi kabo Petelo
ye boita, na yona boita ne unai kabo hedebasae lakilakina ye mosei
Yaubada unai. Na kabo Yesu ye wane, "Ku hemuliwatanigau!"

Yowane hedehededena

20 Na Petelo ye kitabui na hekahekata Yesu iya ye gadosisi'usei wa
ye kita ye hemuhemuliwatanidi. (Teina hekahekata ta iya kaiteya ye
duihasalilau Yesu unai huyakaikaigogo wa unai, na ye wane, "Guiyau,
kabo kaiteya kam ye walohai?") 21 Yona kitana wa unai ede Yesu ye
henamaiyei ye wane, "Guiyau, na iya kabo idohagi?"
22 Yesu ye hededelau unai ye wane, "Ena ya henuwa bena ye miyamiya
ye lau ee kana siga ya uyoma, tabu ku nuwanuwatulau unai. Na kowa
bena ku hemuliwatanigau." 23 Teina unai ede wasalupolupo ye tadada
ye lau kadi kahao se lapui meta bena teina hekahekata ta taba nige
ye boita. Iyamo Yesu nige ye wane taba nige ye boita, na ye wane,
"Ena ya henuwa ye miyamiya ye lau ee kana siga ya uyoma, tabu ku
nuwanuwatulau unai."
24 Teina hekahekata ta, iya ede yau. Ginauli maudoidi ta ya hed-
edehemasalahadi yo ya kulidobiyedi. Na kabina ta kata meta yogu
hedehededе ta mamohoidi.
25 Yesu meta ginauli gwaudi hekadi hinage ye ginaulidi. Ena ginauli
maudoidi ta se kulidobiyedi, ya nuwatui meta tanoubu maudoina ta
unai buka ta nige kabagwaugogoidi.

** **21:18:** Kabo ye hekalekogo: Teina hedehededе ta kalina Giliki unai meta nuwanuwatuna meta labui. Bagubagunana ede, kabo ye hekalekogo, na helabuina ede kabo ye paigo.

Apostolo yodi paisowa

Buka ta hededehemasalahana

Teina buka ta taukulina meta Luka. Iya nige Dius tamowaina, na beyabeyana ekalesiya bodana yodi tauwoyawoya labui se kuli meta iya Antiyokiya Suliya magaina unai ye laoma. Kana paisowa meta iya doketa, yo iya hinage apostolo Paulo tausaguina hesau (Kolose 4:14, Apostolo 16:10, Pilemona 24, 2 Timoti 4:11).

Luka yona buka hesau meta ewaneliya o Yesu wasana, na temenai ye kulihemasalaha meta Yesu yona mauli unai saha ye tubutubu wa ye kuli (Apostolo 1:1-2). Na Apostolo Yodi Paisowa bukana ta meta yona ewaneliya ye tubei. Yesu yona tolo'uyo mulina ne unai ye hetubu, na kabo ye hededehemasalaha idohagi ekalesiya bodadi Yaluwa Tabuna se hai na idohagina Yesu yona basileiya wasana se helaki se laei teha maudoina, Yelusalema yo Antiyoka magaidi yo teha Eisiya yo Masedoniya yo Akaiya (o Giliki) udiyedi na ye lau ee apostolo Paulo ye lage Loma magaina lakilakina unai. Yodi paisowa unai hinage hewaiunu yo helauhetala yo sapisapi yo numatutugudu se hekalo, yo huyana se bado se kaiboita yodi kadau udiyedi. Na iyamo Yesu wasana se bahelaei teha maudoina.

Luka yona buka labui ta ye kulidi tamowai lakilakina hesau hesana Teopilo** hesabana (Luka 1:1, Apostolo 1:1).

Luka yona buka labui ta nige ye kuligaibuidi, na ginauli sahasahadi se tubu wa ye wasenamwanamwaedi. Nuwana apostolo yo ginauli wa taukitadi hekadiyo ye henamaiyedi. Na Paulo yona kadau hekadiyo udiyedi Luka iya maiyana (Apostolo 16:10, 20:6—21:15, 27:1—28:16). Unai kabina ta kata meta yona kulikuli ta meta mamohoina.

Buka tupwana lakilakidi

- Yesu ye seuyo galewa (*Apostolo 1:1-26*)
- Yaluwa Tabuna ye taluma ekalesiya udiyedi na dubu ye laki ye lau Yelusalema unai (*Apostolo 2:1—6:7*)
- Setepano se unui (*Apostolo 6:8—8:3*)
- Pilipo ye lauguguya dagela tamowaidiyao udiyedi (*Apostolo 8:4-40*)
- Saulo ye nuwabui (*Apostolo 9:1-31*)
- Petelo yo tamowai hekadiyo yodi paisowa Yudeya yo hinage dagela tamowaidiyao udiyedi (*Apostolo 9:32—12:25*)
- Paulo yona lauwasi kadauna bagubagunana teha Eisiya unai (*Apostolo 13:1—14:28*)
- Yelusalema unai dubu babadadiyao taunuwabui dagela tamowaidiyao udiyedi yodi se hineli, yodi sunuma kabikabina bena doha saha (*Apostolo 15:1-35*)
- Paulo yona lauwasi kadauna helabuina teha Eisiya unai na ye lau ee teha Masedoniya yo Giliki tanona (*Apostolo 15:36—18:22*)
- Paulo yona lauwasi kadauna hehaiyonana teha Eisiya yo Masedoniya yo Giliki udiyedi na ye uyo ye lau Yelusalema (*Apostolo 18:23—21:16*)
- Yelusalema unai Paulo se hewaiunu na se na se helauhetala, na kabo se lae Sisaliya unai se helauhetala (*Apostolo 21:17—26:32*)

** :: Teopilo: Hesa ta kaniyona ede Yaubada taugadosisiyeina.

- Paulo yona kadau ye lau Loma magaina lakilakina yo yona miya Loma unai (*Apostolo 27:1—28:31*)

1 Taubada Teopilo, yogu buka bagubagunana unai ginauli maudoidi
Yesu ye ginaulidi yo ye lauhekataedi wa ya kulidobiyediko, meta huyana
Yesu yona paisowa ye hetubu 2 ye lau ee mayadaina Yaubada iya ye hai
na ye sae galewa. Sola nige ye sae galewa, na Yaluwa Tabuna yona gigib-
waliyena hededehesanapu ye mosedi yona kaisunuwa tamowaidiyao
udiyedi, siya ede yona apostolo.**

Yesu Apostolo kadi hededehesanapu ye mosedi

3 Yona boita mulina ne unai Yesu ye taumasalaha yona apostolo
udiyedi na kabikabi udoi'udoi udiyedi ye hemamohoiyei meta boita
unai ye tolo'uyo na ye mauli. Mayadai 40 solasoladi ne unai ye
tautaumasalaha udiyedi na Yaubada yona basileiya hedehededena ye
hedehededei.
4 Huya hesau se lagegogoi na yodi kaikaigogo luwana ne unai ye
hededelau udiyedi ye wane, “Sola tabu Yelusalema kwa laulaugabaei,
na kwa nayanaya ye lau ee tamagu yona hededehesunuma kainauyana
ye leyawa kalimiuyena. Doha yau hinage yomiu ya hedehededeko,
5 meta Yowane waila unai ye hebahebabatiso, na mayadai hisa mo kabo
Yaubada Yaluwa Tabuna unai ye hebabatisoigomiu.”
6 Huya hesau kabo Yesu yona apostolo maiyanao yodi lagegogoi
gehegehena *Olibe kudulina unai*** na se henamaiyei, “Guiyau, teina
mayadai ta unai gonowana ku hemala Isalaela yoma wasawasa, doha
beyabeyana yoma wasawasa bagubagunadi?” 7 Na Yesu yodi bui ye
mosei ye wane, “Mayadaina yo mahanana meta komiu nige gonowana
kabina kwa kata, na tamagu yona gigibwaliyena ye hineliyako. 8 Na
Yaluwa Tabuna yona huyadobima unai kabo yona gigibwaliyena ye
hebayaogomiu. Na komiu kabo tauwasaduwaiyeigau Yelusalema unai,
yo Yudeya yo Samaliya udiyedi, yo tanoubu teha maudoina udiyedi.”

Yesu ye sae galewa

9 Yesu yona hedehededе wa ye hedededi na kabo Yaubada iya ye
hai na matadiyena ye sae galewa na yada unai ye tauwadam. 10 Iya
ye laoko na sola se kaikaikewasae. Nige bayaona na tamowai labui
kadi kwama posiposidi se taumasalaha udiyedi 11 na se wane, “Galili
tamowaidi, idohagi to temetai kwa totolo na kwa kaikaikewasae yada
ne unai? Yaubada Yesu ye hai ye saeko galewa, na kabo ye dobi'uyoma
doha yona saesae galewa ne.”

Mataiyasi se kaisunuwai Yudasi lauhedamaina

12 Na kabo apostolo wa Olibe kudulina se laugabaei se uyo Yelusalema,
meta nige kedaloha.** 13 Yodi kabamiya numana unai se lage kabo se
mwalaesae numa wa heisi helabuina unai. Teina hesadiyao ede: Pe-
telo, Yowane, Yamesi, Andeleya, Pilipo, Tomasi, Batolomaiyo, Mataiyo,

---

** **1:2:** Apostolo kaniyona labui: Yesu yona hetahetamali tamowaina yo tauwasaduwai.
** **1:6:** Olibe kudulina unai: Yodi koigogo wa magaina kabina ta kata matawuwuna lausoisoi 12 unai Luka kabo ye hededehemasalaha siya Olibe koyana se laugabaei. ** **1:12:** Nige kedaloha: Keda wa lohana Luka ye hededehemasalaha meta Sabati laugagayona ye hedede meta gonowana keda wa se laui. Yoda nowonowoiyena meta 1.1 kilomita.

Yamesi Alepaiya natuna, Simona Tauhaikabi** yo Yuda Yamesi natuna.
14 Maudoidi ne nuwadi kesega na huya maudoina se miyagogoi na
se tapwatapwalolo, na sinesineo hekadi maiyadiyao, yo Maliya Yesu
sinana, yo hinage Yesu kana kahao.
15 Tenem mayadaidi ne udiyedi kabo yodi koigogo hesau unai
taukawamamohoi badodi 120 se laomagogoi, kabo Petelo ye tolo na ye
hedehededе 16 ye wane, “Kagu kahao, huyana ye lohakalili na Yaluwa
Tabuna nuwatu ye mosei Dawida unai na ye hedede meta Yudasi kabo
Yesu tauhaina ye woyaidi. Na Yudasi hedehededе wa ye ginauli. 17 Iya
meta kada kaha hesau yo tauhaisagusagu yoda paisowa ta unai. 18 Na
iyamo yababa wa ye ginauli. Na yababa wa maisana monina ye hai na
unai tano hesau ye hemaisa.** Temenai ye beku ede bogana ye talupulisi
na sinaena ye tatapesa.** 19 Yelusalema unai taumiya maudoidi wasana
wa se lapui ede tano wa hesana se tole Akeledama, kaniyona ede
‘kwasina tanona’. 20 Same bukana unai Dawida ye kuliyako,
‘Taba yona numa ne nige tamowaina,
yo nige gonowana hesau unai ye miya,’ *(Same 69:25)*
yo hinage,
‘Yona paisowa kabo tamowai hesau ye hai.’ *(Same 109:8)*
21 Unai taba tamowai hesau ta kaisunuwai. Tamowaina ne bena
maiyada huya maudoina Guiyau Yesu maiyada ta sae yo ta dobi, 22 meta
huyana Yowane Yesu ye hebabatisoi unai ye hetubu ye lau ee Yaubada
Yesu ye hai ye sae galewa. Kabo iya yo kita ta hemala Yesu yona tolo'uyo
tauhededehemasalahana.”
23 Kabo tamowai labui se hetolodi ede Yosepa hesana hesau Basabasi
(yo hinage se katai Diyasitasi), yo Mataiyasi, 24 na se tapwalolo se wane,
“Guiyau, tamowai maudoidi nuwadi kabidi ku katakalili. Unai tamowai
labui ta udiyedi kaiteya ku kaisunuwai na ku hemasalahayama. 25 To
iya ye hemala apostolo hesau Yudasi lauhedamaina, matawuwuna ede
Yudasi yona paisowa ye laugabaei, na ye lauko yona kababawa unai.”
26 Unai tamowai labui wa se kaisunuwaidi** ede kaisunuwa wa ye lau
Mataiyasi ye hai. Unai kabo iya apostolo saudoudoi-kesega (11) wa kadi
kaha hesau.

2

Yaluwa Tabuna yona huyalaoma mayadaina

1 Na kabo Pentekosi mayadaina ne unai** meta taukawamamohoi

** **1:13:** Tauhaikabi ne meta boda hesau Isalaela unai hesana. Yodi nuwatu bena Isalaela se bom se kitahetete'uyoidi. Unai Loma tamowaidiyao maiyadiyao se haihaikabi. Huyana Simona sola nige ye patulau Yesu unai, iya hinage kadi boda hesau. Unai iya hesana se tole Simona Tauhaikabi. ** **1:18:** Tano hesau ye hemaisa: Mataiyo 27:5-6 ye hededehemasalaha meta Yudasi moni wa ye tuulaei Numa Tabuna kalona unai. Iyamo taukaitalasam tauwoyaidi nige gonowana moni wa se hai se tole Numa Tabuna monina unai, matawuwuna moni wa yababa maisana. Unai moni wa sola Yudasi yona moni, na unai tano wa se hemaisa. Unai Petelo ye wane, Yudasi tano ye hemaisa. ** **1:18:** Sinaena ye tatapesa: Yudasi yona boita wasana meta Mataiyo 27:3-10 unai ta hasili. Ye gadosoha ede tano wa ye heyababa na Dius tamowaidi nige gonowadi unai se miyamiya. ** **1:26:** Tamowai labui... se kaisunuwaidi: Yodi kaisunuwa wa se ginauli meta tamowai hesadi se kulidi weku udiyedi, na se usaidi higuhigu unai, na se nukui. Yaubada yona kaimasi tamowaina hesana kabo ye beku. ** **2:1:** Pentekosi meta Dius yodi mayadai lakilakina hesau. Mayadaina ne unai Yaubada se lautokiyei kadi kai hesabana. Pentekosi kaniyona ede mayadai 50, iya ede Taukiuli Henuwaisinina mayadaina mulina ne unai. Pentekosi mayadaina unai bodalakilaki Yelusalema unai se bawabawa.

maudoidi se lagegogoi numa kesega unai. 2 Makesega na dagugu laki-
lakina galewa ne unai ye dobima doha yaumailakilaki ye lotalu. Yodi
kabamiya numana wa meta dagugu ye hemwayau. 3 Na ginauli hesau se
kita kana kao doha kaiwa pulupululuna ye dobima na ye tatagwaligwali
ede ye talu tamowai kesega kesega unai. 4 Na Yaluwa Tabuna maudoidi
wa ye hemwayaudi na yona gigibwaliyena se hetubu kalina udoi'udoi
udiyedi se hedehedede.
5 Na *Pentekosi mayadaina hesabana ede* tanoubu teha udoi'udoi
udiyedi Dius tamowaidiyao** se laoma Yelusalema, meta siya yodi
laugagayo taumiyawatanidi ma nuwamaudoidi. 6 Huyana dagugu wa
se lapui meta bodalakilaki se lagegogoi na tausunuma wa yodi hede-
hedede se lapulapuidi meta se nuwapwanopwano, matawuwuna ede
taulaoma maudoidi kalinadi udoi'udoi udiyedi se hedehedede. 7 Siliyata
yo nuwapwanopwanoyena se wane, “Teina tauhedehedede ta Galili
tamowaidiyao. 8 Idohagi to maudoida ta lapulobai meta kalinada mamo-
hoidi udiyedi se hedehedede? 9 Kita meta Patiya, Mediya yo Elama,
Mesopotamiya, Yudeya yo Kapadosiya, Pontasi yo Eisiya, 10 Pilidiya,
Pampiliya yo Aikupito tamowaidiyao. Hekadiyo Libiya tehana Sailini
dedekanaena se laoma. Hekadi meta taumana Loma unai se laoma,
11 siya meta Dius yo hinage dagela tamowaidiyao se nuwabui na se pat-
ulau Dius bodadi udiyedi. Na hekadi meta Kiliti bwanabwanaluwana
yo Alabiya tamowaidiyao. Na iyamo yodi hedehedede ta lapuidi meta
kalinada udiyedi Yaubada yona laulau namwanamwadi se hededehe-
masalahadi.” 12 Na se noko, yo nuwadi se pwanopwano, na se bom se
henahenamai'uyoidi, “Teina meta kaniyona ede saha?”
13 Na hekadiyo meta taukawamamohoi wa se talatalawasiyedi se
wane, “Tamowai ta nuwana se numa yauyaule!”

Petelo yona hedehedede Pentekosi mayadaina wa unai

14 Na kabo *Petelo yo* apostolo *hekadiyo* saudoudoi-kesega wa se tolo
na kalina lakilakiyena Petelo ye hedehedede ye wane, “Yogu hali Dius,
yo Yelusalema unai taumiya, kwa lapulapui na ginauli maudoidi ta
kaniyodi kabo ya hededehemasalahadi. 15 Teina tamowai ta meta nige se
numayauyaule matawuwuna ede teina ta meta sola ma malatomtomna.
16 Saha se masalaha kwa kitadi ta meta peloweta Yoela ye hededediko,
17 ‘Yaubada ye wane, “Mayadai gehegehediyao udiyedi kabo yaluwagu
ya inidobiyei tamowai maudoidi udiyedi.
Natumiyao loheloheyao yo sinesineo kabo se hededepeloweta.**
Yomi hewahewaliyo kabo tautau tabudi se kitadi.
Yomi tautaubadao meta kabo kenosuwai tabudiyao se keno-
suwaiyedi.
18 Yo hinage kabo yaluwagu ya inidobiyei yogu heyayai tauginaulidi
tatao yo sinesineo udiyedi na kabo se hededepeloweta.
19-20 Yada ne unai kabo laulau gigigigibwalidi se masalaha.
Mahana kabo ye masigili na nawalai kabo ye bui doha kwasina.
Na kaiyaulina unai kabo hekihekinoi se masalaha,

** **2:5:** Dius tamowaidiyao kaniyona ede Abelahama kana isimulita, yo hinage ta wane Yaubada kana bodao iya ye kaimasiyedi wa. Yodi kabakita meta yodi tatao maudoidi ma gagilidi se hepelitomedi. Dius wa tanoubu maudoina tehana udoi'udoi udiyedi se miyamiya. ** **2:17:** Hededepeloweta kaniyona ede Yaubada yona nuwatu ye mosei tamowai hesau unai, na kabo ye hededehemasalaha.

meta kwasina, kaiwa, yo kasu lakilakina.
Mulina ne unai Guiyau yona mayadai wasawasana yo didigana kabo ye lage.
21 Na kaiteyadi se yogasae Guiyau unai, meta kabo ye gilihaidi." ' "
(Yoela 2:28-32)
22 *Petelo yona hedehededede wa ye tubei ye wane,* "Isalaela tamowaidiyao, kwa lapulapui! Komiu kabina kwa kata meta Yesu Nasaleta tamowaina laulau gigigigibwalidi** ye ginaulidi kalimiuyena. Laulau wa udiyedi Yaubada ye hemasalaha yo ye hemamohoiyei meta iya Yesu ye hetamaliyama. 23 Teina tamowai ta meta Yaubada ye hineli yo ye kaisunuwanonohaiyako na ye mosegabaei kalimiuyena. Na komiu yomi nuwatuyena dagela tamowaidiyao kwa haidi na maidamiyao kwa hesataulo, na ye boita. 24 Na Yaubada iya ye gilihai boita unai na ye hetolo'uyoi, matawuwuna boita nige gonowana Yesu ye kabihekahini.
25 Dawida hinage Yesu hedehededena ye hedehededede ye wane,
'Huya maudoina Guiyau ya kitakita.
Iya nimatutuguyena, unai nige gonowana ya matausi.
26 Unai nuwagu ye namwakalili, na ya hedehededede meta ma gwauyalagu,
yo taugu ta kabo hinage sunuma yo nuwabayao unai ye miya,
27 matawuwuna nige gonowana yaluwagu ta ku nuwagabaei boita magaina unai,
yo nige gonowana yom tamowai tabuna ku nuwagabaei na bwayabwayaena ye pwasa.
28 Mauli kedana wa ku hekitagauko,
na yau dedekam yena, kabo ku hegwauyalakaliliyeigau.' *(Same 16:8-11)*
29 Kagu kahao, kabina ta katakalili meta kada kulutubu Dawida ye boita na se tole, na mayadai ta unai bwayabwayana ede yoda magai ta unai. 30 Dawida meta peloweta, na kabina ye kata Yaubada saha ye hededehesunuma yo ye kaigwala, meta kana isimulita tamowaina hesau kabo ye hemala wasawasa doha iya. 31 Ginauli saha kabo se tubu Dawida matana ne unai wa ye kitadi, na Keliso yona tolo'uyo hedehededena ye hedede meta Yaubada nige iya ye nuwagabaei Hade** unai, yo tauna nige se pwasa bwayabwayaena. 32 Yaubada Yesu ye hetolo'uyoi boita unai, na kai maudoimai meta tauhemamohoiyena ede.
33 Na iya ye seuyoko Yaubada nimatutunaena ye tuli, na tamana yona hedehededehesunuma Yaluwa Tabuna ye hai na ye inidobiyeiyama kalimaiyena. Iya ede wau teina kwa kita yo kwa lapui ta. 34 Kaniyona ede Dawida meta nige ye sae galewa, na iyamo ye hedede ye wane,
'Guiyau Yaubada ye hededelau yogu guiyau unai,
"Nimatuutuuguyena ku tuli,
35 ye lau ee kam waiunu ya toledi kaem guninaena,
se hemala kaem kabatoledi."' *(Same 110:1)*

** **2:22:** Laulau gigigigibwalidi ta meta kulikuli beyabeyadi wa udiyedi hedehededede haiyona udiyedi se kulihemasalaha. Na hedehededede haiyona ne meta kabikabi kesekesegadi se hetahetaladi. Bagubagunana ye kitalau gigibwali unai, iya ede laulau gigigigibwalina. Helabuina kaniyona ede kabanoko, matawuwuna taukaikewai wa se nokokalili. Yo hehaiyonana kaniyona ede hekihekinoi. ** **2:31:** Hade meta tauboiboita yodi magai hesana kalina Giliki unai. Iya meta tauboiboita yaluyaluwadi yodi kabamiya.

36 Unai, Isalaela tamowaidiyao, maudoimiu bena kwa nuwatu-
lobainamwanamwai, Yesu kwa hesataulo'usei wa meta Yaubada iya ye
hetolo Guiyau yo Keliso.”**
37 Hedehedede wa se lapuidi ede se nuwagwali na se henamai Petelo
yo apostolo hekadiyo wa udiyedi se wane, “Kama kahao, saha kabo ka
ginauli?” 38 Kabo Petelo ye hededelau udiyedi ye wane, “Kesega kesega
bena ku nuwabui yo ka hebabatisoigo Yesu Keliso hesanaena, unai kabo
Yaubada yom yababa ye nuwatugabaedi, yo yona kainauya Yaluwana
Tabuna kabo ku hai. 39 Teina hedehededehesunuma ta Yaubada ye
haiyawa komiu yo natumiyao yo dagela tamowaidi, yo kaiteyadi siya
hinage Guiyau yoda Yaubada kabo ye yoganedi meta siya yodi.”
40 Na kabo Petelo hedehedede hekadiyo udiyedi ye guguyaidi ye
wane, “Kwa nuwabui yo Yesu kwa sunumaei, kabo teina tamowai
yabayababadiyao ta udiyedi ye gilihaigomiu.” 41 Mayadaina ne unai
meta bodalakilaki Petelo yona hedehedede wa unai se kawamamohoi
na siya se hebabatisoidi, na badodi ede 3,000 se lusae ekalesiya bodana
unai. 42 Se patulau taukawamamohoi wa udiyedi na se hebodakesega.
Se lapulapui apostolo yodi lauhekata wa udiyedi yo se koikoigogoi,
yo Guiyau yona kaikaigogo henuwaisinina unai se kaikaigogoi, yo se
tapwatapwalologogoi.

Taukawamamohoi se hebodakesega

43 Apostolo wa laulau gigigigibwalidi yo hekihekinoi kadi kao
udoi'udoi se ginaulidi. Unai tamowai maudoidi Yaubada se matausiyei
yo se hededetausaei. 44 Taukawamamohoi wa se lagelagegogoi
na yodi gogo se kaikainauya'uyoidi. 45 Yodi gogo yo yodi tano
hekadiyo se lokunegabaedi na monidiyao se haidi na kadi boda
wa unai tamowai hekadiyao se saguidi. 46 Mayadai kesega kesega
se lagelagegogoi Numa Tabuna bakubakuna unai. Yo hinage yodi
numa udiyedi Guiyau yona kaikaigogo henuwaisinina se ginauli,
yo se kaikaigogoi ma gwaugwauyaladi yo ma nuwamaudoidi, 47 yo
Yaubada se hedehedebasaei. Na boda maudoidi taukawamamohoi wa
se kitahenamwadi. Na mayadai badobado Guiyau tamowai ye gilihaidi
na ye tolelaedi taukawamamohoi bodana wa unai.

3

Petelo taubunibuni hesau ye henamwanamwa

1 Mayadai hesau meimeilahi yona tehaena tapwalolo mahanana ne
unai** Petelo yo Yowane se lau Numa Tabuna unai. 2 Na Numa Tabuna
kawamatana hesana “Keda namwanamwana” unai meta taubunibuni
hesau. Iya sinana ye labasi meta bunibunina, na mayadai maudoina
tamowai ta se baheiyama se hetuli kawamata wa unai na ye kaikaib-
wadamoni taumwalamwalae wa udiyedi. 3 Huyana Petelo yo Yowane
bena se mwalae na ye kitadi ede hinage udiyedi ye kaibwadamoni.
4 Petelo maiyana Yowane se kitalau iya unai, na Petelo ye wane, “Sola
ku kitalaoma kai kalimaiyena.” 5 Ede tamowai wa ye kitalau udiyedi, na
yona nuwatu bena kabo yona kainauya saha hesau se mosei. 6 Na Petelo
ye hededelau unai ye wane, “Yau nige moni hesau kaliguyena, na saha

** **2:36:** Keliso kaniyona meta Yaubada yona kaisunuwa tamowaina yo yoda wasawasa (↑Keliso). ** **3:1:** Meimeilahi yona tehaena tapwalolo mahanana meta 3:00 PM.

kaliguyena ta meta kabo ya leyawa. Yesu Keliso Nasaleta tamowaina
hesanaena ya hededelaowa, ku tolo na ku laulau." 7 Na Petelo ye kabilau
tamowai wa nimatuutuuna unai na ye kabihetolo. Mahanana ne unai
kaena tubeidiyao wa se bayao, 8 ede ye tolomwamwayau na ye hetubu
ye laulau. Na maiyadi se lusae Numa Tabuna wa unai ye laulau yo ye
kamkamposi na Yaubada ye hedehedebasae. 9 Na boda wa iya se kita
ye laulau yo Yaubada ye hedehedebasaei 10 na se kitalobai meta iya
taukaikaibwada Numa Tabuna kawamatana unai ye tutuli wa, meta se
siliyata yo se nokokalili.

Petelo ye hedehededelau boda wa udiyedi

11 Na kabo taubunibuni se henamwanamwa'usei wa Petelo yo Yowane
maidanao se hainimakabi na Numa Tabuna wa unai se pesa se lau
teha hesauna hesana Solomona yona Logulogu unai. Na boda mau-
doidi saha se tubu wa se kita yo wasana se lapui ede se siliyata na se
heloigogoi se lau udiyedi. 12 Petelo ye kitadi ede ye hededelau udiyedi
ye wane, "Isalaela tamowaidiyao, idohagi to kwa siliyatakalili? Yo
idohagi to kwa kaikewaigai kana kao doha ka bom yoma gigibwali
yo yoma laulau namwanamwana debanaena tamowai ta ye laulau.
13 Abelahama, Isako, Yakobo yo kada kulutubu maudoidi yodi Yaubada
yona taupaisowa Yesu ye lausini *na kabatuli dididididigana unai ye tuli.*
Huyana Yesu sola tanoubu ta unai meta komiu iya kwa mosegabaei na
se unuhemwaloi. Pilato ye henuwa bena ye yailigabaei, na komiu kwa
hedede meta Yesu nige kwa henuwa. 14 Tamowai tabuna yo dudulaina
kwa subu na kwa kaibwada bena taba taukaikaiunu wa ye yailigabaei.
15 Mauli wuwuna tamowaina kwa unui, na boita unai Yaubada iya ye
hetolo'uyoi, na tauhemamohoiyena ede kai.

16 Tamowai *maiyada ta totolo* ta kwa kitalobai meta iya taubunibuni
wa. Na Yesu iya ye hebayao matawuwuna ede Yesu ka sunumaei. Mamo-
hoi, yoma sunuma Yesu unai debanaena tamowai ta ye namwanamwa
matamiuyena.

17 Na kehaguwao, kabina ya kata meta komiu yo tauwoyaigomiu
Yesu nige kabina kwa kata meta iya Keliso ede, unai iya kwa unui.
18 Na teina laulau ta udiyedi meta Yaubada kalinana peloweta se
hededenonohaidiko wa se laoma se mamohoi, doha ye wane Keliso
meta kabo ye kamkamna. 19 Unai taba kwa nuwabui na kwa lau
Yaubada unai, na yomi yababa kabo ye deuligabaedi yo yaluwamiu ye
hehauhaudi 20 na yona kaisunuwa tamowaina Keliso ye hetamali ye
uyowa kalimiuyena, tamowaina ede Yesu. 21 Na Yesu sola kabo ye miya
galewa ne unai kana siga Yaubada ye hetubu bena ginauli maudoidi
ye hehauhau'uyoidi, doha beyabeyana ye hedehededehesunuma yona
peloweta tabudiyao yodi hedehedede udiyedi. 22 Doha peloweta Mose ye
hedede ye wane, 'Guiyau Yaubada kabo luwamiuyena peloweta hesau
ye kaisunuwai doha yau. Kwa lapulapulau yona hedehedede maudoidi
udiyedi! 23 Ena kowa kaiteya nige ku lapulapulau peloweta ne unai
meta kabo Yaubada yona tamowai luwadiyena ye boligabaego na ye
tolehesuwalakaliliyego.' *(Dutelonomi
18:15, 18, 19)* 24 Yo hinage Samuwela unai ye hetubu ye laoma meta
peloweta maudoidi ginauli sahasahadi se tubutubu mayadai ta udiyedi
meta se hededebagunaidiko. 25 Yo hinage Yaubada yona talam ye ginauli

na ye hededehesunuma Abelahama unai ye wane, ‘Kam isimulita kabo tanoubu ta tamowaidiyao yodi kabanamwa.’ *(Genese 22:18, 26:4)* Peloweta yodi hedehedede wa yo Yaubada yo Abelahama yodi talam wa kaniyodi tauhaidi ede komiu kadi isimulita. 26 Huyana Yaubada yona heyayai tauhaina ye hetolo meta ye hetamalibagunaiyawa komiu Dius tamowaidiyao kalimiuyena na unai ye henuwa bena ye hededehenamwagomiu yo ye saguigomiu bena yomi miyamiya kwa buidi na yomi laulau yabayababadi kwa hekaiyawasidi.”

4

Petelo yo Yowane Sunedeli unai se helauhetaladi

1 Petelo yo Yowane sola ma hedehedededi boda wa udiyedi na taukaitalasam hekadi yo Numa Tabuna taukitahetetena kadi tanuwaga yo Sadusiya tamowaidiyao hekadi se lage. 2 Se koipilikalili matawuwuna apostolo labui wa se lauguguya na se lauhekata tamowai wa udiyedi meta Yesu boita unai ye tolo'uyoko, yo tauboiboita kabo hinage boita unai se tolo'uyo. 3 Se haidi, na mahana ye laoko ede se toledi numatutuguduyena ye lau ee mala ye tom. 4 Na iyamo Petelo yona lauguguya wa taulapui tamowaidiyao gwaudi meta se kawamamohoi. Na loheloheyao taukawamamohoi maudoidi badodi ye sae ede nuwana 5,000 ye lobai.

5 Mala wa ye tom meta Dius tauwoyaidi yo tamowai lakilakidiyao yo laugagayo taulauhekataena tamowaidi se lagegogoi Yelusalema unai.** 6 Luwadi ne unai meta taukaitalasam saesaena Anase, yo Kaiyapasi, Yowane, Alekisenda yo taukaitalasam saesaena kehanao tatao hekadiyo. 7 Se hedede meta Petelo yo Yowane se woyaidima na se hetolodi duwaduwali wa unai, na se henahenamaiyedi se wane, “Kaiteya yona gigibwali yo hesana unai laulau ta kwa ginauli?” 8 Yaluwa Tabuna Petelo ye hesibasiba ede ye hededebui ye wane, “Tauwoyawoya yo babadao! 9 Kwa helauhetalagai laulau namwanamwana ka ginauli taubunibuni wa debanaena. Na kwa henuwa bena kabina kwa kata idohagi na ye namwanamwa. 10 Unai bena ya hemasalaha kalimiuyena yo Isalaela maudoidi udiyedi: Tamowai ta matamiuyena ye totolo ta, iya Yesu Keliso Nasaleta tamowaina yona gigibwaliyena ye namwanamwa. Yesu meta kwa hesataulo na ye boita, na Yaubada iya ye hetolo'uyoi boita unai. 11 Na kulikuli tabuna unai Yesu hedehededena ta hasili ye wane,

‘Iya meta weku taukabinuma se subu'usei wa,
na iyamo ye hemala kabakabinuma wekuna namwanamwana yo saesaekalilina.’ *(Same 118:22)* **

12 Nige tamowai hesau gonowana ye hemaulida, matawuwuna kaiyaulina ta unai Yaubada nige hesa hesau ye leyama unai kabo gonowana ye gilihaida.”

13 Tauwoyawoya wa Petelo yo Yowane se kitadi se hedehedede ma nuwabayaodi, yo hinage kabina se kata meta siya tamowaigaibu nige se sonoga, meta se siliyata. Na se nuwatulobai meta taudi labui wa

---

** **4:5:** Se lagegogoi Yelusalema unai: Taulagegogoi wa siya ede ↑Sunedeli bodana. ** **4:11:** Weku... se subu'usei wa, iya numa tauhebayaona. Kita Saliba yoda kabinuma kabikabina unai weku ne kana paisowa ta hekaigonogonowaiyei duu salibebe unai. Ena ta haigabaei meta numa maudoina ye guli.

Yesu tauhemuliwatanina. 14 Na nige gonowana saha hesau se hedede, matawuwuna ede tamowai se henamwanamwa'usei wa Petelo yo
Yowane maiyadi se totolo. 15 Na se hededelau udiyedi Sunedeli numana
wa se pesagabaei se lau dagela, na kabo se bom se koitalaliu 16 se
wane, “Kabo saha ta ginauli tatao ta udiyedi? Yelusalema maudoina
unai meta laulaugigibwali saesaena se ginauli wa kabina se katako, na
nige gonowana ta uhalaei. 17 Na sunuma ta hedehededena bena ta
hekaiyawasi tabu ye laki ye lau boda udiyedi. Unai kabo ta hededebayao
yodi labui ta udiyedi tabu Yesu hesanaena se hedehededе'uyo tamowai
hesau unai.”
18 Na kabo se yoganei'uyoidima na se hededelau udiyedi bena tabu
Yesu hesanaena se hedehededе yo se laulauhekata. 19 Na Petelo yo
Yowane se hedede se wane, “Komiu kwa bom kwa hineli saha ye
dudulai Yaubada matanaena, yomi hedehededе ta ka lauwatani o
Yaubada? *Taba Yaubada mo ka kawakabiyei!* 20 Unai nige gonowana
ka mwanomwanou, na ginauli namwanamwadi ka kitadi yo ka lapuidi
wa kabo ka hededehemasalahadi.” 21 Na kabo tatao lakilakidiyao wa
apostolo wa se hededehemahematausidi na se hetamalidi se lau. Na nige
keda hesau se lobai taba unai kabo se hekamkamnadi, matawuwuna
laulau saha ye tubu wa unai ede tamowai maudoidi Yaubada se hede-
hedebasaei. 22 Yodi hedehedebasae kaniyona ede laulau gigigigibwalina
wa unai taubunibuni se henamwanamwa'usei wa yona bolimai meta 40
ye laugabaeiyako.

Taukawamamohoi yodi tapwalolo

23 Huyana Petelo yo Yowane se hededegabaedi ede se uyo kadi boda
wa udiyedi, na taukaitalasam tauwoyaidi yo tamowai lakilakidiyao yodi
hedehededе wa se hededehemasalahadi udiyedi. 24 Na wasa wa se lapui
ede taukawamamohoi maudoidi ma nuwakesegadi se tapwalologogoi se
wane, “Guiyau saesaekalilina, kowa galewa, tanoubu, gabwa, yo ginauli
maudoidi tauginaulidi. 25 Yaluwa Tabuna yona hekata unai yom heyayai
tauhaina kama kulutubu Dawida ye hedede ye wane,
‘Idohagi to dagela tamowaidiyao se koipilikalili,
yo boda lakilakidiyao nuwanuwatu yabayababadi se koitalaliu-
gaibuidi?
26 Tanoubu wasawasadiyao se nonoha,
yo tauwoyawoya se lagegogoi
bena Guiyau se lului
yo se haikabi yona kaisunuwa tamowaina** unai.’ *(Same 2:1-2)*
27 Ye mamohoikalili, Heloda yo Pontiusi Pilato yo Isalaela yo dagela
tamowaidiyao maudoidi se tupagogoi magai ta unai bena yom heyayai
tauhaina tabuna Yesu unai se haikabi. Iya ede yom kaisunuwa ta-
mowaina. 28 Saha se ginauli wa meta yom gigibwaliyena beyabeyana
ku hinelinonohaiyako meta kabo ye tubu. 29 Unai ede ka kaib-
wadaigo, Guiyau, bena yodi hedehededehemahematausi wa ku nuwa-
tuidi na yom taupaisowa ta ku hebayaodi bena wasam se duwai ma
nuwabayaodi. 30 Nimam ku heleledobiyeiyama na ku hegigibwalidi to
taukasiyebwa se henamwanamwadi yo laulau gigigigibwalidi se gin-
aulidi yom heyayai tauhaina tabuna Yesu hesanaena.”

** **4:26:** Kaisunuwa tamowaina meta hesa Keliso kaniyona (↑Keliso).

31 Tapwalolo wa ye gehe meta yodi kabakoigogo numana wa ye
nukunuku na Yaluwa Tabuna ye hemwayaudi, na kabo se lau Yaubada
wasana se duwai ma nuwabayaodi.

Taukawamamohoi se haihaisagusagu'uyoidi

32 Taukawamamohoi maudoidi wa nuwadi kesega. Yodi gogo wa
udiyedi meta se haihaisagusagu'uyoidi, na nige hesau ye hedede bena ye
bom mo yona gogo. 33 Na apostolo wa Guiyau Yesu yona tolo'uyo boita
unai wasana se hedehededehemasalaha ma gigibwalidi. Na Yaubada
yona kabinamwa meta taukawamamohoi maudoidi wa udiyedi.
34 Taukawamamohoi wa udiyedi nige hesau ye deha, matawuwuna
ede kaiteyadi yodi tano yo numa, meta se lokuneidi 35 na monidiyao
wa se baheidima na se mosedi apostolo wa udiyedi, kabo se soiyedi
kaiteyadi se deha wa udiyedi.
36 Taukainauya hesau meta Yosepa. Iya Lewi kana isimulita hesau,
Saipulusi bwanabwanaluwana unai ye laoma. Na apostolo wa hesana se
tole ede Banaba, kaniyona ede tauhedehededehebayao. 37 Iya yona tano
hesau ye lokunegabaei na monina wa ye baheiyama na ye mosegabaei
apostolo wa udiyedi.

5

Ananiya yo Sapila se kailupolupo

1 *Ekalesiya bodadi wa luwadiyena* tamowai hesau hesana Ananiya,
yo mwanena Sapila. Siya hinage yodi tano tehana se lokunegabaei.
2 Mwanena maiyana yodi nuwatu kesega ede monina tehana se kabin-
uwahi na kabitolena wa se baheiyama se mosei apostolo wa udiyedi.
Ede Ananiya ye lau Petelo unai na ye hedede bena moni maudoina ye
baheiyamako. 3 Na Petelo ye wane, “Ananiya, idohagi to Satani nuwam
ne ye hemwayau, na Yaluwa Tabuna ku lupoi bena moni maudoina ede
ku baheyama ta, na iyamo moni wa tehana ede ku kabinuwahiyako.
4 Tano ne meta kowa yom, na yom nuwatuyena ku lokunei. Ku lokunei
na monina ne hinage kowa yom, ku kabihekahini o ku kainauyaei. Ido-
hagi to nuwamyena ku hineli na ku kailupolupo ku hedede bena moni
maudoina ku baheiyama ta? Nige tamowai udiyedi ku kailupolupo, na
Yaubada unai.” 5-6 Hedehedede wa ye lapui ede ye gulidobi meta ye
boita. Na kabo hewahewaliyo hekadi se laoma ede sinalena wa se suma
na se lau se tole bwayabwaya unai.** Wasa wa taulapuina maudoidi
meta se siliyata yo se matausi.
7 Awa haiyona mulidiyena kabo Sapila ye mwalaesaema, na mwa-
nena wa unai saha ye tubu meta nige kabina ye kata. 8 Na Petelo ye
henamaiyei ye wane, “Yogu ku hedehedede, teina te kowa yo mwanem
yomi tano wa maisana kwa hai wa lakina ede?” Ye talam ye wane,
“Aa, teina lakina ede.” 9 Petelo ye wane, “Ye saha to kowa yo mwanem
nuwamiu kesega na Guiyau Yaluwana kwa lupoi? Mahana te unai meta
mwanem wa tautolena siya ede kawakeda ne unai, kowa hinage kabo se
bahelaego.”
10 Mahanana ne unai ye gulidobi Petelo matana wa unai na ye boita.
Hewahewaliyo wa se mwalaesaema na se kita meta ye boitako, ede se

** **5:5-6:** Se tole bwayabwaya unai: Siya huyadi ne unai tauboiboita se heyausidi yo kaleko unai se sumadi, na se lau se toledi kabatoletoletau duhadi udiyedi.

bahehepesalae na mwanena dedekanaena se tole. 11 Na saha ye tubu wa
unai meta taukawamamohoi bodadi yo wasana taulapuina maudoidi
hinage se matausikalili.

Apostolo wa taukasikasiyebwa se henamwanamwadi

12 Apostolo wa laulau gigibwali hekihekinoidiyao se ginaulidi se
badokalili tamowai luwadiyena. Taukawamamohoi maudoidi se lage-
lagegogoi Numa Tabuna tehana hesau hesana Solomona yona logulogu
unai. 13 Magai tamowaidiyao maudoidi meta se kitahenamwakaliliyedi,
iyamo nige hesau ye nuwabayao bena taba ye lusae boda wa
luwadiyena, matawuwuna Dius yodi tauwoyawoya wa se matausiyedi.
14 Na iyamo bodalakilaki, sinesineo yo tatao, se kawamamohoi Guiyau
unai, ede se patulau taukawamamohoi bodadi wa udiyedi.

15 Apostolo wa yodi paisowa debanaena ede Yelusalema
tamowaidiyao yodi taukasikasiyebwa se baheidima keda wa udiyedi
se hekenodi diyadiyali yo dam udiyedi. Se henuwa bena Petelo
ye henamwanamwadi, o taba Petelo ye laulau na loguloguna
tautauna ye kabikitadi na se namwanamwa. 16 Yo hinage magai
hekadiyo Yelusalema dedekanaena udiyedi boda se laoma, yodi
taukasikasiyebwa se baheidima yo kaiteyadi se kamkamna yaluwa
yabayababadi udiyedi, meta maudoidi se namwanamwa.

Apostolo wa se hewaiunudi yo se hekamkamnadi

17 Na Taukaitalasam saesaena ma kana bodao Sadusiya
tamowaidiyao, siya se kaikalomagigilikalili. 18 Ede apostolo wa se haidi
se toledi numatutuguduyena. 19 Na boniyaina ne unai Guiyau yona
anelu hesau numatutugudu wa kamwasadiyao ye sokedi na apostolo
wa ye woyahepesadi na ye wane, 20 "Kwa lau kwa mwalae Numa Tabuna
bakubakuna ne unai kwa tolo na mauli hauhauna wasana maudoina
kwa duwai tamowai udiyedi."

21 Mala ye tom kabo apostolo wa se mwalaesae Numa Tabuna
bakubakuna wa unai se tolo na se hetubu se lauguguya. Na taukaita-
lasam saesaena ma kana bodao se lage Sunedeli numana unai. Ede
Sunedeli tamowaidiyao yo Isalaela yodi babadao maudoidi se yoga-
gogoidi. Na kabo wasa se hetamalilaei bena apostolo wa se woyaidima.
22 Na Numa Tabuna yona polisi se lau numatutugudu wa unai meta
apostolo wa se dahalaiko, ede se uyoma kadi tanuwaga yo taukaita-
lasam tauwoyaidi yodi se hedehedede 23 se wane, "Numatutugudu wa
gudugudunа, yo taukitakitahetetena se totolo, na keda wa ka soke meta
nige tamowai hesau ka kita." 24 Numa tabunataukitahetetena kadi
tanuwaga yo taukaitalasam tauwoyaidi wa wasa wa se lapui meta se
nuwapwanopwano yo se nuwanuwatu saha kabo ye tubu.

25 Na kabo tamowai hesau ye laoma ede ye wane, "Numatutugudu
wa unai tamowai kwa guduidi wa, meta siya ede Numa Tabuna
ne unai se laulauguguya boda wa udiyedi!" 26 Ede polisi wa kadi
tanuwaga wa maiyadi se lau apostolo wa se woyaidima, na nige se
kabihenayaidi, matawuwuna ede se matausi tamowai wa udiyedi madai
se hekalawekudi.

27 Apostolo wa se woyaidima Sunedeli unai se hetolodi na taukaita-
lasam saesaena wa ye henamaiyedi ye wane, 28 "Ka laugagayoigomiu
bena tabu Yesu hesana unai kwa laulauhekata, na iyamo yomi lauhekata

wa Yelusalema ye hemwayauyako. Yo hinage tamowai ne yona boita giluna bena kwa tole kalimaiyena.”

29 Petelo yo apostolo wa se wane, “Nige gonowana tamowai ka kawakabiyedi, na Yaubada mo ka kawakabiyei. 30 Komiu Yesu kwa hekabasi sataulo unai na ye boita, na boitaena tamadao yodi Yaubada iya ye hetolo'uyoi. 31 Yaubada iya ye hai na ye tole nimatuutuuna unai. Ye hemala wasawasa yo tauhemahemauli, bena Isalaela ye saguidi na se nuwabui na yodi yababa kabo Yaubada ye nuwatugabaedi. 32 Ginauli ta tauhemamohoiyedi ede kai yo hinage Yaluwa Tabuna. Iya ede Yaubada yona kainauya taukawakabiyena udiyedi.”

33 Hedehedede wa se lapui ede se koipilikalili na se henuwa bena se koihemwaloidi. 34 Na Sunedeli unai Paliseya tamowaina hesau hesana Gamaliyela, iya meta laugagayo taulauhekataena saesaena hesau tamowai maudoidi se hekasisikaliliyei. Iya ye tolo na ye hedede bena mahana kubwakubwa mo tatao ne se hepesadi dagela ne unai. 35 Na kabo ye hetubu ye hedehedede, ye wane, “Isalaela tataodi, bena kwa nuwanuwatunamwanamwa saha bena kwa ginauli tatao ne udiyedi. 36 Bolimai hisa se lauko Tudasi ye taumasalaha na ye hedede bena iya tamowai lakilakina hesau, ede tamowai badodi 400 se hemuliwatani. Na Loma yodi tau'iyala** iya se unui na tauhemuliwatanina wa se hailauyedi. Ede yona woyawoya wa nige kaniyona. 37 Iya mulinaena, hasiliyawasi huyana ne unai, Yudasi Galili tamowaina ye tolosaema na boda ye woyaidi bena Loma tamowaidiyao se iyalaidi. Na iya hinage se unui, na tauhemuliwatanina wa hinage se hailauyedi. 38 Unai ya hekatagomiu: Tabu saha hesau kwa ginauli taulauhetala ne udiyedi. Kwa kabigabaedi na se lau. Taba yodi nuwatu yo yodi paisowa ne tamowaigaibu hesau yona nuwatu, kabo ye kaiyawasi. 39 Na ena Yaubada unai ye laoma, meta nige gonowana kwa hekaiyawasidi, na ena kwa hekaiyawasidi meta komiu Yaubada unai tauhaikabi.”

**Yona hedehedede wa se lauwatani 40 na apostolo wa se yoganedi se mwalae. Na se hededelau yodi taupaisowa udiyedi na se pidilidi. Na kabo hedehedede bayabayaona se mosedi tabu huya hesau Yesu hesanaena se lauguguya'uyo. Na kabo se kabigabaedi na se lau.

41 Apostolo wa Sunedeli unai se dalahai ma gwaugwauyaladi, matawuwuna Yaubada ye kitahenamwadi na Yesu hesanaena se kamkamna. 42 Mayadai badobado Numa Tabuna bakubakuna unai yo hinage taukawamamohoi yodi numa udiyedi yodi lauhekata wa nige ye kaiyawasi yo wasa namwanamwana se duwaduwai meta Yesu iya Yaubada yona kaisunuwa tamowaina** ede.

6

Apostolo tausaguidi haligigi-labui se kaisunuwaidi

1 Mayadaidi ne udiyedi tauhemuliwatani kadi boda wa ye laki ye lau. Luwadiyena, hekadiyo meta Dius tamowaidiyao taukalina Giliki, yo hekadiyo siya taukalina Hebelu. Mayadai kesega kesega meta kai se giyagiyahi, na taukalina Giliki yodi wabuwabu wa se soisoihemulidi.

** **5:36:** Loma yodi tau'iyala siya Isalaela tanona unai se babawa matawuwuna Isalaela magaina se laugilihai na se tanuwagai. Isalaela maudoidi Loma yodi laugagayo nige se henuwa.

** **5:39:** Buka hekadiyo udiyedi, lausoisoina 40 ye hetubu inai. ** **5:42:** Yaubada yona kaisunuwa tamowaina meta Keliso kaniyona ede (↑Keliso).

Unai taukalina Giliki wa se hetalapili taukalina Hebelu wa udiyedi. 2 Ede
apostolo saudoudoi-labui wa tauhemuliwatani maudoidi wa se yoga-
gogoidi na se wane, “Nige ye namwa bena Yaubada kalinana paisowana
ka hekaiyawasi na ka kitalau kai giyahina unai. 3 Unai, kagu kahao,
bodamiu ta udiyedi tamowai haligigi-labui kwa kaisunuwaidi, siya
meta bena tamowai maudoina yodi hekasisi tamowaidiyao, yo tamowai
sibasibadiyao, yo hinage Yaluwa Tabuna ye hemwayaudi. Paisowa ne
kabo ka moselaei udiyedi, 4 na kai apostolo kabo ka kitalau tapwalolo yo
wasaduwai mo unai.”
5 Boda maudoina apostolo yodi nuwatu wa se kawanamwanamwaei.
Unai ede Setepano se kaisunuwaei, iya tausunumabayao yo Yaluwa
Tabuna ye hemwayau. Na kabo Pilipo, Polokolasi, Nikenowa, Timona,
Palamenasi, yo Nikolasi. Na Nikolasi iya Antiyoka tamowaina nabada
wa unai ye nuwabui ye hemala Dius. 6 Kabo tamowai wa se laedima
apostolo wa udiyedi, na nimadi se tolesaedi kewadiyena na yodi se
tapwalolo.
7 Kabo Yaubada wasana wa ye laki ye lau, na Yelusalema unai Yesu
tauhemuliwatanina bodana wa ye laki ye lau, yo hinage taukaitalasam
bodana lakilakina Yesu se sunumaei yo se kawakabiyei.

Dius tamowaidiyao hekadi Setepano maiyadi se haikawayagala

8 Na Yaubada yona kainauya ye mosei Setepano unai meta ye
hegigibwali, ede laulau gigigigibwalidi saesaedi** ye ginaulidi boda
luwadiyena. 9 Na tamowai hekadi maidadi Setepano se haikawayagala,
siya meta sunago** hesau tamowaidiyao, na sunago wa hesana ede
“Yailihai Tamowaidiyao”. Tauhaikawayagala wa yodi kabalaoma ede
Sailini yo Alesandiliya yo teha Silisiya yo teha Eisiya. 10 Yodi haikawaya-
gala wa unai nige gonowana Setepano se saedikwai matawuwuna ede
Yaluwa Tabuna ye hesibasiba.
11 Kabo nuwatuwadawadamyena tamowai hekadiyo se nuwakoidi
bena kabo se hedede se wane, “Setepano yona hedehedede ka lapui meta
Mose yo Yaubada ye hededeheyababadi.” 12 Na kabo boda yo yodi ta-
mowai lakilakidiyao, yo hinage laugagayo taulauhekataena nuwadiyao
se hesaedi, na Setepano se kabihekahini na se woyaiyama Sunedeli
unai. 13 Na tamowai hekadiyo se woyaidima na hedehededelupolupo
maudoidi se hedededi, se wane, “Teina tamowai ta meta huya mau-
doina Numa Tabuna yo hinage Mose yona laugagayo ye hedehededede-
heyababadi. 14 Matawuwuna ede yona hedehedede ka lapui meta
ye wane Yesu Nasaleta tamowaina kabo Numa Tabuna ta ye hetatag-
waligwali na kabikabi beyabeyadi Mose ye haidima wa kabo ye buidi.”
15 Na Sunedeli yona koigogo wa unai taututuli wa se kaikewadudulai
Setepano se kita, na kana kao wa se kita meta doha anelu.

7

Setepano yona hedehedede Sunedeli unai

** **6:8:** Laulau gigigigibwalidi saesaedi: Lausoisoi ta unai kulikulina mamohoina Luka ye kulidi wa meta ye kuli, kabanoko yo hekihekinoi saesaedi ye ginaulidi, na kalina Saliba toletolena ye nuwapwanopwano, unai laulau gigigigibwalidi mo ta hepahepaisowa. ** **6:9:** Sunago meta Dius yodi kabakoikoigogo yo tapwalolo numana.

1 Na taukaitalasam saesaena Setepano ye henamaiyei, “Teina hede-
hedede ta** meta mamohoi?” 2 Na Setepano ye wane, “Kagu kahao
yo tamaguwao, kwa lapulapui. Yoda Yaubada dididididigana ye tau-
masalaha kada kulutubu Abelahama unai huyana sola ye miyamiya
Mesopotamiya unai, nige sola ye dalahai ye lau Halana. 3 Yaubada ye
hededelau unai ye wane, ‘Kam bodao yo yom magai ku laugabaedi na
ku lau magai hesau kabo ya hekitago.’ 4 Kabo teha Mesopotamiya yo
yona magai** wa ye laugabaei na ye lau Halana unai ye miya, kana siga
Abelahama tamana ye boita. Na kabo Yaubada ye hetamali ye laoma
teina yoda magai ta unai ye miya. 5 Na Yaubada nige tano hesau ye
mosei Abelahama, nige bena teuna. Na ye hededehesunumamoei meta
kabo tano ne ye mosei iya yo kana isimulita udiyedi. Na huyana ne unai
sola nige Abelahama natuna. 6 Yo hinage Yaubada ye hededenonoha ye
wane meta Abelahama kana isimulita kabo se lau tamowai hekadiyo
yodi magai unai se miya na menai kabo se hemala laolaoma. Temenai
kabo se hemala magai ne tamowaidiyao yodi heyayai tauhaidi na se
kabihenayaidi bolimai 400.

7 Na kabo Yaubada yona hedehededе ye tubei ye wane, ‘Magai ne
tamowaidiyao kabo ya hekamkamnadi, na mulina ne unai kabo kam
isimulita magai ne se laugabaei na se laoma teina teha ta unai kabo se
taba'ohu kaliguwai.’ 8 Na kabo pelitome** ye mosei Abelahama, meta
yodi talam wa** se hemamohoiyei. Na kabo Abelahama natuna Isako
ye labasi, na mayadai hehaligigi-haiyonana unai ye hepelitome. Na
kabo Isako iya natuna Yakobo ye labasi, na iya natunao ede tamadao**
saudoudoi-labui, na maudoidi se hepelitomedi.

9 Yakobo natunao wa kadi kaha Yosepa se kaikalomagigiliyei na se
lokunegabaei ye lau Aikupito na ye hemala yodi heyayai tauhaina.
Na Yaubada meta iya maiyana 10 na ye gilihai yona pilipili maudoidi
udiyedi, yo hinage ye hesonoga. Ede Palao Aikupito yodi wasawasa kabo
Yosepa ye tolesae ye hemala Aikupito maudoina yo hinage wasawasa wa
yona numa ** kadi tanuwaga.

11 Na kabo hasahasali ye tubu Aikupito yo Kanana udiyedi meta
kamkamna lakilakina, na tamadao meta nige gonowana kai se lobai.
12 Na Yakobo wasa ye lapui meta Aikupito unai sola kai maudoina, ede
kada kulutubu iya natunao ye hetamalidi se lau menai bena kai se
hemaisa. 13 Yodi huyakaitaumana helabuina unai Yosepa ye hededehe-
masalaha'uyoi kalidiyena meta iya kadi kaha. Menai kabo Palao Yosepa
kana bodao kabidi ye kata. 14 Na kabo Yosepa kalina ye hetamali tamana
Yakobo yo kana bodao maudoidi se laoma Aikupito, badodi meta 75.
15 Ede Yakobo ma kana bodao se lau Aikupito unai se miya. Temenai
Yakobo ye boita, na kabo tamadao hinage se boita. 16 Tauboita wa
sinalediyao se baheidi se uyo Sekema magaina unai. Temenai, Abela-
hama beyabeyana Hamala natunao udiyedi duha hesau ye hemaisa,

---

** **7:1:** Hedehededе wa iya ede hedehededе Apostolo 6:13-14 unai ta hasili wa. ** **7:4:** Yona magai: Abelahama yona magai mamohoina meta Ulu teha Mesopotamiya unai. ** **7:8:** Pelitome meta loheya dahina teuna se bolihai (↑pelitome). ** **7:8:** Yodi talam wasana meta Genese 17 unai ta hasili. ** **7:8:** Tamadao kaniyona ede kada kulutubu, siya ede Yakobo natunao loheloheyao. ** **7:10:** Yona numa wa Palao mwanenao yo natunao yo yona taupaisowa yodi kabamiya magaina.

yona bwayabwaya. Unai kabo se toledi.”**

17 *Na kabo Setepano ye hedehedede ye wane,* “Mayadaina ye hanahanau
Yaubada yona hededehesunuma Abelahama unai kabo ye hemamo-
hoiyei meta kabo tano ye mosei kana isimulita udiyedi, ede kada boda
Aikupito unai wa meta ye laki ye lau. 18 Na kabo wasawasa hesau ye
tolo Aikupito ye kitahetete. Na iya meta nige Yosepa kabina ye kata.
19 Teina wasawasa ta kada bodao wa ye lupoidi yo ye hekamkamnadi, na
ye lauhelilidi natudiyao labahauhaudi numa dageladi udiyedi se toledi
na bena kabo unai se boita.

20 Huyana ne unai Mose se labasi,** na iya meta wawaya
namwanamwana Yaubada matanaena. Nawalai haiyona udiyedi
tamana yona numaena se kitahetete. 21 Huyana Mose se tolehesuwala
dagelaena Palao natuna sine ye lobai na ye hai ye kabihelaki ye hemala
natuna. 22 Mose meta Aikupito yodi sonoga yo yodi sibasiba maudoidi
se hekata na ye haidi, na ye hemala taukulukulu namwanamwana.

23 Huyana Mose yona bolimai 40, meta nuwana ye hineli bena yona
hali Isalaela tamowaidiyao ye kitadi. 24 Mayadaina ne unai Mose
matanaena Aikupito tamowaina hesau ye tolo na Isalaela tamowaina ye
kabihenayai. Ede ye gilihai na Aikupito tamowaina wa ye koihemwaloi.
25 Mose yona nuwatu bena kana bodao wa kabo se kitalobai meta
Yaubada iya ye hepaisowa na kabo ye gilihaidi. Iyamo nige se kitalobai.

26 Mayadai hesauna kabo Isalaela tamowaidi labui ye kitadi
se haihaikabi, ede ye hededelau udiyedi bena nuwadi ye
hededehetaludi ye wane, ‘Tatao, teina ta ma kam kaha. Tabu
kwa hewahewaiunu'uyoigomiu!’ 27 Na hesauna, kana kaha ye
kabihenayai'usei wa, Mose ye kabitepanei na ye hededelau unai ye
wane, ‘Kaiteya ye hetologo kama tanuwaga yo tautoleheduduláigai?
28 Bena ku koihemwaloigau, doha lahi Aikupito tamowaina ku
koihemwaloi wa?’ *(Esodo 2:14)* 29 Mose hedehedede wa ye lapui ede
ye wasabu na Aikupito ye laugabaei ye lau Midiyana unai ye miyamiya,
meta ye hemala laolaoma. Menai ye tawasola na natunao loheloheyao
labui ye labasidi.

30 Bolimai 40 se lau, na Mose meta balabala hesau unai Sinai kudulina
dedekanaena. Na anelu ye taumasalaha kaiwa hesau unai, na kana kao
doha kaiwa ye kalapululu. 31 Mose kaiwa wa ye kita ede ye siliyata.
Ye sigilau dedekana wa unai bena ye kitanamwanamwaei, na Yaubada
kalinana ye lapui ye wane, 32 ‘Yau meta kam kulutubu yodi Yaubada,
Abelahama, Isako, yo Yakobo yodi Yaubada.’ Mose ye matausi yo ye
tabutabubu, na nige ye henuwa ye kaikewalau. 33 Na Guiyau wa ye hed-
edelau unai ye wane, ‘Kam sendolo ne ku haigabaedi, matawuwuna ede
teina meta tano tabuna. 34 Kagu bodao ya kitadi meta se kamkamnakalili
Aikupito unai. Yodi dou ya lapuidi na ya dobima bena ya gilihaidi. Unai,
Mose, kabo ya hetamaligo ku uyo Aikupito.’

** **7:16:** Duha unai se toledi: Setepano hedehedede labui ne ye tolekesegaidi. Sekema unai Yakobo tano hesau ye hemaisa Hamala natunao udiyedi (Genese 33:19). Na Abelahama Hebelona unai duha hesau ye hemaisa Epelona Hito tamowaina unai, bena yona bwayabwaya (Genese 23:15-18). Setepano yona hedehedede taulapuina wa wasa maudoina wa kabina se katako, yo hinage kabina se kata meta Yakobo se tole Abelahama yodi kabatolena duhana unai (Genese 50:13), na Yosepa se tole Sekema unai (Yosuwa 24:30).

** **7:20:** Esodo 1—2

35 Mose iya tamowaina ede Isalaela tamowaidi se hededehesuwala se
wane, ‘Kaiteya ye hetologo kama tanuwaga yo tautolehedudulaigai?’ Na
Yaubada yona anelu ye taumasalaha kaiwa kalakalasina wa unai, na
Mose ye hetamali ye uyo Isalaela bodadi kadi tanuwaga yo taugilihaidi.
36 Iya Aikupito unai Isalaela bodana wa ye woyahaidi, meta laulau
gigigigibwalidi** ye ginaulidi Aikupito unai yo Gabwa Pulupululuna
unai yo hinage balabalaena bolimai 40 luwadiyena.
37 Teina Mose ta, iya ede tamowaina ye hededehemasalaha Isalaela
udiyedi ye wane, ‘Yaubada kabo peloweta hesau ye hetamaliyama doha
yau. Iya meta kada boda ta unai kabo ye tubusaema.’ *(Dutelonomi 18:15)*
38 Yo iya tamadao bodadi maiyadi se miya balabalagaibuyena, yo hinage
anelu maiyana se hedehedede Sinai kudulina unai. Anelu wa hede-
hedede maumaulina ye mosei Mose unai bena kabo ye hekawadima
kalidaena.
39 Na kada kulutubu nige se henuwa Mose se kawakabiyei, na iya se
subu na nuwadi se uyo Aikupito. 40 Ede se hededelau Aloni unai se wane,
‘Yoda yaubada ku ginaulidi kabo se kedabagunaida, matawuwuna teina
Mose ta Aikupito unai ye woyahaida ta, nige kabina ta kata saha ye tubu
kalinawai.’ *(Esodo 32:1)*
41 Mayadaidiyao ne udiyedi koitau se ginauli kana kao doha bulumakau
natuna, na unai se kaitalasam, yo nimadi wa unai saha se ginauli wa
meta unai se gwauyalakalili. 42 Ede Yaubada ye miyasuwalaedi na
ye mosegabaedi na mahana, nawalai, yo kipwala udiyedi se taba'ohu.
Doha peloweta yodi buka unai se kulihemasalahayako:
‘Isalaela tamowaidi, balabalaena kwa sae kwa dobi bolimai 40,
na yau kaliguyena kwa kaitalasam e nige?
43 Moleki yona kabataba'ohu** kwa lausini,
yo yomi yaubada Lepani** yona kipwala hinage;
meta koitau kwa bom kwa ginaulidi bena kwa taba'ohu udiyedi.
Unai kabo ya hetamaligomiu kwa lau Babeloniya unai kabo kwa miya.’
(Amosi 5:25-27)
44 Balabalaena tamadao yodi kabalau maudoina unai meta Yaubada
kabataba'ohuina tentina se bahei maiyadi. Kabataba'ohu wa Mose ye
ginauli meta tautau Yaubada ye hekita wa unai ye ginauliwatani. 45 Na
tamadao Yaubada kabataba'ohuina wa se bahei na Yosuwa ye woyaidi
se laoma inai na tano ta tamowaidiyao Yaubada ye henakuhepesadi na
siya tano ta se hai. Na Yaubada kabataba'ohuina wa inai se hepaisowa
ye lau ee Dawida yona huyaena. 46 Na Dawida meta Yaubada yona
nuwanamwa tamowaina, na ye kaibwada Yaubada unai taba ye talam
na Yakobo yona Yaubada** yona kabamiya numana ye ginauli. 47 Na
numa wa tauginaulina ede Solomona.
48 Na iyamo Yaubada saesaekalilina taba nige tatao nimadiyena numa
se ginauli unai ye miya. Doha peloweta ye hededeyako ye wane,
49 ‘Yaubada ye hedede ye wane,

** **7:36:** Laulau gigigigibwalidi: Buka unai kulikuli wa meta kabanoko yo hekihekinoi, kaniyona ede laulau gigigigibwalidi. ** **7:43:** Moleki meta Kanana tamowaidi yodi yaubada hesau. Yodi taba'ohuina kana kao ede koitauna yona numa gagilina se ginauli na diyadiyali unai se bahei. ** **7:43:** Lepani hinage yaubadalupolupo hesau, meta Aikupito tamowaidiyao unai se tabataba'ohu. ** **7:46:** Yakobo yona Yaubada meta Yaubada kesegana iya ede Dawida ye kaibwada unai na yona kabamiya numana ye ginauli.

"Yogu kabatuli ede galewa,
na kaegu kabatolena ede tanoubu.
Unai numa sahasahana bena ku ginauli yogu kabamiya?
Yo haedi bena yogu kabakaiyawasi?
50 Matawuwuna ginauli maudoidi ta tauginaulidi ede yau." ' " *(Aisaiya 66:1-2)*

51 *Kabo Setepano yona hedehedede wa ye tubei ye wane,* "Komiu nuwamiu se kwailolokalili! Nuwamiu yo beyamiu nige kwa hepelitomedi. Komiu doha tamamiyao wa: Huya maudoina Yaluwa Tabuna kwa laukwatakwataei. 52 Tamamiyao wa meta kaiteya peloweta nige se hewaiunu yo se kabihenayai? Yo hinage Tamowai Dudulaina yona laoma tauhededehemasalahana tamowaidiyao se unuhemwaloidi. Na komiu hinage Keliso kana kwa walohai na kwa unuhemwaloi. 53 Komiu Yaubada yona laugagayo tauhaina ede. Anelu udiyedi ye laoma, na nige kwa kawakabiyei."

54 Setepano yona hedehedede wa unai Sunedeli numana unai taumiya wa se koipilikalili na kadi kao se heyababadi. 55 Na Yaluwa Tabuna Setepano ye hemwayau, na ye kaikewasae galewa ne meta Yaubada yona didiga ye kita, yo Yesu ye totolo Yaubada nimatuutuuna wa unai. 56 Na ye wane, "Kwa kaikewasae, galewa kamwasana ne meta sokesokena, na Tau Natuna ya kita ye totolo Yaubada nimatuutuuna ne unai."

57 Yona hedehedede wa unai se yogahigudugudui na beyadiyao se kabiguduguduidi. Na maudoidi nuwadi kesega se heloi se lau hesabana 58 na se tabehepesalaei magai wa dagelana unai, na se hetubu Setepano se hekalaweku. Na taulauhegilulupolupo wa kadi kwama se haigabaedi na se toledi hewali hesau hesana Saulo kaena wa unai.

59 Tatao wa Setepano se hekahekalaweku na ye tapwalolo, "Guiyau Yesu, yaluwagu ta ku hai!" 60 Kabo ye tulibono na kalina lakilakiyena ye wane, "Guiyau, tatao ta yodi yababa ta unai tabu ku hegiludi." Na ye gulidobi ede ye boita.

8

1 Na Saulo Setepano yona boita ye kawanamwanamwaei.

Dius yodi tauwoyawoya taukawamamohoi wa se kabihenayaidi

Mayadaina ne unai Dius tamowaidiyao se hetubu taukawamamohoi bodana wa Yelusalema unai se hekamkamnadi.** Ede maudoidi se wasabugwaligwali se lau Yudeya yo Samaliya magaidi udiyedi, na apostolo wa se bom mo se bawabawa. 2 Na tausunuma namwanamwadi hekadi se laoma Setepano se bahei se lau se toletoletau yo sabina se dou.

3 Na Saulo taukawamamohoi bodadi wa ye hetubu ye kabihenayaidi. Ye lau numa kesega kesega unai tatao yo sinesineo ye tabehepesadi na numatutugudu unai ye toledi.

Pilipo ye lauguguya Samaliya unai

4 Taukawamamohoi Yelusalema se wasabugabaei wa Yesu wasana se duwaduwai yodi kabalauyena. 5 Na Pilipo ye dobi magai lakilakina Samaliya unai, na wasa ye hededehemasalaha meta Yesu Yaubada yona kaisunuwa tamowaina** ede. 6 Boda wa laulau gigigigibwalidi

** **8:1:** Taukawamamohoi siya ede Dius tamowaidiyao Yesu tausunumaena, na tauhekamkamnadi ede Dius hekadiyo nige Yesu tausunumaena. Ede ekalesiya se wasabugwaligwali. ** **8:5:** Yaubada yona kaisunuwa tamowaina: hinage ta hedede ta wane Keliso.

ye ginaulidi se kitadi ede se lapulapuinamwanamwa yona hedehe-
ede wa unai. 7 Tamowai gwaudi udiyedi yaluwa yabayababadi se
pesa na se douyogayogahi, yo hinage tamowai bunibunidi se bado se
namwanamwa. 8 Unai magai maudoina se gwauyalakalili.

Simona taubalau wasana

9 Tamowai hesau hesana Simona Samaliya unai ye bawabawa. Iya
taukobakoba hesau, na tamowai maudoidi iya se nokoei. Na ye bom
ye hededehesae'uyoi bena iya tamowai lakilakina hesau. 10 Samaliya
tamowaidi maudoidi yodi nuwatu se lau iya unai, hekadi tamowaigaibu,
hekadi tamowai saesaekalilidi, na se hedede se wane, “Iya meta Yaubada
yona gigibwali, iya ede ta wane gigibwali lakilakina.” 11 Huya lo-
halohakalili yona laulau gigigigibwalidi debadiyena se noko, unai se
hemuhemuliwatani.
12 Na huyana Pilipo Yaubada yona basileiya yo Keliso Yesu hesana
wasana namwanamwana ye hedehededei kabo sinesineo yo tatao wa
se kawamamohoiyei, na kabo Pilipo ye hebabatisoidi. 13 Simona hinage
ye kawamamohoi ede ye babatiso. Na kabo Pilipo ye hemuhemuli-
watani, na Pilipo laulau gigigigibwalidi** ye ginaulidi ye kitadi meta ye
nokokalili.
14 Kabo apostolo Yelusalema unai wasa wa se lapui meta Samaliya
tamowaidi Yaubada wasana wa se kawamamohoiyei, ede Petelo yo
Yowane se hetamalidi se lau kalidiyena. 15 Apostolo labui wa se lage
magai wa unai, ede taukawamamohoi wa yodi se tapwalolo bena
Yaluwa Tabuna wa kabo se hai. 16 Kaniyona ede Yaluwa Tabuna sola
nige ye dobima kalidiyena, na Guiyau Yesu mo hesanaena se babatiso.
17 Petelo yo Yowane se tapwalolo ye gehe, kabo nimadi se tolesaedi
taukawamamohoi wa udiyedi, ede Yaluwa Tabuna se hai.
18 Na Simona kabo apostolo wa ye kitadi nimadi se tolesaedi tamowai
wa kuludi wa udiyedi na Yaluwa Tabuna se hai, ede ye hededelau
apostolo wa udiyedi bena kabo gigibwali wa ye hemaisa moniyena, 19 na
ye wane, “Hinage gigibwali ne kwa haiyama, na kabo nimagu ta ya
tolesae tamowai kewadi ne udiyedi na Yaluwa Tabuna se hai.” 20 Na
Petelo ye wane, “Idohagi to yom nuwatu bena Yaubada yona kainauya
moni unai ku hemaisa. Unai yom moni ne ku hai na ye namwa mo ku
mwaloi! 21 Nige yom tupwa hesau teina paisowa ta unai, matawuwuna
ede Yaubada matanaena nuwam ne nige ye dudulai. 22 Ku nuwabui
yo yom nuwatu yababana ne ku hekaiyawasi, na Yaubada unai ku
tapwalolo taba yom nuwatu yababana wa ye nuwatugabaei. 23 Na ya
kitago meta kaikalomagigili ye nuhuligo, yo yababa ye kabihekahinigo.”
24 Ede Simona ye hedehededelau Petelo yo Yowane udiyedi ye wane,
“Yogu kwa kaibwada Guiyau unai, na ginauli saha kwa hetahetaladi wa
kabo taba nige se tubu kaliguyena.”
25 Kabo Petelo yo Yowane Guiyau wasana se guguyai yo se hedede-
hemasalaha magai lakilakina Samaliya unai, na huyana se gehe kabo
se dalahai se uyo Yelusalema, na yodi kabalauyena Yaubada wasana se
duwai magai hekadiyo udiyedi teha Samaliya unai.

Pilipo ye wasaduwai Itiyopiya tamowaina unai

** **8:13:** Laulau gigigigibwalidi: Kalina Giliki unai Luka ye kuli ede hekihekinoi yo gigibwali.

26 Kabo Guiyau yona anelu hesau ye hededelau Pilipo unai ye wane,
“Ku lau tupwa yawana balabala ne unai na keda ye lau Yelusalema unai
na ye dobi Gasa ku lobai.”
27 Unai Pilipo ye dalahai ye lau. Keda wa unai Itiyopiya tamowaina
hesau ye lobai. Iya meta yunika,** na iya tamowai lakilakina yo
gigigigibwalina hesau, Itiyopiya yodi wasawasa sinena Kendeisi** yona
moni yo gogo hekadi taukitahetetedi. Ye lauko Yelusalema unai Yaubada
ye taba'ohui, 28 na ye uyo'uyo yona magai, meta yona kaliyota** unai ye
gelu ye laulau na peloweta Aisaiya yona buka ye hasihasili.
29 Na Yaluwa Pilipo yona ye hedehedede ye wane, “Ku lau tenem
kaliyota ne dedekana ne unai.” 30 Ede Pilipo ye heloi ye lau kaliyota wa
dedekana ne unai, na tamowai wa kalinana ye lapui peloweta Aisaiya
yona buka ye hasihasili. Ede ye henamai ye wane, “Saha ku hasihasili
ne nuwam ne unai ye masalaha?” 31 Na tamowai wa ye wane, “Idohagi
na kabo kabina ya kata? Kabo kaiteya ye hededehesibasibagau?” Ede
Pilipo ye kaibwadai na ye mwalaesae kaliyota wa unai maiyana se tuli.
32 Na buka ye hasili wa ede teina:
Iya se woyai se laei se unui doha mamoe,**
na ye mwanomwanou doha mamoe natuna ye mwanomwanou na
wiyana se bolihai, nige saha ye hedede.
33 Iya se toledobiyei,
nige yona dudulai hesau se mosei.
Nige kana isimulita hesau,
matawuwuna yona mauli tanoubu ta unai se hekaiyawasi. *(Aisaiya
53:7-8)*
34 Yunika wa ye henamai Pilipo unai ye wane, “Taba gonowana yogu
ku hedehedede? Peloweta ne meta iya ye bom ye hetahetala'uyoi o
tamowai hesau?” 35 Na Pilipo Aisaiya yona kulikuli wa unai ye hetubu
na Yesu wasana namwanamwana yona ye hedehedede.
36-37 Yodi kabalau wa unai waila kipuna hesau unai se lage. Ede
yunika wa ye hedehedede ye wane, “Waila ede teina. Taba gonowana
ku hebabatisoigau?”**
38 Ede yunika wa ye hedede kaliyota wa se hekaiyawasi. Na se dobi
waila wa unai ede Pilipo iya ye hebabatisoi. 39 Waila wa unai se gayosae
ede Guiyau Yaluwana Pilipo ye haigabai. Yunika wa Pilipo nige ye
kita'uyoi, na iyamo yona kabalau wa unai meta ma gwaugwauyalana.
40 Na Pilipo ye bom ye taumasalaha Asotasi unai na ye daha-
lai'uyo Sisaliya hesabana na yona kabalau wa unai Yesu wasana
namwanamwana ye wasaduwai magai wa udiyedi. Ye lauguguya ye lau
ee Sisaliya unai ye lage.

** **8:27:** Yunika meta beyabeyana Aikupito yo Alabiya yodi teha unai wasawasa yodi taupaisowa saesaedi (↑Yunika). ** **8:27:** Kendeisi meta nige waihiu ne hesana, na Itiyopiya kalinadiyena kaniyona ede wasawasa sinena. Dimdim unai se kuli Candace yo Kandake, na Suau unai se kuli Kanaki. ** **8:28:** Kaliyota: Dimdim unai ta wane chariot, meta kabakadau hosi ye tabetabei keda lakilakidi udiyedi. ** **8:32:** Doha mamoe: Mamoe yodi laulau meta huyana tamowai hesau se laei bena kabo wiyana se boli o se unui meta nige gonowana ye koipili. ** **8:36-37:** Lausoisoi 37 kulikuli beyabeyadiyao maudoidi udiyedi nige se kuli, na hisahisadi mo se kuli: Na Pilipo ye wane, “Ena ku kawamamohoi nuwam maudoina, kabo ku babatiso.” Ede yunika wa ye wane, “Ya kawamamohoi meta Yesu Keliso iya Yaubada natuna.”

9

Saulo ye nuwabui

1 Yelusalema unai Saulo sola Guiyau tauhemuliwatanina wa ye hed-
edehemahematausidi bena ye koihemwaloidi. Ye lau taukaitalasam
saesaena unai 2 na ye kaibwadai taba yona talam ye ginauli na leta ye
kuli na ye mosei Saulo kabo ye laei Damaseko Dius tamowaidiyao ye
hekitadi, na ena menai Guiyau tausunumaena hekadi ye lobaidi meta
kabo ye haidi ye laedi Yelusalema na ye toledi numatutugudu unai.
3 Saulo ye dalahai ye lau Damaseko hesabana. Magai wa ye hana-
hanawui, na makesega mala lakilakina galewa ne unai ye sinadobima
Saulo kewana ne unai. 4 Ede Saulo ye gulidobi bwatano wa unai na
kalina hesau ye lapui ye wane, “Saulo! Saulo! Idohagi to ku hekamkam-
nagau ta?” 5 Saulo ye wane, “Guiyau, kowa kaiteya?” Na kalina wa ye
hedehedede'uyo ye wane, “Yau ede Yesu ku hekamkamnagau ta. 6 Ku
tolo na ku lau Damaseko, unai kabo tamowai hesau ye hededelaowa
saha bena kabo ku ginauli.”
7 Saulo kana bodao wa se siliyatakalili na nige gonowana saha hesau se
hedehededede, matawuwuna kalina wa daguguna se lapui na tamowaina
nige se kita. 8 Saulo se kabihetolo na matana ye helaladi, iyamo nige
gonowana saha hesau ye kita. Ede se kabinimai na se woyai se lau
Damaseko. 9 Menai mayadai haiyona unai nige gonowana saha hesau
ye kita, nige kai ye kai, yo nige waila ye numa.
10 Damaseko unai Yesu tauhemuliwatanina hesau hesana Ananiya.
Kenosuwaiyena Guiyau ye hedehededelau unai ye wane, “Ananiya!”
Na Ananiya ye wane, “Guiyau, yau ede teina.” 11 Na Guiyau ye wane,
“Ku tolo! Keda Dudulaina unai ku lau Yudasi yona numa na menai
kabo Tasusi tamowaina hesau hesana Saulo ku kita. Iya ede menai ye
tapwatapwalolo. 12 Saulo yona tapwaloloyena na tautau hesau ya hekita
meta tamowai hesau hesana Ananiya kabo ye lau iya unai na nimana
ye tolesaedi kewana ne unai, kabo matana wa se namwanamwa'uyo.”
13 Na Ananiya ye wane, “Guiyau, tamowai se bado udiyedi hedehededede
ya lapuidi meta teina tamowai ta Yelusalema unai laulau yabayababadi
udoi'udoi ye ginaulidi yom tamowai** kalidiyena. 14 Na taukaita-
lasam tauwoyaidi udiyedi gigibwali ye hai na ye laoma Damaseko bena
hesamyena tauyogayogasaewa** maudoidi kabo ye haidi na ye toledi
numatutugudu unai.” 15 Guiyau ye hedehededelau Ananiya unai ye
wane, “Ku lau, matawuwuna ede yau yogu kaisunuwa tamowaina ede
iya, kabo wasagu ta ye laei dagela tamowaidiyao yo yodi wasawasa
udiyedi, yo hinage Isalaela tamowaidiyao udiyedi. 16 Na iya kabo ya
hekita meta hesagu ta debanaena kabo ye kamkamna.”
17 Ede Ananiya ye lau Yuda yona numa unai ye mwalae na nimana ye
tolesaedi Saulo kewanaena na ye wane, “Kagu kaha Saulo! Guiyau Yesu,
yom laoma wa unai ye taumasalaha kalimyena wa, iya ye hetamaligau
ya laoma kalimwai ta, kabo matam ta se namwanamwa'uyo yo hinage
Yaluwa Tabuna kabo ye hemwayaugo.” 18 Mahanana ne unai ginauli
hesau kana kao doha yama konahidi Saulo matana wa udiyedi se

** **9:13:** Yom tamowai ne (siya ede ↑Guiyau yona tamowai) meta siya Yesu tauhemuliwatanina. Kulikuli mamohoina meta ↑tamowai tabudi. ** **9:14:** Hesamyena tauyogayogasaewa: Guiyau hesanaena tauyogayogasae meta hinage ta hedede ta wane, taukawamamohoi.

bekuhai, na gonowana ye kaikewa'uyo. Ede ye tolo na ye babatiso. 19 Ye
kaikai kabo yona bayao ye hai'uyoi.

Saulo Damaseko yo Yelusalema unai

Kabo Damaseko unai Yesu tauhemuliwatanina wa maidadi Saulo se
miya mayadai hisa, 20 na Saulo ye hetubu ye lauguguya sunago udiyedi
ye wane, “Yesu meta iya Yaubada natuna.” 21 Taulapulapui maudoidi wa
se siliyata yo se nuwapwanopwano na se wane, “Teina tamowai ta meta
Yelusalema unai taukawamamohoi Yesu unai ye kabikabihenayaidi,
yo hinage ye laoma inai bena Yesu tauhemuliwatanina ye haidi na ye
laedi taukaitalasam tauwoyaidi udiyedi.” 22 Na Saulo yona guguya
ye bayao ye lau, na ye hededehemasalahanamwanamwaei meta Yesu
iya Yaubada yona kaisunuwa tamowaina.** Ede Dius Damaseko unai
taumiya wa nuwadiyao se pwanopwano na nige gonowana kalinana se
bui.
23 Saulo ye babawa huyalohaloha, na kabo Dius tamowaidiyao se
koitalaliu bena iya se koihemwaloi. 24 Na iya yodi talaliu wasana ye
lapui. Mayadai yo boniyai magai wa kedadiyao se kaikaikewaguduidi
bena unai kabo Saulo se unuhemwaloi. 25 Ede boniyai hesau unai Saulo
tauhemuliwatanina hekadiyo se hededelau Saulo unai bosaena ye gelu
na magai wa ganana windona unai se hedalolodobiyei na ye dalahai ye
lau Yelusalema.
26 Saulo ye lage Yelusalema na ye kaipate bena ye lusae tauhemuli-
watani wa udiyedi, iyamo se matausei matawuwuna ede nige se kawa-
mamohoiyei meta iya tauhemuliwatani hesau. 27 Na Banaba Saulo ye
woyaiyama apostolo wa udiyedi yo ye hededehemasalaha kalidiyena
meta Damaseko kedana unai Saulo Guiyau ye kita yo Guiyau ye hededelau Saulo unai. Yo hinage ye hededehemasalaha meta Damaseko unai
Yesu hesanaena ye lauguguya ma nuwabayaona. 28 Ede Saulo maiyadi
se miya. Na Yelusalema magaina maudoina ye tauhetakikili, na Guiyau
hesanaena ye laulauguguya. 29 Yo hinage Dius hekadi taukalina Giliki
maiyanao se haikawayagala. Na se koitalaliu bena se koihemwaloi.
30 Na taukawamamohoi wa hedehedede wa se lapui ede se woyai se laei
Sisaliya na menai se hetamali ye lau yona magai Tasusi.
31 Kabo Yudeya, Galili yo Samaliya udiyedi ekalesiya meta nuwadiyao
se talu na daumwaliyena se miya. Yaubada yodi sunuma wa ye
hebayaodi. Na Guiyau matausina unai se miya yo Yaluwa Tabuna ye
henuwabayaodi, ede kadi boda wa ye laki ye lau.

Petelo Eneyasi ye henamwanamwa

32 Na Petelo ye taihile ye lau teha maudoina udiyedi taukawamamohoi
ye kaitaumanaidi. Yona taihile wa unai ye lage magai hesau hesana Lida,
unai Guiyau yona tamowai** ye kitadi. 33 Na temenai tamowai hesau
bunibunina ye lobai hesana ede Eneyasi. Bolimai haligigi-haiyona
(8) unai nige gonowana yona kabakeno ye pesagabaei. 34 Petelo ye
hededelau Eneyasi unai ye wane, “Yesu Keliso ye henamwanamwago.
Ku tolo na yom kabakeno ne ku gwaugogoi.” Mahanana ne unai ye
namwanamwa. 35 Unai boda maudoidi Lida yo Salona udiyedi taumiya
Eneyasi se kita ede se kawamamohoi Guiyau unai.

** **9:22:** Yaubada yona kaisunuwa tamowaina, iya meta Keliso kaniyona ede (↑Keliso).

** **9:32:** Guiyau yona tamowai hededehemasalahana GLOSSARY unai ku hasili (↑Guiyau yona tamowai).

Petelo Dolekasi ye hetolo'uyoi boita unai

36 Yopa unai tauhemuliwatani sinena hesau hesana ede Tabita (kalina
Giliki unai ta wane Dolekasi).** Huya maudoina yona laulau se namwa
tamowai udiyedi yo taudehadeha ye sagukaliliyedi. 37 Na ye kasiyebwa
ede ye boita. Na sinalena wa se deuli na se tole numa wa heisi helabuina
bilina hesau unai. 38 Lida meta Yopa dedekanaena. Na tauhemuliwatani
wa wasa se lapui meta Petelo iya Lida unai, ede tatao labui se hetamalidi
se lau Petelo unai se wane, “Ku laoma ta laumwamwayau!” 39 Ede Petelo
maiyadi se lau se lage meta se woyaei se sae bili wa unai. Na wabuwabu
hekadi Petelo se tolohetakikili na se doudou yo kadi kwama yo kaleko
hekadi Dolekasi ye ginaulidi wa se hekita.

40 Petelo maudoidi wa ye hetamalidi bili wa se pesagabaei, na ye
tulibono yo ye tapwalolo. Kabo ye kaikewalau Dolekasi unai na ye wane,
“Tabita, ku tolo!”, na sinebada wa matana ye helaladi na Petelo ye kita
ede ye tolo na ye tuli. 41 Kabo Petelo ye kabilau nimana wa unai na
ye kabihetolo, na taukawamamohoi yo wabuwabu wa ye yoganeidi se
mwalae na se kita meta Dolekasi boita unai ye tolo'uyoko na ye mauli.
42 Yopa unai taumiya maudoidi wasa wa se lapui na tamowai se bado
se kawamamohoi Guiyau unai. 43 Na Petelo kabo Yopa unai ye miya,
Simona yona numa unai. Simona kana paisowa ede suisui dahidiyao se
kopadi na se mosedi iya ye he'a'adi yo ye kabinonohaidi.

10

Koniliyasi Petelo ye yoganei

1 Sisaliya unai tamowai hesau hesana Koniliyasi. Iya meta Loma
yodi tau'iyala bodana Italiya unai taulaoma kadi tanuwaga** hesau.
2 Koniliyasi yo yona numa tamowaidiyao Yaubada se hekasisiyei ma
nuwakohihaidi. Yona kaikainauya se lakikalili taudehadeha udiyedi, na
ye tapwatapwalolo Yaubada unai. 3 Mayadai hesau meimeilahi yona
tehaena** Koniliyasi yona nuwanuwatu unai Yaubada tautau hesau
ye hemasalaha unai, meta Yaubada yona anelu hesau ye taumasalaha
na ye wane, “Koniliyasi!” 4 Na Koniliyasi ye kitalau anelu wa unai
meta ye matausi na ye wane, “Guiyau, idohagi?” Anelu wa ye wane,
“Yom kainauya taudehadeha udiyedi yo yom tapwalolo se hemala
kabahenuhenuwaisini Yaubada matanaena. 5 Unai tatao hekadi ku
hetamalidi se lau Yopa unai tamowai hesau hesana Simona Petelo se
woyaiyama. 6 Iya maiyana heliyam Simona se miya. Simona hesauna
ne meta suisui dahidi taupaisowaidi,** na yona numa meta gabwa
dedekanaena.”

7 Anelu wa ye dalahai, kabo Koniliyasi yona tau'iyala tamowaina,
iya meta tausaguina yo Yaubada tausunumaena hesau, yo hinage yona
heyayai tauhaidi labui ye yoganeidi. 8 Saha se tubu wa yodi ye hedehed-
ede na ye hetamalidi se lau Yopa.

** **9:36:** Tabita meta kalina Alamaiki. Tabita yo Dolekasi kaniyodi kesega, iya ede Dimdim unai ta hedede gazelle, meta suisui hesau taukaikailagau, na kana kao ye namwakalili, doha gouti lakilakina. ** **10:1:** Kadi tanuwaga: Lausoisoi hekadiyo udiyedi hinage ta hedede ta kuli, iya Loma yodi iyala taubagunaena tamowaina. Hesa hesau meta sentuliyo. Iya meta tau'iyala badodi 100 tauwoyaidi. (↑Loma yodi tau'iyala) ** **10:3:** Meimeilahi yona tehaena meta 3:00 PM. Iya ede Dius yodi huyatapwalolo mahanana (Apostolo 3:1 ku hasili). ** **10:6:** Suisui dahidi taupaisowaidi: Simona kana paisowa wasana meta Apostolo 9:43 unai ku hasili.

Petelo tautau tabuna ye kita

9 Mayadai helabuina mayamayadailakiyena tatao wa Yopa se hana-
hanawui. Mahanana ne unai Petelo ye mwalaesae numa kewana ne
unai** ye tapwalolo. 10 Na ye hasali ede ye kaibwada bena kana kai se
mosei na ye kai. Kai wa se kabikabinonohai na Yaluwa Tabuna Petelo
ye taukasini. 11 Ede tautau tabuna ye kita meta galewa ye tasoke na
ginauli hesau kana kao doha kabobo lakilakina isu hasi ne unai se kabi
na se hedalolodobiyeiyama tanoubu ta hesabana. 12 Luwana ne unai
meta mwata yo manuwa yo hinage suisui kaekaediyao hasi kadi kao
udoi'udoi. 13 Na kalina hesau ye hededelau unai ye wane, “Petelo, ku
tolo, suisui ta ku koihemwaloidi, ku ligadi na ku kaidi.” 14 Na Petelo ye
wane, “Taba nige, Guiyau! Yogu mauliyena sola nige suisui bidabidana
yo siusiuna hesau ya kai.”** 15 Na kalina wa ye hedehededе'uyo ye
wane, “Saha Yaubada ye he'a'adiko meta tabu ku kawayabayababaedi.”
16 Hedehededе wa ye tubu ma haiyona, na kabo kabobo wa se tabehai
ye seuyo galewa.

17 Petelo sola ye nuwanuwatu tautau wa kaniyona ede saha, na
Koniliyasi tamowai ye hetamalidi wa Simona yona numa se lobai ede
se lage numa wa kawamatana unai. 18 Na se yogasae na se henamai
se wane, “Simona hesana hesau ede Petelo teina numa ta unai ye
miyamiya?”

19 Petelo sola ma nuwanuwatuna, na Yaluwa Tabuna ye hededelau
unai ye wane, “Simona, tatao haiyona se wasewaseneigo. 20 Ku pesa ku
dobi na tabu ku kitahinelidi, na maiyamwao kwa lau, matawuwuna ede
yau ya hetamalidima.”

21 Petelo ye pesa ye dobi na ye hededelau udiyedi ye wane, “Tamowai
kwa wasewasenei wa, iya ede yau. Na saha hesabana kwa laoma?”

22 Se wane, “Iyala taubagunaena tamowaina Koniliyasi ye hetamali-
gai ka laoma hesabam. Iya meta tamowai namwanamwana Yaubada
tauhekasisiyena, yo Dius tamowaidi maudoidi se kitahenamwakaliliyei.
Yaubada yona anelu hesau ye hededelau Koniliyasi unai bena taba ye
yoganego na ku lau yona numa unai, na bena saha ku hedededi na ye
lapuidi.” 23 Ede Petelo tamowai wa ye yogaisinidi.

Petelo Koniliyasi ye kaitaumanai

Mala ye tom ede Petelo maiyadi se dalahai se lau, na Yopa unai
taukawamamohoi hekadiyo se hemuliwatanidi. 24 Na mayadai
helabuina wa unai se lage Sisaliya. Na Koniliyasi kehanao yo kana
kahao hekadiyo ye yogagogoidi na yona numa unai Petelo se nayanayai.
25 Petelo ye lage ede Koniliyasi ye laoma ye hailobai, na ye tulibono yo ye
taba'ohu Petelo unai. 26 Na Petelo ye kabilau ye kabihetolo na ye wane,
“Ku tolo, yau meta tamowai doha kowa.”

27 Petelo maiyana Koniliyasi se hedehededе na se mwalai numa
kalona wa unai meta bodalakilaki temenai. 28 Na Petelo ye hededelau

** **10:9:** Numa kewana ne unai ye tapwalolo: Dius yodi numa kewadiyao meta tabatabadi. Huyana numa se ginauli meta hinage kana kaikope se ginauli dagelana unai ye lau ye sae numa kewana ne unai. ** **10:14:** Suisui bidabidana yo siusiuna: Suisui bidabidadi yo siusuidi Petelo ye hetaladi ta, siya ede suisui Mose yona laugagayo unai ye laugagayoidi wa, nige gonowana Dius se kaikaidi. Na ena se kaidi, kabo se bida na nige gonowana se lau Numa Tabuna unai se taba'ohu. Suisui bidadi wa ede mwata, puwaka, yama nige konahidi, kumakala, kedewa, yo suisui hekadiyo hinage.

udiyedi ye wane, “Komiu kabina kwa katakalili kai Dius yoma laugagayo
meta nige gonowana dagela tamowaidi ka kaitaumanaidi yo maiyamai
ka hebodakesega. Na Yaubada ye hekatagau meta tabu tamowai hesau
ya kawayabayababaei. 29 Unai huyana wasa ku hetamaliyama meta nige
ya laukwatakwata. Na bena ya henamaiyeigo matawuwuna saha to ku
yoganeigau ya laoma ta.”
30 Ede Koniliyasi ye wane, “Mayadai hasi se lauko huyana ne unai yogu
numaena ya tapwatapwalolo meimeilahi yona tehaena, na makesega
tamowai hesau kana kwama namanamalina ye taumasalaha matagu
wa unai ye totolo 31 na ye wane, ‘Koniliyasi! Yom tapwalolo wa
Yaubada ye lapuidi yo yom kaikainauya taudehadeha udiyedi wa ye
kitadiko. 32 Unai tamowai hesau ku hetamali ye lau Yopa bena Simona
hesana hesau ede Petelo ye woyaiyama. Iya ede ye miyamiya Simona
suisui dahidi taupaisowaidi yona numa unai. Yona numa ne meta
gabwa dedekanaena.’ 33 Ede kalina ya hetamalimwamwayauyeiyawa
hesabam, na ye namwakalili to ku laoma. Mahana te unai meta
maudoimai Yaubada matanaena, na ginauli saha Guiyau ye hedededi
kalimyena bena ku hedededi ka lapuidi.”
34 Kabo Petelo ye hetubu ye hedehededе ye wane, “Mamohoi
ya nuwatulobai meta Yaubada nige ye gadosisihineli. 35 Teha
udoi'udoi udiyedi tautaba'ohu Yaubada unai yo yodi laulau se
dudulai meta ye henuwadi. 36 Wasa namwanamwana Yaubada ye
hetamaliyama Isalaela tamowaidiyao udiyedi wa kabina kwa katako,
meta nuwadaumwali kedana ede Yesu Keliso. Iya meta tamowai
maudoidi yodi guiyau. 37 Yowane kabina kwa kata meta babatiso
hedehededena ye hedehededei. Yo yona huyalauhekata ye lau ye gehe
mulina ne unai ginauli sahasaha se tubu Galili yo Yudeya maudoina
unai hinage kabina kwa kata: 38 Idohagi Yaubada Yesu Nasaleta
tamowaina ye hemwayau Yaluwa Tabuna yo gigibwali unai, yo idohagi
Yesu ye takikili na laulau namwanamwadi ye ginaulidi yo tamowai
diyabolo yona gigibwali unai taukamkamna wa ye henamwanamwadi,
matawuwuna Yaubada iya maiyana.
39 Sahasaha ye ginaulidi Dius yodi tano yo Yelusalema unai tauhe-
mamohoiyedi ede kai. Se hekabasi kaiwaena** na se koihemwaloi, 40 na
mayadai hehaiyonana unai Yaubada iya ye hetolo'uyoi boita unai na
ye hetaumasalaha. 41 Nige ye taumasalaha tamowai maudoidi udiyedi,
na Yaubada yona kaisunuwa tamowaidiyao siya se bom mo iya se kita
yo se hemamohoiyei. Tamowaidiyao ede kai, yona tolo'uyo mulina
ne unai iya maiyamai ka numa yo ka kaikaigogoi. 42 Na ye hededе-
laoma bena ka lauguguya tamowai udiyedi yo bena ka hemamohoiyei
meta iya Yaubada yona kaisunuwa tamowaina bena tausilasilawa yo
tauboiboita tauhinelidi yo tautolehekasadi. 43 Peloweta maudoidi se
hededehemasalaha meta Yesu taukawamamohoiyeina maudoidi kabo
yodi yababa ye nuwatugabaedi iya hesanaena.”
44 Petelo sola ma hedehededena, na Yaluwa Tabuna ye taludobi wasa
wa taulapuina maudoidi udiyedi. 45 Dius tamowaidiyao siya taukawa-
mamohoi Petelo maiyanao se laoma wa, siya se siliyata meta Yaubada
yona kainauya Yaluwa Tabuna hinage ye inidobiyei dagela tamowaidi

** **10:39:** Kaiwa ta iya ede sataulo, na Petelo ye hededehekahekasisi.

udiyedi, 46 matawuwuna ede se lapui meta Yaluwa yona hekataena
kalina udoi'udoi** udiyedi se hedehedede yo Yaubada se hedehede-
basaei. Kabo Petelo ye hededelau *yona hali Dius wa udiyedi* ye wane,
47 "Yaluwa Tabuna se haiyako gonogonowana doha kita. Unai nige
gonowana tamowai hesau ye hededenuwahidi tabu babatiso waila unai
se haihai." 48 Ede ye hedede se hebabatisoidi Yesu Keliso hesanaena. Na
kabo Petelo se kaibwadai maiyadi se miya mayadai hisa.

11

Petelo yona paisowa wa ye hededehemasalahadi Yelusalema unai

1 Apostolo yo taukawamamohoi hekadi Yudeya unai taumiya wasa
se lapui meta dagela tamowaidi hinage Yaubada wasana se hai. 2 Na
huyana Petelo ye seuyo Yelusalema meta taukawamamohoi hekadi,
siya pelitome tauhaidi, maidadi Petelo se haikawayagala 3 se wane,
"Kowa idohagi to ku lau dagela tamowaidiyao udiyedi na yodi numaena
maidamwao kwa kaikai."
4 Na Petelo ye hetubu ginauli maudoidi ye hededehemasala-
hanamwanamwaedi kalidiyena, ye wane, 5 "Magai Yopa unai ya
tapwatapwalolo na Yaluwa ye taukasinigau, ede tautau tabuna hesau ya
kita. Ginauli lakilakina hesau ya kita kana kao doha kabobo lakilakina,
isu hasi ne unai se kabi na galewa ne unai se hedalolodobiyeiyama
kaliguwai. 6 Ya kitalau luwana ne unai meta suisui kaekaediyao hasi
kadi kao udoi'udoi, suisui kaikaikalasidiyao, yo hinage mwata yo
manuwa ya kitadi. 7 Na kabo kalina hesau ya lapui ye hedehededelaoma
ye wane, 'Petelo, ku tolo. Ku koihemwaloidi ku ligadi na ku kaidi.'
8 Ya hededebui ya wane, 'Taba nige, Guiyau! Yogu mauliyena sola nige
suisui bidabidana yo siusiuna hesau ya kai.'
9 Kalina wa galewa ne unai ye hedehededede'uyo ye wane,
'Saha Yaubada ye he'a'adiko meta tabu ku kawayabayababaedi.'
10 Hedehededede wa ye tubu ma haiyona, na kabo kabobo wa se tabehai
ye seuyo galewa.
11 Mahanana ne unai tamowai haiyona Sisaliya unai se hetama-
lidima se laoma ee se lage yogu kabamiya numana wa unai. 12 Na
Yaluwa Tabuna ye hededelaoma kaliguyena bena tabu ya kitahinelidi
na maiyaguwao ka lau. Na teina kada kahao haligigi-kesega ta hinage
maidamaiyao ka lau, na taudi haiyona wa tauhetamalidima yona numa
unai ka mwalae. 13 Na yomai ye hedehededede idohagi anelu hesau ye
taumasalaha yona numa ne unai na ye wane, 'Kalina ku hetamali ye lau
Yopa, Simona hesana hesau ede Petelo, iya bena ye laoma. 14 Iya kabo
yom wasa ye leyawa, unai kabo kowa yo kam bodao maudoidi mauli
kwa lobai.'
15 Ya hetubu ya hedehededede, na Yaluwa Tabuna ye taludobi udiyedi,
doha huya bagubagunana unai ye laoma kalidawai wa. 16 Na kabo
Guiyau yona hedehededede wa nuwaguyena ye sae, doha ye wane,
'Yowane waila unai ye hebahebabatiso, na komiu kabo Yaluwa Tabuna
unai kwa babatiso.' *(Apostolo
1:5)* 17 Unai, ena Yaubada yona kainauya ye mosei dagela tamowaidiyao

** **10:46:** Kalina udoi'udoi meta hinage gonowana ta bui kalina nige kabina se kata, iya ede kalina Yaluwa Tabuna ye moseidi.

udiyedi doha ede kita taukawamamohoi Guiyau Yesu Keliso unai, meta
yau kaiteya na bena Yaubada yona paisowa ya gudugudui?”
18 Hedehedede wa se lapui meta yodi haikawayagala wa se
hekaiyawasi, na Yaubada se hedebasaei se wane, “Ye masalaha
meta Yaubada yona talam ye ginauli meta dagela tamowaidi hinage
gonowana se nuwabui yo se mauli.”

Ekalesiya Antiyoka unai

19 Huyana Setepano se hekalaweku mulina ne unai hewahewaiunu ye
tubu, ede taukawamamohoi wa se hailauyedi. Na hekadi se lau Penisiya,
hekadi Saipulusi, yo hekadi se lau Antiyoka, na Yesu wasana se duwai
Dius mo udiyedi. 20 Na hekadiyo, siya Saipulusi yo Sailini tamowaidiyao,
se lau Antiyoka na se hetubu Giliki tamowaidiyao udiyedi hinage Guiyau
Yesu wasana namwanamwana se lauguguyaei. 21 Guiyau yona gigibwali
wa maiyadi, ede bodalakilaki se kawamamohoi yo se nuwabui Guiyau
unai.
22 Saha ye tubu wasana wa ye lau ekalesiya Yelusalema unai se
lapui. Ede Banaba se hetamali ye lau Antiyoka. 23-24 Iya meta tamowai
namwanamwana. Yaluwa Tabuna iya ye hemwayau, yo yona sunuma
ye bayao. Ye lage na ye kitalobaidi meta Yaubada ye hemaulidiko, ede ye
gwauyala na ye hededehebayaodi bena se tolobayao ma nuwakohihaidi.
Na bodalakilaki se patulau Guiyau unai.
25 Na Banaba ye lau Tasusi bena Saulo ye loyai, 26 na ye lobai ede ye
woyai se lau Antiyoka. Na bolimai kesega menai se miya na ekalesiya
boda lakilakina maiyadiyao se koikoigogo na se hekatadi.
Na Antiyoka unai se hetubu kabo Guiyau tauhemuliwatanina hesadi
se katai Kilistiyani.**
27 Huyadi ne unai peloweta hekadiyo Yelusalema unai se dobima
Antiyoka. 28 Hesauna hesana Agabasi ye tolo na Yaluwa Tabuna yona gi-
gibwaliyena ye hededenonohai meta hasahasali lakilakina kabo ye tubu
Loma yodi kabaloina magaidiyao udiyedi. Hasahasali ne ye tubu meta
Loma yodi wasawasa Kolodiyasi yona huyaloina unai. 29-30 Hasahasali
huyana wa unai tauhemuliwatani Antiyoka unai yodi nuwatu se ginauli
bena heledi taukawamamohoi Yudeya unai taumiya se saguidi. Na
kesega kesega yona bayaoyena saha ye lobai meta yona kainauya ye
tole. Kabo Banaba yo Saulo se hetamalidi na kainauya wa se bahelaei
Yelusalema na se mosegabaei ekalesiya yodi tamowai lakilakidiyao
udiyedi.

12

Anelu hesau Petelo ye woyahepesa numatutugudu unai

1 Huyana ne unai Heloda wasawasa ekalesiya tamowaidiyao hekadiyo
ye haidi bena kabo ye hekamkamnadi. 2 Ye hededelau yona tau'iyala
udiyedi na Yowane kana kaha Yamesi se koihemwaloi kelepa unai.
3 Ye kita meta saha ye ginauli wa Dius tamowaidiyao se kitahenamwa,
ede hinage Petelo ye hai. Yona huyahaina meta Pwalawa nige Yistina
henuwaisinina unai. 4 Na Petelo ye pai na ye tole numatutugudu unai.

** **11:26:** Kilistiyani meta kalina Giliki, na kaniyona ede Keliso tamowaina o Keliso tauhemuliwatanina, matawuwuna yodi laulau wa gonogonowana doha Keliso wa. Na kalina Saliba unai ta wane ↑ekalesiya.

Na tau'iyala boda hasi ye hetolodi, yo udiyedi tatao hasi hasi, na iya se ki-
takitahetete. Heloda yona nuwatu bena Taukiuli henuwaisinina mulina
ne unai Petelo ye woyahepesa na ye helauhetala boda matadiyena.
5 Unai Petelo numatutugudu unai ye miyamiya, na ekalesiya wa yona
se tapwatapwalolo Yaubada unai ma nuwakohihaidi.
6 Sola nige lauhetala mayadaina ye lage, na boniyaina ne unai meta
Petelo nimana labui ne seni udiyedi se paidi na iyala tamowaidiyao labui
duwaduwalidiyena ye kenokeno, yo hinage iyala tamowaidiyao hekadi
bili wa kedana se tologudui.
7 Makesega kabo Guiyau yona anelu ye taumasalaha, na mala ye sina
bili wa unai. Anelu wa Petelo lisilisina ye koitagu na ye hanoi, ye
wane, “Ku tolomwamwayau!” Ede Petelo nimana udiyedi seni wa se
bekuhai. 8 Na anelu wa ye hededelau unai ye wane, “Kam dagilolo me ku
paimomosi yo kam buti ku likwadi!” Na Petelo ye ginauliwatanidi. Kabo
anelu wa ye wane, “Kam kwama ku likwa, na ku hemuliwatanigau.”
9 Petelo anelu wa ye hemuliwatani na numatutugudu wa se pesagabaei.
Na saha ye tubutubu wa yona nuwatu bena tautaugaibu ye kita, na nige
mamohoina. 10 Na keda bagubagunana yo helabuina tautologuduidi wa
se laugabaedi ede keda ye lau magai wa meta kedaguduna bayabayaona
unai se lage. Na ye bom ye tasoke ede se pesa na se sigilau, kabo anelu
wa ye tauwadam.
11 Kabo saha ye tubu wa Petelo nuwana wa unai ye sae, na ye wane,
“Kabo ya nuwatulobai meta mamohoi Guiyau yona anelu ye heta-
maliyama na ye gilihaigau Heloda yona gigibwali yo Dius tamowaidiyao
yodi nuwatu yababadi maudoidi udiyedi.”
12 Mulina ne unai ede ye lau Yowane sinana Maliya yona numa unai.
Yowane hesana hesau se katai Maleko. Na numa wa unai bodalakilaki se
lagegogoi na se tapwatapwalolo. 13 Petelo numa ganana guduna wa unai
ye koikoi ede heyayai tauhaina sinena hesau hesana Loda ye lau keda
wa unai na ye henamai ye wane, “Kowa kaiteya?” 14 Na Petelo kalinana
wa ye lapulobai meta ye gwauyalakalili. Yona gwauyalamuyomuyou wa
debanaena ede nuwana ye luluhi na keda wa nige ye soke, na ye heloi ye
uyo tamowai hekadi wa yodi ye hedehedede ye wane, “Petelo ede dagela
ne unai!”
15 Na se hededelau waihiu wa unai se wane, “Ku yauyaulekalili!” Na
iyamo ye hedehedede'uyo ye wane, “Ya hededemamohoi!” Kabo se
wane, “Nuwana Petelo yona anelu meta.”
16 Na Petelo sola ma koikoina. Keda wa se soke ede iya se kita meta se
siliyata. 17 Na Petelo nimana ye lausini ede se mwanou. Na kabo yodi ye
hedehedede idohagi Guiyau yona woyawoyahepesana numatutugudu
wa unai. Na ye wane, “Saha ye tubu ta bena Yamesi** yo kada kahao
hekadiyo yodi kwa hedehedede.” Na kabo ye dalahai ye lau teha hesau.
18 Mala ye tom meta nuwapwanopwano lakilakina tau'iyala ta-
mowaidiyao wa udiyedi matawuwuna Petelo unai saha ye tubu wa nige
kabina se kata. 19 Na Heloda ye hedede meta se loyanamwanamwaei,
iyamo nige gonowana Petelo se lobai. Unai taukitakitahetetena wa ye
henamaibuibuidi, na ye hedede meta kabo se koihemwaloidi.

Heloda yona boita

Muliyena Heloda Yudeya ye laugabaei ye lau Sisaliya unai ye miya.

** **12:17:** Yamesi ta, iya Yesu kana kaha mamohoina.

20 Heloda meta Taiya yo Sidona tamowaidiyao ye koikoipiliyedi. Na
magai labui wa tamowaidiyao se hebodakesega na se kaipate bena
Heloda se kita na se kaibwadai bena nuwadaumwali unai se miya,
matawuwuna kadi kai wa iya yona kabaloina unai se laolaoma. Na se
lau Heloda yona taupaisowa lakilakina Balastasi se kita ede ye saguidi
na mayadai ye tole kabo se lau wasawasa wa se kita.
21 Yodi kaisunuwa mayadaina wa unai Heloda kana kwama wa-
sawasadi ye likwadi na yona kabatuli unai ye tuli, na ye hedehededelau
magai labui wa tamowaidiyao udiyedi. 22 Kabo kalinalakilakiyena se
hededeyogayogahi se wane, “Teina ta meta yaubada hesau, na nige
tamowaigaibu!” 23 Mahanana ne unai Guiyau yona anelu Heloda ye
koiheguli na mwatamwata se kai na ye mwaloi, matawuwuna nige
Yaubada ye hekasisiyei.
24 Na huya maudoina Yaubada wasana wa ye laki ye lau.
25 Banaba yo Saulo yodi paisowa Yelusalema unai ye gehe ede maiyadi
Yowane hesana hesau Maleko se uyo Antiyoka.

13

Banaba yo Saulo se hetamalidi se lau

1 Antiyoka unai ekalesiya luwadi wa unai peloweta yo taulauhekata
hekadiyo:
Banaba,
Saulo,
Simiyona, iya se katai Duba,**
Lusiyasi Sailini tamowaina,
yo Manaen, iya Heloda wasawasa maiyana se tubusae.
2 Huyana se tabataba'ohu Guiyau unai yo se kaikaihudi meta Yaluwa
Tabuna ye wane, “Yogu kaisunuwa tamowaidiyao Banaba yo Saulo kwa
hetamalidi se lau na yogu paisowa ya moseidiko wa se ginauli.” 3 Se
kaihudi yo yodi se tapwalolo na nimadi se tolesaedi taudi labui wa
udiyedi na se hetamalidi se lau.

Saipulusi unai

4 Yaluwa Tabuna Banaba yo Saulo ye hetamalidi ede se dalahai se
dobi Selusiya na se gelu se lau Saipulusi bwanabwanaluwana unai.
5 Na Yowane** meta maiyadi na yodi paisowaena ye saguidi. Se
lage Saipulusi magaina hesau hesana Salamisi, na Yaubada wasana se
wasaduwaiyei Dius yodi sunago udiyedi.
6 Taudi haiyona wa kabo bwanabwanaluwa maudoina se tauhetakik-
ili ye lau ee se lage Paposi.** Temenai meta Dius tamowaina hesau
se lobai hesana ede Bala-Yesu. Iya meta taukobakoba yo pelowe-
talupolupo, 7 yo hinage gabana Segiusi Paulo maiyana se miya. Ga-
bana wa iya tausonoga hesau. Ye henuwa bena Yaubada wasana ye
lapui, unai yona taupaisowa hesau ye hetamali ye lau Banaba yo Saulo
hesabadi. 8 Na Elimasi – hesa te meta Bala-Yesu hesana kalina Giliki unai,
kaniyona ede taukobakoba – ye hededeguduguduidi yo ye kaipate bena
gabana ye hekaiyawasi tabu Yesu ye kawamamohoiyei. 9 Na Saulo, meta

** **13:1:** Duba: Dimdim bukadi hesa ta se kuli Niger, kaniyona ede duba. Unai hesana se tole Duba. Nuwana Simiyona dahina ye duba. ** **13:5:** Yowane hesana hesau meta Maleko, Apostolo 12:12 unai ku hasili. ** **13:6:** Paposi magaina meta Saipulusi bwanabwanaluwana tehadobina ne unai.

kalina Giliki unai hesana ede Paulo, Yaluwa Tabuna iya ye hemwayau
ede ye kaikewadudulai Elimasi unai na ye wane, 10 “Kowa diyabolo
natuna, yo laulaududulai maudoidi tauhewaiunudi. Laulaulupolupo
maudoidi kalimyena se mwayau. Idohagi to nige ku kaiyawasi na
Guiyau yona nuwatu dudulaidi ku toletolebuidi? 11 Unai Guiyau kabo ye
hekamkamnago, na matam ne ye hegibudi mahana kubwakubwa, meta
nige gonowana mahana dawayana ku kita.” Mahanana ne unai matana
se kamumu nige gonowana saha hesau ye kita, na ye kabikabidada taba
tamowai hesau ye kabilobai to nimana ne unai ye kabi na ye woyai.
12 Na gabana wa ye nokokalili Guiyau hedehededena wa unai, na saha
ye tubu wa ye kita, ede ye kawamamohoi.

Antiyoka Pisidiya magaina unai

13 Paulo ma kana kahao Paposi unai se gelu se lau Pega Pampiliya
unai. Menai, Yowane Maleko ye laugabaedi na ye uyo Yelusalema.
14 Na Banaba yo Paulo Pega unai se dalahai na se luwu se sae Antiyoka
Pisidiya magaina hesau unai. Na Sabatiyena kabo se mwalae Antiyoka
yodi sunago unai na se tuli. 15 Na tamowai hekadiyo se tolo na Mose
yona laugagayo yo peloweta yodi buka se hasilidi ye gehe ede sunago
wa babadadi wa yodi taupaisowa se hetamali ye lau Paulo yo Banaba
udiyedi na ye wane, “Kama kahao, ena yomi hededehaisagusagu hesau
tatao ta udiyedi, gonowana kabo kwa hedehedede.”
16 Unai Paulo ye tolo na nimana ye lausini na kabo ye hedehedede ye
wane, “Isalaela tamowaidiyao yo komiu dagela tamowaidiyao Yaubada
tauhekasisiyeina, kwa lapulapui. 17 Kita Isalaela tamowaidiyao yoda
Yaubada, iya tamadao** ye kaisunuwaidi. Na huyana kadi isimulitao
siya laolaoma Aikupito unai, Yaubada ye kitahetetedi ede kadi boda ye
tadada. Na yona gigibwaliyena Aikupito unai ye woyahepesadi 18 na
bolimai 40 balabala wa unai yodi laulau yabayababadi ye nuwakasinidi.
19 Kanana unai meta basileiya haligigi-labui tamowaidiyao ye un-
uhemwaloidi na yodi tano ye mosei yona tamowai wa udiyedi. 20 Saha
se tubutubu ta meta bolimai badona 450.
Mulina ne unai kabo Yaubada yodi tautoleheduduiai** ye mosedi ye
lau ee Samuwela yona huyapeloweta. 21 Na kabo se kaibwada bena
yodi wasawasa, ede Yaubada Saulo ye mosedi, Kisa natuna, iya meta
Beniyamina kana isimulita hesau, na ye woyaidi bolimai 40,** 22 kabo
Yaubada Saulo ye haigabaei. Mulina ne unai Dawida ye kaisunuwaei
ye hemala yodi wasawasa. Yaubada Dawida ye hededehemasalaha ye
wane, ‘Ya kita meta Dawida Yese natuna iya tamowai namwanamwana
yau ya henuwa ede. Yogu nuwatu maudoidi kabo ye ginaulidi.’
23 Dawida kana isimulita hesau Yaubada ye kaisunuwai bena Isalaela
taugilihaidi, iya ede Yesu. Teina unai Yaubada yona hededehesunuma
ye hemamohoiyei.
24 Sola nige Yesu ye laoma na Yowane Babatiso ye lauguguya Isalaela
tamowaidiyao udiyedi bena se nuwabui yo se babatiso. 25 Na huyana
Yowane yona paisowa yona paisowa bena ye gehe kabo ye wane, ‘Yomi

** **13:17:** Tamadao ne kaniyona ede kada kulutubu, siya ede Abelahama yo Isako yo Yakobo ma natunao wa. ** **13:20:** Tautoleheduduiai ne wasadi ta hasili Tautoleheduduiai bukadi unai. Siya meta Isalaela yodi tauwoyawoya Yosuwa yona boita mulina ne unai na ye lau ee Samuwela yona huyapeloweta. ** **13:21:** Saulo wasana ta hasili 1 Samuwela 8 unai ye hetubu ye lau ee 2 Samuwela 1.

nuwatu bena yau kaiteya? Yau nige tamowaina kwa nayanayai'usei
wa.** Na iya meta muliguyena kabo ye laoma, na yau nige gonowagu
taba kana buti mainadi ya yailidi.'**
26 Kagu kahao, komiu Abelahama natunao yo hinage komiu dagela
tamowaidiyao Yaubada unai tautaba'ohu, bena kwa lapulapui, kabihe-
mauli wasana ta meta ye laoma kita kalidawai. 27 Tamowai maudoidi
Yelusalema unai taumiya yo yodi tauwoyawoya nige se nuwatulobai
meta Yesu ede Yaubada yona kaisunuwa tamowaina, na iyamo peloweta
yodi hedehededе Sabati kesega kesega udiyedi se hasihasilidi wa se
hemamohoiyedi na iya se hegilu yo se hekamkamna. 28 Nige kana mata
hesau se lobai kabo unai se unui, na iyamo se kaibwada Pilato unai
taba Yesu ye talamgabaei na ye boita. 29 Yesu hedehededena maudoidi
peloweta se kulidi wa se hemamohoihegehedi, kabo sataulo unai se
haigabaei na se tole bwayabwayaena. 30 Na boita unai Yaubada Yesu
ye hetolo'uyoi 31 na mayadai 40** solasoladi ne unai ye tautaumasalaha
kaiteyadi iya maiyanao Galili unai tausaema Yelusalema wa udiyedi.
Unai siya tauhemamohoina ede kada boda Isalaela udiyedi.
32 Na kai yoma laoma inai meta wasa namwanamwana ta ka leyawa
kalimiuyena: Yaubada yona hededehesunuma kama kulutubu udiyedi
wa 33 ye hemamohoiyei kadi isimulita kita kalidaena meta Yesu ye
hetolo'uyoi boita unai. Doha Same helabuina unai se kuli,
'Kowa yau natugu,
mayadai ta unai ya hemala tamam.' *(Same 2:7)*
34 Yaubada yona hededehesunuma meta boita unai kabo ye tolo'uyo nige
gonowana ye pwasa bwayabwayaena. Hedehededе ta buka tabuna unai
ye hededeyako, ye wane,
'Yogu henamwa tabudiyao yo mamohoidiyao ya hededehesunumadi Dawida unai wa
kabo ya lediwa kalimiuyena.' *(Aisaiya 55:3)*
35 Na Same hesau unai ye hemasalaha ye wane,
'Nige gonowana yom tamowai tabuna ye pwasa bwayabwayaena.'
(Same 16:10)
36 Teina ta meta nige Dawida hedehededena, matawuwuna ede Daw-
ida yona huyaena Yaubada yona nuwatu maudoina ye ginauli ye gehe
kabo ye boita, na kana kulutubu bwayabwayadi unai se tole na tauna
wa ye pwasa. 37 Na tamowai Yaubada ye hetolo'uyoi boita unai wa, iya
tauna nige ye pwasa.
38 Unai, kagu kahao, ya henuwa bena kabina kwa kata meta Yesu
debanaena ka wasaduwaiyei kalimiuyena meta Yaubada yababa ye
nuwatugabaedi. 39 Mose yona laugagayo nige gonowana yoda yababa
ye haigabaedi. Na kaiteyadi se kawamamohoi iya unai meta se dudulai
na nige kabahegiludi hesau. 40 Unai, bena kwa kitakitanamwanamwa
saha peloweta se hedehededei wa tabu se tubu kalimiuyena:
41 'Komiu tautalatalawasi, kwa kitanamwanamwa,
kabo kwa siliyata na kwa boita,
matawuwuna yomi huyaena kabo ya hekamkamnagomiu,

** **13:25:** Tamowaina Yowane ye hetala ta iya ede Keliso Isalaela tamowaidi se nayanayai'usei wa. ** **13:25:** Yowane yona hedehededе ta meta hinage Maleko 1:7 unai ku hasili. ** **13:31:** Mayadai 40: Kalina Giliki unai se kuli mayadai se bado, na mayadai lohadi ka kulihemasalaha na tabu ta nuwapwanopwano. Mayadai lohadi meta Apostolo 1:3 unai ta hasili ede mayadai wa badodi 40.

na taba tamowai hesau yogu nuwatu ta ye hededehemasalaha kalimiuyena,
meta nige gonowana kwa kawamamohoiyei.' " *(Habakuku 1:5)*
42 Sunago wa unai Paulo yo Banaba se dahadahalai na tamowai wa
se wane, "Ka henuwa bena Sabati hesau taba kwa uyoma hedehedede
ta hekadiyo kwa hedede'uyoidi." 43 Koigogo wa ye gehe kabo Dius
bodadiyao yo dagela tamowaidiyao Yaubada taukawamamohoiyena
maiyadiyao se lau. Na Paulo yo Banaba boda wa se nuwakoidi bena
Yaubada yona kabinamwa unai se miyakesegai.
44 Sabati hesau unai magai wa bodana se lagegogoi bena Guiyau
wasana se lapui, na hisahisadi mo se miyasuwala. 45 Huyana Dius
tamowaidiyao boda wa se kitadi meta se kaikalomagigili na Paulo se
hededeheyababa yo saha ye hedede wa se kawalupolupoei.
46 Na Paulo yo Banaba se hedehededebayao se wane, "Komiu Dius
tamowaidiyao, ye namwa mo Yaubada wasana namwanamwana ta
yomiu ka hedehededebaguna. Iyamo nige kwa henuwa, na kwa bom
kwa toledobiyei'uyoigomiu na mauli nige kana siga kwa laukwatak-
wataei. Unai kabo ka lau dagela tamowaidiyao udiyedi. 47 Matawuwuna
Guiyau yoma ye hedehededeko ye wane,
'Ya tolego dagela tamowaidiyao yodi dawaya,
kalimyena kabo tanoubu tehana maudoina mauli nige kana siga se lobai.' " *(Aisaiya 49:6)*
48 Dagela tamowaidiyao hedehedede wa se lapui meta se gwauyala
yo Yaubada kalinana wa se nokoei yo se kawanamwanamwaei. Na
kaiteyadi Yaubada ye kaisunuwaidi bena mauli nige kana siga tauhaina,
meta siya se kawamamohoi.
49 Na Yaubada wasana wa Antiyoka tehana maudoina ye hetakikili.
50 Na Dius tamowaidiyao wa se tolo ede magai wa unai sinesinebadao
saesaedi Yaubada tausunumaena yo magai wa babadadiyao se
henuwasaedi na Paulo yo Banaba se hekamkamnadi na se hetamalidi
magai wa tehana maudoina se laugabaei. 51 Ede Paulo yo Banaba kaedi
mukalidi se koinihinihiyedi,** na magai wa se laugabaei se lau Ikoniya.
52 Na Antiyoka Pisidiya magaina unai tauhemuliwatani wa Yaluwa
Tabuna ye hemwayaudi yo se gwauyalakalili.

14

Ikoniya unai

1 Ikoniya unai hinage Paulo yo Banaba se lau Dius yodi sunago
unai na yodi hedehedede wa se namwakalili, ede Dius yo dagela ta-
mowaidiyao** meta bodalakilaki se kawamamohoi. 2 Na Dius hekadiyo
wa, siya nige taukawamamohoi Yesu unai, kabo se tolo na magai unai
taumiya tamowaidi nige se sunuma Yaubada unai meta se henuwasaedi
na taukawamamohoi Yesu unai wa se koipiliyedi. 3 Na apostolo
wa menai se bawa huyalohaloha na Guiyau wasana se duwai ma
nuwabayaodi. Na Guiyau yona kabinamwa wasana wa ye hemamo-
hoiyei meta gigibwali ye mosei udiyedi na laulau gigigigibwalidi se

** **13:51:** Kaedi mukalidi se koinihinihiyedi, iya ede hekihekinoi meta magai wa tamowaidiyao Yaubada wasana nige se henuwa, na giluna maudoina ede se bom kalidiyena.
** **14:1:** Dagela tamowaidiyao ta siya meta nige Dius tamowaidi, na iyamo siya Yaubada taukawamamohoiyena na sunago unai se tapwatwapalolo.

ginaulidi. 4 Na Ikoniya tamowaidiyao maudoidi wa se bom se he-
bodalabuiyedi, ede hekadi se lau Dius na hekadi se lau apostolo wa
udiyedi. 5 Na dagela tamowaidiyao hekadi yo Dius tamowaidiyao yodi
tauwoyawoya maiyadiyao nuwatu se ginauli bena Paulo yo Banaba se
hekamkamnadi yo se hekalawekudi. 6 Na taudi labui yodi koitalaliu wa
wasana se lapui ede se wasabu se lau Likeoniya magaidiyao Listila yo
Debi udiyedi. Na magaidiyao wa maudoina se tauhetakikili 7 na wasa
namwanamwana se laulauguguyai.

Listila yo Debi udiyedi

8 Na Listila unai tamowai hesau sinana ye labasi meta kaeyabayaba-
bana nige gonowana ye laulau. 9 Ye tutuli na ye lapulapui Paulo yona
lauguguya wa unai. Paulo ye kitalau unai ede ye kitalobai meta Yesu
ye sunumaei gonowana kabo ye henamwanamwa. 10 Na kalinalaki-
lakiyena ye hededelau unai ye wane, “Ku tolo!” Ede tamowai wa ye
tolomwamwayau na ye hetubu ye laulau.
11 Paulo saha ye ginauli wa boda wa se kita meta se yogahi na kalina
Likeoniya unai se hedehedede se wane, “Yoda yaubadao wa se hemala
doha tamowaimolosi na se dobima kalidaena!” 12 Banaba hesana se tole
Suus,** na Paulo Hemesi,** matawuwuna ede iya meta tauhedehedede.
13 Suus yona Numa Tabuna meta magai wa ganana dagelana ne unai.
Yona taukaitalasam bulumakau ye woyaidima yo pasa heiheigogoidiyao
ye baheidima magai wa kawamatana unai na boda wa maiyanao se
henuwa bena yodi kaitalasam se ginaulidi apostolo wa udiyedi.
14 Apostolo labui Banaba yo Paulo yodi nuwatu wa wasana se lapui
kabo yodi kaleko se pulisidi na se heloi se dobi ede se lulau boda
wa udiyedi na se yogahi se wane, 15 “Kama bodao, idohagi to doha
teina kwa ginauli? Kai meta tamowaigaibu doha komiu. Na wasa
namwanamwana ka leyama yo ka hededelaowa bena yomi laulau nige
kaniyodi ta kwa tolehesuwaladi na kwa nuwabui Yaubada maumaulina
unai. Galewa yo tanoubu yo gabwa yo hinage ginauli maudoidi udiyedi
se bawa, ginauli maudoidi ta tauginaulidi ede iya. 16 Beyabeyana meta
boda maudoina ye kabigabaedi na se bom nuwadi se lauwatanidi. 17 Na
iyamo kabahemasalahana tanoubu ta unai, meta yona kabinamwa ye
hekitada, iya ede galewa ne unai nabu ye hetaluyama na yomi koya ye
hekinidi, yo kai ye haidiwa na nuwamiu ye henamwadi.” 18 Hedehedede
ta udiyedi se kaipatebayaokalili boda wa udiyedi, ede se hekaiyawasidi
tabu se kaikaitalasamlau kalidiyena.
19 Kabo Dius tamowaidiyao hekadi Antiyoka yo Ikoniya unai se laoma
ede boda wa se nuwakoidi na Paulo se hekalaweku, na yodi nuwatu
bena ye boitako, ede magai wa unai se niulihepesa se lae dagela. 20 Na
tauhemuliwatani wa se laoma Paulo se tolohetakikili, na ye tolo ede ye
uyo magai wa unai. Mala ye tom kabo Paulo yo Banaba se lau Debi.

Paulo yo Banaba se uyo yodi kadau kabahetubuna magaina wa unai

21 Debi unai Paulo yo Banaba wasa namwanamwana se lauguguyaei,
na tauhemuliwatani bodalakilaki se haidi. Na mulina ne unai se uyo
Listila, Ikoniya yo Antiyoka teha Pisidiya unai 22 na magai maudoidi
udiyedi tauhemuliwatani wa se hededehebayaodi bena yodi sunuma se

** **14:12:** Suus meta Giliki yodi yaubada saesaena hesana. Dimdim unai hesana se kuli Zeus.

** **14:12:** Hemesi meta Giliki yodi yaubada hesau hesana. Iya kana paisowa ede tautauwasa.

tolekesegai Yaubada unai, se wane, “Pilipili yo yababa udoi'udoi udiyedi
ta kamkamna, na kabo ta lusae Yaubada yona basileiya unai.” 23 Na
kabo dubu kesega kesega udiyedi Guiyau tausunumaena tamowaidiyao
hekadi se kaisunuwaidi yodi tauwoyawoya, na se kaihudi yo yodi se tap-
walolo Guiyau unai kabo ye kitahetetedi. 24 Kabo Pisidiya se laugabaei se
uyo Pampiliya. 25 Wasa namwanamwana wa Pega unai se lauguguyaei
na kabo se lau Ataliya.
26 Ataliya unai se gelu se seuyo Antiyoka teha Siliya magaina wa.
Huyana Antiyoka unai yodi kadau wa se hetubu meta ekalesiya tau-
woyaidi Paulo yo Banaba yodi se tapwalolo Yaubada unai bena kabo ye
kitahetetedi na kabo se lau paisowa wa se ginauli, ye lau ye gehe ede se
seuyoma.
27 Se lage Antiyoka unai, kabo ekalesiya bodadi wa se yogagogoidima
na paisowa maudoidi Yaubada yona gigibwaliyena se ginaulidi wa
se hededehemasalahadi, yo idohagi sunuma kedana ye soke dagela
tamowaidiyao udiyedi na se kawamamohoi. 28 Na menai tauhemuli-
watani wa maiyadiyao se miya huyalohaloha.

15

Dubu babadadiyao se koigogo Yelusalema unai

1 Paulo yo Banaba sola Antiyoka unai na tamowai hekadi Yudeya unai
se laoma na se hetubu se lauhekata ekalesiya wa udiyedi se wane, “Nige
gonowana Yaubada ye gilihaigomiu kana siga pelitome kwa hai Mose
yona kabikabi unai.” 2 Na yodi lauhekata wa unai Paulo yo Banaba
tamowai wa maiyadiyao se haikawayagalakalili. Debanaena ekale-
siya Antiyoka unai Paulo yo Banaba maiyadiyao taukawamamohoi
hekadiyo se kaisunuwaidi bena se lau Yelusalema apostolo yo tamowai
lakilakidiyao se henamaiyedi.
3 Dubu wa ye hetamalidi se lau Yelusalema ede yodi lau ne unai
Penisiya yo Samaliya magaidiyao udiyedi ekalesiya yodi se hedehedede
meta dagela tamowaidiyao se nuwabui. Na wasa wa se lapui ede se
gwauyalakalili.
4 Huyana se lage Yelusalema kabo dubu tamowaidiyao, apostolo
yo tamowai lakilakidi se hailobaidi, na paisowa maudoidi Yaubada
yona gigibwaliyena se ginaulidi wa se hededehemasalahadi. 5 Kabo
taukawamamohoi hekadi, siya Paliseya kadi boda, se tolo na se wane,
“Dagela tamowaidi ne taba se pelitome yo Mose yona laugagayo se
miyawatanidi.”
6 Ede apostolo yo tamowai lakilakidiyao se lagegogoi na pilipili wa
se hetalahedudulai. 7 Se hedehedede huyalohaloha, na kabo Petelo ye
tolo ede ye wane, “Kagu kahao, kabina kwa kata meta luwamiu ne unai
beyabeyana Yaubada ye kaisunuwaigau kabo dagela tamowaidiyao
udiyedi wasa namwanamwana ya lauguguyaei se lapui na se kawa-
mamohoi. 8 Yaubada, iya tamowai nuwadiyao kabidi taukata, meta
dagela tamowaidi ye haidi na Yaluwa Tabuna ye mosedi gonogonowana
doha ye leyama kita kalidaena. 9 Iya nige ye hinelidi, siya yo kita
gonogonowada. Na yodi sunuma debanaena nuwadi ye deulihe'a'adi.
10 Unai, idohagi to Yaubada kwa laukita na bena tauhemuliwatani ne
Mose yona laugagayo polohena kwa hebaheidi? Taba nige! Polohe ta
kada kulutubu yo kita nige gonowada ta bahei. 11 Na ta kawamamohoi

meta yoda Guiyau Yesu yona kabinamwa unai mauli ta lobai, gono-
gonowana doha siya.”
12 Kabo boda wa se mwanou na se lapulapui Paulo yo Banaba udiyedi
na se hedehededе idohagi Yaubada yona gigibwali unai laulau gigigigib-
walidi hekihekinoidi se ginaulidi dagela tamowaidiyao udiyedi. 13 Se
hedehededegehe ede Yamesi ye tolo na ye wane, “Kagu kahao, kwa lapu-
lapui. 14 Simiyona** ye hededehemasalahayako idohagi Yaubada huya
bagubagunana unai dagela tamowaidiyao ye nuwatuidi na udiyedi
hekadi ye haidi yona tamowai. 15 Na Petelo yona hedehededе ta meta
peloweta yodi hedehededе unai se hemamohoiyei, doha se kulinono-
haiyako se wane:
16 ‘Muliyena kabo ya uyoma Dawida yona numa ye guli wa ya het-
olo'uyoi.
Ye tatagwaligwali wa kabo ya ginauli yo ya hebayao'uyoi.
17 Debanaena kabo tamowai hekadiyo bena Guiyau se loyai,
yo dagela tamowaidiyao kaiteyadi hesagu ya mosedi
bena Guiyau se wasenei.
Teina ta meta Guiyau kalinana. Iya ginauli maudoidi ta tauginaulidi,
18 doha ye hededehemasalahadiko nabada wa unai.’ ” *(Amosi 5:11,*
Aisaiya 45:21)
19 *Na Yamesi yona hedehededе wa ye tubei ye wane,* “Unai yogu hineli
ede teina: Dagela tamowaidiyao se nuwabui Yaubada unai, tabu ta
henuwapilipilidi Mose yona laugagayo maudoina unai. 20 Na taba
ta kulikulilau udiyedi bena laugagayo hisahisadi mo se lauwatanidi,
meta tabu koitau kaitalasamdi kaidiyao se kaikaidi kaniyona ede kai
bikibikidi, ganaganawali** tabu se miyamiyaedi, ena suisui gadona se
sipwakiki na ye mwaloi meta tabu se kaikai, yo suisui kwasinadiyao
tabu se numanumadi. 21 Ye namwa mo laugagayo ta se lauwatanidi,
matawuwuna ede huya bagubagunana unai ye laoma yoda huya ta
unai Sabati kesega kesega Mose yona laugagayo se hasihasili yo se
lauguguyaei magai maudoidi yodi sunago udiyedi.”

Dubu babadadiyao wasa se kulilaei Antiyoka

22 Kabo apostolo yo tamowai lakilakidiyao maiyadiyao dubu mau-
doina wa se hineli bena se bom yodi tamowai hekadi se kaisunuwaidi na
se hetamalidi maiyadi Paulo yo Banaba se lau Antiyoka. Tamowai labui
se kaisunuwaidi ede Yudasi (hesana hesau ede Basabasi) yo Sailasi, siya
meta tauwoyawoya taukawamamohoi luwadiyena. 23 Na leta se kuli na
se mosei udiyedi, se wane,

“Kai kami kahao apostolo yo tamowai lakilakidiyao yomiu ka ku-
likuli.
Yoma lautoki ka leyawa dagela tamowaidi tausunuma Antiyoka,
Siliya yo Silisiya udiyedi taumiya kalimiuyena.
24 Ka lapui meta tamowai hekadiyo kalimaiyena se laowa na yodi
hedehededе wa unai nuwamiu se hepilipilidi. Tamowai ne kai nige

** **15:14:** Simiyona meta Petelo hesana bagubagunana Simona (Mataiyo 4:18) na Yamesi ye katai kalina Hebelu o Alamaiki unai. Na Loma kalinadiyena se katai Simona. ** **15:20:** Ganawali: Hedehededе ta meta laulau labui ye sumagogoidi: Ena maitawasola ye lau nige mwanena unai, yo ena hewali yo hasala nige tawatawasoladi se kenokesega (↑Ganawali).

ka hetamalidiwa, na se bom yodi nuwatuyena se laowa. 25 Unai mau-
doimai yoma talam ka ginauli na tamowai hekadiyo ka kaisunuwaidi
na ka hetamalidiwa yoma gadosisi tamowaidiyao Banaba yo Paulo
maiyadiyao. 26 Taudi labui ta yodi mauli se talamgabaei yoda
Guiyau Yesu Keliso yona paisowa debanaena. 27 Yoma kaisunuwa ta-
mowaidiyao ede Yudasi yo Sailasi. Ka hetamalidiwa kabo kawadiyena
wasa ka kulikuli ta hedehededena yomiu se hedehedede. 28 Yaluwa
Tabuna yona nuwatu yo kai yoma nuwatu meta tabu polohe haga-
hagadi ka hebahebaheigomiu, na ye namwa mo taba laugagayo lak-
ilakidiyao kwa miyawatanidi: 29 Tabu koitau kaitalasamdi kaidiyao
kwa kaikaidi; tabu suisui kwasinadiyao kwa numanumadi; tabu su-
isui gadona se sipwakiki na ye mwaloi kwa kaikai; yo tabu kwa gana-
ganawali.** Taba laugagayo ta kwa miyawatanidi meta ye namwa.
Kaiyoni."

30 Na se dalahai se dobi Antiyoka, na kabo ekalesiya bodadi se yoga-
gogoidima na leta wa se moselaei udiyedi. 31 Ekalesiya bodana leta wa se
hasili na ye henuwabayaodi, ede se gwauyalakalili. 32 Yudasi yo Sailasi
siya meta hinage peloweta. Yodi hededehaisagusagu maudoidi udiyedi
ekalesiya bodana wa se hebayaodi.
33-34 Mayadai hisa se lau, na kabo taukawamamohoi wa Yudasi yo
Sailasi se lautokiyeidi na se hetamalidi ma nuwadaumwalidi na se uyo
tauhetamalidima wa udiyedi.** 35 Na Paulo yo Banaba Antiyoka unai
se miyamiya na siya maiyadiyao tamowai hekadi Guiyau wasana se
lauhekataei yo se laulauguguyaei.

Paulo yo Banaba se hebodalabuiyei

36 Yodi bawa Antiyoka unai wa mayadai hisa se lau na kabo Paulo ye
hededelau Banaba unai ye wane, "Taba yoda kadautakikili helabuina ta
ginauli. Ta uyo lahinaidi Guiyau wasana yoda kabalauguguyaena mag-
aidiyao wa udiyedi, na kada kahao wa ta kitadi." 37 Banaba ye talam na
ye henuwa bena Yowane maiyadi, hesana hesau ede Maleko. 38 Na Paulo
ye nuwatui nige ye namwa taba iya maiyadi, matawuwuna lahinaidi
Pampiliya unai nige ye saguidi, yodi paisowa wa sola ye laulau na ye
laugabaedi. 39 Se haikawayagalakalili ede se hebodalabuiyei. Banaba
Maleko ye hai, ede maidana se gelu se lau Saipulusi, 40 na Paulo yona
kaisunuwa tamowaina ede Sailasi. Antiyoka unai taukawamamohoi
wa Paulo yo Sailasi yodi se tapwalolo bena Guiyau ye kitahetetedi, na
kabo se dalahai 41 se lau Siliya yo Silisiya magaidiyao udiyedi ekalesiya
bodadiyao wa se hededehebayaodi.

16

Timoti ye hetubu ye paisowa Paulo yo Sailasi maidanao

1 Se lau Debi, na kabo se lage Listila. Temenai Yesu tauhemuliwatanina
hesau hesana Timoti. Iya sinana meta Dius sinena yo Yesu
taukawamamohoiyena hesau, na tamana meta Giliki tamowaina.
2 Taukawamamohoi hekadi Listila yo Ikoniya udiyedi Timoti se

** **15:29:** Ganawali hededehemasalahana GLOSSARY unai ku hasili (↑Ganawali). ** **15:33-34:** Kulikuli beyabeyadi hisahisadi mo lausoisoi 34 hinage se kuli: Na Sailasi yona nuwatu ye ginauli bena ye babawa Antiyoka unai.

kawanamwanamwaei. 3 Paulo ye henuwa Timoti bena maiyadi se lau
se kadau, ede Timoti ye hepelitome, matawuwuna Dius tamowaidiyao
tenem teha ne unai taumiya Timoti tamana kabina se kata iya meta
Giliki tamowaina.**
4 Se dalahai se lau magai lakilakidiyao maudoidi wa udiyedi, na
apostolo yo dubu babadadiyao Yelusalema unai yodi hineli leta unai
se kuli wa se hededegabaedi taukawamamohoi wa udiyedi bena se
kawakabiyedi. 5 Unai ekalesiya tamowaidiyao wa yodi sunuma unai se
bayao, yo mayadai badobado kadi boda wa ye laki ye lau.

Yaubada Paulo ye yoganei bena se lau Masedoniya

6 Paulo ma kana kahao se kadau se lau Pilidiya yo Galatiya magaidiyao
udiyedi, matawuwuna Yaluwa Tabuna ye hekatadi taba nige se lau se
wasaduwai Eisiya unai. 7 Se lage teha Misiya unai na se henuwa bena
se sae teha Bitiniya, na Yesu Yaluwana ye hekatadi tabu se sae temenai.
8 Unai se uyo Misiya na se lau se dobi Tolowasi magaina.** 9 Yodi
huyalage Tolowasi unai boniyaina ne unai Paulo yona nuwanuwatu
unai Yaubada tautau hesau ye hemasalaha unai meta Masedoniya
tamowaina hesau ye kita ye totolo na ye hededelau Paulo unai ye
kaibwada ye wane, “Ku laoma Masedoniya na ku saguigai.” 10 Unai ka**
nuwatulobai meta Yaubada ye yoganegai bena ka lau Masedoniya Yesu
wasana namwanamwana ka wasaduwaiyei udiyedi. Ede ka kabinono-
hai na bena ka gelu.

Pilipi unai Lidiya ye nuwabui

11 Tolowasi unai ka gelu na ka dudulai ka lau Samoteles. Na mayadai
helabuina unai kabo ka lage Niyapolisi. 12 Temenai waga wa ka pe-
sagabaei na ka yona ka lau Pilipi. Pilipi meta magai lakilakina Loma
tamowaidiyao se hetubu, yo Loma yodi kabatanuwaga magaina Mase-
doniya tehana ne unai.
Pilipi unai ka miya mayadai hisa, 13 na Sabatiyena magai wa ka
pesagabaei ka lau sagasaga dedekanaena. Yoma nuwatu meta tenem
teha ne unai kabo Dius tamowaidiyao yodi kabatapwatapwalolo. Ka
lobai ede ka tulidobi na ka hetubu ka hedehededelau sinesineo hekadi
se lagegogoima wa udiyedi.
14 Taulapulapui wa hesau hesana ede Lidiya, iya meta Tiyatila wai-
hiuna. Kana paisowa ede kaleko namwanamwadi taulokulokunedi.
Lidiya meta Yaubada taukaihelahuina,** na Yaubada iya nuwana
ye hemasalaha, ede ye lapulapuinamwanamwa yo ye kawamamohoi
Paulo yona lauguguya wa unai. 15 Iya ma kana bodao ka hebabatisoidi,
na kabo ye kaibwadaigai bena ka lau yona numa, ye wane, “Ena kwa
kawamamohoiyegau yau Guiyau tausunumaena, kabo kwa laoma yogu

---

** **16:3:** Timoti tamana meta Giliki tamowaina: Timoti sinana iya Dius sinena, unai Dius tamowaidi Timoti se kitalobai meta iya Dius tamowaina hesau. Iyamo tamana iya nige ye hepelitome huyana iya ma gagilina. Dius yodi hali Dius nige se pelitome meta se kitadobidobiyeidi yo nige se lapulau udiyedi. Na Paulo yona laulau meta magai maudoidi udiyedi kabo se bagunalau sunago udiyedi se lauguguya. Unai Timoti ye hepelitome. ** **16:8:** Tolowasi meta magai lakilakina gabwa dedekanaena, teha Misiya unai. ** **16:10:** Ka nuwatulobai: Buka te taukulina Luka ka ye kuli meta ta nuwatulobai Tolowasi unai Luka Paulo ye hailobai na maiyana se kadau se lau Pilipi. Lausoisoi 8 unai Luka sola nige maiyana, unai ye kuli, se uyo Misiya. ** **16:14:** Yaubada taukaihelahuina kaniyona ede iya dagela sinena, na ye nuwabuiko Yaubada ye kaihelahui gonogonowana doha Dius tamowaidiyao.

numa unai kwa miya.” Ye kaibwadaigai ede ka lau yona numa wa unai
ka miya.

Paulo yo Sailasi numatutugudu unai

16 Mayadai hesau ka laulau kabatapwalolo magaina wa unai na
heyayai tauhaina waihiuna hesau ye lobaigai. Yaluwa yababana waihiu
ne unai ye luwu na ye hesonoga, na kana paisowa ede saha sola nige
se tubu meta ye hedehededehemasalahadi. Na paisowa ne unai kana
tanuwagao yodi moni lakilakina ye ginauli. 17 Waihiu wa Paulo maid-
amai ye hemuhemuliwatanigai na ye heyoheyoga ma kalinalakilakina
ye wane, “Teina tamowai ta Yaubada saesaekalilina yona taupaisowa.
Siya kabo se hedehededehemasalaha kalimiuyena idohagi na kabo
mauli kwa lobai.” 18 Mayadai badobado waihiu wa yona hedehedede
kesekesegana. Unai Paulo ye tausi'ololo yo ye kouyalayalakalili, ede
ye hededelau yaluwa yabayababana wa unai ye wane, “Yesu Keliso
hesanaena ya hededelaowa, waihiu ta ku pesagabaei.” Mahanana ne
unai yaluwa yabayababana waihiu wa ye laugabaei.

19 Waihiu wa kana tanuwagao wa se nuwatulobai meta yodi gogo
kabahaidi kamwasana se heyababa, unai Paulo yo Sailasi se haidi se
laedi kabalokulokune unai, gabemani tamowaidiyao udiyedi bena se
helauhetaladi. 20 Na kabo se hededelau tautolehedudulai tamowaidiyao
udiyedi se wane, “Teina Dius tamowaidiyao ta debadiyena yoda ma-
gai ta tamowaidiyao maudoidi se hetalagegagega! 21 Siya laulau se
lauhekataedi ta meta kita Loma tamowaidiyao yoda laugagayo unai nige
gonowana ta kawanamwanamwaedi yo ta ginaulidi!” 22 Bodalakilaki
waihiu kana tanuwagao wa se saguidi na Paulo yo Sailasi se hegiludi,
unai tautolehedudulai tamowaidiyao se hedede kadi luwuluwu se
haigabaisinasinakalaedi na se sapidi. 23 Se sapidi ye gehe kabo se laedi
numatutugudu unai se toledi na se hededelau numatutugudu wa tauk-
itahetetena unai bena ye kitahetetenamwanamwaedi na tabu se wa-
sawasabu. 24 Ede Paulo yo Sailasi ye haidi numatutugudu luwamolosina
unai ye toledi na kaedi se senihekahinilaedi kaiwa tehadiyao polopolo-
hedi udiyedi.

25 Boniyai duwaduwalina unai taudi labui wa se tapwalolo yo se
wanawana yo Yaubada se hedehedebasae, na numatutugudu wa unai
kadi kahao wa meta se lapulapui. 26 Mahanana ne unai mwaniku-
niku lakilakina, na numatutugudu wa yona kabatolo ye nukunuku.
Makesega keda gududi maudoidi se tasoke na numa wa unai tamowai
maudoidi kaedi yo nimadi senidiyao se bekuhai. 27 Numatutugudu
taukitahetetena wa ye kenosiliyatama na ye kaikewadobi meta keda
gududiyao wa se tasokeko, ede ye siliyatakalili na yona nuwatu meta
Paulo ma kana kahao wa se wasabuko. Unai yona kelepa ye hai bena
ye bom ye unuhemwaloi'uyoi. 28 Na Paulo ye yogalau iya unai ye wane,
“Tabu ku unu'unuhemwaloi'uyoigo! Kai maudoimai ede teinai!” 29 Ede
numatutugudu taukitahetetena wa ye yoga ede osili se baheiyama na ye
dobi, na ma matausina ye tulibono Paulo yo Sailasi talanuwadi wa unai.
30 Na kabo ye woyahepesadi na ye henamaiyedi ye wane, “Tautaubadao,
taba saha ya ginauli kabo ya mauli?” 31 Se hededelau iya unai se
wane, “Guiyau Yesu ku kawamamohoiyei yo ku sunumaei na kabo ku
mauli, kowa yo yom numa tamowaidiyao maudoidi hinage.” 32 Na kabo
Paulo yo Sailasi Guiyau wasana se hededehemasalaha iya yo yona numa

tamowaidiyao wa udiyedi. 33 Boniyaina ne unai ye haidi ye laedi, taudi
gaidiyao wa ye deulidi, na kabo Paulo yo Sailasi numatutugudu tauki-
tahetetena wa yo yona numa tamowaidiyao maudoidi se hebabatisoidi.
34 Kabo Paulo yo Sailasi ye woyalaedi yona numa unai na kai ye moseidi
se kai. Iya yo yona numa tamowaidiyao maudoidi wa se gwauyalakalili,
matawuwuna se nuwabui yo Yaubada se kawamamohoiyei.

35 Mala ye tom kabo tautoleheduduiai tamowaidiyao wa yodi tau-
paisowa se hetamalidi se lau numatutugudu taukitahetetena wa unai se
hededelau kabo Paulo yo Sailasi ye hepesadi. 36 Numatutugudu tauki-
tahetetena wa Paulo yona ye hedehedede ye wane, “Tautoleheduduiai
tamowaidiyao wa se hedede meta kabo ya yailigabaegomiu. Unai
kabo kwa pesa na daumwaliyena kwa lau.” 37 Na Paulo ye hededelau
tautoleheduduiai yodi taupaisowa wa udiyedi ye wane, “Kai meta Loma
yodi laugagayo logulogunaena taumiya. Unai nige gonowana se sapigai
boda matadiyena yo se tolegai numatutugudu unai, na nige kama mata
hesau se lobai. Na bena wadawadamyena se hetamaligai ka lau. Taba
nige! Siya taba se laoma na se woyahepesagai!”

38 Tautoleheduduiai tamowaidiyao yodi taupaisowa wa se uyoma se
hededelau udiyedi meta Paulo yo Sailasi Loma yodi laugagayo logulogu-
naena taumiya. Hedehedede wa se lapui meta se siliyatakalili. 39 Unai
se laoma Paulo yo Sailasi udiyedi yodi hededeheduduiai se ginauli ye
gehe kabo se woyahepesadi se laedi na se hededebigabigalau udiyedi
taba magai ne se laugabaei. 40 Na Paulo yo Sailasi se lau Lidiya yona
numa unai na taukawamamohoi hekadi wa se kitadi ede se hededehe-
bayao'uyoidi, na kabo se dalahai se lau.

17

Paulo yo Sailasi Tesalonika unai

1 Se dalahai ede se lau Ampipolisi. Na mala ye tom kabo se lau
Apoloniya se laugabae, na kabo se lau Tesalonika unai se lage. Temenai
meta Dius yodi sunago hesau. 2 Paulo yona miyamiya unai mayadai
Sabati haiyona udiyedi ye lau sunago wa unai ye mwalae, na Dius
tamowaidiyao maidanao kulikuli tabudi kaniyodi wa se hedehededeidi.
3 Ye hededehemasalaha meta Yaubada yona hineli unai Keliso ye
kamkamna yo ye tolo'uyo, yo ye wane, “Yesu ya hetahetala'usei ta,
iya ede Keliso.” 4 Dius tamowaidi hekadi nuwadiyao se haidi, yo
Giliki tamowaidiyao siya Yaubada taukaihelahuina yo sinesinebadao
lakilakidi gwaudi hinage se patulau Paulo yo Sailasi udiyedi.

5 Na Dius tamowaidiyao wa Paulo yo Sailasi se kaikalomagigiliyedi.
Unai taulaulaugaibu yo tauwalobayabayao hekadi se yogagogoidima,
na se kabiboda yo magai tamowaidiyao maudoidi se hekoipilidi. Kabo
se lau Yasona yona numa unai Paulo yo Sailasi se wasenedi bena se
woyaidima boda wa udiyedi. 6 Na nige se lobaidi ede Yasona yo taukawa-
mamohoi tamowaidiyao hekadi se tabekokokokolidi se laedi magai
wa taukitahetetena lakilakidiyao udiyedi, na se heyoheyoga se wane,
“Paulo yo Sailasi tanoubu maudoina tamowaidiyao se hekouyalayal-
adiko yo hinage se laomako inai, 7 na Yasona iya tauhemiyadi ede. Teina
maudoidi ta siya Sisa yona laugagayo tau'utusina matawuwuna se wane
tamowai hesau meta iya wasawasa, hesana ede Yesu.” 8 Hedehedede
wa se lapui ede boda wa yo magai taukitahetetena tamowaidiyao wa

meta se kouyalayalakalili 9 na se hedede Yasona ma kana kahao wa moni
lakilakina se tole kabahematausidi,** na kabo se kabigabaedi se lau.

Paulo yo Sailasi Beleya unai

10 Boniyaina ne unai taukawamamohoi wa Paulo yo Sailasi se heta-
malidi se lau Beleya. Se lage menai kabo se lau Dius yodi sunago
unai se lauguguya. 11 Na Dius tamowaidiyao Beleya unai taumiya
wa meta se lapulapuinamwanamwakalili Paulo yo Sailasi udiyedi, na
kabo siya Tesalonika unai taumiya wa. Mayadai badobado kulikuli
tabudiyao se kitahekasadi, Paulo yo Sailasi saha se lauguguyaei wa meta
mamohoi o nige. 12 Na se lobai meta yodi lauguguya wa mamohoina,
unai Dius tamowaidiyao gwaudi Yesu se kawamamohoiyei, yo Giliki
tamowaidiyao, siya sinesineo hekahekasisidi yo hinage tatao hekadi.
13 Na Dius Tesalonika unai taumiya wa wasa se lapui meta Paulo ede
Beleya unai Yaubada wasana ye laulauguguyaei. Unai kabo se laoma
boda maudoidi wa se henuwasaedi bena Paulo se hewaiunu. 14 Unai
taukawamamohoi tamowaidiyao wa kadi kahao hekadiyo maiyadi
Paulo se hetamalidi se dobi gabwa. Na Sailasi yo Timoti meta Beleya
unai se miyamiya. 15 Na taudobi wa se lulage se dobi na waga hesau
unai se gelu se lau Ateni. Ateni unai se lage kabo Paulo ye hededelau
maidanao taulau wa udiyedi bena taba se uyo na Sailasi yo Timoti se
hetamalimwamwayauyedi se laoma iya unai.

Paulo Ateni unai

16 Paulo Ateni unai kana kahao wa ye nayanayaidi, na ye kita meta
magai wa unai koitau ye badokalili, ede ye nuwayababakalili. 17 Unai
ye lau sunago unai ye hedehededelau Dius yo dagela tamowaidiyao
Yaubada taukaihelahuina udiyedi. Yo hinage mayadai maudoina
ye lau kabalokulokune unai na ye hedehededelau tautupagogo wa
udiyedi, 18 meta Yesu yo yona tolo'uyo wasana namwanamwana ye
wasaduwaiyei. Unai tausonoga tamowaidiyao Paulo maiyanao se hede-
hedede yo yodi kawamamohoi wa se hetala. Tausonoga wa meta boda
labui tamowaidiyao. Hekadi ede Epikulasi kana bodao, yo hekadi
Sitoiko bodadiyao.** Hekadi se wane, “Teina tauhedehededegaibu ta
saha bena ye lauhekataei?” Na hekadi se wane, “Teina kana kao doha
magai hekadi yaubadadiyao** lauhekatadi unai bena ye hekatada.”
19 Ede Paulo se hai se laei Aliyopagasi** unai na se hededelau unai
se wane, “Taba gonowana yom lauhekata hauhauna wa ku hededehe-
masalaha kalimaiyena. 20 Matawuwuna yom hedehedede hauhaudi te

** **17:9:** Moni lakilakina se tole kabahematausidi: Ena Yasona ma kana kahao pilipili hesau se ginauli, kabo gabemani moni wa se kabihekahini, na ena daumwaliyena se miyamiya ye lau ee Paulo yo Sailasi se hetamalidi se lau, kabo moni ne se hai'uyoi. ** **17:18:** Epikulasi ma kana bodao se hedede meta tanoubu ta ye bom ye tubu, nige tauginaulina. Yo hinage se wane, taba tamowai hesau ye boita, kabo yaluwana hinage ye boita. Unai tamowai yona mauli namwanamwana ede huya maudoina se bom yodi gadosisi mo se laulauwatanidi yo ye gwaugwauyala mo. Sitoiko bodadiyao hinage se hedede meta tamowai yona huyaboita unai yaluwana hinage ye boita. Na iyamo se hedede meta tamowai bena yona nuwatu mo ye lauwatani, na tauna yona kamkamna yo yona namwa taba nige ye modei. Kaniyona ede tamowai nuwana bena iya tauna ye tanuwagai. ** **17:18:** Tolo'uyo yodi nuwatulobaina meta teina hinage yaubada hesau hesana. ** **17:19:** Aliyopagasi kaniyona ede Alesi yona kuduli. Alesi meta Giliki yodi yaubada hesau, iyala yo tulutululu tanuwagadi. Kuduli wa unai meta Ateni yodi tausonoga tamowaidiyao wa yodi kabakoikoigogo numana. Na yodi koigogo hinage hesana se katai Aliyopagasi.

ka lapuidi, unai ka henuwa bena kaniyodi kabidi ka kata.” 21 Ateni
tamowaidiyao maudoidi yo magai hekadi tamowaidiyao menai taumiya
mayadai maudoina kadi paisowa ede hedehededе hauhaudi se lapula-
puidi yo udiyedi se hedehededе.

22 Na Paulo ye tolo yodi koigogo wa unai na ye hededelau udiyedi ye
wane, “Ateni tataodiyao! Ya kita meta yomi taba'ohu unai kwa taubi-
gakalili. 23 Yogu taihile unai yomi kabataba'ohu ginaulidi ya kaikewaidi
na kabakaitalasam hesau ya kita unai teina kulikuli ta ye masalaha:
YE LAU YAUBADA NIGE KABINA KA KATA UNAI. Na saha kwa taba'ohui
ta nige kabina kwa kata, unai kabo ya hededehemasalaha kalimiuyena.

24 Yaubada kaiyaulina yo ginauli maudoidi tauginaulidi, iya galewa
yo tanoubu Guiyauna. Unai numa tamowai nimadiyena se ginaulidi
iya nige udiyedi ye miyamiya. 25 Yo tamowai nige gonowana iya
se sagui matawuwuna iya nige ginauli hesau unai ye deha, na iya
tamowai maudoidi yodi mauli yo yawasidi yo ginauli maudoidi ye
moseidi. 26 Tamowai kesega ye ginaulibagunai, na unai boda udoi'udoi
ye ginaulidi, na siya bena tanoubu maudoina se miyahemwayau. Na
yodi huya yo yodi teha ye hinelidi udiyedi bena se miya. 27 Yaubada
ginauli maudoidi ta ye ginaulidi na ye henuwa tamowai bena iya se
wasenei na yodi kaikaipate unai bena iya se lobai, matawuwuna iya
maudoida dedekadaena. 28 Doha hinage yomi taukulikuli hekadiyo se
hedede se wane, ‘Iya unai ta miya yo ta sae ta dobi yo ta maumauli.’
Yo hinage se wane, ‘Kita iya natunao.’ 29 Mamohoi, kita Yaubada
natunao. Unai taba nige ta nuwatui meta Yaubada kana kao doha
koitau tamowai yodi sonogaena se ginauli gole o siluba o weku unai.
30 Beyabeyana tamowai wa Yaubada nige kabina se kata na iyamo yodi
nuwapwanopwano wa unai Yaubada nige saha hesau ye ginauli. Na
teina huya ta unai ye hededelau teha maudoidi tamowaidiyao maudoidi
udiyedi bena se nuwabui. 31 Matawuwuna mayadai ye toleyako unai
kabo yona kaisunuwa tamowaina tanoubu maudoina ye hinelidi, na
yona hineli ne kabo dudulai unai. Teina ye hemamohoiyei tamowai
maudoidi udiyedi matawuwuna Yesu boita unai ye hetolo'uyoi.”

32 Tauboiboita yodi tolo'uyo hedehededena wa se lapui ede hekadiyo
Paulo se talatalawasiyei, na hekadiyo se wane, “Ka henuwa bena huya
hesau hedehededе ta ku hedede'uyoi ka lapui.” 33 Na teina unai kabo
Paulo koigogo wa ye laugabaei. 34 Na tamowai hekadi se patulau Paulo
unai na Yesu se kawamamohoiyei. Kadi boda wa unai Daiyanisiyasi, iya
meta Aliyopagasi unai taukoikoigogo wa tamowaina hesau, yo hinage
waihiu hesau hesana Damalisi, yo hinage tamowai hekadi.

18

Paulo Kolinito unai

1 Na kabo Paulo Ateni ye laugabaei na ye lau Kolinito. 2 Temenai
Dius tamowaina hesau hesana Akuila. Iya Pontasi tamowaina, na
beyabeyana ye lau Italiya magaina lakilakina Loma unai ye miya. Na
Loma kadi tanuwaga saesaena sisa Kolodiyasi ye hedede meta Dius
tamowaidiyao maudoidi Loma se dahalaegabaei. Unai Akuila ma mwa-
nena Pilisila se lau Kolinito unai se miya. Nige bayaona na Paulo ye lage,
na yona taihile unai ye lobaidi. 3 Akuila ma mwanena kadi paisowa

ede tenti** se laulauginauli, na Paulo hinage paisowa wa kabina ye
kata. Unai maiyanao se miya na se paisowagogoi. 4 Na Sabati badobado
Paulo ye lau sunago unai, na Dius yo Giliki tamowaidiyao maiyanao
se hedehedede, na Paulo ye kaipate bena Yesu kabina se kata yo se
sunumaei.
5 Na huyana Sailasi yo Timoti Masedoniya unai se laoma, kabo Paulo
tentiginauli paisowana wa ye hekaiyawasi na huya maudoina ye laulau-
guguya. Dius tamowaidiyao udiyedi ye hededehemasalaha meta Yesu
iya Keliso ede. 6 Ye lau ee Dius tamowaidiyao wa Paulo se hewaiunu yo se
kawalupolupoi, kabo kana kaleko ye koinihinihiyeidi, na ye hededelau
udiyedi ye wane, “Kwasinamiu giluna komiu kwa bom kalimiuyena!
Yau nige kagu gilu hesau. Unai kabo ya laugabaegomiu na ya lau
dagela tamowaidiyao udiyedi ya lauguguya.” 7 Na kabo Paulo sunago
wa unai ye pesa na ye lau tamowai hesau hesana Titiyasi Diyasitasi
yona numa unai ye lauguguya. Iya meta Yaubada taukaihelahuina**
hesau, na yona numa wa meta sunago dedekanaena. 8 Na sunago wa
badana Kilipasi ma kana bodao maudoidi se kawamamohoi Guiyau
unai. Yo hinage Kolinito tamowaidiyao gwaudi Yesu wasana se lapui
yo se kawamamohoiyei, ede Paulo ma kana kahao tamowai wa se
hebabatisoidi.
9 Boniyai hesau unai Paulo yona nuwanuwatu unai Yaubada tautau
hesau ye hemasalaha unai, meta Guiyau ye hededelau iya unai ye wane,
“Tabu ku matausi, na yom lauguguya ne bena ye laulau! Tabu ku
mwanomwanou, 10 matawuwuna yau ede maidam. Nige gonowana
tamowai hesau ye hewaiunugo yo ye hekamkamnago. Kana kao ede
magai ta unai yogu tamowai se bado.” 11 Na bolimai kesega yo tehana
Paulo Kolinito unai ye miya, na huya maudoina Yaubada yona hedehed-
ede unai tamowai wa ye hekatadi.
12 Huyana wa unai Galiyo yona huyatanuwaga Akaiya** unai. Na
Dius tamowaidiyao se hebodakesega na Paulo se hewaiunu, na se hai
se laei Galiyo yona kabahelahelauhetala unai. 13 Na se hegilu se wane,
“Teina tamowai ta boda ye hekatadi Yaubada taba'ohuina kabikabina
hauhauna unai, meta laugagayo ye utusi.”
14 Paulo bena kabo ye hedehedede, na Galiyo ye hededelau Dius ta-
mowaidiyao wa udiyedi ye wane, “Dius tamowaidiyao! Taba tamowai ta
laulau yababana o yababa lakilakina hesau ye ginauli, kabo gonowana
ya lapulau yomi hetalapili ta unai. 15 Na iyamo hedehedede kaniyodi yo
tamowai hesadiyao yo yomi laugagayo debadiyena kwa haikawayagala
ta, unai komiu kwa bom kwa tolehedudulai'uyoigomiu. Yau taba nige
nuwatu ta ya tolehedudulaidi.” 16 Kabo ye hedede kabalauhetala
numana wa unai se hepesadi.
17 Na kabo boda maudoidi sunago badana Sostenisi se hai na se
bibigwadagwadai kabalauhetala numana wa unai. Na Galiyo nige ye
modelau udiyedi.

** **18:3:** Tenti meta tautaitaihile yodi numa, kaleko yo suisui dahidi udiyedi se bodidi. Kaikaiwa se hetolodi na tenti se toleisini kewadi unai, na mainaena se momosihekahinidi.
** **18:7:** Yaubada taukaihelahuina kaniyona meta iya dagela tamowaina ye nuwabui na Yaubada ye kawamamohoiyei yo ye lulau Dius tamowaidiyao luwadiyena. ** **18:12:** Akaiya meta basileiya tehana hesana, na Kolinito ede Akaiya magaina lakilakina hesau. Yoda huya ta unai Akaiya meta Giliki basileiyana tupwana.

Paulo ye uyo Antiyoka na kabo yona kadau hehaiyonana ye hetubu

18 Na Paulo sola ye miyamiya Kolinito unai huyalohaloha. Na kabo
kana kahao wa ye laugabaedi na Pilisila yo Akuila maiyanao se dobi
Senkiliya. Temenai Paulo yona hedehededekaigwala ye ginauliyako wa
debanaena ede iya kuluna wa se yaligabae.** Na kabo se gelu bena se lau
Siliya. 19 Yodi kadau wa unai Epeso unai se duna, ede Pilisila yo Akuila
temenai se miya. Na Paulo meta mayadai hisa mo menai ye miya.
Yona miya wa unai Paulo ye lau sunago unai na Dius tamowaidiyao
maiyanao se hedehededе. 20 Na se kaibwada bena maiyadi se babawa,
na nige ye henuwa. 21 Na yona huyagelu mayadaina unai ye hededelau
udiyedi ye wane, “Ena Yaubada yona nuwatuyena, kabo ya uyoma.” Na
kabo wagaena ye gelu na Epeso ye laugabaei.
22 Se kadau se lau ee Sisaliya unai se duna. Na Paulo ye pesa ye
sae Yelusalema unai ekalesiya bodadi ye hailobaidi. Na kabo ye dobi
Antiyoka. 23 Antiyoka unai mayadai hisa ye miya, na kabo ye daha-
lai'uyo ye lau Galatiya yo Pilidiya magaidiyao ye kaitaumanaidi na Yesu
tauhemuliwatanina maudoidi wa ye hededehebayaodi.

Pilisila yo Akuila Apolosa se hekatanamwanamwae

24 Huyana Paulo sola ma kadauna, na Alesandiliya tamowaina hesau
hesana Apolosa ye laoma Epeso. Iya Dius tamowaina tausonoga hesau,
na kulikuli tabudi kabidi ye katakalili, 25 yo Guiyau wasana hinage
kabina ye kata. Ye hedehededе ma nuwakohihaina yo Yesu wasana ye
lauhekatanamwanamwaei. Na iyamo Yowane yona hebahebabatiso mo
kabina ye kata, na babatiso Yesu hesanaena nigele. 26 Iya ye hetubu ye
hedehededе ma nuwabayaona sunago unai. Na Pilisila yo Akuila yona
hedehededе wa se lapui ede se kaibwadai ye lau yodi numa unai, na Yesu
wasana unai se hededehasahasai na se hekatanamwanamwaei idohagi
Yaubada tamowai ye hemaulidi.**
27 Huya hesau kabo Apolosa ye henuwa bena ye lau Akaiya,
tausunuma bena ye saguidi. Ede tausunuma Epeso unai iya se hededе-
hebayao na leta se kuli ye lau tauhemuliwatani Akaiya unai taumiya wa
udiyedi, bena iya se hailobai. Ye lage ede Yaubada yona kabinamwa
unai taunuwabui wa ye sagukaliliyedi. 28 Meta tamowai maudoidi
matadiyena ye hededebayaokalili Dius tamowaidiyao udiyedi na ku-
likuli tabudi udiyedi ye hemamohoiyei meta Yesu iya Keliso ede.

19

Paulo Epeso unai

1 Huyana Apolosa Kolinito unai ye babawa, kabo Paulo Pilidiya ye
laugabaei na ye dobi Epeso unai ye lage. Temenai tauhemuliwatani
hekadi ye lobaidi 2 na ye henamaiyedi ye wane, “Huyana kwa kawa-
mamohoi, Yaluwa Tabuna kwa hai, o nige?” Na se wane, “Nige! Yaluwa
Tabuna nige kabina ka kata, yo sola nige wasana ka lapui.” 3 Unai

** **18:18:** Hedehededekaigwala Paulo ye ginauli wa meta nige kabina ta kata kaiuyana yo matawuwuna saha to ye ginauli. Paulo yona huyaena, taba tamowai hesau ye kaiboita na Yaubada ye sagui yo ye gilihai, kabo tamowai wa ye kaigwala, meta ye hineli kabo huyakub-wakubwa o huyalohaloha ye mose'uyoi Yaubada unai. Huya wa kana siga ye gehe, kabo kuluna ye yaligabae. Tamowai hekadi yodi kaigwala wasana ta hasili Apostolo 21:23 unai, yo temenai FOOTNOTE hinage. ** **18:26:** Idohagi Yaubada tamowai ye hemaulidi: Kalina Giliki unai Luka ye kuli meta Yaubada yona keda, o, Yaubada kedana se hekata.

Paulo ye wane, “Na babatiso sahasahana unai se hebabatisoigomiu?” Se
wane, “Yowane yona hebahebabatiso.” 4 Na Paulo ye wane, “Yowane
yona hebahebabatiso meta nuwabui babatisona. Iya ye hededelau
boda wa udiyedi meta tamowai hesau kabo ye mulitama, bena iya
unai se kawamamohoi. Tamowaina ede Yesu.” 5 Hedehededе wa se
lapui ede Paulo ye hebabatisoidi Guiyau Yesu hesanaena. 6 Na huyana
Paulo nimana wa ye tolesae kuludi wa udiyedi meta Yaluwa Tabuna ye
hemwayaudi, na kalina udoi'udoi udiyedi se hedehededе,** yo hinage
Yaubada yona nuwatu ye mosedi na se hededehemasalahadi.** 7 Na
taubabatiso wa nuwana badodi ede saudoudoi-labui.
8 Nawalai haiyona Paulo ye laulau sunago unai na ma nuwabayaona
ye laulauguguya. Na maiyanao se hedehededе yo Yaubada yona
basileiya se hetahetala, na yona hedehededе wa unai Dius tamowaidi
wa se nuwamasalaha na se nuwabui na Yesu se kawamamohoiyei. 9 Na
hekadiyo se nuwakwailolokalili, na nige se henuwa bena se kawamamo-
hoiyei, na boda matadiyena Guiyau wasana se hededeyababaei. Unai
Paulo sunago wa ye laugabaei, na tauhemuliwatani maidanao se lau
Tailenasi yona kabalauhekata numana unai se koikoigogoi. Na mayadai
badobado taulaoma maiyanao se hedehededе. 10 Teina paisowa te ye lau
ee bolimai labui. Na Dius yo Giliki tamowaidi maudoidi teha Eisiya unai
taumiya Guiyau wasana se lapui.

Siba natunao Yesu hesana se hepaisowagaibui

11 Yaubada Paulo ye hepaisowa na laulau gigigigibwalikalilidi ye
ginaulidi, 12 ede hinage Paulo yona hagesi yo kaleko hekadi ye hep-
aisowadiko wa se haidi se laedi taukasikasiyebwa udiyedi se hesaudi,
ede se namwanamwa, yo hinage yaluwa yabayababadi tamowai se
pesagabaedi.
13 Dius tamowaidiyao hekadi kadi paisowa se lau magai hekadi
udiyedi yaluwa yabayababadi tamowai se luwuidi wa se hededehep-
esadi, na se kaipate bena Guiyau Yesu hesana se hepaisowa, na se
wane, “Paulo Yesu ye lauguguyaei wa, iya hesanaena ya hededelaowa:
Tamowai ta ku pesagabaei!”
14 Boda wa luwadiyena meta Siba natunao tatao haligigi-labui.
Tamadi meta Dius yodi taukaitalasam tauwoyaidi hesau. Taudi haligigi-
labui ta tenem kabikabi ne se hepahepaisowa. 15 Na huya hesau yaluwa
yabayababana ye hededelau udiyedi ye wane, “Yesu kabina ya kata,
yo hinage Paulo kabina ya kata, na komiu meta kaiteyadi?” 16 Na
tamowai wa yaluwa yabayababana wa yona gigibwaliyena ye tolo ede
Siba natunao haligigi-labui wa ye luluidi na yodi bayao ye saedikwaidi
yo ye bibiheyababakaliliyedi, na numa wa unai se heloipesa ma kadi gai
yo ma taugaibudi. 17 Na wasa wa ye lau Dius yo Giliki tamowaidiyao
taumiya Epeso unai na se lapui, meta se matausikalikalili, yo Guiyau
Yesu se hededetausaei.
18 Taunuwabuihauhau wa gwaudi se tolo boda matadiyena na yodi
yababa se hededehemasalahadi. 19 Na hekadi kukula tauhepahep-
aisowadi kadi kukula bukadiyao se baheidima na boda wa matadiyena
se gabudi. Buka wa maisadiyao se tolegogoidi meta maisadi lakina ede

** **19:6:** Kalina udoi'udoi meta hinage gonowana ta bui ta wane kalina Yaluwa Tabuna ye moseidi. ** **19:6:** Yaubada yona nuwatu se hededehemasalahadi: Iya ede se hededepeloweta.

moni siluba 50,000.** 20 Teina doha yo Guiyau yona gigibwali unai iya
wasana ye laki ye lau yo ye bayao.

Paulo yona kadau hinelina

21 Ginauli saha se tubutubu ta mulidiyena Yaluwa Tabuna Paulo ye
hekata bena ye lau Masedoniya yo Akaiya, na kabo ye uyo Yelusalema.
Na ye wane, "Yaubada ye henuwa meta kabo hinage ya lau Loma." 22 Na
kabo tausaguina labui Timoti yo Elastasi ye hetamalidi se baguna se lau
Masedoniya, na iya sola ye miya huyakubwakubwa teha Eisiya unai.

Epeso unai boda se hetalagegagega

23 Na huyana ne unai pilipili lakilakina hesau ye tubu Epeso unai
Guiyau wasana debanaena. 24 *Pilipili wa tamowai hesau hesana Dim-
itiliyasi unai ye tubu.* Iya meta siluba paisowana ye ginaginauli, yo
hinage yona taupusapusa tamowaidiyao meta se bado. Epeso unai
meta Giliki yodi yaubada Atemisi yona Numa Tabuna. Na Dimitiliyasi
maiyana taupaisowa kadi paisowa ede silubaena numa gagigagilidi se
laulauginaulidi kadi kao doha Numa Tabuna wa, na se lokuneidi, meta
unai moni lakilakina se haihai.
25 Dimitiliyasi yona taupaisowa ye yogagogoidima, yo siluba tau-
paisowaina hekadi hinage, na ye wane, "Tatao, kabina kwa kata meta
teina yoda paisowa ta unai moni yo gogo lakilakidi ta haihaidi. 26 Na
Paulo kwa kita yo wasana kwa lapuiyako meta ye wane, 'Tamowai
nimadiyena yaubada se ginaulidi meta siya nige yaubada mamohoi.'
Unai bodalakilaki se nuwabui yo Paulo se hemuliwatani, yoda magai ta
Epeso unai, yo hinage teha Eisiya maudoina unai. 27 Na yona yababa
meta teha haiyona unai: Yoda nimapaisowa ta hesana namwanamwana
ta kabo ye gehe, yo yoda yaubada saesaena Atemisi yona Numa Tabuna
hekasisina tamowai kalidiyena kabo ye gehe, yo hinage Atemisi teha
Eisiya yo tanoubu maudoina se kaihelahui ta yona didiga kabo se
kitadobidobikaliliyei."
28 Hedehedede wa se lapui ede se koipilikalili na ma kalinalakilakidi
se heyoheyoga se wane, "Kita Epeso yoda yaubada Atemisi meta ye
saekalikalili!" 29 Nige bayaona na magai wa tamowaidi maudoidi
meta se hetalagegagegakalili. Boda wa Gaiyasi yo Alistakasi siya Mase-
doniya tamowaidiyao Paulo maidanao se laoma wa se kabihekahinidi
na se woyaidi se laedi konseti kabakaikewa numana unai. 30 Paulo
ye henuwa bena ye lau na boda wa matadiyena ye tolo na ye hede-
hededelau udiyedi, na tauhemuliwatani tamowaidiyao hekadiyo se
hededehekaiyawasi. 31 Yo hinage magai ne babadadiyao hekadi siya
Paulo kehanao wasa se hetamalilaei iya unai se kaibwada bena tabu ye
laulau konseti kabakaikewa unai. Ede Paulo nige ye lau.
32 Konseti kabakaikewa numana unai bodalakilaki wa meta se nuwap-
wanopwano. Hekadiyo se yogahisae se wane doha teina, yo hinage
tamowai hekadiyo ginauli hekadi hesabadi se yogayogahi, na boda wa
luwanaena tamowai se bado meta nige kabina se kata matawuwuna
saha to se laomagogoi. 33 Dius tamowaidiyao wa Alekisenda se hed-
edelau unai taba ye sae boda wa matadiyena ye tolo bena pilipili ta ye
hededehedudulai meta nige Dius kadi gilu hesau. Ye tolo na nimana ye
lausinidi na ye koiyedi bena taba boda wa se mwanou, na ye kaipate

** **19:19:** Moni siluba 50,000 lakina meta 5,000,000 Kina ye saedikwai.

bena ye hededelau udiyedi. 34 Na boda wa se kitalobai meta iya Dius
tamowaina hesau, ede se koipilikalili na mahanalohaloha unai se yo-
gayogahigogoi ma kalina lakilakidi se wane, “Atemisi ye saekalili!”**
35 Na kabo magai ne kadi tanuwaga lakilakina hesau boda wa ye
hededehekaiyawasidi na ye wane, “Epeso tamowaidiyao! Tanoubu
maudoina kabina se kata meta kita Epeso Atemisi yona Numa Tabuna
yo koitauna galewa ne unai ye bekudobima wa taukitahetetena ede.
36 Na saha kwa hetala'usei ta meta taba nige hesau ye uhalaei o ye
nuwapwanopwanoei. Unai tabu kwa modekalili teina saha kwa lapui ta
unai, yo tabu saha hesau yababana kwa ginaginauli. 37 Teina tamowai
ta kwa woyaidima inai ta meta nige Numa Tabuna unai saha hesau
se kaiwahali, yo siya yoda yaubada nige se hededeheyababa. 38 Ena
Dimitiliyasi yo yona taupusapusa tamowaidi se henuwa bena tamowai
hesau se hegilu, meta taba se laei tautoleheduduldai udiyedi, kabo se
hinelihekasa kaiteya yona dudulai. 39 Na ena ginauli hesau bena kwa
hedudulai, meta kwa lau magai tamowaidi yodi koigogo unai, na kabo
se toleheduduldai. 40 Yoda hetalagegagega ta debanaena ya matausikalili,
matawuwuna Loma kadi tanuwaga ena taba ye lapui meta kabo se haida
yo se hekamkamnada. Na ena taba se henamaiyeda kada mata wuwuna
saha, meta nige gonowana saha hesau ta hedede.” 41 Yona hedehededе
gehena wa unai boda wa ye hetamaligwaligwalidi.

20

Paulo ye lau Masedoniya yo Akaiya udiyedi taukawamamohoi wa ye hededehebayaodi, na ye uyo Tolowasi

1 Huyana hetalagegagega wa ye gehe kabo Paulo tauhemuliwatani
wa ye yogagogoidi na ye hededehebayaodi, na kabo ye laukaiyoniyedi
na ye dalahai ye lau Masedoniya. 2 Masedoniya tehana maudoina ye
tauhetakikili, na tausunuma tamowaidiyao wa ye hededehebayaodi, na
kabo ye kadau ye dobi teha Akaiya. 3 Temenai ye miya nawalai haiyona,
na kabo ye kabinonoha na bena ye gelu ye lau Siliya. Na ye lapui meta
Dius tamowaidiyao se koitalaliu bena kabo se unui, ede nuwana ye
hineli'uyoi bena ye yona ye uyo Masedoniya na ye lau Siliya. 4 Paulo
maiyana taukadau, siya ede teina: Sopatelo meta Pilusi natuna, iya
Beleya tamowaina; Alistakasi yo Sikandas Tesalonika tamowaidiyao;
Timoti; Gaiyasi Debi tamowaina; yo Tikikasi yo Tolopimasi siya teha
Eisiya tamowaidiyao. 5 *Se lulagema Pilipi na kabo Paulo kana hegelugelu
wa* se baguna se lau Tolowasi unai se nayanayaigai. 6 Na Paulo maidagu
meta sola Pilipi unai ka miya**, na Pwalawa Nige Yistina Henuwaisinina
mulinaena kabo ka gelu. Na mayadai haligigi ka kadauyei, kabo ka duna
Tolowasi unai kama kahao wa ka lobaidi, ede temenai ka miya mayadai
haligigi-labui.

Yutikasi boita unai ye tolo'uyo

** **19:34:** Atemisi ye saekalili! Yodi hedehededе mamohoina meta se yoga se wane, Kai Epeso yoda yaubada Atemisi meta iya ye bom ye saekalili! Kalina Giliki unai teina meta hedehededе kubwakubwana. Unai kalina Saliba unai bena hinage musamusana ye kubwa matawuwuna se yogayogahi. ** **20:6:** Ka miya: Luka ye kuli kai gonogonowana doha Apostolo 16:10 unai. Kaniyona ede Luka nige ye lau teha Akaiya, na huyana Paulo ma kana bodao se laoma Pilipi (lausoisoi 5 unai Paulo maiyanao taukadao wa hesadi ta hasilidi), kabo Luka ye hailobaidi na kabo maiyanao se dalahai se kadau.

7 Yoma miya Tolowasi unai mayadaina gehegehenana meta Sabati,**
na meimeilahina ne unai ka laomagogoi numa hesau unai bena Guiyau
yona kaikaigogo henuwaisinina ka hai. Na Paulo ye lauguguya ta-
mowai wa udiyedi, na ye hedehedede ye lau ee boniyai duwaduwalina,
matawuwuna mala ye tom kabo ye dahalai'uyo. 8 Yoma kabakoigogo
bilina meta numa wa heisina hehaiyonana unai, na lampa gwaudi se
gabudi na se kalakalasi. 9 Na bili wa windona unai hewali hesau ye
tutuli hesana ede Yutikasi. Paulo ye hedehedede ye lau ee hewali wa
matana ye kenokeno ede ye keno. Na ye kenomwaloi ede ye beku ye
dobi bwatano wa unai ye talu. Na se dobi se hai wa meta ye boitako.
10 Paulo ye pesa ye dobi ede ye gulidobi hewali wa unai na kewanaena
ye sapwali, na kabo ye hededelau tamowai wa udiyedi ye wane, “Tabu
kwa nuwadubu! Hewali ta ye silasilawa, nige ye boita.” 11 Na kabo
Paulo maidanao tamowai wa se mwalae se seuyo bili wa unai na Paulo
pwalawa ye hai ye kesi na maudoidi se kaikaigogo. Na ye hedehedede ye
lau ee mala ye tom kabo ye lautokiyeidi na ye laugabaedi. 12 Na hewali
wa ye namwanamwa, unai nuwadi se talu na se lau magai.

Epeso dubu babadadiyao Paulo ye laukaiyoniyedi

13 Tolowasi unai Paulo yona hineli ye ginauli meta ye bom ye yona
ye lau Asosi, na kai meta wagaena ka gelu ka baguna ka lau magai
wa unai iya ka nayai. 14 Asosi unai ye lobaigai ede ka usaei na ka
lau Mitilini. 15 Mayadai helabuina Mitilini unai ka gelu ka lau Kaiyosi
bwanabwanaluwana ka laugabaei, na mayadai hesauna unai meta
Samosi bwanabwanaluwana unai ka duna ka kaiyawasi. Na mayadai
hehasina unai Miletusi unai ka duna. 16 Paulo ye nuwatuhekasanono-
haiyako meta taba nige Epeso unai se duna, matawuwuna meta nige
ye henuwa mahana ye gabaei teha Eisiya ne unai, na ye henuwa bena
ye laumwamwayau ye lau Yelusalema na kabo Pentekosi mayadaina
henuwaisinina.
17 Miletusi unai Paulo wasa ye hetamalisaei Epeso, bena dubu
babadadiyao se dobima na maiyadi se hedehedede. 18 Se dobima Paulo
se hailobai na kabo ye hededelau udiyedi ye wane, “Huya bagubaguna
yogu lage teha Eisiya ta unai ye laoma ee teina mayadai ta unai meta
yogu paipaisowa maudoidi kabidi kwa katako. 19 Guiyau yona paisowa
ta ya ginauli ma nuwadobidobigu yo ma matasulugu. Na laukita ya
hekalodi meta Dius tamowaidiyao hekadi se koitalaliu bena se unuigau.
20 Yo hinage kabina kwa katako meta ma nuwabayaogu kabasaguigomiu
Guiyau wasana ta ya lauguguyaei boda matadiyena yo numa kesega
kesega udiyedi. 21 Huya maudoina ya hededelau Dius yo Giliki ta-
mowaidiyao udiyedi bena taba se nuwabui yo se patulau Yaubada unai
yo Guiyau Yesu Keliso se sunumaei.

22 Na Yaluwa Tabuna yona lauheliligau ta unai kabo ya lau Yelusalema,
na nige kabina ya kata menai kabo saha ye tubu kaliguyena. 23 Na yogu
kabalau magaidi lakilakidiyao maudoidi udiyedi meta Yaluwa Tabuna
ye hekatagauko kabo Yelusalema unai se tolegau numatutugudu unai
yo se hekamkamnagau. 24 Na iyamo yogu mauli meta nige ya modei,
na Guiyau Yesu paisowa ye haiyama ta taba ya hegehe. Na paisowana

** **20:7:** Sabati ta meta Dius yodi huyakaiyawasi mayadaina, iya ede yoda Satade.

ede meta Yaubada yona kabinamwa wasana namwanamwana hededehemasalahana tamowai maudoidi udiyedi.

25 Teina huya ta kabina ya kata meta taba nige kwa kita'uyoigau, na komiu ede tamowaidiyao Guiyau yona basileiya wasana ya lauguguyaeiyako kalimiuyena. 26 Teina unai ya hededelaowa maudoimiu kalimiuyena: Ena kaiteya ye boita na ye lau kaiwa kalakalasina unai, giluna meta yau nige kaliguwai, 27 matawuwuna yau nige ya matausi yo nige ya talutolo, na Yaubada yona nuwatu maudoidi meta ya hededehemasalahadiko kalimiuyena. 28 Unai kwa kitahetete'uyoigomiu yo hinage Yaubada yona mamoe yawoina** kwa kitahetetedi. Yaluwa Tabuna ye hetologomiu komiu tauwoyawoya, unai Yaubada yona ekalesiya bodadiyao kwa kitahetetedi, siya ede iya kwasinana unai ye hemaisadiko wa. 29 Kabina ya katakalili meta yau ya laugabaeigomiu ta mulina ne unai kabo taulauhekatalupolupo doha kedewa kaikaikalasidiyao se laoma luwamiuyena, na Yaubada yona mamoe yawoina kabo se hetatagwaligwalidi. 30 Yo hinage bodamiu ta unai kabo tamowai hekadi se tolosaema na hedehededelupolupo se ginaulidi bena Yaubada yona tamowai se woyahesuwaladi. 31 Unai bena matamiu se nega yo kwa kitanamwanamwakalili! Bena kwa nuwanuwatui meta bolimai haiyona udiyedi nige ya kaiyawasi na boniyai yo mayadai ya hededehasahasaigomiu ma matasulugu.

32 Unai ya tolegomiu Yaubada nimanaena. Yona kabinamwa wasana bena kwa nuwanuwatui. Wasa wa gonowana ye hebayaogomiu yo yona kainauya** ye mosehekawa kalimiuyena doha hinage ye mosei yona tamowai** maudoidi udiyedi.

33 Yau sola nige tamowai hesau yona moni o yona gogo gole o siluba, yo kana kaleko ya henuwa na ya haigaibui. 34 Komiu maudoimiu kabina kwa kata meta yau nimagu ta unai ya paisowa, na paisowa ya ginaulidi ta meta udiyedi yau yo kagu kahao ya saguigai. 35 Ginauli maudoidi ya ginaulidi ta udiyedi ya hekatagomiu meta bena kwa paisowabayao na deha tamowaidiyao kwa saguidi. Ginauli ta kwa ginaulidi na Guiyau Yesu yona hedehededе kwa nuwanuwatuidi, doha ye wane, ‘Ta kaikainauya meta laulau namwanamwana, na kabo kainauya ta haidi.’ ”**

36 Paulo ye hedehededegehe kabo maiyanao se tulibono na ye tapwalolo. 37 Ye tapwalologehe kabo se haitalagadoi yo se sumtai na se dou. 38 Saha ye henuwayababakaliliyeidi meta Paulo yona hedehededе ye wane, “Taba nige kwa kita'uyoigau.” Na kabo maiyanao se laulaugogoi se dobi waga.

21

1 Epeso yodi dubu babadadiyao wa ka laukaiyoniyedi na kabo ka gelu ka kuke ka dudulai ka lau Kosa bwanabwanaluwana unai. Mala ye tom kabo ka lau Lodosi na kabo ka lau Patala. 2 Menai waga

---

** **20:28:** Mamoe yawoina iya ede ekalesiya bodadiyao heyaheyasonina. ** **20:32:** Kainauya ta meta Yaubada yona hededehesunuma maudoidi yona tamowai udiyedi, doha mauli nige kana siga, Yaluwa Tabuna, yababa nuwatugabaedi, galewa, yo yona henamwa maudoina. ** **20:32:** Yaubada yona tamowai: Kalina Giliki unai hedehededena meta tamowai tabudiyao. (↑Guiyau yona tamowai). ** **20:35:** Yesu yona hedehededе ta kulibuina ye pilipili, matawuwuna kalina Giliki unai kaniyona hesau, na kalinadaena iya ede, Taukaikainauya kabo namwa ye lobai, na kabo kainauya tauhaina. Ewaneliya bukana hasi udiyedi Yesu yona hedehededе ta nige se kuli.

hesau ka lobai ye laulau Penisiya ede unai ka gelukawa na ka kuke
ka lau. 3 Saipulusi bwanabwanaluwana ka kitasaei teha seuseulimai
ne unai na ka laugabaei ka lau teha Siliya, na Taiya unai ka duna, iya
ede waga wa kana kai'usa gogodiyao kabahepesadi magaina. 4 Yesu
taumiyawatanina hekadi ka lobaidi ede menai maidamaiyao ka miya
mayadai haligigi-labui. Na Yaluwa Tabuna tamowai wa ye hekatadi ede
Paulo se kaibwadai bena tabu ye laulau Yelusalema.
5 Yoma miya mayadaina gehegehena wa unai tauhemuliwatani wa
ma mwanediyao yo natudiyao maidamaiyao ka dobi kabagelu wa gad-
owana unai ka lulage, ede nagali wa unai ka tulibono na ka tapwalolo.
6 Mulina ne unai ka laukaiyoni na kabo ka dobi waga wa unai ka gelu,
na siya se seuyo yodi magai.
7 Taiya ka laugabaei na ka lau Tolemaisi unai ka duna. Taukawa-
mamohoi menai taumiya wa ka hailobaidi na maidamaiyao ka miya
mayadai kesega. 8 Mala ye tom ede ka gelu'uyo ka lau Sisaliya.
Menai Pilipo taulaulauguguya** yona numaena ka miya. Iya meta
Yelusalema unai tamowai haligigi-labui se kaisunuwai'useidi wa kadi
kaha hesauna.** 9 Iya natunao sinesineo hasi nuwanuwasupudiyao.
Siya meta se hedehededepeloweta.
10 Mayadai hisa menai ka miya na yoma miya wa unai tamowai
hesau hesana Agabasi Yudeya unai ye dobima kalimaiyena, iya meta
peloweta hesau. 11 Iya kabo Paulo kana dagilolo ye hai na ye bom
kaena yo nimana ye pai'uyoidi na kabo ye wane, “Yaluwa Tabuna ye
hededelaoma ye wane, ‘Dius tamowaidiyao Yelusalema unai dagilolo
ta tanuwagana kabo se pai doha teina na se mosegabaei dagela ta-
mowaidiyao udiyedi.’ ” 12 Hedehededе wa ye hedede na ka lapui, unai
magai wa unai taukawamomohoi tamowaidiyao hekadi maidamaiyao
Paulo ka hededenuwahi tabu ye saesae Yelusalema. 13 Na Paulo ye
hededelaoma ye wane, “Saha douna kwa doudou ta? Yomi dou ta
unai yau nuwagu ta kwa hebasabasa, na ya nonohakaliliko bena se
paigau yo taba hinage Yelusalema unai se unuhemwaloigau Guiyau Yesu
debanaena.” 14 Na nige gonowamai ka nuwakoi na ka hededenuwahi,
unai ka wane, “Besi, na Guiyau yona nuwatu mo ta lauwatani.”
15 Yoma miya menai mayadaidi wa se gehe ede ka kabinonoha na
ka sae Yelusalema. 16 Tauhemuliwatani hekadi Sisaliya unai maid-
amaiyao ka sae, na se woyaigai ka lau Menasona yona numa unai
ka miyamiya. Iya meta Saipulusi bwanabwanaluwana tamowaina yo
hinage tauhemuliwatani bagubagunana hesau.

Paulo ye lage Yelusalema unai

17 Yoma huyalage Yelusalema unai taukawamamohoi maudoidi se
hailobaigai ma gwaugwauyaladi. 18 Mala ye tom kabo Paulo maidamai
ka lau Yamesi ka kaitaumanai, na dubu babadadiyao maudoidi meta
hinage se laomagogoi menai. 19 Paulo ye lautokiyeidi, na kabo yona
paisowa yo saha Yaubada ye ginaulidi dagela tamowaidiyao udiyedi wa
wasadi maudoidi ye hedededi dubu babadadiyao wa udiyedi.
20 Hedehededе wa se lapui ede se noko yo Yaubada se hedebasae.
Na se hededelau Paulo unai se wane, “Kama kaha! Ku kita, Dius

** **21:8:** Pilipo taulaulauguguya wasana ta hasili Apostolo 8:4-40 unai. ** **21:8:** Tamowai haligigi-labui se kaisunuwai'useidi wa wasadi ku hasili Apostolo 6:1-7 unai.

tamowaidiyao bodalakilaki se kawamamohoi Yesu wasana unai, na
maudoidi meta Mose yona laugagayo udiyedi se kitalaukalili yo se
miyawatanikaliliyedi. 21 Na wasalupolupo se lapui meta yom paisowa
wa unai Dius maudoidi dagela magaidiyao udiyedi taumiya ku hed-
edehekaiyawasidi tabu se kitalau Mose yona laugagayo unai, yo tabu
natudiyao loheloheyao se hepehepelitomedi, yo tabu Dius kada kulu-
tubu kabikabidi maudoidi se miyamiyawatanidi. 22 Taba kabim se kata
meta kowa ede inai, kabo saha ta ginauli? 23 Unai kai yoma nuwatu
ede teina: Tamowai hasi ede inai siya yodi kaigwala huyana wa se
gehe.** 24 Maidamwao kwa lau Numa Tabuna ne unai na lauhe'a'a
kabikabidi kwa ginaulidi. Na ginauli saha kabo se hepaisowadi ne
ku hemaisadi, na kabo kuludiyao wa se yaligabaedi. Teina unai kabo
tamowai maudoidi se kitago yo kabim se kata meta kowa hinage Dius
yoda laugagayo ta ku miyawatanidi na saha se lapuiyako wa meta
nige mamohoina. 25 Na dagela tamowaidiyao siya taukawamamohoi
yodi ka kulikuliko na ka hededelau udiyedi ka wane meta nige Mose
yona laugagayo maudoina bena se lauwatani, na laugagayo hisahisadi
mo: Ena kai se kaitalasamyedi koitau udiyedi tabu se kaikaidi, tabu
kwasina se numanuma, suisui gadona se sipwakiki na ye mwaloi tabu
se kaikai, yo hinage ganaganawali** tabu se miyamiyaidi." 26 Yodi
nuwatu wa Paulo ye kawanamwanamwaei, unai mala ye tom ede se
hetubu lauhe'a'a kabikabina se ginauli. Na kabo ye mwalaesae Numa
Tabuna wa unai na taukaitalasam wa udiyedi ye hededehemasalaha
meta mayadai saha unai kabo taudi hasi wa yodi lauhe'a'a mayadaidi
se gehe na yodi kaitalasam se baheidima na se gabudi.
27 Yodi lauhe'a'a mayadaidi haligigi-labui sola nige se gehe, na Dius
tamowaidiyao hekadiyo teha Eisiya unai se laoma. Siya Paulo Numa
Tabuna wa unai se kita ede boda se henuwasaedi na iya se kabihekahini.
28 Na se heyoheyoga kalina lakilakiyena se wane, "Isalaela tamowaidi
maudoimiu, kwa saguigai! Teina tamowai ta meta teha maudoina
udiyedi ye hededeheyaheyababada, yo tamowai maudoidi ye hededе-
hekaiyawasidi bena Dius yoda laugagayo tabu se miyawatanidi, yo
yoda Numa Tabuna ta ye hededeheyaheyababada. Yo hinage Giliki
tamowaidi ye woyaidima Numa Tabuna ta unai na teha tabuna ta ye
hebikikaliliyei!" 29 Matawuwuna huya hesau unai Epeso tamowaina
hesau hesana Tolopimasi, iya meta dagela tamowaina, maidana Paulo
se kitadi se taitaihilelabulabui. Unai se nuwatugaibu meta bena Paulo
tamowai ta ye woyahemwalaeyako Numa Tabuna ne unai.
30 Yelusalema tamowaidi maudoidi Paulo se kouyalayalakaliliyei.
Unai se laomagogoi Numa Tabuna wa unai na Paulo se tabehepesa, na
kabo Numa Tabuna yona polisi gana gududiyao wa se guduidi. 31 Paulo
se biteligwadagwadaei na se kaipate bena se koihemwaloi. Na wasa
wa ye lau Loma yodi tau'iyala kapinana** ye lapui meta Yelusalema

** **21:23:** Kaigwala wa hesana ede Nasilaiti kaigwalana, meta taukaigwala ye bom yona talam ye ginauli meta ye mose'uyoi Yaubada unai. Kaigwala huyana ye gehe kabo he'a'a kaitalasamna ye ginauli yo kuluna se yaligabae. Nasilaiti kaigwalana laugagayona Numela 6 unai ta lobai. Apostolo 18:18 unai Paulo hinage yona kaigwala hesau wasana ku hasili. ** **21:25:** Ganawali meta laulau labui ye sumagogoidi: Ena maitawasola ye lau nige mwanena unai, yo ena hewali yo hasala nige tawatawasoladi se kenokesega (↑Ganawali). ** **21:31:** Iyala kapinana kana paisowa hedehededena ku hasili GLOSSARY unai (↑Loma yodi tau'iyala).

unai hetalagegagega ye lakikalili. 32 Unai tau'iyala hekadiyo yo yodi
sentuliyo ye haidi na maidanao se heloigogoi se dobi tauhetalagegagega
bodadiyao wa udiyedi. Boda wa maudoidi tau'iyala tamowaidi ma kadi
tanuwaga se kitadi ede Paulo se kabigabaei.

33 Iyala kapinana wa Paulo ye hai na ye hededelau yona tau'iyala
tamowaidiyao wa udiyedi na seni labui udiyedi iya se pai. Na kabo boda
wa ye henamaiyedi ye wane, “Teina tamowai ta kaiteya, yo saha yaba-
bana ye ginauli?” 34 Boda wa luwadiyena tamowai hekadi ginauli hesau
se heyoheyogaei, na hekadi ginauli hesau se heyoheyogaei, na iyala
kapinana wa nige gonowana hedehededede mamohoina ye lapulobai,
matawuwuna ede hetalagegagega wa ye lakikalili. Unai ye hededelau
yona iyala tamowaidiyao udiyedi bena Paulo se laei yodi kabamiya
numana wa unai. 35 Se lage kaba'utu'utusae wa unai na boda wa
yodi kabi wa ye saekalili ede iyala tamowaidiyao wa Paulo se lausini
na se bahei se saei. 36 Tauhemuliwatanidi bodana maudoidi wa se
yogayogahilau ma kalina lakilakidi se wane, “Kwa koihemwaloi!”

37 Tau'iyala tamowaidiyao wa bena kabo Paulo se bahehemwalae
numa wa unai, na kalina Giliki unai ye wane, “Iyala kapinana,
gonowana taba saha hesau ya hedede kalimyena?” Na iyala kapinana
wa ye siliyata na ye hededelau unai ye wane, “Giliki kalinadi kabina
ku kata? 38 Kowa nuwana Aikupito tamowaina, e nige? Lahinaidi
iyala ku hetubu yo hinage taukaikaiunu tamowaidiyao badodi 4,000
ku woyahaidi kwa lau balabalaena kwa miya?” 39 Na Paulo ye hed-
edebui ye wane, “Yau meta Dius tamowaina, na yogu magai Tasusi
teha Silisiya unai meta tamowai maudoidi kabina se kata. Na taba
gonowana ya hedehededelau tamowai ta udiyedi?” 40 Iyala kapinana
wa Paulo yona nuwatu wa ye kawanamwanamwaei, unai Paulo se
hetolodobiyei kaba'utu'utusae wa unai, na nimanaena tamowai wa ye
koihekaiyawasidi, tabu se gegagega. Ede maudoidi wa se mwanou, na
kabo kalina Hebelu unai ye hedehededelau udiyedi.

22

1 Paulo ye wane, “Tamaguwao yo kagu kahao, kwa la-
pulapunamwanamwa na ginauli saha se tubu wa bena ya
hededehemasalahadi.” 2 Na boda wa se lapulapui meta Paulo kalina
Hebelu unai ye hedehededede ede se mwanou na se lapulapui. Na
Paulo ye wane, 3 “Yau meta Dius tamowaina, teha Silisiya magaina
hesau hesana Tasusi unai se labasigau, na Yelusalema unai ya
lakilaki. Kada kulutubu yodi laugagayo udiyedi Gamaliyela ye
hekatanamwanamwaegau. Huyana ne unai Yaubada yona paisowa
ya ginauli ma nuwakohihaigu gonogonowana doha komiu wau teina
mayadai ta. 4 Yesu Keliso tauhemuliwatanina ya hekamkamnadi yo ya
unuhemwaloidi. Tatao yo sinesineo ya paidi yo ya toledi numatutugudu
unai. 5 Taukaitalasam saesaena yo Dius babadadiyao bodadi meta
gonowana se hemamohoiyei, matawuwuna hinage leta se haidima na
ya baheidi ya lau kadi kahao Damaseko unai taumiya udiyedi, na ya
dalahai bena kabo menai tamowai ya paidi na ya laedima Yelusalema,
na ka toledi numatutugudu unai.

6 Ya laulau Damaseko ya hanahanawui mayamayadailakiyena, na
kabo galewa ne unai mala lakilakina ye sinadobima kaliguyena. 7 Meta

ya gulidobi bwatano ne unai, na kalina hesau ya lapui ye hedehededelaoma kaliguwai ye wane, ‘Saulo! Saulo! Idohagi to ku hekamkamnagau ta.’ 8 Na ya wane, ‘Kowa kaiteya, Guiyau?’ Na kabo kalina wa ye wane, ‘Yau Yesu Nasaleta tauna, yau ede ku hekamkamnagau ta.’ 9 Na kagu kahao maidaguwao wa mala wa dawayana se kita, na kaiteya maidagu ka hedehededе wa meta nige kalinana se lapui. 10 Na ya henamai ya wane, ‘Guiyau, saha kabo ya ginauli?’ Na Guiyau ye hededelaoma ye wane, ‘Ku tolo na ku lau Damaseko. Temenai kabo tamowai hesau kam paisowa ye hedede kabo saha ku ginaulidi.’ 11 Kagu kahao maidaguwao wa se kabinimaigau na se woyaigau ka lau Damaseko. Matawuwuna ede mala wa dawayana matagu wa ye heyababadi.

12 Damaseko unai tamowai hesau hesana Ananiya ye kitagau. Iya meta laugagayo taulauwataninamwanamwaena yo hinage Dius tamowaidiyao menai taumiya meta iya se kitahenamwa. 13 Na dedekagu wa unai ye tolo na ye wane, ‘Kagu kaha Saulo, matam ku helala!’ Na mahanana ne unai matagu wa se lala'uyo, na gonowana ya kaikewa'uyo na Ananiya ya kita. 14 Na kabo ye hededelaoma ye wane, ‘Kada kulutubu yodi Yaubada ye kaisunuwaigo bena yona nuwatu kabidi ku kata yo keda wa unai Dudulai Tamowaina** ku kita yo yona hedehededе kawana unai ku lapuidi. 15 Kowa kabo saha ku kitadi yo ku lapuidi wa tauhedededehemasalahadi teha maudoina tamowaidiyao udiyedi. 16 Unai saha ku nayanayai, ku lau ku babatiso na Yesu ku sunumaei na yom yababa ye deuligabaedi.’ 17 Na kabo ya uyo Yelusalema, na mayadai hesau ya lau Numa Tabuna unai ya tapwatapwalolo na Yaluwa Tabuna ye taukasinigau, 18 na tautau hesau ye hekitagau meta Guiyau ye hedehededelaoma kaliguwai ye wane, ‘Mwamwayau, Yelusalema ku laugabaei, matawuwuna ede yom hedehededehemasalahagau ta taba nige se kawamamohoiyedi.’ 19 Na ya wane, ‘Guiyau, tamowai ta kabigu se katakalili meta ya lau sunago maudoidi udiyedi na taukawamamohoiyego ya haidi ya sapidi yo ya toledi numatutuguduyena. 20 Yo hinage kabigu se kata meta huyana tauhedededehemasalahago Setepano se koihemwaloi meta yau maiyadi yo ya talam, na taukoihemwaloina wa kadi kwama ya kitakitahetetedi.’ 21 Na kabo Guiyau ye hededelaoma kaliguyena ye wane, ‘Nige! Yelusalema ku laugabaei, na kabo ya hetamaligo ku lau kedaloha dagela tamowaidiyao ne kalidiyena.’ ”

22 Boda wa se lapulau Paulo yona hedehededе wa unai ye laoma ee ye wane bena Guiyau iya ye hetamali dagela tamowaidiyao udiyedi. Hedehededе wa se lapui ede se kouyalayalakalili na se yogahilakilaki sae se wane, “Teina tamowai ta nige gonowana taba ye maumauli! Kwa laehesuwala na kwa koihemwaloi!”

23 Na boda wa Paulo se yogayogahiyei yo kadi luwuluwu se haigabaedi na nagali se kabigagaloidi na se hesulusaedi. 24 Kabo iyala kapinana wa ye hedede bena Paulo se woyahemwalae numa wa unai na se sapi yo se henamaiyei kana mata saha to boda wa ma kouyalayaladi na se yogayogahiyei. 25 Paulo se paihekahinilaei duu hesau unai bena kabo se sapi, na ye hededelau sentuliyo temenai tautotolo wa unai ye wane, “Ku nuwatui ye dudulai meta Loma yona laugagayo logulogunaena taumiya tamowaina hesau, ena nige kana mata hesau kwa lobai, na kabo kwa sapigaibui?” 26 Sentuliyo wa Paulo yona hedehededе wa ye

** **22:14:** Dudulai Tamowaina ne, iya ede Yesu.

lapui ede ye lau kana tanuwaga wa unai ye hededelau ye wane, “Saha
kabo ku ginauli? Teina tamowai ta meta iya Loma yona laugagayo
logulogunaena taumiya tamowaina hesau.” 27 Iyala kapinana wa ye lau
Paulo ye henamaiyei ye wane, “Mamohoi kowa Loma yona laugagayo
logulogunaena taumiya hesau?” Na Paulo ye talam ye wane, “Aa, iya
ede.” 28 Iyala kapinana wa ye wane, “Yau meta moni lakilakina ya tole
Loma taukitahetetena tamowaidiyao udiyedi na kabo se talamyeigau
ya hemala Loma yona laugagayo logulogunaena taumiya tamowaina
hesau.” Na Paulo ye wane, “Yau meta sinagu yo tamagu Loma yona
kitahetete yo yona laugagayo logulogunaena se miya na unai se labasi-
gau.” 29 Ede tamowai bena kabo Paulo se pidili yo se henahenamaiyei
wa se sigisuwala. Na iyala kapinana wa ye siliyata yo ye matausikalili,
matawuwuna ede Loma yona laugagayo logulogunaena taumiya ta-
mowaina hesau ye senigaibui.
30 Mala ye tom kabo iyala kapinana wa bena Paulo kana mata mamo-
hoina ye loyanei, idohagi to Dius tamowaidiyao se hegilu. Unai ye
hedede nimana mainadi se yailigabaedi, na kabo ye hedede Dius yodi
taukaitalasam tauwoyaidi yo Sunedeli tamowaidiyao maudoidi se lao-
magogoi na kabo Paulo se woyaiyama matadiyena ye tolo.

23

1 Paulo ye kitadudulailau Sunedeli bodadi udiyedi na ye wane, “Kagu
kahao, ya nuwatui yogu miya yo yogu paisowa ta Yaubada matanaena
ye dudulai yo ye namwa, ye laoma ee teina mayadai ta unai.” 2 Yona
hedehedede wa unai ede taukaitalasam saesaena Ananiya ye hededelau
kana kahao Paulo dedekanaena tautotolo wa udiyedi ede kawana wa
nimadiyena se koigudugudui. 3 Paulo ye hededelau Ananiya unai ye
wane, “Kowa meta taukailupolupo mamohoi, unai Yaubada kabo ye
hekamkamnago. Yom kabatuli me unai ku tuli na Mose yona lauga-
gayo unai bena ku tolehedudulaigau, na kowa meta laugagayo ta ku
utusikaliliyei matawuwuna ede ku hedede na kam kahao kawagu ta
se koigudugudui.” 4 Na Paulo dedekanaena tautotolo wa se hededelau
unai se wane, “Idohagi to Yaubada yona taukaitalasam saesaena ku
dilamatai?” 5 Kabo Paulo ye hededelau udiyedi ye wane, “Kagu kahao,
nige kabina ya kata meta iya taukaitalasam saesaena. Doha kulikuli
tabuna unai ye wane, ‘Tabu tauwoyawoya tamowaina hesau ku hedede-
heyaheyababa.’ ” *(Esodo
22:28)*
6 Na Paulo ye nuwatulobai meta Dius babadadiyao bodadi wa unai
meta hekadi Sadusiya yo hekadi Paliseya. Unai ye hededelakilaki ye
wane, “Kagu kahao, yau tamagu meta Paliseya tamowaina, na yau
hinage Paliseya tamowaina hesau. Na yau kwa helauhetalagau ta
matawuwuna ede yogu sunuma yo yogu kawamamohoi meta tauboi-
boita kabo se tolo'uyo.” 7 Yona hedehedede wa unai ede haikawayagala
ye tubu Paliseya yo Sadusiya bodadi wa udiyedi, ede boda wa se hekoil-
abuiyei. 8 Kaniyona ede Sadusiya bodadi se wane, taba nige tauboiboita
se tolo'uyo, nige anelu, yo hinage nige yaluyaluwa. Na siya Paliseya
bodadi meta se wane tauboiboita kabo se tolo'uyo, yo hinage anelu yo
yaluyaluwa meta mamohoi.
9 Na haikawayagalalakilaki ye tubu na laugagayo taulauhekataena
hekadi siya Paliseya se tolo na se hededebayao se wane, “Tamowai ta

unai nige yababa hesau ka lobai. Taba yaluwa yo anelu hesau Yaubada
yona nuwatuyena ye hededelau tamowai ta unai tabu ta haihaikawaya-
gala unai." 10 Haikawayagala wa ye lakikalili na Paulo se tabetabei'usei,
ede iyala kapinana wa ye matausikalili madai Paulo se tabehemwaloi.
Unai ede ye hededelau yona tau'iyala tamowaidiyao wa udiyedi na se
dobi Paulo se gilihai se laei yodi kabamiya numana wa unai.
11 Boniyaina wa unai, kenosuwaiyena Paulo Guiyau ye kita dedekana
wa unai ye totolo na ye hedehededelau unai ye wane, "Paulo, tabu ku
matausi, na ku nuwabayao! Yelusalema unai ku hededehemasalaha-
gauko, na gonogonowana doha kabo hinage Loma unai ku hededehe-
masalahagau."

Dius tamowaidiyao hekadi se koitalaliu bena Paulo se unuhemwaloi

12 Mala ye tom kabo Dius tamowaidiyao hekadi se laomagogoi na
se koitalaliuwadawadam na se hededekaigwala se wane, "Taba nige
kai ta kai yo waila ta numa kana sigana ee Paulo ta koihemwaloi."
13 Badodiyao ede tatao-labui-se-mate (40) ye dikwai. 14 Maudoidi se
lau taukaitalasam tauwoyaidi yo Dius babadadiyao udiyedi na se wane,
"Ka kaigwalako meta taba nige kai ka kai yo waila ka numa, kana
siga ee Paulo ka koihemwaloi. 15 Unai komiu yo Sunedeli maudoina
maidamiyao kwa lau iyala kapinana kwa lupoi na kabo Paulo ye leyawa
bena kabo kana mata kwa wasenamwanamwaei. Na kai kabo keda ne
unai ka nayai na yona laoma ne unai kabo ka koihemwaloi."
16 Yodi koitalaliu wa Paulo louna natuna ye lapui ede ye lau tau'iyala
yodi kabamiya numana wa unai na yona bada wa yona ye hedehedede.
17 Ede Paulo sentuliyo hesau ye yoganeiyama na ye hededelau unai ye
wane, "Teina hewali ta nuwatu hesau iya unai. Ku woyalaei iyala kap-
inana unai, na hewali ta kabo yona nuwatu ye hededehemasalaha na
ye lapui." 18 Se lau ede sentuliyo wa ye hededelau kana tanuwaga unai
ye wane, "Paulo, iya numatutugudu unai taumiya wa, ye hededelaoma
ede hewali ta ya woyaiyama bena nuwatu hesau ye hededehemasalaha
kalimwai." 19 Iyala kapinana wa hewali wa nimana ye kabi na ye woy-
ahesuwala na ye henamaiyei ye wane, "Nuwatu saha bena ku hedede
kaliguwai?" 20 Hewali wa ye wane, "Dius tamowaidiyao se koitalaliuko
meta kabo se lupoigo na bena Paulo kabo ku hetamalidobiyei Sunedeli
unai bena kana mata se wasenamwanamwaei. 21 Yodi nuwatu ta meta
nige mamohoina, matawuwuna ede tamowai badodi tatao-labui-se-
mate yo hekadi hinage se nonohako yo se hededekaigwalako meta taba
nige se kaikai yo waila se numa kana siga Paulo se koihemwaloi. Siya
meta se nonohako, na se nayanaya mo kalimyena bena ku talamyei."
22 Iyala kapinana wa ye hededelau hewali wa unai ye wane, "Tabu
tamowai hesau unai ku hededelau meta yodi nuwatu ta ku hededeyako
kaliguyena!" Na kabo hewali wa ye hetamali ye lau.
23 Na kabo sentuliyo labui ye yoganeidima na ye wane, "Tau'iyala
tamowaidiyao badodi 200 kwa haidi, yo hinage hosi taugeluidi badodi
70, yo taukabiwamali badodi 200, se kabinonoha na boniyai 9 kiloki
kabo kwa dalahai kwa lau Sisaliya. 24 Paulo yona kabagelu hosidi kwa
kabinonohaidi na unai kabo kwa laei gabana Peliki** unai. Na Paulo

** **23:24:** Gabana Peliki meta teha Yudeya ye kitakitahetetedi. Yona kabamiya magaina meta Sisaliya.

kwa kitahetetenamwanamwaei.” 25 Na kabo gabana Peliki yona leta ye
kuli ye wane,

26 “Yau Kolodiyasi Lisiyasi, ya kulikulilaowa kowa Peliki kalimwai:
Yauwedolakilaki yogu wasawasa.
27 Teina tamowai ta meta Dius tamowaidiyao se hai na bena se
koihemwaloi, na yau yo yogu iyala tamowaidiyao ka dobi ede ka
gilihai, matawuwuna ede hedehededena ya lapui meta iya Loma
yona laugagayo logulogunaena taumiya tamowaina hesau. 28 Na
ya henuwa bena kabina ya kata yababa saha ye ginauli to bena se
koihemwaloi ne, unai ka laei Sunedeli unai na kana mata ka wasenei.
29 Ya lobai meta Dius yodi laugagayo debanaena tamowai ta se hai,
na nige kana mata hesau ya lobai unai taba se koihemwaloi o se
tole numatutuguduyena. 30 Na hedehededе ya lapui meta tamowai
ta se koitalaliuyei bena kabo se koihemwaloi, unai ede ya hetamal-
imwamwayauyei ye laowa kalimwai, yo ya hedede meta tauhegiluna
tamowaidiyao bena hinage se laowa na kadi mata saha se hededehe-
masalahadi kalimwai. *Yauwedo yo kaiyoni.*”

31 Unai tau'iyala tamowaidiyao meta iyala kapinana wa yona hede-
hedede wa se lauwatani na boniyaina ne unai Paulo maiyadi se lau ee
magai hesau hesana Antipatilisi** unai se lage. 32 Mala ye tom kabo
hosi taugeluidi wa maiyadi Paulo se lau Sisaliya na hekadi wa se uyo
Yelusalema. 33 Se lage Sisaliya unai ede leta wa yo Paulo se moselaedi
gabana Peliki unai. 34 Leta wa ye hasili na Paulo ye henamaiyei ye wane,
“Kowa kaiteya teha unai ku laoma?” Na Paulo ye wane, “Yau teha Silisiya
tamowaina.” 35 Na ye hededelau Paulo unai ye wane, “Tauhegilugo
se laoma kabo kowa yo siya kwa lauhetala na ya lapulapui.” Kabo ye
hedede Paulo se laei Heloda numa ye ginauli wa unai** se tole na se
kitahetetenamwanamwaei.

24

Paulo yo tauhegiluna wa Peliki matanaena se lauhetala

1 Mayadai haligigi mulidiyena kabo taukaitalasam saesaena Ananiya
yo Dius babadadiyao hekadi yo yodi tauhedehededesonoga tamowaina
Tetalusi maiyadi se dobi Sisaliya gabana Peliki unai, na Paulo kaba-
hegiluna hedehedededi maudoidi se hedehedededi. 2 Yodi koigogo
wa unai Paulo se yoganeiyama na kabo Tetalusi kana mata wa ye
hedededi ye wane, “Yauwedolakilaki Peliki! Yom woyawoya sibasibadi
ta udiyedi meta miyadaudaumwali yo namwanamwa ka lobaidi yoma
magai maudoina ta unai. 3 Yom hineli namwanamwadiyao ta udiyedi
kowa hekasisim ye lakikalili, unai ka lautokikaliliyeigo. 4 Nige ka
henuwa bena ka hemodekaliliyeigo, na taba mahana kubwakubwana
mo unai ku lapulaoma yoma hedehededе ta unai. 5 Teina tamowai
ta ka lobai meta iya Dius tamowaidiyao teha maudoidi udiyedi yodi
miya tauhepilipilina yo kadi hetalagegagega taukabihaina, yo hinage

** **23:31:** Antipatilisi unai meta Loma yodi tau'iyala yodi numa hesau. ** **23:35:** Numa wa meta beyabeyana wasawasa Heloda Lakilakina ye hetolo yona kabamiya. Yona boita mulina ne unai kabo natunao wa numa wa nige unai se miya, ede Loma yodi tauwoyawoya se hepahepaisowa huyana se babawa Sisaliya unai.

Nasaleta tamowaina hesau tauhemuliwatanina bodana tauwoyaina
hesau ede iya. 6-7 Yo hinage dagela tamowaidi ye woyahemwalaedi
Dius yodi Yaubada kabataba'ohuina numana unai, ede Numa Tabuna
wa ye hebiki. Unai iya ka hai.** 8 Taba iya ku henamaiyei kabo
yoma kabahegiluna hedehedededi maudoidi ye hededehemasalahadi
kalimwai."
9 Kabakoigogo wa unai Dius tamowaidiyao maudoidi se talam na se
hededegogoi se wane, "Teina hedehedede maudoidi ta meta mamo-
hoidi."
10 Unai gabana wa nimanaena Paulo ye koihai ede ye tolo na ye
hedehedede ye wane, "Yauwedolakilaki Peliki! Kabina ya kata meta
bolimai lohaloha teha Yudeya tamowaidiyao yodi lauhetala kowa taula-
puhekasadi yo tautoleheduduladi. Unai ma nuwabayaogu ya bom yogu
ya tolo na ya hedehedede. 11 Lahinaidi ya sae Yelusalema na yogu
nuwatu bena Numa Tabuna unai ya taba'ohu Yaubada unai. Yogu
huyalage mayadaina meta gonowana ku hemamohoiyei. Mayadaina
ne unai ye laoma teina meta mayadai saudoudoi-labui (12) mo ta
laugabaedi. 12 Tauhegilugau ta nige sola se kitagau Numa Tabuna
unai tamowai hesau maidagu ka haikawayagala, yo sunago udiyedi o
magai lakilakina maudoina ne unai nige boda kadi hetalagegagega ya
ginauli. 13 Yodi kabahegilugau hedehedededi maudoidi ta meta nige
yodi kabahemamohoiyedi. 14 Na ginauli kesega se hedede wa meta
mamohoi: Kama kulutubu yodi Yaubada yogu taba'ohuina unai meta
Yesu tauhemuliwatanina yodi kabikabi yo yodi laulau ya hemuhemuli-
watanidi. Kabikabi yo laulau ta se hedede meta nige se dudulai. Na yau
meta hinage Dius yoma laugagayo yo Peloweta yodi kulikuli maudoidi
ya kawamamohoiyedi. 15 Yaubada ya sunumaei yo ya kawamamo-
hoikaliliyei meta tamowai dudulaidi yo tamowai yabayababadi kabo
boita unai ye hetolo'uyoidi, doha hinage teina tamowaidi ta Yaubada
se sunumaei yo se kawamamohoiyei. 16 Unai ya kaipate bena yogu
nuwanuwatu yo yogu miyamiya ya miyahedudulaidi Yaubada yo ta-
mowai matadiyena.
17 Bolimai hisa yogu miyasuwala mulidi ne unai ya uyoma meta
kainauya yo moni ya baheidima Yelusalema bena deha tamowaidiyao
ya saguidi yo hinage yogu kaitalasam ya ginauli Yaubada unai. 18 Na
huyana tauhegilugau ta se kitagau Numa Tabuna unai meta lauhe'a'a
kabikabina ya ginaulidiko. Na menai nige boda hesau maiyaguwao, yo
nige tamowai hesau maidagu ka haikawayagala o ka hetalagegagega.
19 Na Dius tamowaidiyao teha Eisiya unai taulaoma siya menai tauk-
itagau ede. Na siya inai taba se toloma, na ena saha hesau unai se
hegilugau kabo se hededehemasalaha kalimyena. 20 O taba tamowai ta
ku henamaiyedi, huyana Sunedeli unai se helauhetalagau meta yababa
saha se lobai kaliguyena. 21 Na nuwana ginauli kesega mo ta debanaena
se hegilugau meta matadiyena ya tolo na ma kalina lakilakigu ya wane,
'Tauboiboita kabo boita unai se tolo'uyo, unai ede kwa helauhetalagau
ta!' "

** **24:6-7:** Kulikuli beyabeyadi maudoidi kalina Giliki unai se kulikulidi meta nige udiyedi lausoisoi 7, na mulidi wa unai hisahisadi mo lausoisoi 7 yo 8 tupwana se kuli, iya ede teina: "Unai ka hai bena ka helauhetala, 7 na iyala kapinana Lisiyasi ye laoma ede kalimaiyena tamowai ta ye hai na ye hetamali dobiyeiyama kalimwai. 8 Na tauhegiluna hinage ye hededelau udiyedi bena se dobima."

22 Na Peliki Yesu tauhemuliwatanina yodi kawamamohoi kabina ye
katanamwanamwa. Kabo koigogo wa ye hekaiyawasi na ye wane,
“Huyana Lisiyasi iyala kapinana ye lagema kabo yom lauhetala te ya
hineli'uyoi.” 23 Ye hededelau sentuliyo hesau unai ye wane, “Paulo ku
lae na kwa kitahetetenamwanamwaei, na gonowana ye sae yo ye dobi
numa kalona ne unai, yo hinage kana kahao kabo se laoma se kita na ena
ginauli saha udiyedi ye deha kabo unai se sagui.”

24 Mayadai hisa mulidiyena Peliki ma mwanena Dulusila – iya Dius
waihiuna hesau – se laoma se lage Heloda yona kabamiya numana wa
unai. Na kalina se hetamalilaei na Paulo se woyaiyama na Yesu Keliso
kawamamohoiyena yodi ye hedehedede. 25 Na Paulo ye hedehedede
meta yoda miyamiya bena se dudulai Yaubada matanaena, yo tabu
gadosisi yababadiyao yo nuwatu yabayababadiyao ta hemuhemuli-
watanidi, yo ye hededehemasalaha meta lauhetala lakilakina sola kabo
ye laoma. Peliki hedehedede wa ye lapuidi meta ye siliyata yo ye
matausikalili, unai ye wane, “Paulo, nabada, na ku lau. Na ena solasola
hesau ya lobai kabo ya hedede ku uyoma.” 26 Peliki yona nuwatu meta
Paulo kabo monilakilaki ye mosei na ye yailigabaei, unai huya mau-
doina Peliki ye hedede bena Paulo ye laoma na maiyana se hedehedede.

27 Bolimai labui mulidiyena Peliki teha Yudeya yodi gabana wa meta
Posiyas Pesitasi unai se helauhedamai. Na Peliki ye henuwa bena Dius
tamowaidiyao nuwadiyao ye henamwadi, ede numatutugudu wa unai
Paulo ye laugabaei.

25

Paulo yo Dius babadadiyao Pesitasi unai se lauhetala

1 Pesitasi iya teha Yudeya yodi gabana hauhauna ye lage Sisaliya
unai yona paisowa ye hetubu, na mayadai haiyona mulidiyena kabo
ye sae Yelusalema. 2 Na temenai taukaitalasam tauwoyaidi yo Dius
babadadiyao se laomagogoi na Paulo yodi kabahegiluna hedehedededi
se hededegabaedi Pesitasi unai, 3 yo hinage Pesitasi se kaibwadai
bena taba Paulo Sisaliya unai se seuyoi Yelusalema. Na yodi nuwatu
meta Paulo yodi saeyamana ne unai kabo kedaena se nayai na se
koihemwaloi. 4 Na Pesitasi ye hededelau udiyedi ye wane, “Paulo meta
Sisaliya unai numatutuguduyena se tole, na nige bayaona kabo ya
dobi'uyo menai. 5 Taba yomi tamowai lakilakidiyao hekadi se laoma
maidaguwao ka dobi menai kabo Paulo yomi kabahegiluna hedehed-
edediyao udiyedi se hedehedede, na kabo ya lapuhekasa Paulo saha ye
ginaulipwanoli o nige.”

6 Yona miya Yelusalema unai meta nuwana mayadai haligigi-haiyona
o saudoudoi se gehe kabo ye dobi'uyo Sisaliya. Na mala ye tom kabo
ye yogagogoidima kabalauhetala numana wa unai, na kabo ye hedede
Paulo se woyaiyama. 7 Se woyahemasalahayama, na Dius tamowaidiyao
Yelusalema unai taudobima wa Paulo se tolohetakikili na yodi kaba-
hegiluna hedehedededi yabayababadi maudoidi wa se hedededi. Na
iyamo yodi hedehedede maudoidi wa nige kabahemamohoiyedi.

8 Kabo Paulo ye bom ye hededehemasalaha'uyoi na ye wane, “Yau
meta nige Dius yodi laugagayo ya utusi yo nige Numa Tabuna lauga-
gayona hesau ya utusi, yo Loma yodi laugagayo nige hesau ya utusi**.”
9 Pesitasi ye henuwa bena Dius tamowaidiyao ye henuwanamwadi
ede Paulo ye henamaiyei ye wane, “Gonowana ku sae Yelusalema?
Na ya saewa kabo lauhegilu hedehedededi maudoidi ta hesabadi kwa
lauhetala kaliguwai.” 10 Na Paulo ye wane, “Ya totolo ta meta Sisa yona
kabahelahelauhetala logulogunaena, unai ye namwa mo taba unai ku
tolehedudulaigau. Na kabigu ku katakalili meta yau nige saha hesau
yababana ya ginauli o Dius yodi laugagayo hesau ya utusi. 11 Ena
laugagayo hesau ya utusi na unai taba ya boita meta gonowana, yau
nige boita ya laukwatakwataei. Na ena lauhegilu maudoidi kaliguyena
ta nige hesau mamohoina meta nige gonowana kowa o tamowai hesau
ye moselaegau Dius ta udiyedi. Na ya henuwa taba ya lau Sisa ye
helauhetalagau.”
12 Pesitasi yo yona tamowai lakilakidiyao wa maidanao se hedehed-
edegogoi, na se hedede ye gehe kabo ye hededelau Paulo unai ye wane,
“Kowa ku henuwa Sisa ye helauhetalago. Gonowana! Kabo ku lau Sisa
unai.”

Wasawasa Agilipa ye laoma Pesitasi ye kaitaumanai

13 Mayadai hisa mulidiyena kabo wasawasa Agilipa ma louna Benisi
se dobi Sisaliya bena Pesitasi se kaitaumanai, matawuwuna iya gabana
hauhauna. 14 Mayadai hisa maidadi se miya, kabo Pesitasi Paulo
wasana ye hededehemasalaha wasawasa Agilipa unai ye wane, “Pe-
liki tamowai hesau numatutugudu ne unai ye tole na ye laugabaei
kaliguwai. 15 Huyana ya sae Yelusalema meta taukaitalasam tauwoyaidi
yo Dius babadadiyao yodi lauhegilu hedehededediyao se hedededi, yo
se hededelaoma kaliguwai bena taba Paulo ya hekilaino. 16 Na ya hed-
edelau udiyedi ya wane, ‘Teina nige Loma yodi laugagayo kabikabina.’
Na ya hedede bena tabu tamowai hesau ta mosegabaei na se hekilaino-
gaibui, na bena tauhegiluna maidanao se lauhetalabaguna. 17 Huyana
maidaguwao ka dobima inai ka lage yodi lauhetala wa hesabana, meta
nige mahana ya gabaei, na mala ye tom ede ya yogagogoidima kaba-
helauhetala numana wa unai, ya hedede Paulo se woyaiyama na ya
helauhetaladi. 18 Huyana tauhegiluna wa se hedehedede, meta yogu
nuwatu kabo laugagayo hesau utusina hedehededena unai se hedehed-
ede, na iyamo nige. 19 Na kadi mata ede siya Dius se bom yodi sunuma
kabikabidi yo laugagayodi udiyedi se hedehedede, yo hinage tamowai
hesau hesana Yesu iya ye boitako, na Paulo ye hedede meta iya ye
silasilawa. 20 Yodi hedehedede wa unai meta nige saha hesau gonowana
ya nuwatulobai. Unai Paulo ya henamaiyei ya wane, ‘Taba gonowana
ku sae Yelusalema na temenai lauhegilu ta udiyedi se helauhetalago?’
21 Na Paulo ye hededelaoma ye wane, ‘Yau kabo ya lau Sisa unai ye
helauhetalagau!’ Unai ya hedede Paulo ka tole numatutuguduyena, na
muliyena kabo ya hetamalilaei Sisa unai.” 22 Na Agilipa ye hededelau
Pesitasi unai ye wane, “Ya henuwa taba tamowai ta yona hedehedede
ya lapuidi.” Ede Pesitasi ye wane, “Ye namwa, malaitom kabo Paulo
kalinana ku lapui.”

** **25:8:** Loma yodi laugagayo nige hesau ya utusi: Nuwanuwatu ta Luka yona kulikulina wa meta ye wane, nige yababa saha hesau ya ginauli Sisa unai.

Paulo wasawasa Agilipa unai ye lauhetala

23 Malaitom kabo Agilipa yo Benisi kadi leli se didigakalili se likwa
yo yodi wasawasa hekihekinoidi se bahedi na se laoma boda yodi
kabahekohekoikesega numana unai, na tau'iyala kadi tanuwaga laki-
lakidiyao yo magai wa babadadiyao maiyadiyao. Se tuli, na kabo Pesi-
tasi ye hedede Paulo se woyaiyama. 24 Na kabo ye hedede ye wane, “Wa-
sawasa saesaena Agilipa yo boda maudoimiu inai maidamaiyao ta, teina
tamowai ta kwa kita! Yelusalema yo Sisaliya unai Dius tamowaidiyao
se kaibwada kaliguyena se wane, ‘Teina tamowai ta ye namwa mo tabu
ye maumauli.’ 25 Na ya nuwatulobai meta teina tamowai ta unai nige
yababa hesau ye ginauli na debanaena bena taba se hekilaino na ye
mwaloi. Na ye hededelaoma meta taba ya hetamalilaei Sisa unai. Ede ya
hineli kabo ya hetamalilaei Loma. 26 Na nige kabina ya kata saha kabo ya
kuli ye lau yoda wasawasa saesaena Sisa unai na yona ya hedehedede,
matawuwuna ede nige kabahegiluna hedehededena mamohoina hesau
ya lobai. Unai ya laeyama boda maudoimiu yo kowa wasawasa Agilipa
kalimiuwai, bena kana mata mamohoina kwa wasenei na kwa lobai,
kabo gonowana ya kulikulilau Sisa unai, na yona ya hedehedede. 27 Ya
nuwatui meta nige ye dudulai bena tamowai hesau nige kana mata
mamohoina ya lobai na taba ya hetamaligaibuilaei Sisa unai bena ye
helauhetala.”

26

1 Na kabo Agilipa ye hededelau Paulo unai ye wane, “Gonowana kabo
ku tolo na ku bom ku hededehemasalaha'uyoigo.” Ede Paulo nimana
ye lausini na ye koihekaiyawasidi na kabo ye hetubu ye hedehedede
2 ye wane, “Wasawasa Agilipa! Nuwagu ye namwa yo ya gwauyala,
matawuwuna ya tolo matamyena na ya hededehemasalaha'uyoigau
na Dius yodi lauhegilu hedehededediyao maudoidi ta udiyedi ya hed-
ede. 3 Matawuwuna kabina ya kata meta kowa Dius kadi kulutubu
kabikabidiyao yo Dius yodi laulauhetala kabidi ku katakalili. Unai ya
kaibwadaigo bena ku lapulapuinamwanamwa kaliguyena.

4 Dius tamowaidiyao maudoidi ma gagiligu unai yogu miyamiya yo
yogu laulau maudoidi kabidi se katakalili, yogu magaiyena yo hinage
Yelusalema unai. 5 Huyalohaloha kabigu se katakalili, na ena se
henuwa kabo se hededehemasalahagau meta yau Paliseya tamowaina
hesau, unai huya maudoina Dius yodi laugagayo yo yodi kabikabi ya
ginauliwatanikaliliyedi. 6 Na se helauhetalagau ta matawuwuna ede
yogu kawamamohoi Yaubada yona hededehesunuma kada kulutubu
udiyedi wa ye hemamohoiyei. 7 Iya ede hededehesunuma Isalaela bo-
gana saudoudoi-labui se nayanayai bena ye laoma, na huya maudoina,
mayadai yo boniyai, Yaubada se kaihelahui ma nuwakohihaidi. Yogu
wasawasa, teina hededehesunuma ta kawamamohoiyena debanaena
Dius tamowaidiyao se hegilugau ta. 8 Idohagi to kwa nuwapwanopwano
na nige kwa kawamamohoi meta Yaubada tauboiboita ye hetolo'uyoidi?

9 Yau hinage beyabeyana yogu nuwatu meta ye namwa mo ya
kaikaipate Yesu Nasaleta tamowaina yona nuwatu ya hekaiyawasi.
10 Iya ede saha ya ginauli Yelusalema unai. Taukaitalasam tauwoy-
aidi yodi gigibwaliyena Yesu taukawamamohoiyena ya toledi numatu-
tuguduyena, na ena yodi hineli se ginauli bena se koihemwaloidi, kabo
yau hinage ya talam. 11 Huya badobado ya lau sunago udiyedi Yesu

taukawamamohoiyena ya hekilainodi yo ya lauhelilidi taba Yesu se
hededeyababai. Na ya kouyalayalakalili, ede ya lau magai hekadiyo
udiyedi Yesu taukawamamohoiyena ya hekamkamnadi.
12 Mayadai hesau taukaitalasam tauwoyaidi yodi gigibwali se leyama
na se hetamaligau ya lau Damaseko. 13 Yogu wasawasa, maya-
mayadailakiyena keda wa unai mala hesau galewa ne unai ye sinado-
bima ma kagu kahao kalimaiyena. Mala wa ya kita meta ye dawayakalili
na kabo mahana dawayana. 14 Mala wa dawayana unai maudoimai
ka gulidobi bwatano wa unai, na kalina hesau ya lapui galewa ne unai
kalina Alamaikiyena ye hedehedededobima kaliguwai ye wane, ‘Saulo,
Saulo idohagi to ku hekamkamnagau ta? Nige gonowana yogu nuwatu
ta ku laukwatakwataei.’
15 Na ya henamai ya wane, ‘Kowa kaiteya, Guiyau?’ Na kalina wa ye
hededelaoma ye wane, ‘Yau Yesu ku hekamkamnagau ta. 16 Ku tolo! Ya
taumasalaha kalimwai ta bena ya kaisunuwaiyego yo ku hemala yogu
taupaisowa yo tauwasaduwai, teina saha ku kita ta yo hinage muliyena
ginauli hekadi kabo ya hekitago na ku wasaduwaiyedi. 17 Ku lau yom
tamowai yo dagela tamowaidiyao udiyedi ku wasaduwai. Na ena se
hewaiunugo, yau kabo ya gilihaigo. 18 Ya henuwa taba ku hededelau
udiyedi na se kitalobai, na masigili se laugabae se lau mala unai, yo
Satani yona gigibwali sunumadi se hekaiyawasidi na se nuwabui se
lau Yaubada unai. Na yodi sunuma debanaena kabo yodi yababa ya
nuwatugabaedi yo ya tolelaedi yogu tamowai udiyedi.’
19 Unai, wasawasa Agilipa, yau nige ya kawayagala, na saha Yaubada
ye hekitagau wa ya ginauliwatani. 20 Bagubaguna ya lauguguya
Damaseko tamowaidiyao udiyedi, na kabo ya lau Yelusalema yo Yudeya
tehana maudoina, yo hinage dagela tamowaidiyao udiyedi ya lau-
guguya, bena se nuwabui na se laoma Yaubada unai, na yodi kabik-
abi yo yodi miyamiya unai se hemamohoiyei meta se nuwabuiko.
21 Yogu lauguguya ta debanaena Dius tamowaidiyao se kabihekahinigau
Numa Tabuna bakubakuna unai, na bena se koihemwaloigau. 22 Na
Yaubada ye kitahetetegau na ya maumauli ye laoma ee teina mayadai
ta. Unai ya tolo matamiuyena na Yesu wasana ya lauguguyaei boda
maudoimiu kalimiuwai. Nige saha hesau wasana ya lauguguyaei na
Peloweta yo Mose saha se hededenonohaiyako wa, 23 meta Keliso kabo
se hekamkamna yo ye boita, na kabo iya tamowai bagubagunana boita
unai ye tolo'uyo, na iya kabo mala ye hemasalaha Dius yo dagela
tamowaidiyao udiyedi.”
24 Yona hedehededе wa unai Pesitasi ma kalina lakilakina Paulo ye
yogahigudugudui na ye wane, “Paulo, ku yauyaule! Yom sonoga me se
heyauyaulego.” 25 Na Paulo ye wane, “Wasawasa Pesitasi, yau nige ya
yauyaule yo nige ya hedehededegaibu. Na saha ya hedededi ta meta
mamohoidi yo gonowana ta nuwatulobaidi. 26 Ginauli maudoidiyao ta
wasawasa Agilipa kabidi ye katako, unai gonowana ya hedehededelau
unai. Kabina ya kata ginauli maudoidiyao ta ye nuwatulobaidiko,
matawuwuna ginauli maudoidi ta nige se tubu wadawadamyena.
27 Wasawasa Agilipa, peloweta yodi hedehededе ku kawamamohoiyedi?
Kabina ya kata meta ku kawamamohoiyedi.” 28 Na Agilipa ye hededelau
Paulo unai ye wane, “Ku nuwatui bena huyakubwakubwa ta unai ku
henuwabuigau na ya hemala Kilistiyani tamowaina hesau?” 29 Ede

Paulo ye wane, “Nuwana kabo ya guguya ne ye kubwa o ye loha, temeta
unai nige ya mode. Na ya tapwalolo yo ya kaibwada mo Yaubada unai
kowa yo boda maudoimiu taulapulapui teina mayadai ta, bena kwa
nuwabui yo kwa hemala doha yau, na tabu se paigomiu doha teina
nimagu ma paipaidi ta.” 30 Kabo wasawasa Agilipa, gabana Pesitasi,
Benisi, yo tamowai hekadi maiyadiyao se tutuli wa se tolo ede se pesa.
31 Kabahekohekoikesega numana wa se pesagabaei na se bom yodi se
hedehedede se wane, “Teina tamowai ta nige saha hesau yababana ye
ginauli na debanaena bena se koihemwaloi o se tole numatutugudu
unai.”
32 Na Agilipa ye hededelau Pesitasi unai ye wane, “Teina tamowai ta
gonowana ku yailihai, na iyamo ye kaibwadako bena ye lau Sisa unai ye
lauhetala.”

27

Paulo ye kadau ye lau Loma

1 Yoma lau Italiya nuwatudi maudoidi Pesitasi ye hineli hedudulaidi
ye gehe, kabo Paulo yo taulauhetala tamowaidiyao hekadi ye mose-
hekawalaedi sentuliyo hesana Diuliyasi unai, kabo ye kitahetetedi.
Diuliyasi meta tau'iyala bodana hesau hesana Sisa yona tau'iyala kadi
tanuwaga hesau. 2 Ka dobi gadowa na temenai Adalamitiyam yodi waga
hesau ka lobai. Waga wa bena kabo ye gelu ye lau teha Eisiya, na
magaidiyao udiyedi bena ye lauhepehepesa, ede unai ka gelu. Alistakasi
Masedoniya tamowaina, teha Tesalonika unai ye laoma, iya maidamai
ka gelu ka lau. 3 Mala ye tom meta Sidona unai ka duna, na Diuliyasi
Paulo ye katekamkamnaei ede ye talamyei na ye pesa kehanao ye
kaitaumanaidi, na ginauli saha udiyedi ye deha meta kabo unai iya se
sagui. 4 Menai ka gelu'uyo na yaumai wa ka taumatai ede Saipulusi
bwanabwanaluwana woyona unai ka lau. 5 Silisiya yo Pampiliya gab-
wadi unai ka heulisikawasi na ka lau ede teha Lisiya magaina hesau
hesana Maila unai ka duna. 6 Menai iyala taubagunaena tamowaina
wa Alesandiliya yodi waga hesau ye lobai bena kabo ye lau Italiya,
ede ye hedede na unai ka gelukawasi. 7 Na yaumai yona towapilipili
debanaena mayadai lohaloha ka kadauyedi. Mulidiyena kabo ka lage
Nidasi, na dedekanaena ka heulisi ka lau. Yaumai wa ka taumatai,
unai nige gonowana yoma kedakulu wa ka lauwatani, ede ka dobi
Kiliti bwanabwanaluwana hesabana, na isutetena hesana Salamona
unai ka giuli na bwanabwanaluwa wa woyonaena ka heulisihadihadidi.
8 Na woyona heulisina wa ye yababakalili unai ka kaipate ka lau ee
bwanabwanaluwa wa magaina lakilakina hesana Laseya ka laugabaei
na dedekanaena kalotauna hesana Gadowa Namwanamwana unai ka
duna. 9 Na yoma kadau wa unai meta mayadai ka gabaedi se badokalili,
ede yoma kadau huyana ye hetubu ye yababa ye lau. Matawuwuna
gwagwama yo wowoli huyana ye hanauma.** 10 Unai Paulo ye hed-
edelau waga wa taugeluina maudoidi wa udiyedi ye wane, “Tatao, ya
nuwatui meta yoda kadau ta kabo ye pilipili yo ye yababakalili, kabo

** **27:9:** Gwagwama yo wowoli huyana ye hanauma: Kalina Giliki unai se kuli Dius yodi kaihudi mayadaina ye lauko. Na Dius yodi kaihudi mayadaina meta Sepetemba o Okotoba unai, na yodi kabakadau tehana ne unai Sepetemba duwaduwalina unai wowoli huyana yo huyagwagwama ye hetubu. Na kabo Nowemba duwaduwalina unai kadau maudoidi se hekaiyawasidi ye lau ee Pebuwali.

unai waga yo gogo maudoidi ta gabaedi yo hinage tamowai hekadi kabo
se mwaloi." 11 Iyamo sentuliyo wa nige ye lapulau Paulo unai, na ye
kitalau waga tauheyaisiyena yo waga tanuwagana yodi hedehedede
wa udiyedi. 12 Na huyagwagwama unai Gadowa Namwanamwana
kabamiyana nige ye namwakalili. Unai waga wa taugeluina maudoidi
wa se henuwa bena taba ka gelu'uyo ka dobi Peniki na menai ka miya
kana sigana wowoli yo huyagwagwama ta se gehe. Matawuwuna ede
Kiliti unai Peniki meta gadowana ye namwa yo huyagwagwama yo
wowoli gadowana ede, na gadowa ta meta ye sanalau teha yalugumini
yo teha bulumgai mo udiyedi.

Wowoli se hekalo

13 Na kabo yawana ye sibobo ede waga taupaisowaina wa yodi
nuwatu meta gonowana se dobi Peniki. Unai lowo se tabeisini na
bena ka heulisihadihadidi ka dobi. 14 Nige bayaona kabo yaumai
bayabayaona hesau hesana wediliya** bwanabwanaluwa wa unai ye
towadikwama. 15 Na waga wa wolewolena ye konai ede nige gonowana
yaumai wa ka taumatai, unai ka boboyogabai. 16 Ka dobi Kauda bwan-
abwanaluwana hesabana na woyona musamusana wa unai ka kaipate
bena kabahekohekoitu wagana ka tabeisiniyama waga wa unai ka tole-
namwanamwaei. 17 Se paihekahini ye gehe kabo waga taupaisowaina
maina lakilakidiyao se haidi na waga wa sadaina** udiyedi se paidi na
waga wa se momosihebayao. Se matausikalili matawuwuna ede nige
se henuwa teha Sailini** tahalina hesana Sitisi unai se heduna, ede
wolewole hesau mainaena se pai na se gabadobiyei gabwa wa unai na
bena waga wa ye tabetabenuwahi.

18 Yaumai yo bagodu wa se kotakesegaidi na waga wa ye ini'inipuluhi
ye lau ee mala ye tom, unai waga wa kana kai'usa hekana se hesuluhe-
esadi. 19 Mayadai hehaiyonana unai ede se hetubu waga wa gogona
hekadi se haidi na se hesuluhepesadi. 20 Wowoli wa ye kotakesegai na ka
kulolo huyalohalohakalili nige sola mahana o kipwala ka kitadi yo nige
yoma kabalau kabina ka kata, unai maudoimai nuwamai se basabasa na
ka nuwatui meta taba nige sagu ka lobai.

21 Mayadai hisa se lau na waga wa unai taugelu maudoimai nige hesau
ye kaikai, unai Paulo ye tolo na ye hedede ye wane, "Lahinaidi taba
yogu hedehedede wa kwa lapuwatani na Kiliti bwanabwanaluwana
unai sola ta miyamiya na nige ta kukegabaei, meta teina pilipili ta
taba nige ta hekalo, yo gogo taba nige ta gabaedi. 22 Na nuwamiu
ya hededehebayaodi meta maudoida kabo ta namwanamwa na waga
gaibu mo kabo ta gabaei. 23 Matawuwuna ede yogu Yaubada, iya
kagu tanuwaga yo yau iya ya kaihelahui, boniyai wa unai iya yona
anelu ye taumasalaha dedekaguyena 24 na ye wane, 'Paulo, tabu ku
matausi. Kabo Sisa matanaena ku tolo yo ye helauhetalago. Yo hinage
Yaubada yona kabinamwa yo yona gadosisiyena ye hededehesunuma
meta maidamwao taukadau maudoidi waga me unai taba nige se
mwaloi.' 25 Unai ya hededelaowa nuwamiu se bayao matawuwuna ede
Yaubada ya sunumaei na saha ye hedededi wa meta kabo se tubu yo se

** **27:14:** Wediliya: Kalina Giliki unai yaumai wa hesana ede Eulakilon, na teha bwauli ye lau teha kaluwabu (north-east) unai ye towadikwama. ** **27:17:** Waga sadaina kaniyona ede waga dedekadiyao labui. ** **27:17:** Teha Sailini: Yoda huyaena teha Sailini ede Libiya tupwana teha kaluwabu unai.

mamohoi. 26 Na iyamo bwanabwanaluwa hesau unai kabo ta heduna na
ye koisinida.”

Waga se heduna

27 Boniyai hesaudoudoi-hasina unai meta sola Adiliya gabwana wa
unai ka kulokulolo'usi. Na boniyai duwaduwalina wa unai meta waga
unai taupaisowa wa se nuwatui meta bena tano ka hanahanawuiyako.
28 Unai kabanowonowoi ledina se hai na se heyoli, na gabwa wa lohana
se liyei na se lobai meta gabwa lohana ede kala 20.** Ka kulokulolo
nige bayaona na hinage gabwa wa se liyetonogi'uyoi meta lohana ede
kala 15.** 29 Nowonowoi wa ka kitadi meta ka hanahanaukaliliko, na
ka matausi meta kabo ye koisinigai dakwadakwaena. Ede lowo hasi
se gabaedi waga yiuna wa unai, na waga wa ye tabetabehekahini. Na
maudoidi se tapwalolo yodi yaubada udiyedi meta taba idohagi na
mala ye tom'mwamwayau. 30 Na waga wa unai taupaisowa maudoidi
se koitalaliu na bena se wasabu. Unai kabahekohekoitu wagana wa
se hedalolodobiyei gabwa wa unai. Na yodi helupodi bena kabo se
sae waga isuna wa unai lowo hekadi se gabaedi. 31 Na Paulo ye
hededelau sentuliyo yo tau'iyala tamowaidiyao wa udiyedi ye wane,
“Ena tamowai ta waga ta se wasabugabaei, taba nige ta namwanamwa.”
32 Unai tau'iyala tamowaidiyao wa kabahekohekoitu wagana mainana
se boli'utusidi na ye kulolobasi.

33 Mala ye hetubu ye uyali ye laoma, ede Paulo ye hededelau waga
wa taugeluina maudoidi wa udiyedi meta taba se kaikai, na ye wane,
“Mayadai saudoudoi-hasi se laoko udiyedi meta kwa matausikalili, unai
nige kai hesau kwa kai. 34 Na teina maudoimiu ta meta taba nige
hesau kulum maiyawana kesega ye taukwadalele. Unai ya hededebayao
kalimiuyena bena taba kwa kaikainamwanamwa to kabo kwa mau-
mauli.” 35 Yona hedehedede ta mulinaena kabo pwalawa ye hai na
maudoidi matadiyena ye tapwalolo yo Yaubada ye lautokiyei, na kabo
pwalawa wa ye kihi na ye kai. 36 Unai kabo maudoidiyao wa nuwadi
se talu yo se bayao na se kaikai. 37 Waga wa unai taugelu maudoimai
meta badomai ede 276. 38 Ka kaikai ee ye gehe kabo waga kana usa'usa
witi baikidi wa se hesuluhepesadi gabwa wa unai, bena waga wa ye
kahaisae.

39 Mala ye tom na waga unai taupaisowa magai nige se hekaolobai, na
kalotau hesau naganagalina se kita. Unai yodi hekasa se ginauli meta
bena ka sae unai ka hetatadunaduna. 40 Ede lowo ma mainadiyao se
boligabaedi yo hinage heyaisi kabapaihekahinidi mainadiyao se yaili-
gabaedi. Na kabo wolewole waga isuna wa unai se kukei na ka boboyo
ka sae nagali wa hesabana. 41 Ka sae ede waga wa ye heduna nituli
hesau unai, na isuna wa ye talakahi tahali wa unai na nige gonowana
ye sigi, na bagodu se guligulisae waga wa unai ye lau ee waga yiuna wa
ye koigwaligwali.

42 Tau'iyala tamowaidiyao se koitalaliu bena taulauhetala
tamowaidiyao wa se koihemwaloidi na tabu se tubasae na se
wasawasabugabaedi. 43 Na sentuliyo wa ye henuwa bena Paulo ye
sagui, ede yodi koitalaliu wa ye hekaiyawasi, na ye hededelau taugelu
maudoidiyao wa udiyedi ye wane, “Kaiteyadi gonowana kabo se tuba,

** **27:28:** Kala 20 meta 37 metres o 120 feet. ** **27:28:** Kala 15 meta 27 metres o 90 feet.

meta se kamposi na se tubabaguna se sae magai.” 44 Na kadi kahao
hekadi meta waga ye koigwaligwali wa molumoluna tehadiyao se haidi
na udiyedi se tuba se sae. Na maudoimai ka tubasae magai wa unai ma
namwanamwamai.

28

Paulo yona miya Malita unai

1 Ka sae, na magai wa tamowaidiyao yomai se hedehedede meta
bwanabwanaluwa wa hesana ede Malita. 2 Bwanabwanaluwa wa ta-
mowaidiyao yodi laulau se namwakalili kalimaiyena. Kaiwa se yuhi na
se yoganeigai ka lau ka kaimwaiga, matawuwuna ede nabu ye talu yo
gwagwama huyana. 3 Ka kaikaimwaiga, na Paulo ye lau kaikaiwa ye
bahema bena ye gabudi. Na kaiwa kalakalasina wa gigibwalina unai
mwata hesau kaikaikalasina ye nenepesa ede Paulo nimana ye kalasi
na unai ye kabakabasi. 4 Magai wa tamowaidiyao mwata wa se kita
Paulo nimana wa unai ye kabakabasi, unai se wane, “Teina tamowai
ta meta iya taukaikaiunu! Yodi yoli wa unai nige ye mwaloi, na iyamo
yoda yaubada Tautolehedudulai nige ye henuwa bena ye maumauli.”
5 Na Paulo nimana wa ye hekwade ede mwata wa ye koihebekudobiyei
kaiwa kalakalasina wa unai, na kamnana ye lapui meta tauna wa nige
se kamkamna. 6 Na tamowai wa yodi nuwanuwatu kabo Paulo tauna
se loloni yo ye guli na ye mwaloi, na iyamo se naya huyalohaloha na se
kita meta nige saha hesau ye tubu kalinawai. Unai yodi nuwatu wa se
bui'uyoi na se hedede meta iya yaubada hesau.

7 Yoma kabakaimwaiga wa dedekana wa unai meta bwan-
abwanaluwa tamowaidiyao kadi tanuwaga lakilakina hesana
Pabiliusi yona tano. Ye yogaisinigai yona numaena ka miya na
mayadai haiyona ye kitahetetenamwanamwakaliliyegai. 8 Na
Pabiliusi tamana ye kasiyebwa na ye kenokeno yodi numa wa unai.
Kana kasiyebwa meta taugwagwama yo bogalau. Paulo ye sae
numakalo wa unai na taubada wa yona ye tapwalolo, na nimana
ye tolesaedi taubada wa unai ede ye namwanamwa. 9 Taubada wa
ye henamwanamwa ede taukasiyebwa maudoidi bwanabwanaluwa
wa unai se laedima, na Yaubada yona gigibwaliyena Paulo tamowai
maudoidi wa ye henamwanamwadi. 10 Unai tamowai maudoidi wa se
hekasisikaliliyegai yo se kaikainauyaigai. Na huyana kabo bena waga
hesau unai ka gelu, ede yoma kabinonoha wa unai kadau gogodiyao
udiyedi se saguigai.

Paulo ye lau ye lage Loma

11 Huyagwagwama wowolina wa debanaena Alesandiliya yodi waga
hesau bwanabwanaluwa wa unai ye miyahekila. Waga wa isuna unai
Giliki yodi yaubada labui Kasta yo Polakisi tautaudi se pusaei na se
tolehepatu.

Ka miya nawalai haiyona, na wowoli huyana wa ye gehe ede waga wa
unai ka gelu na ka hetubu ka kadau ka lau Loma. 12 Silakusi unai ka
duna na menai ka miya mayadai haiyona. 13 Menai ka gelu'uyo ka sae
Legiumu unai ka duna. Mala ye tom na yawana ye towa, ede ka gelu'uyo,
na mayadai hesauna unai ka lage Puteyoli. 14 Temenai Yesu taukawa-
mamohoiyena tamowaidiyao hekadi ka lobaidi, ede se yogaisinigai na
menai ka miya mayadai haligigi-labui, mulidiyena kabo ka sae Loma.

15 Loma unai Yesu taukawamamohoiyena yoma sae wasana se lapui,
ede se dobima Apiusi Yona Kabalokulokune yo Kabakaiyawasi Numana
Haiyona magaidi udiyedi se launayanayaigai. Paulo tamowai ta ye
kitadi meta nuwana ye bayao na tapwaloloyena Yaubada ye lautokiyei.
16 Loma unai ka lage ede iyala kapinana wa Paulo ye talamgabaei ye lau
ye bom yona kabamiya, na tau'iyala tamowaina hesau ye laoma Paulo
ye kitahetete.

Paulo yona miya Loma unai

17 Mayadai haiyona mulidiyena Paulo Dius babadadiyao Loma unai
taumiya ye yogagogoidima na ye hededelau udiyedi ye wane, “Ke-
haguwao, nige saha yababana hesau ya ginauli yoda tamowai yo
kada kulutubu kabikabidi yo miyamiyadiyao udiyedi, na iyamo Dius
babadadiyao Yelusalema unai se haigaibuigau na se moselaegau
Loma yodi laugagayo taukitahetetena tamowaidiyao udiyedi. 18 Se
henamaiyegau meta nige kagu mata hesau yababana se lobai bena kabo
unai se unuhemwaloigau, ede lauhetala wa unai bena se yailigabaeigau.
19 Na Dius babadadiyao wa nige se henuwa bena lauhetala unai se
yailigabaeigau. Ede ya kaibwada taba bena ya laoma Loma, na Sisa
kabo ye helauhetalagau. Na yogu laoma ta unai meta nige bena helegu
Dius tamowaidiyao ya hegiludi. 20 Teina nuwatu ta debanaena ede ya
hedede kwa laomagogoi, na ya hedehedede kalimiuyena ta. Seni ta unai
se paigau, matawuwuna ede kita Isalaela yoda sunuma saha kabo ye
tubu huya matadaena.”

21 Unai Dius babadadiyao se hededelau Paulo unai se wane, “Nige
sola leta hesau Yudeya unai se hetamaliyama na unai wasam ka hasili,
o tamowai hesau metai ye laoma na wasam yababana hesau ye hed-
ede kalimaiyena. 22 Na ka henuwa bena taba ka laomagogoi na yom
nuwatu saha ku hededehemasalahadi na ka lapuidi, matawuwuna ede
teha maudoina tamowaidiyao meta kada boda ta unai yom tapwalolo
kabikabina ta se hedehededeheyaheyababa.”

23 Unai yodi laomagogoi mayadaina se godu, ede bodalakilaki se laoma
Paulo yona kabamiya wa unai na ye lauhekataedi, malatomtom yena ye
hetubu ye lau ee meimeilahi. Yaubada yona basileiya hedehededena ye
hededehemasalaha, na Mose yona laugagayo yo peloweta yodi kulikuli
udiyedi ye hekitadi meta Yesu Yaubada yona kaisunuwa tamowaina
ede. 24 Yona hedehedede wa udiyedi meta tamowai wa hekadiyao yodi
talam se ginauli, na hekadiyo nige se kawamamohoi. 25 Unai ede se
bom se haihaikawayagala'uyoidi. Na bena kabo se dahalaigwaligwali
se lau yodi magai, unai Paulo yona hedehedede gehegehedi ye hedededi
kalidiyena ye wane, “Yaluwa Tabuna saha peloweta Aisaiya ye hekata
na ye hededegabaedi kami kulutubu udiyedi meta se laoma se mamohoi.
26 Doha Yaubada ye hededelau Aisaiya unai ye wane,
‘Ku lau tamowai ta udiyedi na ku hedede ku wane,
“Yogu hedehedede kabo kwa lapulapuidi,
na taba nige kwa lapulobaidi.
Yogu kabikabi kwa kitadi,
na taba nige kwa kitalobaidi.”
27 Matawuwuna tamowai ta nuwadiyao meta se kwailolokalili,
beyadi se kolakola,
yo matadi se gibu.

Na taba matadi se lala, kabo se kitalobai,
yo taba beyadi se malapai, kabo hedehedede se lapulobaidi,
yo taba nuwadi se masalaha, kabo se nuwatulobai,
iyamo nigele.
Unai nige gonowana se nuwabui na ya henamwanamwadi.' *(Aisaiya 6:9-10)*
28-29 Unai ede ya henuwa bena kabina kwa kata meta Yaubada yona kabihemauli ye ginauliyako yo wasana ye laoko dagela tamowaidiyao udiyedi. Na siya kabo se lapulau Yaubada yona kabihemauli hedehede-dena ta unai."**
30 Paulo yona numa** wa unai ye miya bolimai labui. Na kaiteyadi se laoma bena iya se kita meta ye yogaisinidi, 31 na ma nuwabayaona Yaubada yona basileiya wasana ye lauguguyaei yo Guiyau Yesu Keliso wasana ye lauhekataei udiyedi. Na yona paisowa wa unai meta nige tamowai hesau ye gudugudui.

** **28:28-29:** Kulikuli hekadiyo lausoisoi 29 se kuli doha teina: Paulo yona hedehedede wa ye gehe ede Dius tamowaidiyao se pesa na se bom se haihaikawayagala'uyoidi. Tausonoga lausoisoi ta nige se lobai buka beyabeyadiyao udiyedi, unai nige ka kuli buka ta unai. ** **28:30:** Paulo yona numa Loma unai ye miyai na nawalai kesega kesega ye hemahemaisa. Dimdim unai se kuli rented house.

Paulo yona leta bagubagunana ekalesiya Kolinito unai taumiya udiyedi

Buka ta hededehemasalahana

Teina ta Paulo yona leta ye kuli ekalesiya Kolinito magaina lakilakina unai taumiya udiyedi, na yona huyakulina bolimaina 54 o 55 AD.

Paulo yona kadau helabuina unai ye lau ee Kolinito magaina lakilakina unai, iya ede teha Akaiya** unai. Kolinito unai Paulo ye miya bolimai kesega yo tupwana, Eipulu 50 ye lau ee Sepetemba 51 AD. Yona paisowa Kolinito unai wasana ta hasili Apostolo yodi paisowa bukana unai (Apostolo 18:1-16).

Paulo yona huyaena Kolinito meta magai lakilakina. Tamowai se bado yodi kabapaisowa numadi, doha taukune, taupusapusa, taukabinuma, pawati hesana kopa unai sosipen yo ketele tauginaulidi, yo paisowa hekadi kadi kao udoi'udoi tauginaulidi hinage. Kolinito unai hinage koitau udoi'udoi yodi kabataba'ohu numadi, yo hinage unai ganawali ye lakikalili.

Paulo yona kadau hehaiyonana unai ye lau Epeso magaina unai ye miya na bolimai haiyona unai ye paisowa (Apostolo 19:1-40). Epeso unai Paulo yona leta bagubagunana ye kulilae Kolinito udiyedi, na leta wa nige kalidaena (1 Kolinito 5:9 wasana ku hasili). Na yoda 1 Kolinito meta Paulo yona leta helabuina kalidiyena.

Tenem huyana ne unai ekalesiya Kolinito unai meta sola nige se bayao yodi sunuma miyamiyana unai, kaniyona ede luwadiyena se bado siya lahinaidi se nuwabui. Yodi mauli beyabeyadi laulaudi hekadi sola se ginaginaulidi, se haihaikawayagala yo se hinehineli yo sunuma nuwanuwatuna hekadiyo udiyedi nige se nuwamasalahakalili.

Paulo yona huyamiya Epeso unai Kolinito unai dubu tamowaidi hekadiyo se laoma na Paulo se hekata meta pilipili sahasahadi se tubu ekalesiya bodana Kolinito unai taumiya luwadiyena (1 Kolinito 1:11, 5:1). Na Paulo yona hededebui ta lobai 1 Kolinito unai. Pilipilidiyao ede teina:

(1) Dubu se hinehineli (1 Kolinito 1:10—4:21).
(2) Ganawali laulaudi se tubu dubu tamowaidiyao luwadiyena (5:1-13).
(3) Yodi helauhetala se ginaulidi nige Guiyau taukawamamohoidi yodi kabahelauhetala udiyedi (6:1-11)
(4) Tatao hekadiyo se laulau sinesineo taudiyao se lokunedi moni hesabana udiyedi (6:12-20).
(5) Tapwalolo unai sinesineo hekadiyo yodi kulusuma kalekona se haigabaeidi (11:2-16).
(6) Guiyau yona kaikaigogoi gehegehena henuwaisinina se heyababa (11:17-34).
(7) Tamowai hekadiyo se hedede bena tauboiboita taba nige se tolo'uyo (15:1-58).

Hinage ekalesiya hekadi Kolinito unai leta se hetamali ye lau Paulo unai na yodi henamai hekadi se henamailau Paulo unai (7:1), siya ede,

(8) Idohagi bena tawasola kabikabina (7:1-40)

** :: Akaiya meta yoda huya unai iya Giliki basileiyana tupwana.

(9) Nige taukawamamohoi tamowaidiyao kai se kaitalasamyei yodi koitau udiyedi meta ekalesiya gonowana se kaidi (8:1—11:1)
(10) Kainauya Yaluwa Tabuna ye leyama ne, idohagi bena yodi kabikabidi (12:1—14:40)
(11) Idohagi bena monitole se ginauli (16:1)

Unai ede Paulo yodi leta ta ye kuli.

Buka ta tupwana lakilakidi

- Paulo yona lautoki yo tapwalolo (*1 Kolinito 1:1-9*)
- Tabu se hinehineli na bena se miyagogoi (*1:10—4:21*)
- Laulaubiki yo lauhetala yo tawasola hedehedededi (*5:1—7:40*)
- Yaubada bena se hekasisiyei yo se hedebasaei na tabu se taba'ohu koitau udiyedi (*8:1—11:1*)
- Tapwalolo kabikabidi (*11:2—14:40*)
- Tauboita yodi tolo'uyo lauhekatana (*15:1-58*)
- Monitole taudeha hesabadi (*16:1-4*)
- Paulo yona kadau koitalaliudi (*16:5-12*)
- Hededehesibasiba saesaedi yo lautoki (*16:13-24*)

1 Yau Paulo, Yaubada yona nuwatuyena ye yoganeigau ya hemala Yesu
Keliso yona apostolo, yo hinage kada kaha Sostenisi, iya ye saguigau na
leta ta ka kuli.
2 Leta ta ye laowa Yaubada tausunumaena bodana Kolinito unai tau-
miya kalimiuyena. Yesu Keliso unai kwa sunuma ede Yaubada ye tole-
hesuwalagomiu na ye yoganeigomiu kwa hemala yona tamowai, maid-
amiyao tausunuma maudoidi teha maudoina udiyedi. Se tapwalolo
yoda Guiyau Yesu Keliso hesanaena, iya ede siya yo kita maudoida yoda
Guiyau.
3 Tamada Yaubada yo yoda Guiyau Yesu Keliso taba yodi kabinamwa
yo yodi nuwadaumwali se toledi kalimiuyena.

Paulo yona lautoki

4 Huya maudoina komiu debamiuyena Yaubada ya laulautokiyei
matawuwuna yona kabinamwa ye leyawa kalimiuyena wa Keliso
Yesu unai. 5 Iya unai ede Yaubada ye kainauyaikaliliyeigomiu na
kwa hedehededenamwanamwa yo ginauli maudoidi kwa nuwatu-
lobainamwanamwaedi. 6 Yaubada yona kainauya ta udiyedi Keliso
wasana ya hededehemasalaha kalimiuyena wa ye hemamohoiyei.
7 Unai Yaluwa Tabuna yona kainauya udiyedi nige kwa deha, na ma
nuwabayaomiu kwa nayanaya yoda Guiyau Yesu Keliso yona uyoma
hesabana. 8 Iya kabo ye hebayaogomiu na kwa tolotahitahi ye lau ee
huyagehena unai, na yoda Guiyau Yesu Keliso yona uyoma mayadaina
ne unai meta nige kami gilu hesau. 9 Yaubada saha ye hedede wa meta
kabo ye hemamohoiyei. Iya ye yoganeigomiu kwa laoma iya natuna
Yesu Keliso yoda Guiyau maiyamiu kwa hebodakesega.

Tabu hinehineli dubu luwanaena

10 Teina unai ya hededebayaolaowa, kagu kahao, taba yoda Guiyau
Yesu Keliso hesanaena bena hedehedede maudoidi udiyedi kwa talam-
gogoi na tabu kwa hinehineli'uyoigomiu, na bena kwa hebodakesega
yo nuwamiu kwa tolekesegaidi nuwanuwatu kesega unai. 11 Kaniyona
ede sinebada Kiloi yona numa kalona tamowaidiyao hekadi yogu
se hedehedede meta luwamiu ne unai kwa bom kwa haihaikawaya-
gala'uyoigomiu. 12 Yogu hedehedede ta kaniyona ede doha teina:

Hesau ye wane, “Yau Paulo ya hemuliwatani,” na hesau ye wane,
“Yau Apolosa** ya hemuliwatani,” na hesau ye wane, “Yau Kipasi** ya
hemuliwatani,” na hinage hesau ye wane, “Yau Keliso ya hemuliwatani.”
13 Idohagi, Keliso bena kwa hekasahegahegagili? Nuwana yau Paulo
se hesataulogau komiu hesabamiu? O yau hesaguyena komiu se heba-
batisoigomiu? Nige! 14 Yaubada ya lautokiyei meta nige hesau ya
hebabatisoi, na Kilipasi yo Gaiyasi se bom mo ya hebabatisoidi. 15 Unai
nige gonowana hesau ye hedede meta yau hesaguyena ya hebabatisoi.
16 Oo mamohoi, Setepanasi yona numa tamowaidiyao hinage yau ya
hebabatisoidi. Tenem siya ede, na nige gonowana hesau'uyo ya nuwa-
tui. 17 Matawuwuna Keliso ye hetamaligau ya laoma ta nige bena ya
hebahebabatiso, na yogu laoma ta kaniyona ede wasa namwanamwana
bena ya lauguguyaei. Nige bena hedehedede sonosonogadiyao udiyedi,
matawuwuna ena sonoga unai ya lauguguya meta Keliso yona boita
sataulo ne unai tamowai udiyedi kabo nige kaniyona hesau.

Yaubada yona sonoga ede Sataulo unai

18 Tamowai se laulau boita nige kana siga hesabana, kalidiyena meta
Yesu yona boita sataulo ne unai wasana ne ye hemala hedehededegaibu.
Na kita Keliso ye gilihaida, wasa ta kalidawai ye masalaha ede Yaubada
yona gigibwali. 19 Doha kulikuli tabuna unai ta hasili ye wane,
“Tausibasiba yodi nuwanuwatu kabo ya hetatagwaligwalidi,
tausonoga yodi sonoga ne kabo ya hekaiyawasidi.” *(Aisaiya 29:14)*
20 Na tausibasiba meta siya ede haedi? Yo buka taukita-
hekasanamwanamwaena wa ede haedi? Yo hinage teina isi ta yodi
tauhededesonoga wa ede haedi? Tanoubu ta tamowaidiyao yodi
sibasiba meta Yaubada ye hemasalahadi ede siya yauyaule. 21 Na yona
sibasibaena ye hineli meta tanoubu ta tamowaidiyao nige gonowana
yodi sonogaena iya se wasenei na se nuwatulobai. Sataulo wasana
ka lauguguyaei wa, tamowai hekadi se kawalupolupoei. Na iyamo
Yaubada yona hineli ye ginauli meta kaiteyadi se kawamamohoiyei
kabo ye gilihaidi. 22 Dius tamowaidiyao se henuwa bena laulau
gigigigibwalidiyao se kitadi, na siya Giliki se henuwa ede bena
hedehedede sonosonogadi se lapuidi. 23 Na iyamo kai meta Keliso
se hesataulo wa wasana ka wasaduwaiyei. Teina wasa ta meta Dius
tamowaidiyao yodi kabakouyalayala, na dagela tamowaidiyao wa**
udiyedi meta ye hemala hedehedede yauyaulena. 24 Iyamo Dius
tamowaidiyao yo Giliki tamowaidiyao siya kaiteyadi Yaubada ye
yoganeidi, kalidiyena Keliso meta Yaubada yona gigibwali yo yona
sibasiba tauhemasalahadi. 25 Matawuwuna ede Yaubada yona nuwatu
tamowai se kawayauyaulei ne, iya ye saekalili na kabo tamowai yodi
sibasiba, na se hedede bena Yaubada ye basabasa, iyamo ye bayaokalili
na kabo tamowai yodi bayao.
26 Kagu kahao, huyana Yaubada ye yoganeigomiu ne sola kwa nuwa-
tui. Tamowai yodi nuwanuwatuyena meta tausibasiba nige kwa bado,
yo tauwoyawoya meta nige kwa bado, yo hinage tamowai saesaedi meta

---

** **1:12:** Apolosa wasana ede Apostolo 18:24-25 unai. ** **1:12:** Kipasi meta Petelo hesana kalina Alamaiki unai na kaniyona ede weku, gonogonowana doha kalina Giliki unai petros, iya ede kalinadaena ye hemala Petelo. ** **1:23:** Dagela tamowaidiyao ta, siya ede Giliki tamowaidi lausoisoi 22 unai Paulo ye hedehededeidi wa.

nige kwa bado. 27 Na Yaubada tanoubu ta unai tausupusupu tamowaidi
ye kaisunuwaidi, na udiyedi bena kabo tausibasiba ye hemwadinedi,
yo hinage tamowai nige yodi gigibwali Yaubada ye kaisunuwaidi bena
tamowai gigigigibwalidi ye hemwadinedi. 28 Yo hinage tanoubu ta unai
tamowai se kitakitadobidobiyei yo nige se henuwa na se hedede nige
yona namwanamwa hesau, Yaubada ye kaisunuwai na unai tanoubu ta
saha se kitahesae'usei wa ye hetatagwaligwali. 29 Unai nige gonowana
tamowai hesau Yaubada matanaena ye bom ye hededetausaei'uyoi.
30 Yaubada debanaena kwa laoma Yesu Keliso unai, na Keliso ye hemala
yoda sibasiba yona kabalaoma. Iya ye tolehedudulaida iya matanaena,
ye hebayaoda na yoda laulau se dudulai, yo hinage yababa unai ye gili-
haida. 31 Unai kulikuli tabuna unai ye wane, “Kaiteya ye henuwa bena ye
hededesaesae, ye namwa mo taba Guiyau debanaena ye hededesaesae.”

2

1 Kagu kahao, huyana yau ya laowa kalimiuyena meta nige hedehed-
ede lakilakidi yo tausibasiba yodi hedehedede ya hepaisowadi, na hede-
hedede masamasalahadi udiyedi Yaubada yona nuwatu wadawadamdi
ya lauguguyaeidi kalimiuyena. 2 Unai huyana yau maiyamiu meta yogu
hineli ya ginauli bena nuwatu maudoidi ya tolegabaedi na Yesu Keliso
wasana yo yona boita sataulo ne unai wa wasana ya lauguguyaei.
3 Yo ya laowa kalimiuyena ne meta ma taubasabasagu, yo ma
matausigu, yo hinage ma tabutabubugu. 4 Yogu wasaduwai yo lau-
guguya meta nige hedehedede sonosonogadi yo bayabayaodi ya hep-
aisowadi, na Yaluwa Tabuna iya yona gigibwali ye hemasalaha kalim-
iuyena. 5 Yogu nuwanuwatu ede tabu yomi sunuma kwa toletole ta-
mowai yodi sibasiba unai, na yomi sunuma taba kwa tole Yaubada yona
gigibwali unai.
6 Iyamo tamowai yodi sunuma se matuwako ne udiyedi sibasiba
hedehedededi udiyedi ya hedehedede. Na teina sibasiba ta meta nige
teina huya ta tamowaidiyao yo tauwoyaidi yodi sibasiba, siya kabo
se gehe. 7 Teina saha ta hedehededei ta meta Yaubada yona sibasiba
wadawadamna. Yona nuwanuwatu ta beyabeyana ye tolewadam na
ye hinelinonohaiyako yoda didiga hesabana. Na teina ta meta huyana
tanoubu ta sola nige ye tubu na ye ginaulinonohaiyako. 8 Na Dius yodi
tauwoyawoya** nige se nuwatulobai. Taba ena se nuwatulobai kabo
Guiyau saesaena taba nige se hesataulo. 9 Doha kulikuli tabuna unai ye
kuli ye wane,
“Saha Yaubada ye kabinonohai taugadosisiyeina hesabadi
meta tamowai matadiyena nige se kita,
beyadiyena nige se lapui,
yo nige se nuwatulobai.” *(Aisaiya 64:4)*
10 Na kalidawai Yaubada yona nuwatu wadawadamdi maudoidi
Yaluwana Tabuna unai ye hemasalahadima. Matawuwuna Yaluwa
ginauli maudoidi ye kitasipwaidi, yo hinage Yaubada yona nuwanuwatu
gabwagabwatumdi kabidi ye kata. 11 Nige gonowana tamowai hesau
yona nuwanuwatu kabina ta kata, na tenem tamowai ne yaluwana
unai ye bom mo kabina ye kata'uyo. Gonogonowana doha Yaubada

** **2:8:** Dius yodi tauwoyawoya meta Paulo yona kulikuli unai ye kuli, teina huya ta unai tauwoyawoya.

yona nuwanuwatu meta nige gonowana tamowai hesau kabina ye
kata, na Yaubada Yaluwana ye bom kabina ye kata'uyo. 12 Na kita
meta nige tanoubu ta yaluwana ta hai, na Yaubada iya Yaluwana ye
haiyamako kalidawai. Unai gonowana Yaubada ginauli maudoidi ye
haigaibuidima wa kabidi ta kata. 13 Hedehedede maudoidi ta meta
nige tamowai yodi sibasibaena ta hedededi, na Yaubada Yaluwana ye
hekatada na udiyedi ta hedehedede na Yaluwa nuwanuwatudi ta hed-
edehemasalahadi Yaluwa tauhaina tamowaidiyao udiyedi. 14 Yaluwa
nige tauhaina nige gonowana Yaubada Yaluwana yona nuwanuwatu
ye haidi, matawuwuna ede ye kawayauyauleidi. Yo nige gonowana
ye nuwatulobaidi, kaniyona ede teina ta meta Yaluwa Tabuna yona
hemasalaha nuwanuwatudi. 15 Kita Yaubada Yaluwana tauhaina meta
ginauli maudoidi ta nuwatulobaidi, na tamowai hekadi nige gonowana
se kitalobaida yo se nuwatulobainamwanamwaeida. 16 Doha kulikuli
tabuna unai se wane,

"Kaiteya gonowana Guiyau yona nuwanuwatu kabidi ye kata
yo kaiteya gonowana kabo Guiyau ye hededehasahasai?" *(Aisaiya 40:13)*

Na ginauli maudoidi ta gonowana ta nuwatulobaidi matawuwuna Ke-
liso nuwana, iya ede kalidawai.

3

Hinehineli dubu luwanaena

1 Kagu kahao, huyana yau maidamiu ta miyamiya wa nige gonowana
ya hedehededelaowa kalimiuyena doha Yaubada yaluwana tauhaidi
udiyedi, na ya hedehededelaowa doha tanoubu ta tamowaidiyao o
doha wawayao labahauhaudi Keliso sunumana unai. 2 Susu mo
ya haiyawa kwa numa, na nige kai kwaikwailolona ya haiyawa,
matawuwuna ede kai kwaikwailolona nige gonowamiu. Na teina huya
ta ya kitagomiu meta hinage sola nige gonowana kai kwaikwailolona
kwa kai, 3 matawuwuna ede komiu sola tanoubu ta miyamiyadi
udiyedi kwa miyamiya. Kwa kaikaikalomagigili yo kwa haihaik-
awayagala'uyoigomiu. Teina ta se hemasalahagomiu meta tanoubu
ta nuwatudi sola kwa miyamiyawatanidi. Yomi laulau ta doha siya
nige tausunuma yodi laulau. 4 Unai, ena hesau ye wane, "Yau
Paulo ya hemuliwatani," na hesau ye wane, "Yau Apolosa ya hemuli-
watani," teina yomi laulau ta ye hemasalahagomiu meta komiu doha
tamowaigaibu.

5 Na Apolosa meta kaiteya, yo Paulo meta kaiteya. Kai meta heyayai
mo tauhaina, na yoma paisowa debanaena ede kwa nuwabui. Na kai
kesega kesega kama paisowa Yaubada ye haidima wa ka ginaulidi. 6 Yau
like ya kumai na Apolosa iya tauhewahewailadi, na tauhekinidi ede
Yaubada. 7 Unai like taukumaina yo like ne tauhewailana meta nige
se sae, na Yaubada iya like tauhekinidi meta ye saekalili. 8 Na like
ne taukumaina yo tauhewailana yodi paisowa nuwanuwatudi meta
kesega, yo kesega kesega yona paisowa kana kao unai kabo maisana ye
hai. 9 Matawuwuna yoma labui ta meta kai Yaubada yona taupaisowa,
na komiu meta Yaubada yona koya.

Komiu hinage Yaubada yona numa. 10 Yaubada yona kainauya**
unai ede ya hemala taukabinuma sonosonogakalilina na numa kabak-
abina bayabayaona ya ginauli, na tamowai hekadi ede unai se kabik-
abinuma. Na taukabinuma kesega kesega ne bena yona kabinuma
ne ye kitanamwanamwaei. 11 Matawuwuna nige gonowana tamowai
hesau kabakabinuma udoi ye hetubu. Kabakabinuma wa meta ya
henonohaiyako, iya ede Yesu Keliso. 12 Taba ena taukabinuma hesau
kabakabinuma ta unai numa ye kabi na yona wawali meta gole, siluba,
weku maisalakilakidi, kaiwa o lei o didiyali ye hepaisowadi, 13 na yona
paisowa ne kabo ye masalaha, matawuwuna Yaubada yona lauhetala
mayadaina ne unai kabo ye tolehemasalaha na kaiwa kalakalasina unai
kabo ye lautonogi. Na kaiwa ne kabo tamowai kesega kesega yona
paisowa kaniyona mamohoina ye hemasalaha. 14 Ena numa ye kabi wa
nige ye kalasi na sola ye totolo meta kabo yona kainauya ye hai. 15 Na
ena yona numa ne kaiwa kalakalasina unai ye kalasi meta yona paisowa
kaniyona maudoina kabo se taukwadalele. Na iya kabo ye maumauli,
doha tamowai hesau kaiwa kalapulupululuna ye wasabugabaei.
16 Taba kwa nuwatulobai meta komiu Yaubada yona Numa Tabuna
na Yaubada Yaluwana ye miya kalimiuyena. 17 Ena tamowai hesau
Yaubada yona Numa Tabuna ye heyababa, kabo Yaubada tamowai ne
ye heyababa. Matawuwuna Yaubada yona Numa Tabuna ne ye tabu, na
komiu yona Numa Tabuna ede.
18 Unai tabu kwa bom kwa lupo'uyoigomiu! Ena tamowai hesau yona
nuwanuwatu bena iya tanoubu ta sibasibana unai ye sibasibakalili,
ye namwa mo taba tanoubu ta sibasibana ne ye tolehesuwala na ta-
mowai iya se kawayauyaulei. Teina unai kabo ye hemala tausibasiba
mamohoina. 19 Matawuwuna tanoubu ta sibasibana meta ye hemala
nuwanuwatu yauyauledi Yaubada matanaena, doha kulikuli tabuna
unai ye wane,

> "Tamowai sibasibadi yodi kailupolupo udiyedi Yaubada gonowana
> kabo ye tolehemasalahadi." *(Yobi 5:13)*

20 Yo hinage ye wane,

> "Guiyau tamowai sibasibadiyao yodi nuwanuwatu kabidi ye kata
> meta siya nige kaniyodi." *(Same 94:11)*

21 Unai tabu tamowai debadiyena kwa nuwasaesae. Ginauli maudoina
meta komiu hesabamiu: 22 Yau Paulo, yo Apolosa, yo Kipasi, yo ginauli
maudoidi tanoubu ta unai Yaubada ye toledi ta meta kabasaguigomiu.
Kwa maumauli o kabo kwa boita, teina mayadai ta udiyedi saha se
tubutubu ta yo mayadai sola kabo se laoma udiyedi se tubu – maudoidi
meta komiu hesabamiu. 23 Na komiu meta Keliso yona tamowai, na
Keliso iya Yaubada yona.

4

Tamowai yodi paisowa tabu kwa hekasagaibuidi

1 Unai bena kwa kitagai meta kai Keliso yona heyayai tauhaina yo
Yaubada yona nuwatu wadawadamdi taukitahetetedi. 2 Ena paisowa se
mosei tamowai hesau unai meta kabo se henuwa bena yona paisowa
ne ye ginaulinamwanamwaeidi. 3 Na yau nige ya modekalili ena

** **3:10:** Yaubada yona kainauya, iya ede Yaubada Yaluwana Paulo ye hesibasiba yona paisowa hesabana.

komiu o tautolehedudulai tamowaidiyao hekadiyao yogu paisowa ta
yona namwa yo yona yababa kwa kitasipwai, hinage yau nige ya bom
ya kitasipwai'uyoigau. 4 Yogu paisowa ta unai ya nuwatui meta nige
yababa hesau ya ginauli, na nige gonowana ya hedede ede bena ya dudu-
lai. Na taukitasipwaigau yo tautolehedudulaigau ede Guiyau. 5 Unai
tabu tamowai hesau yona paisowa kwa kawanamwanamwaeigaibui,
matawuwuna Yaubada yona helauhetala mayadaina sola nige ye lage,
na bena kwa nayanaya kana sigana Guiyau ye uyoma. Na iya ginauli
wadawadamdi teha masigili udiyedi kabo ye hemasalahadi yo hinage
tamowai yodi nuwanuwatu wadawadamdi ye tolehemasalahadi. Na
tenem mayadaina ne unai tausunuma kesega kesega yona paisowa
debanaena kabo Yaubada unai kawanamwanamwa se hai.
6 Kagu kahao, yogu hedehedede maudoidi wa udiyedi Apolosa yo yau
ka hemala yomi kabakita na bena kalimaiyena hedehedede ta kaniyona
kabina kwa kata, doha se wane, “Saha se kuliyako wa** meta tabu
kwa saesaedikwaei.” Unai nige gonowana tamowai hesau debanaena
na kwa hededesaesae, na hesau kwa hedededobidobiyei. 7 Na saha
debanaena ku hedede bena kowa ku namwakalili na kabo tamowai
hesau? Yom namwanamwa maudoina ne Yaubada ye leyawa. Na ena
Yaubada ye leyawa, idohagi to ku hededetausae'uyoigo bena ku bom
yom bayaoyena namwanamwa ne ku lobai?

Taba ta matuwa sunuma unai

8 Idohagi, yomi nuwanuwatu ede ginauli maudoidi kwa haidiko,
yo kwa gogoko, yo kwa hemalawasawasako, na kai meta nigele?
Yogu henuwa ede taba kwa hemalawasawasa, matawuwuna kai kabo
maidamiu ta hemalawasawasagogoi. 9 Na ya nuwatui kai apostolo
meta Yaubada ye tolehemulitamolosiyeigai. Kama kao ede doha ta-
mowai iyala unai se haidi se laeidi bena kabo boda matadiyena se
unuhemwaloidi. Ka hemala kabatalatalawasi anelu yo tanoubu ta
tamowaidiyao maudoidi kalidiyena. 10 Keliso debanaena kai kama kao
doha yauyaule, na komiu yomi nuwatu bena Keliso debanaena kwa
sibasibakalili. Kai ka basabasa, na komiu bena kwa bayaokalili. Komiu
bena se hekasisiyeigomiu, na kai meta se kitadobidobiyeigai. 11 Huya
bagubagunana unai na ye laoma teina mayadai ta meta ka kaihasali yo
ka gadomagu, kama kaleko se taputapulisi, se bibihemwahemwaloigai
yo hinage nige yoma kabamiya mamohoina hesau. 12 Hinage nima-
maiyedi ka paisowabayao na udiyedi kai yo gogo ka lobaidi yoma
miyamiya wa hesabadi. Ena se hededeheyababagai meta ka hededе-
henamwadi. Ena se hekamkamnagai meta ka nuwadobidobi. 13 Ena
se hedededobidobiyeigai meta ka hededenamwanamwalau kalidiyena.
Ye laoma ee teina mayadai ta unai meta kama kao ede doha tanoubu ta
mosomosona.
14 Ya kulikulilaowa kalimiuwai ta meta nige bena ya hemwadine-
gomiu. Na komiu natuguwao ya gadosisikaliliyeigomiu, unai bena
ya hededehesibasibanonohaigomiu. 15 Keliso wasana ta unai nuwana

** **4:6:** Saha se kuliyako wa: Hedehedede ta nige ye masalahakalili. Tausonoga hekadi se wane kaniyona ede kulikuli tabudi, o, Yaubada yona laugagayo, na hekadiyo se wane bena Paulo yona kulikuli wa, na hinage hekadi se wane hedehedede ta kaniyona bena, Taba laugagayo kwa miyawatanidi!

tauhekatagomiu meta se badokalikalili,** na iyamo tamamiu ne ke-
sega mo. Na huyana Yesu Keliso wasana namwanamwana ya lau-
guguyaei kalimiuyena wa, unai yau ya hemala tamamiu. 16 Unai ya
kaibwadaigomiu taba saha ya miyamiyaidi ta bena kwa miyawatanidi.
17 Yomi miyamiya debadiyena ede Timoti ya hetamaliyawa
kalimiuwai. Iya meta Guiyau debanaena ye hemala yau natugu
na ya gadosisikaliliyei, na yona laulau se namwakalili. Yesu
Keliso yogu hemuliwatanina miyamiyadi maudoidi udiyedi kabo ye
henuhenuwaisinigomiu. Siya ede saha ya lauhekataedi yogu kabalau
maudoina yo dubu maudoidi udiyedi wa.
18 Hekamiyao kwa nuwasaesaekalili, kana kao doha taba nige ya
uyowa kalimiuyena ne. 19 Na nige bayaona kabo ya laowa kalimiuwai,
ena taba Guiyau ye yali, na kabo tauhedededesaesae ta ya waseneidi, nige
yodi hedehedede ta se bom mo, na gigibwali saha kalidiyena ne hinage.
20 Matawuwuna Yaubada yona basileiya meta nige hedehedede mo, na
Yaubada yona gigibwaliyena ye miyamiya. 21 Saha kwa henuwa'usei
ede, kaipidipidili ya bahei na ya laowa kalimiuwai o ya laowa ma
gadosisigu yo ma nuwatalugu?

5

Laulaubikibiki ekalesiya luwadiyena

1 Wasamiu ya lapui meta luwamiuyena tamowai hekadi ganawali
miyamiyana se miyamiyaei. Tamowai hesau meta tamana mwanena
maidana se keno. Saha se ginauli ta meta ye yababakalili na dagela ta-
mowaidiyao hinage laulau ta se subu. 2 Na komiu meta kwa nuwasaesae
na nige kwa nuwayababa yo kwa mwadine, na laulau ta tauginaulina
tamowaina ne nige kami boda ne unai kwa tolehesuwala.
3 Bulumaena yau nige maidamiu, na yaluwaena yau maidamiu, unai
laulau ta tamowaina meta kana loina ya ginauliyako. 4 Huyana kwa
laomagogoi yoda Guiyau Yesu hesanaena yo yau ede yaluwaena maid-
amiu na Guiyau Yesu yona gigibwali ede kalimiuyena, 5 meta tamowai ta
kwa moselaei Satani unai, bena tauna ne ye hekamkamna na unai taba
yona laulau yabayababadi wa ye hekaiyawasidi, na kabo Guiyau yona
tolehedudulai mayadaina ne unai yaluwana kabo ye hemauli.
6 Yomi hedehededesaesae ta nige ye namwa. Kabina kwa katakalili
meta yisti gagilina gonowana pwalawa maudoina ye hesese! 7 Yisti
beyabeyana ne kwa haigabaei to kabo kwa hemala pwalawa hauhauna
nige yistina. Teina ta kami kao mamohoina ede! Bena yisti beyabeyana
ta haigabaei matawuwuna ede Keliso yoda taukiuli mamoena meta se
kaitalasamyeiyako. 8 Unai taukiuli henuwaisinina kaikaigogona ta unai
tabu yisti beyabeyana pwalawana ta kai, iya ede laulau yabayababa
udoi'udoidi, na bena pwalawa hauhauna nige yistina ta kai, iya ede
miyamiya dudulaidi yo hedehedede mamohoidi.
9 Yogu leta bagubagunana ya kuliyawa wa meta ya hedede bena
tamowai yodi laulau bikibikidi tabu maidamiyao kwa miyamiyakesega.
10 Nige ya kuli bena dagela tamowaidiyao kwa subudi, siya laulaubik-
ibiki tauginaginaulidi, se mahimahihi yo se kaikailupolupo yo hinage se
tabataba'ohu koitau udiyedi. Ena kwa henuwa bena tamowai ne kwa

** **4:15:** Se badokalikalili hedehededena ne kalina Giliki unai se wane *mulios*, kaniyona ede 10,000.

kaihaleidi, meta ye namwa mo taba tanoubu ta kwa laugabaei. 11 Na
yogu kulikuli wa kaniyona ede teina: Ena tamowai hesau ye hedede
bena iya kami kaha, na iyamo miyamiya bikibikidi ye miyamiyaeidi,
ye mahimahihi, koitau ye tabataba'ohuidi, tamowai ye hedehededehe-
yaheyababadi, ye numanumayauyaule, o ye kaikailupolupo, teina
tamowai ta meta tabu maidamiu kwa hebohebodakesega, yo tabu kwa
kaikaigogoi.** 12 Matawuwuna kita nige kada paisowa bena dagela
tamowaidiyao ta kitahekasadi yo ta hinelidi. Unai komiu yomi polohe
ede taba dubu tamowaidi kwa kitahekasadi. 13 Dagela tamowaidiyao
meta Yaubada kabo ye hinelidi. Doha kulikuli tabuna unai ye hedede
ye wane,

> "Ena luwamiuyena tamowai hesau yona miyamiya se yababa meta
> bena kwa tolehesuwala." *(Dutelonomi 17:7)***

6

Lauhetala ekalesiya luwadiyena

1 Ena tamowai hesau luwamiuyena ma kana kaha se haikawayagala,
idohagi to ye laei nige taukawamamohoi udiyedi bena se kitahekasa
yo yona se hineli, na nige ye leyama Yaubada yona tamowai udiyedi
na yona se hineli. 2 Idohagi, nige kabina kwa kata meta Yaubada yona
tamowai kabo tanoubu ta tamowaidiyao se kitahekasadi yo se hinelidi?
Na ye saha to nige gonowana pilipili gagilidi ta kwa nuwatuhekasadi yo
kwa hinelidi? 3 Nige kabina kwa kata meta kita kabo anelu ta kitahine-
lidi? Ye namwa mo taba kaiyaulina ta pilipilidiyao ta tolehedudulaidi.
4 Unai, ena pilipili doha tenem kwa lobaidi, idohagi to dagela unai
tamowai kwa haidi bena se tolehedudulaigomiu? Na siya meta dubu
unai nige yodi kabatolo hesau yo nige hekasisidi hesau. 5 Taba kwa
mwadine! Nuwana kami boda ne unai nige tamowai hesau sibasibana
iya gonowana kabo yomi haikawayagala ne ye tolehedudulaidi? 6 Na
luwamiuyena tausunuma tamowaina hesau kana kaha ye hai na ye
laei tautolehedudulai udiyedi na ye lauhetala. Na laulau ta meta nige
taukawamamohoi matadiyena kwa ginauli.
7 Ena kwa helahelauhetala'uyoigomiu meta ye hemasalahagomiu
ede yomi ekalesiya unai Satani ye saedikwaigomiuko. Ye namwa
mo taba tamowai hesau ye toledobidobiyeigomiu yo ye lupohaigomiu
na yomi namwanamwa ye kaiwahali.** 8 Na iyamo komiu meta
kwa laulaulupolupo yo laulau yababadi kwa ginaginaulidi, na hinage
kwa ginaulidi kami kahao udiyedi. Saha kwa ginauli ta meta ye
yababakalili. 9 Na kabina kwa katako meta laulau yabayababadi ta-
mowaidiyao nige gonowana se lulau Yaubada yona basileiya unai.
Tabu kwa lupo'uyoigomiu yababa te udiyedi, siya ede laulau bikibikidi
tauginaginaulidi, koitau udiyedi tautabataba'ohu, tauganaganawali,
tau yona hali tau maidana se keno yo sine hinage yona hali sine ye
hai, 10 taukaikaiwahali, taumahimahihi, taunumanumayauyaule, ta-
mowai tauhededeheyaheyababadi, yo taukaikailupolupo. Laulau ta

---

** **5:11:** Hebodakesega yo kaikaigogo meta tapwalolo hekoikesegana yo Guiyau yona kaikaigogo tabuna hedehededed. ** **5:13:** Hedehedede ta bukana hekadiyo meta Dutelonomi 19:19, 21:21, 22:21, 24, yo 24:7. ** **6:7:** Ye namwa mo taba tamowai hesau... ye lupohaigomiu: Paulo yona nuwatu meta tabu dagela tamowaidi matadiyena se lauhetala, matawuwuna nige ye henuwa bena dagela tamowaidi ne ekalesiya se kitaheyababadi yodi laulauhetala kabikabidi ne debadiyena.

tauginaginaulidi maudoidi taba nige se lau Yaubada yona basileiya
unai. 11 Lahinaidi hekamiyao meta teina miyamiya ta kwa miyamiyaidi.
Iyamo Guiyau Yesu Keliso hesanaena yoda Yaubada Yaluwana ye
deulihe'a'agomiu yo ye tolehesuwalagomiu yona tamowai yo ye kitahe-
dudulaigomiu.

Tauda ta udiyedi bena Yaubada ta hedebasaei

12 Hekamiu kwa wane, “Miyamiya maudoidi kalimaiyena meta nige
laugagayodi hesau.” Iyamo ya hededelaowa ede, ginauli maudoidi
ta nige gonowana se saguida. Kwa wane, “Miyamiya maudoidi kali-
maiyena meta nige laugagayodi hesau.” Iyamo ya wane, tabu se tanuwa-
gaida. 13 Hinage kwa wane, “Kai ta kai meta iya bogada hesabana, yo
bogada kana paisowa ede kai, na Yaubada kabo ye hetatagwaligwalidi
na se gehe.”** Na ya wane, tauda ta kana meta nige laulau bikibikidiyao,
na Guiyau tauda ta ye ginauli meta iya yona paisowa hesabadi, yo
Guiyau, iya tauda ta tanuwagana ede. 14 Na Yaubada yona gigibwaliyena
boita unai Guiyau ye hetolo'uyoi, yo iya kabo hinage ye hetolo'uyoida.**
15 Idohagi, nuwamiu ne ye luluhi meta taumiu ta, siya Keliso
tauna? Hage, gonowana Keliso tauna ya hai na sine tauna ye loku-
lokunegabaedi moni hesabana unai ya tolekesegai? Nige gonowana.
16 Idohagi, nige kabina kwa kata meta kaiteya ye patulau waihiu ye loku-
lokunegabae'uyoi moni hesabana unai, meta siya se hemala kesega?**
Matawuwuna ede kulikuli tabuna unai se wane, “Taudi labui kabo se
laoma se hemala buluma kesega.” *(Genese 2:24)* 17 Na kaiteya iya ye
patulau Guiyau unai meta iya maiyana siya yaluwa kesega.
18 Bena laulau bikibikidiyao kwa yabubugabaeidi! Yababa hekadi
tamowai se ginaulidi meta nige taudi ta se hekalodi, na ena kaiteya
laulau bikibikina ye ginauli meta tauna ta ye bom ye heyababa'uyoi.
19 Taba kwa nuwatulobai meta taumiu ta iya Yaluwa tabuna yona Numa
Tabuna, iya ede ye miyamiya kalimiuwai yo iya Yaubada unai kwa hai.
Taumiu ta meta nige kwa bom kwa tanuwagaidi. 20 Matawuwuna ede
Yaubada meta maisa saesaena unai ye hemaisahaigomiuko. Debanaena
taumiu ta udiyedi Yaubada kwa hedebasaei.

7

Tawasola miyamiyadi hedehededi

1 Yomi leta unai yogu kwa kulikuli kwa wane, “Ye namwa mo taba
loheloheyao tabu waihiu gadosisina nuwadi ne unai.”** 2 Na yau ya
hedede ede teina: Laulaubikibiki ye lakikalili, unai bena waihiu kesega
kesega ye bom mwanena yo loheya kesega kesega ye bom mwanena.
3 Loheya bena tawasola unai mwanena waihiu tauna yona gadosisi ye
ginauliwatanidi, yo hinage waihiu bena mwanena loheya tauna yona
gadosisi ye ginauliwatanidi. 4 Maitawasola waihiu tauna ne meta nige

** **6:13:** Kai... yo bogada... Yaubada kabo ye hetatagwaligwalidi: Kai unai se hedehededе, iyamo yodi nuwanuwatu meta laulau bikibikidi nige yodi yababa hesau, matawuwuna tauda kabo se gehe na galewa ne unai Yaubada kabo tauda hauhaudi ye haidima. ** **6:14:** Ye hetolo'uyoida: Guiyau Yesu yona boita yo yona tolo'uyo unai ye hekitada meta tauda maudoina ye gilihai, nige yaluwa ye bom. ** **6:16:** Se hemala kesega: Teina ta meta ganawali hedehededena, nige tawasola. ** **7:1:** Tabu waihiu gadosisina nuwadi ne unai: Hedehededе ta tauhededena wa yodi nuwanuwatu meta tatao maudoidi, maitawasola o taumiyagologolowa, taba tabu se kabilau waihiu unai. Teina unai se laupwano.

ye bom ye tanuwagai na tauna ne meta tanuwagana ede mwanena,
yo maitawasola loheya tauna ne meta nige ye bom ye tanuwagai, na
tauna ne meta tanuwagana ede mwanena. 5 Waihiu, tabu taum ku
nuwahi'uyoi, yo loheya, tabu taum ku nuwahi'uyoi. Na ena taba taumi
labui kwa talam na bena yomi mahana kwa mosei tapwalolo unai, kabo
gonowana kwa miyasuwala huyakubwakubwa. Mulina ne unai meta
bena kwa laomakesega'uyo. Teina unai taumiu ta yodi gadosisi udiyedi
nige gonowana Satani ye nohoigomiu. 6 Miyasuwala huyakubwakubwa
hedehededena ne meta unai talam ya haiyawa na tabu ye hemala yomi
laugagayo. 7 Yogu henuwa taba tamowai maudoina se miyagologolowa
doha yau. Iyamo tamowai kesega kesega meta ye bom kana kainauya
Yaubada ye mosei unai. Hesau kana kainauya ye tawasola, hinage hesau
kana kainauya ye miyagologolowa.

Sibasibauwa yo wabuwabu kadi hedehededе

8 Na teina meta sibasibauwa yo wabuwabu kadi hedehededе. Ye
namwa mo taba se miyagologolowa doha yau. 9 Na ena nige gonowana
taudi ne se nuwahi'uyoidi, ye namwa mo taba se tawasola, to unai kabo
taba nige laulaubikibiki nuwadi ne ye laugilihaidi.

Inawase hedehededena

10 Teina ta hedehededе bayabayaona ya mosei maitawasola udiyedi,
nige ya bom ya hedehededе, na Guiyau yona hedehededе, ye wane,
waihiu tabu mwanena ye inawasei. 11 Ena mwanena ye laugabaei meta
bena ye miyagologolowa, o se tolehedudulaidi yo se lautoki na ye uyo
mwanena unai. Na loheya hinage tabu mwanena ye inawasei.

Maitawasola taukawamamohoi yo nige taukawamamohoi

12 Teina hedehededе ta hinage ya hedede kalimiuyena, nige Guiyau,
na yau ya hedede ya wane: Ena taukawamamohoi loheya hesau mwa-
nena meta iya nige taukawamamohoi, na waihiu ne ye henuwa bena
maiyana se miyakesega, meta loheya ne tabu waihiu ne ye ina'inawasei.
13 Hinage ena taukawamamohoi waihiuna hesau mwanena meta iya
nige taukawamamohoi, na loheya ye henuwa bena se miyakesega,
meta waihiu ne tabu loheya ne ye ina'inawasei. 14 Matawuwuna lo-
heya iya nige taukawamamohoi meta mwanena yona kawamamohoi
ne debanaena Yaubada logulogunaena ye miya. Yo waihiu iya nige
taukawamamohoi meta mwanena yona kawamamohoi ne debanaena
Yaubada logulogunaena ye miya. Unai kabo Yaubada nige gonowana ye
kitaheyababadi, na yona kitahenamwa ede natumiyao ne kalidiyena na
Yaubada logulogunaena se miya.
15 Na ena loheya o waihiu iya nige taukawamamohoi ye hedede
bena mwanena ye laugabaei, meta gonowana kwa talamyei na ye
lau. Teina nuwanuwatu ta unai meta taukawamamohoi ne unai nige
gudugudunа hesau. Yaubada ye yoganeida bena nuwadaumwaliyena
ta miya. 16 Na ena ku kabihekahini, kabo idohagina yom kata meta
gonowana mwanem ne ku woyaiyama mauli ye hai na nuwadaumwali
unai kwa miya?

Yoda mauli kana kao hekadi nige bena ta buigaibuidi

17 Na kesega kesega, kam kao sahasahana Guiyau ye leyawako wa
na kabo Yaubada ye yoganeigo ne, bena unai ku miya. Teina ta meta
yau yogu hedehededе dubu maudoidi udiyedi. 18 Ena loheya hesau se

hepelitomeyako na kabo Yaubada ye yoganei, meta yona pelitome ne
tabu ye uha'uhalaei. Yo kaiteya loheya sola nige ye pelitome na Yaubada
ye yoganei, meta tabu se hepehepelitomei. 19 Matawuwuna tamowai ye
pelitome o nige ye pelitome meta nige kaniyona hesau. Na nuwanuwatu
saesaekalilina ede Yaubada yona laugagayo miyawatanina.
20 Tamowai kesega kesega miyamiya saha unai ku miya na kabo
Yaubada ye yoganeigo ne meta bena unai ku miya. 21 Ena kowa heyayai
tauhaina na kabo Yaubada ye yoganeigo meta tabu ku nuwapilipili.
Na ena solasola hesau ye masalaha bena unai yom yailihai ku hai,
bena ku hai. 22 Matawuwuna kaiteya tamowai iya heyayai tauhaina
huyana Guiyau ye yoganei, meta iya yona yailihai tamowaina, yo hinage
kaiteya tamowai iya yaiyailihaina na Guiyau ye yoganei meta iya Keliso
yona heyayai tauhaina. 23 Na komiu maisa lakilakina unai ye hemaisa-
haigomiuko, unai tabu kwa hemala tamowai yodi heyayai tauhaidi na
se tanuwagaigomiu. 24 Kagu kahao, kesega kesega beyabeyana kam kao
sahasahana wa na Yaubada ye yoganeigo, bena unai ku miya Yaubada
matanaena.

Hasala nuwanuwasupudiyao

25 Hasahasalao meta nige kadi hedehededе hesau Yaubada ye leyama.
Na yogu nuwanuwatu mo ya hededehemasalaha, matawuwuna Guiyau
yona katekamkamna debanaena ede gonowana yau kwa sunumae-
gau. 26 Teina mayadai ta meta hewahewaiunu se masamasalaha, unai
ya nuwatui ye namwa mo taba mauli miyamiyana saha unai kwa
miya ne bena kwa miyamiyaei. 27 Ena mwanem pagapaganina meta
tabu ku ina'inawasei, na ena nige ku tawasola meta tabu tawasola
nuwanuwatuna ku nuwanuwatui. 28 Na ena ku tawasola meta nige
yababana hesau, yo ena hasala nuwanuwasupuna ye tawasola meta
hinage nige yababana hesau. Na ena kaiteyadi se tawasola, kabo yodi
mauli ne unai pilipili se hekalodi. Unai ede teina ya hededehasaha-
saigomiu ta na tabu kwa lulau pilipili ne udiyedi.
29 Kagu kahao, yogu hedehededе wa kaniyona ede teina: Huya ye
kubwakaliliko. Unai, teina mayadai ta unai yo huya matada ne unai
meta maitawasola tabu se kitakalili yodi tawasola miyana mo unai,
30 yo kaiteya ye nuwadubu yona laulau bena doha nige ye nuwadubu,
yo kaiteya ye gwauyala yona laulau bena doha nige ye gwauyala, yo
kaiteya gogo hesau ye hemaisa yona laulau bena doha gogo ne nige ye
kabihekahini. 31 Yo kaiteyadi tanoubu ta gogodiyao se hepahepaisowadi
meta tabu udiyedi se modekalili. Matawuwuna tanoubu ta kabo ye
tauwadam.

Tawasola yo Yaubada yona paisowa

32 Yomi mauli miyadi maudoidi udiyedi ya henuwa bena taba tabu
kwa hepilipili'uyoigomiu. Kaiteya loheya nige ye tawasola meta
gonowana yona mauli ye talamyei Yaubada yona paisowa ginaulina
yo henuwanamwana unai. 33 Na loheya maitawasola meta kabo
ye mode tanoubu ginaulidi maudoidi udiyedi na ye kaipate bena
mwanena nuwana ye henamwa. 34 Unai ginauli labui kabo udiyedi
ye nuwanuwatu: Mwanena henuwanamwana yo hinage Guiyau
henuwanamwana. Na waihiu nige tawatawasolana yo sine nuwanuwa-
supuna sola nige ye tawasola meta tauna yo yaluwana ye mose'uyoi
Yaubada unai na ye mode Yaubada yona paisowa ginaulina unai. Na

waihiu maitawasola meta kabo ye mode tanoubu ta ginaulina maudoidi
udiyedi yo kabo idohagina mwanena ye henuwanamwa. 35 Yogu hede-
hededede ta udiyedi nige ya hekaiyawasigomiu na bena ya saguigomiu
kabo laulaududulaiyena kwa miya yo Yaubada yona paisowa kwa gin-
auli ma nuwamiu maudoina.

Hewali yo hasala taba se tawasola o nige?

36 Na ena tamowai hesau ye nuwatulobai meta yona laulau nige se
dudulai waihiu se hededehepatu'usei wa unai, na ye henuwa bena
waihiu ne ye tawasolai matawuwuna tauna ne yona gadosisi nige
gonowana ye kabinuwahi** meta ye namwa. Teina ta meta nige ba'aya,
unai bena kwa talamyeidi na se tawasola. 37 Na ena tamowai hesau
ye nuwabayao, na nige tawasola lelehina ye lelehi, yo gonowana tauna
ne yona gadogadosisi ye kabinuwahidi, na yona hineli ye ginauli bena
tabu waihiu se hededehepatu'usei wa ye tawasolai, meta saha ye ginauli
ta hinage ye dudulai. 38 Unai, kaiteya ye tawasola meta ye namwa, na
kaiteya nige ye tawasola meta ye namwakalili.

Wabuwabu gonowana se tawasola'uyo?

39 Waihiu maitawasola bena ma mwanena se miya ye lau ee mwa-
nena ne ye boita. Na ena mwanena ne ye boita meta kabo gonowana
ye tawasola'uyo, na bena Guiyau taukawamamohoiyeina tamowaina
hesau ye tawasolai. 40 Na yau yogu kitahekasa unai meta ye namwa
mo tabu ye tawatawasola'uyo. Na Yaubada Yaluwana Tabuna yau
hinage kaliguwai, unai yogu hedehededede ta meta yona lauhekataena ya
hededehemasalahadi.

8

Kai se kaitalasamyei koitau udiyedi gonowana ta kaidi e nige?

1 Na yogu kwa kulikulilaoma wa unai meta kai se kaitalasamyeidi
koitau udiyedi** henamaidi kwa henamaiyeigau. Kabina ta kata
meta “kita maudoida ne nuwatulobaina kalidaena”.** Na sonoga ye
henuwasaesaeda, iyamo gadosisi meta ekalesiya tauhebayaona ede.
2 Kaiteya tamowai ye nuwatui bena ginauli maudoidi kabidi ye kata
meta sola nige ye sibasibakalili. 3 Na kaiteya tamowai Yaubada ye
gadosisiyei meta Yaubada iya kabina ye kata.

4 Unai kai se kaitalasamyeidi koitau udiyedi meta doha teina. Kabina
ta kata, “Tanoubu ta unai meta koitau siya ginauligaibu”, yo hinage,
“Nige yaubada hesau na Yaubada kesega mo.” 5 Tanoubu ta yo galewa
ne unai ginauli se bado tamowai se kataidi meta siya yaubada yo guiyau,
yo tamowai se taba'ohulau udiyedi. 6 Na iyamo kita taukawamamohoi
kalidawai meta Yaubada kesega mo, iya tamada, yo iya ginauli maudoidi
ta tauginaulidi, na kita meta iya hesabana. Yo Guiyau ne meta kesega

---

** **7:36:** Tauna ne yona gadosisi nige gonowana ye kabinuwahi: Kalina Giliki unai hedehededede ta kaniyona labui, na hesauna ede teina: waihiu ne tawasola bolimaina ye dikwaiyako. ** **8:1:** Kai se kaitalasamyeidi koitau udiyedi ne meta suisui bulumadi se hetabuyei koitau matadiyena, na kabo se kaikai. Huya hekadi yodi kaikaigogo se ginauli koitau ne yona Numa Tabuna unai o tamowai yodi numa udiyedi, na huya hekadi buluma ne hinage se lokunegabaei maketi unai. ** **8:1:** Kita maudoida ne nuwatulobaina kalidaena meta ekalesiya Kolinito unai taumiya wa yodi hedehededede hesau. Yodi hedehededede hekadi Paulo ye kulidi lausoisoi 4 unai.

mo ede Yesu Keliso, na iya kalinawai ginauli maudoidi ye ginaulidi yo
iya kalinawai mauli ye leyama.
7 Na iyamo taukawamamohoi hauhaudi hekadi meta hedehedede ta
kaniyona nige kabina se kata, na koitau taba'ohuidi kabikabidiyao ne
udiyedi se manasakalili. Unai, ena kai doha teina se kai, kabo yodi
nuwanuwatu ne unai se wane, “Kai ta se kaitalasamyeiyako koitau
udiyedi.” Na yodi nuwanuwatu meta kai ne ye hebikidi, na unai se
bom se henuwapilipili'uyoidi, matawuwuna yodi nuwatulobai ne sola
nige se masalahakalili. 8 Na kai ne nige gonowana ye laeda Yaubada
dedekanaena. Ena nige ta kai meta nige gonowana ye tolehesuwal-
ada, na ena ta kai, meta nige gonowana ta nuwasaesae, matawuwuna
Yaubada taba nige ye kitahenamwakaliliyeida.
9 Iyamo bena kwa kitanamwanamwa yomi yailihai miyamiyana ta
tabu ye hemala kabakalabesibesi tausunuma hauhaudi ne udiyedi, siya
yodi nuwatulobai udiyedi se pahili. 10 Matawuwuna ena tamowai
hesau yona nuwatulobai dobidobina ye kitago koitau kabataba'ohuidi
numana unai ku kaikai, meta ye hemala kam kaha ne ku kabihekihekita
na saha ku ginauliyako wa ye ginauliwatanigaibui. 11 Kam kaha yona
sunuma dobidobina ta, Keliso ye boitako iya hesabana, na iyamo yom
sonoga o kata ta debanaena kabo heyababa ye lobai. 12 Ena yomi laulau
ta unai ba'aya kwa ginauli kami kahao udiyedi yo yodi nuwanuwatu
kwa hepilipilidi meta teina ta ye hemala yomi ba'aya Keliso unai. 13 Unai,
ena saha ya kai ta kagu kaha hesau ye hekalabesibesi, meta taba nige
suisui bulumana ya kai'uyoi. Teina unai kabo taba nige yona kababeku
ya ginauli.

9

Apostolo yodi dudulai

1 Ye masalahakalili meta yau yailihai tamowaina yo apostolo hesau.
Yoda Guiyau Yesu ya kitayako, yo yogu paisowa ta debanaena kwa laoma
yomi sunuma kwa tole iya unai. 2 Nuwana tamowai hekadi se nuwatui
meta yau nige apostolo, na iyamo ya hemala apostolo kalimiuwai.
Matawuwuna komiu meta kabahemamohoiyeigau ede yau Guiyau yona
apostolo.
3 Ena tamowai yogu paisowa ta se hededeheyaheyababa meta yogu
hededehemasalaha ede teina: 4 Idohagi, waila yo kai unai yoma dudulai
hesau bena kwa saguigau o nige? 5 Yo hinage yoma dudulai gonowana
taukawamamohoi waihiuna hesau ka tawasolai na maiyamai ka lau
doha apostolo hekadi yo Guiyau kana kahao yo hinage Kipasi.** 6 Unai
nuwana yau yo Banaba hinage yoma dudulai ede taba yoma moni
paisowana ne ka hekaiyawasi na yomi sagu mo unai ka miyamiya!
7 *Kabakita ede teina:* Iyala tamowaina meta nige gonowana ye bom
ye hemaisa'uyoi. Yo nige tamowai hesau wine ye kumai na kaniyona
ne nige ye kai. Yo hinage mamoe taukitahetetena nige gonowana ye
kitakitahetete mo na miliki mamoe susuna unai se hai ne gonowana ye
numa.
8 Yogu hedehedede ta meta nige tamowai yodi nuwanuwatugaibu, na
Yaubada yona laugagayo unai hedehedede kesekesegadi ta ye hedehed-
edeidi. 9 Matawuwuna Mose yona laugagayo unai ye kuliyako ye wane,

** **9:5:** Kipasi meta Petelo hesana kalina Alamaiki unai, kaniyona ede weku.

"Ena bulumakau witi kaniyona kabakabiyawasina unai ye paipaisowa
meta tabu kawana ne kwa sumasumagudui."** *(Dutelonomi 25:4)* Na
kwa nuwatui meta Yaubada bulumakau mo hesabana ye nuwanuwatu?
10 Nigele, na hedehedede ta meta kita kada hedehedede, yo kulikuli
tabuna ta se kuli kita hesabada, matawuwuna koya taupaisowaina yo
witi tauhekasana se paisowa na yodi nuwatu ede kabo witi ne kaniyona
soina tehana se hai ye hemala yodi paisowa maisana.

11 Huyana Guiyau wasana ka hededehemasalaha kalimiuyena meta
doha like ka kumai nuwamiu ne udiyedi. Hage idohagi, gonowana yoma
paisowa kaniyona kalimiuyena ka hai o nige? Kaniyona ne, siya ede
tanoubu ta gogodiyao. 12 Ena tamowai hekadi yodi dudulai bena kwa
saguidi meta ye namwa mo taba kwa sagukaliliyeigai.** Na iyamo nige
huya hesau yoma dudulai unai ka tolo na ka hedede bena kwa saguigai,
na pilipili maudoidi udiyedi ka hekalakasikasinigai na Keliso wasana
namwanamwana ta tabu hetatagudugudugduina hesau ka ginauli.

13 Kabina kwa kata meta kaiteyadi Numa Tabuna unai taupaisowa
kadi kai Numa Tabuna ne unai se haihai. Na hinage kaiteyadi kaitalasam
kabagabuna milana unai taupaisowa saha se kaitalasamyei ne tehana
kabo se hai. 14 Gonogonowana doha, Guiyau ye hedede meta kaiteyadi
wasa namwanamwana se laulauguguyaei bena hinage se saguidi wasa
namwanamwana ta debanaena. 15 Na iyamo teina kabikabi ta nige
ya hepaisowadi. Na yau ya kulikuli ta nige yogu nuwanuwatu bena
saha hesau kwa ginauli na unai kwa saguigau. Nuwagu yona ka-
banamwa ede ya paisowa na nige maisana hesau ya hai. Ena unai ya
hasali yo ya boita, iyamo taba nige tamowai hesau yogu kabagwauyala
ne ye hekaiyawasi. 16 Na huyana wasa namwanamwana ta ya lau-
guguyaei meta nige gonowana ya hededetausae'uyoigau matawuwuna
Yaubada ye lauheliligau na ya lauguguya. Ahani mo yau, ena wasa
namwanamwana ta nige ya lauguguyaei kabo yababa ya lobai!

17 Ena ya bom yogu nuwatu unai ya talamyeigau na ya lauguguya,
meta maisana kabo ya hai. Na ena nige ya talamyeigau meta Yaubada
yona kaisunuwa yo paisowa polohena ye leyama wa bena ya ginauli.
18 Unai, yogu paisowa ta kainauyana ede saha? Kainauyana ede teina:
Nige ya tolo yogu dudulai wa unai, na wasa namwanamwana ta ya
lauguguyaei meta ya lauguguyaei mo na nige unai ya kawamaisa.

19 Yau meta yailihai tamowaina yo nige tamowai hesau ye tanuwa-
gaigau, iyamo ya toledobiyeigau na ya hemala tamowai maudoidi yodi
taupaisowa na unai bena tamowai se bado ya laedima Keliso unai.
20 Na yau ena Dius bodana udiyedi meta ya hemala doha Dius ta-
mowaina hesau,** na unai bena Dius tamowaidiyao ya laedima Keliso
unai. Na ena Mose yona laugagayo logulogunaena taumiya bodana

---

** **9:9:** Bulumakau witi kaniyona kabakabiyawasina unai ye paipaisowa: Bulumakau witi ne se utu'utui yo kabakabiyawasi ginaulina se niuniuli, na unai witi kaniyona udiyedi dahidi se bekuhai. Ede witi kaniyona se kabiyawasi. ** **9:12:** Ye namwa mo taba kwa sagukaliliyeigai: Paulo ye hedede yodi dudulai ede bena se sagukaliliyeidi, matawuwuna siya meta tamowai bagubagunadi wasa namwanamwana se bahei se laei Kolinito udiyedi. ** **9:20:** Ya hemala doha Dius tamowaina hesau: Miyamiya Paulo ye hededeidi ta, siya ede kadi kaleko yo kadi kai yo yodi lauhe'a'a yo tapwalolo kabikabidi yo laulau hekadiyo doha.

udiyedi** meta yau ya hemala doha Mose yona laugagayo logulogunaena taumiya hesau, na unai bena kaiteyadi Mose yona laugagayo logulogunaena taumiya ne ya laedima Keliso unai. Na iyamo yau meta nige Mose yona laugagayo logulogunaena taumiya. 21 Na ena ya lau dagela tamowaidiyao siya nige laugagayo logulogunaena taumiya bodana udiyedi, meta yogu miyamiya doha dagela tamowaina hesau, unai bena dagela tamowaidiyao ne ya laedima Keliso unai. Iyamo yau meta Yaubada yona laugagayo nige ya nuwaluluhiyei, na Keliso yona laugagayo logulogunaena ya miya. 22 Na ena ya lau tamowai yodi sunuma basabasadi** udiyedi, kabo ya miya doha tausunumabasabasa ne, na ya kaipate bena ya laedima Keliso unai. Miyamiya ta kabo ya miyaidi tamowai maudoidi udiyedi na unai ya kaipate bena tamowai hekadi ya gilihaidi. 23 Yogu miyamiya doha teina ta meta wasa namwanamwana debanaena, na unai bena tausunuma maudoidi maidaguwao kabo kainauyana ne ka hai.

24 Kabina kwa katakalili meta heloikailakwa unai tauheloi maudoidi se heloi na iyamo kesega mo kabo kainauya ne ye hai. Unai bena kwa heloinamwanamwa na kabo kainauya ne kwa hai. 25 Taukaiheya maudoidi ena se lau se kaiheya meta bena se kitahetete'uyoidi yo yodi lubulubui laugagayodi maudoidi bena se hemuliwatanidi. Se lubulubui na bena kabo kainauya se hai, na kainauyana ne nige gonowana ye miyahai. Na kita ta lubulubui meta kabo yoda nuwatu ede taba kainauya miyamiyahaina ta hai. 26 Unai ede ya heloidudulai na nige doha tauheloi hesau ye heloi na yona kabagehe nige kabina ye kata. Yo ya pwaiti meta nige doha tamowai hesau ye pwaiti na nimana ye tutugaibuidi. 27 Ya kabinuwahi'uyoigau na taugu ta ye hemala yogu heyayai tauhaina, madai ya lauguguya tamowai hekadiyo udiyedi na muliyena kabo Guiyau ye tolehesuwalagau na taba nige kainauyana ne ya hai.

10

Tabu kwa laukwatakwata doha Isalaela huyana se kadau se lau Kanana hesabana

1 Kagu kahao, saha ye tubu Dius kada kulutubu udiyedi wa tabu kwa nuwanuwaluluhiyei. Huyana Aikupito se pesahai meta siya maudoidi Yaubada yalohi ye hemasalaha wa logulogunaena, yo maudoidi se dobi gabwa wa ye taigali na tanona pitapitalina unai se kawasi. 2 Maudoidi yalohi yo gabwa wa udiyedi se babatiso na se hemala Mose tauhemuhemuliwatanina. 3 Yo hinage Yaubada kai ye hemasalaha wa maudoidi se kai, 4 yo Yaubada numanuma ye mosedi wa maudoidi se numa, iya ede waila weku unai ye didima wa. Na weku mamohoina wa maiyadi se sae yo se dobi, iya ede Keliso. 5 Na iyamo tamowai se bado Yaubada nige nuwana se henamwa, unai se boita na sinalediyao wa balabalagaibu wa unai se toletolegaibuidi.

6 Ginauli saha se tubuko ta meta se hemala yoda kabakita na unai kabo nuwada tabu ta tolelaedi nuwanuwatu yabayababadi udiyedi

---

** **9:20:** Mose yona laugagayo logulogunaena taumiya: Siya nuwana dagela tamowaidiyao na se nuwabuiko yo se kawamamohoi Yaubada unai na Mose yona laugagayo se kawakabiyedi.

** **9:22:** Tamowai yodi sunuma basabasadi, ena taba koitau kabataba'ohuidi numadi udiyedi kai se kaidi kabo yodi nuwatu meta mauli se lausapuliyako. Nuwanuwatu ta meta Apostolo 8 unai ta hasili.

doha siya saha se ginaulidi ne. 7 Yo tabu koitau kwa taba'ohuidi
doha hekadi se taba'ohu koitau udiyedi. Doha kulikuli tabuna unai
ye wane, “Tamowai wa se tuli na se kaikai yo se numa, na kabo se
tolo na koitau tautaba'ohuidi yodi taba'ohu laulaudi yabayababadi se
ginaulidi.” *(Esodo 32:6)* 8 Yo tabu laulau bikibikidi
ta ginaginaulidi doha siya hekadi laulau bikibikidi se ginaginaulidi wa
na mayadai kesega unai meta badodi 23,000 se mwaloi.** 9 Hinage
tabu Keliso ta lautonogi doha siya hekadi meta Guiyau se lautonogi na
mwata se kalasidi ede se mwaloi.** 10 Yo tabu ta hetahetalapili, doha siya
hekadi yodi hetalapili debanaena ede Yaubada yona taukaiunu aneluna
ye unuhemwaloidi.** 11 Laulau ta kalidiyena se tubu meta se hemala
yoda kabakita. Na kulikuli tabuna unai se kulidobiyedi meta se hemala
kita kada hededehesibasiba, na kita ede tanoubu ta yona huyagehe
mayadaidiyao udiyedi taumiya tamowaidi.

12 Unai, taba ku nuwatui meta ku tolobayaoko, bena ku
kitanamwanamwa tabuyo ku beku. 13 Noho kwa miyahekalodi ta meta
hinage tamowai hekadi se miyahekalodiko. Na Yaubada nige gonowana
ye nuwagabaeda. Taba nige noho hesau ye talamyei na yomi bayao
ne ye saedikwaidi. Ena noho kwa hekalo meta iya kabo kabakaihale
kedana ye hekitagomiu na yomi sunuma ne unai kwa tolobayao.

14 Unai, kehaguwao, koitau taba'ohuidi bena kwa wasabugabaeidi.**
15 Yogu hedehededede ta meta tausunuma maudoimiu kami hedehededede,
na komiu meta tamowai sibasibadiyao. Unai bena yogu hedehededede ta
kwa bom kwa hekasadi na kwa nuwatulobaidi. 16 Ena ta laomagogoi
Guiyau yona kaikaigogo unai, na waina keyakana lautokina ta mosei
Yaubada unai na maudoida ta numa, meta ta patulau Keliso kwasinana
unai. Yo pwalawa ta kihi na ta kai meta unai hinage ta patulau Keliso
tauna unai. 17 Na Guiyau yona kaikaigogo pwalawana meta kesega, unai
kita maudoida meta boda kesega, kaniyona ede pwalawa ne maudoida
ta kaigogoi.

18 Hage Isalaela tamowaidi kwa nuwatuidi. Kaiteyadi kaitalasam ne
tupwana se kai, meta siya hinage se patulau kaitalasam kabagabuna
milana** ne unai. 19 Yogu hedehededede ta kaniyona ede saha, kaitalasam
se mosei koitau unai meta kaniyona o nige? Na koitau meta yona
gigibwali o nige? 20 Nige, na koitau tautaba'ohuidi ne yodi kaitalasam
meta se kaitalasamyeidi demoni udiyedi na nige Yaubada unai. Nige
ya henuwa bena taba komiu kwa patulau demoni udiyedi. 21 Nige
gonowana Guiyau yona kaikaigogo keyakana unai kwa numa, yo hinage
demoni yodi kaikaigogo keyakana unai kwa numa. Nige gonowana kwa
patulau Guiyau yona hatahata unai kwa kaikai, yo hinage demoni yodi
hatahata unai kwa kaikai. 22 Idohagi, bena Guiyau kwa hekouyalayala?
Nuwana kwa bayaokalili na kabo iya?

Taukawamamohoi yona yailihai miyamiyana

** **10:8:** Numela 25:9 ** **10:9:** Numela 21:1-9 ** **10:10:** Numela 16:41-50
** **10:14:** Koitau taba'ohuidi bena kwa wasabugabaeidi: Paulo ye hedede ede tabu se laulau koitau tautaba'ohu tamowaidiyao yodi kaikaigogo udiyedi, matawuwuna ede ena se lau meta se hemasalaha'uyoidi ede siya kadi boda hesau. ** **10:18:** Kaitalasam kabagabuna milana meta heyaheyasoni, kaniyona ede Yaubada.

23 Hekamiu kwa wane, “Miyamiya maudoidi kalimaiyena meta nige
laugagayodi hesau.” Iyamo ya hededelaowa ede, laulau maudoidi ta
nige gonowana udiyedi sagu ta lobaidi. Kwa wane, “Miyamiya maudoidi
kalimaiyena meta nige laugagayodi hesau.” Iyamo yoda sunuma unai
meta nige gonowana laulau maudoidi ta se hebayaoda. 24 Tabu komiu
kwa bom yomi namwanamwa kwa nuwatui, na bena kami kahao yodi
namwanamwa kwa nuwatuidi.
25 Suisui bulumadi yaudi kabalokulokune unai se lokuneidi gonowana
kwa hemaisadi na kwa kaidi, meta tabu yomi nuwanuwatuyena kwa
wane, “Teina ta gonowana ya kai o nige?” 26 Matawuwuna ede,
“kaiyaulina ta yo ginaulina maudoidi meta Guiyau iya yona.” *(Same
24:1)*
27 Ena tamowai hesau iya nige tausunuma na ye kaibwadaigomiu
bena kwa lau maidamiu kwa kaikai, na kwa henuwa bena kwa lau,
meta saha ye kabinonohai ne kwa haidi kwa kaidi, na tabu kwa
henahenamaibuibui haedi kai ta se laolaoma. 28 Na ena taba tamowai
hesau ye hededelaowa kalimiuyena ede, “Kai ta se kaitalasamyeidiko!”,
meta tabu kwa kaikaidi, tauhededelaowa ne debanaena yo iya yona
nuwatulobai debanaena. 29 Teina ta tamowai hesau ne yona nuwatu-
lobai, nige kowa.

Taba ku wane, “Idohagi to tamowai hesau yona nuwatulobaiyena
bena yogu yailihai miyamiyana ye hededegudugudui? 30 Ena taba kai
ne lautokina ya lautoki Yaubada unai na ma gwaugwauyalagu kai ne
ya kai, idohagi to kai ne debanaena bena se hededeheyaheyababagau?”
31 Unai ya hededelaowa ya wane, ena saha hesau ku kai, ku numa,
o ku ginauli, meta bena ku ginauli Yaubada hedebasaeina hesabana.
32 Tabu tamowai hesau ku henuwapwanopwano, taba iya Dius o Gi-
liki tamowaina, o Yaubada yona dubu tamowaina hesau, 33 doha yau
hinage yogu kaipate ede bena taba yogu miya yo ginauli maudoidi ya
ginaulidi ta udiyedi tamowai maudoidi ya henuwanamwadi. Kaniyona
ede nige ya bom mo yogu namwanamwa ya nuwatui, na boda yodi
namwanamwa ya ginauli, na unai kabo mauli se lobai.

11

1 Yogu miyamiya ta kwa miyawatanidi, doha ede yau Keliso yona
miyamiya ya miyawatanidi ta.

Tatao yo sinesineo yodi laulau tapwalolo koigogona udiyedi

2 Ya kawanamwanamwaegomiu matawuwuna ede ginauli mau-
doidi udiyedi kwa nuwanuwatuigau, yo hinage saha se hekatagau
na ya hekawalaediwa kalimiuyena wa kwa kabihekahinidi yo kwa
miyamiyawatanidi. 3 Na ya henuwa bena kwa nuwatulobai meta
loheloheyao yodi taukulukulu ede Keliso, waihiu yona taukulukulu
ede loheya,** na Keliso yona taukulukulu ede Yaubada. 4 Ena loheya
hesau ye tapwalolo yo ye hededepeloweta na ma kulusumasumana,
meta ye hemasalaha ede yona taukulukulu Keliso meta nige hekasisina

** **11:3:** Loheya, waihiu: Paulo yona leta ta ye kuli meta kalina Giliki unai. Kalinadiyena hedehededе kesega *aner*, na kalina Saliba unai kaniyona labui, hewaliyo loheya maitawasola. Gonogonowana doha, kalina Giliki yodi hedehededе *gune* kaniyona labui, hasalayo waihiu maitawasola.

hesau kalinawai. 5 Na ena waihiu hesau ye tapwalolo yo ye hededepeloweta na kuluna ne nige ye suma meta iya yona taukulukulu** nige
ye hekasisiyei, kitakitana gonogonowana ede doha waihiu ne kuluna
meta yaliyalina. 6 Ena taba waihiu hesau kuluna nige ye suma meta
kuluna ne taba se yaligabaei. Na kuluyali ne waihiu kalinawai meta ye
nuwamwadimwadine, unai ye namwa mo taba kuluna ne ye suma.**
7 Loheya nige gonowana kuluna ye suma matawuwuna ede iya meta
Yaubada kana kao yo kabahededehenamwana, na waihiu meta loheya
kabahededehenamwana. 8 Matawuwuna loheya bagubagunana wa
nige waihiu unai ye tubuma, na Yaubada loheya yauna tupwana ye
hai na waihiu ye ginauli. 9 Nige waihiu debanaena Yaubada loheya
ye ginauli, na loheya debanaena ede waihiu ye ginauli. 10 Tenem
debanaena, waihiu bena kuludi se sumadi na unai se hemasalaha'uyoidi
meta siya mwanedi yodi loina gunidiyena. Yo hinage gabemani yodi
taukitasipwa debadiyena bena se kulusuma.**
11 Na Guiyau yona nuwanuwatu unai meta waihiu nige ye bom ye
tubugaibu yo loheya nige ye bom ye tubugaibu. 12 Nuwanuwatuna
ede, waihiu yona kabalaoma ede loheya, yo hinage loheloheyao yodi
kabatubuma ede waihiu, na ginauli maudoidi ta yodi kabalaoma ede
Yaubada. 13 Hage kwa nuwatuhekasa, taba waihiu kuluna nige ye suma
na ye tapwalolo Yaubada unai, kabo kwa kitahenamwa o nige? 14 Waihiu
yo loheya kadi kao udiyedi gonowana nuwanuwatu maudoidi ta kwa
kitalobaidi. Taba loheya kuluna ye dau meta kitakitana kalinawai ne ye
taumwadimwadinekalili. 15 Na taba waihiu kuluna ye dau meta kana

** **11:5:** Iya yona taukulukulu: Waihiu maitawasola udiyedi meta iya ede mwanena, na hasahasalao udiyedi, tamadi. ** **11:6:** Ye namwa mo taba kuluna ne ye suma: Leta ta unai meta Paulo nige ye kulihemasalahakaliliyei matawuwuna saha to sinesineo ye henuwadi bena kuludiyao se sumadi huyana se tapwalolo yo se hededepeloweta dubu koigogona udiyedi. Na ena Paulo yona huya tamowaidiyao yodi laulau ta nuwatuidi, kabo unai gonowana kulikuli ta ta nuwatulobai. Kolinito unai sinesineo se bado siya meta yodi yaubada waihiu Apolodaiti yona taupaisowa. Apolodaiti meta tau yo sine taudiyao yodi gadogadosisi kabikabina maudoina yaubadana, na yona taupaisowa wa yodi taba'ohu kabikabina meta taudi se lokulokunedi moni hesabana. Giliki yo Dius tamowaidi yodi kabikabi meta sinesineo maudoidi ne kulusumasumadi. Na Apolodaiti yona taupaisowa waiwaihiudi se bom mo kuludiyao meta nige sumadi. Nuwana dubu unai ekalesiya waiwaihiudi se nuwatulobai meta Yesu debanaena siya yailihai tamowaidi, nige laugagayo hesau guninaena se miya. Ede kulusuma laugagayona se hekaiyawasi. O nuwana udoi, na se nuwatulobai meta huyana Yaubada taba'ohuina unai bena tabu kuludi se sumasumadi, gonogonowana doha Apolodaiti yona taupaisowa wa. Na nige se nuwatulobai meta yodi tapwalolo yo yodi hededepeloweta ne nuwanuwatuna udoi, nige doha Apolodaiti taba'ohuina. O nuwana udoi, doha teina: Huyana se tapwalolo yo se hededepeloweta na kuludi nige se sumadi meta kabo tamowai se henuwapwanopwanodi, kabo se henahenamai yodi taba'ohu laulauna ta saha. Unai Paulo ye kuli ede sinesineo yodi huyatapwalolo yo hededepeloweta unai bena kuludiyao se sumadi. ** **11:10:** Gabemani yodi taukitasipwa meta kalina Giliki unai Paulo ye kuli, *angelos*. Teina unai hedehedede meta ta hai kalinadaena. Kalinada unai anelu kaniyona ede Yaubada yona hetamali tamowaidi o Yaubada yona taupaisowa. Na kalina Giliki unai kaniyona hesau meta tamowai o gabemani yodi hetamali tamowaidi o yodi tauhewasa. Na taukitasipwa gabemani se hetamalidi hinage se katai ede anelu. Paulo yona huyaena sinesineo maitawasola hekadi mwanedi se kouyalayalaeidi matawuwuna se laulau waihiu hekadi udiyedi, na se laukwatakwataedi. Unai sinesineo ne se heboda'uyoidi na hesadi se tole waihiu hauhaudi. Yodi laukwatakwata wa kabakitana se ginauli meta kuludi nige se sumadi. Na gabemani yodi anelu o taukitasipwa se lohei haedi waihiu hauhauna hesau se lobai, kabo se hekamkamnadi. Na Paulo nige ye henuwa bena dubu se heyababa waihiu tausunuma yodi kabikabi debanaena, unai ye hineli taba tausunuma sinesineo maudoidi se kulusuma.

kao kabahenamwana, matawuwuna ede kulu daudauna Yaubada ye
mosei waihiu unai kulukuluna ne kana suma. 16 Kita yo Yaubada yona
dubu maudoidi yoda kabikabi ta meta nige yona udoi hesau, unai nige
gonowana tamowai hesau teina nuwanuwatu ta unai ye hededehaikabi.

Guiyau yona kaikaigogo kabikabina

17 Yogu hedehededе hekadi'uyo ta udiyedi meta nige gonowana
ya hededehetausaegomiu, kaniyona ede yomi laolaomagogoi ne
udiyedi yomi laulau se yababa, ede nige namwa hesau kwa lobai.
18 Saesaekalilina ede teina nuwatu ta: Ya lapuiyako meta yomi
huyalaolaomagogoi ne udiyedi kwa hinehineli'uyoigomiu. Na
hedehededе ta yogu lapuina unai meta nuwana mamohoi. 19 Ye namwa
ede hinehineli ta ye tubu kalimiuyena, unai kabo ye hemasalahagomiu
meta kaiteyadi siya tausunumamamohoi yo kaiteyadi nige.
20 Yomi laolaomagogoi ne udiyedi meta Guiyau yona kaikaigogoi nige
nuwanuwatuna hesau kalimiuyena. 21 Matawuwuna ede taulageba-
guna siya se bom kadi kai se kaidi na nige gonowana kadi kahao se
nayaidi yo maiyadiyao se kaikaigogoi. Debanaena ede kami kahao
hekadi meta se hasali na hekadi se numayauyaule. 22 Hage idohagi,
nige yomi magai kabo udiyedi gonowana kwa kaikai yo kwa numa? O
idohagi, bena kwa hedede meta Yaubada yona dubu ne nige kaniyona
hesau, na deha tamowaidiyao kwa toledobidobiyeidi? Yomi nuwatu
bena kabo ya hatoegomiu? Nige gonowana!
23 Na Guiyau saha ye hekatagau meta hinage bena ya hekawayawa
kalimiuyena. Yoda Guiyau Yesu kana walohaina boniyaina wa unai
pwalawa ye hai 24 na ye lautoki ye gehe ede ye kihi na ye wane,
“Teina ta taugu, komiu hesabamiu. Kabikabi ta bena kwa ginaginauli
kabahenuhenuwaisinigau.” 25 Kaikai gehena unai kabo hinage waina
keyakana ye hai na ye wane, “Waina keyakana ta meta yau kwasinagu.
Teina ta meta talam hauhauna kabahemamohoiyeina. Kabikabi ta
bena kwa ginaginauli, na waina keyakana ta yomi huyanumana unai
meta ye hemala yau kabahenuhenuwaisinigau.” 26 Teina unai, yomi
huyakaikaigogoi udiyedi pwalawa ta kwa kai yo waina keyakana ta kwa
numa meta Guiyau yona boita kwa hedehededehemasalaha ye lau ee
kana sigana ye uyoma. 27 Unai ena tamowai hesau pwalawa ta ye kai
yo waina keyakana ta ye numa na nige nuwanuwatu dudulaina unai
meta tamowaina ne Guiyau tauna yo kwasinana ye kitakitadobidobiyei,
ede unai kana gilu yo ye ba'aya. 28 Tenem debanaena ede kesega kesega
bena ye bom ye kitasipwainamwanamwaei'uyoi na kabo pwalawa ta ye
kai yo waina keyakana ta ye numa. 29 Matawuwuna ede taba tamowai
hesau ye kaigaibu yo ye numagaibu na nige ye nuwatulobai meta teina
ta Keliso tauna,** Yaubada kabo iya ye hekamkamna, na kabahegiluna
ede ye kaidi yo ye numadi ne. 30 Tenem miyamiya ne debadiyena
ede kwa bado meta kwa basabasa yo kwa kasiyebwa, yo hekadiyo ede
se boitako. 31 Na ena taba ta kitasipwanamwanamwae'uyoida meta
nige gonowana Yaubada ye hekamkamnada. 32 Na huyana Guiyau
ye hekamkamnada meta ye hesibasibada, unai taba nige tanoubu ta
maiyadao ye heyababada.

** **11:29:** Nige ye nuwatulobai meta teina ta Keliso tauna: Hedehededе ta kalina Giliki unai hinage gonowana ta bui ta wane, Ekalesiya bodana nige ye nuwatui.

33 Unai, kagu kahao, ena kwa laomagogoi kaikaigogoi hesabana meta
bena kami kahao kwa nayanayaidi. 34 Ena kwa hasalikalili meta bena
yomi magaiyena kwa kaikai, unai kabo nige gonowana kabahegilu-
gomiu hesau ye masalaha yomi laomagogoi ne unai.

Tenem iya ede, na yogu huyalaowa unai kabo nuwanuwatu hekadiyo
ya hedededi kalimiuwai.

12

Kainauya Yaubada Yaluwana ye leyama

1 Na kagu kahao, Yaluwa Tabuna yona kainauya henamaina kwa
henamaiyeigau wa bena ya hededehemasalaha kalimiuwai.

2 Kabina kwa kata meta huyana komiu sola nige Yaubada kwa
sunumaei, unai tamowai se woyahesuwalagomiu na koitau nige kali-
nadi kwa taba'ohuidi. 3 Unai bena ya hekatagomiu: Ena tamowai
hesau Yaubada Yaluwana yona gigibwaliyena ye hedehedede, meta nige
gonowana Yesu ye hededeheyababa. Yo nige gonowana hesau ye wane,
“Yesu iya Guiyau,” kana sigana ena Yaluwa Tabuna ede kalinawai.

4 Na Yaluwa yona kainauya kadi kao meta udoi'udoi, na yodi ka-
balaoma ne kesega, iya ede Yaluwa Tabuna. 5 Dubu luwanaena
paisowadi ne meta udoi'udoi, iyamo Guiyau kesega mo yona ta
paipaisowa. 6 Na Yaubada yona paisowa kalidawai kadi kao udoi'udoi,
iyamo Yaubada kesega ne ye hebayaoda na paisowa ne ta ginaulidi.

7 Na Yaluwa Tabuna yona kainauya ye haidima kesega kesega kali-
dawai meta bena ekalesiya bodadi kabasaguidi. 8 Yaluwa Tabuna yona
kainauya ye mosei tamowai hesau unai meta sibasiba hedehedededi,
yo Yaluwa Tabuna kesegana ta hinage tamowai hesauna unai meta
hededesonoga kainauyana ye mosei, 9 na tamowai hesauna unai meta
sunuma kainauyana, yo hesauna unai meta kabikabihenamwanamwa
kainauyana. 10 Yaluwa Tabuna kesegana ta hinage tamowai hesau
unai meta laulau gigigigibwalidi kabaginaulidi gigibwalina ye mosei, na
hesau unai meta hededepeloweta kainauyana, yo tamowai hesau unai
meta gonowana yaluwa yababana yo yaluwa namwanamwana yodi
paipaisowa ye kitalobaidi. Hinage hesau yona kainauya meta gonowana
kalina Yaluwa ye mosei unai ye hedehedede, yo hinage hesau yona kain-
auya meta kalina Yaluwa ye ledima wa ye hededehemasalahadi. 11 Teina
kainauya maudoidi ta meta Yaluwa kesekesegana ta yona paipaisowa,
na yona kaisunuwaeina na kainauya ne ye moseidi tamowai kesega
kesega udiyedi.

Keliso tauna kesega na yauna se bado

12 Keliso tauna, iya ede yona dubu, meta kana kao gonogonowana
doha tamowai tauna maudoudoina. Tamowai tauna meta kesega, iyamo
tauna ne yau udoi'udoi udiyedi Yaubada ye ginauli ede ye hemala
tamowai kesega. 13 Hinage doha, kita maudoida meta Yaluwa kesega
ta unai se hebabatisoida, ede ta hemala boda kesega. Kita hekada
meta Dius yo hekada meta dagela tamowaidi yo hekada meta heyayai
tauhaidi, hekada hinage yailihai tamowaidiyao, na kita maudoida meta
Yaluwa kesegana ta kalidawai.

14 Yo tamowai yauna ne meta se badokalili na nige yau kesega mo.
15 Taba kae ye wane, “Yau nige nima, unai yau meta nige tauda ta yauna

hesau.” Na iyamo nige gonowana tauda ta unai ye bom ye tolehesuwala'uyoi. 16 Yo taba beya ye wane, “Yau nige mata, unai yau meta nige tauda ta yauna hesau.” Na iyamo nige gonowana tauda ta unai ye bom ye tolehesuwala'uyoi. 17 Ena tauda ta yauna maudoina ne meta mata kabo haedi kabalapulapui ede? Yo ena tauda ta yauna maudoina ne beya meta kabo haedi pane yoda kabapanelobaidi ede? 18 Na iyamo Yaubada tauda ta ye ginauli meta yauda ta ye tolehekahekasadi, na yau kesega kesega yona kabamiya ye nuwatui meta unai ye tole. 19 Ena taba yau maudoidi ta siya yau kesega meta tauda ta kana kao kabo yona namwa doha saha? 20 Mamohoi, tamowai yauna ne se bado, na iyamo tauna ne kesega mo.

21 Na nige gonowana mata ye hededelau nima unai ye wane, “Nige ya henuwago”, yo kulukulu nige gonowana ye hededelau kae unai ye wane, “Nige ya henuwago.” 22 Na tauda ta yauna hekadi meta se basabasa yo se gagilikalili na iyamo tauda ta ye henuwakaliliyeidi. 23 Yo hinage yauda hekadi nige ta kitahenamwadi meta ta hekasisiyedi yo ta kitahetetenamwanamwaedi. Na yauda hekadi wadawadamdi meta ta sumanamwanamwaedi. 24 Na yauda hekana masamasalahadi na nige ta modekalili bena ta sumadi. Iyamo Yaubada tauda ta ye ginauli na yauda ta ye tolegogoidi na yau gagilidi nige ta kitahenamwa'useidi wa meta Yaubada ye hekasisikaliliyeidi. 25 Unai bena tabu hinehineli ye masalaha tauda ta unai, na yau maudoidi ne bena se haikitakitahetete'uyoidi. 26 Ena tauda yauna kesega ye kamkamna meta yau maudoina ne se kamkamna. Na ena tauda ta yauna hesau se hekasisinamwanamwaei meta tauda ta yauna maudoidi ne se gwauyalagogoi.

27 Na komiu maudoimiu ta meta Keliso tauna, na kesega kesega meta Keliso tauna tupwanao. 28 Ekalesiya bodana luwadiyena meta Yaubada yona tamowai ye toledi. Bagubagunana meta apostolo, helabuina ede peloweta, hehaiyonana meta taulauhekata, na kabo laulau gigigigibwalidi tauginaulidi yo hinage siya kaiteyadi kabikabihenamwanamwa kainauyana kalidiyena, siya kaiteyadi gonowana tamowai se saguidi, yo dubu kitahetetena kainauyana tauhaina, yo hinage kalina Yaluwa ye ledima udiyedi tauhedehedede. 29 Na idohagi, bena maudoidi ta siya apostolo, o maudoidi ta peloweta, o maudoidi ta taulauhekata, o maudoidi ta laulau gigigigibwalidi tauginaulidi? 30 Maudoidi ta kabikabihenamwanamwa kainauyana kalidiyena, o maudoidi ta kalina Yaluwa ye ledima udiyedi se hedehedede? O bena maudoidi ta kalina Yaluwa ye ledima taulapulobaidi yo tauhededehemasalahadi? Nige! 31 Na ya henuwa bena kwa kaipate na dubu kabasaguina kainauyadi saesaedi ne Yaluwa ye haidiwa.

Gadosisi ye saekalili

Teina kabo laulau namwanamwakalilina hesau ya hededehemasalaha kalimiuyena.

13

1 Ena taba tamowai kalinadi udoi'udoi yo anelu kalinadi udiyedi ya hedehededede na nige tamowai ya gadosisiyeidi, meta kagu kao ede doha pate se koi na ye dagudagugugaibu, o doha taukaiheya yodi kabakaiheya

peleidena** se koi na dagugugaibuna mo ye laki. 2 Ena hededepeloweta
kainauyana ede kaliguyena yo gonowana nuwatu wadawadamdi yo
sonoga maudoidi ya nuwatulobaidi, yo ena yogu sunuma meta ye
lakikalili unai gonowana kuduli ya hededehesigi, na nige tamowai ya
gadosisiyeidi meta nige kaniyogu. 3 Ena taba yogu gogo maudoidi ya
kainauyaidi taudehadeha udiyedi yo hinage taba ya talamyeigau kaiwa
kalakalasina unai se gabugau bena yogu kabahededesaesae, na nige
tamowai ya gadosisiyeidi, meta nige gonowana namwanamwa hesau ya
hai.
4 Gadosisi meta nayatautaubiga yo kabinamwa. Gadosisi meta
nige kaikalomagigili, nige hededetausae'uyoi yo nige nuwasaesae.
5 Gadosisi meta nige yona laulau se yababa, nige nuwatu'uyoi, nige
tautausi'ololog aibu yo tamowai yababa se ginauli kalinawai meta
nige ye nuwatuhekahinidi. 6 Gadosisi meta nige ye nuwanamwa
yababa udiyedi, na ye gwauyala miyamiya yo hedehededе mamo-
hoidiyao udiyedi. 7 Iya polohe maudoidi gonowana ye baheidi, yo ye
sunumatahitahi, yo ye nayatautaubiga, yo pilipili udoi'udoi udiyedi ye
hekalakasikasini.
8 Gadosisi nige gonowana ye gehe, na taba hededepeloweta kalimwai,
kabo ye gehe. Yo taba kalina Yaluwa ye leyawa unai ku hede-
hededе, kabo hinage ye gehe. Yo taba sonoga kalimwai, meta hi-
nage kabo ye gehe. 9 Matawuwuna yoda sonoga wa tupwadi mo,
yo yoda hededepeloweta wa nige se masalahakalili. 10 Na ginauli
kabinamwanamwaeidi huyana ne unai kabo Yaubada ginauli nige se
namwakalili ta ye tolehesuwaladi. 11 Huyana ma wawayagu meta yogu
hedehededе yo yogu gadogadosisi yo yogu nuwanuwatu meta doha
wawaya. Na huyana ya laoma ya tamowailakilaki meta yogu miyamiya
yo yogu nuwanuwatu doha wawaya wa ya tolehesuwaladi.
12 Teina mahana ta unai ginauli maudoidi yoda kitadi meta doha galasi
gaugauna unai tautauda ta kitakita, na muliyena kabo matadaena ta
kitanamwanamwaeidi. Mahana ta unai ginauli tupwadiyao mo kabidi
ta kata, na muliyena kabo ginauli maudoidi kabidi ta katahegehedi,
doha Yaubada kabida ye katako wa. 13 Teina ginauli haiyona ta kabo se
miyahai: sunuma, nayatautaubiga, yo gadosisi. Na saesaekalilina ede
gadosisi.

14

Hededepeloweta yo kalina Yaluwa ye haidima

1 Bena gadosisi miyamiyadi kwa haidi se hemala yomi miyamiya
saesaedi. Yo hinage Yaluwa yona kainauya taba kwa henuwakaliliyedi,
na saesaekalilina taba kwa hai ede hededepeloweta kainauyana.
2 Matawuwuna kaiteya tamowai kalina Yaluwa ye mosei ne unai ye
hedehededе meta nige ye hedehededelau tamowai udiyedi na Yaubada
unai. Yona hedehededе ta nige gonowana tamowai se nuwatulobaidi,
na Yaluwa Tabuna yona gigibwaliyena ede Yaluwa yona hedehededе
wadawadamdi ye hedededi. 3 Iyamo kaiteyadi tauhededepeloweta

** **13:1:** Kabakaiheya peleidena meta kana kao doha peleide po'opo'odi aeyani unai se ginaulidi. Taukaiheyamiusiki yodi huyakaiheya unai kabo peleide labui se haidi na se koikoihedagugudi.

meta yodi hedehededе ne udiyedi tamowai yodi sunuma se hededehebayaodi, se hededehesibasibadi yo hinage nuwadiyao se hededehetaludi. 4 Kaiteya tamowai kalina Yaluwa ye mosei unai ye hedehededе meta ye bom mo yona sunuma ye hebayao'uyoi, na kaiteya tamowai ye hededepeloweta meta ekalesiya bodana yodi sunuma ye hededehebayaodi. 5 Ya henuwa bena maudoimiu kalina Yaluwa ye lediwa udiyedi kwa hedehededе, iyamo ya henuwakalili meta bena kwa hededepeloweta. Na tauhededepeloweta meta ye saekalili na kabo kalina Yaluwa ye ledima udiyedi tauhedehededе ne. Iyamo gonowana kalina Yaluwa ye mosei ne unai ye hedehededе, ena yona hedehededе ne ye hededehemasalahadi na udiyedi kabo ekalesiya bodana yodi sunuma udiyedi ye hebayaodi.

6 Unai kagu kahao, ena ya laowa kalimiuwai na kalina Yaluwa ye leyama wa unai ya hedehededе meta yona namwanamwa saha kabo kwa hai? Na ena hededehemasalaha o hesibasiba o hededepeloweta o hededehasahasa guguyadi ya hedededi kalimiuwai, kabo unai gonowana sagu kwa lobai. 7 Gonogonowana doha ginauli nige yahuyahuwadiyao doha higo yo hapu** yo wana kabakaiheyaidi hekadiyo. Ena dagugudi ne nige ye masalaha meta kabo idohagina wana saha se kaikaiheyai ne tamowai se lapulobai? 8 Yo hinage, ena bwagigi daguguna nige ye laki yo ye masalaha meta kaiteya kabo ye kabinonoha iyala hesabana? 9 Unai gonogonowana doha komiu, ena yomi hedehededе nige kwa hededehemasalahanamwanamwaeidi kalinamiu ne udiyedi meta kabo idohagi na tamowai yomi hedehededе ta se nuwatulobaidi? Yomi hedehededе ta kabo kwa hededegaibuidi mo.

10 Tanoubu ta unai kalina se badokalili, na nige hesau bena nige kaniyona. 11 Na ena tamowai hesau yona hedehededе kaniyodi nige ya nuwatulobaidi meta ya hemala laolaoma kalinawai yo iya ye hemala laolaoma kaliguyena. 12 Unai gonogonowana doha komiu. Kwa henuwakalili bena Yaluwa yona kainauya kwa haidi, unai taba kwa kaibwada Yaubada unai na dubu kabasaguidi kainauyadi ye haidiwa na hepaisowadi udiyedi bena kwa namwakalili.

13 Unai, ena kaiteya kalina Yaluwa ye mosei wa unai ye hedehededе, bena ye tapwalolo na saha ye hedededi wa taba ye hededehemasalahadi. 14 Matawuwuna ede, taba ya tapwalolo kalina Yaluwa ye leyama wa unai meta yaluwagu ta ye tapwalolo, na nuwagu ta nige yona paisowa hesau. 15 Kabo saha ya ginauli? Bena ya tapwalolo yaluwagu ta unai kalina Yaluwa Tabuna ye leyama wa unai, yo hinage nuwagu ta unai ya tapwalolo yau kalinagu unai. Gonogonowana doha, huya hekadi kalina Yaluwa Tabuna ye haiyama wa unai ya wana yaluwagu ta unai, yo huya hekadi kabo hinage nuwagu ta unai ya wana tamowai kalinadi udiyedi. 16 Taba yaluwam unai Yaubada ku hedehedebasaei kalina Yaluwa Tabuna ye haiyawa wa unai, meta idohagi kabo tamowai hekadiyo siya kainauya ne nige tauhaina se nuwatulobai na maidamwao Yaubada kwa hedebasae? Idohagi kabo se saguigo Yaubada laulautokiyeina ta unai, ena taba saha ku hedehededeidi ne meta nige se nuwatulobaidi? 17 Yom laulautoki ne nuwana ye namwakalili, na iyamo nige gonowana sagu ye masalaha tamowai maiyamwao ne udiyedi.

** **14:7:** Hapu meta wana kabakaiheyaidi hesau Giliki tamowaidiyao se hepahepaisowa wa. Hapu mainadi se bado, na kesega kesega ye bom daguguna, na nima gigidi udiyedi se kipikipisi.

18 Ya lautoki Yaubada unai meta yau kalina Yaluwa ye haidima wa
udiyedi ya hedehededekalili na kabo maudoimiu ne. 19 Iyamo ekalesiya
bodana luwadiyena ya henuwa bena hedehedede haligigi masamasala-
hadi udiyedi tamowai ya hededehasahasaidi na kabo kalina Yaluwa ye
leyama ne unai hedehedede badona ten tausani ya hedehededeidi.

20 Kagu kahao, nuwanuwatu ta yomi nuwatulobaidi udiyedi komiu
tabu doha wawayao. Yababa ginaulidi udiyedi komiu taba doha
wawayao labahauhaudi, na yomi nuwanuwatu ne udiyedi bena doha
tamowai lakilakidiyao. 21 Kulikuli hesau laugagayo bukana unai meta,

> “Guiyau ye wane, ‘Kalina udoidiyao udiyedi yo laolaoma ta-
> mowaidiyao kalinadiyena kabo ya hededelau tamowai ta udiyedi,
> iyamo nige gonowana se lapulapulaoma kaliguwai.’” *(Aisaiya
> 28:11-12)*

22 Unai Yaluwa kalina ye moseidi wa meta hekihekinoi** nige taukawa-
mamohoi hesabadi, na Yesu taukawamamohoiyeina udiyedi meta nige.
Na hededepeloweta meta Yesu taukawamamohoiyena hesabadi, na
kaiteyadi Yesu nige se kawamamohoiyei meta nige. 23 Unai, ena ekale-
siya bodana se laomagogoi na maudoimiu ne kalina Yaluwa ye haidiwa
wa udiyedi kwa hedehedede, na luwamiu ne unai nige taukawamamo-
hoi yo tamowai hekadiyo siya laulau ta nige kabina taukata, kabo se
hedede ede kami kao meta doha yauyaule. 24 Na ena maudoimiu kwa
hedehededepeloweta na nige taukawamamohoi o laulau ta nige kabina
taukata tamowaina hesau ye lulaowa luwamiuyena, meta kabo yomi
hedehedede wa udiyedi ye nuwamasalaha yo kabo yona ba'aya ye
kitalobai. 25 Na yona lapulapui ne unai meta kabo yona nuwanuwatu
wadawadamdi ne se masalaha na ye tulibono yo ye taba'ohu Yaubada
unai na ye hededehemasalaha ye wane, “Mamohoi, Yaubada ede
luwamiuyena!”

Idohagi kabo Yaluwa yona kainauya ta hepaisowadi tapwalolo unai

26 Kagu kahao, saha ya hedehedede wa nuwamasalahadi ede teina:
Ena kwa laomagogoi, hesau kabo ye wana, hesau kabo ye lauhekata,
hesau kabo nuwatu wadawadamdi Yaubada ye moseidi wa ye hededе-
hemasalahadi, hesau kabo Yaluwa kalina ye mosei wa unai ye hedehe-
dede, na hesau kabo yona hedehedede wa kaniyodi ye hededehemahe-
masalahadi. Na ginauli maudoidi kwa ginaulidi ne meta bena ekalesiya
bodana kabahebayaodi. 27 Ena tamowai hekadi se henuwa bena kalina
Yaluwa ye moseidi ne udiyedi se hedehedede meta bena tamowai labui
o haiyona, na bena kesegakesega yona huyahedehedede, na tamowai
hesau meta bena hedehedede ne ye hededeyaiyaili. 28 Ena dubu ne unai
nige tauhededeyaiyaili, ye namwa mo taba Yaluwa kalina ye moseidi
udiyedi tauhedehedede ne se mwanou na yodi kabatuliyena bena se
hedehededenogowai se bom kalidiyena yo Yaubada unai.

29 Tauhededepeloweta meta bena yodi labui o yodi haiyona se
hededepeloweta, na hekadiyo ne meta bena yodi hedehedede ne se
nuwatuhekasanamwanamwaei. 30 Na ena Yaubada nuwatu hesau ye

** **14:22:** Hekihekinoi ne meta Yaubada yona hekamkamna hekihekinoina. Kaniyona ede, ena Yaubada kalinana nige ta lapulobaidi, meta nige gonowana ta nuwabui, na ta lau hekamkamna hesabana.

hemasalaha taututuli tamowaina** hesau unai meta bena tauhedehe-
dede bagubagunana ne ye kaiyawasi. 31 Unai bena kesegakesega yona
huya ye hededepeloweta, na unai gonowana kabo maudoimiu hededehesibasiba yo hededehebayao kwa haidi. 32 Na tauhededepeloweta ne
meta gonowana se bom yaluwadi ne se kabihekahini na yodi huya-
hedehededе huyana se nayai. 33 Matawuwuna Yaubada meta iya nige
hegwadapilesi Yaubadana. Iya meta nuwadaumwali Yaubadana.

Ya henuwa taba Yaubada yona tamowai dubu maudoidi udiyedi yodi
laulau ne kwa miyawatanidi 34 na sinesineo meta bena se mwanou dubu
koigogodi udiyedi na tabu se gegagega.** Na bena se hekasisi, doha lau-
gagayo saha ye hededeyako wa. 35 Ena nuwanuwatu hesau henamaina
bena se henamai, meta bena se bom yodi numaena mwanediyao se
henamaiyedi, matawuwuna sinesineo dubu udiyedi se hedehededе
meta kitakitana ne nige ye namwa.

36 Hage idohagi, yomi nuwatu bena Yaubada kalinana ta kalimiuyena
ye tubuma, o ye lage komiu kwa bom mo kalimiuyena? Nige! 37 Ena taba
tamowai hesau ye nuwatui meta bena iya peloweta o Yaluwa Tabuna
yona kainauya tauhaidi hesau meta bena ye hemamohoiyei ede saha
ya kulikulidi ta meta Guiyau yona hedehededе bayabayaodi. 38 Ena
taba hedehededе ta ye tolehesuwaladi meta Yaubada kabo hinage iya
ye tolehesuwala.

39 Unai kagu kahao, bena kwa henuwakalili taba kwa hededepeloweta, na kalina Yaluwa ye lediwa ne udiyedi tauhedehededе ne tabu
kwa hekahekaiyawasidi. 40 Na ginauli maudoidi ne bena kwa ginaulidi
kabikabidi mamohoidi yo dudulaidiyao udiyedi.

15

Wasa namwanamwa nuwanuwatuna saesaena ede Keliso yona tolo'uyo

1 Kagu kahao, wasa namwanamwana ya lauguguyaeiyako kalimi-
uyena wa iya ede kwa haiyako yo unai kwa tolobayao wa, ya henuwa
bena unai ya henuwaisinigomiu. 2 Teina wasa namwanamwana ta iya
taugilihaigomiu, ena wasa ya lauguguyaei wa unai kwa sunumatahi-
tahi. Ena nige, meta kabo yomi kawamamohoi ne nige kaniyona.

3 Matawuwuna wasa saha ya haidi wa meta ya hededehekawadiko
kalimiuyena, na teina meta hedehededе saesaedi: Keliso ye boita yoda
yababa hesabadi, doha kulikuli tabudi udiyedi se kulinonohaiyako
wa. 4 Ye boita na kabo se tole bwayabwayaena, na mayadai hehaiyonana unai Yaubada ye hetolo'uyoi, doha kulikuli tabudi udiyedi se
kulinonohaiyako wa. 5 Ede ye taumasalaha Kipasi** unai na kabo ye
taumasalaha'uyo saudoudoi-labui wa udiyedi. 6 Na huya hesau unai
kabo hinage ye taumasalaha kada kahao badodi paihandele (500) yo

** **14:30:** Taututuli tamowaina: Siya ede taulapulapui. Tauhededepeloweta wa se tolo na se hedede. ** **14:34:** Sinesineo... bena se mwanou dubu koigogodi udiyedi: Hedehededе ta kaniyona nige ye masalahakalili. Tausonoga hekadi se wane sinesineo tabu se gegagega na unai se hededegudugudu, doha ka kulihemasalaha wa. Hekadiyo se wane sinesineo tabu tauhededepeloweta se nuwatuhekasadi, na hekadiyo se wane tabu huya hesau se hedehededе dubu luwanaena. Yoma kulihemasalahana ne matawuwuna ede Paulo yona hedehededehasahasaidi lausoisoi 35 unai ye kuli, tabu koigogo unai se henahenamai, na bena yodi numa udiyedi mwanediyao se henamaidi. ** **15:5:** Kipasi meta Petelo hesana kalina Alamaiki unai, kaniyodi gonogonowadi, iya ede weku.

hagahagana udiyedi. Teina tamowai ta meta se bado sola se miyamiya,
na hekadi meta se boitako. 7 Na kabo ye taumasalaha Yamesi unai, na
kabo ye taumasalaha'uyo apostolo maudoidi wa udiyedi. 8 Na gehege-
hena meta hinage ye taumasalaha yau kaliguyena, na yau meta doha
wawaya sola nige yona huyalabasi mahanana dudulaina ye lagema
na se labasi.** 9 Kaniyona ede apostolo maudoidi luwadiyena yau
meta ya mulitakalili. Nige ya namwa taba kwa hedede ede yau
apostolo hesau, matawuwuna yau meta Yaubada yona dubu ya kabi-
henahenayaikaliliyeidi. 10 Na Yaubada yona kabinamwa debanaena
ede ya laoma teina kao ta unai, na yona kabinamwa kaliguyena meta
nige ye gabaegaibuidi, na ya paisowabayaokalili na kabo kagu kahao
hekadiyo ne. Na nige yau, na Yaubada yona kabinamwa kaliguyena
wa debanaena. 11 Unai siya yo yau yoma lauguguya ne meta nige yona
udoi hesau, na wasa saha ka laulauguguyaei wa meta kwa kawamamo-
hoiyeiyako.

Tauboiboita yodi tolo'uyo

12 Yoma lauguguya wa udiyedi ka wane, Keliso meta tauboiboita
luwadiyena Yaubada ye hetolo'uyoiyako. Na idohagi to hekamiyao kwa
hedede bena tauboiboita taba nige se tolo'uyo? 13 Na ena taba taubo-
iboita nige gonowana se tolo'uyo, hinage Keliso meta nige gonowana ye
tolo'uyo. 14 Taba Keliso nige ye tolo'uyo meta kabo yoma lauguguya
yo yomi sunuma ne nige kaniyodi. 15 Nige tenem mo ye bom na
hinage se lobai ede bena kai Yaubada wasalupolupona tauhedehededе-
hemasalahana, matawuwuna ede Yaubada ka hededehemasalaha meta
iya Keliso tauboiboita udiyedi ye hetolo'uyoiyako. Ena taba tauboiboita
nige gonowana se tolo'uyo meta kabo Keliso yona tolo'uyo wasana ne
nige mamohoina. 16 Matawuwuna, ena taba tauboiboita nige gonowana
se tolo'uyo meta Keliso hinage nige gonowana ye tolo'uyo. 17 Na taba
ena Yaubada Keliso nige ye hetolo'uyoi meta yomi sunuma ne kabo
nige kaniyona, komiu meta kabo sola yababa unai ma miyamiu, 18 yo
hinage kabo siya kaiteyadi Keliso unai tausunuma na se boitako meta se
taukwadalelekaliliko. 19 Taba yoda mauli tanoubu ta unai mo hesabana
na yoda midi ta tole Keliso unai, kabo tamowai maudoidi luwadiyena
meta kita ta katekamkamnakalili.
20 Na mamohoikalili Keliso meta boita unai ye tolo'uyoko. Tauboiboita
maudoidi luwadiyena ye hemala taubagunaidi, yo iya meta doha koya
kaidi kaniyona bagubagunana. 21 Tamowai kesega unai na boita ye
laoma kaiyaulina ta unai, unai tauboiboita yodi tolo'uyo meta hinage
tamowai kesega unai ye laoma. 22 Adama debanawai ede maudoida
ta boita, na Keliso debanawai ede maudoida ta mauli. 23 Na iyamo
tolo'uyo ta meta ma huyadiyao. Keliso meta Yaubada yona kelikeli
kaniyona bagubagunana, na yona huya'uyoma unai kabo yona tamowai
maudoidi hinage se tolo'uyo. 24 Na huyagehena kabo ye laoma, na unai
Keliso kabo tauloina maudoidi yo gigibwali yo dudulai maudoidi ye
hetatagwaligwalidi na yona basileiya kabo ye mosehekawalaei Tamana

** **15:8:** Yau... doha wawaya sola nige yona huyalabasi mahanana... ye lagema na se labasi: Beyabeyana Paulo ekalesiya ye hewaiunudi. Na iyamo Yesu ye taumasalaha iya unai na ye labasi'uyoi na ye hetolo yona apostolo (Apostolo 9). Paulo kabina ye katakalili meta nige yona dudulai saha hesau na Yesu ye gilihai na apostolo paisowana ye mosei iya unai, gonogonowana doha wawaya lelehiyena se labasi meta nige gonowana ye mauli.

Yaubada unai. 25 Matawuwuna ede Keliso bena ye loina ye lau ee
kana sigana kana waiunu maudoidi ye utukalakalateidi. 26 Waiunu
gehegehena kabo ye hekaiyawasikalikaliliyei ede boita. 27 Na ginauli
maudoidi meta Yaubada ye tolediko kaena guninaena. Na kulikuli
tabuna ye wane, “ginauli maudoidi ede ye tolediko yona gigibwali
guninaena.” Hedehedede ta unai ye masalahakalili meta nige ye wane,
Yaubada hinage, matawuwuna ede Yaubada meta ginauli maudoidi ye
toledi Keliso yona gigibwali guninaena. 28 Huyana Yaubada ginauli
maudoidi ye laeidima Keliso yona loina guninaena, na mulina ne unai
kabo natuna ne ye laoma ye hemasalaha'uyoi Yaubada unai. Na kabo
Yaubada ye bom ye saekalili ginauli maudoidi kewadiyena yo teha
maudoina udiyedi.
29 Ena taba tauboiboita nige gonowana se tolo'uyo, na hesabadi kwa
babatiso ne meta kaniyona ede saha? Taba Yaubada nige gonowana
tauboiboita ye hetolo'uyoidi, idohagi to tauboita ne hesabadi tamowai se
hebabatisoidi?** 30 Yo hinage, matawuwuna saha to mayadai badobado
udiyedi ma kagu kahao yoma mauli ka talamgabaeidi? 31 Mayadai
badobado meta boita ya hekahekalo. Yogu hedehedede ta meta mamo-
hoina, doha hinage ya gwauyala yo ya hededesaesae debamiuyena,
matawuwuna ede yoda Guiyau Yesu Keliso saha ye ginauli yomi mauli
udiyedi wa. 32 Ena taba kaiyaulina ta nuwanuwatuna mo debanaena
na Epeso unai tamowai hekadiyo kadi kao doha suisui kaikaikalasidi
maiyaguwao ka haikawayagala meta kabo namwanamwa saha unai ya
lobai? Ena taba tauboiboita nige gonowana se tolo'uyo, meta ye namwa
mo tamowai hekadiyo maiyadao ta hedede ta wane, “Nige bayaona
kabo ta boita. Unai kwa laoma, ta kaikai yo ta numanuma.” 33 Tabu
se lupohaigomiu matawuwuna ede yoda labini yababana kabo yoda
nuwanuwatu namwanamwadi ye heyababadi. 34 Saha ya hedede ta
meta yomi kabamwadine: Hekamiu nige Yaubada kabina kwa kata.
Taba yomi nuwanuwatu se dudulai'uyo, yo taba yababa ginaulidi kwa
hekaiyawasi!

Tautolo'uyo taudiyao

35 Na tamowai hesau kabo ye henamai ye wane, “Idohagi kabo taubo-
iboita ne Yaubada ye hetolo'uyoidi? Taudi kadi kao kabo doha saha?”
36 Yomi henamai ne taki ye yababa! Saha kwa kumai meta taba nige
hauhauna ye kini kana sigana ena tumana ne ye pwasa. 37 Huyana
witi o kai hesau tumana likena kwa kumai meta taba nige kana kao
gonogonowana doha kai ne kinikini lakilakina kana kao, na saha kwa
kumai ede tuma gaibuna. 38 Na tuma ne kana kao sahasahana unai kabo
ye kinima ne meta Yaubada yona nuwatuhekasa unai na ye moseidi
tuma ne kesegakesega udiyedi. 39 Hinage tamowai yo suisui maudoidi
kadi kao meta nige gonogonowadi. Tamowai kadi kao udoi, suisui kadi
kao udoi, manuwa kadi kao udoi, yo yama hinage kadi kao udoi. 40 Na
nige tanoubu ta ginaulidiyao se bom mo na hinage yada ginaulidiyao.
Tanoubu ginaulidiyao yodi didiga meta udoi, yo yada ginaulidiyao yodi

** **15:29:** Tauboita... ne hesabadi tamowai se hebabatisoidi: Kolinito tamowaidiyao yodi nuwanuwatu meta se babatiso tauboiboita hesabadi na kabo unai tauboiboita ne mauli nige kana siga se lobai. Yodi kabikabi ta unai se hemasalaha'uyoidi ede se kawamamohoi meta tauboiboita kabo se tolo'uyo. Yodi laulau ta Paulo ye hedede ede yodi kabakita tolo'uyo yona teha unai, iyamo nige ye kawanamwanamwaei, yo nige teha hesau unai ye hedede'uyoi.

didiga ne udoi. 41 Mahana yona didiga meta kao udoi, na waikena yona
didiga ne kao udoi, yo kipwala yodi didiga kadi kao udoi. Na kesega
kesega kadi kao meta udoi'udoi.
42 Tauboiboita yodi tolo'uyo ne meta gonogonowana doha saha ya
hededediko wa. Tamowai tauna se tole bwayabwayaena meta kabo ye
pwasa, na Yaubada saha kabo ye hetolo'uyoi ne meta nige gonowana
ye pwasa. 43 Tauda ta se tole'useidi ne meta kadi kao nige se namwa,
na Yaubada ye hetolo'uyoida ne meta ma didigada. Tauda ta se toledi
meta basabasadi, na se tolo'uyo meta ma gigibwalidi. 44 Tauda tanoubu
ta yona meta kabo se tole, na ye tolo'uyo meta yaluwa yona. Ena tanoubu
ta unai na tauda, hinage yaluyaluwa unai meta tauda.
45 Doha se kuliyako, tamowai bagubagunana, Adama, “ye hemala
tamowai maumaulina.” *(Genese 2:7)* Na Adama gehegehena wa ede
Keliso, iya meta yaluwa, na iya mauli tauhaihaiyamana ede. 46 Unai ta
kita ede yaluwa nige ye bagunama, na buluma ye bagunama. Yaluwa
tamowaina wa meta ye mulitama. 47 Tamowai bagubagunana wa
Yaubada ye ginauli meta bwatano unai, na helabuina ne meta galewa ne
unai ye laoma. 48 Tanoubu ta tamowaina maudoida tauda kadi kao meta
gonogonowana doha tamowai bagubagunana bwatano unai Yaubada
ye ginauli wa. Na galewa tamowaidiyao taudi kadi kao ne hinage doha
tamowai galewa ne unai ye dobima wa. 49 Doha ede kita, kada kao ta
meta doha tanoubu ta tamowaina bagubagunana wa, na huya hesau
kabo hinage kada kao gonogonowana doha galewa tamowaina wa.
50 Kehaguwao, yogu hedehedede ta kaniyona ede teina: Buluma unai
tauda ta nige gonowana se mwalaesae Yaubada yona basileiya unai, yo
ginauli kabo se taukwadalele ta meta nige gonowana yodi tupwa ginauli
miyamiyahaidi ne udiyedi.
51 Kwa lapulaoma kaligu wai, kabo hedehedede wadawadamna hesau
ya hedededehemasalaha kalimiuyena: Taba nige maudoida ta boita, na
kabo maudoida Yaubada ye buida 52 mahanakubwakubwa unai, doha
mata laugoduna. Na huya gehegehena ne unai teina ta kabo ye tubu,
iya ede bwagigi gehegehena kabo se yuhi. Kaniyona ede bwagigi
kabo se yuhi, na daguguna ne unai tauboiboita kabo se tolo'uyo na
taudi hauhaudi nige gonowana se pwasa meta kabo se haidi, yo kita
taumiyamiya ta Yaubada kabo ye buida na tauda ta kabo ye hehauhaudi.
53 Matawuwuna ede tauda kabo ye pwasa ta bena ye bui kabo taba nige
gonowana ye pwasa, na tauda kabo ye boita ta bena ye bui kabo taba
nige gonowana ye boita. 54 Na huyana teina ginauli maudoidi ta se
tubu meta kabo kulikuli tabuna yona hedehedede hesau ye laoma ye
masalaha, ye wane,
“Yaubada boita ye saedikwaiyako.” *(Aisaiya 25:8)*
55 Yo hinage ye wane,
“Boita, kamwasa saha unai bena ku saedikwaigai?
Na haedi yom kabahekamkamnagai ede?” *(Hoseya 13:14)*
56 Boita yona gigibwali ede yoda laulau yababadi, siya doha gwaligwali
ye hekamkamnada, na yababa ne yona bayao meta laugagayo unai ye
laoma.** 57 Na Yaubada ta lautokiyei! Iya ye hebayaoda na yoda Guiyau

** **15:56:** Yababa... yona bayao meta laugagayo unai ye laoma: Loma 7:8 unai Paulo ye hededehemasalaha meta yababa kabakitalobaina ede laugagayo, na ba'aya laugagayo ye hai na ye lupoida na henuhenuwa yabayababadi udoi'udoi ye hemasalahadi kalidawai.

Yesu Keliso debanaena ede gonowana boita ta saedikwai.
58 Unai kagu kahao, bena kwa tolobayao na tabu kwa sigisigi! Yaubada
yona paisowa taba bena kwa ginauli ma nuwakohihaimiu. Na bena
kabina kwa kata meta Guiyau hesanaena yomi paisowa maudoidi ne
nige kwa gabagaibuidi.

16

Monitole Yaubada yona tamowai hesabadi

1 Na yomi henamai bena idohagi kabo Yelusalema unai ekalesiya yodi
moni yomi tanotanoina wa** meta ya hedede ede taba teha Galatiya
unai kabikabi saha ya hekatadiko wa kwa hemuliwatani. 2 Unai taba
sabati maudoidi mayadaidi bagubagunadi udiyedi bena kesegakesega
moni lakina saha ye lobai ne unai tupwana ye toletolehesuwala ye bom
yona numaena. Na tabu moni tanoina hesabana kwa nayanayaigau.
3 Na yogu lagewa ne unai kabo tamowai kwa kaisunuwai'useidi wa
kabahemamohoiyeidi pepwana ya kulidi na ya moseidi, na kabo yomi
kainauya ne se baheidi na ta hetamalidi se lau Yelusalema. 4 Na ena taba
kwa nuwatui meta ye namwa, kabo maidaguwao ka lau.

Paulo yo Timoti yodi kadau

5 Yogu nuwatu bena kabo ya lau Masedoniya na menai kabo ya
laowa kalimiuyena. 6 Na nuwana kabo metai yau maidamiu ta miya
huyana ye katuloha, o kabo huyagwagwama nawalaidi maudoidi ne
metai ta miyai, na kabo kwa hetamaligau ya lau haedi yogu kabalau ne
unai. 7 Na teina huya ta nige ya henuwa bena ya laowa kalimiuyena
mahana kubwakubwa mo na ya laugabaegomiu, na ya henuwa taba yau
maidamiu ta miya huyana ye katuloha, ena taba Guiyau yona talam.
8 Na yau meta sola kabo Epeso unai ya miyamiya ye lau ee Pentekosi
mayadaina, 9 matawuwuna ede paisowa ma gigibwalina kamwasana
meta ye tasokema kaliguwai. Iyamo inai meta tauhewaiunugau se bado.
10 Ena Timoti ye laowa kalimiuwai meta bena kwa kitalau unai kabo
taba nige saha hesau ye matausei. Matawuwuna iya hinage Guiyau yona
taupaisowa, gonogonowana ede doha yau. 11 Unai tamowai tabu iya
se kitakitadobidobiyei. Na yona huyadalahai mayadaina ne unai taba
kwa sagui na nuwadaumwaliyena ye uyoma kaliguwai. Matawuwuna
ya nayanayakalili bena taba maiyanao taukadau ne ya kitadi.
12 Na kada kaha Apolosa meta ya hededelau unai bena taba kami
kahao taulaoma wa maidanao se laowa, iyamo nige ye henuwa. Na ena
taba yona solasola ye lobai, kabo ye laowa.

Hededehesibasiba

13 Bena kwa kitanamwanamwa. Sunuma ta unai kwa tolobayao. Bena
nuwamiu se bayao! Bena kwa bayao! 14 Na ginauli maudoidi kwa
ginaulidi ne meta bena gadosisiyena.
15 Kagu kahao, kabina kwa kata meta Setepanasi yo yona numa
tamowaidiyao siya taunuwabui bagubagunadi teha Akaiya unai, na
siya ma nuwakohihaidi na Yaubada yona tamowai udiyedi se haihais-
agusagu. 16 Ya hededehebayaogomiu ede tamowai doha teina, siya

** **16:1:** Moni yomi tanotanoina: Yodi monitano wa kaniyona meta Yelusalema unai hasahasali lakilakina se hekalo na moni ne unai bena ekalesiya se saguidi.

paisowa ta unai taupatulau yo taupaisowabayao, meta bena kwa kawak-
abiyeidi. 17 Huyana Setepanasi yo Potunatasi yo Akaikasi se laoma se
kitagau na se labinigau meta ya gwauyalakalili. Kaniyona ede ginauli
saha udiyedi nige gonowana kwa saguigau wa meta udiyedi se saguigau.
18 Siya meta nuwagu se hebayao doha komiu hinage se hebayaogomiu.
Tamowai doha teina taba ta hekasisiyeidi.

Lautoki

19 Ekalesiya bodadiyao teha Eisiya unai yodi lautoki se hetamaliyawa
kalimiuwai, yo hinage Akuila yo Pilisila yo yodi numaena ekalesiya
bodana taulaolaomagogoi meta se lautokiyeigomiu Guiyau hesanaena.
20 Kada kahao maudoidi inai meta hinage yodi lautoki se hetama-
lidiwa kalimiuyena. Bena gadosisi mamohoina unai** kwa hailaulau-
tokiyeigomiu.

21 *Yau Paulo lautoki ta meta ya bom nimaguyena ya kuliyawa.*

22 *Taba tamowai hesau Guiyau nige ye gadosisiyei meta hededeheyababa kabo iya kalinaena. Malanata!* **

23 *Ya tapwalolo taba Guiyau Yesu yona kabinamwa ye miya kalimiuyena.*

24 *Yogu gadosisi ye laowa Yesu Keliso tausunumaeina maudoimiu kalimiuyena. Mamohoi.*

** **16:20:** Gadosisi mamohoina unai: Paulo ye kuli, sumtai tabuna unai, na sumtai tabuna meta yodi gadosisi hekihekinoina. ** **16:22:** Malanata meta kalina Alamaiki, na kaniyona ede, “Oo Guiyau, ku laumwamwayauma.”

Paulo yona leta helabuina ekalesiya Kolinito unai taumiya udiyedi

Buka ta hededehemasalahana

Teina leta ta apostolo Paulo ye kuli, bolimaina 55 AD, huyana iya teha Masedoniya unai. Teina meta yona leta hehasina ye lau Kolinito. Paulo 1 Kolinito (yona leta helabuina wa) ye kuli na mulinaena ye lau ye kitadi, na huyana wa unai meta ma nuwapilipilidi *(2 Kolinito 13:2)*. Ede nige ye miya huyalohaloha na ye uyo Epeso. Kabo yona leta hehaiyonana ye kuli kalidiyena, 2 Kolinito 7:8 unai ye katai, iyamo leta wa nige Buka Tabuna unai se kuli. Leta wa unai Paulo ekalesiya Kolinito udiyedi wa ye hededehesibadi bena yodi laulau yabayababadi se hekaiyawasidi, unai leta ne hesana se tole "Nuwadubu letana". Taitasi leta wa ye bahelaei Kolinito. Se hasili ede nuwadi se buidi. Leta wa unai Paulo hinage ye hedede bena kabo ye kaitaumanaidi *(2 Kolinito 1:15-16)*, iyamo leta wa ye hetamali na mulina ne unai yona nuwatu ye ginauli'uyoi na ye lau teha Masedoniya unai bena Taitasi ye hailobai *(2 Kolinito 2:12-13)*. Na huyana Kolinito wasadi namwanamwana ye lapui Taitasi unai, kabo yodi leta hehasina ye kuli, iya ede yoda 2 Kolinito.

Teina leta ta unai Paulo yona kabahedehedede lakilakidi haiyona:

(1) Paulo yona koitalaliu yo yona kadau kaniyodi ye hededehemasalaha *(1:12—2:13 yo 7:5-16)*.

(2) Ye hekatadi taba monitole Yelusalema udiyedi ekalesiya dehadehadi hesabadi wa se lae se hegehe *(8:1—9:15)*.

(3) Ye hededehemasalaha matawuwuna saha to iya apostolo mamohoina na taulauhekata hekadiyo Kolinito unai wa, siya taulauhekata lupolupodi *(2:14—7:4 yo 10:1—13:14)*. Hedehedede ne luwanawai hinage ye hededehemasalaha idohagi na yoda basabasa unai Yaubada yona paisowa ta ginauli na Yaubada ye paisowabayao *(12:7-10)*.

Buka ta tupwana lakilakidi

- Paulo yona lautoki Yaubada unai (*2 Kolinito 1:1-11*)
- Paulo ye hededehemasalaha matawuwuna saha to yona nuwatu ye bui na leta hehaiyonana wa ye kuli (*1:12—2:13*)
- Paulo yona apostolo paisowana (*2:14—7:1*)
- Taitasi Kolinito unai wasadi namwanamwana ye mosei Paulo (*7:2-16*)
- Monitole ekalesiya Yelusalema hesabadi (*8:1—9:15*)
- Paulo ye hededehemasalaha'uyoi meta iya apostolo mamohoina (*10:1—13:10*)
- Lautoki (*13:11-14*)

1 Yau Paulo, maidagu kada kaha Timoti leta ta ka kuli. Yau meta Yaubada yona nuwatuyena ye yoganeigau na ya hemala Yesu Keliso yona apostolo. Na Timoti ye saguigau na leta ta ka kuli ye laowa Yaubada yona dubu Kolinito unai kalimiuyena yo teha Akaiya unai Yaubada yona tamowai maudoidi kalidiyena.

2 Tamada Yaubada yo yoda Guiyau Yesu Keliso taba yodi kabinamwa
yo yodi nuwadaumwali se toledi kalimiuyena.

Paulo ye lautoki Yaubada unai

3 Hedebasae ye sae Yaubada unai, iya yoda Guiyau Yesu Keliso
Tamana, iya Tama katekatekamkamnana yo henuwabiga maudoidi
Yaubadana. 4 Yoma pilipili maudoidi udiyedi iya tauhenuwabigagai na
Yaubada unai henuwabiga ta ka hai ede gonowana tamowai hekadi yodi
pilipili udiyedi ka henuwabigadi. 5 Matawuwuna ede, Keliso hesabana
kama hekamkamna se laki, unai Yaubada kalinawai kabahenuwabi-
gagai ka haidi ne meta hinage se lakikalili. 6 Ena nuwakamkamna
ka hekalodi meta komiu henuwabigagomiu yo yomi mauli gilihaidi
hesabana. Na ena henuwabiga ka lobaidi, meta komiu henuwabi-
gagomiu hesabana, ede kalimiuyena nuwatalu ye hemasalaha na
hekamkamna kesekesegadi ka hekalodi wa udiyedi kwa tolotahitahi
na kwa kamkamnasaguigai. 7 Na nuwanuwatumiu unai meta nuwa-
maiyao se bayao matawuwuna ede kabina ka kata meta hekamkamna
ka hekalodi ta udiyedi komiu hinage kwa kamkamnasaguigai, unai
hinage henuwabiga ka lobaidi wa meta komiu hinage kabo kwa lobaidi.
8 Kama kahao ka henuwa bena taba ka hekatagomiu meta teha Eisiya
unai kamkamna lakilakidi ka hekalodi na udiyedi yoma bayao wa nige
gonowadi taba bena ka hekalakasikasinigai, unai yoma nuwanuwatu
ede bena kabo ka mwaloi. 9 Mamohoikalili nuwamai ta udiyedi meta
kamnana ka lapui ede boita ka hanahanawui. Na saha se tubu kali-
maiyena ta udiyedi meta bena kabo taba nige ka bom ka midiyeigai
na taba yoma midi mo ka tole Yaubada unai, iya ede tauboiboita
tauhetolo'uyoidi. 10 Iya hinage yababa yo boita luwadiyedi ye gilihaigai.
Unai nuwamai ka toledi iya kalinawai na huya maudoina kabo ye
giligilihaigai. 11 Na komiu yomi tapwalolo ne udiyedi kwa saguigai
ede debamaiyena kabo tamowai se bado se lautoki Yaubada unai,
matawuwuna ede boda yodi tapwalolo debadiyena na kabinamwa ye
leyama kalimaiyena.

Paulo yona hekasa ye buidi wa ye hededehemasalahadi

12 Unai yoma gwauyala lakilakina ede teina: yoma nuwatulobai ye
hededehemasalaha meta yoma miyamiya kaiyaulina ta unai yo komiu
yo kai yoda kawakeha ne udiyedi meta yoma miya ne se tabu yo se
a'a. Teina ta Yaubada unai se laoma. Ginauli ka ginaulidi ta meta nige
kaiyaulina ta sibasibana unai na Yaubada iya yona kabinamwa unai
ka ginauliwatanidi. 13 Teina unai ede yogu kulikuli wa udiyedi yogu
nuwanuwatu maudoidi ya kulihemasalahadi na nige nuwatu hesau ya
tolewadam. 14 Musamusana kabimai kwa katako, na yogu henuwa
ede taba kabimai kwa katanamwanamwakalili na Guiyau Yesu yona
mayadai unai kabo kwa hededetausaeigai, gonogonowana doha kai
kabo ka hededetausaeigomiu.
15 *Huyana yogu hineli ya ginauli bena ya laowa meta* nuwagu ye bayao
bena maudoimiu kwa kitahenamwagau. Unai yogu hekasa ya ginauli
bena ma labui ya kaitaumanaigomiu, unai kabo kaliguwai ma labui
yogu hededehaisagusagu kwa hai. 16 Yogu hekasa wa meta yogu lau
Masedoniya ne unai kabo ya kaitaumanaigomiu na yogu uyoma ne
unai kabo hinage ya kaitaumana'uyoigomiu, na metai kabo komiu kwa

hetamaligau ya lau Yudeya. 17 Huyana yogu hekasa ta ya ginauli meta
idohagi, ya ginauligaibui? O nuwana kaiyaulina ta kabikabina unai ede
yogu hekasa ya ginaulibui'uyoidi, ede unai gonowana ya wane, “Aa,
kabo ya ginauli!” Yo hinage ya wane, “Nige, taba nige!”
18 Iyamo mamohoikalili: Yaubada yona hedehededе meta nige ye
buibuidi. Unai yoma hedehededе kalimiuyena wa nige bena kaniyona
ede “Aa” yo “nige”. 19 Yau, Siluwanusi** yo Timoti Yaubada natuna
Yesu Keliso wasana ka lauguguyaei kalimiuyena, na iya meta nige bena
“Aa!” yo “Nige!”, na Yesu Keliso kalinawai huya maudoina ne meta “Aa!”
mo ye bom. 20 Kaniyona ede Yaubada hededehesunuma badodi hisa
ye ginaulidiko wa, maudoidi ne Yesu Keliso kalinawai meta “Aa!” Na
iya debanaena ta wane, “Mamohoi!”, na hededetausae ye sae Yaubada
unai. 21 Na komiu yo kai tauhetolohebayaoda Keliso unai ede Yaubada,
yo iya ye hetabuyeida. 22 Na yona tanuwaga dedelina ye tole kalidawai,
Yaluwana ye tole nuwada ne udiyedi na iya kabahemamohoi meta
ginauli hekadiyo ede sola kabo se laoma.
23 Ya yogasae Yaubada unai bena yogu hedehededе ta ye hemamo-
hoiyei na matawuwuna saha to nige ya uyowa Kolinito. Yogu miya-
suwala wa kaniyona ede nige ya henuwa bena yomi laupwano de-
banaena na ya hekamkamnagomiu. 24 Yau nige ya henuwa ya laowa
na yomi laugagayo bayabayaodi ya ginaulidi. Na yogu henuwa ede taba
komiu yo kai ta paisowagogoi yomi gwauyala hesabana, matawuwuna
ede sunuma debanaena na kwa tolobayao.

2

1 Unai yogu nuwatuhekasa ya ginauli ede taba nige ya uyowa
ya kaitaumanai'uyoigomiu kaniyona ede nige ya henuwa bena
taba nuwamiyao ya hekamkamna'uyoidi. 2 Matawuwuna taba
nuwamiyao ya heyababadi meta kaiteya kabo ye hegwauyalagau,
na tauhegwauyalagau wa meta siya ede nuwadiyao ya heyababadiko.
3 Debanaena ede lahinaidi leta ya kuli ye laowa kalimiuwai na ena ya
laowa meta siya kaiteyadi bena kabo se hegwauyalagau ne taba nige
se henuwayababagau. Na ya sunumaigomiu bena yogu gwauyala
ne unai ta gwauyalakesega. 4 Yogu huyakulikulilaowa unai meta
ma nuwayababagu yo ma nuwakamkamnakaliligu yo hinage ma
nuwadoudougu, nige unai bena kabo nuwamiyao ya heyababadi na
bena unai kabo gadosisimiu kaliguwai ta yona laki ne kabina kwa kata.

Yababa wa tauginaulina bena se tolehedudulai

5 Ena tamowai hesau kabanuwayababa laulauna ye ginauli
meta yau nige ya bom ye henuwayababagau na komiu ye
henuwayababakaliliyeigomiu. Hedehededе ta nige unai ya tolokalili.
Yogu hedehededе ede nige maudoimiu nuwamiyao se yababa na
hisa mo se nuwayababa. 6 Na tamowai ne kabatolehedudulaina
saha na luwamiuyena boda katubadona se talamyei na kwa ginauli
unai wa, temeta ne ye launamwanamwaei. 7 Unai yona yababa kwa
nuwatugabaeidi na nuwana kwa hededehetalu, to kabo taba nige
nuwanuwatugaibu hekadiyo udiyedi nuwana se heyababakaliliyei.
8 Unai ya kaibwadaigomiu taba yomi gadosisi unai kwa hekitalobai

** **1:19:** Siluwanusi meta Sailasi hesana Loma kalinadi Latin unai.

meta iya kwa gadosisiyei. 9 Yogu kulikulilaowa kalimiuwai wa
nuwatuna hesau ede ya henuwa bena ya kita meta gonowana
kabalaukitagomiu ta udiyedi kabo kwa bayabayao yo ginauli maudoidi
udiyedi kwa kawakabi o nige. 10 Ena tamowai hesau yona yababa
kwa nuwatugabaeidi meta yau hinage ya nuwatugabaeidi, na saha ya
nuwatugabaeidi, oo ena ginauli saha hesau bena taba nuwatugabaeidi,
meta komiu hesabamiu ya nuwatugabaeidiko Keliso matanaena.
11 Teina unai kabo taba nige Satani yona solasola ta mosei na unai
ye lupohaida matawuwuna ede yona nuwatu wadawadamdi meta
kabidi ta katako.

Paulo iya talam hauhauna taupaisowaina

12 Huyana ya lau Tolowasi bena Keliso wasana namwanamwana
ya lauguguyaei meta ya lobai ede Guiyau yogu keda ye sokeyako
hesabagu. 13 Iyamo menai meta nige nuwadaumwali hesau kaliguyena
matawuwuna ede kagu kaha Taitasi nige ya lobai. Ede ya laukaiyoniyedi
na ya lau Masedoniya.

14 Na Yaubada ka lautokiyei. Keliso meta kana waiunu ye saedik-
waidiko, na huya maudoina iya yona bayaoyena Yaubada ye woyaigai
ka laulau. Kalimaiyena ede Keliso sonogana panena namwanamwana
na ye kawalau teha maudoina kalidiwai. 15 Kaniyona ede Yaubada
kalinawai meta kai ka hemala Keliso yona pane namwanamwana
ye lau tamowai maudoidi luwadiyena, siya kaiteyadi kabihemauli se
lobaiyako yo hinage kaiteyadi se laulau boita hesabana. 16 Ye lau hesau
kalinawai na pane ye lapui ede boita panena, na ye lau hesau kalinawai
na panena ye lapui ede mauli kabahaina panena namwanamwana. Na
kaiteya kabo teina paisowa ta gonogonowana? 17 Na kai nige Yaubada
wasana ta ka taunumayei yoma namwanamwa hesabadi, doha tamowai
hekadiyao yodi laulau. Kai meta Yaubada yona hetamali tamowaidi,
unai ede Keliso yona gigibwaliyena yo Yaubada matanaena ka hedehed-
ede. Yoma hedehededе ne se dudulai.

3

1 Hage idohagi, bena ka hetubu'uyo na ka bom ka hededehe-
sae'uyoigai kalimiuyena? Nige! O bena doha tamowai hekadiyao
yodi laulau ne, ede taba kabahededehesaegai pepwana kulikulina ka
baheidi na ka laowa kalimiuyena o ka kaibwadaigomiu na yomai kwa
kulidi? Nigekalikalili! 2 Na komiu meta kai nuwamai ta udiyedi doha
yoma pepwa kulikulidi ede, na tamowai maudoidi se hasilidiko ede
kabidi se kata. 3 Na komiu meta yoma paisowa ta kaniyona ede, unai
tamowai kwa hekitadi meta komiu pepwa kulikulina Keliso unai ye
laoma, nige inkiyena ye kuli na Yaubada maumaulina Yaluwana unai,
nige kabakulikuli wekuna unai ye kuli na tamowai nuwadi udiyedi ye
kulidi.

4 Nuwatu maudoidi ta udiyedi meta ka nuwabayao Keliso de-
banaena Yaubada matanaena. 5 Yoma nuwabayao ta kaniyona ede
nige bena ka bom yoma sonoga, na Yaubada ye hesonogagai na
ka paisowanamwanamwa. 6 Iya ye hesibasibagai na ka hemala ta-
lam hauhauna yona taupaisowa. Nige talam kulikulina beyabeyana
wa, na talam Yaluwa unai ye laoma, matawuwuna talam kulikulina
beyabeyana meta tamowai ye heboitadi, na talam Yaluwa unai ye laoma
meta mauli ye mosei tamowai udiyedi.

Talam hauhauna yona didiga saesaena

7 Laugagayo hekasadi beyabeyadi weku tabatabadi udiyedi se kulidi
ne, iya boita taulaeyamana, iyamo ye paisowa ne meta ma didigana.
Unai Isalaela tamowaidiyao nige gonowadi taba bena Mose kana kao wa
se kaikewai, matawuwuna ede ye didigakalili, iyamo didigana ne meta
ye taukwadalele ye laulau. 8 Na talam hauhauna paisowana Yaluwa
unai ye laoma ne meta kabo ye didigakalili. 9 Taba talam beyabeyana
paisowana ne iya tamowai tauhededehegiludi na ye didiga, meta ta
nuwatulobai ede kita yoda talam hauhauna paisowana ne iya tautole-
hedudulaida Yaubada unai, meta ye didigakalili. 10 Matawuwuna ede
huyabagubaguna unai ginauli saha ye didiga wa ta hekaigonogonowai
didiga saesaekalilina ta unai meta huya ta unai iya nige didigana hesau.
11 Na ena taba talam beyabeyana paisowana ne ma didigana na iya ede
ye taukwadalele ye laulau meta ta nuwatui ede ginauli saha miyamiya-
haina ne meta kabo ye didigakalili.

12 Talam hauhauna ne nuwabayao ye haiyama, unai talam hauhauna
paisowana ka ginauli ma nuwabayaomai. 13 Kita meta nige doha Mose
iya kana kao ne kaleko unai ye koigudugudui na unai kabo Isalaela
tamowaidiyao nige gonowadi kaodidiga ye taukwadalele ye laulau wa
se kitakita. 14 Iyamo tamowai wa nuwadiyao meta se masigili ye laoma
teina mayadai ta unai. Na huyana talam beyabeyana wa se hasiligabaei
meta sola koigudugudu kalekona wa iya ede ma miyana, na Keliso mo
gonowana kabo ye haigabaei. 15 Hinage teina mayadai ta unai ena
Mose yona kulikuli se hasili meta koigudugudu kalekona wa nuwadiyao
ne ye koigudugudui. 16 Na ena kaiteya ye kitalau Guiyau unai meta
koigudugudu kalekona wa kabo se haigabaei. 17 Guiyau ne meta Yaluwa.
Na haedi Guiyau Yaluwana ye miya meta yailihai ede menai. 18 Na
kita kaiteyadi kada kao ta nige kadi koigudugudu meta kita maudoida
Guiyau yona didiga tauhemasalahana. Kita meta ye buida ta lau kana
kao ta hai yona didiga saesaena nige kana siga ne unai, yona kabalaoma
ede Guiyau, iya meta Yaluwa.

4

Paulo ye tolobayao yona apostolo paisowana unai

1 Yaubada yona katekamkamna unai ede teina paisowa ta ka
hai na nige ka nuwabasabasa. 2 Ede miyamiya wadawadamdi yo
nuwamwadimwadinedi ka hekaiyawasidi, nige hededelupolupo ka he-
paisowadi o Yaubada yona hedehedede ka tolebuidi. Na Yaubada
matanaena kai hedehedede mamohoina ta ka tolehemasalaha na
unai tamowai maudoidi se kitagai meta kai tauhedehededemamo-
hoi. 3 Na ena taba wasa namwanamwana ka lauguguyaei ta nige ye
masalaha meta tamowai se laulau boita helabuina hesabana ne, siya
kalidiyena nige ye masalaha. 4 Teina kaiyaulina ta yaubadana meta nige
tausunuma tamowaidi matadiyao ye hegibugibudi, unai nige gonowana
Keliso didigana wasana namwanamwana dawayana se kita, meta iya
Yaubada kana kao mamohoina ede. 5 Na kai meta nige ka bom wasamai
ka lauguguyaei, na Yesu Keliso wasana, iya ede Guiyau. Na kai meta
Yesu debanaena ka hemala yomi heyayai tauhaidi. 6 Yaubada tanoubu
ta ye hetubu na ye hedede ye wane, “Dawaya bena masigili unai ye
sinapesama”, na yona dawaya ye hesina nuwada ta udiyedi. Unai

nuwasibasiba dawayana ye haiyama na Yaubada didigana Keliso kana
kao unai ne ta nuwatulobai.
7 Na teina wasawasa ginaulidiyao kai kalimaiyena ta meta doha
gulewa bwatano unai se ginaulidi ne kalodiyena. Ye hemasalaha ede
teina gigibwali saesaekalilina ta meta Yaubada unai ye laoma na nige
kai kalimaiyena ye laoma. 8 Pilipili teha maudoina unai se laoma,
iyamo nige se koikesikesigai. Ka nuwapwanopwano, iyamo nige ka
nuwabasabasa. 9 Se kabihenahenayaigai, iyamo Guiyau nige ye lau-
gabaegai. Se koiheguligai, iyamo nige se hetatagwaligwaligai. 10 Huya
maudoina Yesu yona boita taumai ta udiyedi ka bahei na ka sae yo ka
dobi, na unai kabo hinage Keliso yona mauli bena taumai ta udiyedi ka
miyahemasalaha. 11 Matawuwuna kai taumaumauli na Yesu hesabana
huya maudoina kabo se moselaegai boita unai, na unai kabo yona mauli
ne ye masalaha taumai kabo se pwasa ta udiyedi. 12 Unai, boita ede ye
paipaisowa kalimaiyena, na kalimiuyena meta mauli ye paipaisowa.
13 Doha kulikuli tabuna unai se kuliyako wa, “Ya kawamamohoi ede ya
hedehedede.” Tenem sunuma kesegana ne unai ede kai hinage ka kawa-
mamohoi na unai ka hedehedede. 14 Matawuwuna ede kabina ka kata
meta Guiyau Yesu boita unai na tauhetolo'uyoina wa, iya hinage kabo ye
hetolo'uyoigai na Yesu maidamai yo komiu kabo ye hemasalahalaeida
iya kalinawai. 15 Ginauli maudoidi ta meta komiu yomi namwanamwa
hesabadi, na unai kabo Yaubada yona kabinamwa ye lau bodalakilaki ye
haidi na hekana ye hai'uyoidi. Unai kabo lautokilakilaki yo hedebasae
ye sae Yaubada unai, na Yaubada didigana ye laki ye lau.
16 Tenem debanaena ede nige gonowana ka nuwabasabasa. Kwa
kitagai meta taumai ta yodi namwanamwa yo yodi bayao se gehe se
laulau, iyamo yaluwamai ta meta hehauhau se lobalobaidi mayadai ke-
sega kesega udiyedi. 17 Matawuwuna huyakubwakubwa udiyedi pilipili
gagilidi ta lobalobaidi ne udiyedi meta kabo yoda didiga miyamiyahaina
ta lobai na iya meta ye saekalili. 18 Unai tabu ta kitakitalau ginauli
saha ta kitakitadi ne udiyedi na bena ta kitalau ginauli saha nige ta
kitakitadi ne udiyedi. Matawuwuna ede ginauli saha ta kitakitadi
ta meta huyakubwakubwa mo ginaulidiyao, na ginauli saha nige ta
kitakitadi ne meta siya ginauli miyamiyahaidi.

5

Galewa ne unai Yaubada kabo tauda hauhaudi ye haidima

1 Matawuwuna kabina ta kata ede ena teina kaiyaulina numana ta ye
tatagwaligwali meta yoda kabamiya numana hauhauna miyamiyatahi-
tahina ede galewa ne unai. Numa ta meta nige tamowai nimadiyena
se ginauli, na Yaubada kabo ye haiyama. 2 Na kamkamna udiyedi sola
ta lepalepa, ede yoda nuwanuwatulakilaki meta taba galewa ne unai
yoda kabamiya wa se heluwuida doha kaleko. 3 Kaniyona ede, ena ta
luwui meta taba nige se lobaida ma taugaibuda. 4 Huyana kita sola teina
kabamiya numana ta unai, ede ta lepalepa yo ta kamkamna. Kaniyona
ede nige ta henuwa bena ma taugaibuda, na taba galewa kabamiyana ne
unai se heluwuida. Teina unai mauli nige kana siga kabo tauda ye laulau
boita hesabana ta ye suma. 5 Na Yaubada iya meta taukabinonohaida
mauli miyamiyahaina hesabana na Yaluwana ye tole kalidawai na ye
hemamohoiyei ede ginauli hekadiyo meta sola kabo se laoma.

6 Tenem debanaena huya maudoina kita nuwada se bayao yo kabina
ta kata ede teina tauda ta unai yoda huyamiya mayadaidi ta udiyedi
meta kita Guiyau kalinawai ta kedaloha. 7 Matawuwuna kita meta
sunumaena ta miyamiya na nige ta kitakitalau ginauli saha ta kitakitadi
ta udiyedi. 8 Unai nuwada se bayao na yoda henuwalakilaki ede taba
tauda ta ta laugabaeidi na ta lau yoda kabamiya mamohoina unai
Guiyau kalinawai. 9 Unai teina tauda ta sola udiyedi ta miyamiya o
ta laugabaeidiko, iyamo yoda nuwanuwatu lakilakina ede bena iya
nuwana ta henamwa. 10 Matawuwuna ede maudoida kabo ta masala-
halau Keliso yona kabahekasa kabatulina unai, na kesegakesega tauna
ta unai ye miyamiya wa na saha ye ginaginaulidi ne, namwanamwadi o
yababadi, kabo maisadi ye haidi.

Tolehedudulai yo kao hauhauna

11 Na kai meta Guiyau matausina kabina ka kata, unai ka kaipate na
tamowai ka nuwakoidi. Kai kama kao Yaubada unai meta se masala-
hakalili, na yogu henuwalakilaki taba komiu yomi nuwanuwatu ne
udiyedi hinage se masalaha. 12 Kai meta nige bena ka kaipate taba
kalimiuyena ka hededetausae'uyoigai, na kai bena nuwanuwatu hesau
ka leyawa na kai debamaiyena komiu kwa hededesaesae. Tamowai
hekadi ginauli saha masamasalahadi se kitadi meta yodi kabanuwasae-
sae, na tamowai nuwana kana kao meta nige kabina se kata. Na ka
henuwagomiu bena gonowana tamowai ne yodi hedehedede buina kwa
moseidi. 13 Ena yoma miya yo yoma hedehedede kadi kao doha ka
yauyaule, temeta ne meta Yaubada hededetausaeina hesabana. Na
ena kai ka hedehedede ma nuwadudulaimai, meta temeta ne komiu
yomi namwanamwa hesabana. 14 Matawuwuna Keliso yona gadosisi
iya ye lauheliligai, kaniyona ede ka nuwatulobai meta tamowai kesega
ye boita tamowai maudoidi hesabadi, ede tamowai maudoidi hinage se
boita. 15 Na tamowai maudoidi hesabadi ye boita, na yona nuwatu meta
taumaumauli maudoidi ne taba tabu yodi mauli ne se miyaeidi se bom
mo hesabadi, na bena se miyaeidi Keliso hesabana, iya hesabadi ye boita
na Yaubada ye hetolo'uyoi.

16 Unai teina huya ta meta nige gonowana tanoubu ta nuwanuwatuna
unai tamowai hesau ta kitahekasa. Doha beyabeyana Keliso yoda
kitahekasana meta tanoubu ta nuwanuwatuna unai, iyamo teina huya
ta tenem nuwanuwatu ne ta hekaiyawasiyako. 17 Tenem debanaena,
ena tamowai hesau iya Keliso yona, meta iya ye hemala tamowai
hauhauna. Mauli beyabeyana wa ye laoko na mauli hauhauna ye
haiyako. 18 Teina mauli hehauhauna maudoina ta meta Yaubada unai ye
laoma, iya Keliso debanaena ye tolekesegaida iya kalinawai, na tamowai
toletolekesegaidi Yaubada kalinawai paisowana ye haiyama kalidaena.
19 Na Yaubada iya Keliso unai na kaiyaulina ta tamowaidiyao ye tole-
tolekesegaidi iya kalinawai na yodi yababa nige udiyedi ye nuwanuwat-
ulau na ye haidi se patulau iya kalinawai, na tamowai toletolekesegaidi
Yaubada unai hedehededena ye haiyama kalimaiyena bena tamowai ka
hekatadi. 20 Unai kai meta Keliso wasana tauwasaduwaiyeina, Yaubada
ye hepaisowagai yona tauhedehedede. Na Keliso hesanaena ka kaikaib-
wada bena kwa patulau Yaubada kalinawai. 21 Keliso iya nige yona
yababa na Yaubada ye hai ede ye tolelaei yababa unai kita hesabada na
iya debanaena kita ta laoma ta dudulai Yaubada matanaena.

6

1 Kai meta Yaubada yona halitaupaisowa, ka kaibwadaigomiu taba
tabu Yaubada yona kabinamwa ne kwa haigaibui na nige kaniyona.
2 Matawuwuna iya ye wane,
“Yogu kabinamwa mahanana dudulaina unai ede ya lapulaowa,
na gilihai mayadaina unai ede ya saguigo.”
Kwa kita ne, teina ta meta Yaubada yona kabinamwa mahanana ede,
teina ta meta Yaubada yona gilihai mayadaina ede.

Paulo ye hemasalaha'uyoi meta iya apostolo mamohoina

3 Kai meta nige tamowai hesau yona kabakalabesibesi ka tole, kaniyona ede nige ka henuwa bena yoma paisowa ta se kawayababaei. 4 Na kai Yaubada yona heyayai tauhaidi, unai ka hemasalahagai yoma laulau maudoidi udiyedi meta yoma paisowa se dudulai: Yoma tolobayao unai, pilipili yo polohe yo hekamkamna udiyedi, 5 se bibigai, se tolegai numatutugudu unai, taukouyalayalakalili bodana luwadiyena, paisowa se bayao, nige keno namwanamwadi, yo hasali luwadiyena, 6 nuwamaiyao se a'a, yoma sonoga, yoma nayatautaubiga, yoma kabinamwa, Yaluwa Tabuna kalimaiyena, yo yoma gadosisi mamohoina unai, 7 hededehemasalaha mamohoidiyao udiyedi, Yaubada yona gigibwali unai, yoma iyala gogodiyao nima kahatu yo seuseulimai** ne udiyedi, siya ede yoma miyamiya dudulaidi; 8 tamowai se hekasisiyeigai o se hedededobidobiyeigai, wasamai se heyababadi o se henamwadi. Hedehededе mamohoidi ka hedehedededi, iyamo se hedede ede kai taukailupolupo. 9 Kabimai se kata, iyamo se hedede'uha'uhalaeigai. Huya ye bado boita ka hanahanawui, iyamo sola ma miyamai. Se bibigai, iyamo nige se koihemwaloigai. 10 Se hedede bena nuwamaiyao se kamkamna, iyamo huya maudoina ka gwaugwauyala. Se hedede bena ka deha, iyamo Yaubada sunumana unai tamowai ka hegogodi. Nige saha hesau kai yomai, iyamo sunuma ginaulidiyao maudoidi meta ka tanuwagaidi. *Laulau maudoidi ka hekalodi wa udiyedi ka hemasalahagai meta yoma paisowa se dudulai.***

11 Kolinito tamowaidiyao, ka hedehededenamwanamwako kalimiuyena yo nuwamaiyao ka sokediko kalimiuyena. 12 Kai yoma gadosisi komiu yomiu meta nige ka kabihekahinidi, na iyamo komiu yomi gadosisi yomai meta kwa kabihekahinidi. 13 Unai saha ka ginaulidiko kalimiuwai hinage bena kwa ginaulidi kalimaiwai. Ya hededelaowa ta meta doha ya hedehededelau natuguwao mamohoidiyao udiyedi ya wane, komiu bena hinage nuwamiyao kwa sokedi kalimaiyena.

Yaubada maumaulina yona Numa Tabuna

14 Tabu kwa haihaisagusagu nige taukawamamohoi tamowaidiyao saha se ginaginaulidi ne udiyedi. Idohagi, gonowana miyamiya namwanamwadi yo miyamiya yabayababadi se laomakesega? Gonowana dawaya yo masigili se miyakesega? 15 Gonowana Keliso yo Beliyela** talam kesega se ginauli? Idohagi, gonowana

** **6:7:** Iyala gogodiyao nima kahatu yo seuseulimai: Heyaheyasoni ne Loma yodi tau'iyala yodi kaba'iyala gogodiyao, nimakahatudi unai wamali o kelepa, na nimaseuseulidi ne unai yesi.

** **6:10:** Laulau maudoidi ka hekalodi wa udiyedi ka hemasalahagai meta yoma paisowa se dudulai: Teina hedehededе ta meta nige lausoisoi 10 unai Paulo ye kuli, na teina meta lausoisoi 4 tupwana na ka kuli'uyoi. ** **6:15:** Beliyela meta Satani hesana hesau.

taukawamamohoi yo nige taukawamamohoi yodi nuwanuwatu kesega?
16 Gonowana Yaubada yona Numa Tabuna yo koitau yodi talam
kesega se ginauli na se laomakesega? Nigele! Na kita meta Yaubada
maumaulina yona Numa Tabuna. Iya ede doha Yaubada ye hedede ye
wane,
"Yau kabo maidaguwao ka miya
yo luwadiyena ya sae ya dobi.
Yau kabo siya yodi Yaubada
na siya kabo yau yogu tamowai." *(Lewitikasi 26:12 yo Hesekiyela 37:27).*
17 Tenem debanaena Guiyau ye wane,
"Tamowai ne kwa pesahaigabaedi
na kwa tolehesuwalagomiu.
Tabu kwa kabilau ginauli bikibikidiyao udiyedi,
kabo gonowana ya haigomiu." *(Aisaiya 52:11, Hesekiyela 20:34,41).*
18 Yo ye wane,
"'Yau kabo ya hemala tamamiu yo komiu kabo kwa hemala natuguwao,'
teina ta Guiyau Gigibwali Saesaekalilina yona hedehedede." *(2 Samuwela 7:14, 7:8).*

7

1 Na kagu kahao, teina hedededehesunuma ta ta haidiko, unai ginauli
saha siya tauda yo yaluwada se hebikidi meta bena ta haigabaedi, na
yoda miya se dudulai yo se tabu, matawuwuna ede Yaubada hekasisina
ede kalidawai.

Ekalesiya se nuwabui na unai Paulo se hegwauyala

2 Ya henuwa bena nuwamiyao ne kwa sokedi hesabamai. Kai meta
nige laupwano hesau ka ginauli tamowai hesau unai, nige tamowai
hesau ka woyalaei yababa unai, nige tamowai hesau ka lupohai ka bom
yoma namwanamwa hesabana. 3 Saha ya hedededi ta udiyedi nige
bena ya hegilugomiu, na lahinaidi ya hededeyako meta komiu ede kai
nuwamai ta udiyedi. Unai, ena ka maumauli o ka boita meta komiu ede
maidamaiyao. 4 Yogu nuwabayao meta ye lakikalili kalimiuwai na ya
hededehesaekaliliyeigomiu. Kwa hebayaokaliliyeigau na yoma pilipili
maudoidiyao udiyedi yogu gwauyala ta nige kadi sigasiga.
5 Matawuwuna huyana ka lage Masedoniya unai meta nige yoma
kaiyawasi hesau. Teha maudoidi udiyedi se hepilipiligai. Dagela ne
udiyedi meta hekasiwolewole, na nuwamaiyao udiyedi meta mata-
matausi. 6 Na Yaubada meta taunuwanuwayababa nuwadiyao tauhed-
edehetaludi. Huyana Taitasi ye laoma kalimaiyena meta unai nuwa-
mai ye hedededehetaludi. 7 Na nige bena yona laoma ne ye bom, na
hinage ye hekatagai idohagina iya nuwana kwa hedededehetalu, na unai
nuwamaiyao ye hebayaodi. Yo hinage yomai ye hedehedede meta yomi
henuwalakilaki ede taba kwa kitagau, yomi katekamkamna yau yogu,
yo hesabagu kwa nuwanuwatukalili. Hedehedede ta ya lapuidi meta ya
gwauyalakalili.
8 Nuwana yogu leta wa unai ya henuwayababagomiu, iyamo ye
namwa mo ya kuliyawa. Leta bagubagunana wa ya kuliyawa na
mulinaena meta ya nuwakuhali, kaniyona ede yogu kulikuli wa kabo
ye henuwayababagomiu. Na mamohoi ye henuwayababagomiu, iyamo
kwa nuwayababa huyakubwakubwa mo. 9 Na teina mahana ta unai

meta ya gwauyala, nige bena ya henuwayababagomiu, na kaniyona
ede yomi nuwayababa ne ye woyaigomiu kwa lau kwa nuwabui. Na
nuwayababa ye henuwabuigomiu wa meta Yaubada yona henuwa, unai
yoma leta wa nige gonowana ye heyababagomiu. 10 Yaubada debanaena
na nuwayababa ta hekalodi meta unai nuwabui ye haiyama na ye woy-
aida ta lau kabihemauli ta lobai na unai nige kabanuwakuhali hesau. Na
kaiyaulina ta debanaena nuwayababa ta hekalodi ne debadiyena kabo
boita ta lobai.
11 Yaubada yona nuwatuyena kwa nuwayababa, na unai namwa
saha kwa lobaidi ne sola kwa kitadi. Ye hekatagomiu na ma nuwa-
mamohoimiu yomi miyamiya kwa hedudulai'uyoidi. Gilu ne udiyedi
kwa hekaihalegomiu, yo Yaubada matausina ye laki kalimiuyena. Hi-
nage kwa nonohakalili bena yababa tauginaulina wa kwa tolehedudu-
lai. Yo hinage ginauli maudoidi ne udiyedi ede komiu kwa hemamo-
hoiyeigomiu meta yababa tauginaulina wa yona laulau wa unai nige
kami gilu hesau.
12 Bwagana ya kulikulilaowako kalimiuwai, iyamo yogu kulikulilaowa
ne nige bena kaiteya iya yababa ne ye ginauli ne hesabana yo hi-
nage nige kaiteya iya yababa unai se hekamkamna ne hesabana, na
ya kulikulilaowa ne kaniyona ede taba Yaubada matanaena na yomi
mose'uyoigomiu kalimaiyena ne kabo kwa bom kwa kitadi. 13 Ginauli
maudoidi ta debadiyena ede ka nuwabayao. Yo hinage huyana
Taitasi ka kita meta ye gwauyala ede kai nuwamaiyao se namwakalili
matawuwuna ede komiu maudoimiu iya nuwana kwa henamwa.
14 Huyana sola nige ye dalahai ye laowa meta iya kalinawai komiu ya
hedededehesaekaliliyeigomiu, na komiu meta nige kwa hemwadinegau
kaniyona ede yogu hedehedede wa kwa hemamohoiyei. Ginauli maudoidi
ka hededediko kalimiuyena wa meta mamohoi, na gonogonowana doha
hinage yoma hedededesaesae hesabamiu Taitasi unai wa ede se mamohoi.
15 Na maudoimiu yomi kawakabi yo yomi hailobaina ma matausimiu yo
ma tabutabubumiu wa huyana ye nuwatuidi meta yona gadosisi komiu
hesabamiu wa kabo ye lakikalili kalinawai. 16 Nuwagu ye namwakalili
ede gonowana yogu sunuma maudoina ya tole kalimiuyena.

8

Yelusalema unai ekalesiya kabasaguidi

1 Kagu kahao, ka henuwa bena Yaubada yona kabinamwa ye mo-
seiyako teha Masedoniya dubudiyao udiyedi wa taba kabina kwa
kata. 2 Yodi pilipili lakilakidiyao udiyedi meta se gwauyalakalili na
yodi deha udiyedi ye hegwauyaladi na se kaikainauyakalili. 3 Na ya
hedededehemasalaha ede se kainauya meta ginauli saha gonowana se
kainauyaeidi wa se moseidi yo hinage ginauli saha se kainauyaeidi
wa kewadi ne udiyedi se koihepwata'uyoidi. Ginauli maudoidi ta se
ginaulidi meta siya se bom yodi nuwatalamyena se ginaulidi, 4 na se
kaibwadakaliliyeigai bena taba talam ka moseidi na se haisagusagu
Guiyau yona tamowai *Yelusalema udiyedi* wa kalidiyedi. 5 Yo saha se
ginauli wa meta ye saekalili na kabo kai ginauli saha ka nuwatudi
wa, na bagubaguna siya se bom se mose'uyoidi Guiyau unai na kabo
Yaubada yona nuwatuyena se mose'uyoidi kalimaiyena. 6 Unai ka
hedededekaibwadakalili Taitasi unai, iya yomi haisagusagu paisowana ta

tauhetubuna, unai taba ye laowa kalimiuyena na yomi haihaisagusagu
paisowana ta kwa hegehegabaei. 7 Na komiu meta kwa namwakalili
ginauli maudoidi udiyedi, yomi sunuma unai, yomi hedehedede unai,
yomi kata unai, yomi nuwayali unai yo hinage gadosisi ka hekatagomiu
ne unai. Hinage bena kwa namwa haisagusagu paisowana ne unai.
8 Nige bena ya lauheliligomiu na ya henuwa taba yomi gadosisi yona
mamohoi ya kita, unai tamowai hekadi yodi nuwayali haisagusagu
unai ta udiyedi ya hekaigonogonowaeigomiu. 9 Matawuwuna yoda
Guiyau Yesu Keliso yona kabinamwa wa meta kabina kwa kata. Iya
ye gogokalili, iyamo komiu hesabamiu ede ye hemala deha tamowaina,
na yona nuwatu bena iya yona deha ne debanaena komiu kabo galewa
gogodiyao udiyedi kwa gogo.
10 Na teina hekasa ta unai yogu hedededehesibasiba kalimiuyena ede
teina: Bolimai ta laugabaei wa unai komiu meta tamowai bagubagu-
nadi kwa haisagusagu. Na nige bena tenem mo unai, na komiu meta
hinage hekasa ta unai taunuwayalibaguna. 11 Unai yomi lobai saha
kalimiuyena ne udiyedi yomi paisowa ne taba kwa hegehe, na teina kwa
ginauli ne unai kabo yomi talam bagubagunana wa yo paisowa yomi
hegehegabaeina ne maidana gonogonowadi. 12 Ena taba yomi nuwata-
lam mamohoina unai na yomi lobai saha kalimiuyena ne udiyedi kwa
kainauya meta Yaubada ye kitahenamwadi, na nige ye nuwatukalili
ginauli saha nige gonowana kwa lobaidi ne udiyedi.
13 Yoma nuwanuwatu ta meta nige bena tamowai hekadiyo mo sagu se
lobai na komiu ka hepolohegomiu, nige! Na bena komiu yo siya ne gono-
gonowamiu. 14 Ede mahana ta unai ginauli se bado kalimiuyena, kabo
unai gonowana kwa saguidi, na huya hesau hinage kabo kalidiyena
ginauli hekadi se bado na unai se saguigomiu. Nuwanuwatuna ede taba
komiu yo siya kabo gonogonowamiu. 15 Doha kulikuli tabuna unai ye
wane, “Ena hesau kana mana ye tanohebado, meta nige gonowana kali-
nawai yona lobai ne se badokalili, yo ena hesau kana mana hisahisadi
mo ye tanoidi meta yona lobai kalinawai ne nige se gagilikalili.” *(Esodo
16:18)*.

Haisagusagu paisowana bena se ginaulinamwanamwaei

16 Yaubada ya lautokiyei, matawuwuna komiu nuwanuwatumiu
kaliguyena na nuwanuwatuna kesegana ta meta Yaubada ye tole Taitasi
nuwana ne unai. 17 Debanaena ede Taitasi meta yoma hedehedede
ta ye kawanamwanamwaei na yona henuwalakilakiyena ye laowa
kalimiuyena ye bom yona nuwayaliyena. 18 Ka hetamaliyawa ta meta
kana kaha hesau maidana, iya meta se hededetausaei dubu maudoidi
ta udiyedi kaniyona ede yona paisowa wasa namwanamwana ta de-
banaena. 19 Hinage tamowai ta meta dubu siya se kaisunuwai ede
ye saguigai na maidamai kainauya ka bahei ka lau. Teina paisowa
ta bena ka ginaulinamwanamwaei na unai kabo hededetausae ye lau
Guiyau unai, yo hinage yoma nuwayali mamohoina haisagusagu unai
wa ka hemasalaha. 20 Ka henuwa bena kainauya lakilakina kitahetetena
paisowana ne hededeheyaheyababana ka kaihaleidi, 21 matawuwuna
ka kaipatebayao bena yoma paisowa ka ginaulihedudulaidi, nige bena
Guiyau ye bom mo ye kitagai, na tamowai hinage se kitagai.
22 Na taudi labui ka hetamalidiwa ta meta hinage kabo kama kaha
hesau maidadi, iya meta miya maudoina udiyedi ye hemamohoiyei

kalimaiyena meta sunuma ta unai ye kawamamohoikalili yo hinage
ye nuwatalamkalili. Kaniyona ede komiu debamiuyena na yona
nuwabayao ne ye laki. 23 Taitasi meta iya taupaisowasaguigau yo yogu
halitaupaisowa komiu luwamiuyena, na kada kahao labui ta siya meta
dubu hesadiyena taupaisowa yo Keliso hedebasaena se helaki'uyoi.
24 Tenem debanaena teina tamowai ta kalidiyena bena yomi gadosisi ne
kana kao kwa hemamohoiyei yo yoma hededehesaegomiu ne kaniyona
kwa hemasalaha kalidiyena, unai kabo dubu maudoidi se kita.

9

1 Yomi haisagusagu ye lau Yaubada yona tamowai Yelusalema udiyedi
wa hedehededena taba tabu yomiu ya kulikuli'uyo. 2 Matawuwuna
ede kabimiu ya kata meta kwa nuwayalikalili bena kwa haisagusagu,
na saha kwa ginauli wa unai meta ya hededetausaeigomiu Mase-
doniya kalidiyena, ede bolimai ye laoko wa unai meta komiu Akaiya
tamowaidiyao kwa nonohako bena kwa haisagusagu na yomi kita-
henuwana wa unai ede tamowai hekadi ye henuwahesaeidi, ede
se henuwa bena se haisagusagu. 3 Na kada kahao ya hetamalidi
kabo se laowa ta meta bena unai kabo yoma hededetausaeigomiu
nuwatu ta debanaena wa tabu se lobaidi meta nige kaniyona, na bena
unai kwa nonoha, doha komiu hedehededemiu ya hededediko wa.
4 Matawuwuna ena Masedoniya tamowaidiyao maidaguwao ka laowa
na se lobai ede nige kwa nonoha, yoma hedehedede wa debanaena ede
kabo ka mwadine, na komiu kabo kwa mwadinekalili. 5 Unai ya nuwatui
ye namwa ede kada kahao ta ya kaibwadaidi na se baguna se laowa
kalimiuwai na yomi haisagusagu kainauyana kwa hededehesunuma-
gaiko wa kabinonohaina kwa hegehe. Kabo ye nonoha na ye hemala
yomi nuwatalam kainauyana, nige bena kai yoma muyowuigomiu na
unai kwa kainauya.

Taba kwa kaikainauya ma nuwakohihaimiu

6 Hedehedede ta taba kwa nuwatui: Ena tamowai hesau like hisa mo
ye kumaidi meta kelikeli unai kabo kaniyodi hisa mo ye lobaidi, na
ena like se bado ye kumaidi meta kabo kaniyodi se bado ye lobaidi.
7 Tamowai kesegakesega bena ye bom nuwana unai ye hineli saha
kabo ye kainauyaei, na tabu bena kowa nige yom nuwatalam o ta-
mowai hesau yona lauheliliyena na kainauya ne ku tole, kaniyona ede
taukainauya ye kainauya ma nuwagwauyalana ne meta Yaubada iya ye
gadosisiyei. 8 Na Yaubada gonowana kainauya maudoidi ye hebadodi
kalimiuwai, ede gonowana ginauli maudoidi udiyedi yo huya maudoina
ginauli maudoidi kwa henuwadi wa siya ede kalimiuwai, na unai kabo
gonowana yomi haisagusagu ye lakikalili tamowai hekadiyo kalidiwai.
9 Doha kulikuli tabuna unai se kuliyako se wane,

"Iya yona kainauya ye mosegabaeidi deha tamowaidiyao udiyedi
na yona miyamiya dudulaidi se miya se lau ee nige kadi siga." *(Same 112:9)*

10 Unai, Yaubada iya like ye moseidi taupaisowa ne udiyedi yo pwalawa
ye moseidi kadi kai, iya hinage kabo like ye haidiwa yo yomi sanala
likediyao ye hebadodi na yomi miyamiya namwanamwadi ne kabo ye
helakidi. 11 Yo teha maudoina udiyedi kabo ye hegogogomiu na unai
kabo hekasa maudoidi ne udiyedi gonowana kwa kaikainauya na yomi

kainauya se laoma kalimaiyena na ka mosegabaeidi tamowai udiyedi na
tenem unai ede lautoki se mosei Yaubada.
12 Unai teina haisagusagu kwa ginaulidi ta meta nige bena Yaubada
yona tamowai yodi deha kabasaguidi mo ye bom, na hinage kabo boda
yodi lautoki se mosei Yaubada unai. 13 Na haisagusagu kwa ginauli
wa unai ede kwa bom kwa hemamohoiyei'uyoigomiu tamowai ka-
lidiyena, kabo Yaubada se hedebasaei yomi kawakabi yo Keliso wasana
namwanamwana yomi hededehemasalahana yo yomi kaikainauya siya
kalidiyena yo tamowai maudoidi udiyedi wa debadiyena. 14 Na yodi
laukukula hesabamiu ne udiyedi nuwadiyao kabo se tuudi se laowa
kalimiuyena matawuwuna ede kabinamwa saesaekalilina Yaubada ye
haiyawa kalimiuyena. 15 Lautoki ye lau Yaubada unai yona kainauya
saesaena wa debanaena!

10

Guiyau kaiteya ye kawanamwanamwaei meta iya yona taupaisowa namwanamwana ede

1 Keliso yona nuwadobidobi yo taubiga udiyedi yau, Paulo, ya hed-
edebigabiga kalimiuwai. Na *yomi hedehedede kwa wane* huyana yau
maidamiu meta ya hededebigabigalaowa kalimiuwai, na huyana yau
teha hesau unai ede yogu hedehedede ya hebayaodi kalimiuwai. 2 Ya
kaibwadaigomiu ede ena huyana ya laowa meta tabu kwa muyowuigau
na yogu hedehedede ya hebayaokaliliyedi kalimiuwai. Iyamo ya
nuwatui ede kabo ya hededebayaolau tamowai hekadiyo ne udiyedi,
siya yodi nuwatu meta bena kai kaiyaulina ta nuwanuwatudiyao
udiyedi ka miyamiya. 3 Mamohoi, kai kaiyaulina ta unai ka miyamiya,
iyamo kai meta taba nige ka iyala doha kaiyaulina ta tamowaidiyao.
4 Matawuwuna yoma kaba'iyala madadiyao meta nige siya kaiyaulina ta
yona kaba'iyala madadiyao. Na kaba'iyala madadiyao ta meta Yaubada
yona gigibwaliyena se gigibwalikalili na udiyedi kabo tamowai yodi
kabatolo bayabayaodi ka hetatagwaligwalidi. 5 Na haikawayagala yo
kaokaolupolupo se kaipate bena tamowai se hetatagudugudui tabu
Yaubada kabina se kata, na nuwasaesae nuwanuwatudi maudoidi
ne kabo ka hekaiyawasidi. Hinage nuwanuwatu maudoidi ka kabi-
hekahinidi na ka hekawakabidi se laoma Keliso unai. 6 Ena taba komiu
yomi kawakabi se namwakalili, meta ka nonohakalili na taukawayagala
yodi miyamiya yababadi maudoidi debadiyena kabo ka hekilainodi.

7 Komiu taba ginauli masamasalahadiyao mo kwa kitadi!** Ena taba
tamowai hesau ye bom ye hedede'uyoi meta iya Keliso yona, iya hinage
taba ye nuwatulobai meta kai hinage Keliso yona doha ede iya. 8 Guiyau
gigibwali ye haiyama ne meta kabasaguigomiu na nige unai ka hetatag-
waligwaligomiu. Ena taba debanaena na ya hededesaesaekalili meta
unai *ya hededemamohoi ede* nige yogu kabamwadine hesau. 9 Nige ya
henuwa bena ya hematausigomiu yogu leta ne udiyedi. 10 Matawuwuna
tamowai hekadi se wane, “Yona leta hedehedededi ne se polohe yo se
bayao na tamowaina ne meta nige kitahenamwana hesau yo kalinana
ne nige kaniyona.” 11 Tamowaidi ne bena se nuwatulobai meta yoma
huyamiyasuwala unai kao saha ka hemasalaha yoma leta ne udiyedi,

** **10:7:** Komiu taba ginauli masamasalahadiyao mo kwa kitadi: Kalina Giliki unai Paulo yona kulikuli wa hinage gonowana ta bui ta wane, Komiu meta ginauli kewadiyao mo kwa kaikewaidi na udiyedi kwa hedehedede.

huyana kai maidamiu kabo kao kesekesegana yoma kabikabigomiu ne
udiyedi ka hemasalaha.
12 Tauhedededobidobiyeigau ne se bom se hedededetausaei'uyoidi.
Na ena siya mamohoi tamowai saesaedi, meta kai taba nige ka
hekaigonogonowaigai kalidiyena. Iyamo siya meta se bom mo se
nowonowoi'uyoidi yo se bom mo se hekaigonogonowai'uyoidi. Teina
unai se hemasalaha'uyoidi meta siya nige se sibasiba. 13 Kai meta nige
gonowana kama sigasiga ka dikwai na unai ka hedededesaesae, na yoma
hedededesaesae ne kabo ka tolekesekesegai Yaubada paisowa saha ye
haiyama wa unai. Na yoma paisowa ta ye laowa ee kalimiuwai. 14 Yoma
hedededesaesae wa udiyedi meta nige ka hedededikwakalili, bena doha
nige ka laowa kalimiuyena ne, iyamo kai meta tamowai bagubagunadi
Keliso wasana namwanamwana ta ka bahei na ka laowa ee kalimi-
uyena. 15 Hinage kai meta nige kama sigasiga ne ka dikwai na ka lau
tamowai hekadiyo paisowa se ginaulidi na udiyedi ka hedededesaesae.
Na yoma nuwanuwatu ede yomi sunuma ne kabo ye kini ye laki ye
lau na yoma paisowa ka ginaulidi luwamiuyena ne kabo hinage ye
tadada ye laki ye lau. 16 Unai kabo gonowana ka laugabaeigomiu na
ka lau teha hekadiyo udiyedi wasa namwanamwana ta ka lauguguyaei.
Matawuwuna nige ka henuwa bena tamowai hesau yona tehaena
paisowa se ginauliyako na debanaena ka hedededesaesae. 17 Na "kaiteya
ye henuwa bena ye hedededesaesae, ye namwa mo taba Guiyau saha ye
ginaulidi ne debadiyena ye hedededesaesae." *(Yele-
maiya 9:24)* 18 Matawuwuna ede tamowai ye bom ye hedededetausaei'uyoi
meta nige gonowana se hemamohoiyei, na ena Guiyau iya tamowai ye
hedededetausaei meta iya taupaisowanamwanamwa.

11

*Paulo yona paisowa yo apostolo lupolupo yodi paisowa ye hededehe-
masalahadi*

1 Bena musamusana mo taba kwa nayatautaubiga na kwa lapulaoma
na sola ya hedededetausae'uyoigau doha tauyauyaule ne. Sola kwa lapu-
laoma! 2 Komiu hesabamiu ya kaikalomagigili ta meta Yaubada unai
ye laoma. Matawuwuna ya hedededehesunumaeigomiuko Keliso unai
yo iya ye bom mo kalinawai ya hedededehepatugomiu na unai kabo ya
tolehemasalahagomiu kalinawai doha hasala nuwanuwasupuna a'ana.
3 Na mwata lakilakina wa yona nuwatugilogilo unai ede Ewa ye lupo-
hai, tenem unai ede ya matausi, unai tabu yomi nuwamamohoi yo
yomi gadosisi a'ana bayabayaona Keliso hesabana ne unai na tamowai
nuwamiu ne se woyahesuwaladi. 4 Na taba tamowai hesau ye laowa
kalimiuwai na Yesu lauguguyana ye lauguguyaei nige doha kai Yesu
ka lauguguyaei ta, o taba yaluwa udoi kwa hai nige doha Yaluwa kwa
hai'usei wa, o taba wasa namwanamwana udoi nige doha bagubagu-
nana kwa hai'usei wa, iyamo tamowaidiyao ta udiyedi meta kwa nay-
atautaubigakalili. 5 *Taulauhekatalupolupo ne se bom se hedededetausaedi
bena* siya apostolo saesaekalilidi, na ya nuwatui ede yau meta nige ya
dobikalili na kabo siya. 6 Yau nige se hekatagau bena tauhedehedede,
iyamo sonoga ede kaliguwai, doha teha maudoidi udiyedi ka tolehe-
masalahanamwanamwaediko kalimiuwai.

7 Yau meta Yaubada wasana namwanamwana ya lauguguyaei kalimiuyena na nige maisana ya hai. Teina unai ya bom ya toledobidobiyei'uyoigau, na unai bena kabo komiu ya toleisinigomiu. Hage, kwa nuwatui tenem ne unai ya laupwano? 8 Dubu hekadi yodi haisagusagu kainauyadi ya haigaibuidi na ya haidi ne udiyedi kabo gonowana yomiu ya paisowa. 9 Na huyana yau maidamiu na ginauli saha hesau ya henuwa meta nige unai tamowai hesau ya hepolohe, matawuwuna kada kahao Masedoniya unai taulaoma wa, siya se saguigau ginauli saha ya henuwadi wa udiyedi. Yogu hineli ya ginauliyako ede taba nige ya hepolohegomiu na saha ya hedededi ta meta kabo sola ya miyamiyawatanidi. 10 Teina ye hemala yogu kabahededesaesae. Kabina kwa kata meta Keliso wasana mamohoina ede kaliguwai. Na hinage ya hededemamohoi, taba nige gonowana tamowai hesau teha Akaiya unai yogu hededesaesae ta unai ye hekaiyawasigau. 11 Na idohagi? Bena nige ya gadosisiyeigomiu? Yaubada kabina ye kata meta ya gadosisiyeigomiu.

12 Na yogu paisowa nige maisana ne meta sola kabo ya ginaginauli. Na teina unai kabo gonowana taulauhekatalupolupo ne yodi kabatolo ya koigwaligwalidi, siya se henuwa bena taba solasola hesau se lobai na ginauli saha se ginaulidi ne udiyedi se hedededesaesae na kabo se hedede ede siya yo kai gonogonowamai. 13 Matawuwuna tamowai doha teina meta apostololupolupo, taupaisowa laulaulupolupodi, na kadi kao se ginaulidi doha siya bena Keliso yona apostolo. 14 Na nige nuwapwanopwanona hesau, matawuwuna Satani, iya hinage ye kaohaihai na ye hedede meta iya mala aneluna. 15 Unai nige gonowana ta siliyata ena taba yona taupaisowa se kaohaihai na se hedede bena siya miyamiya dudulaina yona taupaisowa. Na yodi mauli gehena ne unai meta saha se ginaulidi ne udiyedi kabo maisadi se haidi.

Paulo yona kamkamna hedehedededi udiyedi ye hededesaesae

16 Ya hedede'uyo kalimiuyena: Tabu tamowai hesau yona nuwatu bena yau yauyaule. Na taba komiu yomi nuwatu ede doha tenem na kwa lapulapulau yauyaule udiyedi, ye namwa taba yau hinage kwa haigau kalimiuyena doha siya, na unai kabo hededesaesae gagilina hinage ya ginauli. 17 Teina ya bom yogu nuwabayao ta unai na ya hededesaesae ta meta nige ya hedehedede doha Guiyau ye hedehededede, na dohane yauyaule ye hedehedede. 18 Tamowai se bado meta buluma hekasadi yo hinelidi udiyedi se hededesaesae, unai yau hinage kabo ya hededesaesae. 19 Komiu kwa sibasibakalili, iyamo tamowai yauyauledi meta kwa gwauyalakaliliyeidi yo udiyedi kwa taubigakalili. 20 Na komiu meta kwa taubigakalili tamowaigaibu udiyedi na kwa talamyeidi gonowana se haigomiu yodi heyayai tauhaidi, gonowana se lupohaigomiu na yomi gogo se haidi, gonowana se hepaisowagomiu na unai namwanamwa se lobaidi, gonowana se bom se toleisini'uyoidi, yo gonowana hinage debam ne se kaikaisoi.** 21 Saha se ginaulidi ne se nuwamwadimwadinekalili, unai nige yogu bayao gonowana taba bena ya ginaulidi.

Saha tamowai se nuwatuidi na udiyedi se hededesaesae, unai yau hinage gonowana ya hededesaesae. Hage, sola musamusana taba ya

** **11:20:** Debam ne se kaikaisoi: Kalina Giliki unai se kuli, se koipapaligomiu, na kaniyona ede tamowaina ne se hedededobidobiyei.

hedehededе doha yauyaule. 22 Idohagi, siya Hebelu tamowaidiyao? Yau
hinage. Idohagi, siya Isalaela tamowaidiyao? Yau hinage. Na idohagi,
siya Abelahama kana isimulitao? Yau hinage. 23 Idohagi, siya Keliso
yona heyayai tauhaina? Yau meta yona heyayai tauhaina saesaena na
kabo siya. Yogu hedehededе doha teina ne meta dohane ya hedehed-
edegaibu. Yau yona ya paisowabayaokalili na kabo siya, hesabana ya
lau numatutugudu hegahegagili, se sapiheyaheyababakaliliyeigau, yo
huya ye badokalili meta ya lau boita ya hanahanawui. 24 Ma haligigi Dius
yodi tauwoyawoya tamowaidiyao udiyedi sapisapi badona 39 ya haidi.
25 Ma haiyona kaisapisapi kaikaiwana unai se koihemwahemwaloigau,
ma kesega se lauwekuigau, ma haiyona yoma waga se hedunalapaidi,
na boniyai kesega yo mayadai kesega gabwagaibu ne unai ya kuloku-
lolo, 26 yogu kadau maudoidi ne udiyedi kabamwaloi udiyedi ya lulau
meta se bado. Sagasaga kabaitadi se nuwamatamatausi, iyamo ya
lau. Tauhenahenayagudu se henayaguduigau, iyamo ya lau. Yogu
hali Dius tamowaidiyao se kabihenahenayaigau, iyamo ya lau. Dagela
tamowaidiyao se kabihenahenayaigau, iyamo ya lau. Magai lakilakidi
udiyedi bena kabo se unuigau, iyamo ya lau. Balabala se nuwamata-
matausi, iyamo ya lau. Gabwa unai kabo boita, iyamo ya lau. Yo kada
kahao lupolupodiyao meta se hewaiunugau. 27 Paisowa lakilakidi ya
ginaulidi yo paisowa udiyedi kamnagu se yababa. Huya ye badokalili
nige gonowana ya keno. Hinage hasali yo gadomagu kamnadi ya lapuidi
yo huya hekadiyo meta ya wohi. Huya hekadiyo meta nige yogu kabobo
na ya gwaugwau. 28 Na ginauli maudoidi ta luwadiyena na mayadai
maudoina meta dubu maudoidi hesabadi ya nuwanuwatukalili. 29 Ena
kaiteya ye basabasa, idohagi, kabo basabasa kamnana nige ya lapui?
Ena tamowai hesau se woyalaei yababa unai, idohagi, debanaena kabo
nige gonowana ya kouyalayala?

30 Na ena taba bena ya hededesaesae meta kabo ginauli saha
yogu basabasa ne tauhemasalahana wa debadiyena ya hededesaesae.
31 Yaubada, iya yoda Guiyau Yesu Tamana, iya bena huya maudoina
ta nokonokoei, iya meta kabina ye kata yau nige ya laulaulupolupo.
32 *Yogu huyabasabasa mayadaina hesau meta* huyana yau Damaseko
unai na yodi gabana iya meta wasawasa Aletasi yona loina guni-
naena taupaisowa, na iya ye hedede ede Damaseko magaina lakilakina
kawakedadiyao maudoidi se tologuduidi na unai bena kabo se kabi-
hekahinigau. 33 Na menai bosaena ya gelu na magai ne ganana ke-
wamolosina ne unai bolilapaina unai kagu kahao se hedalolodobiyeigau
ede ya wasabugabaeidi.

12

Paulo tautau ye kita yo yona basabasa ye hededehemasalahadi

1 Yogu hededesaesae ta udiyedi kabo sola ya hededesaesae.
Bwagana yogu hededesaesae ta udiyedi meta taba nige saha hesau
namwanamwana ya lobai, iyamo bena tautau saha ya kitadi yo saha
Yaubada ye hemasalahadi kaliguwai wa hedehedededi ya hedehededе.
2 Tamowai hesau kabina ya kata iya Keliso unai na bolimai 14 se

laoko wa unai meta se hai ye sae galewa hehaiyonana** ne unai,
nige kabina ya kata tamowai ne meta tauna maudoudoina ye sae
o yaluyaluwagaibuna ye sae, Yaubada ye bom mo kabina ye kata.
3-4 Hinage kabina ya kata ede tamowai ta se hai ye sae paladaisi,
na tamowaina ne maudoudoina ye sae o yaluyaluwagaibuna ye sae
meta nige kabina ya kata, Yaubada ye bom kabina ye kata. Menai
nuwanuwatu se bado ye lapuidi meta nige gonowana tamowai yona
nuwanuwatuyena ye hededehemahemasalahadi yo hinage nige se
talamyei bena taba ye hedededi tamowai udiyedi. 5 Tamowai doha
tenem meta kabo ya hededetausaei, na yau nige gonowana ya bom
ya hededetausaeigau. Na saha kabo unai ya hededesaesae ede yogu
basabasa ta. 6 Na taba ya henuwa bena ya hededesaesae meta yau kabo
taba nige yauyaule, kaniyona ede yau kabo hedehededede mamohoidi ya
hedededi. Na ya kabihekahini'uyoigau, nige ya henuwa taba tamowai
hesau ye nuwatuhesaegaibuigau, na taba yogu miyamiya yo yogu
hedehededede ne ye kitasipwabagunaidi. 7 Na ginauli saesaekalilidi
Yaubada ye hekitagau wa debadiyena na bena tabu udiyedi ya
nuwasaesae, ede kadi laugudugudu Yaubada ye haiyama, unai Satani
yona tautauwasa ye laolaoma na taugu ta kabahekamkamnana ye
toletole. 8 Ma haiyona meta ya kaibwadadoudou Guiyau unai bena
taba kamkamna kaliguwai ta ye haigabaeidi. 9 Na ye hededelaoma
kaliguyena ye wane, “Yogu kabinamwa ta ye launamwanamwaeigo.
Matawuwuna ede yogu gigibwali ta yona huyapaisowa dudulaina
ede yom basabasa mahanana.” Tenem debanaena ede kabo ma
gwaugwauyalakaliligu na yogu basabasa ta hedehedededi udiyedi
ya hededesaesae. Kaniyona ede Keliso yona gigibwali bena ye miya
kaliguwai. 10 Tenem unai Keliso debanaena ede huyabasabasa yo dila
yo huya yabayababadi yo hekamkamna yo pilipili huyadi udiyedi meta
ya gwauyalakalili. Matawuwuna ede ena ya basabasa meta unai kabo
Yaubada yona sagu unai ya bayao.

Hededehaisagusagu hekadiyo

11 Yogu hedehededede wa udiyedi kagu kao meta doha yauyaule, na
komiu yomi miya wa debadiyena ede doha tenem ya ginauli. Ye namwa
mo komiu taba yau kwa hededehesaegau, matawuwuna ede yau meta
nige ya dobikalili na kabo siya apostolo saesaedi ne, bwagana kabo kwa
kitagau meta nige kaniyogu. 12 Apostolo kabakitalobaidi ginaulidiyao
ede hekihekinoi saesaedi, kabanoko ginaulidi yo laulau gigigigibwalidi.
Ginaulidiyao ta meta ma nuwabayaogu na ya ginaulidiko kalimiuwai.
13 Unai, Ginauli maudoidi ya ginaulidi dubu hekadiyo udiyedi ne meta
maidamiyao gonogonowamiu. Na ginauli kesega mo meta nige ya kaib-
wadamoni kalimiuyena. Nuwana teina ta yogu kabatoledobiyeigomiu
ede, taba kwa nuwatugabaei.

14 Teina ta meta ya nonohako kabo huya hehaiyonana ya kaitau-
manaigomiu, na unai taba nige ya hepolohegomiu, kaniyona ede
yogu laowa ne nige bena yomi gogo hesabadi na komiu hesabamiu.
Matawuwuna ede wawayao gagilidi meta nige gonowana tama yo sina
kadi yo yodi se gwaugogo, na tama yo sina bena natudiyao kadi yo yodi

** **12:2:** Galewa hehaiyonana: Kalina Giliki unai se hedede galewa bagubagunana meta manuwa yo yalohi tehana, yo galewa helabuina ede mahana yo nawalai yo kipwala yodi kabasigisigi. Na galewa hehaiyonana meta Yaubada yona kabamiya.

se gwaugogo. 15 Teina unai kabo ma gwauyalagu na ginauli maudoidi
kaliguyena ta ya hegehedi kalimiuwai yo hinage ya bom ya talamyeigau
hesabamiu. Ena yogu gadosisi kalimiuwai ta ya helaki'uyoi, bena kabo
yomi gadosisi kaliguwai ne ye gagili?
16 Nuwana kwa hemamohoiyeigau ede mamohoi yau taba nige ya
hepolohegomiu, iyamo kabo yomi nuwatu ede bena ya lupohaigomiu.
17 Idohagi, tamowai ya hetamalidi se laowa kalimiuyena wa meta yomi
namwanamwa saha hesau se haigaibui yau hesabagu? 18 Taitasi ya
muyowui ede ye laowa kalimiuwai, yo hinage kada kaha hesau meta
maidana se laowa. Hage idohagi, Taitasi meta ye hepaisowagomiu
yona namwanamwa hesabana? Nige gonowana, matawuwuna kai meta
yaluwa kesega unai ka paisowa yo nuwatu kesega ka hemuliwatani.
19 Tabu yomi nuwatu bena yoma hedehedede maudoidi ta udiyedi
kai yomai ka laulaugudugudu. Kai meta Yaubada matanaena ka hede-
hedede doha siya Keliso unai tausunuma tamowaidiyao, yo ginauli
maudoidi ka ginaulidi meta komiu kama kahao namwanamwadiyao
kabahebayaogomiu hesabana. 20 Matawuwuna yogu matausi ede taba
ya laowa meta taba nige saha yau ya henuwa ne unai ya lobaigomiu, yo
yau hinage taba nige saha kwa nuwanuwatui ne kwa lobai kaliguyena.
Ya matausi tabu na kalimiuyena meta haikawayagala, kaikalomagig-
ili, koukouyalayala, mahimahihi, hededeheyaheyababa, monumonunu,
nuwanuwasaesae yo miyamiyapilipili ede metai. 21 Yogu matausi ede
ena ya uyowa Yaubada kabo ye henuwadobidobiyeigau matamiuyena,
na tamowai hekadi debadiyena kabo ya nuwayababakalili, kaniyona
ede huya bagubagunana unai miyamiya nige se a'a, laulau bikibikidi yo
miyamiya yabayababadi udiyedi se lulau na udiyedi se ba'aya meta sola
nige se nuwabui.

13

Hededehesibasiba gehegehedi

1 Buka Tabuna unai ta hasili ye wane, “Pilipili maudoidi tolehedudu-
laidi udiyedi meta tamowai labui o haiyona yodi hemamohoi ne unai
kabo ta tolehedudulaidi.” *(Dutelonomi 19:15)*. Na teina ta meta kabo
yogu kaitaumanaigomiu hehaiyonana. 2 Huya helabuina yau maidamiu
wa unai meta ya hededelaowako kalimiuyena, na teina ta yau nige
maidamiu na hedehedede wa ya hedede'uyoidi kalimiuyena. Na yogu
uyowa ne unai meta siya kaiteyadi huya bagubagunana unai se ba'aya
wa yo tauba'aya hekadiyo hinage taba nige ya katekamkamnaedi. 3 Kwa
henuwakalili bena kaliguyena hemamohoi kwa lobai ede Keliso meta
ye hededelaoma kaliguwai na ya hedehedede. Tolehedudulaigomiu
ne unai iya nige ye basabasa, na ye bayaokalili komiu luwamiuyena.
4 Mamohoi, sataulo kewanaena Keliso ye basabasa, iyamo Yaubada
yona gigibwaliyena ye maumauli. Doha hinage kai, ka basabasa doha
iya, iyamo Yaubada yona gigibwaliyena meta kabo ka maumauli na ka
tolehedudulaigomiu.
5 Kwa kitasipwaigomiu yo kwa lautonogigomiu, komiu sunuma ne
unai kwa babawa e nige? Taba kwa nuwatulobai meta Keliso Yesu ede
kalimiuwai. Iyamo ena kwa lautonogigomiu na nige sunuma ne unai
kwa miyamiya meta Keliso Yesu ede nige kalimiuyena. 6 Na ya nuwatui
meta ena kwa lautonogigai kabo kwa lobai ede kai apostolo mamohoidi.

7 Ka tapwalolo Yaubada unai kabo taba nige ginauli hesau kwa
ginaulipwanoli. Yoma tapwalolo ta kaniyona bena saha? Nuwana
tamowai bena se kitagai ede kai apostolo mamohoidi? Nige! Tamowai
yoma apostolo paisowana se kitaheyababa meta nige ya modei, na saha
ya henuwakaliliyei ede taba komiu ginauli saha se dudulai ne kwa
ginaulidi. 8 Matawuwuna kai nige gonowana ginauli hesau ka ginauli
bena mamohoi ta kabaguduina, na bena taba mamohoi ta ka sagui na
ye laki ye lau. 9 Ka gwauyala huyana kai ka basabasa iyamo komiu kwa
bayao. Na ka tapwalolo taba Yaubada kwa talamyei bena ye saguigomiu
na yomi miyamiya ne se dudulaikalili. 10 Teina debadiyena ede huyana
yau nige maidamiu meta nuwanuwatu ta ya kulidi, na huyana ya laowa
kalimiuwai na yogu apostolo gigibwalina ya hepaisowa meta tabu ya
sinakalakalili. Teina gigibwali te Guiyau ye haiyama meta komiu yomi
sunuma kabaginaulidi na nige kabahetatagwaligwaligomiu.

Lautoki

11 Gehegehena ta unai, kagu kahao yo louguwao, kwa gwauyala!
Kwa kaipatebayao na kwa uyo yomi miyamiya dudulaidi wa udiyedi.
Kwa haihebahebayao'uyoigomiu. Bena nuwamiu kesega yo kwa miya
daumwaliyena. Na gadosisi yo nuwadaumwali Yaubadana, iya kabo
maidamiu.
12 Kwa hailaulautokiyeigomiu gadosisi mamohoina unai.**
13 Yaubada yona tamowai maidaguwao ta yodi lautoki se hetamaliyawa
kalimiuwai.
14 Ya tapwalolo taba Guiyau Yesu Keliso yona kabinamwa yo Yaubada
yona gadosisi yo Yaluwa Tabuna yona labini maudoimiu kalimiuwai.

** **13:12:** Gadosisi mamohoina unai: Paulo ye kuli, sumtai tabuna unai, na sumtai tabuna meta yodi gadosisi hekihekinoina.

Paulo yona leta ekalesiya Galatiya unai taumiya udiyedi

Buka ta hededehemasalahana

Teina kulikuli ta meta leta Paulo ye kuli ekalesiya teha Galatiya unai taumiya udiyedi. Teina Paulo yona leta bagubagunana, bolimai 48 o 49 AD unai ye kuli, Antiyoka unai.

Galatiya unai Paulo ekalesiya bodadi ye hetubudi Ikoniya, Debi, yo Listila magaidi udiyedi, yona lauwasi kadauna bagubagunana unai (Apostolo 14:1-23), na kabo ye uyo yona kabadalahai magaina Antiyoka unai (Apostolo 14:26-28). Tenem huyana ne unai Yelusalema ye kaitumanai na ekalesiya babadadiyao maiyanao se hedede (Galatiya 2:1-2).

Paulo yona huyamiyasuwala wa unai taulauhekata hekadiyo se lage na ekalesiya se henuwapwanopwanodi (Galatiya 1:7). Siya meta Dius luwadiyena se tubu, na tausunuma wa se hekatadi taba laugagayo se miyawatanidi. Iya ede laugagayo Yaubada ye mosei Isalaela tamowaidiyao udiyedi, doha kai yo mayadai yo kabikabi udoi'udoi laugagayodi, yo pelitome laugagayona.

Teina leta ta unai Paulo ekalesiya teha Galatiya unai wa ye hededehesibasibadi. Ye hededebayaolau udiyedi meta wasa namwanamwana kesega mo, yo keda kesega mo ye lau mauli hesabana, iya ede sunuma Yesu Keliso unai (Galatiya 2:16). Tamowai hekadiyo wa yodi lauhekata meta lauhekatalupolupo na tabu se kawamamohoiyei (Galatiya 4:17).

Leta ta unai, Paulo yona hedehedede hekadiyo se bayaokalili (Galatiya 5:12), matawuwuna taulauhekatalupolupo wa ye kouyalayalaedi.

Nuwatu lakilakidiyao

Apostolo mamohoina yo wasa mamohoina (*Galatiya 1:1-10*)

- Wasa Paulo ye lauguguyaei wa meta mamohoina (*Galatiya 1:11—2:10*)
- Laugagayo miyawatanina nige ye tolehedudulaida, na sunuma mo (*Galatiya 2:1—4:31*)
- Yailihai miyana (*Galatiya 5:1-26*)
- Tauwoyaida ede Yaluwa Tabuna yo gadosisi (*Galatiya 6:1-10*)
- Paulo yona guguya yo lautoki (*Galatiya 6:11-18*)

Lautoki

1-2 Yau Apostolo Paulo yo Guiyau tauhemuliwatanina maudoidi maiyaguwao, leta ta ka kuli na ka hetamali ye laowa Guiyau taukawamamohoiyena maudoimiu teha Galatiya unai taumiya kalimiuyena.

Nige tamowai se kaisunuwaigau bena ya hemala apostolo, na Yesu Keliso yo Tamana Yaubada, iya Yesu boita unai ye hetolo'uyoi wa, se kaisunuwaigau.

3 Taba Tamada Yaubada yo Guiyau Yesu Keliso yodi kabinamwa yo yodi nuwadaumwali se lediwa kalimiuwai. 4 Keliso Yaubada Tamada ye kawakabiyei na ye talamgabaei'uyoi ye hemala kaitalasam yoda yababa hesabadi, yo ye gilihaida tanoubu yabayababana ta unai. 5 Lautoki yo

hedebasae ta mosei Yaubada unai huya maudoina ye lau ee nige kana siga. Mamohoi!**

Nige wasa hesau namwanamwana

6 Keliso yona kabinamwa debanaena Yaubada ye kaisunuwaigomiu.
Ya siliyatakalili matawuwuna huyana nige ye loha na
taukaisunuwaigomiu wa kwa laugabaeyako na wasa udoi tamowai
se hedede bena wasa namwanamwana ede kwa kawamamohoiyei. 7 Na
iyamo wasa me meta nige wasa namwanamwana, nigekalikalili! Na
tamowai hekadi se henuwa bena Keliso wasana namwanamwana se
tolebui na nuwamiyao se hepwanopwanodi. 8 Na ena taba kai o apostolo
hesau o galewa aneluna hesau wasa udoi ye lauguguyaei kalimiuwai
nige doha saha ka lauguguyaei wa, meta taba hekamkamna lakilakina
ye lobai. 9 Saha ka hededeyako wa meta kabo ya hedede'uyoi: Ena
tamowai hesau wasa namwanamwana ye lauguguyai kalimiuyena
nige doha wasa kwa haiyako wa, meta taba hededeheyababa ye miya
tamowaina ne unai.
10 Hage yogu kwa hedehedede: Yogu hedehedede ta unai nuwana ya
kaipate bena tamowai kabo se kitahenamwagau, o Yaubada? Nuwana
ya kaipate bena tamowai ya henuwanamwadi? Taba nige! Ena ya
kaipate bena tamowai ya henuwanamwadi, meta yau nige Keliso yona
taupaisowa.

Wasa Paulo ye lauguguyaei wa yona kabalaoma ede Yaubada

11 Kagu kahao, ya henuwa bena kabina kwa kata meta wasa
namwanamwana ya lauhekata'usei ta, iya nige tamowai yodi
nuwanuwatuyena ye laoma. 12 Nige tamowai hesau unai ya hai o ye
hekatagau na yogu kabahaina ede Yesu Keliso ye hemasalaha kaliguwai.
13 Beyabeyana Dius yodi miyamiya yo yodi tapwalolo kabikabidi
udiyedi ya miya, na yogu mauli wa wasana kwa lapuiyako, idohagi
Yaubada yona dubu tamowaidiyao ya hekamkamnadi yo hinage bena
ya unuhemwaloihegehedi. 14 Kagu isi maudoidi luwadiyena meta yau
Dius yodi tapwalolo kabikabidi maudoidi kabidi ya katakalili, yo hinage
ya kaipatebayaokalili bena taba kagu kulutubu kabikabidi ya hebayaodi
tamowai udiyedi.
15 Sola nige se labasigau na Yaubada ye kaisunuwaigau na yona
kabinamwaena ye yoganeigau. Na huyana ye hineli 16 bena natuna ye
hemasalahayama kaliguyena na bena kabo yau dagela tamowaidiyao**
udiyedi Keliso wasana ya lauguguyaei, meta nige tamowai hesau ya
henamaiyei, 17 yo hinage nige ya sae Yelusalema bena apostolo bagubagunadiyao ya kitadi na se hekatagau. Na yau meta ya dudulai mo ya lau
teha Alabiya na menai muliyena kabo ya uyo Damaseko.
18 Kabo bolimai haiyona mulidiyena ede ya sae Yelusalema Kipasi
ya kita na menai maidagu ka bawa sabati labui yo mayadai kesega.
19 Menai apostolo hekadiyo wa nige ya kitadi, na Guiyau** kana kaha

** **1:5:** Mamohoi: Paulo ye kuli ye wane, Amen! Hedehedede ta meta Hebelu kalinadi, kaniyona ede Aa, mamohoi. ** **1:16:** Dagela tamowaidiyao ta, siya meta nige Dius tamowaidiyao. Na tabu ta nuwapwanopwano matawuwuna yoda hedehedede unai nige ekalesiya ta kataidi ede siya dagela tamowaidiyao. ** **1:19:** Guiyau ta meta Yesu. Na Yamesi meta Yesu kana kaha mamohoina.

Yamesi ye bom mo menai ya kita. 20 Yaubada matanaena ya hededemamohoi kalimiuyena: Ginauli saha wasadi ya kulidi ta meta nige ya lupoigomiu.

21 Na muliyena kabo ya lau teha Siliya yo Silisiya udiyedi. 22 Na Yudeya unai Keliso taukawamamohoiyena bodadi meta yau nige kabigu se kata. 23 Na wasagaibugu mo se lapui, “Tamowai ta, iya beyabeyana ye hekamkamnada yo Keliso sunumana bena ye hekaiyawasi, iya ede Keliso sunumana ye laulauguguyaei.” 24 Na saha ye tubu kaliguyena wa debanaena Yaubada se hedebasaei.

2

Yelusalema unai apostolo wa Paulo se kawanamwanamwaei

1 Bolimai 14 mulidiyena ede ya seuyo Yelusalema. Yogu sae ne unai meta Banaba maiyagu, yo hinage Taitasi maidamai ka sae. 2 Yaubada yona hededehemasalaha kaliguyena debanaena ede ya sae, na wasa namwanamwana saha ya lauhekataei dagela tamowaidiyao udiyedi wa meta ya hededehemasalaha kalidiyena. Na tauwoyawoya tamowaidiyao se bom mo ya lau ya kitadi, yogu hedehedede wa kabo se hemamohoiyeidi e nige. Ya matausikalili matawuwuna saha ya ginaulidiko yo saha kabo ya ginaulidi,** madai nige kaniyodi. 3 Na tauwoyawoya wa se talamyeigau. Hinage nige saha hesau se hedede Taitasi unai bena taba ye pelitome. Na iya meta Giliki tamowaina** na maidagu ka sae Yelusalema. 4 Pelitome nuwatuna wa nige ye masalahama ye lau ee tamowai hekadiyo se mwalaegaibuma luwamaiyena. Siya meta nige kada kahao mamohoidiyao, na bena yoda yailihai miyamiyana Keliso Yesu unai se kaikewasipwai. Yodi nuwatu bena Dius yodi laugagayo maudoidi udiyedi se kauda na ta miyawatanidi. 5 Na nige ka henuwa bena taba ka lapulapulau udiyedi, matawuwuna ka henuwa bena wasa namwanamwana mamohoina tabu se bui na bena ye miya kalimiuyena.

6 Na dubu babadadiyao tamowai siya se kitahesae'useidi wa meta nige saha hesau se hededetubeilaei yogu lauhekata wa unai. Yodi sae ta meta nige yona udoi hesau kaliguyena, matawuwuna Yaubada nige tamowai kana kaoyena ye kitahenamwagaibui. 7 Na se kitalobai meta wasa namwanamwana hededehemasalahana paisowana ta Yaubada ye leyama bena ya ginauli dagela tamowaidi udiyedi, doha Petelo yona paisowa ye mosei Dius tamowaidiyao udiyedi wa. 8 Matawuwuna Yaubada Petelo ye hepaisowa na wasa namwanamwana ye duwai Dius tamowaidi udiyedi wa, na Yaubada kesegana ta meta hinage yau ye hepaisowagau na paisowa ta ya ginauli dagela tamowaidi udiyedi. 9 Ede Yamesi, Kipasi yo Yowane, siya tautolobaguna tamowaidiyao, se kitalobai meta Yaubada yona kabinamwa debanaena paisowa ta ye haiyama. Unai yau yo Banaba se lautokiyeigai yo se talam meta kai yodi hali taupaisowa. Na kabo ye hededehebayaogai bena sola ka laulau dagela tamowaidiyao udiyedi na siya se lau Dius tamowaidiyao udiyedi.

** **2:2:** Saha ya ginaulidiko yo saha kabo ya ginaulidi: Yona kulikuli unai Paulo yona paisowa ye heyaheyasoniyei heloikailakwa unai na ye kuli, na tabuyo kabo ya kailakwa nige kaniyona, o huya maudoina ye laoma teina ya kailakwagaibu. Heyaheyasoni ta 2 Timoti 4:7 unai hinage ta lobai. Na kalina Saliba unai nige gonowana yoda paisowa ta heyaheyasoniyei kailakwa unai, unai ede heyaheyasoni ta kaniyona ka kulihemasalaha lausoisoi ta unai. ** **2:3:** Giliki tamowaina: Giliki loheloheyaodi meta nige pelitome se haihai. Unai Taitasi hinage nige se hepelitomei.

10 Na yodi kaibwada kalimaiyena ede taba taudehadeha** ka nuwatuidi,
na teina hekasa ta meta yau yogu nuwanuwatu lakilakina ede.

Paulo Petelo yona laupwano ye hekita

11-12 Muliyena, Kipasi Yelusalema unai ye dobima Antiyoka. Bagu-
naena meta tausunuma siya nige Dius tamowaidi maidanao se kaikai-
gogoi, na huyana Yamesi kana bodao hekadiyo se laoma kabo ye bom ye
tolehesuwala'uyoi matawuwuna ede taupelitome tamowaidiyao wa**
ye matausiyeidi. Saha ye ginauli wa ye yababa, unai Petelo ya dilamatai.
13 Yona kailupolupo ta Dius tamowaidi hekadiyo Antiyoka unai taumiya
wa se kita ede se hemuliwatani, yo hinage unai Banaba se woyahe-
suwala.
14 Na ya kita meta wasa namwanamwana miyamiyana mamohoina
nige se miyamiyai, ede maudoidi matadiyena ya hededelau Kipasi unai
ya wane,

"Kowa Dius tamowaina, na iyamo yom miyamiya meta doha dagela
tamowaidiyao, na nige doha Dius tamowaidiyao. Idohagi to bena
dagela tamowaidiyao ku muyowuidi na bena Dius yodi miyamiya se
miyamiyaeidi?
15 Kita meta nige ba'aya tamowaidi doha dagela tamowaidiyao,
matawuwuna ede se labasida meta kita Dius tamowaidi. 16 Na iyamo
kabina ta kata meta Yaubada tamowai nige laugagayo lauwatan-
ina unai ye toletoleheduduladi, na yodi sunuma Yesu Keliso unai
debanaena ye toleheduduladi. Unai kita hinage yoda sunuma
ta tole Yesu Keliso unai, to kabo Keliso sunumana unai Yaubada
ye toleheduduladi, na nige laugagayo miyawatanina debanaena.
Matawuwuna ede nige gonowana tamowai hesau laugagayo mo
miyawatanina debanaena Yaubada kabo iya ye kitahenamwa.
17 Huyana ta kaipate bena Yaubada ye toleheduduladi Keliso de-
banaena, meta ta masalaha ede kita Dius tamowaidiyao hinage ma
yababada. Unai kaniyona ede saha, Keliso iya ye woyaida ta lau
yababa unai? Nige kalikalili. 18 Na ena taba laugagayo beyabeyana
wa miyamiyana ya hekaiyawasi, na muliyena ya miyawatani'uyoi,
kabo ya hemasalaha'uyoigau meta yau laugagayo tau'utusina.**
19 Matawuwuna laugagayo debanaena ya boitako na yona gigibwali
kaliguwai ye gehe.** Unai taba bena ya mauli Yaubada yona. 20 Keliso
yona boita sataulo unai meta yau hinage maidagu ka boita. Unai nige
yau ya maumauli, na Keliso kaliguyena ye miya.** Taugu ta unai
ya miyamiya ta meta Yaubada Natuna sunumana unai ya miyamiya,
iya ye gadosisiyeigau na yona mauli ye mosegabaei yau hesabagu.

** **2:10:** Taudehadeha ta, siya ede Yesu tausunumaena Yelusalema unai taumiya nige gonowana se bom se sagu'uyoidi. ** **2:11-12:** Taupelitome tamowaidiyao wa se lauhekata meta ekalesiya tatao maudoidi bena pelitome se hai yo hinage Dius yodi laugagayo maudoidi se miyawatanidi. Ena nige, meta nige gonowana siya Keliso tausunumaena mamohoidi. ** **2:18:** Ena taba laugagayo beyabeyana wa... ya miyawatani'uyoi: Nuwatu ta Paulo heyaheyasoni unai ye kuli: Ena ginauli hesau ya hetatagwaligwali na muliyena ya ginauli'uyoi... Na hedehedede hesau ne, kabo ya hemasalaha'uyoigau meta yau laugagayo tau'utusina, kaniyona meta, yogu laulau wa ye yababa. ** **2:19:** Laugagayo... yona gigibwali kaliguwai ye gehe: Laugagayo ye hemasalahada meta kita yababa tauginaulidi, na yababa maisana ede boita. Na laugagayo nige gonowana tauboiboita ye tanuwagaidi. ** **2:20:** Unai nige yau ya maumauli, na Keliso kaliguyena ye miya: Hedehedede ta kaniyona ede, Paulo nige ye bom yona nuwatu ye miyawatani, na yona miyamiya maudoina tautanuwagaedi meta Keliso.

21 Na yau taba nige Yaubada yona kabinamwa ya tolehesuwala,
matawuwuna ede, ena taba Yaubada tamowai ye tolehedudulai lau-
gagayo miyawatanina debanaena, meta Keliso yona boita ne nige
kaniyona.”

3

Kabatolehedudulaida ede saha – laugagayo o sunuma?

1 Komiu Galatiya meta tamowai yauyaulediyao. Kaiteya ye lupo-
haigomiu? Komiu kalimiuyena meta Yesu Keliso yona boita Sataulo
ne unai kaniyona maudoina ya hededehemasalahakalili, kana kao
doha matamiuyena kwa kita. 2 Ya henuwa bena yogu kwa hedehed-
ede: Idohagi na Yaluwa Tabuna kwa hai, laugagayo miyawatanina
debanaena, o Keliso wasana kawamamohoiyeina debanaena? 3 Sola
ma yauyaulemiu? Yomi ekalesiya maulina Yaluwa yona gigibwali unai
kwa hetubu, na idohagi to kwa kaipate bena kwa bom yomi bayaoyena
kwa miyai? 4 Beyabeyana wasa namwanamwana debanaena kwa
kamkamnakalili. Mamohoi kwa kamkamnagaibu e nige? Ya nuwatui
nige. 5 Hage, yogu kwa hedehedede: Yaubada iya Yaluwana Tabuna ye
haiyawa yo laulau gigigigibwalidi ye ginaulidi kalimiuyena meta lauga-
gayo miyawatanina debanaena, o Keliso wasana kawamamohoiyeina
debanaena?
6 Gonogonowana doha Abelahama wasana ta hasili buka tabuna unai,
ye wane, “Iya Yaubada ye sunumaei, debanaena Yaubada ye hedede
meta Abelahama iya miyamiyadudulai tamowaina.” *(Genese 15:6)*
7 Unai bena kwa nuwatulobai meta Abelahama natunao mamohoidi ede
Yaubada tausunumaena. 8 Beyabeyana kulikuli tabuna ye hededenono-
haiyako meta dagela tamowaidiyao Yaubada kabo ye tolehedudulaidi
yodi sunuma debanaena, doha wasa namwanamwana hedehededena
ye hededehemasalahanonohai Abelahama unai ye wane, “Debamyena
kabo tanoubu maudoina hededehenamwa se hai.” *(Genese 12:3, 18:18,
22:18)* 9 Unai siya tausunuma meta Yaubada ye hededehenamwadi
gonogonowana doha Abelahama sunuma tamowaina wa.
10 Kaiteyadi se kitalau laugagayo miyawatanina unai bena kaba-
tolehedudulaidi, siya meta hededeheyababa logulogunaena se miya.
Matawuwuna kulikuli tabuna unai ye wane, “Laugagayo bukana unai
ginauli maudoidi se kulidi ne, ena tamowai hesau nige ye miyawatani-
namwanamwaedi, meta iya hededeheyababa logulogunaena ye miya.”
(Dutelonomi 27:26) 11 Ye masalahakalili meta laugagayo nige gonowana
tamowai hesau ye tolehedudulai Yaubada matanaena, matawuwuna
ede, “Taumiyamiyadudulai meta sunuma debanaena kabo se mauli.”
(Habakuku 2:4) 12 Na laugagayo meta nige sunuma unai ye tolo, iya
meta udoi. Na buka unai ta hasili meta “Laugagayo hedehedededi tau-
miyawatanidi, iya yona laulau debadiyena kabo ye mauli.” *(Lewitikasi
18:5)* 13 Laugagayo ye hegiluda na kita hededeheyababa logulogunaena.
Na huyana Keliso se hekabasi sataulo unai meta kada hededeheyababa
wa iya ye haidi, ede unai ye hemaisahaida. Doha kulikuli tabuna unai
se kuliyako se wane, “Ena tamowai hesau sataulo unai se hekabasi meta
iya hededeheyababa tamowaina.” *(Dutelonomi 21:23)* 14 Yesu Keliso ye
hemaisahaida na iya debanaena hededehenamwa ye mose Abelahama
unai wa bena ye laoma dagela tamowaidiyao udiyedi. Kaniyona ede

bena sunuma debanaena Yaubada Yaluwa Tabuna ye hededehesunuma
wa kabo ta hai.

Yaubada yona hededehesunuma Abelahama unai meta laugagayo ye saedikwai

15 Kagu kahao, mayadai maudoina maulina miyamiyana heyaheya-
sonina hesau ya hai na ya hedehededei: Taba tamowai labui gin-
auli saha hesau se koitalaliuyei na se talamyei, meta nige gonowana
tamowai hesau yodi nuwatu ne ye tolehesuwala o unai saha hesau
ye hedede. Gonogonowana doha Yaubada yona hededehesunuma:
16 Hededehesunuma wa ye hedede Abelahama maidana kana isimulita
kalidiyena. Nige ye hedede ye wane, “kam isimulitao udiyedi”, kabo
hededehesunuma tauhaina ne se bado, na ye wane, “kam isimulita
tamowaina unai”.** Hedehededе ta kaniyona ede tamowai kesega mo,
iya ede Keliso. 17 Yaubada yona hededehesunuma Abelahama unai na
bolimai 430 se lau, kabo laugagayo ye masalahama. Laugagayo ta ye
mulitama, unai nige gonowana hededehesunuma wa ye tolehesuwala.
18 Taba ena Yaubada yona kainauya ta hai laugagayo yoda miyawatan-
ina debanaena, meta nige gonowana Yaubada yona hededehesunuma
debanaena kainauya ne ta lobai. Iyamo huyana yona kabinamwa unai
Yaubada yona kainauya wa ye mosei Abelahama, meta *nige laugagayo
unai, na* hededehesunuma unai.

19 Ena doha teina, kabo laugagayo ne kana paisowa saha? Yaubada ye
leyama kabo ye hekitalobaida meta yababa ta ginauli. Laugagayo yona
paisowa ta ye ginauli ye lau ee kana sigana Yaubada yona hededehe-
sunuma tamowaina wa ye lagema.

Laugagayo ta meta Yaubada ye mosei anelu udiyedi na se mose-
hekawalaei Mose unai, iya meta Yaubada yo tamowai duwaduwa-
lidiyena tautolo. 20 Ena tamowai labui bena yodi talam se ginauli, meta
tautoloduwaduwali se henuwa. Na huyana Yaubada hededehesunuma
ye mosei Abelahama, meta iya ye bom ye ginauli.**

21 Ta hededeyako meta Yaubada yona hededehesunuma debanaena
tamowai ye tolehedudulaidi na mauli se lobai. Unai ede hage idohagi,
laugagayo meta Yaubada yona hededehesunuma ye tolehesuwala? Nige
kalikalili! Ena taba Yaubada laugagayo hesau ye leyama unai kabo
mauli ta lobai, meta kabo kabatolehedudulaida ede laugagayo. 22 Na ku-
likuli tabuna ye hededehemasalaha meta tanoubu maudoina ta yababa
yona kaukau tamowaidiyao. Unai Yaubada saha ye hededehesunuma
wa meta bena Yesu Keliso ta sunumaei na ta hai, na tausunumaena
maudoidi gonowana yona kainauya ne se hai.

23 Huyana sola nige sunuma ta ye masalahama meta kita laugagayo
kaukauna unai ta miya. Ye kabihekahinida ye lau ee kana sigana
sunuma ta ye masalahama. 24 Laugagayo wa ye tole meta kabo ye
kitaheteteda na ye woyaida ta lau Keliso unai, na kabo Yaubada ye
tolehedudulaida sunuma debanaena. 25 Na sunuma wa ye laomako,
debanaena meta kita nige laugagayo yona kitahetete unai ta miyamiya,

---

** **3:16:** Yaubada yona hededehesunuma wa ku hasili Genese 12:7, 13:15, yo 24:7. ** **3:20:** Iya ye bom ye ginauli: Yaubada laugagayo ye mosei Isalaela tamowaidi meta Mose ye hepaisowa iya tautoloduwaduwali. Na huyana yona hededehesunuma ye mosei Abelahama meta ye hededededudulai Abelahama unai. Unai ta kita meta Yaubada yona hededehesunuma wa ye saekalili na kabo laugagayo wa.

26 matawuwuna komiu maudoimiu ta Yaubada natunao Yesu Keliso
yomi sunumaena debanaena. 27 Kaniyona ede maudoimiu ta Yesu
Keliso unai se hebabatisoigomiu meta Keliso kwa luwui doha luwuluwu.
28 Unai ede bodamiuyena meta nige hekasana hesau, bena Dius o Giliki,
heyayai tauhaina tamowaina o yailihai tamowaina, loheya o waihiu,
matawuwuna ede Yesu Keliso unai maudoimiu ta meta boda kesega.
29 Ena komiu Keliso yona, meta komiu Abelahama kana isimulitao yo
Yaubada yona kainauya tauhaina *yona* hededehesunuma debanaena.

4

1 Saha ya hedede'usei ta meta doha teina: Ena tamowai hesau ye boita
meta natuna kabo iya tamana lauhedamaina yo yona gogo maudoidi
tanuwagadi. Na ena iya sola ma gagilina na tamana ye boita meta iya yo
yona taupaisowa tamowaidiyao maidanao gonogonowadi. 2 Wawaya ne
meta iya taukitahetetena yo gogo ne taukitahetetedi yodi gigibwali logu-
logunaena ye miyamiya kana sigana ye lakilaki yo tamana yona hekasa
mayadaina ye tole wa ye sae ye lobai. 3 Gonogonowana doha hinage,
huyana kita sola nige Keliso kabina ta kata na kada kao doha wawayao
supusupudi, meta kita kaiyaulina ta miyamiyadiyao logulogudiyena ta
miyamiya.
4 Na huyana Yaubada yona kaisunuwa mayadaina mamohoina ye
lage meta Yaubada natuna ye hetamaliyama. Waihiu unai ye tubu na
ye labasi laugagayo logulogunaena, 5 bena laugagayo logulogunaena
taumiya maudoida ye hemaisahaida, yo hinage bena natu yona dudulai
mamohoina ta hai. 6 Komiu meta Yaubada natunao, unai Yaubada
natuna yaluwana ye hetamaliyama nuwada ta udiyedi na ye hekatada
na ta yogayogasae Yaubada unai ta wane, “Aba,** Tamagu!” 7 Unai
komiu meta nige taupaisowa tamowaidiyao, na komiu meta natu. Na
kwa hemala natu ta unai ede Yaubada ye hetologomiu yona hededehe-
sunuma tauhaidi.

Tabu kwa uyo'uyo

8 Huyana sola nige Yaubada kabina kwa kata meta komiu kaiyaulina ta
yaubadadi** yodi taupaisowa tamowaidiyao, siya nige yaubada mamo-
hoidi. 9 Na teina huya ta komiu Yaubada kabina kwa katako, o taba ya
wane, Yaubada kabimiu ye katako. Na idohagi to kwa kitakitabui'uyo
kaiyaulina ta yona kabikabi basabasadi ta udiyedi. Idohagi, kwa
henuwa bena kwa uyo kwa hemala siya yodi heyayai tauhaidi? 10 Komiu
meta mayadai, nawalai, huya yo bolimai saesaedi hekasisidi yo kabik-
abidi sola udiyedi kwa miyamiya. 11 Debamiuyena ya matausikalili
matawuwuna kana kao doha yogu paisowabayao kalimiuyena meta
kabo nige kaniyona. 12a Kagu kahao yo louguwao, ya hedehededede-
bayao kalimiuyena bena yomi mauli kwa buidi doha yau, matawuwuna
huyana ya lagewa meta yau yogu mauli doha komiu.**

** **4:6:** Aba kaniyona ede tamagu kalina Hebelu yo Alamaiki udiyedi. Wawayao gagilidi teina hedehededede ta se hepaisowa na se yogalau tamadiyao udiyedi. ** **4:8:** Kaiyaulina ta yaubadadi: Galatiya tamowaidi meta koitau udoi'udoi se tabataba'ohuidi, bena udiyedi sagu se lobai. ** **4:12a:** Yau yogu mauli doha komiu: Huyana Paulo ye lage Galatiya tehana unai meta yona laulau ye buidi ye hemala doha dagela tamowaidi, na nige ye tolobayao Mose yona laugagayo unai. Lausoisoi ta unai ye wane taba tausunuma Galatiya unai wa hinage tabu se kitakitalau laugagayo unai.

12b-13 Kabina kwa kata meta yogu huyalage bagubagunana
unai ya kasiyebwa, na debanaena ya miya kalimiuwai na wasa
namwanamwana wa ya lauguguyaei kalimiuyena. Na iyamo nige
saha yababana hesau kwa ginauli kaliguyena. 14 Kagu kasiyebwa ta
ye henuwatupilipiligomiu, na nige debanaena na kwa subugau o kwa
kitaheyababagau, na kwa yogaisinigau doha Yaubada yona anelu**
hesau, o yau doha Yesu Keliso ede. 15 Beyabeyana yomi gwauyala
maudoina meta haedi se lauko. Huyana ne unai yomi gadosisi ye
lakikalili. Ena gonowamiu meta kabo hinage matamiu kwa lamohaidi
na kwa haidima – saha ya hedede ta meta mamohoi! 16 Hage idohagi,
hedehedede mamohoina yogu hededehemasalahana ta unai ede ya
hemala kami waiunu?
17 Siya taulauhekatalupolupo ne meta se kaipatekalili bena se
henuwanamwagomiu na bena kwa patulau udiyedi, iyamo nige yomi
namwa o dudulai hesau hesabana. Saha se henuwa ede bena kali-
maiyena komiu se tolehesuwalagomiu, na kabo kwa patulau siya
udiyedi. 18 Ye namwa mo taba huya maudoina kwa kitalaoma kaliguwai,
huyana yau maidamiu ta miyagogoi yo hinage yogu miyasuwala
udiyedi.**
19 Natuguwao, debamiuyena meta kamkamna lakilakina ya
hekalo'uyoi doha labalaba kamkamnana, na kamkamna ta kabo ye
lau ee Keliso kana kao ye masalaha yo ye tubu kalimiuyena. 20 Na ya
henuwakalili bena yau taba maidamiu metai, to kabo gonowana ya
hedehededenamwanamwa kalimiuwai, na iyamo kedagu ye lohakalili.
Unai nuwagu ye pwanopwano yo nige kabina ya kata saha kabo ya
ginauli hesabamiu.

Hega yo Sala meta talam beyabeyana yo hauhauna heyaheyasonidi

21 Hage yogu kwa hedehedede, komiu kaiteyadi kwa henuwa bena
Mose yona laugagayo logulogunaena kwa miya, na laugagayo** wa
hedehededena maudoidi kabidi kwa kata o nige? 22 Matawuwuna
kulikuli tabuna unai ta hasili meta Abelahama natunao labui. Natuna
hesau meta heyayai tauhaina waihiuna** wa ye labasi, na natuna
hesauna ne meta Abelahama mwanena mamohoina** iya ye labasi.
23 Na heyayai tauhaina waihiuna wa natuna ye labasi meta Abelahama
yona nuwatu unai ye tubu, na Abelahama mwanena mamohoina meta
hededehesunuma debanaena natuna ye labasi.**
24 Teina sinesinebadao labui ta meta Yaubada yona talam labui heya-
heyasonidi. Hega meta ye hemala talam bagubagunana Yaubada ye

---

** **4:14:** Anelu kaniyona kalina Giliki unai ede hetamali tamowaina. ** **4:18:** Lausoisoi ta unai Paulo yona nuwanuwatu nige ye masalahakalili. Kai taubuibui yoma nuwatulobaina ede ku hasili lausoisoi unai. Na tausonoga hekadiyo se wane hedehedede ta kaniyona bena doha teina: Ye namwakalili ena taba huya maudoina taukitahetetegomiu maidamiu kwa miyamiya na se paisowa ma nuwakohihaidi, ena se paisowa yomi namwa hesabana, doha yau huyana maidamiu wa. ** **4:21:** Laugagayo: Hedehedede laugagayo Paulo yona huyaena se hepaisowa teha labui udiyedi: (1) laugagayo Yaubada ye moseidi Sinai kudulina unai, yo (2) Genese, Esodo, Lewitikasi, Numela, yo Dutelonomi bukadiyao. Inai laugagayo kaniyona ede Genese bukana. ** **4:22:** Heyayai tauhaina waihiuna, iya ede Hega. ** **4:22:** Abelahama mwanena mamohoina ede Sala. Iya meta nige heyayai tauhaina waihiuna, na iya Hega kana tanuwaga. ** **4:23:** Hega yo Sala ma natudi wa wasadi kabo ku hasili Genese 16:1-4, 17:15-21, yo 18:10-14.

mosei Mose Sinai kudulina unai wa, na teina talam ta unai meta ta-
mowai maudoidi laugagayo ye heyayaiyedi. 25 Hega heyaheyasonina
ede Sinai kudulina teha Alabiya unai, na teina huya ta unai kana kao
doha Yelusalema magaina lakilakina, matawuwuna iya yo natunao
laugagayo unai meta ma kaukaudi. 26 Na sinebada Sala, iya nige heyayai
tauhaina wa, meta iya sinada. Iya meta Yelusalema hauhauna galewa ne
unai ye heyaheyasoniyei. 27 Iya ede kulikuli tabuna unai se kuliyako se
wane,
“Kowa waihiu kobokobosina nige natum,
bena ku gwauyala.
Kowa nige labalaba kamkamnana hesau kamnana ku lapui,
iyamo bena ku wana yo ku gwauyala,
matawuwuna waihiu miyamiyagologolowana natunao kabo se
badokalili
na kabo waihiu tawatawasolana.”** *(Aisaiya 54:1)*
28 Unai kagu kahao, komiu meta doha Isako, Yaubada yona hededehesunuma wa unai kwa tubu. 29 Abelahama yona huya unai wawaya buluma unai ye tubuma wa meta wawaya Yaluwa yona gigibwali unai ye tubuma wa ye hekamkamna. Teina laulau ta iya ede gonogonowana doha teina kalidaena. 30 Na kulikuli tabuna unai saha ta hasili? Ye wane, “Heyayai tauhaina waihiuna ne ma natuna ku tolehesuwaladi, matawuwuna waihiu yaiyailihaina ne natuna meta tamana yona dudulai maudoina kabo ye haidi, na heyayai tauhaina waihiuna ne natuna taba nige saha hesau ye hai.” *(Genese 21:10)*
31 Unai kagu kahao yo louguwao, kita meta nige heyayai tauhaina waihiuna natunao, yo nige laugagayo logulogunaena ta miya. Na kita meta waihiu yaiyailihaina natunao, yoda sunuma debanaena Yaubada ye kawanamwanamwaeda yo ye haida ta hemala natunao.

5

Keliso unai yailihai miyana unai bena ta miya

1 Keliso iya ye yailihaidako, unai kita meta yailihai tamowaidiyao. Unai kwa tolobayao na tabu tamowai hesau ye hepilipili'uyoigomiu laugagayo miyamiyadi udiyedi.
2 Kwa lapulapui, yau Paulo ya hededelaowa: Ena kwa henuwa bena se hepelitomeigomiu, meta Keliso nige gonowana ye saguigomiu. 3 Na ya hedede'uyo kalimiuyena: Ena tamowai hesau ye henuwa bena se hepelitomei, meta iya bena laugagayo kabikabidi maudoidi ye miyawatanidi. 4 Ena ku henuwa bena Yaubada ye kitahenamwago laugagayo miyawatanina debanaena, meta kowa Keliso ku patugabaiyako yo yona gadosisi yo kabinamwa udiyedi meta kowa nige. 5 Na kai Yaluwa unai taumiya meta ma nuwabayaomai ka nayanayakalili bena Yaubada yona hededehesunuma kalidawai wa ye hemamohoiyei na ye tolehedudulaigai sunuma debanaena. 6 Matawuwuna Yesu Keliso unai pelitome o nige pelitome meta nige yona udoi hesau. Na saha ye saekalili ede sunuma, na sunuma ta kabahemasalahana ede gadosisi miyamiyana unai.

** **4:27:** Waihiu miyamiyagologolowana natunao kabo se bado: Buka Beyabeyana hedededena ta Paulo ye hasili na nuwanuwatuna ede tamowai se bado kabo Yaubada ye gilihaidi sunuma debanaena, meta yodi kabagwauyala.

7 Yomi huyanuwabui unai ye laoma meta kwa
paisowanamwanamwakalili,** na kaiteya ye hededelaowa bena
wasa mamohoina hemuliwatanina ta kwa hekaiyawasi? 8 Temeta
hedehedede me meta Yaubada tauyoganeigomiu iya nige yona
nuwatu. 9 Taba pwalawa lakilakina na yisti gagilina unai ta
hebwali meta kabo pwalawa ne maudoina ye sese. Unai, taba
luwamiuyena lauhekatalupolupo gagilina, meta maudoimiu kabo
ye woyahesuwalagomiu. 10 Iyamo yau nuwagu ta ye bayao Yaubada
unai meta nige gonowana komiu kabakitalau hesau unai kwa kitalau.
Na tauhenuwapwanopwanogomiu ne meta kabo hekamkamna ye
lobai, matawuwuna Yaubada nige gonowana tamowai hesau ye
hekasisigaibui.
11 Kagu kahao yo louguwao, taulauhekatalupolupo wa se hedede bena
yau hinage pelitome kabikabina ya lauguguyaei. Na ena taba pelitome
kabikabina ya laulauguguyaei, meta idohagi to Dius tamowaidiyao se
hekamkamnagau? Na ena taba pelitome kabikabina ya laulauguguyaei,
meta sataulo lauhekatana ne nige koipilina hesau. 12 Na siya taupelit-
ome tamowaidiyao se henuhenuwasaegomiu ne, ye namwa mo taba se
lau se nigwahaimolosiyei.**
13 Kagu kahao, laugagayo unai Keliso ye yailihaigomiu. Na
tabu yomi yailihai yona dudulai ne kwa hepaisowa na nuwatu
yabayababadiyao kwa ginaulidi. Ye namwa mo taba gadosisiyena kwa
haisagusagu'uyoigomiu. 14 Laugagayo maudoidi meta hedehedede
lakilakina kesega ye kabigogoihegehedi, iya ede, “Kam kaha ku
gadosisiyei doha kowa ku bom ku gadosisi'uyoigo.”** 15 Ena kwa bom
kwa hewahewaiunu'uyoigomiu, doha suisui se bom se lulululu'uyoidi,
bena kwa kitakitanamwanamwa, matawuwuna ede kami boda kabo
kwa hetatagwaligwali.

Tauda gadosisidi laulaudiyao

16 Unai ya hededelaowa bena Yaluwa Tabuna yona hesibasiba unai
kwa miya, kabo taba nige gonowana taumiu ta yona gadosisi maudoidi
kwa lauwatanidi. 17 Matawuwuna tauda ta yona gadosisi meta ye
kaipate bena Yaluwa yona gadosisi ye hekaiyawasi, yo Yaluwa yona
gadosisi meta ye kaipate bena tauda ta yona gadosisi ye hekaiyawasi.
Se hewahewaiunu'uyoidi, unai nige gonowana kwa bom yomi nuwatu
namwanamwadi kwa ginauliwatanidi. 18 Na ena Yaluwa ye woyawoy-
aigomiu meta komiu nige laugagayo logulogunaena kwa miya.
19 Tauda ta yona gadosisi ginaulidiyao se masalahakalili, siya ede
teina: nuwatubiki kabikabidiyao yo laulau yabayababadiyao udoi'udoi,
20 koitau taba'ohudi, kalawai yo taubalau yo kabikabidiyao udoi'udoi,
haihewahewaiunu, miyagegagega, kaikalomagigili, koukouyalayala,
mahimahihi, haihaikawayagala, kabikabiboda, 21 gadolelehi, numanu-
mayauyaule, gwauyalabikibiki, yo laulaudiyao se bado. Lahinaidi ya

** **5:7:** Yomi huyanuwabui unai... kwa paisowanamwanamwakalili: Nuwatu ta meta Paulo heyaheyasoni unai ye kuli ye wane, Beyabeyana kailakwa unai kwa heloinamwanamwa.

** **5:12:** Taba se lau se nigwahaimolosiyei: Hedehedede ta meta Paulo ye koipili na ye hedede. Na hedehedede ta kaniyona ede tamowai kuhina se nigwahai. Dius yodi laugagayo unai ye wane, ena tamowai kuhina se boligabaei meta tamowai ne Dius bodadi udiyedi se tolehesuwala (Dutelonomi 23:1).

** **5:14:** Lewitikasi 19:18

hededelaowako kalimiuyena, na teina hinage ya hedede'uyoi kalimiuyena: Ena tamowai hesau miyamiya ta udiyedi ye miyamiya meta taba nige ye lusola Yaubada yona basileiya unai.

Yaluwa Tabuna yona woyawoya kaniyodi

22 Na yaluwa kaniyona ede teina: gadosisi, gwauyala, nuwadaumwali, nuwatalu, kabinamwa, haisagusagu, tolotahitahi, 23 nuwadobidobi, yo kitahetete'uyoida. Teina nuwanuwatu maudoidiyao ta meta nige laugagayodi hesau. 24 Na kaiteyadi se patulau Yesu Keliso unai meta taudi ta nuwatudi yababadi yo yodi lelehi bikibikidi se hesataulodiko. 25 Na kita Yaluwa unai taumiya meta bena Yaluwa yona nuwatu maudoidi udiyedi ta laulau. 26 Tabu ta haihaisaesae, tabu ta hekohekoipili'uyoida, yo tabu hesau yona gogo ta gadolelehiyeidi.

6

Taba ta haisagusagu

1 Kagu kahao, ena luwamiuyena tamowai hesau ba'aya hesau ye hekalo meta komiu Yaluwa unai tautolobayao bena nuwadobidobiyena kwa sagui na kwa tolehedudulai. Na kwa kitahetete'uyoigomiu tabuna yababa kesekesegana ta unai hinage kwa kalabesibesi. 2 Yomi pilipili udiyedi bena kwa sagusagu'uyoigomiu na teina kabikabi ta unai Keliso yona laugagayo kwa hemamohoiyei.

3 Na tabu ta nuwasaesae,** matawuwuna ede, ena tamowai hesau ye nuwatui meta iya ye saekalili, na iyamo nige yona dudulai hesau, meta ye bom ye lupo'uyoi. 4 Tamowai kesega kesega bena yona miyamiya unai ye bom ye kitasipwai'uyoi na tabu yona mauli ne tamowai hesau unai ye hekaigonogonowa. Ena yona laulau se namwa kabo gonowana ye gwauyala. 5 Matawuwuna tamowai kesega kesega bena ye bom polohena ye bahei.

6 Ena tamowai hesau Yaubada wasana unai se hekahekata yo se hedehededehesibasiba meta yona gogo maudoidi udiyedi bena tauhekatana ne ye sagusagui.

Saha ta kumai meta kaniyona kabo ta keli

7 Tabu kwa lupo'uyoigomiu. Yaubada nige gonowana ta lupoi. Like saha ta kumai meta kabo like ne kaniyona ta keli. 8 Kaiteya kaiyaulina ta miyamiyana unai ye miya meta kabo yona laulau ne kaniyona ye lobai, iya ede boita nige kana siga. Na kaiteya yaluwa miyamiyana unai ye miya kabo Yaluwa unai yona laulau ne kaniyona ye hai na ye lau mauli nige kana siga unai. 9 Unai miyamiya namwanamwadi udiyedi tabu kamnada se yababa, matawuwuna mahanana dudulaina ye lagema unai kabo namwa ta lobai, ena nige paisowa te ta hekaiyawasi. 10 Unai teina yoda huya namwanamwana ede bena yoda laulau se namwa tamowai maudoidi udiyedi, na iyamo tausunuma bodana meta bena ta nuwatukaliliyeidi.

Paulo wasa ta ye bom yona nimaena ye kuli: Pelitome nige kaniyona, na Yaubada bena ye hehauhauda

---

** **6:3:** Tabu ta nuwasaesae: Teina hedehedede ta meta nige Paulo yona kulikuli unai, na ka kulihemasalaha matawuwuna nuwanuwatuna ede lausoisoi ta unai.

11 Nuwanuwatu gehegehediyao ta udiyedi meta kulikuli laki-
lakidiyao ya hepaisowadi na yomi leta ta ya bom nimaguyena kabo
ya kulihegehe.
12 Kaiteyadi se henuwagomiu bena taba pelitome kwa hai, meta
yodi nuwatu ede taba tamowai se kitahenamwadi, yo hinage nige se
henuwa bena Yesu Keliso yona sataulo lauguguyana debanaena se
hewaiunudi. 13 Na siya taupelitome ne meta Mose yona laugagayo
nige se miyawatanidi, na iyamo se henuwagomiu bena pelitome kwa
hai. Na teina unai kabo se hededetausae'uyoidi yo kabo se hedede
meta komiu siya tauhemuliwatanidi. 14 Na yau meta nige ya henuwa
bena ginauli hesau debanaena ya hededesaesae, na saha kabo ya
hededetausae'usei ede Guiyau Yesu Keliso yona sataulo. Sataulo ta
debanaena kaiyaulina ta nuwanuwatudi maudoidi kaliguwai se gehe,
na sataulo ta wasana ya laulauguguyaei debanaena kaiyaulina ta nige
se modelau kaliguwai. 15 Keliso yona sataulo mo ya hededetausaei
matawuwuna pelitome o nige pelitome meta nige kaniyona hesau, na
saha ye saekalili ede bena Yaubada ye hehauhauda.
16 Nuwamiu se daumwali yo Yaubada yona katekamkamna yo
gadosisi ye laowa teina laugagayo hauhauna ta tauhemuliwatanina
maudoimiu kalimiuwai – komiu Yaubada yona Isalaela tamowaidiyao
ede.**
17 Gehena ta unai, nige ya henuwa bena tamowai hesau ye hepilip-
iligau laugagayo nuwanuwatudi ta udiyedi, matawuwuna Yesu Keliso
debanaena hekamkamna ya hekalo, na leleyadi wa siya ede taugu ta
unai.
18 Kagu kahao yo louguwao, yoda Guiyau Yesu Keliso yona kabi-
namwa taba maudoimiu nuwamiu ne udiyedi ye miya. Mamohoi.**

** **6:16:** Komiu… Isalaela tamowaidiyao: Paulo tausunuma ye heyaheyasoniyedi Isalaela unai, kaniyona ede siya Yaubada yona basileiya tamowaidiyao. ** **6:18:** Mamohoi: Paulo kalina Hebelu unai ye kuli ede Amen.

Paulo yona leta ye lau ekalesiya Epeso unai taumiya udiyedi

Leta ta hededehemasalahana

Teina buka ta meta apostolo Paulo yona kulikuli ye lau ekalesiya Epeso magaina lakilakina unai taumiya. Paulo yona huyaena, Epeso meta kune magaina saesaena teha Eisiya unai. Huyana Paulo leta ta ye kuli meta iya numatutugudu unai (Epeso 4:1, 6:20) Loma magaina lakilakina unai, na bolimaina meta 61 o 62 AD.

Leta ta unai nuwanuwatu bagubagunana meta dubu o ekalesiya bodadi kadi kao doha saha. Paulo ye hededehemasalaha meta dubu iya Keliso kana kao kabakitalobaina tanoubu ta unai (Epeso 1:23). Yo hinage ekalesiya ye hededehenuwaisinidi bena maudoidi ne se nuwakesega, matawuwuna ede Keliso yona gilihai paisowana, na tabu se mode ena kadi kulutubu Isalaela o nige (Epeso 2:11-21). Keliso Yesu debanaena maudoidi gonogonowadi na maudoidi siya Yaubada yona tamowai (Epeso 2:19,22), unai taba se haigadogadosisi (Epeso 4:2,16, 5:2, 6:23).

Leta ta tehana helabuina ye hededehemasalaha mauli beyabeyana yo hauhauna yodi udoi saha. Mauli beyabeyana iya ede yababa luwanaena wa, na mauli hauhauna Yaluwa Tabuna ye mosei Yesu Keliso unai tausunumatahitahi udiyedi (Epeso 2:1-5, 3:16). Paulo ekalesiya ye hededehesibasibadi bena Guiyau yona gigibwali unai se bayao na se nonoha bena tauyababa se iyalaei yo laulau yabayababadi se hekaiyawasidi (Epeso 6:10-17).

Buka ta tupwana lakilakidi

- Lautoki (*Epeso 1:1-2*)
- Yaubada yona kainauya ekalesiya kalidiyena, Keliso debanaena (*Epeso 1:3—3:21*)
- Keliso maiyana ekalesiya yodi mauli hauhauna nuwakesega unai (*4:1—6:20*)
- Lautoki (*Epeso 6:21-24*)

1 Yau Paulo, Yaubada yona nuwatu unai ya hemala Yesu Keliso yona apostolo. Leta ta ya kuli ye lau Yaubada yona tamowai Epeso unai taumiya udiyedi, siya tautolobayao Yesu Keliso unai.

2 Taba Yaubada tamada yo yoda Guiyau Yesu Keliso yodi kabinamwa** yo nuwadaumwali se lediwa.

Yaubada yona kainauya

3 Yaubada, yoda Guiyau Yesu Keliso tamana, ta hededetausae! Yaluwa ginaulidiyao udiyedi ye hededehenamwada, siya ede galewa ne unai, na Keliso debanaena ta haidi. 4 Huyana tanoubu ta sola nige ye hetubu meta ye kaisunuwaida Keliso debanaena, na Yaubada matanaena bena ta namwa yo nige yababa hesau kalidawai. Iya yona gadosisi unai 5 yona nuwatu ye ginauliyako bena kabo ye hegigibasiyeida na ta hemala natunao, Yesu Keliso debanaena. 6 Unai yona kabinamwa namwanamwana

** **1:2:** Kabinamwa kaniyona meta Yaubada yona gadosisi debanaena namwanamwa yo sagu ye ledima, ye kainauyagaibuida, nige maisadi.

yo saesaena hedebasaena bena ye laki. Yona kabinamwa wa ye leyama
kalidaena yona gadosisi tauna Yesu Keliso unai.
7 Keliso unai meta Yaubada ye hemaisahaida iya kwasinana unai
yo yoda yababa ye nuwatugabaedi yona kabinamwa lakilakina de-
banaena. 8 Na yona kabinamwa unai meta sibasiba yo nuwatu-
lobai maudoina ye kainauyaida ma nuwakohihaina 9 na yona nuwatu
wadawadamdi ye hekatada. Yona nuwatu wa ye hineli ye bom yona
henuhenuwa unai, na Keliso unai bena ye masalaha. 10 Yaubada yona
hineli mayadaina dudulaina unai kabo galewa yo tanoubu ginaulidiyao
maudoidi ye tolegogoidi na kadi tanuwaga kesega, iya ede Keliso.
11-12 Yaubada yona nuwatu ye hekasanonohaiyako kai Dius hesaba-
mai ede ye kaisunuwaigai yona kainauya tauhaidi, kai tamowai baguba-
gunadi yoma midi ka toleyako Keliso unai, na saha ye hineli yo ye
gadosisiyei meta kabo maudoina ne ye ginauli. Na yona henuwalakilaki
ede yoma miyamiya udiyedi bena Yaubada ka hededetausaei.
13 Huyana hedehedede mamohoina ta kwa lapui, iya ede gilihai
yomi kabahaina wasana namwanamwana, na kwa kawamamohoiyei
ede komiu hinage Yaubada ye tolelaeigomiu Keliso unai, na Keliso
yona hekihekinoi, iya Yaluwana Tabuna, ye tole kalimiuwai na ye
dedeliguduguduigomiu. Yaluwa Tabuna meta Yaubada yona hedehed-
edehesunuma. 14 Yaubada ye gilihaidako na Yaluwa Tabuna ye tole
kalidawai meta kabahemamohoina ede yoda kainauya lakilakina sola
kabo ta hai. Unai taba Yaubada saesaekalilina ta hedebasaei.

Paulo yona tapwalolo

15-16 Teina nuwatu te debanaena Yaubada lautokina nige ya
hekaiyawasi na huya maudoina ya nuwanuwatuigomiu yogu tapwalolo
udiyedi. Matawuwuna wasamiu ya lapuidi meta yomi sunuma yoda
Guiyau Yesu unai ye bayao yo Yaubada yona tamowai maudoidi
kwa gadosisiyeidi. 17 Sola ya kaikaibwada na Yaubada, iya ede yoda
Guiyau Yesu Keliso yona Yaubada yo iya tamada saesaekalilina, iya
bena sibasiba yo hemasalaha yaluwana ye leyawa na kabo unai iya
kabina kwa katanamwanamwa. 18 Yo nuwamiyao bena se masalaha
na yona hededehesunuma kabina kwa kata, iya ede ye leyawa huyana
ye yoganeigomiu na kwa nayanayai bena kabo ye hemamohoiyei.
Yo yona kainauya saesaena lakina bena kabina kwa kata. Kainauya
ne ye tolenonohaiyako komiu yo yona tamowai maudoidi yomiu.
19 Yo hinage bena yona gigibwali saesaena kabina kwa kata. Nige
gigibwali hesau doha Yaubada yona gigibwali. Na unai kita tausunuma
ye saguida. Iya ede yona bayao saesaena ye hepaisowa 20 na Yesu Keliso
ye hetolo'uyoi boita unai yo ye hetuli nimatuutuuna unai galewa ne
unai 21 na ye saekalili na kabo tauwoyawoya yo tauloina yo gigibwali
tamowaidiyao yo guiyau maudoidi, yo hesa saha hesau se mosedi
tamowai yo yaluyaluwa udiyedi, maudoidi ne ye saedikwaidi, teina
mayadai ta unai yo hinage huya matada ne unai. 22 Na ginauli maudoidi
Yaubada ye toledi kaena gunidiyena yo ye tole iya dubu** unai ginauli
maudoidi taukulukuluyeidi. 23 Na dubu meta Keliso tauna, yo dubu
meta Keliso kabakitaheudoina, na Keliso meta gigibwali yo mauli ye
mosei ginauli maudoidi teha maudoidi udiyedi.

** **1:22:** Dubu meta nige numa, na Yaubada yona boda, ekalesiya bodadi.

2

Mauli hauhauna Keliso unai

1 Na komiu beyabeyana meta boita unai, matawuwuna laugagayo
kwa utu'utusidi yo yababa udoi'udoi kwa ginaginaulidi. 2 Yababa wa
unai kwa miyamiya huyana tanoubu ta miyamiyadi yo yadagaibu ne
tanuwagana yona nuwatu kwa miyawatanidi. Teina yaluwa ta meta
ye paipaisowa Yaubada taukawayagalaeina udiyedi. 3 Huya bagubagunana unai maudoida meta luwadiyena ta miya buluma gadosisidi
udiyedi. Bulumada yo nuwada kadi henuhenuwa ta miyamiyaidi na
yoda laulau wa udiyedi kita Yaubada yona kouyalayala tamowaidi
gonogonowana doha maudoidi ne. 4 Yaubada yona katekamkamna ye
saekalili, yo yona gadosisi kalidaena ye lakikalili. 5 Unai ye hemaulida
Keliso maiyada, huyana kita sola boita unai matawuwuna laugagayo ta
utusi. Yaubada yona kabinamwa debanaena ye gilihaida. 6 Yaubada ye
hetolo'uyoida Keliso maiyada yo ye hetulida galewa ne unai, Keliso Yesu
debanaena, 7 na yona nuwatu ede bena huya matada ne unai kabo yona
kabinamwa saesaekalilina ye hemasalaha, ede yona laulau kalidawai se
namwakalili Keliso Yesu unai. 8 Yona kabinamwa unai ye gilihaigomiu
yomi sunuma debanaena, na teina ta nige kwa bom yomi bayaoyena,
na teina meta Yaubada yona kainauya. 9 Nige komiu yomi paisowa
debadiyena, unai nige gonowana tamowai hesau ye hededetausae'uyoi.
10 Kita meta Yaubada nimana ginaulidiyao. Keliso Yesu unai ye ginaulida paisowa namwanamwadiyao hesabadi. Na paisowa ta meta huya
bagubagunana unai Yaubada ye kabinonohaidiko bena ta ginaulidi.

Keliso hebodakesega ye ginauli.

11 Tabu nuwamiyao se luluhi huyana se labasigomiu meta komiu
dagela tamowaidiyao, na pelitome tauhaina tamowaidiyao se hedede
ede komiu “nige taupelitome”. Na yodi pelitome ta meta taudi mo
unai se hai.** 12 Yo tabu nuwamiyao se luluhi meta beyabeyana
Keliso nige kabina kwa kata, yo komiu nige Isalaela tamowaidiyao.
Yaubada yona talam yo hededehesunuma ye ginaulidi wa meta udiyedi
nige yomi tupwa hesau, yo tanoubu ta unai meta nige yomi kabamidi
hesau, yo Yaubada mamohoina nuwatulobaina meta nige kalimiuwai.
13 Beyabeyana kwa kedalohakalili. Na Keliso Yesu unai yo iya kwasinana
debanaena Yaubada ye haigomiu kwa laoma kwa hanahanawui.
14 Matawuwuna Keliso meta yoda nuwadaumwali tauhetubuna.
Teina boda labui ta** ye hekoikesegaidi yo kabahewahewaiunu ganana
wa ye hetatagwaligwali. 15 Na yona boita unai taudi lauhe'a'adi laugagayodi yo kabikabidi ye hekaiyawasidi. Yona nuwatu meta iya kalinawai boda labui ta udiyedi boda hauhauna kesega ye ginauli na unai
nuwadaumwali ye masalaha. 16 Na boda kesega ta unai bena boda labui
wa ye tolehedudulaidi na se kawakeha'uyo Yaubada unai. Na sataulo
ne unai yodi hewahewaiunu wa ye hekaiyawasi. 17 Keliso ye laoma na
nuwadaumwali wasana ye lauguguyaei komiu taumiyakedaloha kalimiuyena yo hinage Yaubada dedekanaena taumiya** kalidiwai. 18 Yona

** **2:11:** Pelitome... taudi mo unai se hai: Taupelitome tamowaidiyao meta Dius, na nige taupelitome se kitadobidobiyeidi na se hedede ede siya tamowai bikibikidiyao. Unai ede se miyasuwalaeidi. ** **2:14:** Boda labui ta, siya ede Dius bodadi yo dagela tamowaidi bodadi. ** **2:17:** Yaubada dedekanaena taumiya ta, siya meta Dius tamowaidiyao, matawuwuna siya Yaubada yona tamowai bagubagunadiyao.

nuwatu meta taba Keliso debanaena maudoida yoda dudulai ta hai na
Yaluwa kesega yona sagu unai gonowana ta laoma tamada Yaubada
unai.
19 Unai ede komiu nige laolaoma yo magai udoi tamowaidiyao, na
komiu meta Yaubada yona boda tamowaidiyao yo hinage Yaubada yona
numa tamowaidiyao, maidamiyao Yaubada yona tamowai maudoidi.
20 Apostolo yo peloweta yodi lauhekata se hemala doha kabakabinuma
nokunokuna, na unai Yaubada ye kabigomiu, na Keliso Yesu meta
iya kabinuma wekuna saesaena. 21 Iya kalinawai numa mwadalena
maudoina se patugogoi na numa ne ye sae ye hemala Numa Tabuna
Guiyau unai. 22 Iya unai Yaubada yona tamowai maudoidi yo komiu
hinage kwa laomagogoi na kwa hemala kabamiya numana, na unai
Yaubada Yaluwana Tabuna ye miya.

3

Yaubada yona nuwatu wadawadamdi Paulo ye hededehemasalahadi.

1 Teina nuwanuwatu ta unai, yau Paulo *ya tulibono tamada Yaubada*
matanaena. Keliso Yesu debanaena yau ya hemala numatutugudu
tamowaina, komiu dagela tamowaidiyao hesabamiu.** 2 Nuwana
Yaubada yona nuwatu hedehededena kwa lapuiyako meta Yaubada
yona kabinamwa unai kainauya** saha ye leyama hesabamiu, 3 iya
ede nuwatu wadawadamna ye hemasalaha na ye hekatagau, doha
saha ya kulidiko wa.** 4 Yogu kulikuli wa yomi hasilidi ne unai
kabo gonowana kabina kwa kata meta Keliso Yesu nuwanuwatuna
wadawadamdi nuwasibasibadi ede kaliguwai. 5 Teina nuwanuwatu
ta meta nige ye masalaha isi hekadi tamowaidiyao udiyedi doha saha
mayadai ta unai Yaluwa Tabuna ye hemasalaha Yaubada yona apostolo
tabudi yo peloweta udiyedi. 6 Teina nuwatu wadawadamna ta meta
dagela tamowaidiyao yodi dudulai gonowana Yaubada yona hededehenamwa se hai, gonogonowana doha Isalaela, se hemala boda kesega
tamowaidiyao yo Yaubada yona hededehesunuma tauhaidi. Yodi dudulai se hai ta meta Keliso Yesu unai, huyana wasa namwanamwana se
kawamamohoiyei.
7 Yaubada yona gigibwaliyena yona kabinamwa debanaena ede
yona kainauya ye leyama na ya hemala wasa namwanamwana ta
tauwasaduwaiyeina. 8 Yau meta ya dobikalili na kabo Yaubada yona
tamowai dobidobidiyao maudoidi, na iyamo yona kainauya ye leyama
na Keliso Yesu yona namwanamwa saesaedi ya lauguguyaei dagela
tamowaidi udiyedi, 9 yo Yaubada yona nuwanuwatu wadawadamdi
ya hededehemasalahadi tamowai maudoidi kalidiyena. Beyabeyana
unai ye laoma ee teina nuwanuwatu wadawadamdi ta meta Yaubada,
iya ginauli maudoidi tauginaulidi, ye kabihekahinidi ye bom mo kalinawai. 10 Yona nuwatu bena galewa ne unai tauloina yo gigibwali
udoi'udoi udiyedi Yaubada yona sibasiba nuwanuwatudi udoi'udoi se

** **3:1:** Ya tulibono tamada Yaubada matanaena: Lausoisoi 1 unai Paulo yona hedehededе nige ye hededehegehe, na yona nuwatu hesau ye saema nuwana ne unai ede nuwatu bagubagunana wa ye hekaiyawasi na hesauna wa ye hededebagunaei. Yona nuwatu bagubagunana wa kabo lausoisoi 14 unai ye tubei. Kulibui ta unai lausoisoi 14 tupwana ne ka hai ka kulinonohai, bena kabo hedehededе kaniyona ye masalaha. ** **3:2:** Kainauya ta meta Paulo yona paisowa boda hesabadi. ** **3:3:** Saha ya kulidiko wa: Nuwatu saha Paulo ye kuliyako wa iya ede Epeso 1:9-14 yo 2:11-22 udiyedi.

masalaha, na tauhemasalahadi ede ekalesiya bodana. 11 Teina yona
nuwatu ta meta beyabeyana ye hinelinonohaiyako na yoda Guiyau
Keliso Yesu unai ye hemamohoiyei. 12 Keliso debanaena ede gonowana
ta lau Yaubada ta hanahanawui ma nuwabayaoda yo ma katepatuda,
matawuwuna Keliso ta sunumaei. 13 Unai ya kaibwadaigomiu tabu
nuwamiyao se basabasa yogu kamkamna ta debadiyena. *Numatu-
tugudu unai kamkamna ya hekalodi ta*** meta yomi namwanamwa hesa-
bana.

Paulo Epeso yodi ye tapwalolo

14 Teina unai ya tulibonodobi tamada Yaubada matanaena. 15 Iya
kalinawai sulu maudoidi galewa ne yo tanoubu ta unai se tubuma.
16 Ya kaibwada taba yona gigibwali saesaena dididididigana unai ye
hegigibwaligomiu yo Yaluwana Tabuna unai nuwamiu ye hebayaodi.
17 Kabo Keliso nuwamiu ne udiyedi ye miya yomi sunuma debanaena
na sowomiu se dobi Yaubada yona gadosisi unai na kwa tolobayao.
18 Na ya kaibwada taba maiyamiyao Yaubada yona tamowai maudoidi,
Keliso yona gadosisi lakina, lohana, saena yo yona gabwatum ne nuwat-
ulobaina kalimiuyena. 19 Ya henuwa taba Keliso yona gadosisi ne kabina
kwa kata, na iyamo nige gonowada ta nuwatulobai. Yo taba Yaubada
yona namwanamwa maudoidi kalinawai ne ye haidiwa kalimiuyena.
20 Yaubada gonowana ginauli maudoidi ye ginaulidi, na yona gigib-
wali kalidaena ye paipaisowa ta unai yona sagu ne ye saekalili na kabo
yoda kaibwada yo yoda nuwatulobaina. 21 Teina unai dubuyena Keliso
Yesu hesanaena lautoki yo hedebasae ye lau Yaubada unai, isina to isina
ye lau ee nige kana siga. Aa, mamohoi.

4

Keliso tauna bena se nuwakesega

1 Yau Paulo na Guiyau yona paisowa ginaulina ta unai ede numatu-
tuguduyena se tolegau, na yogu kaibwada lakilakikalilina kalimiuwai
ede, Yaubada yona yoganeigomiu ta unai bena taba yomi laulau yo yomi
miyamiya kwa miyahedudulaidi. 2 Bena kwa nuwadobidobi, yomi kabi
se namwa tamowai udiyedi, yo kwa nuwatalu, na kwa haihekaheka-
sisi'uyoigomiu ma gadosisimiu. 3 Yaluwa Tabuna ye kabigogoigomiu,
unai taba kwa kaipatebayao na kwa miyagogoi nuwadaumwaliyena.
4 Kaniyona ede maudoimiu meta Keliso tauna kesega, yo Yaluwa kesega
kalimiuyena, yo kabakitalau yo nayanaya ginaulina kesega hesabana
ye yoganeigomiu, 5 Guiyau meta kesega, sunuma kesega yo babatiso
kesega, 6 Yaubada kesega iya maudoida tamada, iya meta kita maudoida
kewadaena, ye hepaisowada yo ye miya kalidaena.
7 Na kita kesega kesega meta Keliso yona nowonowoiyena kada kain-
auya ye haidimako kalidaena. 8 Teina debanaena ede kulikuli tabuna
unai ye wane,
"Huyana ye sae kewa ne
meta kana waiunu maudoidi ye kaudi na ye woyaidi
na yona kainauya ye soiyeidi tamowai udiyedi." *(Same 68:18)*

** **3:13:** Numatutugudu unai kamkamna ya hekalodi ta: Hedehededena meta Epeso 3:1 unai ta lobai, na inai ka kuli'uyoi tauhasili kabasaguina.

9 Ye sae kewa ne kaniyona ede Keliso hinage ye dobi teha dobidobina
ta unai.** 10 Taudobi teha dobidobina ta unai ne, iya hinage ye sae
teha saesaekalilina unai, na bena yona gigibwali teha maudoina ye
nuhuli. 11 Iya meta tamowai ye kaisunuwaidi yo gigibwali ye mo-
seidi, hekadi apostolo, hekadi peloweta, hekadi wasa namwanamwana
tauwasaduwaiyeina, hekadi mesinale yo taulauhekata. 12 Yodi paisowa
ye moseidi na ye hewauyeidi Yaubada yona tamowai se kabinono-
haidi yodi paisowa hesabana, unai kabo Keliso tauna se kabihebayao.
13 Paisowa ta bena se ginaginauli ye lau ee maudoida sunuma unai
ta laomagogoi ta hemala boda kesega, yo Yaubada natuna kabina ta
kata. Teina unai kabo ta matuwa na ta bayao ta sae Keliso yona mauli
nowonowoina mamohoina ta hai. 14 Unai kita kabo taba nige doha
wawayao gagilidi, kita nige tauhemuhemuliwatanigaibu tamowai yodi
lauhekatalupolupo yo nuwakoi udoi'udoi yo hedehedede mamohoidi
tautolewadamdi, yo koitalaliu wadawadamdi tauginaulidi ta hemuli-
watanidi, doha bagodu se baheida ta lau yo ta uyoma yo yaumai ye
towa na ye baheida ta sae yo ta dobi. 15 Ye namwa taba hedehedede
mamohoidi ta hedehededeidi ma gadosisida, na miyamiya maudoidi
udiyedi kabo ta kini ta sae iya unai, na iya meta kulukulu, iya ede Keliso.
16 Iya unai tauna yaudi maudoidi se patulau na wanowanogaladiyao
se kabihekahinigogoidi na se kininamwanamwa ma gadosisidi na kabo
yau kesega kesega kana paisowa unai ye paisowa.

Mala tamowaina yodi miyamiya

17 Unai teina ya hededelaowa kalimiuwai, na Guiyau hesanaena
ya hededebayao kalimiuyena, tabu kwa miyamiya doha dagela ta-
mowaidiyao. Siya meta nuwanuwatugaibu udiyedi se bom se henuwap-
wanopwano'uyoidi. 18 Yodi nuwatulobai meta se masigilikalili yo
Yaubada yona mauli miyamiyana unai meta se tolehesuwala'uyoidi,
kaniyona ede nuwadiyao meta se kwailolokalili. 19 Unai namwa
yo yababa nuwatulobaina kalidiyena meta nigele, na siya meta se
mosegabae'uyoidi miyamiya bikibikidiyao udiyedi. Na huya maudoina
yodi nuwanuwatu ede taba yababa mo se ginaginauli.

20 Na Keliso wasana unai komiu ka lauhasahasaigomiu wa meta nige
doha tenem ka hekatagomiu. 21 Na komiu Yesu wasana mamohoina
kwa lapuiyako yo mamohoina ne unai meta ka hekatagomiuko. 22 Yomi
miyamiya beyabeyadi wa debadiyena ede ka hekatagomiu meta bena
kwa tolehesuwaladi. Matawuwuna kami henuhenuwa bikibikidiyao
wa se woyalaegomiu yababa unai, ede kami kao beyabeyadi wa se
heyababadi. 23 Hinage ka hekatagomiu bena taba yomi nuwanuwatu
yo yomi miyamiya ne Yaluwa Tabuna ye hehauhaudi, 24 na taba kao
hauhauna kwa miyahemasalaha. Kao hauhauna ne meta Yaubada kana
kaoyena ye ginauli'uyoiyako bena mamohoi miyamiya dudulaidi yo
tabudi udiyedi ta miya.

25 Unai komiu taba yomi laulaulupolupo maudoidi ne kwa tolehe-
suwaladi, na taba kwa hedehededemamohoi maidamiyao taumiya ne
kalidiyena, matawuwuna ede kita maudoida ta meta Yesu Keliso tauna

** **4:9:** Teha dobidobina: Tausonoga se bado se wane meta tauboiboita yodi kabamiya (hinage ta wane, Hade) o yodi kabanayanaya magaina, na hekadi se wane nuwanuwatuna meta tanoubu ta, matawuwuna galewa ne unai ye dobikalili.

wa yaudiyao ede. 26 Ena kwa koipili, tabu ye woyalaigomiu na unai
kwa ba'aya. Tabu yomi kouyalayala ne kalimiuyena ye miya ye lau ee
mahana ye dui. 27 Tabuyo diyabolo yona solasola kwa mosei.

28 Ena kaiteya ye kaikaiwahali meta bena kaiwahali ne ye hekaiyawasi
na ye paisowa, kabo nimanaena ginauli namwanamwadi ye bom ye
ginaulidi, ye haidi, na udiyedi kabo deha tamowaidi ye saguidi.

29 Hedehededede yababadi tabu kawamiyao ne udiyedi kwa hede-
hedededi na taba kabasagu hedehedededi mo udiyedi kwa hede-
hededede, kabo gonowana taulapulapui ne kwa saguidi. 30 Yo tabu
Yaubada Yaluwana Tabuna nuwana kwa heyababa. Iya unai meta ye
dedeligudugudugidigomiu gilihai mayadaina hesabana. 31 Kaokaoyababa,
kouyalayala yababana, lulugegagegagaibu boda matadiyena, hedehed-
edemonumonunu yo nuwanuwatu yababadi maudoidi kwa hekaiyawa-
sidi.
32 Bena taba yomi kabi se namwa, tamowai kwa katekamkamnaedi
yo kami kahao yodi yababa kwa nuwatugabaedi doha ede Keliso de-
banaena na yomi yababa Yaubada ye nuwatugabaeidi.

5

1 Komiu meta Yaubada natunao, ye gadosisikaliliyeigomiu. Unai bena
yona mauli miyamiyadi kwa miyawatanidi 2 yo gadosisi miyamiyadi
bena kwa miyamiyaidi, doha Keliso ye gadosisiyeida na ye bom
ye mosegabaei hesabada ye hemala kainauya yo kaitalasam panena
namwanamwana ye sae Yaubada unai.

3 Na luwamiuyena meta bena taba tabu nuwatubiki kabikabina gag-
ilina hesau ye miyamiya, yo samagogo nuwanuwatuna yo nuwanuwatu
hekadi tauhebikigomiu nuwanuwatudi, matawuwuna teina miyamiya
ta meta Yaubada yona tamowai nige se launamwanamwaeidi. 4 Hinage
taba tabu hekehekenoyaugogo, hedehededede yauyauledi yo talawasi
bikibikidi, teina ta meta nige se launamwanamwaeigomiu, na ye
namwakalili taba kalimiuyena meta bena laulautoki mo. 5 Na bena
kabina kwa katakalili ede miyamiya yabayababadi, nuwatubiki yo
samasamagogo tamowaina, meta iya koitau tautabataba'ohuidi, iya
nige yona tupwa hesau Keliso yo Yaubada yodi basileiya unai. 6 Tabu
tamowai hesau yona hedehededede nige kaniyodi na udiyedi ye lupo-
haigomiu na laulau yabayababadi kwa ginaulidi. Teina debadiyena
Yaubada yona hekamkamna kabo ye hetaludobiyei siya taukawaya-
galaeina ne kewadiyena. 7 Unai teina tamowaidiyao ta tabu maidamiyao
kwa hebodakesega.

8 Beyabeyana komiu meta kwa masigili na teina huya ta komiu meta
mala Guiyau unai. Unai kwa miya doha mala natunao. 9 Matawuwuna
mala kaniyona ede laulau namwanamwadi yo miyamiya dudulaina
yo hedehededemamohoi. 10 Yo hinage ginauli saha kabo unai Guiyau
nuwana kwa henamwa meta bena kwa waseneidi. 11 Na masigili
yona paisowa nige kaniyodi meta tabu kwa patulau udiyedi, na bena
kwa tolehemasalahadi dawayaena. 12 Kaniyona ede tamowai kawak-
awayagaladi ginauli saha se ginauliwadamdi ne meta nige gonowana
ta hedehemasalahadi kaniyona ede se taumwadimwadinekalikalili.
13 Na ginauli maudoidi mala dawayana unai meta se masalaha na

gonowana ta kitadi 14 matawuwuna mala dawayana meta ginauli mau-
doidi wadawadamdi tautolehemasalahadi ede. Teina unai ede ta wane,
“Taukeno, ku tolo.
Boitaena ku toloma
na Keliso dawayana kabo ye sinalaowa kalimwai.”
15 Unai yomi miyaena bena kwa kitanamwanamwakalili, na yomi
miya meta bena doha tamowai sibasibadi na nige doha tamowai
yauyauledi. 16 Na yomi miya mayadaidi maudoidi bena kwa hep-
aisowanamwanamwaedi, matawuwuna ede teina mayadai ta unai meta
yababa se lakikalili. 17 Unai komiu tabu doha tamowai yauyauledi, na
Guiyau yona nuwatu bena kwa nuwatulobaidi. 18 Tabu waina unai
kwa numanumayauyaule na unai kabo ye woyalaegomiu laulau bik-
ibikidiyao udiyedi. Ye namwa mo taba Yaluwa Tabuna ye hemwayau-
gomiu, 19 na ma kami kahao bena hedebasae wanadi, wana tabudi,
yo Yaluwa Tabuna yona hemasalaha wanadi udiyedi kwa haihika-
hekata'uyoigomiu. Na nuwamiuyena bena kwa wana yo kwa hedebasae
Guiyau unai. 20 Huya maudoina bena kwa laulautokisae Yaubada
tamada unai ginauli maudoidi ye ginaulidiko wa hesabadi yoda Guiyau
Yesu Keliso hesanaena.

Maitawasola kadi hedehedede

21 Keliso hekasisina debanaena bena kwa haikawakawak-
abi'uyoigomiu.
22 Maitawasola sinesineo, mwanemiyao loheloheyao bena kwa
kawakabiyeidi doha ede Guiyau kwa kawakabiyei ne. 23 Matawuwuna
ede waihiu yona taukulukulu ede loheya doha dubu yona taukulukulu
ede Keliso, iya tauna ede dubu ne, na iya meta dubu ne taugilihaina.
24 Na dubu meta Keliso ye kawakabiyei, unai hinage komiu maitawasola
sinesineo mwanemiyao loheloheyao yodi hekasa maudoidi udiyedi
bena kwa kawakabiyeidi.
25 Maitawasola loheloheyao, mwanemiyao bena kwa gadosisiyeidi
doha ede Keliso dubu ye gadosisiyei na hesabana ede yona mauli ye
mosegabaei. 26 Yona nuwatu meta dubu ne ye deulihe'a'a waila unai, iya
ede Yaubada kalinana, na ye hetabuyei 27 na ye tolehemasalahalaei iya
kalinawai meta dubu kana kao namwanamwana, nige unai masi hesau
o wowoyana hesau o unai kitaheyababana hesau, na dubu ta meta ye
tabu yo nige kabahegiluna hesau. 28 Teina nuwatu kesegana ta unai ede
maitawasola loheloheyao bena mwanemiyao kwa gadosisiyeidi doha
kwa bom taumiyao kwa gadosisiyeidi ne. Kaiteya mwanena waihiu
ye gadosisiyei meta ye bom ye gadosisiyei'uyoi. 29 Nige sola tamowai
hesau ye bom tauna ye subu na ye kabihenahenayai. Taba nige, na
tauna ne kabo ye hekai na ye kitahetetenamwanamwaei. Kabikabina
kesegana ede doha saha Keliso ye ginauli dubu hesabana wa. 30 Na kita
meta Keliso tauna ne bodana ede. 31 “Teina hekasa ta unai ede loheya
kabo tamana yo sinana ye laugabaedi na ye lau mwanena maiyana se
miyakesega, na yodi labui kabo se hemala buluma kesega.” (Genese
2:24) 32 Hedehedede ta nuwanuwatuna meta ye lakikalili iyamo yogu
hedehedede ta kaniyona ede dubu yo Keliso hedehedededi. 33 Na
ya hedede'uyo kalimiuyena ede loheloheyao bena mwanemiyao kwa
gadosisiyeidi doha ede kwa bom kwa gadosisiyeigomiu, na sinesineo
meta bena mwanemiyao loheloheyao kwa hekasisiyeidi.

6

Wawayao yo tama kadi guguya

1 Wawayao, komiu meta Guiyau yona, unai sinamiyao yo tamamiyao
kwa kawakabiyeidi. Teina ta meta miyamiya dudulaina. 2 “Tamamiyao
yo sinamiyao hekasisidiyao bena ye laki.” Teina ta meta laugagayo
bagubagunana ma hededehesunumana, iya ede ye wane, 3 “Yom miya
kabo ye namwa na tanoubu ta unai kabo yom miya ye loha.”

4 Na komiu tama, tabu natumiyao kwa henuwayababadi yo kwa
hekouyalayaladi, na ye namwa mo taba Guiyau yona hedehededе unai
kwa hekatadi yo kwa lauhasahasaidi.

Heyayai tauhaidi yo kadi tanutanuwagao kadi guguya

5 Heyayai tauhaidi, kaiyaulina ta unai kami tanuwaga bena kwa
hekasisiyeidi ma matausimiu yo ma nuwamamohoimiu, doha hinage
Keliso kwa kawakabiyei. 6 Kwa paisowanamwanamwa, ena se kaikaike-
waigomiu o nige se kaikaikewaigomiu, na tabu yomi nuwatu bena se
kitahenamwagomiu. Na komiu yomi laulau taba doha Keliso yona
heyayai tauhaidi na Yaubada yona nuwatu kwa ginauliwatanidi ma
nuwatalammiu. 7 Paisowa kwa ginaulidi meta bena ma nuwakohi-
haimiu kana kao doha Guiyau yona kwa paipaisowa na nige kaiyaulina
ta tamowaidiyao, 8 matawuwuna ede kabina kwa katako meta tamowai
maudoidi ginauli namwanamwadi se ginaulidi na debadiyena Guiyau
kabo maisadi ye moseidi, tamowaidiyao ta meta loina guninaena tau-
paisowa, o yaiyailihaina.

9 Unai taupaisowa kadi tanuwaga maudoimiu, yomiu taupaisowa
meta tabu kwa kabikabihenahenayaidi, kaniyona ede siya yo komiu
kami tanuwaga kesega ede galewa ne unai, na taupaisowa yo kana
tanuwaga Yaubada matanaena meta komiu ne kesega.

Yaubada yona iyala gogodiyao

10 Kagu kahao, yogu hedehededе gehena ede teina: Bena Guiyau
unai kwa tolobayao na yona gigibwali saesaena unai ye hebayaogomiu.
11 Hinage Yaubada yona iyala gogodiyao maudoidi udiyedi bena kwa
henonohagomiu. Unai kabo gonowamiu diyabolo yona hekasa lupolupo
maudoidi kwa gudugudui di. 12 Matawuwuna ede yoda haikabi ta meta
nige buluma yo kwasina unai ta haikabi. Na yoda haikabi ta meta
kaiyaulina masigilina taukitahetetena kana loina tauginaulina, yo gi-
gibwalina saesaediyao udoi'udoi, yo hinage yaluyaluwa yabayababadi
siya galewa dimwadi taukitahetetedi maiyadao ta haikabi. 13 Teina
debanaena ede Yaubada yona iyala gogodiyao maudoidi udiyedi bena
kwa henonohagomiu, na mayadai yabayababana unai meta gonowana
kwa tolobayao na yababa maudoidi ta kwa saedikwaidi, na mulidiyena
meta komiu ede sola kwa totolo ma bayaomiu.

14 Unai bena kwa tolobayao, na hedehededе mamohoina ye hemala
kami dagilolo kwa kauhekahini duwaduwalimiu ne unai, yo miyamiya
dudulaina ye hemala nuwapoumiu kana laugudugudu, 15 na kaelaulau-
miu kana suma ede nuwadaumwali wasana namwanamwana kwa hai,
meta kwa nonohakalili. 16 Teina ginauli ta mulidiyena meta sunuma
kwa hai ye hemala yomi yesi na unai kabo gonowana tauyababa yona

wamali kalapulupululudi kwa hebosodi. 17 Na Yaubada yona kabihe-
mauli kwa hai kulumiu ne kadi laugudugudu, yo Yaluwa Tabuna yona
kelepa kwa hai, iya ede Yaubada kalinana tabuna.
18 Na Yaluwa Tabuna ye saguigomiu na huya maudoina yomi
tapwalolo yo kaibwada maudoidi kwa ginaginaulidi. Na teina nuwatu ta
debanaena bena kwa nonoha yo kwa silisiliyata na huya maudoina kwa
tapwatapwalolo Yaubada yona tamowai maudoidi hesabadi. 19 Hinage
yogu kwa tapwalolo, to huyana ya hedehedede meta Yaubada kabo
hedehedede ye haidima, na udiyedi kabo wasa namwanamwana
nuwanuwatudi saesaedi maudoidi ya hededehemasalahadi ma
nuwabayaogu. 20 Yau meta wasa ta tauhededehemasalahana na
seniyena se kaugau. Yogu kwa tapwalolo kabo taba nige ya matausi
na yogu hededehemasalaha ya ginaulidi, matawuwuna kagu paisowa
ede teina.

Laukaiyoni hedehedededi

21 Tikikasi, iya kagu kaha ya gadosisiyei yo Yaubada kana paisowa ta
unai taupaisowatahitahi, iya kabo ginauli maudoidi wasadi ye hedededi
kalimiuwai, unai kabo yogu miyamiya ta yo saha ya ginaginaulidi kabidi
kwa kata. 22 Teina nuwatu ta hesabana ede ya hetamaliyawa, unai kabo
kai kao saha unai ka miyamiya ta kabidi kwa kata yo kabo hedehedede
ta udiyedi ye hededehebayaogomiu.
23 Gehena ta unai, nuwadaumwali yo gadosisi ma sunumana Yaubada
tamada yo yoda Guiyau Yesu Keliso udiyedi ye laowa kagu kahao kalim-
iuwai. 24 Yoda Guiyau Yesu Keliso taba yona kabinamwa ye tole komiu
taugadosisiyeina yomi gadosisi nige kana siga ne kalimiuwai.

Paulo yona leta ye lau ekalesiya Pilipi magaina unai taumiya udiyedi

Leta ta hededehemasalahana

Teina buka ta meta apostolo Paulo yona leta ye lau ekalesiya Pilipi magaina unai taumiya kalidiyena. Paulo yona huyaena Pilipi meta magai saesaena teha Masedoniya unai. Bolimai 46 o 48 AD unai Paulo dubu ye hetubu Pilipi unai (Apostolo 16:12-40). Teina leta ta Paulo ye kuli 61 AD, huyana iya se kabihekahini Loma magaina unai (Apostolo 28:16,30, Pilipi 1:13).

Lahinaidi ekalesiya Pilipi unai Paulo se sagui kai yo gogo udiyedi (Pilipi 4:18), yo hinage yona se tapwatapwalolo (Pilipi 1:19). Na leta ta unai Paulo ye lautokiyeidi, yo hinage ye hededehemasalaha meta ye gadosisikaliliyeidi (Pilipi 4:1). Nuwanuwatu hekadiyo leta ta unai meta teina:

(1) Paulo ye hekatadi nuwadobidobi mamohoina kana kao doha saha (Pilipi 2:3-4).
(2) Lauhekatalupolupo debadiyena Paulo ye guguyaidi (Pilipi 3:2).
(3) Paulo ye hededehebayaodi bena yodi sunuma se tolekesegai Yesu unai (Pilipi 1:29).

Buka ta tupwana lakilakidi

- Lautoki yo tapwalolo (*Pilipi 1:1-11*)
- Paulo yona henuhenuwa saesaena meta taba Yesu wasana ye laulau (*Pilipi 1:12-30*)
- Keliso ye hekitada nuwadobidobi meta saha (*Pilipi 2:1-18*)
- Timoti yo Epapolodaitasi wasadi (*Pilipi 2:19-30*)
- Idohagi kabo Yaubada ye kitahenamwada (*Pilipi 3:1—4:9*)
- Paulo ye lautokiyeidi yodi kainauya hesabana (*Pilipi 4:10-20*)
- Lautoki (*Pilipi 4:21-23*)

1 Paulo yo Timoti, kai meta Keliso Yesu yona heyayai tauhaidi na leta ta
ka kuli ye lau Keliso Yesu unai taukawamamohoi kalidiyena, siya dubu
babadadi yo dubu diyakonadi yo Yaubada yona tamowai maudoidi
Pilipi unai taumiya.
2 Taba Yaubada tamada yo Guiyau Yesu Keliso yodi kabinamwa yo
nuwadaumwali se laowa kalimiuwai.

Paulo yona lautoki yo yona kaibwada Yaubada unai

3 Huyana ya nuwatuigomiu meta Yaubada ya laulautokiyei
hesabamiu. 4 Maudoimiu yomiu ya tapwatapwalolo na yogu tapwalolo
maudoidi udiyedi ne meta ya tapwatapwalolo ma gwaugwauyalagu,
5 matawuwuna ede yomi haisagusagu wasa namwanamwana
paisowana ta unai meta huya bagubaguna wa unai na ye laoma ee
teina. 6 Yaubada kalimiuwai paisowa namwanamwana ye hetubu, na
nuwagu ta ye bayao meta iya kabo paisowa ne ye hekesegai ye lau ee
gehena ne, yo ye lau ee Keliso Yesu yona uyoma mayadaina ye lage.
7 Ye dudulai ede maudoimiu ne doha teina ya nuwatuigomiu, kaniy-
ona ede komiu meta nuwagu ta unai, huyana numatutugudu unai
ya miyamiya ta o wasa namwanamwana ya laulaugudugudui yo ya
hedehededehemasalaha. Huya maudoina meta komiu yo yau Yaubada

yona kabinamwa unai ta miyakesega. 8 Yaubada kabigu ye kata ede
Keliso Yesu yona gadosisiyena meta ya nuwanuwatukaliliyeigomiu.
9 Na yogu tapwalolo ede teina, taba yomi haigadogadosisi ne ye
laki ye lau yo yomi nuwatulobai yo nuwanuwatu gabwagabwatumdi
nuwamasalahadi kalimiuwai. 10 Unai kabo gonowana kwa hekasa
ginauli saha se namwakalili. Kabo yomi miyamiya se a'a yo nige kaba-
hegilugomiu hesau Keliso yona huya'uyoma mayadaina ne unai, 11 na
miyamiya dudulaidi Yesu Keliso unai se laoma ne se hemwayaugomiu.
Unai kabo noko yo hedebasae se sae Yaubada unai.

Paulo se tole numatutugudu unai wa meta wasa namwanamwana ye sagui

12 Kagu kahao, ya henuwa bena kabina kwa kata, saha ye tubu
kaliguwai ta meta kabo unai wasa namwanamwana lauguguyaeina ta
ye laki ye lau. 13 Na inai tau'iyala tamowaidiyao siya Sisa yona numa
taukitahetetena** yo tamowai maudoidi wasagu kabina se kata ede
yau ta meta Keliso sunumaeina debanaena se tolegau numatutugudu ta
unai. 14 Numatutugudu unai se tolegau ta debanaena ede kagu kahao
se bado yodi bayao se lobai Guiyau unai na Yaubada kalinana ta se
hedehededehemasalaha na kalidiyena meta nige matausi hesau.
15 Na luwadiyena meta tamowai hekadi Keliso wasana se lauguguyaei
ma kaikalomagigilidi yo ma haihaikabidi, na hekadiyo meta laulau
namwanamwadi yo dudulaidi udiyedi se lauguguya. 16 Tamowai
ta meta se lauguguya ma gadosisidi, kabigu se kata meta yau ede
numatutuguduyena matawuwuna wasa namwanamwana ta kabal-
augudugudugudiuina debanaena. 17 Na tamowai bagubagunadiyao wa
meta se bom se nuwatu'uyoidi nige ma nuwamamohoidi na Keliso
wasana se lauguguyaei, yodi nuwanuwatu ede numatutugudu ta unai
ya miyamiya na bena taba se hepilipiligau. 18 Na yau meta nige
ya modekalili. Kabo taulaulupolupo o tauhedehededemamohoi, na
nuwanuwatuna saesaena ede Keliso wasana se lauguguyaei. Unai ede
ya gwauyala.
Na yau meta taba ya gwaugwauyala huya maudoina, 19 matawuwuna
kabina ya kata meta saha ye tubu kaliguyena ta meta ye hemala
kabayailihaigau, yomi tapwalolo debadiyena yo Yesu Keliso yaluwana
ye saguigau. 20 Yogu henuwa lakilakikalilina ede taba tabu ya mwadine,
na ya nuwabayao doha huya maudoina, na Keliso ya hedebasaei taugu
ta unai, yogu maumauli ta unai o yogu boita unai. 21 Matawuwuna yau
meta Keliso unai ya miyamiya, na ya boita ede kabo namwanamwa ya
lobai. 22 Na ena taba sola ma maumauligu teina taugu ta unai, kabo yogu
paisowa ta sola ma kaniyona ye laulau.
Unai saha bena ya kaisunuwai? 23 Nuwanuwatu labui ta udiyedi
meta nuwagu ta ye haikabikalili: Ya henuwakalili bena taba ya lau
Keliso unai – iya meta ye namwakalili ede. 24 Iyamo ye namwakalikalili
ede taba komiu hesabamiu yau bena ya maumauli. 25 Teina kabina
ya katakalili, unai ede kabo sola ya miyamiya na lauhekata ta unai ya
hebahebayaogomiu na maudoimiu kwa kini kwa sae yo kwa gwauyala

** **1:13:** Siya Sisa yona numa taukitahetetena: Magai Loma unai, yodi wasawasa Sisa yona numa gunina ne unai meta numatutugudu hesau, na Paulo se tole temenai. Unai numatutugudu wa tautologuduina wa, siya ede Sisa yona numa taukitahetetena.

sunuma ta unai. 26 Na yogu henuhenuwa ede taba yogu uyowa yo yogu
miya kalimiuyena ne unai kabo kwa gwauyaladikwakalili Keliso Yesu
yona sagu debanaena.

Ekalesiya yodi miyamiya bena se namwa

27 Na nuwatu saesaena ede teina: Bena yomi miyamiya kwa
miyahedudulaidi na unai kabo Keliso wasana namwanamwana ta
kawanamwanamwaeina yo hekasisina ye masalaha. Ena kabo ya laowa
ya kitagomiu o yogu miyabasi ta unai na wasamiu mo ya lapui, meta
kabo kabina ya kata ede komiu kwa tolobayao Yaluwa kesegana yo
nuwamiu kesega, na maudoimiu kwa iyalagogoi wasa namwanamwana
sunumana ta hesabana, 28 yo tauhewaiunugomiu yodi hineli mau-
doidi meta nige gonowana kwa matausiyeidi. Teina unai kabo se
kitalobai'uyoidi meta se laulau yodi heyababa hesabana, na komiu
meta kabo kabihemauli kwa lobai Yaubada unai. 29 Yaubada ye kain-
auyaigomiu ede yomi sunuma kwa tole Keliso unai, na nige tenem ye
bom mo, na hinage Keliso hesabana kwa kamkamna. 30 Matawuwuna
haikabi kesegadi udiyedi kwa haihaikabi ta meta kwa kitadiko siya
ede hinage kaliguwai yo wasa kwa lapui meta yau ede sola udiyedi ya
haihaikabi.

2

Bena ta nuwadobidobi doha Keliso

1 Wasamiu meta ye namwakalili: Keliso unai kwa patulau ne
unai hededehebayao kwa hai, yona gadosisi ne unai henuwabiga
kwa lobai, Yaluwa unai kwa labininamwanamwa, yo gadosisi yo
katekamkamna kalimiuwai. 2 Na ya henuwa bena yogu gwauyala kwa
helaki nuwakesega unai, yo gadosisi kesegana ta unai yo yaluwa kesega
yo nuwanuwatu kesega unai. 3 Tabu kwa bom nuwanuwatumiu yo
nuwasaesaegaibu unai na saha hesau kwa ginauli, na bena nuwado-
bidobiyena kami kahao kwa nuwatukaliliyeidi na kabo komiu. 4 Tabu
komiu kwa bom yomi namwanamwa hesabadi kwa modekalili, na taba
kami kahao yodi namwanamwa modedi bena kwa kitalau udiyedi.

5 Yomi miyamiya meta taba gonogonowadi ede doha Keliso Yesu yona
miyamiya.

6 Keliso Yesu meta Yaubada,
na iyamo nige ye tolobayao unai na taba iya maiyana Yaubada
gonogonowadi.
7 Yona dudulai maudoina ye tolehesuwala
na ye hemala heyayai tauhaina.
Kana kao gonogonowana doha tamowai hekadiyo
na se kitalobai meta iya tamowaimolosi.
8 Teina unai ye toledobidobiyei'uyoi
na ye kawakabi ye lau ee ye boita,
iya sataulo unai ye boita.
9 Tenem debanaena Yaubada ye toleisini kabatuli saesaekalilina unai
na hesana ye mosei meta hesa maudoidi ye saedikwaidi,
10 na galewa ne unai yo kaiyaulina ta yo gunina ne unai meta
Yesu hesanaena tuli maudoidi kabo se tulibono,
11 yo memena maudoidi kabo se hededehemasalaha ede Yesu Keliso iya
Guiyau,

na unai noko yo hedebasae ye sae Yaubada Tamada unai.

Ekalesiya meta doha mala tanoubu ta unai

12 Kagu kahao, huyana yau maidamiu ta miya meta huya maudoina
kwa kawakabi, na huyana ya miyasuwalaegomiu meta kwa kawak-
abikalili. Unai bena Yaubada kwa matausiyei yo kwa hekasisiyei na
taba yomi mauli unai kwa hemasalaha'uyoigomiu meta ye gilihaigomiu,
13 matawuwuna Yaubada iya kalimiuyena ye paipaisowa, unai ede yona
nuwatu kwa talamyeidi yo hinage kwa ginauliwatanidi.
14 Ginauli maudoidi kwa ginaulidi meta tabu ma hetahetalapilimiu
yo tabu ma haihaikawayagalamiu. 15 Unai kabo nige gonowana kaba-
hededehegilugomiu, yo kwa a'a, yo komiu Yaubada natunao nige yomi
laupwano hesau, na kwa miyamiya tamowai yodi nuwanuwatu gewage-
wadiyao yo yodi miyamiya se yababakalili luwadiyena. Teina unai
kabo yomi mala kwa hesinadi kalidiyena doha kipwala masigili unai,
16 matawuwuna ede mauli hedehededena unai kwa tolobayao. Kabo
gonowana unai ya hededesaesae Keliso yona mayadai ne unai, kaniyona
ede yogu paisowa** luwamiuyena meta nige ya ginauligaibuidi. 17 Na
ena taba yau doha numanuma kaitalasamna se inigabaei yomi sunuma
yo yomi paisowa kaitalasamdi kewadiyena**, meta unai kabo nuwagu
ye namwa na ya henuwa bena yau yo komiu ta gwauyalagogoi. 18 Yo
gonogonowana doha hinage komiu bena nuwamiyao se namwa na
komiu yo yau ta gwauyalagogoi.

Timoti yo Epapolodaitasi wasadi

19 Teina nuwatu ta debanaena yogu midi ya tole Guiyau Yesu unai
na nige bayaona kabo Timoti ya hetamaliyawa kalimiuyena. Na ya
henuwa ede taba ye uyoma ne unai kabo wasamiu yogu ye hedehedede
na unai nuwagu ye hebayao. 20 Matawuwuna kaliguwai ta nige tamowai
hesau doha Timoti. Iya meta yomi miyanamwanamwa nuwanuwatuna
ye lakikalili kalinawai. 21 Na tamowai maudoidi meta se bom mo
se nuwatu'uyoidi na nige se modelau Yesu Keliso yona nuwanuwatu
udiyedi. 22 Na Timoti yona hemasalaha'uyoina kalimiuyena meta
kabina kwa kata iya taupaisowa namwanamwana. Matawuwuna
maiyagu ka paisowagogoi na wasa namwanamwana ka lauguguyaei
doha natu ma tamana se paisowagogoi. 23 Unai yogu nuwanuwatu
ede, ena saha kabo se tubu kaliguwai ne kabidi ya kata, kabo iya ya
hetamaliyawa. 24 Na yau yogu nuwabayao Guiyau unai meta nige
bayaona kabo hinage ya laowa ya kitagomiu.
25 Na ya nuwatui taba Epapolodaitasi ya hetamali ye uyowa kalim-
iuwai. Iya kagu kaha yo maiyagu taupaisowa yo tau'iyala, yo hinage
wasamiu iya yogu tauhedehedede ede, kwa hetamaliyama bena yogu

---

** **2:16:** Paisowa: Paulo heyaheyasoni ye hepaisowa, iya ede ya kailakwa, yo hinage hedehedede dudulaina ye hepaisowa ede, ya paisowabayao. Na nuwanuwatudi meta kesega, unai hedehedede dudulaina mo ka kuli lausoisoi ne unai. ** **2:17:** Ena taba yau doha numanuma kaitalasamna se inigabaei yomi sunuma yo yomi paisowa kaitalasamdi kewadiyena: Numa Tabuna unai Dius yodi kaitalasam meta suisui se unuhemwaloi na se gabu, maiyana pwalawa yo oela yo waina. Ginaulidi ne nowonowoidi meta Yaubada ye hinelinonohaidi Numela 15:3-10 unai. Na Paulo ye wane, ekalesiya Pilipi unai yodi kainauya meta doha kaitalasam suisuina, na iya yona apostolo paisowana ye heyaheyasoniyei waina unai, na ginauli labui se paisowagogoi meta kabo kaitalasam namwanamwana Yaubada matanaena na unai Yaubada se hedebasaei.

deha unai ye saguigau. 26 Ye nuwayababa matawuwuna kwa lapui
meta iya ye kasiyebwa, na ye henuwakalili bena taba ye kitagomiu.
27 Na mamohoina meta ye kasiyebwa ye lau ee musamusana kabo ye
mwaloi, na Yaubada iya ye katekamkamnaei. Nige iya ye bom mo,
na yau hinage ye katekamkamnaeigau, matawuwuna nige ye henuwa
bena nuwakamkamna lakilakina hesau ya hekalo'uyoi. 28 Unai ede ya
henuwakalili bena taba ya hetamaliyawa kalimiuyena, na kwa kita'uyoi
meta kwa gwauyala na yau kabo nuwagu ye talu. 29 Guiyau hesanaena
Epapolodaitasi taba kwa hailobai yo kwa yogaisini ma gwauyalamiu.
Tamowai doha iya taba kwa hekasisiyeidi, 30 matawuwuna Keliso yona
paisowa unai musamusana kabo ye boita. Komiu ye lauhedamaigomiu
na yona mauli ye talamgabaei na ye saguigau.

3

Taba Yaubada yona hebayao mo unai ta kaipate ta lau galewa

1 Kagu kahao, Guiyau debanaena bena kwa gwauyala. Nuwanuwatu
kesekesegadi ya kulidiko wa na ya kuli'uyoidi se laowa kalimiuyena
meta nige yona pilipili hesau kaliguwai. Teina ta meta kabasaguigomiu.
2 Kwa kitahetetegomiu tamowai bikibikidi kadi kao doha kedewa
yo yababa tauginaulidi yo tatao yaudi taunigwanigwahaidi** udiyedi.
3 Matawuwuna kita meta pelitome dudulaina tauhaina ede. Kita meta
Yaubada ta taba'ohui Yaluwanaena, yo Keliso Yesu saha ye ginauliyako
hesabada wa unai ta gwauyala, na nige ta nuwabayao buluma yona
kabikabi paipaisowadi udiyedi.
4 Iyamo yau gonowana ya nuwabayao buluma yona kabikabi ne
udiyedi. Ena tamowai hesau ye nuwatui meta iya gonowana yona
sunuma ye tole buluma yona kabikabi udiyedi, meta yau ya bagu-
nakalili. 5 Matawuwuna mayadai hehaligigi-haiyonana unai se hepelit-
omegau, yau Isalaela bodana hesau, kagu kulutubu ede Beniyamina,
unai yau Hebelu tamowaina mamohoina. Laugagayo yona tehawai
meta yau Paliseya bodana 6 na ya kaipatekalili bena laugagayo maudoidi
ya miyawatanidi. Unai ekalesiya bodadi ya hekamkamnadi. Lauga-
gayo miyawatanina laulauna dudulaina unai meta nige kabahegilugau
hesau.
7 Na ginauli maudoidi ne ya kitahesae'useidi wa meta Keliso de-
banaena ya kitadobidobiyeidi. 8 Yo hinage ya kitadi meta nige gonowana
se saguigau, matawuwuna saha ye saekalili kaliguwai ede bena yogu
Guiyau Keliso Yesu kabina ya kata. Iya debanaena ginauli maudoidi
wa ya kabigabaedi. Nuwanuwatudi kaliguyena meta se hemala mo-
somosogaibu, na saha ya henuwakaliliyei ede Keliso 9 yo bena ya
patunamwanamwa iya unai. Nige bena laugagayo unai ya tolo na ya
bom yogu bayaoyena yogu miyamiya se dudulai Yaubada matanaena,

** **3:2:** Tamowai bikibikidi kadi kao doha kedewa: Paulo ma kouyalayalana na hedehedede bayabayaona ye tole taulauhekatalupolupo wa udiyedi. Ye kataidi siya kedewa, kaniyona ede tamowai bikibikidi. Dius tamowaidi kalidiyena kedewa meta suisui siusiuna, na hesa kedewa se tolelaei nige Dius tamowaidi kalidiwai. Paulo nuwanuwatu ta ye bui na ye hedede taulauhekatalupolupo Dius tamowaidi udiyedi se laoma wa, siya bena kedewa. Yo hinage ye wane siya tatao yaudi taunigwanigwahaidi. Teina unai yodi pelitome lauhekataena yo kabikabina ye hedededeheyaheyababa. Matawuwuna se lauhekata ena dagela tamowaina loheya hesau ye nuwabui meta nige gonowana iya Yaubada yona tamowai kana siga pelitome ye haibagunaei.

na yogu sunuma Keliso unai debanaena Yaubada ye kitahenamwagau.
Teina meta Yaubada yona kainauya kaliguwai Keliso sunumana** de-
banaena. 10 Ya henuwa bena Keliso kabina ya kata yo yona tolo'uyo
gigibwalina kabina ya kata yo hinage bena Keliso ya kamkamnasagui
na yogu mauli ya talamgabaei na ya boita doha iya, 11 na unai taba boita
unai kabo Yaubada ye hetolo'uyoigau.
12 Nige ya wane bena nuwanuwatu ta ya haidiko o ya lageko yogu
heloi sigasigana ne unai. Na sola ya kaikaipate na saha Yaubada ye
kabinonohai wa hesabana ya heloi na bena ya hai, matawuwuna teina
hesabana Keliso Yesu ye haigauko. 13 Kagu kahao, nige ya kita'uyoigau
doha heloi kainauyana ne ya haiyako. Na ginauli kesega kabo ya ginauli
ede, nuwanuwatu beyabeyadi ya nuwagabaeidi na ya heloi ya lau saha
matagu ne unai hesabana. 14 Ya kaipate yo nuwagu ya tolekesegai
yogu heloi ta unai. Kaniyona ede Keliso Yesu debanaena Yaubada ye
yoganeigau bena kainauyana ne ya hai, iya ede mauli nige kana siga
galewa ne unai.
15 Na kaiteyadi komiu kwa matuwako bena ginauli ta yomi nuwatu-
lobaidi doha yau. Na ena nuwanuwatu hekadi kwa nuwatu'udoiyeidi,
meta Yaubada kabo hinage ye hemasalahadi kalimiuwai. 16 Na saha
kabina ta katako wa meta bena udiyedi ta miya.

Paulo yona miyamiya bena se miyawatanidi

17 Kagu kahao, kwa haihebahebayao'uyoigomiu na saha ya
miyamiyaeidi ta kwa miyawatanidi. Yo tamowai miyamiya saha se
kitahaidi kalimaiyena na udiyedi se miyanamwanamwa hinage kwa
miyawatanidi. 18 Beyabeyana yomiu ya hedehededeko na teina hinage
ya hedehedede'uyoi ma matasulugu, meta tamowai se bado Keliso yona
sataulo ne se hewaiunu yodi miyamiya udiyedi. 19 Siya se laulau kadi
heyababa hesabadi. Yodi yaubada meta bogadi, yo kadi didiga ede yodi
laulau nuwamwadimwadinedi udiyedi. Yodi nuwanuwatu ede tanoubu
ta ginaulidiyao mo udiyedi.
20 Na kita yoda magai mamohoina ede galewa ne unai. Ta nayanaya
bena temenai kabo taugilihaida ye laoma, iya ede yoda Guiyau Yesu
Keliso. 21 Yona gigibwaliyena kabo ginauli maudoidi ye laedima
yona loina guninaena.** Gigibwali ta unai kabo tauda dobidobidi yo
basabasadiyao ta ye ginauli'uyoidi doha iya tauna didididigana ne.

4

Paulo ekalesiya ye hededehebayaodi

1 Kagu kahao, ya gadosisiyeigomiu yo ya henuwakalili bena ya
kita'uyoigomiu. Komiu meta yogu kabagwauyala yo yogu kolona**.
Yogu gadosisi tamowaidiyao, taba kwa tolobayao na tabu Guiyau kwa
sigisigigabaei.
2 Yodiya yo Sinitiki ya kaibwadaidi bena se nuwakesega Guiyau de-
banaena. 3 Na kowa, helegu taupaisowa, ya henuwa taba sinesineo

** **3:9:** Keliso sunumana: Hedehedede ta kalina Giliki unai kaniyona hesau hinage, iya ede, Keliso yona kawakabi. Lausoisoi unai hedehededena kabo doha teina: Teina meta Yaubada yona kainauya kaliguwai Keliso yona kawakabi debanaena. ** **3:21:** Pilipi 2:10-11
** **4:1:** Kolona meta heloikailakwa unai taulagebaguna, iya yona kainauya. Paulo yona leta tauhaina Pilipi unai kolona unai ye heyaheyasoniyedi matawuwuna siya meta yona paisowa namwanamwana tauhemasalahana.

labui ta ku saguidi, matawuwuna maidaguwao ka paisowagogoi na
Yesu wasana namwanamwana wa ka wasaduwaiyei – yodi labui ta
yo Kelementi yo maidagu taupaisowa hekadiyo wa. Hesadi ede mauli
bukana unai.
4 Guiyau debanaena taba kwa gwaugwauyala huya maudoina. Kabo
ya hedede'uyoi ya wane, kwa gwauyala.
5 Huya maudoina yomi miyamiya bena se namwa yo kwa gadogado-
sisi tamowai matadiyena.
Guiyau yona laoma ede ye hanahanauma.
6 Tabu ginauli saha hesau hesabana kwa nuwanuwatukalili, na gin-
auli maudoidi udiyedi kwa tapwalolo na kwa kaibwada ma laulau-
tokimiu na ginauli saha kwa henuwadi ne kwa hemasalahasaeidi
Yaubada unai. 7 Na nuwadaumwali Yaubada unai ye laoma na kita
maudoida nige gonowana ta nuwatulobai ne, iya kabo nuwamiu yo
yomi nuwanuwatu ne ye kitahetetedi Keliso Yesu debanaena.
8 Kagu kahao, yogu guguya hedehedededi gehegehedi ede teina:
Nuwanuwatu mamohoidi, hekahekasisi, nuwanuwatu dudulaidi,
nuwanuwatu a'adi, tamowai kabahenuwanamwadi nuwanuwatudi,
miyamiya tamowai kabo se kitahenamwadi, yo mauli miyamiyadi
hekadi se namwakalili yo gonowana ta nokoeidi, meta bena kwa
nuwatulobaidi yo kwa nuwanuwatuidi. 9 Na saha ya hekatagomiu o
kaliguyena kwa hai o kwa lapuhai o kwa kitahai meta bena kwa haidi
na kwa kaipate bena kwa miyawatanidi. Na nuwadaumwali Yaubadana
meta iya kabo maidamiu.

Paulo ye lautokiyeidi yodi kainauya hesabana

10 Guiyau debanaena meta ya gwauyalakalili, kaniyona ede
gonowana kwa nuwatui'uyoigau. Mamohoikalili, hesabagu meta kwa
nuwanuwatukalili, iyamo nige yomi solasola gonowana unai kabo
bena kwa saguigau. 11 Teina ta ya hedede nige bena kaniyona ede ya
henuwasagu, matawuwuna ginauli saha kaliguwai o nige kaliguwai
meta miyamiyadi udiyedi ya manasako. 12 Deha meta kamnana kabina
ya kata, yo huyagogo meta kamnana kabina ya kata. Hinage miyamiya
udoi'udoi yodi namwa yo yababa meta kabidi ya kata, ya kaikai bogagu
ye sese o ma hasaligu, yogu gogo se bado o ya deha. 13 Yau gonowana
ginauli maudoidi ta ya ginaulidi Keliso debanaena, iya yogu bayao
tauhaiyamana ede.
14 Iyamo komiu kwa namwakalili ede yogu pilipili ta udiyedi kwa
saguigau. 15 Na komiu Pilipi kabina kwa kata meta lahinaidi wasa
namwanamwana ta ya laeiyawa kalimiuyena yo huyana teha Mase-
doniya ya laugabaei meta nige dubu hesau kaliguyena ye haisagusagu
na komiu kwa bom mo kwa saguigau. 16 Hinage huyana yau Tesa-
lonika unai na sagu ya henuwadi meta komiu kabasaguigau kwa
hetahetamalidima. 17 Nige yogu nuwatu ede bena kabo tamowai
se kainauyaigau, na yau ya henuwa ede bena yomi kaikainauya ne
maisana namwanamwana kwa hai. 18 Na yau meta ginauli maudoidi
ya henuwadi wa ya haidiko yo hinage hagahagadi. Epapolodaitasi
unai yogu kainauya kwa hetamalidima wa ya haidi meta udiyedi ede
yogu lobai wa kwa koisinikaliliyeidi. Na se hemala kaitalasam pa-
nena namwanamwana na Yaubada ye kawanamwanamwaei yo ye
henuwanamwa. 19 Na yogu Yaubada kabo iya yona gogo saesaedi

udiyedi kami henuhenuwa maudoidi ne ye haidiwa Keliso Yesu debanaena.
20 Noko yo hededetausae taba se sae Yaubada Tamada unai huya maudoina ye lau ee nige kana siga. Mamohoi.

Lautoki gehegehedi

21 Yogu lautoki se lau Yaubada yona tamowai maudoidi udiyedi, siya Keliso Yesu unai tausunuma.
Yo hinage kada kahao siya maidaguwao taumiya yodi lautoki ye laowa kalimiuwai.
22 Yaubada yona tamowai maudoidi yodi lautoki se hetamaliyawa yo siya Sisa yona numa tamowaidiyao hinage.
23 Yoda Guiyau Yesu Keliso yona kabinamwa bena yaluwamiu ne udiyedi. Mamohoi.

Paulo yona leta ekalesiya Kolose unai taumiya udiyedi

Buka ta hededehemasalahana

Kolose meta magai lakilakina teha Eisiya unai. Kolose unai Yesu wasana tauwasaduwai bagubagunana nige Paulo, na Epapalasi (Kolose 1:7). Iya Paulo maiyana huyana ekalesiya Kolose unai taumiya yodi leta ta ye kuli (Kolose 4:12-13, Pilemona 23). Leta ta yona huyakulina bolimaina nuwana 64 AD, na Epeso magaina unai se miya.**

Kolose unai dubu luwadiyena ekalesiya se badokalili siya dagela tamowaidi udiyedi se tubu na se nuwabui na Yesu se sunumaei (Kolose 1:27). Na muliyena taulauhekata hekadiyo se laoma na se lupoidi na se hekatadi bena Dius yodi kai yo Sabati laugagayodi se miyawatanidi (Kolose 2:16). Hinage se hedede bena Yaubada yo tamowai duwaduwa-lidiyena yaluyaluwa bayabayaodi hekadiyo, namwanamwadi doha ↑anelu yo yabayababadi doha ↑demoni, na tamowai yodi mauli udiyedi se paipaisowa. Debanaena ekalesiya taba bena yaluyaluwa ne se taba'ohu yo se henuwanamwadi (Kolose 2:18). Teina hinage lauhekatalupolupo.

Nuwana taulauhekata ne nige Yesu yona gilihai paisowana se uhalaei, iyamo se hedede bena ekalesiya yodi mauli bena idohagi na yodi sonoga yaluwa yona teha wai ye laki ye lau. Unai ede Kolose unai tausunuma hekadiyo se nuwapwanopwano yodi sunuma wuwuna ede saha, yo miyamiya dudulaina saha, yo taba'ohu dudulaina kana kao saha (Kolose 2:20-23).

Unai Paulo leta ta unai ye kulihemasalaha meta Yesu ye saekalili (Kolose 2:9-10), yo ye guguyaidi taba Yesu ye bom mo se kitakitalau unai (Kolose 1:27-29, 2:6-7), yo tabu se taba'ohu anelu yo yaluyaluwa udiyedi yo tabu se kitakitalau Dius yodi kabikabi udoi'udoi udiyedi. Yo Paulo hinage laulau dudulaidi ye hededehemasalahadi (Kolose 3:1—4:6).

Nuwanuwatu lakilakidi

- Lautoki (*1:1-2*)
- Paulo Kolose yodi ye tapwalolo (*1:3-14*)
- Kelisokana kao yo yona paisowa (*1:15—2:23*)
- Ekalesiya maulidi miyamiyadi (*3:1—4:6*)
- Paulo yo maiyana taumiya yodi lautoki se hetamalidi (*4:7-18*)

1 Yau Paulo, Yaubada yona nuwatu unai ye kaisunuwaigau Yesu Keliso
yona apostolo. Kada kaha Timoti maiyagu leta ta ka kuliyawa 2 komiu

---

** :: Epeso magaina unai se miya: Tausonoga hekadiyo se kaimasi nuwana Loma o Sisaliya unai, matawuwuna kabina ta kata meta temenai Paulo numatutugudu unai se tole (Apostolo 23—25, 28:16), na nige wasa hesau ta hai meta Paulo Epeso unai se deli. Iyamo huyana se bado magai udoi'udoi udiyedi Paulo se tole numatutugudu unai (2 Kolinito 11:23). Kabina ta kata meta Pilemona yona heyayai tauhaina Onesimo ye lau Paulo ye kita numatutugudu wa unai (Pilemona 10). Onesimo gonowana ye lau Epeso matawuwuna Kolose unai keda ye lau Epeso meta 200km o mayadai haligigi-labui se yona se kadau. Na kadau ye lau Loma o Sisaliya meta ye lohakalili na ye pilipilikalili Onesimo kalinawai, kaniyona ede iya tamowai dehadehana. Ena Kolose yodi leta ta yo Pilemona yona leta Paulo ye kulidi Loma unai, kabo bolimaina ede 60 ye lau 62 AD luwadiyena, ena Sisaliya unai, kabo 57 ye lau 59 AD luwadiyena.

kama kahao sunuma unai** Kolose unai kalimiuwai. Komiu Yaubada
yona tamowai tabudiyao,** yo kwa tolobayao sunuma unai. Taba
tamada Yaubada yona kabinamwa yo yona nuwadaumwali ye lediwa
kalimiuwai.

Lautoki yo tapwalolo

3 Huya maudoina yomiu ka tapwatapwalolo meta Yaubada, iya
Guiyau Yesu Keliso Tamana, ka laulautokiyei, 4 matawuwuna ede
wasamiu ka lapui meta yomi sunuma Yesu Keliso unai ye bayao, yo
yona tamowai maudoidi kwa gadosisiyedi. 5 Yomi sunuma yo yomi
gadosisi ta wuwudi ede kainauya Yaubada ye tolenonohaiyako galewa
ne unai na kwa nayanayaei ma nuwabayaomiu. Kainauya ta wasana
wa kwa lapuiyako huyana wasa mamohoina ye laowa kalimiuwai,
iya ede wasa namwanamwana.** 6 Tanoubu ta maudoina unai wasa
namwanamwana ta ye kini ye laki ye lau, yo ye kaniyo, doha ede saha
ye tubu komiu kalimiuyena ta. Yona kabahetubu meta huyana wasa
namwanamwana ta kwa lapui na Yaubada yona kabinamwa wasana
mamohoina kwa nuwatulobai. 7 Wasa ta tauhekatagomiu ede Epa-
palasi, yoma hali taupaisowa** namwanamwana, na ka gadosisiyei. Iya
meta Keliso yona taupaisowatahitahi tamowaina hesau, iya ede yomai
ye paipaisowa. 8 Yomi gadosisi Yaubada Yaluwana ye haiyawa wa kada
kaha wa ye hededehemasalaha kalimaiyena.

9 Unai ede huyana wasamiu ka lapui na ye laoma meta nige ka
kaiyawasi na huya maudoina yomiu ka tapwatapwalolo. Ka kaikaib-
wadasae Yaubada unai bena Yaluwa Tabuna yona sibasiba yo nuwa-
masalaha maudoina unai ye hemwayaugomiu na Yaubada yona nuwatu
kabina kwa kata. 10 *Yoma tapwalolo ta kaniyona ede* bena yomi mauli
miyamiyana maudoina kwa miyahedudulai Guiyau yona kitahenamwa
unai, na iya nuwana kwa henamwa yomi laulau udoi'udoi udiyedi, *kana
kao ede doha teina:* Yomi paisowa namwanamwadi udiyedi bena kaniy-
odiyao se tubu, yo Yaubada nuwatulobaina kalimiuyena bena ye laki ye
lau; 11 Yaubada yona gigibwali saesaena unai bena ye hebayaogomiu
na kwa nuwabayao yo nuwamiu se talu; na ma gwaugwauyalamiu
12 Tamada kwa laulautokiyei. Iya dudulai ye leyawa na yona kainauya
yona tamowai udiyedi gonowana kabo kwa hai, galewa ne unai. 13 Yo
hinage iya masigili yona gigibwali unai ye gilihaida na ye tolelaeda
natuna ye gadosisiyei'usei yona basileiya unai*na yona kitahetete yo
yona woyawoya unai ta miyamiya.* 14 Na natuna wa yoda yababa ye
nuwatugabaedi na ye hemaisahaida na ye yailihaida.

Keliso ye saekalili

15 Yaubada nige gonowana ta kita, na natuna mo gonowana ta kita.
Iya kana kao gonogonowana doha tamana, ye baguna na kabo Yaubada
nimana ginaulidi maudoidi, 16 matawuwuna Yaubada ginauli maudoidi
iya kalinawai ye hetubudi, galewa yo tanoubu ginaulidiyao, ginauli

** **1:2:** Sunuma unai: Paulo ye kuli, Keliso unai, na hedehedede ta kaniyona ede siya Keliso tausunumaena na debanaena se hemala Paulo yo Timoti kadi kahao yo loudiyao. ** **1:2:** Yaubada yona tamowai tabudiyao, siya nige ekalesiya tauwoyaidi se bom mo, na Yesu tausunumaena maudoidi (↑Guiyau yona tamowai). ** **1:5:** Wasa namwanamwana hinage ta wane ewaneliya. ** **1:7:** Taupaisowa: Inai ka kuli taupaisowa, na teha hekadiyo ka kuli heyayai tauhaina (Kolose 3:11, 4:9). Hedehedede labui ta nuwanuwatudi kesega mo.

masamasalahadiyao yo ginauli wadawadamdi, doha wasawasa yo gi-
gibwali yo tanutanuwagao yo tauloina udoi'udoi. Ginauli maudoidi ta
iya ye ginaulidi, yo ginauli maudoidi meta iya yona. 17 Iya ye tububa-
guna na kabo ginauli maudoidi, yo iya debanaena ginauli maudoidi se
miyamiya yo se namwanamwa.

18 Iya meta kulukulu, na iya tauna ede ekalesiya bodana. Iya mauli
kabahetubuna, yo tauboiboita udiyedi ye tolo'uyobaguna, bena ginauli
maudoidi udiyedi ye baguna, 19 kaniyona ede Yaubada ye hineli na iya
ye bom kana kao mamohoina maudoina ye miyahai Keliso unai, 20 yo
iya unai ginauli maudoidi tanoubu ta yo galewa ne udiyedi ye uyoidima
kalinawai, na nuwadaumwali ye ginauli Keliso kwasinana unai, iya ede
sataulo ne unai ye didima wa.

21 Huya bagubagunana unai meta komiu Yaubada kwa miyasuwalaei
yo nuwamiu ne unai kwa hemala kana waiunu, kabahemasalahagomiu
ede yomi laulau yababadi wa udiyedi. 22 Na teina huya ta unai Keliso
yona boita yo bulumana debanaena Yaubada ye kawakeha'uyoigomiu.
Yona nuwatu ede bena ye haigomiu na matanaena kwa hemala tamowai
tabudiyao, nige yababa hesau, yo nige kabahegilugomiu hesau, 23 ena
yomi sunuma unai kwa tolobayao na wasa namwanamwana hededehesunumana wa nige kwa sigigabaei. Teina wasa namwanamwana
ta, iya ede kwa lapuiyako yo se lauguguyaeyako tanoubu ta ta-
mowaidiyao maudoidi udiyedi. Na yau Paulo wasa ta taupaisowaina yo
tauwasaduwaiyeina ede.

Paulo yona paisowa dubu debanaena

24 Ya gwauyalakalili meta taugu ta unai hesabamiu ya kamkamna.
Kamkamna udoi'udoi ta, siya meta Keliso debanaena, na ya hekalodi
kana siga hekamkamna ta se gehe, na unai Keliso tauna ya saguidi,
siya ede yona dubu.** 25 Yau dubu yodi taupaisowa. Na Yaubada
paisowa ta ye leyama bena iya wasana maudoina ya hededehemasala-
hanamwanamwaei kalimiuyena. 26 Yaubada wasana ta, iya ede yona
nuwatu wadawadamna nige ye hemasalaha isi bagubagunadi udiyedi,
na teina mayadai ta unai ye hemasalaha yona tamowai tabudiyao**
udiyedi. 27 Yaubada ye henuwa bena yona nuwatu wadawadamna
saesaekalilina yo wasawasana ye hemasalaha siya kalidiyena. Yona
nuwatu te meta komiu dagela tamowaidiyao nuwanuwatumiu, iya
ede: Keliso meta hinage komiu dagela tamowaidiyao maidamiu. Na
Keliso debanaena komiu hinage gonowana kwa nuwabayao meta kabo
Yaubada unai didiga kwa hai.

28 Na kai meta Keliso wasana ta ka hededehemasalaha, na sibasiba
Yaubada ye leyama ta unai tamowai maudoidi ka guguyaidi yo ka
hekatanamwanamwaedi, bena maudoidi se hemala tamowai lakilakidi
sunuma unai, Keliso debanaena. 29 Teina nuwatu ta unai ya kaipate-
bayao na Keliso yona bayaoyena ya paisowa, iya ede gigibwalina yogu
mauli unai ye paipaisowa ma bayaona.

** **1:24:** Dubu meta ekalesiya bodana ye hetahetala, nige yodi kabakoikoigogo numana.

** **1:26:** Tamowai tabudiyao: Paulo yona kulikuli udiyedi meta Yesu tausunumaena maudoidi, nige bena dubu yona taupaisowa doha tauwasaduwai se bom mo (↑Tamowai tabudi, Guiyau yona tamowai). Hedehededе tabu kaniyona meta Yaubada yona (↑Tabu).

2

1 Komiu yo Laodisiya unai taumiya yo hinage tamowai hekadiyo
siya sola nige kagu kao se kita, ya henuwakalili bena kabina kwa
kata meta ya kaipatebayao hesabamiu, 2 bena nuwamiyao se bayao yo
gadosisi unai kwa hebodakesega, yo bena ginauli maudoidi kwa nuwat-
ulobainamwanamwaedi, na Yaubada yona nuwatu wadawadamna
kabina kwa kata, iya ede Keliso. 3 Iya kalinawai meta sibasiba yo sonoga
maudoidi doha wasawasa wadawadamdi.
4 Nuwatu ta ya hedededi kalimiuyena, na tabu tamowai hesau yona
hededesonoga udiyedi ye lupohaigomiu. 5 Buluma unai ya miya-
suwalaegomiu, na iyamo yogu nuwanuwatu ta unai yau ede maidamiu.
Ya gwauyala matawuwuna ya kitagomiu meta yomi miyamiya se dudu-
lai yo yomi sunuma Keliso unai ye bayao.

Mauli mamohoina ede Yesu unai

6 Yesu Keliso kwa haiyako yomi Guiyau, unai iya bena kwa
hemuhemuliwatani. 7 Kaiwa lamdi se dobi bwatano unai na kabo
kaiwa ne se kinilakilaki, meta doha komiu bena Keliso unai kwa
tolobayao.** Yomi sunuma se hekatagomiu wa unai bena kwa bayao,
yo huya maudoina kwa laulautoki Yaubada unai.
8 Kwa kitakitanamwanamwa tabu tamowai hesau tanoubu ta sono-
gadi hedehedede lupolupodi udiyedi ye woyahaigomiu. Yodi lauhekata
ta meta kulutubu kabikabidiyao yo tanoubu ta laugagayodi laki-
lakidiyao udiyedi se tolo na nige Keliso unai. 9 Iyamo Keliso unai meta
Yaubada ye miya. Iya kana kao maudoina ede ta kita Keliso tauna unai.
10 Na komiu meta Keliso ye miyahemwayaugomiu, na iya gigibwali yo
tanuwaga maudoidi ye saedikwaidi. *Taba nige ginauli saha hesau kwa
henuwa'uyoi.* 11 Keliso unai komiu pelitome kwa haiyako,** kaniyona
ede mauli beyabeyana kwa tolehesuwala. Pelitome ta meta nige ta-
mowai nimadiyena se ginauli, na Keliso ye ginauli 12 huyana babatiso
unai Keliso maidamiu se puluhikesegaigomiu.** Yo iya maidamiu kwa
tolo'uyo matawuwuna yomi sunuma Yaubada yona gigibwali unai, iya
Keliso boita unai ye hetolo'uyoi.
13 Beyabeyana komiu meta boita unai, yomi laulau yababadi de-
badiyena, matawuwuna yomi mauli beyabeyana nige kwa boliga-
baei.** Na huyana komiu boita unai meta Yaubada Keliso maid-
amiu ye hemauligomiu, na yoda yababa maudoidi ye nuwatugabaedi.
14 Kabahegiluda pepwana ye toledagedagelaida, iyamo kulikulina ne
Yaubada ye sokehai na pepwa wa ye haigabaei na ye tutuhepatulaei sa-
taulo ne unai.** 15 Teina unai ede tanoubu ta gigibwalidiyao yo tanuwa-
gadiyao yodi gigibwali Yaubada ye haigabaei ede boda matadiyena ye
hemwadinedi, yo ye hekitadi meta sataulo wa unai ye saedikwaidiko.

Tabu kwa kitalau miyamiya yo kabikabi laugagayodi udiyedi

** **2:7:** Lausoisoi ta meta Paulo yona kulikulina doha teina: Lammiu bena se dobi Keliso unai na iya unai kwa kinilakilaki. ** **2:11:** Pelitome kwa haiyako: Taulauhekatalupolupo se laoma Kolose unai, yodi lauhekata meta bena ekalesiya loheloheyao maudoidi se hepelitomedi. Unai Paulo pelitome mamohoina ye hededehemasalaha. ** **2:12:** Babatiso: Paulo yona huyaena babatiso yodi kabikabina ede waila unai se kabiheyolidobiyeidi na se kabihetolo'uyoidi. ** **2:13:** Yomi mauli beyabeyana nige kwa boligabaei: Hedehedede ta kaniyona ede, yodi mauli beyabeyana nige se hekaiyawasi. Paulo pelitome hedehededena ye hepaisowa. ** **2:14:** Epeso 2:15

16 Unai tabu kwa lapulau tamowai udiyedi ena se hegilugomiu kabik-
abi udoi'udoi debadiyena, doha kai yo numanuma hekahekasisidi, yo
henuwaisini mayadaidi udoi'udoi, yo nawalai ye poehauhau kaikai-
gogodi yo Sabati mayadaina hekasisina unai. 17 Teina laulau ta meta
tautaugaibu yo ginauli matadaena se laolaoma ne kabakitadi. Na
mamohoina ede Keliso unai. 18 Tamowai hekadi kadi kao se ginaulidi
doha taunuwadobidobi, yo se taba'ohu anelu udiyedi. Se hedede meta
nige gonowana yomi kainauya kwa hai. Tabu kwa lapulapulau udiyedi!
Siya tautau udiyedi ginauli maudoidi se kitadi meta se hedehededе-
hemasalahadi, na nuwadiyao ne tanoubu ta nuwanuwatudi udiyedi
se mwayau ede se henuwasaesaedi. 19 Siya nige se patulau kulukulu
unai, iya ede Keliso. Na kulukulu unai ye dobi yauna maudoidi meta
iya wanowanogalana bayabayaodi udiyedi ye kabihekahinidi, na se
patukesega kulukulu unai, na se hemala tau kesega na se kini Yaubada
yona gigibwaliyena.
20 Komiu Keliso maidamiu kwa boitakesegako, unai tanoubu ta lau-
gagayona meta nige yodi gigibwali kalimiuyena. Na idohagi to sola
kwa miyamiyawatanidi kana kao doha komiu sola tanoubu ta ta-
mowaidiyao? Yodi laugagayo doha se wane, 21 “Tabu ku hepahep-
aisowa! Tabu ku kaikai! Tabu ku kabikabitonogi!” 22 Teina laugagayo
ta meta tamowaigaibu yodi sonoga yo yodi lauhekata. Na tanoubu
ginaulidi se laugagayoidi wa meta ta hepaisowadi na kabo se gehe.
23 Laugagayo ne kadi kao doha sonoga, matawuwuna ede se hededе-
hemasalaha meta idohagi bena ta taba'ohu Yaubada unai, yo idohagi
bena ta nuwadobidobi, yo idohagi bena tauda ta hekamkamna na unai
kabo yoda laulau se dudulai. Laugagayo maudoidi ta nige yodi namwa
hesau, kaniyona ede tamowai yodi buluma gadosisidi nige gonowana se
hekaiyawasidi.

3

Mauli hauhauna miyamiyana

1 Keliso maidamiu Yaubada ye hemauligomiuko. Unai nuwamiu
kwa tuudi se lau galewa ginaulidiyao udiyedi. Temenai Keliso
ye tuli Yaubada nimatuutuuna unai. 2 Galewa ginaulidiyao kwa
nuwanuwatuidi, na tabu yomi nuwatu se lau tanoubu ta ginaulidiyao
udiyedi, 3 matawuwuna kwa boitako na yomi mauli mamohoina ede
wadawadamyena Keliso unai, iya ede Yaubada maiyana. 4 Keliso iya
yomi mauli mamohoina ede, na huyana ye masalaha'uyoma meta
komiu kabo hinage maidamiu kwa masalaha yona didiga unai.
5 Unai bena tanoubu laulaudi kalimiuyedi ne kwa
hekaiyawasikaliliyeidi, siya ede: ganawali,** laulaubiki, nuwatubiki,
gadosisi yabayababadi, yo gogo gadosisidi kalimyena ye lakikalili,
iya meta yaubadalupolupo taba'ohuidi. 6 Teina laulau ta
debadiyena Yaubada taukawayagala ne ye kouyalayalaedi yo
kabo ye hekamkamnadi, 7 na yomi mauli beyabeyana unai meta
teina miyamiya ta udiyedi kwa miyamiya. 8 Iyamo teina huya
ta meta laulau doha teina bena kwa hekaiyawasidi: kouyalayala,

** **3:5:** Ganawali hedehededena ta unai laulau yababadi labui ta sumagogoidi: (1) Maitawasola ye lau tamowai hesau nige mwanena unai, yo (2) hewali yo hasala nige tawatawasoladi se kenokesega. (↑Ganawali).

kabikabisokosoko, yababa ta ginauli tamowai hesau unai, tamowai ta
hededeheyaheyababagaibui, yo tabu hedagwaliyababa kawamiuyedi
kwa hedehededeidi. 9 Tabu kami kahao udiyedi kwa laulaulupolupo,
matawuwuna taumiu beyabeyadi yo yodi kabikabi maudoidi kwa
tolehesuwaladiko, 10 na taumiu hauhaudi kwa luwuidi. Taumiu
hauhaudi ta meta huya maudoina Yaubada ye hehauhaudi ye lau
ee kami kao doha tauhetubugomiu, yo hinage iya kabo kabina kwa
katanamwanamwa. 11 Unai taba nige tamowai ta hinehinelidi bena
siya Giliki o Dius tamowaidi, taupelitome o nige taupelitome. Tabu
laolaoma yo bubutuma tamowaidiyao** ta kitadobidobiyeidi. Yo tabu
heyayai tauhaina tamowaidi o tamowai yaiyailihaidi** ta hinelidi. Na
nuwanuwatuna lakilakina ede Keliso, na iya meta maudoida kalidaena
ye miya.
12 Komiu meta Yaubada yona kaisunuwa tamowaidiyao, ye tolehe-
suwalagomiu komiu iya yona,** yo ye gadosisikaliliyeigomiu. Unai
laulau te udiyedi kwa sumagomiu,** doha katekamkamna, kabinamwa,
nuwadobidobi, hedehededebigabiga, yo nayatautaubiga. 13 Bena kwa
nuwatalu na tabu kwa tautausi'olologaibu, yo yababa saha kalimiuwai
se ginaulidi bena kwa nuwatugabaedi. Yababa kwa nuwatugabaedi
gonogonowana doha Guiyau yomi yababa ye nuwatugabaediko. 14 Na
laulau namwanamwadi maudoidi ta kewadiyena meta gadosisi kwa hai.
Matawuwuna iya laulau maudoidi ta ye kabigogoinamwanamwaedi.**
15 Maudoimiu ta meta Keliso tauna. Ye yoganegomiu bena
nuwadaumwali unai kwa miya. Unai Keliso yona nuwadaumwali
bena nuwamiu ye tanuwagaidi, yo bena kwa laulautoki. 16 Keliso
hedehededena bena nuwamiu ye hemwayaudi: Yomi sibasiba unai kwa
lauhekata yo kwa guguya'uyoigomiu, yo Same yo hedebasae wanadi yo
wana tabudiyao kwa wanaidi ma laulautokimiu Yaubada unai. 17 Na
ginauli maudoidi kwa ginaulidi yomi hedehedede yo laulau udiyedi,
bena kwa ginaulidi Guiyau Yesu hesanaena, na iya unai Yaubada
Tamada kwa laulautokiyei huya maudoina.

Ekalesiya yodi numa laugagayodi

18 Sinesineo maitawasola, bena mwanemiyao kwa hekasisiyeidi.
Laulau ta meta Guiyau tauhemuliwatanina yodi miyamiya dudulaina
ede.
19 Tatao maitawasola, mwanemiyao bena kwa gadosisiyeidi, na tabu
kwa sinasinakalaedi.
20 Wawayao, sinamiyao yo tamamiyao kwa kawakabiyeidi ginauli
maudoidi udiyedi, matawuwuna laulau ta Yaubada ye kitahenamwa.
21 Tama, tabu huya maudoina natumiyao kwa henuhenuwayababadi,
na madai nuwadiyao se basabasa.

** **3:11:** Bubutuma: Paulo ye kuli, Sikitiya tamowaidiyao. Giliki tamowaidi se hedede meta siya tamowai nige saha hesau kabina se kata. ** **3:11:** Heyayai tauhaina tamowaidi meta taupaisowa se hemala kana tanuwaga yona gogo, nige yodi gigibwali yo nige yona dudulai hesau. Tamowai yaiyailihaidi ede se bom yodi se paipaisowa, na nige gonowana tamowai hesau ye heyayaiyeidi. ** **3:12:** Ye tolehesuwalagomiu komiu iya yona: Kalina to kalina kaniyodi meta tamowai tabudiyao. ** **3:12:** Kwa sumagomiu: Paulo laulau namwanamwadi ne ye heyaheyasoniyedi kaleko namwanamwadi udiyedi. ** **3:14:** Iya laulau maudoidi ta ye kabigogoinamwanamwaedi: Tamowai hekadi se kulibui se wane, Iya ede ye kabigogoida na ta miya nuwakesega unai.

22 Heyayai tauhaidi, kami tanuwagao tanoubu ta unai kwa kawak-
abiyeidi huya maudoina ginauli maudoidi udiyedi, ena se kitakitagomiu
o nige se kitagomiu, yo nige bena unai kabo se kitahenamwagomiu.
Na kwa kawakabiyeidi ma nuwamamohoimiu yo Yaubada hekasisina
unai. 23 Yomi paisowa maudoidi bena kwa ginaulidi ma nuwakohi-
haimiu, doha Yaubada yona kwa paipaisowa, na nige tamowai mo yodi,
24 matawuwuna kabina kwa kata meta yomi paisowa maisana kabo
Guiyau unai kainauyana kwa hai. Kaniyona ede Guiyau Keliso yona kwa
paipaisowa. 25 Na ena tamowai hesau laulau yababana ye ginauli kabo
yona laulau yababana ne maisana ye hai, matawuwuna Yaubada nige
tamowai ye gadosisihineli yo ye kitahenamwagaibui.

4

1 Tanutanuwagao, yomi heyayai tauhaidi kwa kitahetete-
namwanamwaedi yo kwa hemiyanamwanamwaedi, matawuwuna
komiu hinage kami Tanuwaga ede galewa ne unai.

Guguya udoi'udoi

2 Yomi tapwalolo bena se laulau, na udiyedi kwa silasilawa yo kwa
laulautoki. 3 Yomai hinage kwa tapwatapwalolo bena Yaubada keda
ye soke na wasa namwanamwana ka wasaduwaiyei, iya ede Keliso
wasana wadawadamna *Yaubada ye hemasalahayama wa***. Teina wasa
ta debanaena se kaugau na numatutuguduyena se tolegau. 4 Yo taba
kwa tapwalolo bena wasa ta ya hededehemasalahanamwanamwaei
tamowai udiyedi, matawuwuna teina ta yogu paisowa ede.
5 Na komiu, yomi laulau bena se namwa yo se sibasiba nige taukawa-
mamohoi udiyedi. Maiyamiyao yomi miya mahanadiyao bena kwa he-
paisowanamwanamwaedi na Keliso wasana kwa wasaduwaiyei. 6 Yomi
hedehededе udiyedi tamowai bena kwa katekamkamnaedi, yo yomi
hedehededе bena se namwa,** na bena kabina kwa kata yodi hedehed-
ede idohagi kabo hededebuinamwanamwaedi kwa moseidi.

Lautoki

7 Wasagu maudoina meta Tikikasi kabo yomiu ye hedehededе. Iya
meta kada kaha ka gadosisiyei, yo iya taupaisowatahitahi yo yoma hali
taupaisowa Guiyau yona paisowa ta unai. 8 Iya ya hetamali ye laowa
kalimiuwai, na bena wasamai yomiu ye hedehededе, yo hinage bena
nuwamiu ye hededehebayaodi. 9 Onesimo** maidana kabo se laowa.
Iya kada kaha, sunuma unai taumiyatahitahi yo iya ka gadosisiyei. Siya
kabo wasamai maudoidi se hedededi kalimiuwai.
10 Alistakasi, iya ede maidagu numatutugudu ta unai, yo hinage
Maleko, iya Banaba nubaina, yodi lautoki se hetamalidiwa kalimiuwai.
Maleko hedehededena ye laowako kwa lapui, na ena ye laowa meta kwa
hailobai. 11 Kada kaha Yesu, hesana hesau ede Diyasitasi, iya hinage

---

** **4:3:** Yaubada ye hemasalahayama wa: Hedehededе ta meta hededehemasalaha, kulikuli beyabeyadi udiyedi nige se kuli. Na yoda buka ta unai ta kuli matawuwuna ede Keliso wasana beyabeyana wadawadamyena, na Paulo ye hededehemasalaha yona kulikuli ta unai. ** **4:6:** Yomi hedehededе bena se namwa: Paulo ye kuli, bena kalita unai kwa hekamnadi. Siya yodi kabikabi unai, ena se kaikaigogo na pwalawa ma kalitana se kai, kaniyona ede se kawakeha. ** **4:9:** Onesimo meta heyayai tauhaina hesau kana tanuwaga ye wasabugabaei'usei na ye laoma Paulo unai. Paulo iya ye sagui na ye nuwabui, na kabo Paulo Onesimo ye hetamali ye uyo kana tanuwaga unai. Wasana ta hasili Paulo yona leta ye lau Pilemona unai.

ye lautokiyeigomiu. Dius tamowaidi** udiyedi nige hesau maidagu
taupaisowa Yaubada yona basileiya paisowana ta unai, na Alistakasi,
Maleko, yo Diyasitasi se bom mo. Yodi haisagusagu kaliguyena meta
nuwagu se hebayaokaliliyei.
12 Kami kaha Epapalasi, iya Yesu Keliso yona taupaisowa hesau,
hinage yona lautoki ye hetamaliyawa. Iya meta huya maudoina
hesabamiu ye tapwalolobayao, bena taba Yaubada yona nuwatu mau-
doidi kabidi kwa katanamwanamwa na unai kwa tolobayao. 13 Komiu
yo Laodisiya yo Hiyelapolisi udiyedi taumiya, ya hededemamohoi
kalimiuyena meta iya yomiu ye paisowabayao. 14 Doketa Luka, iya yoda
gadosisi tamowaina, yo Demasi, siya hinage yodi lautoki se hetama-
lidiwa. 15 Yogu lautoki kwa mosei kada kahao Laodisiya unai taumiya
udiyedi, yo hinage louda Nimpa unai yo yona numaena tauhekohekoike-
sega udiyedi.
16 Leta ta kalimiuyena se hasiligabaei ye gehe kabo hinage kwa laei
Laodisiya unai ekalesiya bodana ne udiyedi se hasili, na hinage leta ya
kulilaei Laodisiya udiyedi wa bena se haiyawa na kwa hasili.
17 Na kwa hededelau Akipasi unai kwa wane, “Paisowa saha Guiyau
ye haiyawa wa taba ku ginaulihegehenamwanamwaei!”
18 *Yau Paulo, lautoki ta yau nimaguyena ya kuli.***
Kwa nuwatuigau yau ede numatutuguduyena.
Yaubada yona kabinamwa komiu kalimiuyena!

** **4:11:** Dius tamowaidi: Paulo yona kulikuli meta, pelitome tauhaidi tamowaidi, na tamowaidi ne meta Yesu tausunumaeina Dius luwadiyena se tubuma. ** **4:18:** Tamowai hesau Paulo ye sagui na leta ta ye kulidobiyei pepwa unai, meta Paulo ye hedehedede na leta ta se kuli. Ye gehe kabo lausoisoi 18 ta Paulo ye bom nimanaena ye kuli. Nuwana yodi leta maudoidi se kulidi temdohagi.

Paulo yona leta bagubagunana ye lau ekalesiya Tesalonika unai taumiya udiyedi

Buka ta hededehemasalahana

Teina leta ta Paulo maidana Sailasi yo Timoti se kuli bolimai 51 AD unai na se hetamali ye lau ekalesiya bodana magai Tesalonika unai taumiya udiyedi.

Paulo yona huyaena Tesalonika meta magai saesaena teha Masedoniya unai. Nuwana bolimai 51 AD unai Paulo yona lauwasi kadauna helabuina unai ye lau Tesalonika unai ye paisowa na Dius tamowaidi hekadiyo yo hinage dagela tamowaidi se bado se nuwabui (Apostolo 17:1-4). Unai Dius bodana kadi tanutanuwagao hekadiyo se kaikalomagigili na Paulo maiyana Sailasi se hewaiunudi, unai magai wa se laugabaei na Timoti maidadi se lau Beleya magaina (Apostolo 17:10). Paulo ye henuwa bena ye uyo Tesalonika, na nige gonowana (1 Tesalonika 2:17-18). Kabo Paulo kana kahao labui wa ye laugabaedi na ye bagunalau Ateni magaina na ye hedede bena se mulitama (Apostolo 17:15). Se lagema na Ateni unai Timoti se hetamali ye uyo Tesalonika na taunuwabuihauhau ne ye saguidi (1 Tesalonika 3:1-4), na Sailasi hinage ye uyo Masedoniya. Kabo Paulo ye lau Kolinito magaina (Apostolo 18:1). Iya temenai na kabo Sailasi yo Timoti se uyoma kalinawai (Apostolo 18:5) na Timoti ye hekata Tesalonika unai ekalesiya wa hewaiunu se hekalo na iyamo se tolobayao (1 Tesalonika 3:6), na nuwanuwatu hekadiyo mo udiyedi nige se dudulai. Yodi laupwano lakilakidi ede, hekadiyo se paisowakaiyawasi matawuwuna se wane, Guiyau yona huya'uyoma mayadaina ye hanahanaumako (1 Tesalonika 4:11-12), na hekadiyo se matausi kehadi se boitako wa hesabadi, matawuwuna Keliso sola nige ye uyoma na se boitabagunai (1 Tesalonika 4:13-15). Unai Paulo maiyanao Sailasi yo Timoti yodi leta bagubagunana ta se kuli. Apostolo 17 unai ta hasili.

Buka ta tupwana lakilakidi

- Lautoki (*1 Tesalonika 1:1-3*)
- Tesalonika unai ekalesiya yodi sunuma (*1 Tesalonika 1:4—3:13*)
- Ekalesiya miyamiyadi (*1 Tesalonika 4:1-12*)
- Tauboiboita kabo se tolo'uyo (*1 Tesalonika 4:13—5:11*)
- Hededehesibasiba hekadiyo yo lautoki (*1 Tesalonika 5:12-28*)

1 Paulo, Siluwanusi** yo Timoti leta ta ka kuli ye lau Tesalonika unai
tausunuma bodana udiyedi, siya yoda Yaubada Tamada yo Guiyau Yesu
Keliso udiyedi taumiya.

Kabinamwa yo nuwadaumwali se laowa kalimiuwai.

Paulo ye lautoki ekalesiya wa yodi sunuma hesabana

2 Huya maudoina yomiu ka tapwatapwalolo na hesabamiu na
Yaubada ka laulautokiyei. 3 Yaubada Tamada matanaena yomi sunuma
unai paisowa kwa ginaulidi ne ka nuwatuidi, yo kwa paisowabayao ma
nuwakohihaimiuyomi gadosisi debanaena, yo hinage yomi tolokesegai
ka nuwatui, tauhebayaona ede yomi midi yoda Guiyau Yesu Keliso unai.

** **1:1:** Siluwanusi meta Sailasi hesana Loma kalinadi Latin unai.

4 Kama kahao, komiu Yaubada yona gadosisi tamowaidi. Kabina
ka kata meta Yaubada ye kaisunuwaigomiu, 5 matawuwuna ede yoma
wasa namwanamwana ye laowa kalimiuwai wa meta nige hedehedede
mo unai, na ye laowa ma gigibwalina yo Yaluwa Tabuna yo nuwagwali
hinage.
Yoma miyamiya luwamiu unai ne kabina kwa kata, ede komiu
hesabamiu. 6 Na kwa hemala tauhemuhemuliwatani ede kai yo Guiyau
kwa hemuliwatanigai. Hinage hekamkamna lakilakidi kwa lobaidi, na
iyamo wasa ta kwa hai ma gwauyalamiu, na yomi gwauyala ne meta
Yaluwa Tabuna unai ye laoma.
7 Yomi miyamiya namwanawadi debadiyena ede teha Masedoniya
yo Akaiya udiyedi tausunuma maudoidi ne meta komiu yodi kabakita.
8 Kaniyona ede Guiyau wasana meta komiu kalimiuwai ye pesahai ye
lau Masedoniya yo Akaiya yo teha maudoina udiyedi, unai ede yomi
sunuma Yaubada unai ne teha maudoina udiyedi meta kabina se kata.
Tenem unai ede nige gonowana wasamiu saha hesau ka hedede ta-
mowai udiyedi, 9 matawuwuna ede idohagi yomi kabikabigai wa wasadi
meta siya se bom se hededehemasalahadi kalimaiyena, yo idohagi na
koitau taba'ohuina kwa hekaiyawasi na kwa patulau Yaubada unai na
Yaubada maumaulina yo mamohoina ne kwa taba'ohui 10 na Natuna
kwa nayanayaei, iya kabo galewa ne unai ye laoma. Yaubada iya
boita unai ye hetolo'uyoiyako – iya ede Yesu, kouyalayala lakilakina ye
laolaoma ne unai iya taugilihaida.

2

Paulo yona paisowa yo yona mauli Tesalonika unai

1 Kama kahao, kabina kwa kata ede ka kaitaumanaigomiu ne meta
nige ka laowagaibu. 2 Kabina kwa kata ede huyana sola nige ka laowa
na Pilipi unai se hekamkamnagai yo se kabihenahenayaikaliliyeigai.
Bwagana tauhededeguduguduigai se bayao, iyamo Yaubada yona sagu
unai ede ka nuwabayao na wasa namwanamwana yomiu ka hedehed-
ede. 3 Matawuwuna ede yoma hedehedede kalimiuwai ne meta nige
laupwano hesau unai o nuwatu yababadi udiyedi ye laoma, yo nige
bena taba ka kaipate na ka lupohaigomiu. 4 Nige kalikalili! Na ka
hedehedede doha tamowai siya Yaubada ye hemamohoiyeidi na wasa
namwanamwana polohena ye tole kalidiyena. Kai nige bena tamowai
nuwadi ka henamwadi, na bena Yaubada nuwana ka henamwa, na iya
nuwamai ta kadi kao kabidi ye kata. 5 Kabina kwa kata meta kai nige
hededehetausaeigomiu ka hepaisowa na unai kabo ka lupohaigomiu,
yo nige bena mahimahihi kalimaiyena na kaolupolupo unai ka suma.
Kai yomai tautolo ede Yaubada. 6 Kai meta nige noko ka wasenei
bena tamowai kalidiyena, nige kalimiuyena yo nige tamowai hekadiyo
kalidiyena. 7 Na kai meta Keliso yona apostolo, unai yoma gigibwali
gonowana kabo taba kami loina ka leyawa. Iyamo luwamiuyena meta
ka taubigakalili**. Yo kai meta doha sina natunao gagilidiyao ye ki-
tahetetenamwanamwaedi. 8 Ka gadosisikaliliyeigomiu, unai Yaubada
wasana namwanamwana ka hededehemasalaha kalimiuyena. Na nige
tenem ye bom mo na hinage yoma mauli ka talamyeidi kalimiuwai.

** **2:7:** Ka taubigakalili: Kulikuli pepwadi beyabeyadi hekadi se kuli ede ka taubigakalili, na hekadi se kuli, kai doha wawayao gagilidi.

9 Kama kahao, lahinaidi yoma paisowabayao wa taba kwa nuwatuidi.
Huyana Yaubada wasana namwanamwana ka lauguguyaei kalimiuwai
wa meta nige ka henuwagomiu taba polohemai kwa bahei na unai
ka hepolohegomiu. 10 Komiu yo hinage Yaubada meta yomai tautolo
ede komiu tausunuma luwamiuyena ka miya ne meta ka tabu yo
yoma miyamiya se dudulai yo nige kama gilu hesau. 11 Matawuwuna
kabina kwa kata ede kesega kesega ka kabigomiu wa meta doha tama
iya natunao mamohoidi yona kabikabidi ne. 12 Ka hededehebayao-
gomiu, nuwamiu ka hededehetaludi yo ka hededekalili kalimiuwai taba
miyamiya namwanamwadi kwa miyaidi Yaubada matanaena. Iya ye
yoganeigomiu kwa laoma yona basileiya yo yona didiga ne unai.
13 Hinage huya maudoina Yaubada ka lautokiyei kaniyona ede huyana
iya wasana kalimaiyena kwa lapui na kwa hai meta nige doha ta-
mowaigaibu yodi hedehedede, na kwa hai ede mamohoina iya Yaubada
yona hedehedede, iya ede ye paipaisowa komiu taukawamamohoi
luwamiuyena. 14 Matawuwuna, kama kahao, hekamkamna kwa
lobaidi yomi magai tamowaidiyao udiyedi. Teina unai kwa hemala
Yaubada yona dubu Yudeya unai, siya Yesu Keliso unai tausunuma,
yodi miyamiya taumiyawatanidi. Kaniyona ede siya hinage yodi
hali Dius tamowaidi udiyedi hekamkamna se hekalodi doha komiu
ne. 15 Dius tamowaidi hekadi yoda Guiyau Yesu se koihemwaloi, yo
hekadi hinage peloweta se koihemwaloidi. Na yomi magai unai Dius
hekadi se henakuhepesagai.** Siya Yaubada nige nuwana se henamwa
na se hemala tamowai maudoidi kadi waiunu, 16 matawuwuna se
kaipate bena se hekaiyawasigai kabo taba nige ka hededelau dagela
tamowaidiyao udiyedi na mauli se lobai. Teina yodi laulau ta unai ede
yodi ba'aya meta se koihepwata'uyoidi. Na Yaubada yona kouyalayala
ede ye laomako kewadiyena.

Paulo ye henuwakalili bena Tesalonika ye kitadi

17 Na kama kahao, huyana kalimiuwai se tolehesuwalagai mahana
kubwakubwa na ka bom mo ka miya meta taumai mo ta udiyedi, iyamo
komiu ka nuwanuwatuigomiu yo nuwamai ta se gigibwalikalili na ka
kaipatebayao taba ka laowa ka kitagomiu. 18 Ka henuwakalili bena
ka laowa, na yau Paulo huya maudoina ya kaikaipate taba ya laowa,
iyamo Satani ye hekaiyawasigai. 19 Kaniyona ede komiu meta yoma
kabamidi yo yoma kabagwauyala yo yoma kolona**, na debamiuyena
kabo ka hededesaesae Guiyau Yesu matanaena yona huya'uyoma ne
unai. 20 Mamohoikalili, komiu meta yoma didiga yo yoma gwauyala.

3

1 Na huyana ka nuwatukasaya ede ka nuwatui meta ye namwakalili
taba Ateni magaina unai ka bom ka miyamiya 2 na Timoti ka hetamali ye
laowa. Iya meta kama kaha yo Yaubada yona taupaisowa hesau Keliso
wasana namwanamwana lauguguyaeina ta unai. Ka hetamali ye laowa
bena ye hebayaogomiu yo yomi sunuma ne udiyedi ye saguigomiu
3 na tabu tamowai hesau laukita ta udiyedi ye nuwabasabasa. Kabina
kwa katakalili meta kita tausunuma maudoida kabo pilipili doha teina

** **2:15:** Se henakuhepesagai: Wasana ne ku hasili Apostolo 16:5-9 unai. ** **2:19:** Kolona meta tauheloikailakwa ye baguna kabo kolona se kainauyaei, nige wasawasa yona kolona.

nige gonowana ta kaihaleidi. 4 Doha huyana kai maidamiu na ka
hedehededelaowako meta kita kabo tamowai se hekamkamnada. Na
saha ka hedede wa meta ye laoma ye mamohoi, iya ede komiu kabina
kwa katakalili. 5 Teina nuwatu ta debanaena na nige gonowana ya
naya huyana ye loha ede kagu kaha** ya hetamaliyawa kabo yomi
sunuma ne ye kitasipwai. Yogu matausi ede taba kamwasa hesau unai
na taunohonoho ne ye nohoigomiu, kabo yoma paisowa wa kana kao
doha ka gabagaibui.

Tesalonika wasadi namwanamwadi Timoti ye hededehemasalaha Paulo unai

6 Na Timoti meta kaboina ta kalimiuyena ye uyomako na yomi
sunuma yo yomi gadosisi wasadi namwanamwadi ye baheidima kali-
maiwai. Yomai ye hedehededede meta huya maudoina kwa nuwanuwatu-
igai yo yomi nuwanuwatulakilaki ede taba kwa kitagai, gonogonowana
doha kai, ka henuwakalili bena ka kitagomiu. 7 Tenem debanaena, kama
kahao, yoma nuwayababa yo hekamkamna maudoidi udiyedi meta kai
nuwamai se bayao komiu debamiuyena, kaniyona ede yomi sunuma
debanaena. 8 Na teina ta unai kabo yawasimai, kabina ka kata ede
komiu kwa tolobayaoko Guiyau unai. 9 Komiu debamiuyena meta ka
gwauyalakalili Yaubada matanaena na yoma lautoki ye seuyo Yaubada
unai ne nige gonogonowana. 10 Boniyai yo mayadai ka tapwalolo ma
nuwagehemai bena taba ka kita'uyoigomiu na ena teha hesau unai yomi
sunuma ne se basabasa, meta unai kabo ka saguigomiu.
11 Unai Yaubada Tamada yo yoda Guiyau Yesu siya taba yoma
kamwasa se hemasalaha na ka laowa kalimiuwai. 12 Taba Guiyau
yomi gadosisi ne ye helaki'uyoidi yo se laki se lau nige kadi siga na
udiyedi kwa haigadogadosisiyeigomiu yo tamowai maudoidi kwa ga-
dosisiyeidi, doha kai yoma gadosisi ka ginauli kalimiuyena ne. 13 Taba
iya nuwamiyao ye hebayaodi na udiyedi kabo nige kabahegilugomiu yo
kwa tabu Yaubada Tamada matanaena, huyana yoda Guiyau Yesu ye
uyoma yo yona tamowai tabudiyao maudoidi maidanao.

4

Bena Yaubada nuwana ta henamwa

1 Unai, kama kahao, nuwanuwatu hekadiyo udiyedi meta ka hededе-
hesibasibagomiuko idohagi bena kwa miya na unai Yaubada nuwana
kwa henamwa. Na mamohoi miyamiyadi ede teina udiyedi kwa
miyamiya ta. Na Guiyau Yesu hesanaena yoma kaibwada yo yoma
henuwalakilaki kalimiuyena ede taba teina miyamiya ta kwa miya-
helakidi se lau. 2 Matawuwuna ede hedehededе saha bayabayaodi
Guiyau Yesu yona gigibwaliyena ka haidiwa wa meta kabidi kwa katako.
3 Na Yaubada yona nuwatulakilaki ede bena taba kwa tabu. Laulau
bikibikidiyao bena kwa kaihaleidi, 4 yo komiu kesegakesega taba ye
kaipate na ye bom tauna ye kitahetete'uyoi na miyamiya tabuna yo
hekahekasisina unai ye miya. 5 Tabu ye lelelelehigaibu laulau bik-
ibikidiyao udiyedi doha siya dagela tamowaidiyao ne, siya meta nige
Yaubada kabina se kata. 6 Na teina nuwanuwatu ta unai meta tabu
ekalesiya hesau kana kaha hesau ye lupohai na mwanena ye gilihai.
Teina yababa ta debadiyena Guiyau kabo tamowai ye hekilainodi,

** **3:5:** Kagu kaha: Teina tamowai ta meta Timoti (1 Tesalonika 3:6).

doha lahinaidi ka hededelaowako yo ka hededehesibasibagomiuko.
7 Matawuwuna Yaubada ye yoganeida nige bena miyamiya bikibikidi
hesabadi na bena miyamiya a'adi ta miyamiyaeidi. 8 Unai, ena tamowai
hesau teina hedehededе bayabayaona ta ye laukwatakwataei meta nige
tamowai ye laukwatakwataei na Yaubada, iya meta Yaluwana Tabuna
tauhaiyawana ede.
9 Na yomi hali ekalesiya gadosisiyeidi hesabana meta nige
gonowana yomiu ka kulikuli, matawuwuna ede komiu meta Yaubada
ye hekatagomiuko bena kwa haigadogadosisiyeigomiu. 10 Na
mamohoikalili, ekalesiya bodana Masedoniya luwanaena meta kwa
gadosisiyeidi. Iyamo ka hededelaowa kalimiuwai, kama kahao,
teina miyamiya ta bena kwa miyamiyaei ye laki ye lau. 11 Taba
yomi henuwalakilaki ede bena miya daudaumwalinaena kwa miya
na kwa bom yomi mode udiyedi kwa kitalau yo nimamiu udiyedi
kwa paisowa doha saha ka hededediko kalimiuyena wa. 12 Kaniyona
ede bena mayadai maudoina yomi miyamiya ta udiyedi kabo dagela
tamowaidiyao nuwadiyao kwa haidi na se hekasisiyeigomiu, yo hinage
taba nige kwa duihasalilau tamowai hesau unai.

Tausunuma se boitako wa kabo se tolo'uyo

13 Kama kahao, nige ka henuwa bena taba yomi nuwatulobai ne
ye gagili siya tauboitako ne hesabadi na kwa siyayaukalili doha ta-
mowai maudoidiyao ne, siya meta tolo'uyo nuwanuwatuna nige ka-
lidiyena. 14 Ta kawamamohoi meta Yesu ye boita na ye tolo'uyo,
unai ta kawamamohoi meta siya Yesu tausunumaena na se boita wa,
Yesu yona huya'uyoma mayadaina unai Yaubada kabo siya hinage ye
hetolo'uyoidi. 15 Na Guiyau ye bom kalinana unai ka hededelaowa
meta kita kaiteyadi sola ma yawayawasida na sola ta miyamiya ye
lau ee Guiyau yona huya'uyoma, meta nige gonowana tauboitako ne
ta bagunagabaedi. 16 Matawuwuna Guiyau, iya kabo galewa ne unai
ye dobima maiyana lauhelili daguguna lakilakina yo anelu saesaena
kalinana daguguna yo Yaubada yona yoga bwagigina maidanao, na
kabo Keliso unai tausunuma se boitako wa kabo se tolo'uyobaguna.
17 Mulina ne unai kabo kita sola ta maumauli na kaiyaulina ta unai
ta miyamiya meta kabo maiyada tautolo'uyo ne ye kabisinida yada ne
unai, kabo menai Guiyau ta hailobai na unai kabo Guiyau maiyada
nige kana siga. 18 Tenem debanaena teina hedehededе ta udiyedi kwa
hededehebahebayao'uyoigomiu.

5

1 Na kama kahao, mahana yo mayadai hedehedededi udiyedi meta
nige gonowana saha hesau ka kuliyawa kalimiuwai, 2 matawuwuna ede
kabina kwa katakalili meta Guiyau yona mayadai kabo ye laoma doha
taukaiwahali boniyaiyena. 3 Tamowai kabo se wane, “Ye daumwali
yo ka namwanamwa, nige saha hesau!” Na makesega kabo heyababa
ye taludobi kewadi ne unai doha labalaba kamkamnana waihiu
diyadiyakana ye hesiliyata, na nige gonowana se wasabu.
4 Na kama kahao, komiu meta nige masigili unai, na unai tenem
mayadai ne nige gonowana ye hesiliyatagomiu doha taukaiwahali.
5 Komiu maudoimiu meta dawaya yo mayadai natunao. Kita meta nige
boniyai o masigili tamowaidiyao. 6 Tenem unai kita tabu doha tamowai

hekadiyo, siya kaiteyadi se kenoko ne. Na kita bena ta silisiliyata
yo matada se nega. 7 Matawuwuna ede siya kaiteyadi taukeno meta
boniyaiyena se keno, yo kaiteyadi taunumayauyaule meta boniyaiyena
se numayauyaule. 8 Na kita meta mayadai yona, unai yoda nuwanuwatu
bena se dudulai na sunuma yo gadosisi ta likwadi nuwapouda kana
laugudugudu, na yababa unai gilihai ta lobai wa nuwabayaona ta hai
ye hemala kuluda kana laugudugudu. 9 Matawuwuna ede Yaubada
ye kaisunuwaeida nige bena yona hekamkamna unai ta kamkamna
na bena taba kabihemauli ta hai yoda Guiyau Yesu Keliso debanaena.
10 Ye boita hesabada, unai gonowana kita ma maumaulida o ta
boitako ne taba maiyada ta miyakesega. 11 Tenem unai kwa hai-
hebahebayao'uyoigomiu yo kwa haihaisagusagu'uyoigomiu doha ede
miyamiya saha udiyedi kwa miyamiya ne.

Hededehesibasiba gehegehediyao

12 Na kama kahao, ka kaibwadaigomiu bena taba luwamiuyena siya
kaiteyadi taupaisowabayao yo taubagunaeigomiu yo tauhededehesiba-
sibagomiu, taba kwa hekasisiyeidi. 13 Yodi paisowa ta debadiyena ede
bena kwa kitahesaekaliliyeidi ma gadosisimiu. Bena ma kami kahao
daumwaliyena kwa miya. 14 Na kama kahao, yoma kaibwada lakilakina
kalimiuwai ede bena kaiteyadi taumiyamiyagaibu taba kwa hededede-
bayao udiyedi. Taunuwabasabasa kwa hededehebayaodi, taubasabasa
bena kwa saguidi, yo tamowai maudoidi udiyedi meta ma nuwatalumiu.
15 Kwa kitasipwanamwanamwa, ena tamowai hesau yababa ye ginauli
kalimiuyena, tabu yababa hinage kwa ginauli kalinawai, na bena yomi
kabi se namwa kami kahao udiyedi yo hinage tamowai maudoidi ka-
lidiyena.

16 Huya maudoina bena kwa gwaugwauyala, 17 huya maudoina bena
kwa tapwatapwalolo, 18 yo miya kana kao doha saha na huya mau-
doina bena lautoki kwa mosei Yaubada unai, matawuwuna ede teina ta
Yaubada yona nuwatu komiu Keliso Yesu tausunumaena hesabamiu.

19 Yaluwa Tabuna tabu kwa hekahekaiyawasi.** 20 Peloweta yodi
hedehededede tabu kwa kitakitadobidobiyeidi, 21 na hedehededede mau-
doidi bena kwa lautonogidi na namwanamwadi bena kwa kabi-
hekahinidi. 22 Yababa maudoidi kwa kaihaleidi.

23 Yaubada iya nuwadaumwali Yaubadana, na taba huya maudoina
kabo ye hetahetabuyeigomiu na yomi laulau maudoidi se namwakalili.
Taba yaluwamiu yo nuwamiu yo taumiu maudoina ne ye kitahetetedi
na nige kabahegiludi hesau yoda Guiyau Yesu Keliso yona huya'uyoma
mayadaina ne unai. 24 Tauyoganeigomiu ne yona hedehededede meta
udiyedi ye tolokesegai na saha ye hedededi ne kabo ye ginaulidi.

25 Kama kahao, yomai kwa tapwalolo. 26 Yaubada yona tamowai mau-
doidi kwa hailobaidi gadosisi mamohoina unai.** 27 Guiyau matanaena
ya hededebayaolaowa kalimiuwai ede bena pepwa kulikulina ta kwa
hasiligabaei kada kahao maudoidi udiyedi.

28 Yoda Guiyau Yesu Keliso yona kabinamwa taba komiu maudoimiu
kalimiuyena.

** **5:19:** Yaluwa Tabuna tabu kwa hekahekaiyawasi: Paulo ye kuli meta, Yaluwa tabuna tabu kwa heboso. Kaniyona ede Yaluwa Tabuna ye heyaheyasoniyei kaiwa kalakalasina unai.

** **5:26:** Kwa hailobaidi gadosisi mamohoina unai: Paulo ye kuli, kwa hailobaidi sumtai tabuna unai, na sumtai tabuna meta yodi gadosisi hekihekinoina.

Leta bagubagunana Paulo ye kuli ye lau Timoti unai

Buka ta hededehemasalahana

Paulo leta ta ye kuli ye lau Timoti, iya natuna sunuma unai (1 Timoti 1:2) yo Paulo maiyana taupaisowa (Loma 16:21, 1 Kolinito 16:10, Pilipi 2:19). Leta ta yona huyakuli bolimaina wa nuwana 63 AD**.

Paulo Loma magaina unai se kau bolimai labui (Apostolo 28:16,30-31) na kabo se helauhetala na se kabigabaei. Kabo ye lau dubu ye kaitaumanaidi teha Eisiya unai, ede ye lau Epeso. Temenai kabo Timoti ye laugabae na ye lau Masedoniya (1 Timoti 1:3). Na Timoti yona paisowa ye mosei bena tausunuma ye saguidi na lauhekatalupolupo tamowai hekadiyo se hemwalaei ekalesiya bodana udiyedi wa ye hekaiyawasidi (1 Timoti 1:3-7). Paulo yona nuwatu bena iya hinage ye lau Epeso, na nige kabina ye kata kabo gonowana ye lau o nige (1 Timoti 3:14-15), unai leta ta ye kuli.

Yona leta ta unai Paulo Timoti ye hededehebayao yo ye hededehesibasiba yona paisowa saha. Hinage dubu kabikabidi kadi kao doha saha ye hededehemasalahadi. Yona kabahedehedede lakilakidiyao ede teina:

(1) Lauhekata dudulaina (1 Timoti 1:15, 3:16—4:5, 4:10,16)
(2) Ekalesiya yodi miyamiya dudulaidi (1 Timoti 2:1-15, 6:17-19)
(3) Yesu wasana wasaduwaiyeina (1 Timoti 4:13, 6:2)
(4) Dubu taukitahetedi yodi miyamiya bena se namwakalili (1 Timoti 3:1-13)

Nuwanuwatu ne, buka ta maudoina unai lausoisoi se bado na udiyedi Paulo ye hedehededeidi.

Buka ta tupwana lakilakidi

- Lautoki (*1 Timoti 1:1-2*)
- Ekalesiya bodadi yodi miyamiya (*1 Timoti 1:3—3:13*)
- Sunuma nuwanuwatuna lakilakina (*1 Timoti 3:14—4:5*)
- Paulo yona hededehesibasiba Timoti unai (*1 Timoti 4:6—6:21*)

1 Yau Paulo. Yaubada taugilihaida yo Yesu Keliso, iya yoda midi tamowaina, siya yodi hedehededede bayabayaona debanaena ya hemala Yesu Keliso yona apostolo.

2 Leta ta ya kuliyawa Timoti kalimwai. Sunuma ta debanaena kowa meta natugu mamohoina.

Taba Yaubada Tamada yo Yesu Keliso yoda Guiyau yodi kabinamwa, yodi katekamkamna yo yodi nuwadaumwali se lediwa kalimwai.

Taulauhekata lupolupodiyao hedehedededi

** :: 63 AD: Loma unai Paulo numatutugudu unai se kabigabai bolimaina 62 AD, na kabo ye lau Kiliti bwanabwanaluwana unai ye paisowa, Taitasi maiyana, na kabo ye bom ye lau Epeso bena Timoti ye kita. Epeso unai nuwana nige ye miyaheloha, na ye dalahai ye lau Masedoniya bena ekalesiya Pilipi udiyedi ye kitadi (Pilipi 2:24), na kehiwe huyana bolimai 63 ye lau 64 AD kabo iya Nikopolisi unai (Taitasi 3:12). Tausonoga hekadiyo se hedede Paulo Loma unai se kabigabae 62 AD na kabo ye bagunalau Spain. Mulina ne unai kabo ye lau Kiliti bwanabwanaluwana. Yodi nuwatuyena kabo leta ta ye kuli bolimai 65 o 66 unai.

3 Yogu huyalau Masedoniya wa meta ya hededelaowako, na teina
ya hedede'uyo kalimwai bena taba Epeso unai ku miya na metai
tamowai hekadi ku hededehekaiyawasidi tabu lauhekatalupolupo se
laulauhekataedi 4 yo tabu huya maudoina se modemode pilipilidai
beyabeyadi yo kadi kulutubu dedediyao udiyedi. Ginauli doha teina
meta haikawayagala yodi kabatubu, na nige gonowana tamowai se
saguidi bena kabo Yaubada yona kabihemauli se hai sunuma de-
banaena. 5 Na yoda lauhekata ta kaniyona lakilakina ede gadosisi, na
gadosisi yona kabalaoma ede nuwa a'ana yo nuwasibasiba dudulaina**
yo sunuma mamohoina. 6 Tamowai hekadi meta teina miyamiya ta se
laugabaediko na se modesuwalalau hedehedede nige kaniyodi udiyedi.
7 Se henuwa bena se hemala Mose yona laugagayo taulauhekataena,
iyamo nige kabina se kata saha unai se tolobayao na se hedehedede ne.
8 Kabina ta kata Mose yona laugagayo ne meta ye namwa, taba ena
ta hepaisowanamwanamwaei 9 na ta nuwatulobai meta laugagayo
ne nige laulaududulai tamowaidiyao kabatoleheduduladi, na
yababa tamowaidiyao kabatoleheduduladi. Siya ede laugagayo
tau'utu'utusidi yo taukawakawayagala tamowaidiyao, tamowai
Yaubada nige se nuwatui yo yababa tauginaginaulidi, tamowai
yodi laulau nige se tabu yo Yaubada nige se hekasisiyei, tama
yo sina taukoihemwaloidi, taukaikaiunu, 10 tauganaganawali
yo laulau bikibikidiyao udoi'udoi tauginaginaulidi**, tamowai
taulokulokunegabaedi**, taulaulaulupolupo, tau'uha'uhalalupolupo,
yo kaiteyadi lauhekata dudulaina nige se miyamiyawatanidi.
11 Lauhekata dudulaina ne, iya ede Yaubada saesaekalilina wasana
namwanamwana, ye haiyama kaliguwai na ya laulauhekataei ta.

Lautoki Yaubada yona katekamkamna debanaena

12 Yoda Guiyau Yesu Keliso ya lautokiyei matawuwuna yona sunuma
ye tole kaliguyena na ye hetologau yona taupaisowa na ye hebayaogau.
13 Beyabeyana yau meta Keliso hesana tauhededeheyababana yo yona
tamowai ya hewaiunudi, hinage yau meta tamowai sinasinakalana.
Iyamo Yaubada ye katekamkamnaeigau matawuwuna ede saha ya
ginaulidi ne udiyedi meta nige yogu nuwatulobai yo nige yogu kawa-
mamohoi hesau. 14 Na yoda Guiyau yona kabinamwa ye inigabaeiyama
kewaguyena meta ye lakikalili, yo hinage sunuma yo gadosisi Keliso
Yesu kalinawai ne udiyedi ye hemwayaugau.
15 Teina ta meta hedehededе mamohoina, na ye namwa mo taba
tamowai maudoidi bena se kawamamohoiyei: Yesu Keliso ye do-
bima tanoubu ta unai kaniyona ede bena yababa tamowaidi ye gili-
haidi. Na luwadiyena yau meta ya yababakalili. 16 Iyamo Yaubada ye
katekamkamnaeigau. Yau ya yababakalili, na yona nuwatu ede bena
kabo kaliguyena Yesu Keliso yona nayatautaubiga nige yona kabagehe
ne ye hemasalaha. Bena ya hemala tamowai maudoidi yodi kabakita, na
unai kabo se nuwatulobai meta siya hinage gonowana iya se sunumaei
na unai mauli nige kana siga se hai. 17 Huya maudoina nige kana siga

** **1:5:** Nuwasibasiba kaniyona ede namwa yo yababa nuwatulobaidi. ** **1:10:** Laulau bikibikidiyao udoi'udoi tauginaginaulidi ne, tamowaidi ede tau yona hali tau yo sine yona hali sine maidadiyao se keno. ** **1:10:** Tamowai taulokulokunegabaedi meta kabalokulokune udiyedi heyayai tauhaidi taulokulokunegabaedi.

bena hekasisi yo hededetausaei se sae yoda wasawasa miyamiyahaina
ne unai. Iya nige gonowana ye boita yo nige gonowana ta kita, iya ye
bom mo Yaubada. Aa, mamohoi.

Timoti kana hededehebayao

18 Natugu Timoti, teina ta meta yogu hededehesibasiba kalimwai.
Hedehededе ta wuwudi ede Yaubada yona hededehemasalaha hesabam
tauhededepeloweta hekadi se hedededi kalimyena wa. Yodi hede-
hededе ne bena ku miyawatanidi na udiyedi ku iyalanamwanamwa.
19 Bena yom sunuma Keliso unai ne ku kabihekahekahini, yo huya
maudoina laulau dudulaidi mo ku miyaidi. Tamowai hekadi meta
nuwanuwatu ta se subu na unai ede yodi sunuma wa se tolegabaedi.
20 Luwadiyena meta Himiniyasi yo Alekisenda. Ya talamyeidi Satani
unai bena ye hekamkamnadi na unai kabo se nuwatulobai na tabu
Guiyau se hededeheyababa.

2

Tapwalolo hedehededena

1 Bagubaguna ya henuwa taba ekalesiya bodana ku hekatadi bena
tamowai maudoidi yodi kwa tapwalolo. Yomi tapwalolo ne udiyedi
bena yodi kwa kaibwadasae Yaubada unai taba ye saguidi yo ye hed-
edehenamwadi, yo bena kwa lautokiyei. 2 Wasawasa maudoidi yo
loina gigibwalidi taukitahetetedi tamowaidiyao yodi kwa kaibwada,
taba gonowana ta miyanamwanamwa mauli daudaumwalina unai na
Yaubada yona nuwatu ta miyawatanidi na yoda laulau se dudulai.
3 Tapwalolo doha teina meta se namwa na Yaubada taugilihaida ye
henuwadi. 4 Iya ye henuwa bena tamowai maudoidi kabihemauli se
hai yo bena hedehededе mamohoina se nuwatulobai. 5 Hedehededе
mamohoina ne ede teina: Yaubada meta kesega, yo Yaubada yo tamowai
duwaduwalidiyena tautolo ne meta kesega mo, iya ede Yesu Keliso, ye
laoma ye hemala tamowai. 6 Iya ye bom ye mosegabaei'uyoi na tamowai
maudoidi ye hemaisahaidi. Teina wasa ta Yaubada ye leyama kalidaena
huyana dudulaina unai. 7 Wasa ta debanaena yau ye kaisunuwaigau
meta tauwasaduwai yo apostolo – teina ta meta hedehededе mamo-
hoina, nige lupo. Ye kaisunuwaigau bena sunuma mamohoina ta ya
lauhekataei dagela tamowaidiyao** udiyedi.

8 Yomi laomagogoi maudoidi teha udoi'udoi udiyedi meta ya henuwa
taba tatao nige kadi gilu hesau se tapwalolo na nimadi se lausinidi
Yaubada unai, nige bena ma koipilidi o ma hetalapilidi.

9 Yo ya henuwa hinage bena taba sinesineo hekasisi yo nuwatu dudu-
laina unai se kalekonamwanamwa. Nige bena kuludiyao se heidi, o
gole, giniuba matapouna yo kaleko dididididigadi se likwadi. 10 Taba yodi
laulau namwanamwadi udiyedi kadi kao se henamwadi. Sinesineo se
hedede bena Yaubada se hekasisiyei, siya yodi laulau dudulaina ede
teina.

11 Sinesineo bena se tulitautaubiga yo se lapulapuinamwanamwa na
unai kabo sonoga se hai. 12 Nige ya talam bena taba sinesineo se
lauhekata tatao udiyedi na yodi gigibwali se saedikwaidi, na bena se

** **2:7:** Dagela tamowaidiyao ta meta siya nige Dius tamowaidi. Apostolo 22:21 unai ku hasili meta Yaubada Paulo ye hetamali ye lau dagela tamowaidiyao udiyedi.

tautaubiga.** 13 Matawuwuna ede Yaubada Adama ye ginaulibagunai
na mulina ne unai kabo Ewa ye ginauli. 14 Na Satani meta nige Adama ye
nohoi, na waihiu wa, ede yababa ye masalaha waihiu wa unai. 15 Iyamo
Yaubada kabo waihiu ye hemaulidi Natuna ye labasi wa unai**, ena taba
se miyamiya ma sunumadi yo ma gadosisidi, yo Yaubada yona nuwatu
se miyamiyawatanidi, yo se kitahetete'uyoidi.

3

Dubu yodi tauwoyawoya yo diyakona hedehededi

1 Teina ta meta hedehedede mamohoina hesau: “Ena taba tamowai
hesau ye henuwa bena iya tauwoyawoya dubu unai, meta yona
henuhenuwa ede taba paisowa saesaekalilina ye hai.” 2 Unai dubu yona
tauwoyawoya meta bena yona laulau se dudulai na nige kabahegiluna
hesau, bena mwanena kesega, nuwanuwataluna, yona miyamiya se
namwa, tamowai iya se hekasisiyei, ye kabikabitaumana, yo gonowana
tamowai ye hekatadi. 3 Iya tabu tamowai numanumayauyaulena, tabu
koukouyalayalana, na bena yona kabi se namwa, nige ye lulululu,
nige bena moni gadosisina nuwana ye laugilihai. 4 Bena yona numa
hekasana ye tolenamwanamwaei yo ye kita meta bena natunao iya
se kawakabiyei yo se hekasisiyei. 5 Matawuwuna, ena taba tamowai
hesau yona numa kitahetetena nige kabina ye kata, meta idohagi kabo
Yaubada yona dubu ye kitahetete?

6 Tauwoyawoya tamowaina meta nige bena tau'ekalesiyahauhau ta-
mowaina, kaniyona ede yodi kaisunuwa mwamwayauyeina ne unai
kabo ye nuwasaesae, na nuwasaesae ne unai kabo hekamkamna
ye lobai gonogonowana doha diyabolo. 7 Iya meta bena dagela
tamowaidiyao se kawanamwanamwaei, na kabo taba nige kaba-
hemwadineina se lobai, yo nige gonowana diyabolo iya ye lupohai.

8 Hedehedede ta hinage ye lau diyakona udiyedi, siya meta bena
hekasisidi tamowai kalidiyena, tabu se memenalagalaga, tabu se nu-
manumayauyaule, yo tabu kalidiyena moni gadosisina ye laki. 9 Siya
meta bena se tolobayao sunuma ta nuwanuwatudi saesaedi udiyedi yo
nuwadi se a'a. 10 Bena ku lautonogibagunaidi paisowa hekadi udiyedi,
na ku kitasipwaidi, na ena ku kitadi meta se namwa, teina unai kabo
gonowana ku toledi se hemala diyakona.

11 Hinage mwanediyao meta bena hekasisidi tamowai udiyedi, nige
tamowai tauhedehededeheyaheyababadi, bena se nuwanuwatalu, yo
gonowana tamowai se sunumaedi paisowa maudoidi udiyedi.

12 Diyakona meta bena mwanena kesega, natunao ye
hekatanamwanamwaedi yo yona numa kana loina ye ginauli-
namwanamwaei. 13 Kaiteyadi diyakona unai se paisowanamwanamwa
meta yodi paisowa ne udiyedi kabo tamowai se kitahenamwadi, yo
hinage Yesu Keliso sunumana unai kabo se bayao.

** **2:12:** Sinesineo… bena se tautaubiga: Siya yodi huyaena sinesineo hekadi mwanediyao se kawayagalaeidi na nige se henuwa bena yodi loina gunidiyena se miya. Siya dubu dagelana tamowaidi, na hesadi Sinesineo Hauhaudi. Gabemani ye hewaiunudi. Na Paulo nige ye henuwa bena ekalesiya sine hesau yona kabikabi doha Sinesineo Hauhaudi ne. ** **2:15:** Yaubada… Natuna ye labasi wa unai: Paulo ye kitalau Genese 3:15 unai. Temenai Yaubada ye hededenonohai meta waihiu hesau natuna kabo Satani ye saedikwai. Hededesunuma wa ye hemamohoiyei Yesu unai, iya Yaubada Natuna yo Maliya Yaluwa Tabuna yona hegigibwaliyena ye labasi.

Yoda sunuma wuwuna meta Yesu

14 Ya henuwa taba bena ya laowa mwamwayau kalimwai, na hedede-
hesibasiba ta ya kulibagunaediwa, 15 na ena ya pahili meta gonowana
kabo tamowai ku hekitalobaidi miyamiya sahasahadi namwanamwadi
kabo se miyaidi Yaubada yona numa tamowaidiyao luwadiyena. Nu-
mana ede Yaubada maumaulina yona dubu, na dubu ne meta hedehed-
ede mamohoidi taupatuduuidi ede. 16 Maudoida ta hemamohoiyei, yoda
sunuma nuwanuwatuna Yaubada ye hemasalahadi kalidaena wa, siya
meta se saekalili, siya ede:

Iya** buluma unai ye masalahama,
Yaluwa Tabuna iya ye hemamohoiyei,
anelu iya se kita,
dagela tamowaidiyao udiyedi se lauguguyaei,
tanoubu maudoina iya se kawamamohoiyei,
Yaubada ye hai'uyoi na wasawasa namanamalina galewa ne unai
ye miya.

4

Hekadi kabo sunuma unai se lausuwala

1 Yaluwa Tabuna ye hedededehemasalaha meta huya mulimulitadi
udiyedi tamowai hekadi kabo sunuma ta se laugabaei na se lapu-
lau yaluyaluwa laulaulupolupodi yo demoni yodi lauhekata udiyedi.
2 Taulauhekatadi ede taukaikailupolupo kadi kao doha ekalesiya, na
iyamo siya meta nige. Yodi nuwanuwatu udiyedi nige gonowana
namwa yo yababa se nuwatulobaidi, kana kao doha yodi nuwatulobai
se mwaloiko. 3 Tamowai se hedededehekaiyawasidi tabu se tawatawasola,
yo kai hekadiyo tabu se kaikaidi.** Na iyamo kai ne Yaubada ye ginaulidi
meta iya tausunumaena yo hedehedede mamohoidi kabidi taukata bena
se kaidi ma laulautokidi. 4 Matawuwuna ginauli maudoidi Yaubada ye
ginaulidi meta se namwa, na nige gonowana kai hesau ta subu, ena
lautokina ta ginauliyako Yaubada unai. 5 Kaniyona ede Yaubada kali-
nana unai ye hedededehenamwadiko na tapwalolo debanaena se namwa
Yaubada matanaena.

Timoti kana paisowa

6 Ena hedededehesibasiba ne ku hedehedededehemasalahadi kada
kahao udiyedi, meta kowa kabo Yesu Keliso yona taupaisowa
namwanamwana. Sunuma hedehededena yo lauhekata
namwanamwadi ku miyawatani'useidi wa meta siya tauhebayaogo.
7 Na tanoubu ta hedehedededi lupolupodi yo hedehedede
yauyaulediyao tabu ku lapulau udiyedi, na ku kaipatebayao bena
Yaubada yona nuwatu ku miyawatanidi. 8 Doha hededesonoga hesau
se wane, “Ena ta lubulubui kaiheya hesabana meta tauda ta yona
namwanamwa hesabana, na Yaubada yona nuwatu miyawatanidi
meta se namwakalikalili, na udiyedi tanoubu ta unai yo hinage
huya matadaena kabo mauli ta lobai.” 9 Teina ta meta hedehedede

** **3:16:** Iya: Teina meta Yesu Keliso hedehededena. ** **4:3:** Kai hekadiyo tabu se kaikaidi: Kai se laugagayoidi wa, siya meta Mose yona laugagayo unai Yaubada ye laugagayoidi wa, doha puwaka yo mwaedo yo wadala. Na ka nuwatu kai namwanamwadi hekadiyo hinage se hedededeheyababadi. Matawuwuna tawasola hinage se laugagayoi, na tawasola meta Yaubada ye kitahenamwakaliliyei! Unai ye masalaha meta se bom yodi nuwatu se ginaulidi na Yaubada yona laugagayo nige se modelau unai.

mamohoina, na ye namwa mo taba tamowai maudoidi bena se lapui
na se miyawatani. 10 Debanaena ede ta paisowa yo ta kaipatebayao,
matawuwuna ede yoda midi ta toleyako Yaubada maumaulina unai. Iya
meta tamowai maudoidi taugilihaidi, iyamo kaiteyadi iya se sunumaei
meta se bom mo iya taugilihaidi ede. 11 Teina nuwanuwatudi ta ku
lauhekataedi tamowai udiyedi bena se miyawatanidi.
12 Tabu tamowai hesau ye kitadobidobiyeigo matawuwuna ede kowa
hewali, na saha ku miyamiyaidi ne bena se hemala tausunuma yodi
kabakita, yom hedehedede, yom miyamiya, yom gadogadosisi, yom
sunumatahitahi, yo yom nuwa'a'a udiyedi. 13 Huya maudoina bena
kulikuli tabuna** ku hasihasiligabaei tamowai udiyedi, ku hededehe-
bayaodi, yo ku lauhekataedi, ye lau ee ya laowa kalimwai. 14 Yaluwa
yona kainauya kalimwai tabu ku nuwaluluhiyei, na bena ku hep-
aisowa. Iya ede tauwoyawoya tamowaidiyao nimadiyao se tolesaedi
kewamyena na se hededepelowetaei kalimwai wa.
15 Paisowa ta udiyedi bena ku taubiga yo ku ginaulidi ma nuwakohi-
haim. Udiyedi bena tamowai maudoidi se kitago meta yom sunuma ne
ye bayao ye laulau. 16 Yom miya yo yom lauhekata ne unai bena ku ki-
tanamwanamwaei'uyoigo na udiyedi ku tolobayao, matawuwuna saha
ku ginaulidi ta udiyedi kabo kowa yo taulapulapulaowa tamowaidiyao
hinage mauli kwa lobai.

5

Idohagi Timoti bena dubu tamowaidiyao ye kabinamwanamwaeidi

1 Tabu ku hededesinasinakalalau tautaubadao udiyedi na bena ku
hekasisiyeidi na ku hededebigabiga doha kowa tamam. Ku hede-
hededelau kam isi loheloheyao udiyedi meta doha kowa kam kahao.
2 Sinesinebadao ku kabidi doha sinamwao, yo sinesineo hekadiyo doha
kowa loumwao, ma nuwa'a'am.
3 Kwabukwabuli bena ku hekasisiyeidi yo ku kitahetetedi, ena siya
nige taukitahetetedi hesau. 4 Na ena kwabuli hesau natunao o wa-
hanao, meta yodi sunuma miyamiyana unai bena se kaipate na sinadi
o wahadi ne se kitahetete. Na saha se ginauli ta ye hemala yona
taubiga wa maisana. Laulau ta Yaubada kalinawai meta ye namwakalili.
5 Na kwabuli mamohoina nige taukitahetetena meta yona sunuma ye
tole Yaubada unai na mayadai yo boniyai ye tapwatapwalolo yo ye
kaikaibwadasagu Yaubada unai. 6 Na ena kwabuli hesau gwauyala-
gaibu mo udiyedi ye miyamiya, iya yona huyamaumauli ne unai meta
yaluwana ne ye boitako. 7 Hedehedede ta unai ku hedehededebayao
kwabuli ma kehanao udiyedi, kabo tamowai nige gonowana hesau se
kitaheyababa. 8 Na ena ekalesiya hesau iya kehanao o yona numa
kalona tamowaidiyao nige ye kitahetetedi, meta yona sunuma wa ye lau-
gabaeyako na yona laulau ne ye yababakalili na kabo nige tausunuma
tamowaina.
9 Tabu kwabuli maudoidi dubu yona sagu ne unai kwa hasilike-
segaidi na dubu bena ye saguidi. Na kaiteya iya yona bolimai
60, yo iya mwanena kesega kana sigana ye kwabuli, 10 yo laulau

** **4:13:** Kulikuli tabuna ta meta Talam Bagubagunana bukana kalina Giliki unai se kulibui. Buka ne hesana ede Septuagint.

namwanamwadi ye ginaulidi wa debadiyena kabo tamowai iya se ki-
tahenamwa, doha wawayao ye kitakitahetetedi, ye kabikabitaumana,
ye kabikabitautaubiga Yaubada yona tamowai udiyedi, tamowai yodi
miyapilipili udiyedi ye saguidi, yo laulau namwanamwadi udoi'udoi ye
miyamiyaidi, unai dubu gonowana iya se sagui.
11 Tabu kwabulihasahasala ku hasilikesegaidi, kaniyona ede taudi
lelehina yo yona kamna ye lakikalili ede Keliso unai yodi talam wa se
laugabaei na se henuwa bena se tawasola'uyo. 12 Na unai yodi talam
se ginauliyako wa se utusi. Teina unai se bom kabahededehegiludi
se ginauli. 13 Na nige tenem ye bom. Na ena se tautaunuma kabo
miyamiyagaibu unai se manasa. Na nige miyamiyagaibu ye bom mo,
na hinage se monumonunu yo se modemodegaibu, na hedehedede saha
bena tabu se hedehedededi wa iyamo se hedededi. 14 Unai ye namwa mo
taba kwabulihasahasala ne se tawasola'uyo, se natulaba, yo se bom yodi
numa se kitahetetedi, matawuwuna nige ya henuwa bena waiunu yona
solasola hesau ta mosei na unai kabo tamowai se hedededeheyababada.
15 Na hekadiyo meta yoda sunuma ta se laugabaeiyako se lau Satani se
hemuliwatani.
16 Ena tausunuma waihiuna hesau yona numaena meta kwabuli se
miyamiya, iya bena ye saguidi. Na tabu dubu se hepolohekaliliyei, kabo
gonowana dubu ye kitalau taukwabuli siya nige gonowana sagu hesau
haedi se lobai ne udiyedi.

Dubu babadadiyao hekasisidi

17 Dubu babadadiyao siya tauwoyawoyanamwanamwa, yo kaiteyadi
siya taulauguguyabayao yo taulauhekatanamwanamwa, meta ye
namwa mo taba ta hekasisikaliliyeidi. 18 Matawuwuna kulikuli tabuna
ye wane, “Ena bulumakau witi kaniyona kabakabiyawasina unai ye
paipaisowa meta tabu kawana ne kwa sumasumagudui.”** *(Dutelonomi
25:4)* Yo hinage ye wane, “Taupaisowa yona dudulai meta bena taba
yona paisowa maisana ye hai.” *(Luka 10:7).*
19 Ena tamowai hesau dubu badana hesau ye hegilu, tabu ku la-
pulau tamowai ne unai, kana sigana ena tamowai labui o haiyona
lauhegilu ne se hemamohoiyei. 20 Ena dubu babadadiyao ta hesau
ye ba'aya, meta bena tamowai matadiyena ku dilamatai. Teina ta
ye hemala hekadiyo kabahesibasibadi. 21 Yaubada yo Yesu Keliso yo
anelu saesaedi matadiyena ya hededelaowa bena yom paisowa ta ku
ginaulinamwanamwaei, na yom hineli ku kitasipwanamwanamwaedi
yo tabu gadosisihineli unai yom hekasa ku ginaginaulidi.
22 Dubu babadadiyao kabiboluboluidi yo hetabuyeidi udiyedi tabu ku
sagenakalili. Tabu ku patulau tamowai hekadiyo yodi yababa udiyedi.
Bena yom laulau maudoidi se a'a yo se dudulai.

23 Tabu wailagaibu mo ku numanuma, na bena waina gagilina hinage
ku numa, kaniyona ede bogam yo yom kasiyebwa hegahegagili ne
hesabadi.

24 Tamowai hekadi yodi yababa meta se masalahakalili na se woy-
aidi se laulau hekilaino hesabana. Na tamowai hekadi yodi yababa

** **5:18:** Bulumakau witi kaniyona kabakabiyawasina unai ye paipaisowa: Bulumakau witi ne se utu'utui na unai witi kaniyona udiyedi dahidi se bekuhai. Ede witi kaniyona se kabiyawasi.

meta nige gonowana ta kitamwamwayauyeidi, na muliyena kabo se
masalaha. 25 Hinage doha, laulau namwanamwadi hekadi meta se
masalahakalili, na hekadiyo nige se masalaha meta nige gonowana se
tolewadamdi.

6

Ekalesiya siya heyayai tauhaidi hededehesibasibadi

1 Siya kaiteyadi tamowai yodi heyayai tauhaidi na kadi tanuwagao
yodi loina bayabayaodi gunidiyena taumiya meta bena kadi tanuwagao
ne se hekasisinamwanamwaeidi. To taba nige Yaubada hesana yo yoda
lauhekata ta tamowai se hededeheyaheyababa. 2 Na kaiteyadi kadi
tanuwagao meta siya taukawamamohoi, tabu kadi tanuwagao ne se
kitakitadobidobiyeidi matawuwuna sunuma ta unai se hemala kadi
kahao. Ye namwa mo taba taubiga mamohoina unai kadi paisowa ne
se ginaulidi, kaniyona ede paisowa ne unai yodi hali taukawamamohoi
ne se gadosisikaliliyeidi meta se saguidi.

Gogo gadosisidi

Timoti, teina nuwatu ta ku hekatadi na ku hededehesibasibadi
bena se miyawatanidi. 3 Ena tamowai hesau lauhekatalupolupo ye
lauhekataedi, na yoda Guiyau Yesu Keliso yona hedehededе dudulaidi
yo Yaubada yona nuwatu miyawatanidi lauhekatadi ye subudi, 4 meta
temeta tamowai ne taunuwasaesaegaibu yo nige yona nuwatulobai
hesau. Tamowai doha teina meta yona gadosisi ede bena ye haik-
awayagalamo na hedehededе kaniyodi ye hetahetalagaibuidi. Teina
ta unai kabo haikawayagala ye hetubudi na udiyedi kabo kaikalo-
magigili, lulu, hedehededeheyaheyababa, yo hegihegilugaibu se laoma.
5 Teina tamowai ta meta huya maudoina pilipili se ginaginaulidi, yodi
nuwanuwatu meta se yababa yo hedehededе mamohoidi nige kabina
se kata. Yodi nuwanuwatu ede Yaubada yona nuwatu miyawatanidi
ta debanaena kabo se gogo. 6 Na ena nige ta henuwa bena ta gogo,
meta Yaubada yona nuwatu miyawatanidi unai kabo namwa ta lobai.
7 Matawuwuna huyalabasida unai meta nige saha hesau ta baheiyama
tanoubu ta unai, hinage yoda boita unai meta nige gonowana saha
hesau ta bahei. 8 Na ena kada kai yo kaleko ede kalidawai, meta
udiyedi bena ta gwauyala. 9 Na tamowai se henuwa bena se gogo
meta kabo se lulau noho luwanaena, yo gadosisi yauyauledi se hemala
kadi sipwasipwa na udiyedi yababa se hekalodi, na se woyaidi se lau
hekamkamna unai. 10 Matawuwuna moni gadosisina meta yababa
udoi'udoi wuwudi ede. Tamowai hekadiyo moni gadosisina debanaena
ede Yaubada sunumana se laugabaei na nuwayababa udoi'udoi udiyedi
se bom se hekamkamna'uyoidi.

Timoti kana hededehesibasiba

11 Na kowa, Timoti, meta Yaubada yona tamowai. Unai yababa
maudoidi ne ku yabubugabaedi. Taba ku kaipatebayaokalili bena yom
miyamiya se dudulai yo Yaubada yona nuwatu ku miyawatanidi, ma
sunumam yo ma gadosisim yo ma nuwatalum, yo ku tolobayao. 12 Bena
sunuma iyalana unai ku iyalabayao. Huyana ku hededehemasalahago
boda matadiyena meta yom sunuma ku tole Keliso unai ede Yaubada
ye kaisunuwaigo na mauli nige kana siga ye haiyawa. Mauli ne

taba ku kabihekahini! 13 Yaubada, iya mauli ye mosei ginauli mau-
doidi udiyedi, na Yesu Keliso, iya Pontiusi Pilato matanaena hededehe-
masalaha namwanamwana tauginaulina wa, siya matadiyena ya hed-
edelaowa 14 bena loina ne ku kawakabinamwanamwaei yo tabu kaba-
hegilugo hesau, ye lau ee yoda Guiyau Yesu Keliso yona huya'uyoma.
15 Yona huya'uyoma ne meta Yaubada ye bom yona mahanaena kabo
ye hemamohoiyei. Yaubada ede tauwoyawoya saesaena kesegana,
wasawasa yodi wasawasa yo guiyau yodi Guiyau, 16 iya ye bom mo
miyamiyahaina yo yona kabamiya dawayana nige gonowana ta lau ta
hanahanawui, sola nige tamowai hesau iya kana kao ye kita, yo taba nige
gonowana tamowai hesau iya ye kita. Taba huya maudoina hekasisi yo
gigibwali se sae iya unai. Mamohoi.

Gogo tamowaidi kadi hedehedede

17 Tanoubu ta unai taugogo tamowaidiyao ku hededebayaolau udiyedi
tabu se nuwasaesae yo tabu yodi sunuma se toledi yodi gogo ne udiyedi,
matawuwuna gogo ne kabo se gehe. Na bena yodi sunuma se tole
Yaubada unai, iya taukainauyaida yo ginauli maudoidi ye haidima bena
udiyedi ta gwauyala. 18 Ku hededelau taugogo ne udiyedi bena tamowai
hekadi yodi namwanamwa se ginaulidi, na miyamiya namwanamwadi
se haidi na se hemala yodi gogo. Bena se kaikainauya ma nuwakohi-
haidi. 19 Miyamiya ta udiyedi meta galewa ne unai yodi gogo kabinono-
hana se kabikabinonoha, ye hemala yodi kaba'utubayao huya matada
ne unai hesabana, na bena mauli mamohoina se hai na se kabihekahini.
20 Timoti, Yaubada saha ye haiyawa wa bena ku hepaisowa yo ku ki-
tahetetenamwanamwaei. Tanoubu ta yona koitalaliugaibu yo tamowai
hekadi yodi haihaikawayagala hedehedededi ku kaihaleidi. Tamowai
ne yodi nuwatu bena se sonoga, na iyamo yodi sonoga ne meta nige
sonoga mamohoidi. 21 Tamowai hekadiyo se hededehemasalaha'uyoidi
meta sonoga yauyauledi ne se hemuliwatanidi. Teina unai Yaubada
sunumana wa se laugabaei.

Yaubada yona kabinamwa bena maudoimiu kalimiuyena.

Leta helabuina Paulo ye kuli ye lau Timoti unai

Buka ta hededehemasalahana

Apostolo Paulo 1 Timoti ye kuli Masedoniya unai na mulina ne unai lau Kolinito yo Miletusi (2 Timoti 4:20) yo magai hekadiyo, ye lau ee Loma yodi gabemani Paulo se hai'uyoi na se pai na se laei Loma magaina lakilakina wa unai se tole numatutuguduyena Loma magaina lakilakina unai (2 Timoti 1:8,16-17, 2:9). Tenem huyana ne unai Loma yodi wasawasa Nelo ekalesiya ye hewaiunudi, na hewaiunu wa ye pilipilikalili. Numatutugudu unai Paulo leta ta ye kuli yona hali taupaisowa Timoti unai (2 Timoti 1:2). Leta ta yona huyakulina bolimaina nuwana 66 AD**.

Huyana ne unai Paulo kabina ye katako meta kabo se unuhemwaloi (2 Timoti 4:6,18).

Leta ta unai Paulo yona nuwanuwatu lakilakidi labui ye kulidi:

(1) Paulo ye nuwayababa na ye henuwa bena Timoti ye kita, matawuwuna yona hali taupaisowa hekadiyo wa iya se laugabaei na maidana taumiya kesega mo, iya ede Luka (2 Timoti 4:9-13).

(2) Hewaiunu lakilakina debanaena ede Paulo ye nuwanuwatukalili taba ekalesiya ne se tolobayao, na yona nuwatulakilaki ede bena ye hededehebayaodi (2 Timoti 4:3-4).

Buka ta tupwana lakilakidi

- Lautoki yo tapwalolo (*2 Timoti 1:1-2*)
- Tabu mwadimwadine Guiyau debanaena (*2 Timoti 1:3-18*)
- Bena Keliso yona taupaisowa namwanamwana (*2 Timoti 2:1-26*)
- Huya gehegehedi ne udiyedi tamowai yodi miyamiya doha saha (*2 Timoti 3:1-9*)
- Taba tolobayao (*2 Timoti 3:10—4:8*)
- Hededehesibasiba yo lautoki (*2 Timoti 4:9-22*)

1 Yau Paulo leta ta ya kuli. Yau Yesu Keliso yona apostolo Yaubada
yona nuwatuyena. Ye kaisunuwaigau bena mauli hededehesunumana
wasana ta ya wasaduwaiyei. Iya ede Yaubada yona hededehesunuma
meta kabo mauli ye leyama Yesu Keliso debanaena.
2 Kulikuli ta ye lau Timoti kalimwai, kowa natugu ya
gadosisikaliliyeigo.
Taba Yaubada tamada yo Yesu Keliso yoda Guiyau yodi kabinamwa,
katekamkamna, yo nuwadaumwali se toledi kalimwai.

Timoti kana paisowa yo yona sunuma hededehebayaona

3 Boniyai yo mayadai maudoidi ya nuwanuwatuigo yogu tapwalolo
udiyedi na Yaubada ya laulautokiyei. Iya ede yau yogu kabataba'ohu

** :: 66 AD: Bolimai ta meta ta kaimasi, matawuwuna Loma yodi Sisa Nelo yona huyaloina unai Paulo Loma magaina unai se unuhemwaloi, na huyaloina wa ye lau kana siga 69 AD. Paulo numatutuguduyena se tole bolimai 65 AD unai, na mulinaena ede leta ta ye kuli. *NIV Study Bible* unai se kuli meta 62 AD unai yona huyamiya tutuguduyena Loma unai huyana ye gehe, na kabo Paulo ye lau Spain na kabo Kiliti bwanabwanaluwana, na kabo Epeso yo Masedoniya yo Nikopolisi na kabo se hai se laei Loma magaina. Na se kuli temenai se unuhemwaloi bolimaina 67 AD unai. Iyamo Paulo yona leta udiyedi kulikuli hekadiyo nige se launamwanamwa NIV Study Bible yodi kaimasi ne unai.

gonogonowana doha kagu kulutubu hinage, na yogu paisowa ta unai ya
nuwatulobai meta nige kagu gilu hesau. 4 Huyana ya laugabaeigo yom
kabimatasulu wa ya nuwatuidi na ya henuwakalili taba ya kita'uyoigo.
Metai kabo ya gwauyalakalili, 5 matawuwuna nuwagu ta unai ye sae na
ya nuwatui meta yom sunuma ne mamohoina. Bagubaguna, sunuma
ta meta waham Loisi unai ye miya, na kabo hinage sinam Yunisi unai,
na ya nuwatulobai meta iya ede kowa hinage kalimyena ye miyamiya.
6 Unai ya henuwaisinigo: Huyana nimagu ya tolesaedi kewamyena na
Yaubada yom kainauya ye leyawa wa meta bena ku hepaisowa yo ku
hegigibwali'uyoi. 7 Matawuwuna Yaluwa Tabuna Yaubada ye leyama
kalidaena wa meta nige matausi Yaluwana, na gigibwali, gadosisi yo
miyamiya namwanamwadi yaluwadi.

8 Unai tabu ku mwadine na yoda Guiyau wasana bena ku
wasaduwaiyei tamowai udiyedi. Yo hinage yau Keliso debanaena
numatutugudu unai ya miyamiya ta, tabu ku mwadineigau, na bena
ku nonohakalili na wasa namwanamwana ta debanaena na Yaubada
yona gigibwaliyena kabo ku kamkamnasaguigau. 9 Iya ye gilihaida
yo ye yoganeida ta hemala yona tamowai. Nige bena yoda laulau
namwanamwadi debadiyena, na iya yona nuwatu yo yona kabinamwa
debanaena ye gilihaida. Huyana tanoubu ta sola nige ye tubu na yona
nuwatu ye ginauliyako meta kabinamwa ta kabo Yesu Keliso unai ye
haiyama. 10 Na taugilihaida Yesu Keliso yona laoma wa unai kabinamwa
wa ye hekitada. Iya boita yona gigibwali ye heyababa na mauli
nige gonowana ye gehe meta ye hemasalaha wasa namwanamwana
unai. 11 Na Yaubada ye kaisunuwaigau tauwasaduwai yo apostolo yo
taulauhekata, bena wasa namwanamwana ta ya hededehemasalaha.
12 Yogu paisowa ta debanaena ede ya kamkamna ta. Na nige ya
mwadine, matawuwuna kabina ya kata kaiteya unai yogu sunuma
ya tole, yo ya nuwatulobai meta gonowana saha ya mosei iya kalinawai
wa** kabo ye ganaganaei ye lau ee mayadai gehegehena ne unai.

13 Lauhekata dudulaidi ku lapuhaidiko kaliguwai wa bena ku kabi-
hekahinidi na se hemala yom kabakita na ku paisowawatanidi ma
sunumam yo ma gadosisim, siya ede Keliso Yesu ye haidiwa wa.
14 Yaluwa Tabuna kalida wai ye miyamiya ta, iya yona sagu unai bena
hedehedede saesaekalilidi ya hededegabaeidi kalimyena wa ku kita-
hetetedi.

15 Kabina ku kata meta teha Eisiya unai kada kahao maudoidi se
laugabaegauko, maidadi Paigilasi yo Hemogenesi.

16 Onesepa maiyana yona numa tamowaidiyao taba Guiyau
ye katekamkamnaeidi na ye saguidi, matawuwuna ede iya
tausagusaguigau na numatutugudu unai yogu miya ta meta nige ye
mwadinei 17 na huyana ye laoma Loma meta ye waseneigau ye bayao ye
laoma ee ye lobaigau. 18 Na *lahinaidi* Epeso unai yona sagu lakidi meta
kabidi ku katakalili. Taba Guiyau yona katekamkamna ye lakikalili
kalinaena hekasa mayadaina ne unai.

** **1:12:** Saha ya mosei iya kalinawai wa meta Paulo yona paisowa maudoina yo wasa namwanamwana yo taunuwabui yo dubu maudoidi, na ye mose'uyoidi Yaubada unai bena ye kitahetetedi, matawuwuna Paulo meta numatutuguduyena ye babawa na nige gonowana saha hesau ye ginauli.

2

Guiyau yona taupaisowa namwanamwana

1 Natugu, taba Yaubada yona kabinamwa unai bayao ye haiyawa.
Yona kabinamwa ne tauhemasalahana meta Yesu Keliso, na unai
gonowana ta hai. 2 Yogu hedehedede boda matadiyena ya hedededi wa
meta ku lapuidiko. Ya henuwa bena ku hedededegabaeidi tamowai haedi
ta sunumaeidi udiyedi, kabo gonowana se kata na tamowai hekadiyo se
hekatadi.
3 Kowa meta Yesu Keliso yona tau'iyala namwanamwana, unai taba
ku kamkamnasaguigau yoda paisowa ta unai. 4 Tau'iyala tamowaina
meta nige gonowana ye modemodegaibu paisowa hekadi udiyedi, na
ye kaipatebayao mo taba idohagina tauwoyaina nuwana ye henamwa.
5 Gonogonowana doha, tauheloikailakwa nige gonowana yona kain-
auya ye hai ena kailakwa ne laugagayona nige ye hemuliwatani-
namwanamwaei. 6 Na koya unai taupaisowabayao, iya kabo koya ne
kaina taukaibagunaina. 7 Saha ya hedededi ta bena ku nuwanuwatuidi,
na Guiyau kabo nuwanuwatu maudoidi ta ye hemasalahadiwa na ku
nuwatulobaidi.
8 Huya maudoina tabu Yesu Keliso ku nuwaluluhiyei, iya Dawida kana
isimulita na boita unai Yaubada ye hetolo'uyoi. Teina ta meta wasa
namwanamwana ya wasaduwaiyei'usei ede, 9 yo wasa ta debanaena
ya kamkamna ye lau ee se tolegau numatutuguduyena na seniyena se
kaugau doha yababa tauginaginaulina hesau. Iyamo Yaubada wasana
meta nige gonowana se paihekahini. 10 Na Yaubada yona kaisunuwa ta-
mowaidiyao debadiyena pilipili maudoidi udiyedi ya hekalakasikasini-
gau, bena kabo siya hinage gilihai se lobai Yesu Keliso unai na se lagelau
galewa magaina dididididigana nige kana siga ne unai.
11 Teina ta meta hedehedede mamohoina:
“Ena iya maiyada ta boita,
meta kabo maiyada ta maulikesega;
12 ena ta tolotahitahi,
kabo maiyada ta loinakesega.
Ena ta uhalaei,
meta iya kabo hinage ye uhalaeida;
13 ena ta miyasuwalaei,
iya taba nige ye miyasuwalaeda,
matawuwuna iya nige gonowana kana kao ye bui**.”
14 Nuwanuwatu ta udiyedi bena tausunuma tamowaidiyao ne ku
henuhenuwaisinidi na Yaubada matanaena ku hedededebayao udiyedi
tabu hedehededegaibu udiyedi se haihaikawayagala'uyoidi. Yodi haik-
awayagala ta nige kaniyodi hesau, na taulapuidi tamowaidiyao meta
kabo yababa se lobai.
15 Taba ku kaipatebayao na Yaubada bena ye kawanamwanamwaego
meta kowa taupaisowa namwanamwana, nige yom kabamwadine
hesau, yo kowa hedehedede mamohoina ta taulauhekatana
namwanamwana. 16 Na hedehedede yauyauledi bena ku kaihaleidi.
Matawuwuna hedehedede ta udiyedi taumodelau meta kabo miyamiya
yabayababadi udiyedi se yababakalili. 17 Tamowai ta yodi lauhekata

** **2:13:** Iya nige gonowana kana kao ye bui kaniyona meta Yaubada yona hedededehesunuma wa nige gonowana ye hai'uyoidi.

meta doha bonu na ye kalahelaki ye lau. Taulauhekatalupolupo ne
luwadiyena meta Himiniyasi yo Piletasi, 18 siya hedehedede mamohoina
ta se laugabaeyako, na se hedede meta yoda boita tolo'uyona ede ye
tubuko. Yodi lauhekata ta unai ede tamowai hekadi yodi sunuma se
heyababadi. 19 Iyamo yoda sunuma yona kabatolo Yaubada ye ginauli
wa ye bayao, iya ede teina: “Guiyau meta yona tamowai kabidi ye kata”,
yo, “Kaiteyadi Guiyau hesana se hededehemasalaha meta taba laulau
yababadi maudoidi se laugabaeidi.”
20 Numa lakilakidiyao udiyedi gogodiyao meta kadi kao udoi'udoi.
Hekadi gole yo siluba udiyedi se ginaulidi, na hekadi meta kaiwa
yo bwatano udiyedi se ginaulidi. Hekadi meta kabakabitaumana
gogodiyao, na hekadi paisowagaibu hesabadi. 21 Heyaheyasoni ta kaniy-
ona ede, ena yababa ku miyasuwalaei, kabo Yaubada ye tolehesuwalago
paisowa saesaedi hesabadi, yo ye hetabuyeigo. Na unai kabo ku nono-
hakalili Tanuwaga yona paisowa namwanamwadi hesabadi.

Miyamiya namwanamwadi

22 Hewali miyadi yababadiyao ku miyasuwalaedi, na ku kaipatebayao
bena yom miyamiya se dudulai, yo sunuma, gadosisi, yo nuwadaumwali
udiyedi ku miya. Yo kaiteyadi ma nuwa'a'adi se yogayogalau Guiyau
unai meta ku labinidi. 23 Haikawayagala yauyauledi udiyedi tabu ku
hededesagusagu, matawuwuna kabina ku kata meta siya lulu yodi
kabatubu. 24 Na Guiyau yona taupaisowa meta tabu ye lulululu, na iya
bena yona kabikabi se namwa tamowai maudoidi udiyedi. Iya bena
taulauhekata namwanamwana yo tamowai nuwanuwataluna. 25 Wasa
mamohoina tauhewaiununa meta bena ku guguyanamwanamwaedi
yo ku hededebigabiga kalidiyena. Nuwana kabo Yaubada ye henuwa-
masalahadi na se nuwabui yo hedehedede mamohoina kabina se kata
26 na se nuwamasalaha na diyabolo yona sipwasipwa se wasabugabaedi.
Iya ede unai ye kabihekahinidi na yona nuwatu se ginauli.

3

Tamowai yodi miyamiya mayadai gehegehedi ne udiyedi

1 Timoti, bena kabina ku kata meta huya gehegehedi ne udiyedi
kabo pilipili udoi'udoi ta hekalodi. 2 Taukawayagala tamowaidiyao
wa meta kabo se bom se gadosisi'uyoidi, moni gadosisina kalidiyena
ye laki, se hededetausae'uyoidi, se nuwasaesae, Yaubada se hededе-
heyaheyababa, tama yo sina se kawayagalaedi, nige se laulautoki,
yodi miyamiya nige se dudulai Yaubada matanaena, 3 nige gadosisi
kalidiyena, nige nuwatugabae kalidiyena, tamowai se hededeheya-
heyababadi, nige gonowana se bom se kabihekahini'uyoidi, tamowai
se kabihenahenayaidi, laulau namwanamwadi nige se henuwadi,
4 tauwalohai, kabamwaloi nige se nuwatuidi, se bom se kitahesaedi,
iyamo nige kaniyodi, yo tanoubu ta gwauyalana se gadosisikaliliyei,
na Yaubada meta nigele. 5 Kadi kao se ginaulidi doha Yaubada yona
nuwatu taumiyawatanidi, iyamo yodi miyamiya udiyedi Yaubada yona
gigibwali nige gonowana ta kita. Tamowai doha teina meta tabu
ku modemodelau udiyedi. 6 Matawuwuna taulupo hekadiyo doha
teina se lulau tamowai luwadiyena na sinesineo talatalamgaibudi se
lupohaidi. Sinesineo ne meta miyamiya yabayababadi udoi'udoi se
mwayau na yodi gadosisi yabayababadi se woyaidi na se sae yo se

dobi. 7 Sinesineo doha tenem meta huya maudoina se henuwa bena
lauhekata hauhaudi se lapulapuidi, na iyamo hedehedede mamohoina
nige gonowana se nuwatulobai. 8 Taulauhekatalupolupo ne hedehe-
dede mamohoina se hewaiunu gonogonowana doha Yanesi yo Yambelesi,
siya taukailupolupo Mose tauhewaiununa wa.** Taulauhekatalupolupo
ne yodi nuwanuwatu nige se dudulai, yo sunuma ta unai siya
taukaikailupolupo. 9 Na iyamo saha se ginaginauli ta meta huyana
taba nige ye loha, matawuwuna yodi nuwanuwatuyauyaule ta kabo se
masalaha tamowai udiyedi, gonogonowana doha Yanesi yo Yambelesi.

Timoti bena ye tolobayao lauhekata dudulaina unai

10 Na kowa, Timoti, meta tauhemuhemuliwatanigau, unai kabigu
ku katakalili, yogu lauhekata, yogu miyamiya, yogu mauli paisowana
kaniyona, yogu sunuma, yogu taubiga, yogu gadosisi yo yogu tolobayao,
11 yo idohagi se kabihenahenayaigau, yo hinage yogu kamkamna.
Hewahewaiunu udoi'udoi ta ya hekalodi Antiyoka, Ikoniya yo Listila
magaidiyao udiyedi, na pilipili maudoidi wa udiyedi meta Guiyau
ye gilihaigau. 12 Mamohoikalili, kaiteya Yesu Keliso sunumana
unai ye miyamiya na ye henuwa bena Yaubada yona nuwatu ye
miyawatanidi meta kabo se hewaiunu. 13 Na yababa tamowaidiyao
yo taukaokaolupolupo yodi kabikabi kabo se lau se yababakalili.
Laulaulupolupo se ginaulidi tamowai hekadi udiyedi, na tamowai kabo
taulaulupolupo wa hinage se lupohaidi. 14 Na kowa taba ku tolotahitahi
lauhekata saha ka hekatago wa udiyedi. Lauhekata ne ku kawamamo-
hoiyeidi matawuwuna tauhekatago wa kabidi ku katako. 15 Ma gagilim
na ye laoma meta kulikuli tabudi udiyedi se hekatago. Kulikuli tabudi ta
gonowana se hesibasibago na Yesu Keliso sunumana unai kabihemauli
ku hai. 16 Kulikuli tabudiyao maudoidi meta Yaubada yahuwana** yona
hesibasiba unai se tubu. Siya meta kabahekatada, kabaguguyaida, ka-
batoleheduduladia, yo laulau dudulaidi miyamiyaidi se hekatada, 17 na
udiyedi bena kabo Yaubada yona tamowai ye kabinonohaidi paisowa
namwanamwadi maudoidi hesabadi.

4

Paulo Timoti kana paisowa ye mosei

1 Yaubada yo Yesu Keliso, iya kabo yona huya'uyoma mayadaina ne
unai taumaumauli yo tauboiboita ye toleheduduladi yo yona basileiya
ye hemasalahama kalidaena, siya matadiyena kam paisowa ya haiyawa.
Paisowana ede teina: 2 Bena ku nonoha na Yaubada wasana ku lau-
guguyaei huya maudoina, kana huya unai o nige kana huya unai. Ta-
mowai yodi yababa ku hededehemasalahadi kalidiyena. Ku guguyaidi
yo ku hededehebayaodi ma taubigam yo lauhekata namwanamwadiyao
udiyedi ku hekatadi. 3 Matawuwuna mahanana kabo ye laoma meta
tamowai taba nige se lapulau hedehedede dudulaidi udiyedi. Siya kabo
yodi gadosisi se hemuliwatanidi na kadi henuhenuwa tamowaidiyao
kabo se waseneidi, bena taba kabo se lauhekata na kalidiyena kadi

** **3:8:** Yanesi yo Yambelesi, siya Aikupito tamowaidiyao laulau gigigigibwalidi tauginaulidi wa, huyana Mose ye tolo Palao matanaena. Wasadi ta hasili Esodo 7:11-12, na iyamo hesadi nige se kuli lauhasili ne unai. ** **3:16:** Yaubada yahuwana meta Yaluwa Tabuna hesana hesau.

lapuhenuhenuwa se hedededima na se lapuidi. 4 Hedehedede mamo-
hoina unai kabo beyadiyao se tolehesuwaladi na se lapulapulau pilip-
ilidaigaibu udiyedi. 5 Mauli saha ku hekahekalodi udiyedi meta bena
matam se nega. Ena pilipili ku hekalodi bena ku nuwabayao. Wasa
namwanamwana bena ku wasaduwaiyei. Kam paisowa maudoidi bena
ku ginaulinamwanamwaedi. 6 Matawuwuna yau yogu mauli ta meta
ya mosegabaeyako Yaubada yona paisowa unai, kana kao doha waina
se inigabaei kaitalasam hesabana, na yogu boita mayadaina meta ye
hanahanaumako. 7 Yau yogu iyala unai meta ya iyalanamwanamwa, yo
yogu heloikailakwa unai ya laoma kana siga unai ya lageko. Yaubada
sunumana meta ya kabihekahini ye laoma ee yogu mauli sigana ta unai.
8 Yogu miyamiya dudulaidi kainauyana** ede ye nonohako. Guiyau, iya
tautoleheduduldai namwanamwana, huyagehena mayadaina ne unai
kabo kainauya ne ye haiyama kaliguyena. Na nige yau ya bom mo, na
hinage siya kaiteyadi se nayanayakalili Guiyau yona huyataumasalaha
mayadaina hesabana, maudoidi meta hinage kainauya ne kabo se hai.

Paulo yona hedehedede gehegehedi

9 Timoti, bena ku sagenama kaliguyena, 10 matawuwuna Demasi
tanoubu ta gadosisina debanaena ye laugabaegau ye laoko Tesalonika.
Kelesensi ye laoko teha Galatiya, yo Taitasi ye laoko teha Dalematiya,**
menai se paisowa. 11 Luka ye bom mo ede maidagu. Bena taba Maleko
maidam kwa laoma, matawuwuna ede iya meta tausagukaliliyeigau
paisowa ta unai. 12 Tikikasi ya hetamali ede kabo ye laowa Epeso.
13 Yom laoma ne unai bena kagu kouti ku baheiyama. Iya ede Tolowasi
unai, Kapasi yona numa unai ya laugabaei. Yogu buka bena ku ba-
heidima hinage, yo yogu pepwa tabu ku nuwanuwaluluhiyeidi. 14 Na
Alekisenda, iya pawati paisowana tauginaginaulina wa, meta pilipili
lakilakidi ye ginaulidi kaliguwai na udiyedi ye hekamkamnagau. Na
takiyede, Guiyau kabo yona yababa ne maisana ye mosei. 15 Yoda
wasaduwai wa unai Alekisenda meta tauhewaiunuda lakilakina ede.
Unai kowa hinage bena ku kitakitanamwanamwa!
16 Yogu lauhetala bagubagunana unai meta nige tamowai hesau
yogu ye tolo, na maudoidi se laugabaegau. Yodi yababa ne Yaubada
taba ye nuwatugabaeidi. 17 Iyamo Guiyau dedekaguyena ye tolo na
ye hebayaogau, bena yau kaliguyena kabo wasa namwanamwana ta
ye masalahalau dagela tamowaidiyao udiyedi. Debanaena ede yau
boita luwanaena** na Yaubada ye gilihaigau. 18 Guiyau kabo yababa
udoi'udoi luwadiyena ye gilihaigau na ma namwanamwagu ye laeigau
yona basileiya galewa ne unai. Lautoki yo hedebasaei maudoidi se sae
kalina wai nige kana siga. Mamohoi!

Laukaiyoni

19 Yogu lautoki ku moseidi Pilisila yo Akuila, yo hinage Onesepa
yona numa kalona tamowaidiyao udiyedi. 20 Elastasi Kolinito unai ya

---

** **4:8:** Kainauyana ne kalina Giliki unai meta kolona. ** **4:10:** Dalematiya meta Loma basileiyana tehana hesau, Masedoniya tehabwaulina unai. Talam Hauhauna Bukana ta unai nige kulikuli hesau unai Dalematiya wasana ta hasili. Teina yoda huya ta unai teha Dalematiya wa unai meta Croatia, Serbia, Montenegro, yo Slovenia basileiyadi. ** **4:17:** Yau boita luwanaena: Paulo boita ye heyaheyasoniyei laiyoni kawana unai: laiyoni kawana unai Yaubada ye gilihaigau. Tautau ta hinage Same 22:21 unai ta hasili.

tauhemiya, yo Tolopimasi ye kasiyebwa ede Miletusi unai ya laugabaei.
21 Yubulusi maiyanao Pudensi, Linusi, Kolodiya** yo kada kahao mau-
doidi yodi lautoki hinage se hetamalidiwa.
Na kowa taba ku kaipatebayao na inai ku lage na kabo kehiwe kana
huya.
22 Ya kaibwadasae Guiyau unai taba iya maidam yo taba yona kabi-
namwa ye leyawa maudoimiu kalimiuyena.

** **4:21:** Kolodiya meta waihiu, na hekadiyo wa tatao.

Paulo yona leta ye lau Taitasi unai

Buka ta hededehemasalahana

Teina ta Apostolo Paulo yona leta ye lau yona hali taupaisowa Taitasi unai. Huyakulina bolimaina meta 63 AD**, na huyana ne unai Paulo teha Masedoniya o Nikopolisi magaina unai (Taitasi 3:12).

Taitasi Paulo maidana se paisowa teha Giliki yo teha Eisiya unai (2 Kolinito 2:13, 7:6,13, 8:6,16,23, 12:18, Galatiya 2:3), na Loma magaina unai Paulo se kabigabaei na mulinaena kabo hinage se lau Kiliti bwanabwanaluwana unai se paisowa (Taitasi 1:5). Magai hekadiyo udiyedi tamowai se nuwabui, na kabo Paulo Kiliti ye laugabaei. Na teina leta ta unai Paulo ye hededehemasalaha Taitasi unai yona paisowa saha bena ye ginauli Kiliti bwanabwanaluwana unai, idohagina tauwoyawoya ye hetolodi dubu maudoidi udiyedi, yo idohagina bena ye hekatadi (Taitasi 1:5). Na tauwoyawoya ne kadi paisowa bena taulauhekatalupolupo se hekaiyawasidi (Taitasi 1:9-11).

Leta ta unai Paulo hinage ye hededehemasalaha meta Keliso yona boita yo tolo'uyo debanaena kita tausunuma gonowana yoda laulau beyabeyadi ta hekaiyawasidi na mauli hauhauna unai ta miyamiya (Taitasi 2:11—3:11).

Buka ta tupwana lakilakidi

- Lautoki yo tapwalolo (*Taitasi 1:1-4*)
- Dubu yodi tauwoyawoya kadi hedehedede (*Taitasi 1:5-16*)
- Ekalesiya maudoidi kadi hedehedede (*Taitasi 2:1—3:11*)
- Hededehasahasa ye lau Timoti unai, yo lautoki (*Taitasi 3:12-15*)

1 Yau Paulo, Yaubada yona taupaisowa yo Yesu Keliso yona apostolo,
leta ta ya kuli. Kagu paisowa meta bena Yaubada yona kaisunuwa
tamowaidi ya saguidi sunuma unai yo hedehedede mamohoina ya
hekatadi. Hedehedede mamohoina ne ye saguida na Yaubada yona
nuwatu ta miyawatanidi. 2 Miyamiya ne matawuwuna meta mauli
nige kana siga ta nayanayai ma nuwabayaoda. Mauli ne Yaubada ye
hededehesunumayako, huyana sola nige tanoubu ta ye hetubu. Na
Yaubada iya nige taukailupolupo! 3 Yona kaisunuwa mayadaina ta
unai yona hededehesunuma wa hedehedededi ye hemasalahadi. Na
Yaubada Taugilihaida paisowa saesaena ta ye leyama bena ya hededehemasalahadi yogu lauguguya udiyedi.
4 Ya kulikulilaowa Taitasi kalimyena, kowa natugu mamohoina yoda
sunuma ta unai. Taba Yaubada Tamada yo Taugilihaida Yesu Keliso yodi
kabinamwa yo nuwadaumwali se lediwa kalimyena.

Kiliti bwanabwanaluwana unai Taitasi bena dubu kesega kesega taukitahetetedi ye hetolodi

5 Kiliti bwanabwanaluwana unai ya laugabaego, kaniyona ede
paisowa saha ta kabitoledi wa bena ku hegehedi. Magai kesega kesega
udiyedi dubu taukitahetetedi bena ku hetolodi doha saha ya hededediko
kalimyena wa. 6 Taukitahetete ne meta tabu kana gilu hesau. Iya

** :: 63 AD: Tausonoga hekadiyo se hedede Paulo Loma unai se kabigabae 62 AD na kabo ye bagunalau Spain. Mulina ne unai kabo ye lau Kiliti bwanabwanaluwana. Yodi nuwatu unai kabo leta ta ye kuli bolimai 65 AD unai.

bena tawasola miyamiyana ye miyanamwanamwae.** Natunao bena
se kawamamohoi Guiyau unai**, yo yodi mauli bena se dudulai, to kabo
tamowai hekadiyo tabu se hegiludi miyamiya yababadi yo kawagabae
udiyedi. 7 Dubu taukitahetetena ne Yaubada yona paisowa taugin-
aulina. Unai iya tabu kana gilu hesau. Tabu ye nuwasaesae, tabu
ye koikoipilimwamwayau, tabu tamowai numanumayauyaulena, tabu
ye laulauhelili, tabu moni gadosisina ye lakikalili kalinawai. 8 Na iya
meta bena tamowai ye yogayogaisinidi, yo saha ye namwa bena ye
gadosisiyei, yo ye bom ye kitahetete'uyoi, yo yona nuwanuwatu yo yona
miyamiya bena se dudulai yo hinage se namwa Yaubada matanaena, yo
paisowa huyadiyao bena ye lauwatanidi.

Dubu babadadi taba taulauhekatalupolupo se hekaiyawasidi

9 Dubu taukitahetetena ne bena lauhekata dudulaina ta
lauhekata'usei wa ye kabihekahini, kabo gonowana tamowai hekadiyo
ye henuwabayaodi yona lauhekata namwanamwadi ne udiyedi, yo
hinage lauhekata dudulaina taukawayagalaena kabo ye hekitalobaidi
meta se lausapuli. 10 Matawuwuna ede tauhaikawayagala se bado.
Se hedehededegaibu na yodi kailupolupo ne udiyedi tamowai se
woyahesuwaladi. Tauhaikawayagala wa udiyedi tamowai se bado
se lauhekata meta mauli kamwasana ede taba tamowai pelitome ye
hai. 11 Ginauli se laulauhekataedi ta taba tabu se hekahekatadi. Taba
kwa hekaiyawasidi, matawuwuna numa se bado tamowaidiyao meta
se henuwapwanopwanodi. Na taulauhekatalupolupo ne yodi nuwatu
bena se laulaumoni.
12 Doha Kiliti yodi tauhededepeloweta hesau ye hededeyako, ye wane,
“Kiliti tamowaidiyao kadi paisowa ede hededelupolupo. Yodi laulau se
yababakalili doha suisui kaikaikalasidi. Se miyamiyaheboni, yo siya
meta tamowai botabotaidi.” 13 Peloweta ne yona hedehededе meta
mamohoi. Unai ku hededebayao udiyedi meta se lausapuli, na bena
se sunumanamwanamwa. 14 Tabu se lapulapulau Dius kadi pilipilidai
yo hedehededе mamohoina tautolehesuwalana yodi kaihekahekasisi
laugagayodi udiyedi. 15 Tamowai nuwadiyao se a'a meta kalidiyena kai
yo ginauli maudoidi se laugagayoidi ne se a'a. Na kaiteyadi nuwadiyao
se bida yo nige se kawamamohoi, meta kalidiyena nige ginauli hesau
ye a'a. Yodi nuwanuwatu ne se bida, yo yababa saha se ginauli ne
nige gonowana se nuwatulobai. 16 Se hedede bena Yaubada kabina
se kata, na yodi laulau udiyedi meta se uhalaei. Tamowaidiyao ne
meta taba ta subukaliliyeidi. Se kawagabae, yo nige gonowana laulau
namwanamwadi se ginaulidi.

2

Taitasi bena tausunuma ye hekatadi laulau dudulaidi udiyedi.

1 Na kowa, Taitasi, yom guguya maudoina unai bena lauhekata dudu-
laina mo ku lauwatani. 2 Tautaubadao ku hekatadi bena se bom se

** **1:6:** Iya bena tawasola miyamiyana ye miyanamwanamwae: Hedehededе ta kalina Giliki unai hinage gonowana ta bui ta wane, Iya bena mwanena kesega mo. ** **1:6:** Se kawamamohoi Guiyau unai meta Paulo yona kulikuli kalina Giliki unai kaniyona hesau hinage, iya ede, se hekahekasisi na yodi laulau se namwa.

kitahetete'uyoidi, yo bena yodi miyamiya se dudulai yo se nuwanuwa-
tusibasiba. Yo hinage yodi sunuma yo yodi gadosisi bena se namwa, yo
bena se nuwabayao.

3 Gonogonowana doha, sinesinebadao ku hekatadi bena yodi
miyamiya unai Yaubada hekasisina unai se miya. Tabu tamowai
se hededeheyaheyababadi, yo numanuma bayabayaona tabu ye
tanuwagaidi. Na bena ginauli namwanamwadi mo se lauhekataedi.
4 Kabo gonowana natudiyao sinesineo se hekatadi bena mwanediyao
yo natudiyao se gadosisiyedi, 5 yo se bom se kitahetete'uyoidi, yo yodi
nuwanuwatu yo yodi laulau bena se namwa yo se dudulai. Bena yodi
numa se kitahetetedi, yodi kabikabi se namwa tamowai udiyedi, yo
mwanediyao se hekasisiyedi. Kabo tamowai hekadi nige gonowana
Yaubada wasana se hededeheyababa.

6 Hinage bena tatao ku henuwabayaodi na se bom se kitahetete'uyoidi.
7 Yom kabikabi bena se namwa na tatao se kitadi to kabo se hemuli-
watanigo. Saha ku lauhekatae ne bena hinage ku miyawatani. Ku
lauhekata ma nuwamamohoim. 8 Yom hedehedede tamowai udiyedi
bena se dudulai, kabo nige gonowana hedehedede ne se hetaladi. Teina
unai kada waiunu kabo se mwadine, matawuwuna nige saha hesau se
lobai na unai kabo se kawayababaida.

9 Heyayai tauhaidi tamowaidiyao ku hekatadi bena kadi tanutanuwa-
gao se kawakabiyedi ginauli maudoidi udiyedi. Bena se kaipate na
nuwadi se henamwa, yo tabu se kawakawabui, 10 tabu se kaikaiwahali,
na yodi laulau ne udiyedi se hemasalahadi meta gonowana kadi tanu-
tanuwagao siya se sunumaedi. Unai kabo tamowai maudoidi Yaubada
Taugilihaida lauhekatana se kitahenamwa.

11 *Lauhekatana ne bena se miyawatani* matawuwuna Yaubada yona
kabinamwa Keliso ye hemasalaha tamowai maudoidi udiyedi, na kabi-
namwa wa ye gilihaidi. 12 Kaniyona ede kabinamwa ne ye hekatada
meta laulau Yaubada nige ye henuwadi yo tanoubu gadosisidi bena ta
hekaiyawasidi na yoda laulau ta sibasibaidi yo yoda laulau se dudulai
yo laulau Yaubada ye kitahenamwadi bena udiyedi ta miya, teina yoda
huya ta unai. 13 Na huya maudoina ta nayanaya ye lau ee Yaubada
yona hededehesunuma saesaena wa ye hemamohoiyei na Yesu Keliso,
iya yoda Yaubada saesaena yo Taugilihaida, ye taumasalaha ma di-
dididigana. 14 Yesu Keliso ye bom ye mosegabaei'uyoi kita hesabada
na yona nuwatu meta bena ye yailihaida yababa maudoidi udiyedi
yo ye he'a'ada na ta hemala ye bom mo yona tamowai na laulau
namwanamwadi ta ginaginaulidi ma nuwakohihaida. 15 Huya mau-
doina teina lauhekata ta bena ku laulauhekataedi, yo ku hededebayao
tamowai udiyedi bena se kawakabiyedi. Nige taukawakabi bena ku
hekitalobaidi meta se laupwano. Paisowa ta gigibwalina ede kalimwai,
unai tabu tamowai hesau ye kitadobidobiyeigo.

3

Taukawamamohoi laulau namwanamwadi bena se miyamiyaidi

1 Taukawamamohoi bena ku henuhenuwaisinidi gabemani yo tau-
woyawoya hekadi bena se hekasisiyeidi yo se kawakabiyeidi, na se

nonoha huya maudoina bena kabikabi namwanamwadi se ginaginaulidi. 2 Tabu tamowai hesau se hededeheyababa. Tabu se haihaikawayagala. Na bena se nuwatalu, na se nuwadobidobi yo yodi laulau se namwa tamowai maudoidi udiyedi.

3 Beyabeyana kita hinage ta yauyaule yo ta kawagabae, yo nuwanuwatu yababadi udoi'udoi se lupohaida. Gwauyala yo gadosisi udoi'udoi mo se tanuwagaida. Huya maudoina yoda nuwatu bena tamowai ta heyababadi. Ta kaikalomagigili. Tamowai se subuda yo kita hinage ta subudi.

4 Na huyana Yaubada Taugilihaida yona kabinamwa yo yona gadosisi ye hemasalahadi kalidaena, 5 meta ye gilihaida. Nige yoda laulau dudulaidi debadiyena, na yona katekamkamna debanaena ye gilihaida, meta ye labasi'uyoida na unai ye deulida, yo Yaluwa Tabuna unai mauli hauhauna ye leyama. 6 Yaubada Yaluwa Tabuna ye haiyama ma nuwakohihaina, Yesu Keliso iya taugilihaida debanaena. 7 Yona kabinamwa debanaena ye tolehedudulaida, na hededehesunuma ye leyama meta mauli nige kana siga kabo ta hai. 8 Teina hedehedede ta meta hedehedede mamohoina.

Ya henuwa bena teina hedehedede maudoidi te ku hebayao'uyoidi, na bena Yaubada tausunumaena se kaipate na huya maudoina miyamiya namwanamwadi udiyedi se miya. Lauhekata ta se namwa na udiyedi tamowai maudoidi sagu se lobai.

9 Na haikawayagala yauyauledi yo kulutubu dededi** yo laugagayo haikawayagaladi ku kaihaleidi, matawuwuna nige kaniyodi yo nige gonowana se saguida. 10 Ena tamowai hesau koigwaligwali ye ginauli, kabo ku hededehekaiyawasi. Na ena nige ye kawakabi, kabo ku hedede'uyo unai. Na mulina ne unai meta tamowai ne tabu ku modelau unai, 11 matawuwuna tamowai doha tenem hedehedede mamohoidi se laugabaediko. Yababa se ginaulidi udiyedi se bom se hegilu'uyoidi.

Lautoki

12 Atemasi o Tikikasi bena kabo ya hetamali ye laowa kalimwai. Huyana ye lagewa meta mwamwayau ku laoma kaliguyena Nikopolisi unai, matawuwuna yogu hineli ya ginauliyako kabo temenai gwagwama huyana ya miyahekila. 13 Sinasi, iya laugagayo tauhekasadi, maiyana Apolosa yodi kadau ne unai, na ena se henuwasagu meta bena kwa saguidi. 14 Yoda tamowai Kiliti unai tabu se miyamiyagaibu, na bena ku hekatadi na kabikabi namwanamwadi udiyedi se miya, na ena tamowai hekadiyo kai yo gogo udiyedi se deha, meta bena se saguidi.

15 Maidagu taumiya maudoidi yodi lautoki se hetamalidiwa. Yogu lautoki ku mosei kaidimwadi tausunuma se gadosisiyeda udiyedi.

Na Yaubada yona kabinamwa maudoimiu kalimiuyena!

Yauwedo yo kaiyoni.

** **3:9:** Kulutubu dededi: Tamowai se kaipatekalili bena taba kadi kulutubu ne udiyedi tamowai hesau se lobai meta iya Dius tamowaina, na debanaena kabo se hedede meta siya ekalesiya mamohoidi.

Paulo yona leta ye lau Pilemona unai

Buka ta hededehemasalahana

Pilemona meta ekalesiya kadi tauwoyawoya tamowaina hesau magai Kolose unai, yo iya yo Paulo se kawakehanamwanamwa. Iya gogo tamowaina, na yona numa lakilakina unai dubu tamowaidi se koikoigogo.

Pilemona meta yona heyayai tauhaidi hekadi, na luwadiyena hesau hesana ede Onesimo. Na Onesimo nuwana kana tanuwaga unai ginauli saha hesau ye kaiwahali ede ye wasabu ye lau Paulo unai, iya numatutugudu unai magai Epeso** unai. Paulo Yesu wasana ye hededehemasalaha Onesimo unai, ede ye nuwabui. Kabo Paulo ye hineli meta laulau dudulaina ede taba Onesimo ye uyo kana tanuwaga Pilemona unai.

Loma yodi laugagayo ye wane, ena heyayai tauhaina kana tanuwaga ye wasabugabaei na ena se lobai, meta kana tanuwaga yona dudulai gonowana kabo ye koihemwaloi. Unai Paulo leta ta ye kuli ye lau Pilemona unai na ye kaibwadai taba tabu Onesimo ye hekamkamna, na ye hai'uyoi na ye kabinamwanamwaei doha kana kaha hesau Keliso unai.

Leta ta taubaheina ye lau Pilemona, siya meta Tikikasi yo Onesimo (Kolose 4:7-9). Na leta huyakulina bolimaina nuwana 64 AD**.

1 Yau Paulo, Yesu Keliso debanaena numatutugudu unai taumiya.
Maidagu kada kaha Timoti leta ta ka kuli ye laowa kowa yoma hali tau-
paisowa Pilemona kalimwai. Kowa meta kama kaha ka gadosisiyeigo.
2 Yoma lautoki se lau loumai Apiya unai, yo Akipasi iya Yesu yona iyala
unai tau'iyalasaguigai kalinawai, yo hinage ekalesiya taulaolaomagogoi
yom numa unai ne kalidiyena. 3 Taba tamada Yaubada yo Guiyau Yesu
Keliso yodi kabinamwa yo nuwadaumwali se lediwa kalimiuyena.
4 Kagu kaha Pilemona, huya maudoina yogu tapwalolo udiyedi
ya nuwanuwatuigo, meta Yaubada ya laulautokiyei, 5 matawuwuna
wasam ya lapulapui meta kowa Guiyau Yesu tausunumaena yo Yaubada
yona tamowai maudoidi taugadosisiyedi. 6 Tamowai ku saguidi yom
sunuma debanaena. Na ya tapwatapwalolo bena yom haisagusagu
paisowana ne ye bayao ye lau, na debanaena bena ku nuwatu-
lobai ginauli namwanamwadi sahasahadi Yaubada ye ledima Keliso
hesanaena bena ta ginaulidi. 7 Kagu kaha, yom gadosisi debanaena ya
gwauyalakalili yo nuwagu ye bayao, matawuwuna ede Yaubada yona
tamowai ku henuhenuwabayaodi.
8-10 Unai kabo nuwatu hesau bena yom ya hedehedede. Ya kaib-
wadaigo bena yom heyayai tauhaina Onesimo ku hai'uyoi. Iya doha
natugu, matawuwuna numatutuguduyena ya woyalaei Guiyau unai.**
Keliso debanaena ya dudulai meta ya nuwabayao na ya hedede saha

** :: Magai Epeso: Tausonoga hekadi ye wane, Loma o Sisaliya magaina unai. ** :: 64 AD: Bolimai nige kabina ta katanamwanamwa, na leta huyakulina meta 63 yo 67 luwadiyena. Na leta ye lau Kolose meta hinage tenem huyana ne unai Paulo ye kuli. Tausonoga hekadi leta ta huyakulina bolimaina yodi kaimasi udoi, se wane, 60 AD Loma unai ye kuli. (Kolose bukana hededehemasalahana unai FOOTNOTE ku hasili.) ** **1:8-10:** Ya woyalaei Guiyau unai: Numatutugudu unai Paulo Yesu wasana ye hededehemasalaha Onesimo unai, ede ye nuwabui. Unai ye hemala doha Paulo natuna.

bena ku ginauli, yau Paulo, ya tautaubadako yo Yesu Keliso debanaena numatutugudu unai ya miyamiya. Na iyamo taba nige apostolo gigibwalina ya hepaisowa na ya hededelaowa. Na yoda haigadogadosisi'uyoida wa debanaena ede ya kaibwadaigo.

11 Onesimo meta yom heyayai tauhaina. Beyabeyana iya nige yom
ye paipaisowanamwanamwa, na teina huya ta unai iya *taupaisowa*
namwanamwana kowa yo yau kalidaena.** 12 Iya ya hetamali ye uyowa
kalimyena, na iya yogu gadosisi tamowaina ede. 13 Ya henuwa bena
taba Onesimo sola maidagu ka miya, to kabo ye lauhedamaigo na ye
saguigau huyana ewaneliya** debanaena ya miyamiya numatutugudu
ta unai. 14 Na nige gonowana saha hesau ya ginauligaibui kana siga
ku talambaguna, matawuwuna nige ya henuwa bena ya lauheliligo na
laulau namwanamwadi ku ginaulidi, na bena yom gadosisi mamohoina
unai ku ginaulidi.

15 Nuwana huyakubwakubwa mo Onesimo ye miyasuwala na bena
kabo ye uyowa maidam kwa miya ye lau nige kana siga. 16 Iya yom
heyayai tauhaina, na sunuma debanaena ye hemala kada kaha. Iya
ya gadosisiyei, na nuwana yom gadosisi iya unai kabo ye lakikalili,
matawuwuna iya yom taupaisowa yo hinage kam kaha Guiyau debanaena.

17 Unai, ena ku nuwatui meta yau kam kaha, kabo Onesimo ku
yogaisini doha hinage yau ku yogaisinigau. 18 Ena laupwano saha hesau
ye ginauli o ginauli hesau unai ye kaihagahaga kalimyena, polohe ne
ku tole kaliguyena. 19 Yau Paulo, nimagu ta unai ya kulikulilaowa
kalimyena: Kabo ya hemaisago. Na yom mauli unai ku kaihagahagakalili kaliguyena,** na iyamo taba nige ya hetala. 20 Kagu kaha,
Guiyau debanaena yogu kaibwada ta bena taba ku ginauli. Unai kabo
nuwagu ta ku hebayao Keliso unai.

21 Teina ta ya kulikuli na ya nuwatui meta yogu kaibwada ta kabo ku
ginauli, yo kabina ya kata meta yom laulau ne kabo se namwakalili na
kabo yogu kaibwada ta.

22 Na ginauli kesega mo ede: Ya nuwatui meta Yaubada yomi tapwalolo wa ye lapuidi ede kabo ya uyowa kalimiuyena, Yaubada yona
kabinamwa debanaena. Unai bili hesau ku nonohai yau hesabagu.

23 Epapalasi meta iya hinage maiyagu numatutugudu unai Yesu Keliso
debanaena. Yona lautoki ye hetamaliyawa kalimyena. 24 Yo Maleko,
Alistakasi, Demasi yo Luka, siya meta yogu hali taupaisowa, se lautokiyeigo.

25 Guiyau Yesu Keliso yona kabinamwa bena nuwamiuyena ye miya.

** **1:11:** Onesimo: Hesa ta kaniyona ede taupaisowanamwanamwa. ** **1:13:** Ewaneliya ta, iya Yesu wasana namwanamwana. ** **1:19:** Ku kaihagahagakalili kaliguyena: Paulo Pilemona ye henuwabui ede mauli nige kana siga ye lobai, na hagahagana ede ye lakikalili.

Kulikuli ye lau Hebelu tamowaidiyao udiyedi

Buka ta hededehemasalahana

Teina leta ta ye lau Hebelu tamowaidi** udiyedi, siya nuwana Italiya unai taumiya**. Leta ta kaniyona ede Dius tamowaidiyao Yesu tausunumaena bena tabu se uyo'uyo yodi taba'ohu beyabeyana unai na laugagayo yo kabikabi Yaubada ye mosedi Mose unai na se laoma Dius tamowaidiyao udiyedi meta tabu se miyawatani'uyoidi. Huyana leta ta se hai meta ekalesiya hekamkamna lakilakina se hekalo ede hekadiyo se hetubu se nuwabasabasa na Yesu Keliso bena se kitagabaei (Hebelu 6:11-12, 12:1-3).

Leta taukulina Dius tamowaidi siya Yesu tausunumaeina wa ye henuwaisinidi meta Keliso iya ede Yaubada natuna. Yesu ye saekalili, na kabo anelu, Mose yo peloweta hekadiyo (Hebelu 1:5—4:14). Yo iya yoda taukaitalasam saesaena, na yona kabihemauli hesabada wa ye saekalili na kabo Aloni yo taukaitalasam maudoidi yodi kabikabi wa (Hebelu 9:23—10:18). Yesu iya talam hauhauna tauhaiyamana. Na talam ne ye saekalili na kabo talam bagubagunana (Hebelu 4:14—5:10) yo iya yoda tauhedehedede Yaubada matanawai doha Dius yodi taukaitalasam saesaedi (7:1—8:13). Leta ta hinage ye hekatada meta sunuma iya ginauli saesaekalilina (Hebelu 11:1—12:29).

Leta ta taukulina meta hesana nige ye kulihemasalaha, unai nige kabina ta kata iya kaiteya. Bagubagunana tausibasiba gwaudi yodi nuwatu bena Paulo iya leta ta taukulina ede, matawuwuna taukulikuli wa Timoti wasana ye hededegabaei (Hebelu 13:23). Iyamo mulinawai tausibasiba hekadiyo yodi nuwatu udoi. Na ye masalahakalili meta leta taukulina wa Dius tamowaidiyao yodi taba'ohu kabikabidi kabidi ye katakalili (Hebelu 8:3-5, 9:1—10:18), unai iya nuwana Dius tamowaina hesau. Huyana leta ta ye kuli meta Yelusalema unai Numa Tabuna wa sola ma totolona. Loma tamowaidi Numa Tabuna ne se heyababa bolimaina meta ta hedede ta wane 70 AD** unai.

Nuwatu lakilakidi

- Keliso meta Yaubada yona tauhedehedede na iya ede Yaubada natuna (*Hebelu 1:1-3*)
- Keliso ye saekalili na kabo anelu (*Hebelu 1:4—2:18*)
- Keliso ye saekalili na kabo Mose (*Hebelu 3:1—4:13*)
- Keliso ye saekalili na kabo Aloni yo taukaitalasam maudoidi (*Hebelu 4:14—7:28*)
- Keliso yona kaitalasam ye saekalili na kabo kaitalasam hekadiyo (*Hebelu 8:1—10:39*)
- Hededehebayao ye lau Keliso tausunumaena udiyedi (*Hebelu 11:1—12:29*)
- Hededehebayao gehegehena (*Hebelu 13:1-25*)

** :: Hebelu tamowaidi: Hebelu meta Dius tamowaidiyao hesadi hesau. ** :: Italiya unai taumiya: Teina tausonoga yodi kaimasi, matawuwuna Italiya unai taulaoma yodi lautoki ye kulilae leta ta tauhaina ne udiyedi (Hebelu 13:24) ** :: 70 AD kaniyona ede Yesu yona huyalabasi na bolimai 70 mulidiwai.

Yaubada natuna Yesu iya ye saekalili

1 Huya bagubagunana unai Yaubada hedehedede ye moseidi peloweta
udiyedi huya udoi'udoi udiyedi yo laulau udoi'udoi udiyedi, na kabo se
hededegabaedi kada mumugao udiyedi. 2 Na teina huya mulimulitana
ta unai Yaubada yona hedehedede ye mosei natuna unai, na iya ye
hededelaoma kalidawai. Natuna iya ede Yaubada maiyana tanoubu
maudoina ta se hetubudi wa,** yo Yaubada iya ye kaisunuwai kabo
ginauli maudoidi ye mosehekawadi unai. 3 Natuna Tamana yona na-
manamali yo hinage kana kao dudulaina ye hemasalahadi kalidawai yo
ginauli maudoidi ye hebayaodi yona hedehedede gigibwalina unai, to
bena se miyahai. Ba'aya kabahe'a'ana ye ginauli, mulinawai kabo ye
tulidobi Wasawasa Saesaena nimatutunaena galewa unai.

Yesu ye saekalili na kabo anelu

4 Teina ye hemasalaha meta Natuna ye saekalili na kabo anelu, yo
hinage gonogonowana doha iya hesana ye saekalili na kabo anelu
hesadiyao.
5 Matawuwuna Yaubada nige ye hededelau anelu hesau unai ye wane,
“Kowa yau natugu,
mayadai ta unai ya hemala tamam.” *(Same 2:7)*
o hinage,
“Yau kabo tamana na iya kabo natugu.” *(2 Samuwela 7:14)*
6 Yo huyana Yaubada natuna taubaguna** ye hetamaliyama tanoubu ta
unai iya hedehededena ye hedehededei ye wane,
“Yaubada yona anelu maudoidi taba se kaihelahui.” *(Dutelonomi 32:43)*
**
7 Yona anelu hedehedededi ye wane,
“Yona anelu ye ginaulidi *yodi sagena* siya yaumai**,
yo yona heyayai tauhaidi *yodi gigibwali* siya kaiwa pulupululuna.”
(Same 104:4)
8 Na Yaubada ye hededelau natuna unai ye wane,
“Yaubada, yom kabatuli kabo ye miya nige kana siga,
yo yom basileiya ne kabo laulaududulai unai ku tanuwagai.
9 Kowa laulau dudulaina ku henuwa na laulau yabayababadi ku subudi.
Unai Yaubada, iya yom Yaubada, ye heyausigo gwauyala yausina
unai.
Teina unai ye kitahesaego kam kahao maudoidi luwadiwai.” *(Same
45:6-7)*
10 Hinage ye hededelau natuna unai ye wane,
“Guiyau, huya bagubagunana unai kowa tanoubu wuwuna ku tole
yo hinage galewa meta nimam ginaulina. *(Same 8:6, Sakaliya 12:1)*
11 Siya kabo se tauwadam, na kowa ku miyahai.

** **1:2:** Yowane 1:1-3 ** **1:6:** Yaubada natuna taubaguna: Kalina Giliki unai taubaguna kaniyona ede, ye saekalili, o, hekahekasisina. Gonogonowana doha, Dius tamowaidiyao taubaguna se kita meta iya ye saekalili na kabo yona golowao. ** **1:6:** Anelu maudoidi taba se kaihelahui: Buka ta taukulina nimakulikuli pepwadi beyabeyadi hekadi yodi kulikuli ye katai, siya ede Dius yodi tausonoga bodana hesana Masora (600-1000 AD) se kuliyawasidi na se laoma kalidaena. Na Buka Tabuna kalina Dimdimyena se kulidi, doha *New International Version (NIV)* o *New English Translation (NET)*, Dutelonomi 32:43 unai siya nimakulikuli pepwadi beyabeyakalilidi hekadi se kuliwatanidi na Masora yodi kulikuli wa FOOTNOTE mo unai se katai.

** **1:7:** Yaumai meta kalina Giliki unai kaniyona labui, yaumai yo yaluwa.

Kabo se beyabeya doha kaleko beyabeyana.
12 Kabo ku nokudi doha kaleko,
yo doha luwuluwu beyabeyana kabo ku haigabaedi na hauhaudi ku toledi.
Na kam kao gonogonowana mo
yo yom bolimai taba nige kadi siga." *(Same 102:25-27)*
13 Yo Yaubada nige anelu hesau unai ye hededelau ye wane,
"Nimatuutuugu ta unai ku tuli,
kana siga kam waiunu ya toledi kaem kabatoledi." *(Same 110:1)*
14 Na anelu meta siya yaluyaluwa** yo heyayai tauhaina mo, na Yaubada ye hetahetamalidi bena mauli tauhaidi se saguidi.

2

Wasa namwanamwana ta bena ta lapunamwanamwaei

1 Unai teina wasa namwanamwana Yesu ye leyama ta, taba ye namwa mo bena ta lapunamwanamwaei, madai ta sigisigisuwala. 2 Huya bagubagunana Yaubada yona laugagayo anelu se mosei Mose unai Sinai koyana unai wa meta ma gigibwalina. Na ena tamowai hesau laugagayo wa ye utusi yo nige ye kawakabiyei kabo hekamkamna dudulaina ye lobai. 3 Unai, ena Yesu yona kabihemauli saesaena ta ta kitahegagili, taba nige Yaubada yona hekamkamna lakilakina ta kaihalei! Teina kabihemauli ta bagubaguna unai Guiyau ye hededegabaei na kaiteyadi se lapui meta se hemamohoiyei kalidawai, 4 yo hinage Yaubada ye hemamohoiyei hekihekinoi yo laulau gigigigibwalidi udoi'udoi udiyedi, yo kabahemamohoiyena hesau ede Yaluwa Tabuna ye mosei tamowai udiyedi yona hineli unai.

Yesu ye hemala doha kita

5 Tanoubu hesau matada ne unai ta hetahetala ta Yaubada taba nige ye mosei anelu se tanuwagai. 6 Buka Tabuna tehana hesau unai tamowai hesau ye hededelau Yaubada unai ye wane,
"Tamowai nige ye sae, na iyamo ku nuwatui,
yo tamowai natuna ku kitahetete.
7 Huyakubwakubwa unai iya ku tole anelu gunidiwai,
na kabo hedebasae yo hekasisi unai ku hepasa.
8 Ginauli maudoidi ku mosediko iya ye tanuwagaidi." *(Same 8:4-6)*
Na teina hedehededede ta "ginauli maudoidi" kaniyona ede "nige ginauli hesau ye kabihebeku". Na sola nige ta kita meta tamowai ginauli maudoidi ye tanuwagaidi. 9 Na saha ta kita ede Yesu. Huyakubwakubwawai Yaubada iya ye toledobiyei anelu gunidiwai, na kabo hedebasae yo hekasisi udiyedi ye hepasa, matawuwuna ede Yesu ye boita kita hesabada. Mamohoi, Yaubada yona kabinamwa unai Yesu ye boita tanoubu maudoina hesabadi.
10 Ginauli maudoidi Yaubada ye hetubudi na yona kitahetete unai se miya na ye henuwa taba natunao se bado ye haidi se laoma yona didiga ne unai. Unai ye namwa mo taba Yaubada hesaguhai tauhetubuna wa ye laei kamkamna ye hekalo na teina unai kabo kana kao saesaena ye hai. 11 Ede Yesu iya tamowai tautolehesuwaladi na siya Yaubada yona, yo kaiteyadi ye tolehesuwaladi ne meta siya maidadi tamadi kesega.

** **1:14:** Yaluyaluwa hedehededena kalina Giliki unai meta kaniyona labui, yaumai yo yaluwa.

Temeta unai Yesu nige ye mwadine bena ye kataidi kana kahao yo
lounao. 12 Doha ye hededelau Yaubada unai ye wane,
“Kabo kam kao namwanamwana ya hededehemasalaha kagu kahao yo
louguwao udiyedi.
Yo yogu wana udiyedi kabo ya hedebasaego yom tamowai bodadi
luwanawai.” *(Same 22:22)*
13 Iya hinage ye wane,
“Yogu sunuma kabo ya tole iya unai.” *(Aisaiya 8:17)*
Na nuwanuwatu gonogonowana ta unai ye wane,
“Yau ede teina, na Yaubada natunao ye ledima wa maiyaguwao.” *(Aisaiya 8:18)*
14 Yaubada natunao ne buluma yo kwasina unai ye ginaulidi, unai
Yesu hinage ye hemala buluma yo kwasina gonogonowana doha siya,
meta kabo gonowana yona boita unai boita tanuwagana, iya ede
diyabolo, yona gigibwali ye koigwaligwali, 15 yo tamowai ye yaili-
haidi. Siya ede boita taumatausiyeina yo yodi mauliyena meta siya
Satani yona heyayai tauhaidi. 16 Ye laoma nige bena anelu ye saguidi,
na bena Abelahama kana isimulitao ye saguidi. 17 Teina debanaena
ede Yesu ye hemala tamowai doha kita, bena iya taukaitalasam sae-
saena namwanamwana. Unai iya ye katekamkamnaeda yoda basabasa
udiyedi, yo hinage Yaubada yona ye paisowanamwanamwa, na kaita-
lasam ye ginauli tamowai yodi yababa kabanuwatugabaedi. 18 Iya
laukita ye hekalo na unai ye kamkamna, unai iya gonowana ye saguida
huyana laukita ta hekalo.

3

Yesu ye saekalili na kabo Mose

1 Kagu kahao yo louguwao, Yaubada yona tamowai, galewa yo-
gana taulapuina doha yau, ya henuwa bena nuwamiu se lau Yesu
unai, iya ede ta hedehededei meta iya Yaubada yona hetahetamali
tamowaina yo yoda taukaitalasam saesaena. 2 Iya nuwana ye tolke-
segai taukaisunuwaina unai na yona paisowa ye ginauli gonogonowana
doha Mose hinage yona paisowa ye ginaulikesegai Yaubada yona numa
unai.** 3 Na Yesu hedebasae saesaena ye hai na kabo Mose, doha
hinage numa namwanamwana tauginaulina hedebasae lakilakina ye
hai na kabo numa ne. 4 Numa kesega kesega tauginaulidi udoi'udoi,
na Yaubada ye bom ginauli maudoidi tauginaulidi. 5 Mose nuwana
ye tolekesegai Yaubada yona numa paisowana unai, na iya meta
heyayai tauhaina mo. Yona paisowa wa meta saha kabo Yaubada
huya matadawai ye hemasalahadi ne tautaudi. 6 Na Keliso nuwana
ye tolekesegai Yaubada unai, na iya Yaubada natuna yo yona numa
taukitahetetena. Numa ne iya ede kita, ena taba yoda nuwabayao
yo yoda kabagwauyala ta kabihekahinidi. Yoda kabagwauyala ede
Yaubada yona hededehesunuma kalidawai wa yona hemamohoiyedi
matada ne unai.

Hedehedede bayabayaona ye lau taukawayagala udiyedi

7 Unai Yaluwa Tabuna yona hedehedede bena kwa lapui, doha ye
wane,

** **3:2:** Numa ne, iya ede Isalaela tamowaidi heyaheyasonidi, na Mose iya kadi boda hesau.

“Teina mayadai ta unai, ena kalinana kwa lapui,
8 tabu nuwamiu kwa hekwailolodi iya unai,
doha Isalaela tamowaidiyao se tolodagedagelaei huyana Yaubada se laukita balabala unai.
9 Temenai kami mumugao yogu kabinamwa kalidiwai bolimai 40 luwadiwai se kitadi
na sola *yodi laulau ta udiyedi* se laulautonogigau.
10 Unai tenem isi ne ya koipiliyeidi
na ya wane, ‘Siya huya badobado nuwadi se toletolehesuwaladi kaliguwai.
Saha ya hedede bena se ginaulidi wa se kawayagalaei.’
11 Unai ede yogu kouyalayala unai ya hededekaigwala,
‘Taba nige se lusola yogu kabakaiyawasi magaina** unai.’ ” *(Same 95:7-11)*

12 Bena kwa kitanamwanamwa, kagu kahao yo louguwao. Kwa kitahetete'uyoigomiu tabu nuwamiu se yababa yo se labulabui, yo tabu Yaubada Maumaulina kwa nuwagabaei. 13 Komiu ma kami kahao bena kwa haihedehededehebayao'uyoigomiu mayadai kesega kesega udiyedi. Na teina mayadai kesega kesega Yaubada ye katai “teina mayadai ta”. Unai kabo taba nige yababa ye lupoigomiu na nuwamiu se kwailolo Yaubada unai. 14 Ena nuwada ta tolekesegai Yaubada unai ye lau ee yoda huya kana siga yo ta tolobayao yoda sunuma unai doha huya bagubagunana yoda nuwabui mayadaina wa, kabo ta hemala Keliso kana kahao yo lounao mamohoidiyao. 15 Na tabu teina hedehededе bayabayaona ta nuwamiu se luluhidi:
“Teina mayadai ta unai ena kalinana kwa lapui,
tabu nuwamiu kwa hekwailolodi iya unai
doha Isalaela tamowaidiyao huyana se tolodagedagelaei.” *(Same 95:7-8)*

16 Na tamowai Yaubada kalinana se lapui na iyamo se kawayagalaei wa, siya kaiteyadi? Siya ede Aikupito unai Mose ye woyahepesadi wa. 17 Na bolimai 40 luwadi wa unai Yaubada tamowai ye kouyalayalaedi wa, siya kaiteya? Tamowaidiyao ne meta se yababa na balabala unai se boita. 18 Yo siya kaiteyadi Yaubada ye hetahetaladi yo ye hededekaigwala meta taba nige yona kabakaiyawasi magaina unai se lusola? Siya ede taukawayagalaena wa. 19 Unai ta nuwatulobai meta siya taba nige se lagelau Yaubada yona kabakaiyawasi magaina wa unai, matawuwuna nige se kawamamohoi.

4

Yaubada natunao yodi kabakaiyawasi hededehesunumana

1 Yaubada yona kabakaiyawasi magaina lusolana hededehesunumana sola ye totolo, unai kita bena ta kitanamwanamwa, madai hesau luwadaena Yaubada ye kitalobai taba nige gonowana ye lusola. 2 Na wasa namwanamwana meta Yaubada kabakaiyawasi magaina ye kabinonohaiyako, kita hinage ta lapuiyako gonogonowana doha siya. Na wasa se lapui wa meta nige ye saguidi, matawuwuna saha

** **3:11:** Yogu kabakaiyawasi magaina: Yaubada yona huyahededе wa unai, teina hedehededе ta kaniyona ede Kanana. Hebelu 4:3 yo 4:6 udiyedi buka ta taukulina wa kabo kabakaiyawasi magaina ye heyaheyasoniyei galewa unai.

Yaubada ye hedede kalidiwai wa nige se kawamamohoiyei. 3 Na kita
taukawamamohoi gonowana ta lusola yona kabakaiyawasi magaina
unai. Na *kaiteyadi nige se kawamamohoi kalidiwai* Yaubada ye wane,
"Yogu kouyalayala unai ya hededekaigwala,
'Taba nige se lusola yogu kabakaiyawasi magaina unai.' " *(Same 95:11)*
Iyamo Yaubada yona kabakaiyawasi magaina ye nonohaiyako huyana
tanoubu yona huyahetubuna wa unai. 4 Doha kulikuli tabuna teha
hesau unai mayadai hehaligigi-labuina ne hedehededena ye hedede ye
wane,
"Yaubada yona paisowa maudoidi udiyedi ye kaiyawasi mayadai
hehaligigi-labuina unai." *(Genese 2:2)*
5 Na kulikuli hesauna wa unai ye wane,
"Taba nige se lusola yogu kabakaiyawasi magaina unai."
6 Tamowai bagubagunadi wasa se lapui wa nige se lusola yodi kawaya-
gala debanawai, na kabakaiyawasi magaina wa sola ye totolo tamowai
hekadi hesabadi bena se lusola. 7 Tenem unai Yaubada huya hesau ye
tole kabakaiyawasi magaina lusolana hesabana na hesana ye katai ede,
"Teina mayadai ta", huyana yona hedehededede ye mosei Dawida** unai.
Na Dawida ye hedede ye wane, doha ya kuliyako wa:
"Teina mayadai ta unai, ena kalinana kwa lapui,
tabu nuwamiu kwa hekwailolodi iya unai."
8 Ena taba Yosuwa Isalaela tamowaidi wa ye woyalaediko
kabakaiyawasi magaina ne unai, meta Yaubada huya mulinawai taba
nige mayadai hesau ye kaisunuwai'uyoi. 9 Unai kaiyawasi mayadaina
wa sola ye totolo Yaubada yona tamowai yodi. 10 Na ena tamowai
hesau ye lagelau Yaubada yona kabakaiyawasi unai, meta kabo ye
kaiyawasi yona paisowa maudoidi udiyedi, doha ede Yaubada yona
paisowa maudoidi mulidiyena hinage ye kaiyawasi. 11 Unai bena ta
kaipatebayao na ta lusola kabakaiyawasi magaina ne unai, na tabu
Yaubada ta kawayagalaei doha Isalaela tamowaidiyao wa. Ena yoda
laulau doha siya meta kabo ta beku na nige ta lusola.
12 Matawuwuna Yaubada yona hedehededede meta maumaulina yo
gigigigibwalina yo ye matakalili na kabo kelepamatatehalabulabui.
Nuwada ye bolilapaidi ye luwu ye lau yoda nuwanuwatu yo yoda
hineli mamohoidiyao udiyedi ye lage na ye hinelidi yo ye kitasipwaidi.
13 Yaubada matanawai ginauli maudoidi nige hesau wadawadamna, na
se masalahakalili matanawai. Laulau sahasahadi ta ginaulidi meta bena
ta hededehemasalahadi iya kalinawai.

Yesu yoda taukaitalasam saesaena

14 Yoda sunuma ta hedehededehemasalaha ta unai bena ta tolobayao,
matawuwuna yoda taukaitalasam saesaena ye saeko galewa. Iya
ede Yesu, Yaubada natuna. 15 Yoda taukaitalasam saesaena ta yoda
basabasa maudoidi kabidi ye katakalili, matawuwuna laukita mau-
doidi ta hekalodi ta meta iya hinage ye hekalodi. Na iyamo nige ye
ba'aya. 16 Unai bena ta laoma Yaubada yona telona ta hanahanawui ma
nuwabayaoda, kabo yona katekamkamna yo kabinamwa ta lobaidi na
yoda huyayababa unai kabo ye saguida.

** **4:7:** Dawida: Isalaela tamowaidi yodi kawayagala mulidiwai bolimai gwaudi se lauko na kabo Dawida wasawasa ye tubu.

5

1 Dius tamowaidi yodi taukaitalasam saesaena tamowai luwadiwai
Yaubada ye hetolo na yona paisowa meta tamowai yodi tautolo Yaubada
matanawai na kainauya yo kaitalasam ye mosei tamowai yodi yababa
hesabadi. 2 Iya gonowana ye taubigakalili tausupusupu yo taugege
tamowaidiyao kalidiwai, matawuwuna ede iya taubasabasa hesau.
3 Teina debanaena ede kaitalasam ye ginaulidi iya ye bom yona yababa
hesabadi yo kabo hinage tamowai maudoidi yodi yababa hesabadi.
4 Nige tamowai hesau teina paisowa hekahekasisina ta yona
nuwahineliwai ye hai, na Yaubada yona yoga mo unai, doha Aloni.
5 Unai Keliso hinage nige ye bom ye hesae'uyoi na ye hemala
taukaitalasam saesaena, na Yaubada iya ye toleisini na ye wane,
"Kowa yau natugu;
mayadai ta unai ya hemala tamam." *(Same 2:7)*
6 Yo kulikuli tehana hesau unai ye wane,
"Kowa taukaitalasam tamowaina ye lau ee huya nige sigana doha
Melekisedeka." ** *(Same 110:4)*
7 Huyana Yesu tanoubu ta unai ye miyamiya meta tapwalolo yo kaib-
wada ye moseidi Yaubada unai ma kalina lakilakina yo ma matasuluna,
na Yaubada gonowana boita unai ye hemauli. Na Yaubada Yesu kalinana
ye lapui matawuwuna Yesu iya ye hekasisiyei yo yona gigibwali unai
ye miya. 8 Iya Yaubada natuna mamohoina, na iyamo kamkamna
unai nuwamasalaha ye hai idohagi na ye kawakabi. 9 Na huyana
nuwanuwatu maudoina ye haihegehe ede ye hemala iya taukawak-
abiyeina tamowaidi maudoidi yodi kabihemauli nige sigana yona ka-
balaoma. 10 Na Yaubada iya ye kaisunuwai taukaitalasam saesaena
doha Melekisedeka.

Hedede bayabayaona ye lau Yaubada tautolehesuwalana udiyedi

11 Teina nuwanuwatu ta hedehedededi se bado taba ka hedededi,
na hekatagomiu ye pilipilikalili, matawuwuna ede yomi lapulobai
ne se pahili. 12 Kwa kawamamohoi huyalohaloha, unai komiu
taba taulauhekata hekadiyo, na nige gonowamiu, na Yaubada yona
hedehedede wa udiyedi taba kabahetubu lauhekatana unai ka
hekata'uyoigomiu. Komiu sola doha wawayao gagilidi meta susu
mo kwa numanuma, na nige gonowana kai kwaikwailolona kwa
kai. 13 Ena hesau susu mo ye numanuma, iya sola wawaya gagilina,
na laulaududulai lauhekatana sola nige kabina ye kata. 14 Na kai
kwaikwailolona meta tamowai lakilakidi siya kadi. Yodi kaikaipate
debanawai gonowana namwa yo yababa se kitahinelidi.

6

1 Unai bena yoda sunuma Keliso unai yona kabahetubu lauhekatadi
bagubagunadi ta laugabaeidi, na ta dudu ta lau bena nuwamasalaha
saesaena ta hai. Na tabu yoda sunuma kabahetubuna lauhekatadi ta
lauhekata'uyoidi, siya ede: nuwabui laulau yabayababadi udiyedi yo
yoda sunuma Yaubada unai, 2 babatiso yo kabibolubolu, tauboita yodi
tolo'uyo yo hekasa mayadaina. 3 Yaubada yona yali unai ta sigilau
nuwamasalaha saesaena ta hai.

** **5:6:** Melekisedeka wasana ede Genese 14:18-20 unai ku hasili.

4-6 Tamowai hekadiyo nige gonowana se nuwabui'uyo. Siya wasa namwanamwana se lapuiyako, galewa kainauyadi se miyalobaidiko, Yaluwa Tabuna unai yodi tupwa se haiyako, yo Yaubada yona hedehededede yona namwa yo basileiya ye laolaoma matadawai gigibwalina se nuwatulobaidiko. Na ena Yaubada se lausuwalaei meta nige gonowana se uyoma se nuwabui'uyo, matawuwuna yodi lausuwala ne unai siya Yaubada Natuna se hesahesataulo'uyoi na tamowai matadiwai iya se hemwadine'uyoi.

7 Bwatano namwanamwana unai meta ena nabu ye taludobi kewanawai kabo ye mumusi na koya kaidi kaniyodi ye toledi na koya tanuwagana unai namwa ye lobai. Tano ne Yaubada unai henamwa ye hai. 8 Na bwatano unai gwaligwali yo lagau mo se kini na nige yona namwa saha hesau, tano ne tanuwagana kabo tano ne ye hededeheyababa. Na gehena unai kabo ye gabu.

9 Kehamaiyao, ka hededebayaolaowa kalimiuwai doha teina, na iyamo kabina ka kata meta komiu laulau namwanamwadi kwa ginaginaulidi, siya ede Keliso yona kabihemauli unai se masamasalaha. 10 Yaubada yona hekasa se dudulai, unai yomi paisowabayao yo yomi gadosisi kalinawai taba nige ye nuwaluluhiyeidi. Yomi gadosisi ne kabakitalobaina ede Yaubada yona tamowai meta beyabeyana kwa saguidi yo iya ede sola kwa sagusaguidi. 11 Laulauna gonogonowana ka henuwagomiu bena komiu kesega kesega kwa miyamiyanamwanamwaei ye lau ee huya ta kana siga, to Yaubada yona hededehesunuma kwa nayatautaubigaidi ne taba se laoma se mamohoi. 12 Nige ka henuwagomiu bena kwa miyagaibu. Sunuma yo taubiga tamowaidi kabo saha Yaubada ye hededehesunumaedi wa se haidi. Unai ka henuwa bena yodi laulau kwa miyawatanidi!

Yaubada yona hededehesunuma taba nige ye bui

13 Huyana Yaubada yona hededehesunuma ye mosei Abelahama unai, meta ye bom hesanawai ye hededekaigwala, matawuwuna nige hesau ye saekalili doha iya. Na ye kaigwala 14 ye wane, “Mamohoi yau kabo ya hededehenamwago na kam isimulita ya hebadodi.” *(Genese 22:17)* 15 Na Abelahama ye nayatautaubiga na mulinawai saha Yaubada ye hededehesunuma wa ye lobai.

16 Tamowai maudoidi tamowai saesaedi hesadiyao udiyedi se hededekaigwala. Na tamowai hesau taba saha ye hededeyako, meta hededekaigwala unai ye hemamohoiyei. Unai kabo haikawayagala maudoidi ye hekaiyawasidi. 17 Yaubada ye henuwa bena yona hededehesunuma tauhaidi kalidiwai ye hemasalaha meta taba nige yona hineli ye bui, unai kaigwala wai ye hemamohoiyei. 18 Teina ginauli labui ta, Yaubada yona hededehesunuma yo yona hededekaigwala, kabo nige gonowana ye buidi, matawuwuna nige gonowana ye kailupolupo. Kita taulaoma Yaubada unai sagu ta lobai, iya ede teina ginauli labui ta udiyedi ye henuwa bena ye hebayaoda na yona hededehesunuma udiyedi bena ta tolobayao. 19 Na yoda tolobayao Yaubada yona hededehesunuma udiyedi meta doha lowo, yaluwada taukabihekahinina bayabayaona. Yoda sunuma ta woyo ye kabigigili na ye lusolalau teha

tabukalilina unai.** 20 Menai Yesu taukedabagunaeda debadawai ye
lusolalaoko yo ye hemala yoda taukaitalasam saesaena ye lau ee nige
sigana doha Melekisedeka.

7

Melekisedeka iya taukaitalasam namwanamwana na kabo Lewi tamowaidiyao

1 Teina Melekisedeka ta iya Salema yodi wasawasa yo Yaubada
Saesaekalilina yona taukaitalasam tamowaina. Huyana Abelahama
wasawasa ye saepwaidi gehena** na yona uyoma magai unai, meta
Melekisedeka iya ye hailobai na hededehenamwa ye mosei Abelahama
unai. 2 Na Abelahama gogo iyala unai ye hai'uyoidi wa maudoidi luwadi-
wai yona taiti** ye hai ye mosei Melekisedeka.** Hesa Melekisedeka
kaniyona ede “laulaududulai wasawasana”, yo hesa Salema kaniyona
ede “nuwadaumwali”, unai iya hinage “nuwadaumwali wasawasana”.
3 Iya nige tamana yo sinana yo kana mumugao yo yona huyatubu yo
yona mauli sigana wasadi, na iya meta taukaitalasam tamowaina ye
lau huya nige sigana, doha Yaubada natuna. 4 Na tamada Abelahama
iyala unai gogo ye haidi wa yona taiti ye mosei Melekisedeka, unai ta
nuwatulobai meta tamowai ta ye saekalili.

5 Laugagayo ye hedede meta taukaitalasam siya ede Lewi kana
isimulitao hekadiyo, bena Isalaela tamowaidi maudoidi udiyedi taiti
se tanoi. Tamowaidi ta meta siya kadi kahao, na maudoidi ta Abela-
hama unai se tubuma. 6 Teina Melekisedeka ta iya nige Lewi kana
boga hesau, na iyamo taiti ye hai, yo hinage Abelahama, iya hed-
edehesunuma tauhaina wa, ye hededehenamwa. 7 Nige gonowana
ta nuwapwanopwano, matawuwuna maudoida kabina ta kata meta
tamowai dobidobina hededehenamwa ye hai tamowai saesaena unai.
8 Taiti tautanotano ne, siya kabo se boita. Na taiti tauhaina hesau ede
Melekisedeka, na Yaubada ye hedehededе meta iya kabo ye miya ye lau
nige kana siga. 9 Unai gonowana kabo ta wane, Abelahama taiti yona
tolena ta meta Lewi hinage taiti ye tole, 10 matawuwuna ede huyana
Melekisedeka Abelahama ye hailobai, meta Lewi iya sola kana mumuga
Abelahama tauna luwanawai.

Yesu taukaitalasam saesaena doha Melekisedeka

11 Taukaitalasam Lewi unai tautubuma wa yodi paisowa yona ka-
balaoma ede Mose yona laugagayo. Na iyamo taukaitalasam ne
nige gonowadi tamowai yodi yababa udiyedi se tolehedududlaidi.
Unai Yaubada taukaitalasam hesau ye hetamaliyama, iya ede doha
Melekisedeka, na nige doha Aloni. 12 Teina unai Yaubada taukaitalasam
yona paipaisowa ye bui, ede laugagayo hinage ye bui. 13 Teina hedehed-
ede maudoidi ta tamowaina wa meta iya nige Lewi kana isimulita hesau,
na iya boda udoi. Na tenem boda ne unai meta nige tamowai hesau

** **6:19:** Woyo yo teha tabukalilina: Teina ginauli ta meta Isalaela yodi logulogu tabuna wa unai (Hebelu 9:1-3). Yoda sunuma ta woyo ye kabigigili na ye lusolalau teha tabukalilina unai: Hedehededе ta meta Yaubada yona kabamiya galewa ne unai heyaheyasonina, na kaniyona ede yoda sunuma ye kabihekahinida Yaubada unai. ** **7:1:** Genese 14:1-16 ** **7:2:** Taiti kaniyona ede, gogo o moni ta soiyeidi gwau badodi saudoudoi udiyedi na gwau kesega ta hai ede taiti, doha teina: Ena tamowai yona moni 100 Kina, meta 10 Kina kabo ye mosei Yaubada unai. O yona puwaka 10, meta kesega ye mosegabaei Yaubada unai. ** **7:2:** Genese 14:17-20.

kaitalasam paisowana ye ginauli. 14 Ye masalaha meta yoda Guiyau iya
Yuda kana isimulita, na Mose nige saha ye hedede bena taukaitalasam
hesau Yuda kana boda unai kabo ye tubuma. 15 Yo saha ka hedede
ta ye masalahakalili, ena taukaitalasam hesau doha Melekisedeka ye
masalahama. 16 Nige kana mumuga laugagayona debanawai na ye
hemala taukaitalasam, na yona mauli nige gonowana se hegehe ne yona
gigibwali debanawai. 17 Matawuwuna Yaubada ye hededeyako ye wane,
"Kowa taukaitalasam miyamiyahaina doha Melekisedeka." *(Same 110:4)*

18 Laugagayo yo kabikabidi bagubagunadi wa Yaubada ye
tolehesuwaladi matawuwuna ede se basabasa yo nige kaniyodi,
19 matawuwuna laugagayo ta nige gonowana tamowai se tole
hedudulaidi. Na Yaubada hededehesunuma namwanamwadi ye
ledima, se saguida na udiyedi kabo gonowana ta sigilau Yaubada unai.

20 Laugagayo yo kabikabi hauhauna ta Yaubada ye hetubu na hed-
edekaigwala ye ginauli Yesu unai. Na nige hededekaigwala hesau
ye ginauli taukaitalasam tamowaidiyao bagubagunadi udiyedi. 21 Na
huyana Yesu ye hemala taukaitalasam, Yaubada hededekaigwala ye
ginauli ye wane,

"Guiyau ye kaigwalako,
yo iya taba nige nuwana ye bui:
Kowa kabo taukaitalasam ye lau ee huya nige sigana" *(Same 110:4)*

22 Teina hededekaigwala ta debanawai Yesu ye hemala talam
namwanamwana tauhaiyamana yo tauhebayaona. Talam ne ye
namwakalili na kabo talam beyabeyana. 23 Taukaitalasam Lewi
unai tautubuma wa meta se badokalili, matawuwuna boita ye
hekaiyawasidi, unai kadi paisowa nige se laei sigana unai. 24 Iyamo
Yesu ye miya ye lau nige sigana, unai iya ye hemala taukaitalasam
miyatahitahina. 25 Unai iya gonowana tamowai ye hemaulidi, siya ede
tamowaidiyao Yesu debanawai se laoma Yaubada unai. Matawuwuna
iya ye miya ye lau nige kana siga na huya maudoina kabo yodi ye
kaikaibwada.

26 Ye namwakalili to yoda taukaitalasam saesaena ede Yesu,
matawuwuna iya tabuna, nige kana gilu hesau, ye a'a, iya tamowai
yodi yababa nige ye patulau udiyedi, yo galewa ne unai ye saekalili.
27 Taukaitalasam saesaedi Lewi kana isimulitao, siya bena mayadai
badobado kaitalasam se ginaginaulidi, bagubaguna se bom yodi yababa
hesabadi na kabo tamowai maudoidi yodi yababa hesabadi. Na Yesu
meta udoi. Iya tamowai yodi yababa maudoidi debadiwai kaitalasam
kesega mo ye ginauli huyana ye mose'uyoi sataulo ne unai.

28 Tamowai se basabasakalili, na iyamo laugagayo debanawai se
hemala taukaitalasam saesaedi; na laugagayo mulinawai hededekaig-
wala ye laoma, na unai Yaubada Natuna ye kaisunuwai ye hemala
taukaitalasam saesaena. Yaubada iya ye tolehedudulaimamohoiyei ye
lau ee nige kana siga.

8

Yesu yoda taukaitalasam saesaena talam hauhauna wa unai

1 Kai saha ka hedehededei ta meta iya ede teina: Kita yoda taukaita-
lasam saesaena ye tutuli Yaubada namanamalikalilina yona telona ni-
matutunawai galewa ne unai, 2 yo kabataba'ohu unai ye paipaisowa.
Kabataba'ohu ta logulogu tabuna mamohoina Guiyau ye ginauli na nige
tamowai se ginauli.
3 Laugagayo ye hedede meta bena taukaitalasam saesaedi maudoidi
yodi kainauya yo kaitalasam se moseidi. Gonogonowana doha hinage
teina yoda taukaitalasam saesaena ta bena kaitalasam hesau ye mosei
Yaubada unai. 4 Ena taba iya tanoubu ta unai, taba nige ye hemala
taukaitalasam, matawuwuna tanoubu ta unai meta taukaitalasam ta-
mowaidiyao nonohadi, siya ede kaitalasam se moseidi Yaubada unai,
doha laugagayo ye hededehemasalahayako wa. 5 Yo siya yodi kabakai-
helahui, iya ede logulogu tabuna ne, meta galewa ne unai logulogu
tabuna mamohoina kabakitana yo tautauna. Unai ede huyana Mose
bena logulogu tabuna ta ye ginauli, Yaubada ye hededebayaolau unai
ye wane, “Ku kitalau kabikabina tautauna maudoina kuduli ne unai ya
hekitago wa meta ku ginauliwatani.” *(Esodo
25:40)* 6 Na taukaitalasam saesaena paisowana Yesu ye hai wa ye
namwakalili na kabo Lewi tamowaidiyao yodi paisowa, gonogonowana
doha talam iya ye haiyama wa ye namwakalili na kabo talam baguba-
gunana wa. Na talam hauhauna ta yona kabatolo ede hededehesunuma
namwanamwadiyao. Hededehesunuma ta se namwakalili na kabo
hededehesunuma bagubagunadi wa.
7 Taba ena talam bagubagunana wa unai nige laupwano, meta
Yaubada taba nige talam helabuina ye leyama. 8 Na Yaubada Isalaela
tamowaidi udiyedi laupwano ye lobai ede ye wane,
“Guiyau ye wane: Huyana ye laolaoma,
yau kabo talam hauhauna ya ginauli
Isalaela yo Yuda tamowaidiyao udiyedi.
9 Kadi mumugao nige yogu talam beyabeyana wa se sunumaei,
ede ya lausuwalaedi.
Unai talam hauhauna ta kabo nige doha siya udiyedi ya ginauli wa,
huyana nimadi udiyedi ya kabi na Aikupito unai ya woyahepesadi
wa.
10 Na Guiyau ye wane: Teina talam ta kabo ya ginauli Isalaela tamowaidi
udiyedi,
tenem huya ne mulinawai.
Yau yogu laugagayo kabo ya toledi kuludi ne udiyedi
yo ya kulidi nuwadi ne udiyedi.
Yau kabo yodi Yaubada,
yo siya yau yogu tamowai.
11 Huyana ne taba nige tamowai hesau helena taumiya ye hekata
yo taba nige ye hededelau kana kaha unai ye wane, ‘Guiyau taba
kabina ku kata,’
matawuwuna siya maudoidi gagilidi ye sae lakilakidi
kabo kabigu se kata.
12 Yau yodi laulau yabayababadi kabo ya hededegigilidi
yo yodi ba'aya taba nige ya nuwatu'uyoidi.” *(Yelemaiya 31:31-34)*
13 Na teina talam ta Yaubada ye katai Talam hauhauna, unai talam
bagubagunana wa ye beyabeyako. Na saha ye beyabeyako yo nige yona
gigibwali meta kabo ye tauwadam.

9

Yaubada kaihelahuina logulogu tabuna wa unai

1 Talam bagubagunana wa meta yona kaihelahui laugagayodi yo
kabikabidi, yo hinage tanoubu ta unai kabataba'ohu se ginauli.
2-3 Kabataba'ohu ta meta logulogu tabuna kaleko unai se ginauli, na
kalona ne unai meta kaleko unai se woyo'utusi na ye hemala dahala
labui. Na dahala bagubagunana wa unai meta lampa haligigi-labui
yodi kabatolo ye totolo, yo hinage pwalawa tabudi ma hatahatana**
menai. Teina dahala ta hesana ede Teha tabuna. Na woyo kalekona
dagelanawai meta dahala hesau hesana ede Teha tabukalikalilina.**
4 Dahala ta unai kabakaitalasam hatahatana gole unai se ginauli, meta
inisenisi kabagabuna. Yo talam keisina** gole unai se suma wa hinage
temenai. Teina keisi ta kalonawai meta mana** kaba'usaidi gole unai se
ginauli wa, yo Aloni yona tuke ye bwagu wa, yo laugagayo saudoudoi
wekudi tabatabadiyao labui** wa. 5 Keisi wa kewanawai selubim**
dididididigadi labui se tutuli. Pepedi se kaladi na ba'aya kabahededegig-
ilina tehana wa se helogulogu. Na ginauli maudoidi ta hedehedededi se
badokalili, na nige gonowana ta hetalahegehedi.

6 Huyana ginauli maudoidi se tolehekasanonohaidi doha teina, kabo
taukaitalasam se mwalamwalae dahala bagubagunana unai, mayadai
badobado temenai yodi kaihelahui kabikabidi se ginaginaulidi. 7 Na
taukaitalasam saesaena ye bom mo kabo bolimai kesega kesega luwadi-
wai mayadai kesega mo unai ye mwalaesae teha tabukalikalilina unai,
na yona mwalaesae ne unai meta bena kwasina ye bahei. Teina
kwasina ta meta iya yo tamowai maudoidi yodi yababa nige se nuwat-
ulobaidi wa hesabadi na menai Yaubada matanawai ye lausibusibuyei.
8 Taukaitalasam saesaena ye bom mo gonowana ye mwalaesae dahala
tabukalikalilina unai. Teina unai Yaluwa Tabuna ye hemasalaha kali-
dawai meta huyana logulogu tabuna bagubagunana sola ye totolo meta
kabalusae teha tabukalikalilina kedana nige sola ye tasoke. 9 Teina
talam bagubagunana kabikabidiyao ta meta teina huya ta kita yoda
kabakita. Ye hekitada meta tautaba'ohu yodi kainauya yo kaitalasam se
mosemoseidi Yaubada unai wa, meta taba nige gonowana nuwadiyao se
he'a'adi. 10 Matawuwuna teina kainauya yo kaitalasam ta meta siya ede
kai, numanuma, taudi yo gogo deulihe'a'adi kabikabidi mo. Tamowai
teina kabikabi ta se ginaulidi meta dagelagaibudi mo se he'a'adi, na
nuwadiyao meta nige se buidi. Na Yaubada yona nuwatu meta bena ta-
mowai tenem kabikabi ne se ginaginaulidi ye lau ee kabikabi hauhauna
ta ye lage.

Keliso kwasinana hedehededena

11 Na Keliso ye laoma ye hemala ginauli namwanamwadi se laomako
wa yodi taukaitalasam saesaena na logulogu tabuna unai ye lusola.
Teina logulogu tabuna ta ye saekalili yo ye namwakalili na kabo tanoubu
unai ta. Nige tamowai nimadiwai se ginauli, yo iya meta nige doha

---

** **9:2-3:** Lewitikasi 24:5-9, Maleko 2:26, yo Esodo 25:23-30 ** **9:2-3:** Teha tabukalikalilina hesana ta se tole matawuwuna iya ede Yaubada yona kabamiya tanoubu ta unai. ** **9:4:** Talam keisina: Kalina dimdim unai se hedehededе *ark of the covenant*. Teina hedehededе ta *ark* kaniyona ede keisi. ** **9:4:** Mana meta hededehemasalahana GLOSSARY unai ku hasili (↑Mana). ** **9:4:** Esodo 34:1 ** **9:5:** Selubim meta anelu kao hesau (↑Selubim).

tanoubu ta ginaulina hesau. 12 Yesu yona lusola wa unai meta nige
gouti o bulumakau natuna hakiyana kwasinana ye hepaisowa, na ye
bom kwasinana mo ye bahei na ma kesega mo ye lusola teha tabuka-
likalilina wa unai, na unai yoda kabihemauli miyatahitahina ye ginauli.
13 Kabikabi bagubagunana unai, ena Yaubada matanawai tamowai nige
se a'a**, meta kabo taukaitalasam ne gouti o bulumakau hakiyadi
kwasinadi unai se lausibusibuyei, o bulumakau baisinana saehauna
kahusana se hesulusae kewadiwai. Unai kabo se tabu'uyo. Iyamo teina
ta meta dagelagaibudi mo se a'a. 14 Na Yaluwa Tabuna Miyamiyahaina
Yesu ye hebayao na ye bom ye mose'uyoi Yaubada unai. Na iya meta
nige yababana hesau. Unai ede Keliso kwasinana ye gigibwalikalili na
kabo suisui kwasinadi. Kabahemwaloida laulaudiyao udoi'udoi udiyedi
Keliso kwasinana nuwadao ye he'a'adi, to bena Yaubada Maumaulina
ta kaihelahui. 15 Keliso yona kaitalasam debanawai ede iya talam
namwanamwakalilina tauhetubuna. Talam bagubagunana wa unai
na tamowai saha se ginaulipwanolidi wa ba'ayadi maudoidi hesabadi
ye boita na unai ye hemaisahaidi yo yailihai ye moseidi. Unai talam
hauhauna ta meta kaiteyadi Yaubada ye yoganeidi wa bena Yaubada
yona hededehesunuma gogodi miyamiyahaidiyao se haidi.

16 Na huyana tamowai hesau yona gogo hekasana pepwana ye ku-
likauli na ye boitagabaei, meta nige gonowana tamowai hesau ye
kabilau gogo ne udiyedi kana siga se hemamohoiyei meta pepwa ne
taukulina ede ye boitako. 17 Ena taukulina ta ma miyana meta nige
gonowana tamowai hesau gogo hekasana pepwana ta ye hepaisowa
na unai ginauli saha ye hededehesunuma wa ye hai. Teina pepwa ta
nige gonowana ye paisowa kana siga ee taukulina ta ye boita. 18 Doha
hinage talam bagubagunana wa nige yona gigibwali ye lau ee kwasina
unai se hemamohoiyei. 19 Mose Yaubada yona laugagayo maudoidi ye
hededegabaedi tamowai udiyedi, na muliyena bulumakau natudiyao
yo gouti kwasinadi yo waila ye haidi na mamoe wiyana pulupululuna
yo hisopa** lagadi ye hepaisowadi na Yaubada yona laugagayo bukana
yo tamowai maudoidi udiyedi ye lausibusibuidi 20 na ye wane, “Teina
kwasina ta meta Yaubada yona talam kalimiuwai wa kabahemamo-
hoiyena.” *(Esodo 24:7-8)* 21 Laulau
kesekesegana unai kwasina ye lausibusibuyei logulogu tabuna unai yo
kabakaihelahui gogodi maudoidi udiyedi. 22 Mamohoi, laugagayo ye
hedede meta ginauli se bado bena kwasina unai se he'a'adi. Taba bena
kwasina nige ye bwalili, nige yababa kabahededegigilina hesau.

23 Teina ginauli ta meta siya ede galewa gogodiyao tautaudi, yo
kabahe'a'adi meta suisui kwasinadi. Na galewa ginaulidi kabahe'a'adi
meta ye saekalili na kabo suisui kwasinadi, 24 matawuwuna Keliso nige
ye lusae logulogu tabuna tamowai nimadiwai se ginauli wa unai. Na
ye lusae galewa ne unai logulogu tabuna mamohoina ne unai. Teme-
nai ye masalahalau Yaubada matanawai kita hesabada. 25 Hinage ye

---

** **9:13:** Yaubada matanawai tamowai nige se a'a kaniyona ede tamowai wa nige gonowana se mwalae logulogu tabuna bakubakuna unai se kaitalasam yo se tapwalolo, matawuwuna yababa saha hesau ye ginauli o laugagayo hesau ye utusi. ** **9:19:** Hisopa meta kaiwa gagilina kuyakuyawana Isalaela tehadi udiyedi ye kinikini. Kaiwa ne nige kalidawai, na kita kaiyalu lagana gagilina ta hepaisowa unai ta lausibusibu. Na Buka Tabuna unai hesa hisopa mo ta hepaisowa.

lusae galewa ne unai nige bena huya badobado ye bom ye kaikaitalasamyei'uyoi, doha taukaitalasam saesaena bolimai kesega kesega ye lusae teha tabukalikalilina unai ye kaikaitalasam, na kwasina ye bahei wa meta nige iya ye bom kwasinana. 26 Ena taba Keliso yona kaitalasam ne ye ginaginauli'uyoi, meta huyana Yaubada tanoubu yona hetubuna wa unai ye laoma ee teina kabo ye kamkamna ma gwauna. Na huya gehena ta unai ye laoma ma kesega mo ye kaitalasam'uyoi bena ba'aya ye tolehesuwaladi. 27 Doha ede tamowai ye boita ma kesega mo na mulinawai kabo ye masalaha hekasa mayadaina unai, 28 hinage Keliso ye boita ma kesega mo na kaitalasam ye ginauli tamowai gwaudi yodi yababa kabalaehesuwalana. Na kabo ye uyoma nige bena tauba'aya hesabadi, na tenem huyana ne unai kabo mauli nige sigana ye moseidi iya taunayanayaeina tamowaidiyao ne udiyedi.

10

Keliso ma kesega mo ye kaitalasam

1 Laugagayo Mose unai se laoma wa meta ginauli namwanamwadi se laolaoma ne tautaudi mo, nige mamohoidiyao. Unai ede kaitalasam kesekesegadi tamowai se ginaginauli'uyoidi bolimai badobado, na udiyedi taba nige gonowana taukaihelahui ne se hedudulaidi. 2 Ena taba laugagayo wa tamowai se hedudulaidi kabo gonowana kaitalasam wa se kaiyawasi. Matawuwuna ena taba kaitalasam kesega mo unai taukaihelahui wa se a'ako, kabo nige gonowana yodi yababa se nuwatu'uyoidi. 3 Na tenem kaitalasamdi ne meta ba'aya kabahenuhenuwaisinidi bolimai badobado, 4 matawuwuna bulumakau yo gouti hakiyadi kwasinadi nige gonowana ba'aya se haigabae.

5 Tenem unai, huyana Keliso ye dobima tanoubu ta unai meta ye wane,
“Kaitalasam yo kainauya nige ku henuwadi,
na yau taugu ta ku kabinonohai yogu.
6 Kaitalasam gabugabudi yo ba'aya kabahededegigilina kainauyadi
nuwam nige se henamwa.
7 Na kabo ya wane, ‘Yaubada, yau ede te, doha buka unai se kuliyako,
ya laoma kowa yom nuwatu bena ya ginauli.’ ” *(Same 40:6-8)*
8 Bagubaguna Keliso ye hedede ye wane, “Kaitalasam yo kainauya meta siya kaitalasam gabugabudi yo kaitalasam ba'aya hesabadi nige ku henuwadi yo nige nuwam se henamwadi.” (Iyamo laugagayo ye hedede bena se ginaulidi.) 9 Na ye hedede'uyo ye wane, “Yau ede te, ya laoma kowa yom nuwatu bena ya ginauli.” Teina hedehedede ta udiyedi talam bagubagunana wa ye tolehesuwala na helabuina ye haiyama. 10 Na Yaubada yona nuwatu unai ye tolehesuwalada yona tamowai, Yesu Keliso tauna kaitalasamna kesegana wa debanawai.

11 Talam bagubagunana wa unai mayadai kesega kesega taukaitalasam maudoidi yodi paisowa se ginaginaulidi. Kaitalasam kesekesegadi se moseidi Yaubada unai na nige gonowana udiyedi ba'aya se haigabaeidi. 12 Na teina taukaitalasam saesaena ta ba'aya kaitalasamna ma kesega mo ye ginauli, na mulina ne unai ye sae Yaubada nimatuutuuna unai ye tuli. 13 Temenai ye nayanaya ye lau ee kana siga kana waiunu Yaubada ye toledi kaena kadi duku. 14 Matawuwuna tenem kaitalasam kesega ne unai kaiteyadi ye tolehesuwaladi siya Yaubada

yona tamowai ne meta ye tolehedudulaimamohoiyeidi ye lau nige kana siga.
15 Yaluwa tabuna teina ta hinage ye hemasalahayako kalidawai. Doha bagubagunawai ye wane,
16 “Guiyau ye hedede ye wane, ‘Teina talam ta kabo ya ginauli Isalaela tamowaidi udiyedi,
tenem huya ne mulinawai.
Yau yogu laugagayo kabo ya toledi kuludi ne udiyedi
yo ya kulidi nuwadi ne udiyedi.’ ” *(Yelemaiya 31:33)*
17 Na kabo ye hedede'uyo ye wane,
“Yodi ba'aya yo laulau yabayababadi meta
yau taba nige ya nuwatu'uyoidi.” *(Yelemaiya 31:34)*
18 Na huyana Yaubada ba'aya ye hededegigilidi meta tamowai nige gonowana kaitalasam hekadi se ginauli'uyoidi.

Sunuma hededehebayaona

19 Kehaguwao, Yesu kwasinana debanawai ta nuwabayao na ta lusae galewa teha tabukalikalilina ne unai. 20 Yesu teina keda hauhauna ta ye sokeyako kita hesabada yo gonowana unai kabo mauli ye leyama kalidawai. Woyo tapulisina ne iya ede Yesu tauna, unai kabo gonowana ta lau Yaubada unai. 21 Yo hinage yoda taukaitalasam saesaena iya Yaubada yona tamowai taukitahetetedi. 22 Tenem nuwatu maudoidi ta debadiyena taba kwa laoma ta sigi ta lau Yaubada unai ma nuwamamohoida yo ma sunumada. Matawuwuna yoda nuwatu yabayababadi Keliso kwasinana unai ye lausibusibuyeidiko na ye he'a'ada, yo tauda waila a'ana unai ye deulidiko. 23 Taba ta tolobayao na Yaubada yona hededehesunuma ta hededehemasalahadi tamowai udiyedi ta bena ta kabihekahini, matawuwuna Yaubada saha ye hededehesunuma kalidawai wa kabo ye hemamohoiyei. 24 Na bena ta nuwanuwatu kabo idohagi na ta haihebahebayao'uyoida gadosisi yo laulau namwanamwadi udiyedi. 25 Tabu yoda tapwalolo koikoigogodi ta miyasuwalaedi doha tamowai hekadi yodi miyamiya ne. Bena yoda sunuma unai ta haihebahebayao'uyoida, matawuwuna kabina ta kata meta yoda Guiyau yona uyoma mayadaina ye hanahanauma.
26 Ena kita Yaubada yona hedehedede mamohoina ne kabina ta kata na sola ba'aya unai ta miyamiya, meta nige kaitalasam hesau'uyo kabo ba'aya ne ye haigabaeidi, 27 na ma matamatausida hekasa mayadaina yo Yaubada kana waiunu kabaheyababadi kaiwana kalakalasina ta nayanayaidi. 28 Ena tamowai hesau Mose yona laugagayo ye laukwatakwataei na tamowai labui o haiyona se kita yo se hemamohoiyei, kabo se unuheboita, nige gonowana se katekamkamnaei.** 29 Yomi nuwatu idohagi? Ena tamowai hesau Yaubada Natuna nige ye hekasisiyei yo talam kwasinana wa ye hai doha ginauligaibu, yo nige ye mode meta teina kwasina ta kabo yona yababa ye deuligabaedi Yaubada matanawai, yo Yaluwa iya ginauli namwanamwadi ye kainauyaida ye hededeheyababa meta kabo kamkamna sahasahana ye hai?
30 Tauhedehededena kabina ta katako, ye hedede ye wane, “Yau kabo ya haigum, yo hekamkamna meta yau ya ginauli,” *(Dutelonomi 32:35)* yo ye hedede'uyo ye wane, “Guiyau kabo yona tamowai ye

** **10:28:** Dutelonomi 17:6

hekasadi." *(Dutelonomi 32:36, Same 135:14)*
31 Unai ginauli nuwamatamatausikalilina ede hekamkamna Yaubada
Maumaulina nimana unai kabo tamowai se hai ne.
32 Na huya bagubagunana unai Keliso wasana kwa hai wa kwa
nuwanuwatui. Tenem huyana ne unai kamkamna lakilakina kwa
hekalo, na iyamo yomi sunuma unai kwa tolobayao. 33 Huya hekadiyo
tamowai komiu Yesu tausunumaena se haigomiu na boda matadiwai
se hededeheyababagomiu yo se hekamkamnagomiu, yo huya hekadiyo
kamkamna kesekesegadi tauhaidi wa kwa saguidi. 34 Kami kahao
numatutugudu unai se toledi wa kwa katekamkamnaedi, yo huyana
yomi gogo se haidi wa meta kwa gwauyala, matawuwuna kabina kwa
kata meta yomi gogo namwanamwadi yo miyamiyatahitahidi siya ede
galewa ne unai.
35 Unai tabu yomi sunuma kwa gabaei. Kainauyana lakilakina kabo
Yaubada unai kwa hai. 36 Yomi sunuma unai taba kwa tolobayao, yo
huyana Yaubada yona nuwatu kwa ginaulihegehedi sigana unai, saha
ye hededehesunuma wa kabo kwa hai. 37 Na huyakubwakubwa mo
"taulaoma ne kabo ye lagema na taba nige ye pahili.
38 Na yogu tamowai dudulaina sunuma debanaena kabo ye miya;
na ena ye mulisigisigi
yau taba nige nuwagu ye namwa kalinawai." *(Habakuku 2:3,4)*
39 Na kita meta nige taumulisigisigi tamowaidiyao. Ena tamowai hesau
ye mulisigisigi Yaubada kabo ye heyababa. Na kita meta tausunuma
tamowaidiyao, mauli nige kana siga tauhaidi.

11

Tausunuma tamowaidiyao wasadi

1 Yoda sunuma kaniyona ede ta kawamamohoi yo nige nuwadao se
labulabui meta Yaubada yona hededehesunuma ta nayanayaidi ne kabo
se tubu, yo ginauli saha sola nige ta kitadi kabo se masalaha. 2 Kada
mumugao yodi sunuma kana kao ede doha teina, unai Yaubada ye
hededetausaedi.
3 Sunuma debanawai ta nuwatulobai meta Yaubada ginauli maudoidi
ye hetubudi yona hedehededе unai. Na saha ta kita ne meta ginauli nige
masamasalahadi udiyedi ye masalaha, Yaubada yona hedehededе unai.
4 Sunuma debanawai Abela kaitalasam namwanamwana ye mosei
Yaubada unai, na kabo Kaina yona kaitalasam. Na Yaubada Abela
yona kainauya ye kitahenamwa na yona sunuma debanawai ye hededе-
tausae meta iya tamowai dudulaina. Abela ye boitako, na iyamo yona
sunuma wasana sola iya ede ta lapulapui.
5 Sunuma debanawai Yaubada Enoka ye hai ye saei galewa, ede iya
nige boita ye lobai. Makesega ye tauwadam, matawuwuna Yaubada iya
ye haiyako. Na huyana sola nige ye sae galewa, Yaubada iya ye hed-
edetausae meta iya nuwana ye henamwa. 6 Na ena nige yoda sunuma,
meta nige gonowana Yaubada nuwana ta henamwa. Matawuwuna nige
gonowana tamowai hesau ye laoma Yaubada unai kana siga ye kawa-
mamohoi meta Yaubada iya maumaulina yo miyamiyahaina, yo hinage
bena ye kawamamohoi meta Yaubada iya tauwaseneina ye kainauyaidi.
7 Sunuma debanawai ginauli sahasahadi sola nige se masalaha
wa Yaubada ye hededehemasalahanonohaidi Nowa unai, na Nowa

Yaubada ye hekasisiyei yo yona sunuma debanawai ake** ye ginauli
bena yona numa tamowaidi ye hemaulidi. Saha ye ginauli ta unai
Nowa tanoubu tamowaidiyao kadi gilu ye hemasalaha, na ye hemala
laulaududulai tamowaina Yaubada matanawai.
8 Sunuma debanawai Abelahama Yaubada ye kawakabiyei, huyana ye
yoganei bena ye lau tano hesau unai. Tano ne Yaubada ye hededehe-
sunuma bena huya mulinawai kabo ye hemala yona tano mamohoina.
Yaubada ye kawakabiyei na ye lau, na nige kabina ye kata haedi ye
laulau. 9 Yona sunuma debanawai hededehesunuma tanona unai ye
miya doha laolaoma. Yo tenti unai ye miyamiya doha hinage natuna
Isako yo wahana Yakobo, na siya meta hededehesunuma kesekesegana
tauhaina. 10 Abelahama teina laulau ta ye ginaulidi matawuwuna
magai miyamiyahaina ye nayawatani. Magai wa taunuwatuhekasana
yo tauginaulina ede Yaubada.**
11 Huyana Abelahama ye tautaubadakaliliko yo mwanena Sala ye
kobosi, meta Abelahama yona sunuma debanawai Yaubada ye hebayao
na ye hemala tama, matawuwuna ye kawamamohoi meta saha Yaubada
ye hededehesunumayako wa kabo ye ginauli. 12 Unai tamowai tau-
taubadakalilina ta kana isimulitao meta se badokalili doha galewa
kipwaladi yo salagomgom nagalidi. Nige gonowana ta hasilidi.
13 Teina tamowai ta ma sunusunumadi na se boita. Na saha Yaubada
ye hededehesunumadi wa sola nige se haidi. Na kedalohalohawai mo
se kitakitalaedi yo se gwauyalaedi. Yo se hededehemasalaha'uyoidi
meta siya laolaoma yo yodi magai mamohoina nige tanoubu ta unai.
14 Tamowai yodi hedehedede doha teina ye hemasalaha meta basileiya
hesau se wasewasenei bena kabo se hai yodi. 15 Ena taba tano se
laugabae wa se nuwanuwatui, meta kabo gonowana se uyoko hesabana.
16 Iyamo se henuwa magai namwanamwana se nayanayai iya ede
galewa ne unai. Unai Yaubada nige ye mwadine bena iya se katai yodi
Yaubada, matawuwuna yodi magai lakilakina ye kabinonohaiyako.
17-18 Huyana Yaubada Abelahama ye laukita kabo Abelahama iya
natuna Isako ye kaitalasamyei, matawuwuna yona sunuma. Yaubada
ye hededehesunumayako meta Isako unai kabo kana isimulitao se
masalaha, na iyamo Abelahama Yaubada yona hededehesunuma
tauhaina wa ye yali bena natukesekesegana ye kaitalasamyei.
19 Abelahama ye nuwatui meta taba Isako ye boita, Yaubada gonowana
kabo ye hemauli'uyoi. Na saha ye tubu wa meta doha Abelahama
natuna Isako boita unai ye hai'uyoi.
20 Sunuma debanawai Isako iya natunao labui Yakobo yo Iso ye
hededehenamwadi yo ye hededehemasalaha ginauli sahasahadi kabo
se tubu kalidiwai.**
21 Sunuma debanawai Yakobo, huyana yona huyaboita ye hana-
hanauma, meta Yosepa natunao labui ye hededehenamwadi yo yona
tuke unai ye kabi ye totolo na Yaubada ye kaihelahui.**

** **11:7:** Teina hedehedede ta ake nige kalina Saliba, na kalina Hebelu unai ta hai. Na kaniyona ede keisi. Nowa waga ye kabi wa hinage ta hedede ake, iya meta keisi lakilakikalilina. Nowa wasana ede Genese 6:5 unai ye hetubu. Keisi hesau wasana ta hasili Hebelu 9:4 unai, iya ede talam keisina. ** **11:10:** Hemasalaha 21:10-14 ** **11:20:** Genese 27:27-29,39 ** **11:21:** Ye totolo na Yaubada ye kaihelahui: Tem huya ne unai tamowai se totolo na se tapwalolo.

22 Sunuma debanawai Yosepa yona huyaboita ye hanahanauma
ede ye hededehemasalaha meta Yaubada kabo Isalaela tamowaidiyao
Aikupito unai ye woyahepesadi, yo saha ye henuwa bena siyadana ne
unai se ginauli, meta ye hededenonohai.
23 Huyana Mose se labasi, na sunuma debanawai tamana yo sinana
iya se tolewadam waikena haiyona, matawuwuna iya se kita meta kana
kao ye namwakalili na Palao** yona laugagayo nige se matausiyei.
24 Sunuma debanawai huyana Mose ye tubusae meta nige ye henuwa
bena se hedede iya Palao natuna waihiu wa natuna,** 25 na ye henuwa
bena Yaubada yona tamowai maiyanao se kamkamna, na nige bena
huyakubwakubwa mo yababa gwauyalana ne unai ye gwauyala. 26 Ye
nuwatui meta ye namwa mo taba ye kamkamna Keliso debanawai na
kabo Aikupito yona gogo wasawasadi gadosisidi ne, matawuwuna iya
ye kitakitalau yona kainauya ye laolaoma ne hesabana. 27 Sunuma
debanawai Mose Aikupito ye laugabaei na wasawasa yona kouyalayala
nige ye matausiyei. Yona sunuma unai ye tolokesegai, matawuwuna
yona kamna ne unai doha Yaubada iya ede wadawadamna ye kita.
28 Sunuma debanawai Mose ye hededelau Isalaela tamowaidi bena
taukiuli kabikabina yo kwasina hesaudi kawakeda duudi udiyedi se
ginaulidi, unai taba nige taukaiunu aneluna Isalaela natudiyao tau-
taubaguna ye unuidi.**
29 Sunuma debanawai Isalaela tamowaidiyao Gabwa Pulupululuna
unai se kawasi kana kao doha tano pitapitalina; na huyana Aikupito
tamowaidiyao se kaipate bena se hemuliwatanidi ede siya maudoidi se
yoli.
30 Sunuma debanawai Isalaela tamowaidiyao Yeliko ganana se
tauhetakikili mayadai haligigi-labui na kabo gana wa ye ulugwaligwali.
31 Lahaba Yeliko waihiuna yo iya tauna ye lokulokunegabae waihiuna,
meta yona sunuma debanawai nige se koihemwaloi doha taukawaya-
gala maudoidi wa, huyana Isalaela tamowaidiyao Yeliko magaina se
heyababa, matawuwuna Isalaela yodi taukaikewasipwa ye saguidi.**
32 Kabo saha hesau ya hedede'uyoi? Nige yogu mahana gonowana
bena kabo Gidiyoni, Balaki, Samasona, Yepeta, Dawida, Samuwela
yo peloweta maudoidi yodi sunuma wasadi ya hasilidi. 33 Teina ta-
mowaidiyao ta yodi sunuma debadiwai basileiya hekadi se saepwaidi,
yo kabikabi dudulaidi se ginaulidi, yo Yaubada saha ye hededehe-
sunumadi wa se haidi. Siya hinage laiyoni kawadi se koiguduidi tabu se
kaitau, 34 yo kaiwa kalapulupululudi se hebosodi, yo iyala kelepana unai
bena se unuidi na se wasabugabaei. Yaubada yodi basabasa ye buidi
na se bayao, na iyala unai se bayaokalili na kadi waiunu se henakudi.
35 Sinesineo kehadiyao yodi tauboita boita unai se hai'uyoidi.** Ta-
mowai hekadiyo meta se hekamkamnakaliliyeidi, na iyamo nige se
henuwayailihai, na se henuwa bena se boita matawuwuna kabina se
kata meta boita mulinawai kabo se tolo'uyo na mauli namwanamwana
se hai. 36 Hekadi se talatalawasiyedi yo wipi udiyedi dageladi se
sapikopadi, yo hekadiyo nimadi yo kaedi se senidi yo numatutugudu

** **11:23:** Palao meta Aikupito yodi wasawasa. ** **11:24:** Esodo 2:10-12 ** **11:28:** Esodo 12 ** **11:31:** Ye saguidi meta buka unai yodi kulikuli kalina Giliki unai wa se kuli, ye yogaisinidi ma nuwadaudaumwalidi (Yosuwa 2:1-21 yo 6:22-25). ** **11:35:** 1 Kin 17:17-24 yo 2 Kin 4:25-37

udiyedi se toledi. 37 Hekadi se hekalawekudi; hekadi sowala udiyedi
se boliduwaduwalidi, hekadi kelepa udiyedi se unuhemwaloidi. Na
teina tamowaidiyao ta meta se dehakalili, ede mamoe yo gouti dahidi
se likwadi na se sae yo se dobi, yo tamowai siya se hekamkamnadi
yo se kabihenayaidi. 38 Siya se namwakalili Yaubada matanawai, na
tanoubu ta tamowaidiyao siya nige se kitahenamwadi. Unai se sae yo se
dobi balabalagaibu yo koya tupidi udiyedi, na weku yo bwatano duhadi
udiyedi se miyamiya.
39 Yaubada teina tamowai maudoidi ta yodi sunuma debanawai ye
kitahenamwadi, na iyamo saha ye hededehesunumadi wa sola nige se
hai yodi mauli huyadiwai. 40 Kaniyona ede ginauli namwanamwana
hesau ye nuwatuhekasakauli kita hesabada, na ye henuwa taba siya yo
kita kabo ta haigogoi, iya ede ye tolehedudulaimamohoiyeida.

12

Yaubada natunao ye guguyaidi

1 Teina bodalakilaki tamowaidi ta yodi sunuma wasadi udiyedi
se hekitada idohagi bena ta miya sunuma unai. Unai kabakabi-
hekahinida maudoidi yo ba'aya kabahekalabesibesida ta gabaedi, na ma
nuwabayaoda ta heloikesegai yoda kailakwa ta unai. 2 Bena ta kitaki-
talau Yesu unai. Iya yoda sunuma yona kabalaoma yo yona kabagehe.
Yona nuwayali unai sataulowai boita nuwamwadimwadinena ye hai,
matawuwuna ye nuwatui gwauyalana kabo ye hai. Na teina huya ta
Yaubada yona telona tehatutuna unai ye tutuli. 3 Yesu kwa nuwatui.
Iya meta tamowai yabayababadiyao udiyedi yona hekamkamna ye
haidi. Unai tabu kamnamiyao se yababa yo kwa nuwabasabasa yomi
kamkamna ta udiyedi. 4 Huya maudoina ye laoma ee teina yomi kaipate
ba'aya hewaiununa unai meta sola nige kwasinamiyao se hebwalilidi.
5 Nuwana Yaubada yona hededehebayao wa kwa nuwaluluhiyeidiko,
doha ye kawanatuyeigomiu ye wane,
“Natugu, huyana Guiyau ye guguyaigo, tabu ku nuwatuhegagili,
yo huyana ye dilaigo, tabu nuwam ye basabasa,
6 matawuwuna Guiyau tamowai ye gadosisiyedi ne kabo ye guguyaidi,
yo kaiteyadi ye kawanatuyedi kabo ye hekamkamnadi.” *(Hededes-
onosonoga 3:11-12)*
7 Pilipili udiyedi bena kwa hekalakasikasinigomiu, matawuwuna
teina ta meta kami guguya Yaubada unai se laoma na yona
kabikabigomiu meta doha komiu natunao mamohoidi. Tama
namwanamwana meta natunao kabo ye guguyaidi. 8 Yaubada natunao
maudoidi ye guguyaidi, na ena nige ye guguyaigomiu, meta komiu nige
natunao mamohoidi, na tama hesau natunao. 9 Kita tamadao tanoubu
ta unai se guguyaida na unai ta hekasisiyeidi. Yo gonogonowana doha
Tamada galewa ne unai yona guguya taba ta haidi, kabo ta mauli.
10 Tamadao se bom yodi nuwatuwai guguya sahasahadi se
kawanamwanamwaedi wa udiyedi se guguyaida huyakubwakubwa,
na Yaubada ye guguyaida kita yoda namwa hesabana bena kabo yoda
miyamiya maudoidi se namwa doha iya. 11 Guguya nige ta henuwadi,
matawuwuna udiyedi kamkamna. Na muliwai guguya ta udiyedi
taumiya kabo gonowana laulaududulai yo nuwadaumwali udiyedi se
miya.

12 Unai nimamiu basabasadi yo kaemiu megwamegwadi kwa
hebayaodi.
13 Na keda kwa ginaulihedudulaidi kaemiyao hesabadi. Unai kabo
tamowai kaeyabayababadi unai se lau na taba nige se guli, na kabo
namwanamwa se lobai.

Yaubada tautolodagedagelaina kadi guguya

14 Maudoimiu kwa kaipate bena nuwadaumwali unai kwa miya ta-
mowai maudoidi maidamiyao, yo yomi mauli udiyedi bena kwa tabu.
Ena nige kwa tabu, meta taba nige Guiyau kwa kita. 15 Kwa kitaki-
tanamwanamwa to taba nige Yaubada yona kabinamwa kwa kabisa-
puli. Na kwa kitasipwa'uyoigomiu madai kwa hemala doha lamlam
nisanisana na tamowai kwa woyasapulidi na ginauli yabayababadi
se ginaulidi. 16 Kwa kitanamwanamwa tabu laulau bikibikidi** kwa
ginaginaulidi, yo tabu kwa hemala doha Iso. Iya Yaubada ye lausuwalaei
huyana yona taubaguna dudulaina maudoina ye mosegabae louguguba
kesega hesabana.** 17 Kabina ta kata meta mulinawai ye henuwa bena
taubaguna hededehenamwana ye hai, na yona nuwatu wa meta tamana
nige ye kawanamwanamwaei. Na Iso tamana ye kaibwadai yo ye dou,
na nige gonowana saha hesau ye ginauli'uyo.**
18 Komiu nige kwa laoma kuduli mamohoina unai doha Isalaela
tamowaidiyao huyana Yaubada laugagayo ye moseidi. Kuduli wa unai
kaiwa kalakalasina, masigili yo yaumai lakilakikalilidi. 19 Komiu nige
bwagigi dagugulakilakina yo kalina lakilakina kwa lapuidi doha Isalaela
tamowaidiyao. Saha se lapuidi wa ye nuwamatamatausi ede se kaib-
wada bena tabu Yaubada ye hedehedede'uyo kalidiwai. 20 Matawuwuna
ede Yaubada yona hedehedede wa unai meta se matausikalili doha ye
wane, “Tabu kwa laulau kuduli ne dedekanawai, yo ena suisui hesau ye
lau kuduli ne unai meta hinage kwa lauwekui.” *(Esodo 19:12-
13)* 21 Yo Mose saha ye kita wa hinage ye matausikalili ede ye wane, “Ya
matausikalili yo ya tabutabubu.” *(Dutelonomi 9:19)*
22 Na komiu kwa laoma Saiyona Kudulina unai, iya ede Yelusalema
galewa ne unai wa, Yaubada Maumaulina yona magai lakilakina. Yo
kwa laoma anelu bodalakilaki nige gonowana ta hasilidi yodi gwauyala
koigogona unai, 23 yo kwa laoma Yaubada natunao taubaguna siya
hesadiyao ye kulidiko galewa ne unai yodi kaihelahui koigogona unai.
Yo kwa laoma Yaubada unai, iya ede tamowai maudoidi tauhekasadi, yo
hinage tamowai dudulaidi yaluwadi yodi teha unai, siya ede Yaubada
ye tolehedudulaimamohoiyeidiko. 24 Yo kwa laoma Yesu iya talam
hauhauna tauhaiyamana unai, yo hinage kwa laoma iya kwasinana ye
didi hesabada wa unai. Na iya kwasina meta namwanamwakalilina, na
kabo Abela kwasinana.
25 Kwa kitanamwanamwa tabu Yaubada kwa kawayagalae. Iya ede ye
hededelaowa kalimiuwai. Sinai kudulina unai Yaubada ye hededelau
Isalaela tamowaidiyao udiyedi, na huyadi ne unai yona hedehedede wa
nige se kawakabiyei, ede ye hekamkamnakaliliyeidi. Na galewa ne unai
ye hedededobima kalidawai. Na ena yona hedehedede nige ta kawak-
abiyei, kabo ye hekamkamnakaliliyeda na kabo Isalaela tamowaidiyao

** **12:16:** Laulau bikibikidi: Siya ede ganawali yo laulaubikibiki yo kabikabi hekadiyo doha teina. ** **12:16:** Genese 25:29-34 ** **12:17:** Genese 27

kadi hekamkamna wa. 26 Huyana ye hededelau Isalaela tamowaidiyao
udiyedi meta kalinana tanoubu ta ye hetabutabubu; na huya ta yona
hededehesunuma meta ye wane, “Kabo ma kesega'uyo tanoubu ta ya
hetabutabubu, nige tanoubu ta ye bom na galewa kabo hinage.” *(Hagai
2:6)* 27 Teina hedehededе ta “ma kesega'uyo” ye hemasalaha'uyoi meta
ginauli se tabutabubu Yaubada kabo ye haigabaedi, siya ede tanoubu yo
galewa ginaulidi yona hedehededе unai se tubu wa. Unai ginauli saha
nige se tabutabubu kabo se miyahai.
28 Basileiya ta hai ta nige gonowana ye tabutabubu, unai ede bena ta
laoma Yaubada unai ma lautokida na ta kaihelahui ma hekasisida yo ma
matamatausida, 29 matawuwuna yoda Yaubada kana kao doha kaiwa
kalakalasina yababa maudoina ye gabuhegehe.**

13

Hededehebayao gehegehena

1 Bena kami kahao maiyamiyao kwa haigadosisi'uyoigomiu na kwa
miya. 2 Tabu kwa nuwaluluhi laolaoma bena kwa yogaisinidi. Teina
laulau ta unai tamowai hekadi anelu se yogaisinidi, na nige kabidi
se kata meta siya anelu. 3 Numatutugudu taumiyaidi yo kaiteyadi se
kabihenayaidi kwa nuwatuidi doha komiu maiyamiyao kwa kamkam-
nagogoi.
4 Maudoimiu bena yomi tawasola kwa hekasisiyeidi, yo tabu kwa
ganaganawali. Matawuwuna Yaubada tauganawali yo laulaubikibiki
tamowaidi kabo ye hekamkamnadi. 5 Moni tabu kwa gadosisikaliliyei,
na saha kwa hai gonogonowamiu wa unai kwa miya, matawuwuna
Yaubada ye hededе ye wane,
“Yau taba nige ya laugabaego
yo taba nige ya nuwagabaego.” *(Dutelonomi 31:6)*
6 Unai gonowada ma nuwabayaoda ta wane,
“Guiyau iya tausaguigau ede; nige gonowana ya matausi.
Tamowai meta kabo saha se ginauli kaliguwai?” *(Same 118:6,7)*
7 Yomi tauwoyawoya bagubagunadi kwa nuwatuidi. Siya Yaubada
yona hedehededе tauhedededi kalimiuwai ede. Yodi mauli kaniyodi
kwa kitadiko na yodi sunuma miyamiyadi bena kwa laulauyedi. 8 Yesu
Keliso meta kana kao kesekesegana lahi, wau teina, malaitom yo ye lau
huya nige kana siga.
9 Na tabu lauhekata udoi'udoi se woyahesuwalagomiu. Ye namwa
mo taba Yaubada yona kabinamwa unai nuwamiu ye hebayaodi. Na
kaihekahekasisi udoi'udoi nige gonowana namwa hesau se haiyama.
10 Kita meta yoda kabakaitalasam milana hesau,** na siya logulogu
tabuna** unai se tautabataba'ohu ne, siya nige yodi dudulai gonowana
bena kaina se kai.**
11 Dius yodi kabikabi unai taukaitalasam saesaena suisui kwasinadi ye
bahelaedi teha tabukalikalilina unai bena ba'aya kaitalasamdi, na suisui
yaudi se laedi magai dagelanawai se gabudi. 12 Doha hinage Yesu magai

** **12:29:** Dutelonomi 4:24 ** **13:10:** Kabakaitalasam milana hesau kaniyona ede Yesu yona kaitalasam sataulo unai. ** **13:10:** Logulogu tabuna meta Numa Tabuna heyaheyasonina, iya ede Yelusalema unai. ** **13:10:** Nige yodi dudulai gonowana bena kaina se kai kaniyona ede Yesu yona kaitalasam sataulo unai nige namwana se lobai.

lakilakina ganana dagelanawai ye kamkamna yo ye boita bena kwasi-
nana unai tamowai ye tolehesuwaladi Yaubada yona. 13 Na kita taba ta
lau kalinawai magai dagelana ne unai, to saha taumwadimwadinena ye
bahei wa hinage bena ta bahei. 14 Matawuwuna teina tanoubu ta kita
nige yoda magai, na yoda magai lakilakina ta nayanayai meta iya ede
sola kabo ye laoma.
15 Yesu debanawai huya maudoina bena hedebasae kaitalasamna
ta mosemosei Yaubada unai, na sopada ta unai Yesu hesana ta hed-
edehemasalaha. 16 Kabinamwa yo tamowai hekadi kaikainauyaidi
hinage tabu nuwamiu se luluhidi. Teina kaitalasam ta udiyedi Yaubada
nuwana kwa henamwa. 17 Kami tanuwagao kwa kawakabiyeidi yo
yodi loina gigibwalidi udiyedi kwa miya. Se kitahetetegomiu na saha
se ginaulidi wa meta bena kabo se tolehemasalahadi Yaubada unai.
Kwa kawakabiyeidi, kabo yodi paisowa unai nuwadi se namwa. Tabu
nuwadiyao kwa heyababadi. Ena nuwadiyao kwa heyababadi meta
taba nige se sagunamwanamwaegomiu.
18 Yomai kwa tapwalolo. Kabina ka kata meta nige kama gilu, yo
yoma gadosisi ede bena ginauli maudoidi udiyedi dudulai mo unai
ka miya. 19 Ya kaibwadaigomiu bena yogu kwa tapwalolo to kabo ya
lagemwamwayaowa kalimiuwai.
20 Nuwatalu Yaubadana yoda Guiyau Yesu boita unai ye hetolo'uyoi.
Kita iya yona mamoe na iya taukitaheteteda saesaena, yo iya kwasi-
nana unai Yaubada talam miyamiyahaina ye hemamohoiyei. 21 Na
ka kaibwada Nuwatalu Yaubadana unai taba ginauli namwanamwadi
maudoidi ye lediwa na udiyedi kabo yona nuwatu kwa ginauliwatanidi.
Yo ginauli saha Yaubada nuwana se henamwa meta taba kalidawai ye
ginaulidi Yesu Keliso debanawai. Lautoki yo hedebasae ta mosei Yesu
Keliso unai ye lau huya nige kana siga. Amen.
22 Kagu kahao, ya kaibwadaigomiu bena kwa lapula-
puinamwanamwa yogu hededehebayao ta unai, matawuwuna teina
leta ta nige ye loha.
23 Ya henuwa bena kabina kwa kata meta kada kaha Timoti numatu-
tugudu unai se hepesayako. Ena ye lagemwamwayauma inai kabo
maiyagu ka laowa ka kitagomiu.
24 Yogu lautoki ye laowa yomi tauwoyawoya udiyedi yo hinage
taukawamamohoi maudoimiu kalimiuwai. Yo ekalesiya Italiya unai se
laoma wa hinage yodi lautoki se hetamaliyawa kalimiuwai.
25 Yaubada yona kabinamwa ye laowa maudoimiu kalimiuwai.

Yamesi yona leta

Yamesi yona leta hededehemasalahana

Buka ta taukulina ede Yamesi, iya Guiyau Yesu kana kaha hesau (Galatiya 1:19) yo hinage Yelusalema unai dubu kadi tanuwaga hesau (Apostolo 15, Galatiya 2:1-13). Yamesi leta ta ye kuli ye lau Yesu Keliso tausunumaena kalidiwai. Siya ede se haimiyamiyaidi basileiya udoi'udoi udiyedi (Yamesi 1:1).

Yamesi yona kulikuli kubwakubwana ta unai meta Yesu tausunumaena miyamiya namwanamwadi udiyedi ye hekatadi (Yamesi 2:1 —5:6). Yo hinage yona nuwatu ye kulihemasalaha meta bena tamowai yodi sunuma se hemamohoiyedi yodi paipaisowa udiyedi (Yamesi 1:19-27). Yo hededehebayao ye tole ekalesiya udiyedi bena se tolobayao pilipili udiyedi yo yodi ekalesiya miyamiyadi udiyedi bena se kitahetete'uyoidi (Yamesi 5:7-20).

Buka ta tupwana lakilakidi

- Lautoki (*Yamesi 1:1*)
- Sunuma yo sibasiba maulina (*Yamesi 1:2-18*)
- Yaubada yona hedehedede bena ta lapui yo ta ginauliwatanidi (*Yamesi 1:19-27*)
- Tabu taugogogogo ta gadosisihinelidi (*Yamesi 2:1-13*)
- Sunuma bena kabikabi udiyedi se kita (*Yamesi 2:14-26*)
- Sibasiba yo hedehedede (*Yamesi 3:1-18*)
- Tabu tanoubu yabayababana ta maiyada ta kawakeha (*Yamesi 4:1—5:6*)
- Nayatautaubiga, kabinamwa, yo tapwalolo (*Yamesi 5:7-20*)

1 Yau Yamesi, Yaubada yo yoda Guiyau Yesu Keliso yodi heyayai tauhaina. Ya kulikulilaowa komiu Yesu Keliso tausunumaena kalimiuwai. Komiu boda Isalaela saudoudoi-labui wa kadi bodao na kwa haimiyamiyaigomiu basileiya udoi'udoi udiyedi: Ya lautokiyeigomiu.

Laukita udiyedi bena ta tolobayao

2 Kehaguwao, huyana laukita udoi'udoi kwa hekalodi, bena ma gwauyalamiu na kwa haidi. 3 Matawuwuna kabina kwa kata meta yomi sunuma lautonogina ne kabo ye hetolobayaogomiu. 4 Ena huya maudoina yomi kabatolo unai kwa tolokesegai kabo nuwamiu se bayao yo komiu kabo kwa namwakalili, yo taba nige ginauli hesau unai kwa deha. 5 Ena hesau sibasiba unai ye deha, taba ye kaibwada Yaubada unai, na iya kabo ye kainauyai. Yaubada kabo taukaibwada maudoidi ye kainauyaidi ma nuwakohihaina, na nige ye kitaheyababadi. 6 Na taukaibwada ne bena ye sunuma, na tabu ye nuwalabulabui. Matawuwuna kaiteya ye nuwalabulabui, iya kana kao kabo doha bagodu gabwa unai yaumai ye towa ye bahesaei yo ye bahedobiyei. 7 Tenem tamowaina ne tabu yona nuwatu bena kabo Guiyau unai ginauli saha hesau ye lobai. 8 Iya meta nuwalabulabui tamowaina na nuwana ne ye haihaikabi, unai nige gonowana yona hineli ye ginauli.

Tausunuma tamowaina dobidobina yo gogo tamowaina

9 Tausunuma tamowaina dobidobina bena ye gwauyala, matawuwuna Yaubada matana ne unai ye saekalili. 10 Na tausunuma

iya gogo tamowaina, iya bena ye gwauyala matawuwuna Yaubada
matana ne unai nige ye saekalili. Yona gogo debadiwai taba nige
ye nuwasaesae, matawuwuna ede kabo ye tauwadam doha pasa.
11 Mamohoikalili, mahana kabo ye dalasae na gigibwalina ne unai
pasa wa ye sinai, na lalana ye wowoya yo kana kao namwanamwana ye
tauwadam. Gonogonowana doha gogo tamowaina ne. Yona paisowa ne
udiyedi ye modemode, na ye tauwadam.
12 Kaiteya laukita luwanawai na ye tolobayao meta gonowana ye
gwauyala, matawuwuna huyana laukita ne ye saedikwai, iya kabo
mauli kolonana ye hai. Mauli ne Yaubada ye hededehesunumayako
taugadosisiyeina udiyedi.
13 Huyana laukita kwa hekalo meta tabu kwa wane, “Yaubada ye lauk-
itagau.” Kaniyona ede Yaubada ye namwakalili na laulau yabayababadi
nige gonowana iya se laukita, yo Yaubada taba nige tamowai hesau
laulau yabayababadi udiyedi ye laukita. 14 Na ena tamowai hesau
laukita ye hekalo meta iya ye bom yona gadosisi yabayababadi se woyaei
ede yababa hesabana. 15 Yo huyana yona gadosisi yabayababadi wa se
tubu meta kabo se labalaba, ede yababa. Na yababa ne ye kinilakilaki
na ye labalaba, ede boita.
16 Kehaguwao, tabu kwa lapulau kailupo unai! 17 Yaubada, iya
Galewa maladi tauhetubudi wa, iya kalinawai meta kainauya
namwanamwakalilidi mo se dobidobima. Na iya nige gonowana kana
kao ye bui doha ginauli hesau mahana ye sinai na tautauna ne ye
buibui. *Yaubada meta nige doha tenem.* 18 Yona hineli ye ginauliyako
meta yona hedehededе mamohoina unai kabo mauli hauhauna ye
leyama kalidawai. Ede ginauli maudoidi ye hetubudi wa luwadiyena
kita meta ye kaisunuwaida ta hemala kaniyo bagubagunadiyao.**

Yaubada yona hedehededе lapuina yo ginauliwatanina

19 Kehaguwao, bena kabina kwa kata meta tamowai maudoidi taba
yodi lapulapui se sagena, na yodi hedehededе yo yodi kouyalayala
bena se pahili. 20 Matawuwuna ena tamowai ye kouyalayala, taba
nige gonowana laulau dudulaidi Yaubada ye henuwadi ne ye ginaulidi.
21 Unai laulau yabayababadi yo nuwatu bikibikidi maudoidi luwamiu
ne udiyedi kwa hekaiyawasidi. Yo ma nuwadobidobimiu Yaubada
yona hedehededе kwa hai yo kwa sunumaei. Hedehededе wa iya ede
Yaubada ye toleyako nuwamiu ne unai na gonowana ye hemauligomiu.
22 Na tabu Yaubada yona hedehededе ne kwa lapulapuimoei, na
unai kwa bom kwa lupohaigomiu. Na saha ye hedede ne bena
kwa ginauliwatani. 23 Kaiteya hedehededе ne ye lapuimoei na
nige ye ginauliwatani, iya kana kao doha tamowai hesau galasi
unai kana kao ye kitasipwanamwanamwaei, 24 na mulinawai ye lau-
gabaei, na nige bayaona kabo kana kao ye kita'usei wa ye nuwalu-
luhiyei. 25 Yaubada laugagayo hesau ye leyamako kalidawai, iya ede
wasa namwanamwana, na unai meta yailihai ta hai. Ena tamowai

** **1:18:** Kaniyo bagubagunadiyao: Dius kalidiwai meta ena yodi koya kaidi se suna yo se nonohako, kabo kai se haibagunaei ne tupwana se mosei Yaubada unai. Yo hinage yodi suisui natudiyao bagubagunadi kabo se kaitalasamyeidi Yaubada unai. Kai yo suisui se mosegabaeidi ta hesadi ede kaniyo bagubagunadi, na siya meta Yaubada yona. (Lewitikasi 23:9-14 yo Dutelonomi 26:1-11).

hesau wasa namwanamwana ta hedehedededi udiyedi ye lapulapulau-
namwanamwa yo ye nuwanuwatuidi na saha ye lapuidi wa nige ye
nuwaluluhiyeidi, na ye ginaginauliwatanidi, meta iya kabo Yaubada
yona kabinamwa unai ye miya.
26 Ena tamowai hesau ye hedede meta iya tapwalolo kabikabidi
ye ginauliwatanidi, na nige gonowana memenana ye kitahetete-
namwanamwaei, kabo unai ye bom ye lupo'uyoi, na yona tapwalolo
kabikabidi ne meta nige kaniyodi. 27 Tapwalolo kabikabina Yaubada
Tamada ye kitahenamwa meta ye a'a yo unai nige yababa, kabikabina
ede teina: Bena wawayao dabudabuledi yo wabuwabu ta kitahetetedi
yodi deha udiyedi, yo tanoubu yababana maudoidi udiyedi ta tolehe-
suwalada.

2

Gadosisihineli hedehededena

1 Kehaguwao, kita ede yoda Guiyau saesaena Yesu Keliso
tausunumaena, unai tabu tamowai kwa kitakitahinelidi. 2 Doha taba
tamowai hesau ye laoma yomi koigogo unai na lin gole nimana unai yo
kaleko namwanamwana ye likwa, yo tamowai hesau dehadehana
kaleko beyabeyana ye likwa na hinage ye laoma, 3 kabo saha
kwa ginauli? Nuwana nuwamiu ne kabo se lau tamowai kaleko
namwanamwana ye likwa ne unai na kwa wane, “Ku laoma inai,
kabatuli namwanamwana ta unai ku tuli”. Na kwa hededelau tamowai
dehadehana wa unai kwa wane, “Metai ku totolo”, o kwa wane, “Ku
tulidobi matu ne unai kaegu ne dedekanawai.” 4 Ena taba doha teina
kwa ginauli meta tamowai kwa kitahinelidi na kwa hemala tauhekasa
nuwatu yabayababadi udiyedi.
5 Kehaguwao, kwa lapulapui: Tanoubu tamowaidi matadiwai ta-
mowai dehadehadi meta Yaubada ye kaisunuwaidi bena kabo yodi
sunuma se namwakalili, yo Yaubada yona basileiya kabo siya yodi.
Yaubada yona basileiya ne, iya ede Yaubada ye hededehesunumayako
taugadosisiyeina udiyedi. 6 Na iyamo tamowai dehadehadiyao wa
kwa hedededobidobiyeidi. Na tamowai gogogogodi ta siya taukabi-
henayaigomiu, yo kabo se laegomiu kwa lauhetala. 7 Komiu meta Yesu
yona tamowai, na gogo tamowaidiyao, siya meta Yesu hesana saesaena
tauheyababana.
8 Kulikuli tabuna unai laugagayo saesaekalilina se kuliyako se wane,
“Helem taumiya ku gadosisiyei doha ku bom ku gadosisi'uyoigo.” *(Le-
witikasi 19:18)* Ena komiu mamohoi laugagayo ne kwa miyawatani meta
yomi laulau ne se dudulai. 9 Na ena tamowai kwa gadosisihinelidi meta
kwa ba'aya, yo laugagayo ye hemasalahagomiu ede komiu laugagayo
tau'utusidi. 10 Matawuwuna ede kaiteya laugagayo maudoidi ne ye
miyawatanidi, na kesega ye utusi, meta ye hemala laugagayo maudoidi
ne tau'utusidi. 11 Yaubada ye wane, “Tabu ku ganawali”, yo hinage ye
wane, “Tabu ku kaiunu”. Na ena kowa nige ku ganawali, na ku kaiunu,
kowa meta laugagayo tau'utusidi.
12 Yaubada laugagayo hesau ye leyamako kalidawai, *iya ede wasa
namwanamwana,* na unai meta yailihai ta hai. Na laugagayona ne
unai kabo ye tolehekasagomiu, unai yomi hedehededе yo yomi laulau
taba kwa sibasibaidi. 13 Matawuwuna ede, ena tamowai hesau yona
hali tamowai nige ye katekamkamnaei, kabo hekasa mayadaina ne

unai Yaubada hinage tamowai ne taba nige ye katekamkamnaei, *na ye hekamkamna.* Na ena yoda hali tamowai ta katekamkamnaei, meta hekasa mayadaina ne unai taba nige hekamkamna ta hekalo.**

Sunuma miyahemasalahana

14 Kehaguwao, ena tamowai hesau ye hedede bena iya tausunuma, na nige sunuma miyamiyana ye miyawatani, kabo yona namwa ede saha? Sunuma nige paipaisowana ne kabo gonowana unai mauli ye lobai? 15 Doha taba kam kaha o loum hesau nige yona kaleko yo hinage mayadai kesega kesega nige kana kai, 16 na ku hededelau iya unai ku wane, "Ku lau ma nuwadaumwalim! Taba taum ne se gigibwali yo bogam ne ye sese", na nige saha hesau ku ginauli tauna ne hesabana, kabo yona namwanamwa ede saha? 17 Teina meta doha sunuma ye bom. Ena yoda sunuma na unai nige paisowana hesau ta ginauli, meta nige kaniyona.

18 Ena tamowai hesau ye hededelaoma kaliguwai ye wane, "Tamowai hesau meta sunuma kalinawai, na hesau meta miyamiyana kalinawai," kabo ya hededelau unai ya wane, "Yogu sunuma ya hekitago yogu paipaisowa ne udiyedi. Na idohagi kabo yom sunuma na unai nige paipaisowana ne ku hekitagau?" 19 Ku kawamamohoi meta Yaubada ne kesega mo. Ye namwa! Teina hedehededе ta unai hinage yaluwa yabayababadi se kawamamohoi, na se tabutabubu yo se matausikalili.

Iyamo Yaubada yona nuwatu nige se ginauli.

20 Tamowai yauyaulena, kabo ya hemasalaha kalimwai sunuma nige paipaisowana unai meta nige gonowana ye hemaulida. 21 Kada mumuga Abelahama natuna Isako ye kainauyaei kabakaitalasam milana unai, na yona kabikabi wa debanawai Yaubada ye hededehemasalaha meta iya tamowai dudulaina. 22 Taba ku nuwatulobai meta Abelahama yona sunuma yo yona kabikabi se paipaisowakesega, na yona kabikabi wa unai yona sunuma ye hemamohoiyei. 23 Yo saha se kuli buka tabuna unai meta ye hemamohoiyei, doha ye wane, "Abelahama Yaubada ye sunumaei, unai Yaubada ye hededehemasalaha meta iya tamowai dudulaina," *(Genese 15:6)* yo ye kawakehaei.** 24 Taba kwa nuwatulobai meta Yaubada nige tamowai yona sunuma ye bom mo na hinage yona kabikabi udiyedi ye kitahedudulai.

25 Gonogonowana doha hinage Lahaba, iya waihiu tauna taulokulokunegabaei moni hesabana. Iya meta taukaikewasipwa ye tolewadamdi yona numa unai, na kabo teha hesau unai ye hetamalidi se lau.** Na yona kabikabi wa debanawai Yaubada ye hededehemasalaha meta iya waihiu dudulaina. 26 Ena tamowai hesau tauna nige mauli yahuwana unai meta iya mwalomwaloina, hinage gonogonowana doha sunuma nige unai paipaisowana meta sunuma ne mwalomwaloina.

3

Memena hemanasana hedehededena

1 Kehaguwao, taba nige maudoimiu kwa hemala taulauhekata dubu udiyedi. Matawuwuna kabina kwa kata meta kai taulauhekata Yaubada

** **2:13:** Na ena yoda hali tamowai ta katekamkamnaei, meta hekasa mayadaina ne unai taba nige hekamkamna ta hekalo. Kalina Giliki unai se kuli, Katekamkamna meta hekilaino ye saedikwai. ** **2:23:** Aisaiya 41:8 ** **2:25:** Yosuwa 2:1-15

kabo yoma miyamiya ye kitasipwaikaliliyeidi na kabo tamowai hekadi.
2 Kita maudoida ba'aya udoi'udoi udiyedi ta beku. Ena tamowai hesau
yona hedehedede maudoidi udiyedi nige ba'aya hesau ye hedede meta
iya tamowai dudulaina na gonowana tauna maudoina ne ye kita-
hetetedi.
3 Ena hosi kabaheyaisiyeina** ta tole kawana ne unai, na unai hosi
ne ta heyaisiyei, kabo ye kawakabi. Teina kabaheyaisiyeina ta meta
ginauli gagilina, na unai kabo hosi ne yona kabalau maudoina unai
gonowana ta kitahetete. 4 Yo hage, wagakuke lakilakidi ta haidi se
hemala yoda kabakita. Se lakikalili yo yaumai bayabayaona kabo ye
baheidi se lau. Iyamo kana heyaisi gagilina ne unai kabo tauheyaisi ne
ye bui haedi yona nuwatu ne unai, kabo ye lauwatani. 5 Gonogonowana
doha memena. Ye gagilikalili tauda ta unai, iyamo kabo gonowana
nuwasaesae hedehedededi ye hedededi yo ye ginaulidi. Doha hinage
kaiwa ginahana gagilina unai nukula lakilakina gonowana kabo ye
kalasi. 6 Memena ne meta doha kaiwa ginahana. Iya meta ye gag-
ilikalili yauda ta udiyedi, na iyamo gonowana yababa lakilakidi ye
ginaulidi. Tamowai yona nuwanuwatu maudoina yo yona mauli mau-
doina gonowana ye heyababadi, na memena yona paisowayababa ne
wuwuna ede diyabolo.
7 Tamowai gonowadi suisui kadi kao udoi'udoi, doha yada manuwadi,
yo bwatano yo gabwa suisuidi se hemanasadi, 8 na memenadi meta nige
gonowana se hemanasadi. Memena ne iya yababa tauginaginaulina,
iya nige yona kabakaiyawasi, yo kaikailewalakilaki meta kalinawai ye
mwayau.
9 Na memenada ta unai meta yoda Guiyau yo Tamada ta hede-
basae, yo memenada kesegana ta unai tamowai ta hededeheyababadi.
Na siya meta Yaubada kana kao unai ye ginaulidi. 10 Kawa ke-
sega ne unai hedebasae yo hededeheyababa se pesama. Kehaguwao,
tabu teina doha kwa ginaginauli! 11 Taba mamohoi gonowana waila
namwanamwana yo waila kalikalitana bonobonowasi kesega unai se
didipesama? 12 Kehaguwao, nige gonowana piyohu kaiwana unai
dulubi** kaniyona ye tole, yo wine kaiwana unai taba nige piyohu
kaniyona ye tole. Na doha hinage kalita bonobonowasina unai taba nige
waila namwanamwana ye didipesa.

Sibasiba Yaubada unai ye laoma

13 Ena luwamiu ne unai tamowai hesau ye sibasiba, bena yona
sibasiba ne ye hemasalaha yona miyamiya namwanamwana unai, na
kabikabi ne meta nuwadobidobiyena ye ginaulidi. Na nuwadobidobi
ne yona kabalaoma ede sibasiba. 14 Na ena komiu nuwamiu ne udiyedi
kaikalomagigili yababakalilina yo kwa bom kwa nuwatu'uyoigomiu,
tabu kwa hededetausae'uyoigomiu bena kwa sibasiba, yo hedehed-
ede mamohoina tabu kwa uha'uhalaei. 15 Sibasiba doha teina ne
metanige galewa ne unai ye laoma, na tamowai yodi nuwanuwatu mo
udiyedi. Iya nige Yaluwa Tabuna unai ye laoma, na yona kabalaoma ede
diyabolo. 16 Ena kaikalomagigili nuwamiu ne udiyedi yo kwa bom kwa

** **3:3:** Hosi kabaheyaisiyeina meta pawati gagilina tehana hosi ne kawana unai se hekapuhekahini na isu labui ne udiyedi ne meta mainadi, unai kabo hosi ne se heyaisiyei. ** **3:12:** Piyohu yo dulubi meta Isalaela yodi kaiwa kanikaniyodiyao lauhedamaidi. Piyohu meta kalina Dimdimyena se wane *fig*, yo dulubi ede *olibe*.

nuwatu'uyoigomiu, meta hinage kawayagala yo laulau yabayababadi
kadi kao udoi'udoi ede kalimiuwai.
17 Na ena tamowai yodi sibasiba ne Yaubada unai ye laoma, kabo
tamowai ne yodi laulau meta se a'akalili. Nuwadaumwali unai se miya,
yo tamowai hekadi gadosisidi nuwanuwatuna kalidiwai. Siya meta
gonowana se kawakabi yo se lapulapui, yo tamowai katekamkamnaedi
yo haisagusagu meta kalidiwai. Siya nige tamowai se gadosisihine-
lidi, yo nige se kaokaolupolupo. 18 Na tauhenuhenuwadaumwali, siya
nuwadaumwali se ginauli tamowai luwadiyena kana kao doha like se
kumaidi, na se kinilakilaki, kabo se kaniyo. Na kaniyodi ede laulau
dudulaidi ne.

4

Kwa uyo Yaubada yona gigibwali logulogunaena

1 Na lulu yo haikawayagala luwamiu ne udiyedi meta yodi kabalaoma
ede haedi? Yodi kabalaoma ede nuwamiu ne udiyedi kami henuhenuwa
yabayababadi, se kaipatekalili bena taba se tanuwagaigomiu. 2 Saha
kwa henuwadi ne meta nige gonowana kwa haidi. Kwa kaikaiunu
yo kwa kaikalomagigili, na yomi henuhenuwa ne nige kwa lobaidi.
Maidamiyao kwa haikawayagala yo kwa lulu. Saha kwa henuwadi
wa meta nige gonowana kwa haidi, matawuwuna ede nige kwa kaib-
wada Yaubada unai. 3 Na ena kwa kaibwada Yaubada unai, meta
yomi kaibwada ne nige kaniyodi, matawuwuna ede yomi kaibwada ne
nuwanuwatudi meta nige se dudulai. Kaniyona ede bena kabo kwa
hepaisowadi komiu kwa bom yomi namwa hesabadi.
4 Doha tauganaganawali mwanena nige ye hekasisiyei,
gonogonowana doha komiu hinage Yaubada nige kwa hekasisiyei.
Bena kabina kwa kata meta ena kita tanoubu ta yona saeya, meta unai
Yaubada ta subu. Unai kaiteya tanoubu ta ye kawakehai, iya meta
Yaubada kana waiunu. 5 Tabu yomi nuwatu bena kulikuli tabuna
yona hedehedede ne nige kaniyona, doha ye wane, “Yaluwa Tabuna,
iya Yaubada ye hetamaliyama kalidawai ye miya ne meta kita ye
gadosisikaliliyeida, na ye kaikalomagigilikalili ena taba Yaubada ta
laugabaei na tanoubu ta ta kawakehai.” 6 Yo hinage ye henuwakalili
bena yona kabinamwa unai ye saguida, unai ede kulikuli tabuna yona
hedehedede hesau ye wane,
“Yaubada taunuwasaesae ye hekaiyawasidi,
na taunuwadobidobi kabo yona kabi se namwa kalidiwai.” *(Hed-
edesonosonoga 3:34)*
7 Debanaena bena kwa uyo Yaubada yona gigibwali logulogu-
naena, na diyabolo *yona laukita* kwa laukwatakwataidi, kabo ye
wasabugabaeigomiu. 8 Bena kwa sigilau Yaubada kalinawai, na
kabo iya hinage ye laowa kalimiuwai. Ya hededelaowa komiu ta-
mowai yabayababadi kalimiuwai, bena yomi laulau yabayababadi kwa
hekaiyawasidi,** yo ya hededelaowa komiu taunuwalabulabui kalimi-
uwai, bena nuwamiu ne kwa he'a'adi. 9 *Yomi ba'aya ne debadiwai meta*
bena kwa nuwayababa, kwa nuwadubu, yo kwa dou. Yomi maluhi ne
kwa hekaiyawasi na kwa nuwadubu, yo taba nige kwa gwauyala, na

** **4:8:** Yomi laulau yabayababadi kwa hekaiyawasidi: Yamesi heyaheyasoni hesau ye kuli, iya ede, Nimamiu kwa deulidi.

kwa nuwakamkamna. 10 Bena kwa nuwadobidobi Guiyau matana ne
unai, na iya kabo ye kitahetausaegomiu.
11 Kehaguwao, tabu kami kaha hesau kwa hededeheyaheyababa. Ena
tamowai hesau kana kaha ye hededeheyaheyababa o ye kitahekasa,
iya hinage Yaubada yona laugagayo** ye hededeheyaheyababa yo ye
kitahekasa. Na ena laugagayo kwa kitahekasa, meta nige kwa hemuli-
watani, na kwa hemala laugagayo tauhekasana. 12 Iyamo laugagayo tau-
tolena yo tauhekasana kesega mo, na iya gonowana kabo ye hemaulida
yo ye heyababada. Na kowa kaiteya to kam kaha ne bena ku hekasa?

Yoda koitalaliu bena ta ginauli nuwadobidobiyena

13 Bena kwa lapulapui, kaiteyadi komiu kwa hedede kwa wane, “Wau
teina e malaitom kabo ta lau magai lakilakina hesau unai. Na menai
ta miya bolimai kesega, na yoda lokune paisowana ta ginauli na yoda
moni ta helaki.” 14 Idohagi na kabina kwa kata meta malaitom kabo
saha ye tubu? Yo yomi mauli ne kana kao kabo doha saha? Kana
kao ede doha madagau ye taumasalaha huyakubwakubwa na kabo ye
tauwadam. 15 Unai taba kwa wane, “Ena Guiyau yona nuwatu unai,
meta kabo ta miya na yoda paisowa ne ta ginaulidi.” 16 Na komiu
meta kwa bom yomi nuwanuwatu udiyedi kwa hededesaesae. Na
hededesaesae maudoidi doha tenem meta se yababakalili. 17 Unai,
ena kaiteya ye nuwatulobaiyako meta bena yona hineli ne ye ginaulidi
nuwadobidobiyena, iyamo ye ginaulidi nuwasaesaeyena, iya meta ye
ba'aya.**

5

Taugogogogo taupaisowa se kabihenayaidi kadi hededehesibasiba

1 Komiu tamowai gogogogodiyao, kwa lapulapui! Kwa dou na kwa
doulakilaki, matawuwuna kamkamna kabo kwa hekalodi. 2 Yomi wa-
sawasa gogodi ne se pwasako, yo yomi kaleko yane se kaidiko. 3 Yomi
gole yo siluba wa se masiko. Masimasidiyao ne kabo se hegilugomiu
Yaubada matanawai.** Kwa gwaugogoidi na se masi ne debadiwai
Yaubada kabo ye heyababagomiu kana kao doha kaiwa kalakalasina
unai taumiu ne ye gabudi. Matawuwuna saha to huya mulimuli-
tana ta unai meta yomi wasawasa gogodi ne kwa tolehesuwaladi kwa
bom yomi namwanamwa hesabadi? 4 Saha kwa ginauli wa bena
kwa kitasipwai! Yomi koya unai witi taubolina nige kwa hemaisadi.
Na maisadi nige kwa moseidi wa meta se doudouhemasalahagomiu
Yaubada matanawai. Yo witi tauboliboli wa yodi dou meta ye sae Guiyau
Gigibwali Saesaekalilina ye lapui. 5 Tanoubu ta yona wasawasa yo yona
gwauyalagaibu udiyedi kwa miya. Komiu kwa bom nuwamiyao yodi
gadosisi kwa hemuliwatanidi na kwa haidi. Na kami kao ede doha suisui
ye kaikai mo na yona boita mayadaina meta nige ye nuwanuwatui.
6 Tamowai yodi miyamiya namwanamwadi kwa hekasadi na kwa laeidi
kwa koihemwaloidi, na siya meta nige se laukwatakwata.

** **4:11:** Yaubada yona laugagayo meta taba heleda tamowaidi ta gadosisiyeidi (Yamesi 2:8).

** **4:17:** Lausoisoi 17 ta, ena kalina to kalina ta bui, meta iya ede, Unai, ena kaiteya ye nuwatulobaiyako meta laulau namwanamwadi saha na bena ye ginaulidi, na iyamo nige ye ginaulidi, iya meta ye ba'aya. ** **5:3:** Masimasidiyao ne kabo se hegilugomiu Yaubada matanawai: Kadi gilu matawuwuna ede yodi gole yo siluba ne nige se hepaisowadi tamowai yodi namwanamwa hesabadi.

Kamkamna ta hai ma nuwabigada

7 Kehaguwao, bena kwa nayatautaubiga ye lau ee Guiyau yona
laoma mayadaina ne ye lage. Koya tanuwagana bena ye hemala
yomi kabakita. Iya ye nayatautaubiga na huyapaipaisowa yo witi
huyabolidi nabudi se talu yodi huyatalu dudulaidi udiyedi, na ye lau
ee kana siga yona koya kaina maudoina se suna. 8 Gonogonowana
doha komiu hinage bena kwa nayatautaubiga na yomi sunuma udiyedi
bena kwa tolobayao, matawuwuna Guiyau yona huyalaoma ede ye
hanahanaoma. 9 Kehaguwao, tabu kwa haigadigadigugu'uyoigomiu,
kaniyona ede Guiyau kabo ye kitahekasagomiu meta kami gilu. Na
Tauhekasa yona laoma mayadaina meta ye hanahanaomako na iya ede
keda kawamatana ne unai ye totolo.

10 Kehaguwao, peloweta kwa haidi se hemala yomi kabakita.
Siya Guiyau hesanaena se hededepeloweta, iyamo tamowai se
tolo ede se kabihenayaidi, na hekamkamna ne se haidi meta ma
nuwataludi. 11 Kabina kwa katako meta sunuma unai tautolobayao
ta kawanamwanamwaedi ta wane siya gonowana se gwauyala.
Yobi wasana kwa lapuiyako, idohagi ye tolobayao yona sunuma
unai, yo idohagi yona kamkamna gehena ne unai Yaubada ginauli
namwanamwadi ye kainauya'uyoidi. Guiyau meta gadosisi yo
katekamkamna Guiyauna.

12 Kehaguwao, ginauli saesaekalilina ede teina: Tabu kwa hededekaig-
wala galewa, o tanoubu, o ginauli hesau hesadiwai. Bena kwa heded-
edudulai! Ena kwa wane, “Nige” meta nige, na ena “mamohoi” meta
mamohoi. Na ena yomi hedehedede ne nige mamohoidi, Yaubada kabo
ye heyababagomiu.

Tapwalolo taukasiyebwa hesabadi

13 Ena luwamiu ne unai hesau pilipili ye hekalo, iya bena ye tapwalolo.
Na ena hesau ye gwauyala, iya taba hedebasae wanadi ye wanaidi. 14 Na
ena luwamiu ne unai hesau ye kasiyebwa, iya taba dubu babadadiyao ye
kaibwadaidi na yona se tapwalolo yo bunama unai se heyausi Guiyau
hesanawai. 15 Na ena babadao wa taukasiyebwa ne yona se tapwalolo,
na se sunuma meta Yaubada iya kabo tamowai ne ye henamwanamwa,
kabo ye namwanamwa. Guiyau kabo tamowai ne tauna ye hebayaodi
na yona namwanamwa maudoina ye hai'uyoidi. Na ena yona ba'aya,
Yaubada kabo ye nuwatugabaei. 16 Unai bena ma kami kahao yomi
ba'aya kwa haihedededehemahemasalaha'uyoigomiu, yo kami kahao yodi
kwa tapwalolo yo hinage yomiu se tapwalolo. Ena doha teina kwa
ginauli, Yaubada kabo ye henamwanamwagomiu. Ena kita miyamiya
dudulaina tamowaidi, kabo yoda tapwalolo ne meta se gigibwali na unai
gonowana sagu ta lobai.

17 Yoda kabakita meta Eliya.** Iya meta tamowai doha kita, na ye
tapwalolo ma nuwakohihaina bena taba tabu nabu ye talutalu. Ede
nabu nige ye talu Isalaela yodi tano kewanawai bolimai haiyona yo
tehana. 18 Na ye tapwalolo'uyo, ede Yaubada nabu ye hetalu'uyoi tano
wa kewanawai, yo koya kaidi kaniyodi se tole'uyoidi.

19 Kehaguwao, ena luwamiuyena kami kaha hesau Yaubada yona
hedehedede mamohoina ta unai ye tausuwala, na kami kaha hesau
tamowai ne ye woya'uyoiyama, 20 bena nuwamiu ne ye lau teina

** **5:17:** 1 Kin 17 yo 18

hedehedede ta kwa nuwatui: Kaiteya ba'aya tamowaina hesau yona laupwano unai ye woya'uyoiyama, meta iya boita unai ye gilihai, na saha ye ginauli ne debanawai Yaubada kabo ba'aya tamowaina ne yona ba'aya maudoidi ye nuwatugabaedi.

Petelo yona leta bagubagunana Kulikuli bagubagunana – Petelo yona leta helabuina hededehemasalahana

Teina leta ta Petelo ye kuli nuwana bolimai 63 AD unai, huyana Loma magaina lakilakina unai ye miyamiya (1 Petelo 5:13), na ye hetamali ye lau Yesu tausunumaena teha Pontasi, Galatiya, Kapadosiya, Eisiya yo Bitiniya udiyedi (1 Petelo 1:1-2). Teina tehadi ta siya ede yoda huya ta unai meta Turkey basileiyana unai teha bwauli yo yalasi unai. Na ekalesiya ne, siya nige Dius udiyedi se laoma, na dagela tamowaidi udiyedi (1 Petelo 1:14,18). Na yodi kabamiya wa udiyedi tamowai maudoidi meta nige Yaubada se sunumaei na koitau udoi'udoi se taba'ohuidi.

Teina leta ta unai, Petelo ekalesiya kadi kao mamohoina ye hededehemasalahadi, iya ede, yoda ekalesiya wuwuna ede Yesu Keliso ye ginauli huyana ba'aya debanaena na ye boita sataulo wa unai. Na kabo Petelo ye wane, kadi kao hauhauna ne debanaena na yodi miyamiya bena se namwakalili, mayadai namwanamwadi udiyedi yo hinage huyana hewaiunu yo hekamkamna se hekalo yodi sunuma debanaena.

Buka ta tupwana lakilakidi

- Lautoki yo tapwalolo (*1 Petelo 1:1-2*)
- Tausunuma yodi midi wuwuna (*1 Petelo 1:3-12*)
- Yaubada tausunumaena yodi miyamiya (*1 Petelo 1:13—2:17*)
- Hekamkamna Keliso ye hekalo wa, siya meta yoda kabakita (*1 Petelo 2:18-25*)
- Ekalesiya se kamkamna (*1 Petelo 3:1—4:19*)
- Dubu yodi tauwoyawoya kadi hededehesibasiba (*1 Petelo 5:1-11*)
- Lautoki (*1 Petelo 5:12-14*)

Hededelautoki

1 Yau Petelo, Yesu Keliso yona apostolo. Teina leta ta ya kuli ye laowa komiu Yaubada yona kaisunuwa tamowaidi kalimiuwai. Komiu kwa haimiyamiyaigomiu doha laolaoma teha Pontasi, Galatiya, Kapadosiya, Eisiya yo Bitiniya udiyedi. 2 Yaubada Tamada huyabagubaguna unai ye nuwatunonohaiyako meta komiu yona kaisunuwa tamowaidi, ede Yaluwa Tabuna ye tolehesuwalagomiu bena Yesu Keliso kwa kawakabiyei, na iya kwasinana unai ye lausibusibuyeigomiu**.

Yomiu ya tapwalolo meta Yaubada yona kabinamwa yo yona nuwadaumwali kabo ye helakidi kalimiuwai.

Yaubada tausunumaena yodi kabamidi

3 Yaubada yoda Guiyau Yesu Keliso Tamana ta hedebasaei! Iya yona katekamkamna lakilakina debanawai ye labasi'uyoida na Yesu Keliso yona boita tolo'uyona debanawai ta kawamamohoi meta saha Yaubada ye hededehesunumaeida wa kabo ye ledima kalidawai. 4 Unai kabina ta kata saha Yaubada ye kabinonohai yoda, galewa ne unai meta taba

** **1:2:** Yesu Keliso… iya kwasinana unai ye lausibusibuyeigomiu: Teina hedehededе ta meta heyaheyasoni, na teina kabikabi ta lobai Esodo 24:8 unai, huyana Yaubada yona talam ye ginauli Isalaela tamowaidiyao maiyanao. Kaniyona ede Yesu sataulo unai ye boita na kwasinana yona didi ne unai kabihemauli ta lobai na Yaubada ye haida ta hemala yona tamowai mamohoidi.

nige ye tauwadam, ye yababa, o ye beyabeya. 5 Kita Yesu tausunumaena
yoda sunuma debanawai, Yaubada yona gigibwali unai ye kitaheteteda
ye lau ee kana siga kabihemauli ta hai. Iya ede Yaubada ye kabinono-
haiyako na mayadai gehegehena ne unai kabo ye hemasalaha. 6 Unai
ede gonowana kwa gwauyalalakilaki, na iyamo huyakubwakubwa unai
kwa kamkamna laukita udoi'udoi ta udiyedi. 7 Teina laukita udoi'udoi
kwa hekalodi ta meta unai yomi sunuma kabahemamohoiyena. Gole
kwa nuwatui! Kaiwa kalakalasina unai se gabuhe'a'a. Na gono-
gonowana doha Yaubada yomi sunuma ye lautonogi laukita udoi'udoi
ta udiyedi. Na ena kwa tolokesegai meta yomi sunuma ye saekalili na
kabo gole. Gole kabo ye tauwadam, na komiu yomi sunuma udiyedi
tautolokesegai meta Yesu Keliso yona huyataumasalaha mayadaina ne
unai kabo hedebasae, didiga yo hekasisi kwa haidi Yaubada unai.

8 Komiu iya sola nige kwa kita, na iyamo kwa gadosisiyei. Yo teina
huya ta unai nige gonowana iya kwa kita, na iyamo kwa sunumaei,
na kwa gwauyalakalili. Iya ede gwauyala namwanamwakalilina nige
gonowana kabo ta hedehededei. 9 Matawuwuna komiu yomi sunuma
kaniyona kabo kwa hai, iya ede yaluwamiu kabihemaulina ne.

10 Teina kabihemauli ta nuwanuwatuna unai, ede peloweta huya
bagubagunadi wa udiyedi se wasetautaubigai bena taba kabina se
kata. Yo hinage se hededepeloweta meta Yaubada kabo kabinamwa
lakilakina ye haiyawa kalimiuwai. 11 Keliso yaluwana meta iya ede
peloweta wa kalidiwai, na ye hemasalaha kalidiwai kabo idohagi Keliso
ye kamkamna na kabo mulinawai Yaubada ginauli saesaekalilidi ye gin-
aulidi iya kalinawai. Unai ede se kaipatekalili bena huyana yo idohagi
kabo se tubu ne se lobaidi. 12 Na Yaubada peloweta wa ye hekatadi meta
teina ginauli saesaekalilidi ta nige siya hesabadi, na komiu hesabamiu.
Na teina huya ta unai wasa namwanamwana taulauguguyaena teina
ginaulidi ta se hededehemasalahadiko kalimiuwai. Paisowa ta se gin-
auli Yaluwa Tabuna yona gigibwali unai, iya ede Yaubada galewa unai ye
hetamaliyama wa. Teina ginaulidi ta meta anelu se henuwakalili bena
kabidi se kata.

Yaubada tausunumaena yodi miyamiya

13 Tenem unai kwa kabinonohai'uyoigomiu meta yomi nuwanuwatu
bena se dudulaikalili, na yomi midi kwa tolekesegaidi meta Yaubada
yona kabinamwa kabo kwa haidi, huyana Yesu Keliso yona taumasala-
hama ne unai. 14 Komiu Yaubada kwa kawakabiyei doha wawayao
tamadiyao se kawakabiyedi, tabu kwa uyo'uyo yomi henuhenuwa
yabayababadi wa udiyedi. Siya ede Yaubada yona hedehededе mamo-
hoidi nige kabidi kwa kata wa. 15 Na yomi laulau maudoidi bena se
tabukalili, matawuwuna ede tauyoganeigomiu meta iya tabuna. 16 Doha
kulikuli tabuna unai wa ye wane, “Bena kwa tabu, matawuwuna yau
tabuna.” *(Lewitikasi 19:2).*

17 Yaubada tamowai nige ye hekasisigaibui, na maudoidi yodi laulau
udiyedi kabo ye hekasadi. Iya kwa katai Tamamiu. Unai yomi
miyamiya tanoubu ta unai doha laolaoma ne meta Yaubada taba kwa
hekasisikaliliyei. 18 Yomi miyamiya bagubagunadi kami kulutubu
udiyedi kwa haidi wa nige kaniyodi. Na kabina kwa kata meta tenem
miyamiya ne udiyedi Yaubada ye hemaisahaigomiuko nige ginauli
tautaukwadaleledi yao doha siluba o gole udiyedi, 19 na Yesu Keliso

kwasinana saesaekalilina unai. Iya meta mamoe natuna nige gilu yo
yababa hesau kalinawai. 20 Huyana sola tanoubu ta nige ye tubu wa
unai, Yaubada iya kabina ye katako meta iya kabo Keliso, iyamo ye
hemasalaha huya mulimulitadi ta udiyedi komiu hesabamiu. 21 Yesu
debanawai komiu Yaubada kwa sunumaei. Iya Keliso ye hetolo'uyoi
boita unai, yo gigibwali yo didiga ye mosedi iya unai, to yomi sunuma
yo yomi midi kwa toledi Yaubada unai.
22 Komiu nuwamiu kwa he'a'adiko mamohoina kawakabina unai
na gonowana kami kahao kwa gadosisimamohoiyedi. Unai bena
kwa haigadosisi'uyoigomiu ma nuwa'a'amiu yo ma nuwamiu se gehe.
23 Matawuwuna labasi'uyo kwa haiyako, na taulabasi'uyoigomiu ne,
iya nige gonowana ye boita yo ye pwasa, na iya meta miyamiyahaina.
Labasi'uyo ta yomi kabahaina ede Yaubada yona hedehedede mau-
maulina yo miyamiyahaina unai. 24 Doha kulikuli tabuna unai ye wane,
Tamowai maudoidi kadi kao doha lagau,
yodi namwa maudoidi doha pasa koya udiyedi.
Lagau wa ye wowoya, yo pasa lalana wa se ulu.
25 Na Guiyau yona hedehedede mo ye miya ye lau nige kana siga.
(Aisaiya 40:6-8)
Na teina hedehedede ta se guguyaeyako kalimiuwai.

2

1 Tenem debanawai komiu taba laulau yabayababadi, laulaulupolupo
yo kaolupolupo yo kaikalomagigili yo hededeheyababa maudoidi
kwa tolehesuwaladi. 2 Na doha wawayao labahauhaudi susu se
henuwakaliliyei, gonogonowana doha komiu bena Yaubada yona
hedehedede mamohoina kwa henuwakaliliyei, na unai kabo kwa
matuwa yomi sunuma udiyedi, 3 matawuwuna Guiyau yona kabi
namwanamwadi kwa haidiko.

Weku miyamiyahaina yo Yaubada yona kaisunuwa tamowaidi

4 Komiu kwa laoma Yesu unai, iya ede weku maumaulina. Tamowai
se subu, na Yaubada iya ye kaisunuwaei yo kalinawai meta ye saekalili.
5 Na komiu hinage weku maumaulidi. Yaubada ye haigomiu na yona
numa ye ginauli doha ede weku udiyedi numa tabuna se ginauli wa.
Yo hinage kwa hemala iya yona taupaisowa tabudi doha taukaitalasam
wa, na yomi kaitalasam ede laulau namwanamwadi kwa ginaulidi na
Yaubada ye kawanamwanamwaeidi Yesu Keliso debanawai. 6 Doha
kulikuli tabuna unai ye wane,
“Kwa kita, weku ya tole Saiyona unai,
iya kabakabinuma wekuna kaikaisunuwana yo saesaekalilina,
na kaiteya iya ye sunumaei kabo taba nige nuwana ye yababa.” *(Aisaiya 28:16)*
7 Na komiu teina weku ta tausunumaeina meta iya ye saekalili kalim-
iuwai. Na siya nige tausunumaena meta kadi hedehedede doha teina:
“Teina weku ta taukabinuma se laukwatakwataei'usei wa meta
ye hemala kabakabinuma wekuna namwanamwana yo
saesaekalilina”, *(Same 118:22)*
8 yo hinage,
“ye hemala tamowai yodi kabakalabesibesi
yo unai se beku.” *(Aisaiya 8:14)*

Se kalabesibesi matawuwuna Yaubada wasana se kawayagalaei, doha
saha Yaubada ye hineliyako hesabadi wa.
9 Na komiu meta Yaubada yona kaisunuwa tamowaidi bodana. Iya
meta wasawasa saesaena na komiu ede yona taupaisowa tabudi. Yo
komiu hinage yona basileiya tabuna tamowaidi, yo ye haigomiu yona
tamowai. Unai Yaubada yona laulau namwanamwadi bena kwa hed-
edehemasalahadi. Iya ede ye yogahepesagomiu masigili luwanaena
na kwa laoma dawayana namanamalina unai. 10 Huya bagubagunana
unai komiu meta nige boda kesega, na teina huya ta unai komiu meta
Yaubada yona tamowai bodana. Yo huya bagubagunana unai nige
Yaubada yona katekamkamna unai kwa miya, na teina huya ta Yaubada
yona katekamkamna wa kwa haidiko.
11 Kehaguwao, komiu meta laolaoma na tanoubu ta nige yomi ma-
gai mamohoina. Ya hedededebayao kalimiuyena bena nuwanuwatu
yabayababadi udiyedi kwa tolehesuwala'uyoigomiu, matawuwuna siya
meta yaluwamiu ne se hewaiunudi. 12 Na komiu dagela tamowaidiyao
luwadiyena kwa miyamiya, na se hegilugomiu bena yomi laulau ne
nige se dudulai. Na iyamo komiu bena miyamiya namwanamwadi
udiyedi kwa miya, na kabo unai yomi laulau namwanamwadi ne bena
se kitadi na Yaubada se hededetausae huyana ye taumasalaha yona
hekasa mayadaina ne unai.

Tanutanuwaga kawakabidi

13 Guiyau debanawai tanoubu ta unai kami tanutanuwagao
maudoidi bena kwa kawakabiyeidi. Bagubagunana ede wasawasa
iya tanuwaga saesaekalilina, 14 yo hinage yona gabana bena kwa
kawakabiyeidi. Siya taukitakitahetete saesaediyao wasawasa wa ye
kaisunuwaidi bena yababa tauginaulidi se hekamkamnadi yo namwa
tauginaulidi se hededehenamwadi. 15 Yaubada ye henuwa bena
miyamiya namwanamwadi kwa miyawatanidi na udiyedi Yaubada
nige kabina taukata kabo kwa hekaiyawasidi na nige gonowana se
hededeheyababagomiu.
16 Yaubada ye yailihaigomiuko, unai bena kwa miya doha yailihai
tamowaidi, na tabu yomi yailihai miyamiyadi ne kwa haidi se hemala
yomi kabatolo na laulau yabayababadi kwa ginaginaulidi. Na kwa
miya doha Yaubada yona heyayai tauhaidi. 17 Tamowai maudoidi kwa
hekasisiyedi, yo ekalesiya bodana kwa gadosisiyedi, na Yaubada kwa
hekasisiyei ma matamatausimiu, yo yomi wasawasa kwa hekasisiyei.

Heyayai tauhaidi kadi hedehedede

18 Komiu heyayai tauhaidi,** kami tanutanuwagao siya ede yodi
miyamiya se namwa yo se dudulai, yo hinage siya kaiteyadi yodi laulau
se yababa ne, bena kwa kawakabiyeidi ma hekasisimiu. 19 Ena tamowai
hesau Yaubada yona nuwatu ginauliwatanina debanawai na kana
tanuwaga unai hekamkamna ye hai na ye hekalakasikasini kamkamna
ne unai, meta Yaubada iya kabo ye kitahenamwa. 20 Ena yababa ku
ginauli na unai hekamkamna ku hai na ku hekalakasikasinigo meta

** **2:18:** Heyayai tauhaidi: Tenem huyana ne unai Loma yo Giliki tamowaidi se lau se iyala na tamowai se haidi se hemala pilisina, na se lokunegabaedi. Kaiteya ye henuwa ye hemaisahaidi meta gonowana ye haidi bena yona se paisowa. Siya nige yailihai tamowaidi, yo nige yodi dudulai, na kadi tanuwaga meta gonowana nuwana ye lauwatani na saha ye ginauli kalidiwai.

Yaubada taba nige ye kitahenamwago. Na ena laulau dudulaidi ku
ginaulidi na unai hekamkamna ku lobai na ku hekalakasikasinigo meta
Yaubada kabo ye kitahenamwago.
21 Yaubada ye yoganeigomiu bena kwa kamkamna. Matawuwuna ede
Keliso ye kamkamna komiu hesabamiu, na yomi kabakita ye tole bena
kwa hemuliwatani.
22 "Iya nige yababa ye ginauli,
yo nige hededelupolupo hesau kawana ne unai ye pesama." *(Ai-
saiya 53:9)*
23 Huyana iya se hededeheyababa meta nige saha hesau ye hedede
kalidiwai, yo huyana ye kamkamna meta nige ye hededehemahematau-
sidi. Na yona sunuma mo ye tole Yaubada unai, iya tamowai yona
kitahekasadi meta se dudulaikalili. 24 Huyana ye boita sataulo unai
meta ye bom yoda ba'aya kamkamnana ye baheidi tauna ne unai.
Tenem unai kita bena ba'aya ta hekaiyawasidi na miyamiya dudulaidi ta
miyawatanidi. Iya kana gai udiyedi meta henamwanamwa kwa lobaidi.
25 Komiu kami kao doha mamoe gegegegedi. Na teina huya ta kwa
uyomako taukitahetetegomiu yo yaluwamiu tauwoyaidi wa unai.

3

Maitawasola kadi hedehedede

1-2 Gonogonowana doha komiu sinesineo maitawasola mwanemiyao
bena kwa kawakabiyeidi. Nuwana hekadiyo meta Yaubada yona hede-
hedede nige se kawamamohoiyei, na yomi laulau namwanamwadi yo
a'adi yo hinage Yaubada yomi hekasisiyeina miyamiyadi se kitadi. Nige
bena yomi hedehedede, na yomi miyamiya wa udiyedi kabo nuwadi se
buidi.
3 Kami kao namwanamwadi tabu kwa hemasalahadi taumiu kadi leli
ne udiyedi, siya ede doha kulumiu heiheidi yo taumiu kabahepasadi
gole unai se ginaulidi, yo yomi kaleko namwanamwadi ne. 4 Na kami kao
namwanamwadi bena nuwamiu miyamiyadi udiyedi se laoma. Siya ede
nuwatalu yo nuwadaumwali miyamiyadi. Teina leli ta taba nige se tauk-
wadalele na Yaubada matanaena se saekalili. 5 Gonogonowana doha
huya bagubagunana unai sinesineo tabudiyao Yaubada tausunumaena
wa teina leli ta udiyedi se miya yo se mose'uyoidi mwanediyao udiyedi.
6 Sala kwa hai ye hemala yomi kabakita. Iya mwanena Abelahama ye
kawakabiyei yo ye kawaguiyauyei. Ena saha kwa ginaulidi ne se dudulai
na udiyedi nige kwa mataусi, meta komiu kabo kwa hemala iya natunao.
7 Komiu tatao maitawasola hinage laulau kesekesegana ne unai
mwanemiyao bena kwa kabinamwanamwaedi, matawuwuna siya
meta taubasabasa. Yo kwa hekasisiyedi, matawuwuna siya maiyamiyao
Yaubada yona kabihemauli ta kabo kwa hai. Ena doha teina kwa ginauli,
taba nige saha hesau yomi tapwalolo ne se gudugudui di.

Kamkamna laulau namwanamwadi debadiwai

8 Na teina ya hededelaowa komiu maudoimiu kalimiuwai: Taba bena
kwa nuwakesega, kami kaha kwa katekamkamnaei na bena kwa sagui,
kwa haigadosisi'uyoigomiu, kabinamwa yo nuwadobidobi udiyedi kwa
miya. 9 Ena tamowai se heyababagomiu, tabu kwa haigum. Ena se
hededeheyababagomiu, komiu tabu kwa hededeheyababadi, na bena
kwa hededehenamwadi, matawuwuna Yaubada ye yoganeigomiu bena
hededehenamwa kalinawai kwa haidi.

10 Doha kulikuli tabuna unai ye wane,
“Ena kaiteya yona mauli ye gadosisiyei yo ye henuwa bena mayadai namwanamwadi ye kitadi,
meta tabu hedehedede yabayababadi yo lupolupodi ye hedehed-
edeidi.
11 Na iya bena laulau yabayababadi ye hekaiyawasidi na laulau namwanamwadi mo ye ginaginaulidi.
Yo iya bena nuwadaumwali ye wasenei yo ye kaipatekalili bena unai ye miya.
12 Na Guiyau kabo laulaududulai tauginaginaulidi meta ye kitahetetedi yo ye lapulau yodi tapwalolo udiyedi.
Na Guiyau kabo laulau yabayababadi tauginaginaulidi meta ye kitagabaedi.” *(Same 34:12-16)*
13 Ena kwa henuwakalili bena laulau namwanamwadi kwa ginaulidi, kabo nige gonowana tamowai hesau ye heyababagomiu. 14 Iyamo, ena laulaududulai debadiwai kwa kamkamna, kabo gonowana kwa gwauyala**. Na “yodi hededehematausi udiyedi tabu kwa matausi yo tabu kwa nuwanuwatulau udiyedi.” *(Aisaiya 8:12)*
15 Na nuwamiu udiyedi bena kwa hemasalaha meta Keliso iya ede yomi Guiyau. Ena tamowai yomi sunuma kaniyona se henamaiyei, bena huya maudoina kwa nonohakalili na yodi hedehedede buidi kwa mosedi. Yomi hededebui ne udiyedi bena kawakeha namwanamwana yo hekasisi udiyedi kwa hedehedede 16 na kwa kaipate bena yomi nuwanuwatu se dudulai. Na ena tamowai yomi laulau dudulaidi Keliso unai ne se hededeheyababadi, kabo kabahegilugomiu ne udiyedi se bom se hemwadine'uyoidi. 17 Ena Yaubada yona nuwatuyena kwa kamkamna yomi laulau dudulaidi debadiwai meta ye namwa, na kabo yomi laulau yabayababadi debadiyena kwa kamkamna ne.
18 Keliso yoda ba'aya hesabadi ye kamkamna ma kesega mo. Iya ye dudulaikalili na tamowai maudoidi yodi laulau yabayababadi debadiyena ye boita. Na yona boita ne unai ye woyaigomiu kwa laoma Yaubada unai. Iya buluma unai ye boita na Yaubada yaluwana unai ye mauli'uyo. 19 Na yaluwa unai ye lau tauboiboita yaluwadi yodi magai unai na ye lauguguya kalidiyena**. 20 Siya ede huya bagubagunana unai Nowa yona mayadai wa udiyedi tanoubu ta unai se miya na Yaubada se kawayagalaei. Na Yaubada nige ye hekamkamnadi na ye nayatautaubigai kana siga Nowa ake wa ye ginaulihegehe. Na ake wa unai meta hisamo siya ede taudi haligigi-haiyona Yaubada ye gilihaidi waila wa unai.
21 Teina waila ta babatiso ye heyaheyasoniyei. Na Yaubada komiu ye gilihaigomiu kabahebabatiso wailana ta unai. Teina kabahebabatiso wailana ta tauda ta bikidi nige ye deulihe'a'adi, na iya unai kabo Yaubada ta kaibwadai meta yoda nuwanuwatu ye deulihe'a'adi Yesu Keliso yona tolo'uyo debanawai. 22 Iya ye saeko galewa yo temenai

---

** **3:14:** Gonowana kwa gwauyala: Mataiyo 5:3-12 ku hasili. ** **3:19:** Lausoisoi ta kulikulina meta ye kubwakalili kalina Giliki unai yo kaniyona nige ye masalaha. Petelo ye kuli ye wane, Yaluwa unai ye lau yaluyaluwa numatutuguduyena taumiya udiyedi ye lauguguya. Na tausonoga maudoidi yaluwa wa nige kabina se kata meta siya tamowai yaluwadi o yaluwa yabayababadi. Yo yodi kabamiya hinage nige ye masalaha, nuwana Yaubada siya haedi ye toledi? Yo hinage nige kabina se kata Yesu bena saha ye lauguguyaei udiyedi. Na lausoisoi 19 yo 20 yoma nuwatulobaidi ede kewa ne unai ku hasili.

Yaubada nimatutuuna unai ye tutuli. Yo anelu, tauloina yo gigibwali
maudoidi yona gigibwaliyena se miyamiya.

4

Tausunuma yodi mauli miyamiyadi

1 Keliso tauna unai ye kamkamna, unai ede komiu hinage yomi
nuwahineli bena kwa ginaulidi doha Yesu ye ginauli wa yo kwa nonoha
kabo hinage kwa kamkamna. Matawuwuna kaiteyadi taudi ne udiyedi
se kamkamna Yesu Keliso yodi sunumaena debanawai, meta ba'aya
yona gigibwali siya kalidiwai ye gehe. 2 Kaniyona ede yodi mauli
miyamiyadi tanoubu ta unai meta nige se henuwa bena laulau bik-
ibikidi udiyedi se miya, na se henuwa bena Yaubada yona nuwatu mo
se miyawatanidi. 3 Na komiu huya bagubagunana unai yomi huya
kwa gabaedi laulau bikibikidi ta udiyedi doha dagela tamowaidi se
miyamiyaedi wa. Siya ede laulau bikibikidi udoi'udoi, nuwatu bik-
ibikidi miyawatanidi, numayauyaule, gwauyala bikibikidi, yo koitau
taba'ohuidi meta Yaubada ye subukaliliyeidi. 4 Kami kahao bagubagu-
nadi se siliyata, matawuwuna ede komiu nige kwa patulau yodi laulau
yo miyamiya bikibikidi wa udiyedi, ede se hededeheyababagomiu.
5 Unai kabo se hededehemasalaha'uyoidi Yaubada kalinawai. Iya
meta ye nonohakalili kabo tamowai maumaulidi yo tauboiboita**
ye hekasadi. 6 Tenem debanaena ede wasa namwanamwana se
guguyaiyako yoda hali tausunuma se boitako wa udiyedi. Huyana siya
sola ma maumaulidi tanoubu ta unai wasa ta se lapuiyako yo se haiyako
na se boita doha tamowai maudoidi hinage kabo se boita. Iyamo siya
hinage kabo Yaubada kalinawai mauli nige kana siga se hai.**

Yaubada yona kainauya hepahepaisowana

7 Na ginauli maudoidi tanoubu ta unai kadi siga ye hanahanaumako,
unai ede bena kwa silasilawa yo nuwanuwatu dudulaidi udiyedi kwa
miya, na unai gonowana kwa tapwalolo. 8 Ginauli saesaekalilina ede
bena kwa haigadosisi'uyoigomiu ma nuwakohihaimiu, matawuwuna
gadosisi yababa maudoidi ye tolehesuwala. 9 Na yogayogaisini laulaudi
udiyedi kwa miya na tabu kwa hetahetalapili. 10 Na Yaubada yona
kainauya kadi kao udoi'udoi ye lediwako komiu tausunuma kalimi-
uwai. Bena kwa hepaisowanamwanamwaeidi na udiyedi bena kwa
haisagusagu'uyoigomiu. 11 Ena kaiteya lauguguya kainauyana ye hai,
bena Yaubada yona hedehededе udiyedi ye hedehededе. Kaiteya haisa-
gusagu kainauyana ye hai, bena Yaubada yona bayao ye mosei wa unai
ye hepaisowa. Unai Yaubada kwa hedebasae Yesu Keliso debanawai.
Didiga yo gigibwali siya ede Yaubada kalinawai ye lau ee huya nige kana
siga. Mamohoi.

Kamkamna Yesu sunumaena debanawai

12 Kehaguwao, tabu kwa siliyata kamkamna lakilakidi kwa lobaidi ta
udiyedi. Kana kao doha yababa hesau nige kwa nuwatui, iyamo ye tubu

** **4:5:** Tamowai maumaulidi yo tauboiboita meta Yesu yona huya'uyoma unai tamowai se silasilawa yo siya se boitako ne ye hetaladi. ** **4:6:** Teina lausoisoi ta kaniyona nige ye masalahakalili kalina Giliki unai, na tausonoga yodi hededehemasalahana udoi'udoi, doha hekadi se wane bena Keliso ye lauguguya taumiya boita magaina unai kalidiwai. Na yoma nuwatulobaina ede ku hasili lausoisoi ne unai.

kalimiuwai. Na teina saha kwa lobaidi ta meta yomi sunuma kabalaukitana. 13 Na yomi kamkamna ne unai bena kwa gwauyala, matawuwuna
ede kwa kamkamna gonogonowana doha Keliso ye kamkamna wa. Unai
kabo kwa gwauyalakalili, huyana Keliso kana kao saesaekalilina** ye
hemasalaha yona huyataumasalahama ne unai. 14 Ena tamowai se hed-
edeheyaheyababagomiu Keliso yomi sunumaena ne debanawai, kabo
gonowana kwa gwauyala, matawuwuna Yaubada yaluwana didididi-
gana meta iya ede kalimiuwai. 15 Ena kwa kamkamna, meta tabu laulau
yababana hesau debanawai, doha ede taukaikaiunu o taukaiwahali o
laulau yabayababadi hekadi tauginaulidi o doha taumodemodegaibu.
16 Na bena kwa kamkamna ne Yesu sunumaena debanawai, na tenem
unai tabu kwa mwadine, na Yaubada kwa hedebasaei meta komiu Keliso
yona tamowai. 17 Matawuwuna huyahekasa mayadaina ye laomako
na hekasa ne ye hetubu Yaubada yona tamowai** udiyedi. Na ena
kalidawai ye hetubu, siya Yaubada wasana namwanamwa taukawaya-
galaeina ne kadi kao kabo doha saha? 18 Doha Kulikuli Tabuna ye wane,
“Ena taba tamowai yodi miyamiya dudulaidi na kabihemauli ta ye
pilipili kalidiwai,
siya kaiteyadi nige Yaubada tausunumaena yo ba'aya tauginaulidi
ne meta kadi kao kabo doha saha?” *(Hededesonosonoga 11:31)***
19 Unai kabo ta hedede doha teina: Yaubada iya ede yona hededehe-
sunuma tauhemamohoiyedi. Na siya kaiteyadi se kamkamna Yaubada
yona nuwatuyena, bena se mose'uyoidi Yaubada tauginaulidi ne unai yo
laulau namwanamwadi ginaulidi udiyedi se miyamiya.

5

Dubu babadadiyao yo ekalesiya kadi hedehedede

1 Yau helemiu dubu badana hesau, yo Keliso yona kamkamna wa
taukitana hesauna, yo yona didiga yona masalaha ne unai yau hinage
kabo maiyana. Unai ede ya hededebayao komiu dubu babadadiyao
kalimiuwai: 2 Bena Yaubada yona tamowai yomi dubu udiyedi kwa
kitahetetenamwanamwaeidi. Bena kwa kitalau udiyedi, nige bena doha
se lauheliligomiu na kwa paisowa, na yomi nuwatalam unai paisowa ta
kwa ginauli. Iya ede saha Yaubada ye henuwa kalimiuwai. Na tabu yomi
paisowa ta unai kwa bom yomi namwanamwa kwa wasenei, na bena
kwa paisowa ma nuwakohihaimiu. 3 Tabu bena kwa hemala tanuwaga
sinasinakaladi, na bena yomi miyamiya namwanamwadi yomi dubu
tamowaidi se kitadi na ye hemala yodi kabakita. 4 Na huyana mamoe
taukitahetetena saesaekalilina ye taumasalaha, meta kabo yomi kolona
didididigana kwa haidi, na siya nige gonowana se taukwadalele.
5 Na teina ta komiu saehau kami hedehedede: Bena yomi dubu
babadadiyao kwa kawakabiyedi. Na komiu maudoimiu bena nuwado-
bidobi unai kwa miya. Matawuwuna
“Yaubada taunuwasaesae ye hekaiyawasidi,
na taunuwadobidobi kabo yona kabi se namwa kalidiwai.” *(Hed-
edesonosonoga 3:34)*

** **4:13:** Kana kao saesaekalilina hinage ta wane, yona didiga. ** **4:17:** Yaubada yona tamowai Petelo ye kuli Yaubada yona numa, iya ede Numa Tabuna na Yaubada yona tamowai heyaheyasonidi. ** **4:18:** Lausoisoi ta Petelo buka hesau hesana Septuagint unai ye katai, iya ede Buka Bagubagunana na se kulibui kalina Giliki unai.

6 Tenem unai bena kwa nuwadobidobi Yaubada matanawai, na yona
huya dudulaina unai kabo ye kabisinigomiu. 7 Yomi nuwamodemode
maudoidi kwa mosedi iya unai, matawuwuna iya gonowana kabo ye
kitahetetegomiu.
8 Bena kwa silisiliyata yo yomi nuwanuwatu se masalaha. Kami
waiunu diyabolo kana kao doha laiyoni ye kalakalagaga, ye sae ye dobi
na ye kaikaikewa taba tamowai hesau ye lobai na ye unuhemwaloi. 9 Na
taba yona nuwatu maudoidi kwa laukwatakwataeidi na kwa tolobayao
yomi sunuma udiyedi, matawuwuna kabina kwa kata meta helemiu
tausunuma, siya ede kami kahao yo loumiyao tanoubu ta unai meta
kamkamna gonogonowana wa se hekalodi.
10 Na Yaubada iya kabinamwa maudoina tauleyamana, iya ye yo-
ganeigomiu bena Keliso debanawai yona didiga nige kana siga ne unai
komiu hinage kabo maiyamiu. Tenem unai yomi kamkamna huya
kubwakubwana ta mulinawai Yaubada kabo ye hebayaogomiu na ye
hetolohebayaogomiu taba nige kwa sigisigu'usi. 11 Gigibwali maudoina
meta iya kalinawai ye lau ee huya nige kana siga. Mamohoi.

Hededelautoki gehegehedi

12 Na teina leta kubwakubwana ta Siluwanusi** ye saguigau na ya
kuli. Iya meta kada kaha namwanamwana hesau. Na leta kubwakub-
wana ta ya kuli ye laowa kalimiuwai bena ya hededehebayaogomiu
yo ya hededehemasalaha meta saha kwa hekalodi ta ede Yaubada
yona kabinamwa mamohoina. Na unai bena kwa tolokesegai. 13 Na
dubu tamowaidi Babiloni** unai, siya hinage Yaubada yona kaisunuwa
tamowaidi, na maiyadi natugu Maleko, meta yodi lautoki se heta-
maliyawa kalimiuwai. 14 Komiu bena kwa hailaulautoki'uyoigomiu
gadosisi mamohoina unai. Na komiu Keliso tausunumaena maudoimiu
bena nuwadaumwali kwa hai.

** **5:12:** Siluwanusi meta Sailasi hesana Loma kalinadi Latin unai. ** **5:13:** Babiloni: Tausonoga hekadi yodi nuwatu meta hesa Babiloni ta meta Loma magaina lakilakina ye heyaheyasoniyei.

Petelo yona leta helabuina
Buka ta hededehemasalahana

Teina buka ta meta apostolo Petelo yona leta helabuina na ye lau yona leta bagubagunana wa tauhaina wa kalidiwai (2 Petelo 3:1, 1 Petelo 1:1-2). Ye kuli huyana iya Loma magaina lakilakina na numatutugudu unai na yona huyaboita ye hanaumako (2 Petelo 1:14). Bolimaina wa nuwana 65 AD.

Petelo iya Yaubada tausunumaena na saha Yaubada ye ginaulidi yodi wa unai kana kahao ye henuwaisinidi yo ye hededehebayaodi bena laulau dudulaina unai se miya. Ye hemahemamohoiyei meta Yesu wasana wa mamohoi. Petelo kabo tausunuma wa ye hededehebayaodi bena se kitanamwanamwakalili taulauhekatalupolupo debadiwai, na tabu yodi lauhekata ne se lauwatanidi. Siya meta tamowai yabayababadi, unai Yaubada kabo ye hekamkamnadi (2 Petelo 2:3,9-22).

Petelo hinage ye kulihemasalaha ede Keliso yona huya'uyoma mayadaina ne meta mamohoi kabo ye laoma. Taulauhekatalupolupo wa se hedede mayadaina ne ye pahilikaliliko, iyamo Yaubada mayadaina ne ye tole'uyoi kaniyona ede bena tamowai yodi huya ye moseidi na se nuwabui (2 Petelo 3:1-13). Na ye hededelau tausunuma Keliso yona huya'uyoma taunayanayaeina wa udiyedi bena laulau dudulaina unai se miya, yo taba se kaipatebayao na Keliso kabina se katanamwanamwakalili (2 Petelo 3:14-18).

Buka ta tupwana lakilakidi

- Lautoki yo tapwalolo (*2 Petelo 1:1-2*)
- Guiyau taumiyawatanina yodi mauli (*2 Petelo 1:3-15*)
- Yaubada tanoubu ta unai ye paisowa (*2 Petelo 1:16-21*)
- Taulauhekata lupolupodi kabo kadi hekilaino se lobai (*2 Petelo 2:1-22*)
- Guiyau kabo mamohoi ye uyoma (*2 Petelo 3:1-18*)

1 Yau Simiyona** Petelo, Guiyau Yesu Keliso yona heyayai tauhaina yo
yona apostolo. Ya kulikulilaowa komiu yoda sunuma saesaena tauhaina
kalimiuwai. Yomi sunuma ne gonogonowana ede doha hinage kai, na
sunumana ta hai matawuwuna Yesu Keliso ye dudulaikalili, yo iya yoda
Yaubada yo tauhemaulida.
2 *Yomiu ya tapwalolo meta* bena Yaubada yo yoda Guiyau Yesu kabidi
kwa katanamwanamwakalili, na teina unai taba Yaubada yona kabi-
namwa yo yona nuwadaumwali ye helakidi kalimiuwai na ye lau.

Bena ta hemamohoiyei meta Yaubada ye yoganeida yo ye kaisunuwaeida

3 Yaubada yona gigibwali saesaena unai ginauli maudoidi ye led-
ima kalidawai bena udiyedi ta maumauli na Yaubada yona nuwatu ta
miyawatanidi. Doha teina ye ginauli, matawuwuna ede tauyoganeida
meta kabina ta kata. Iya kana kao saesaena yo namwanamwana debadi-
wai ye yoganeida ta hemala yona tamowai. 4 Teina kana kao saesaena yo
namwanamwana debadiwai yona hededehesunuma namwanamwadi

** **1:1:** Simiyona meta Petelo hesana bagubagunana Simona (Mataiyo 4:18) na ye katai kalina Hebelu unai. Simiyona kaniyona meta ye lapui. Loma kalinadiyena se katai Simona.

yo saesaekalilidi ye ledima, na udiyedi kabo gonowana gadosisi
yabayababadi tamowai nuwadi ne udiyedi se laoma na tamowai se
heyababadi ne kwa kaihaleidi na kwa hemala Yaubada yona nuwatu
saesaedi tauginaginaulidi.
5 Na ginauli namwanamwadi Yaubada ye lediwa kalimiuyena wa
debadiwai ede bena kwa kaipatebayao, bena nige yomi sunuma ye
bom mo, na hinage yomi laulau namwanamwadi *se masalaha*; na nige
yomi laulau namwanamwadi se bom mo, na hinage Yaubada yona
hineli nuwatulobaina *bena ye masalaha*. 6 Na nige nuwatulobai ye bom
mo *ye masalaha*, na hinage bena kwa kitahetete'uyoigomiu. Na nige
kitahetete'uyo ye bom mo ye masalaha, na hinage yomi sunuma unai
bena kwa tolobayao. Na nige tolobayao ye bom mo, na hinage Yaubada
yona nuwatu miyawatanina bena kalimiuwai; 7 na nige Yaubada yona
nuwatu miyawatanina ye bom mo, na hinage kami kahao gadosisidi ye
masalaha kalimiuwai; na nige kami kahao gadosisidi ye bom mo, na
hinage tamowai maudoidi gadosisidi. 8 Ena teina laulau ta kwa haidi yo
ma nuwakohihaimiu udiyedi kwa miya, meta kabo yoda Guiyau Yesu
Keliso kabina kwa katanamwanamwa na yomi sunuma kaniyodi kabo
se masalaha. 9 Na ena tamowai hesau teina laulau ta nige ye haidi meta
iya yaluwana unai yona kaikewa ne ye gaugau, na unai nuwana ye
luluhi meta yona ba'aya ede Yaubada ye deuligabaediko.
10 Unai, kehaguwao, kwa kaipatebayao na yomi mauli udiyedi
bena kwa miyahemasalaha meta Yaubada ye yoganeigomiu yo ye
kaisunuwaigomiu. Ena teina miyamiya ta kwa miyawatanidi, kabo
taba nige kwa kalabesibesi. 11 Na Yaubada kabo ye hailobaigomiu
ma gwaugwauyalana yoda Guiyau yo tauhemaulida Yesu Keliso yona
basileiya miyamiyahaina ne unai.

Petelo yona henuwaisini hedehededena

12 Teina nuwanuwatu ta kabidi kwa katako yo Yaubada
yona hedehedede mamohoina unai meta kwa tolobayaokalili.
Iyamo huya maudoina teina nuwanuwatu ta udiyedi kabo ya
henuhenuwaisinigomiu. 13 Na ya nuwatui meta ye dudulaikalili
taba bulumaena ma miyamiyagu tanoubu ta unai na nuwanuwatu
ta udiyedi ya henuhenuwaisinigomiu. 14 Matawuwuna kabina ya kata
meta huyakubwakubwa unai kabo taugu ta ya laugabaei, doha yoda
Guiyau Yesu Keliso saha ye hemasalahayako kaliguwai wa. 15 Unai ya
kaipatebayaokalili bena ya hekatagomiu, na yogu huyalaugabaegomiu
mulinawai kabo gonowana huya maudoina yogu lauhekata ta kwa
nuwanuwatuidi.

Petelo ye hedehehemasalaha meta Keliso kana kao saesaena mamohoina ye kita

16 Huyana yoda Guiyau Yesu Keliso yona gigibwali yo yona
huya'uyoma hedehedededi yomiu ka hedehedede wa, meta nige
pilipilidai tamowai yodi sonoga udiyedi se ginaulidi wa ka hedededi. Na
kai meta yoda Guiyau Yesu Keliso kana kao saesaena mamohoina wa
taukitana yo tauhemamohoiyeina ede. 17-18 Na huyana kuduli tabuna**
unai wa meta kai Yesu maiyamai na Yaubada kalinana ka lapui galewa
ne unai ye dobima ye wane, “Teina yau natugu ya gadosisiyei. Iya

** **1:17-18:** Maleko 9:7

unai yau ya gwauyalakalili.” Teina unai Yaubada Saesaekalilina Yesu
ye hededetausaei yo kana kao saesaena mamohoina ye hemasalaha
kalimaiwai.

Peloweta yodi hedehedede se mamohoikalili

19 Na saha kuduli ne unai ye tubu wa debanawai ede kabina ta
kata meta peloweta yodi hedehedede wa se mamohoikalili. Na ye
namwakalili bena kwa kitalau udiyedi, matawuwuna siya kadi kao
doha mala ye dawadawaya masigililakilaki unai. Ye lau ee Mayadaina
unai mala ye uyali na Sae Kubwana** ye dalasae na ye sina nuwamiu
ne udiyedi. 20 Na nuwanuwatu saesaena ede bena kabina kwa kata
meta kulikuli tabuna unai peloweta saha se hededetoledi wa meta nige
kalidiwai se laoma. 21 Matawuwuna peloweta yodi hedededetole ta meta
nige tamowai yodi nuwanuwatu udiyedi se laoma. Na Yaluwa Tabuna
yona woyaena ede Yaubada yona hedehedede se hededehemasalahadi.

2

Taulauhekata lupolupodi hedehedededi

1 Beyabeyana Isalaela tamowaidiyao luwadi wa udiyedi meta hinage
peloweta lupolupodi, gonogonowana doha hinage komiu luwamiu ne
udiyedi meta taulauhekata lupolupodi. Se hedede bena siya tausunuma,
na yodi lauhekata ne udiyedi kabo tamowai se lupohaidi na yodi
sunuma se heyababadi, yo hinage yoda Guiyau Saesaekalilina, iya
tauhemaisahaidi wa, se uhalaei. Na nige bayaona kabo Yaubada siya ye
heyababadi. 2 Tamowai ta kabo Yesu tausunumaena gwaudi se woyah-
esuwaladi na yodi laulau nuwamwadimwadinedi ne se lauwatanidi, na
teina unai tamowai hekadi kabo miyamiya mamohoina wa se hededе-
heyaheyababa. 3 Teina taulauhekata lupolupodi ta huya maudoina se
henuwa bena taba kadi yo yodi se bado, na yodi hededelupolupo udiyedi
kabo yomi moni se lupohaidi. Na kadi hekamkamna meta beyabeyana
Yaubada ye kabinonohaiyako na iya ede ye laolaoma hesabadi.

Yaubada yababa tauginaulidi ye heyababadi

4 Anelu se ba'aya wa meta Yaubada nige ye katekamkamnaedi na ye
tolehesuwaladi na ye senidi duha masimasigilina unai. Na menai kabo
se miyamiya ye lau ee hekasa mayadaina ye lage. 5 Hinage Yaubada
tanoubu bagubagunana wa nige ye katekamkamnaei na ye heyababa
meta dibwali'utu'utu ye hetamaliyama ede Yaubada yona nuwatu nige
taumiyawatanina maudoidi wa ye unuhemwaloidi. Na Nowa iya laulau
dudulaina taulaulauguguyaina, debanawai ede maiyanao tamowai
haligigi-labui ye gilihaidi. 6 Hinage magai lakilakidi Sodoma yo Gomola
Yaubada ye heyababadi wa meta ye gabudi se kalasi se lau ee kahusa
gaibu. Teina ta meta Yaubada yona nuwatu nige taumiyawatanina wa
yodi kabakitalobai. 7 Na Yaubada Lota ye gilihai. Iya laulau dudulaina
tamowaina, na tamowai ta saha se ginaginaulidi wa ye kitadi meta
nuwana nige ye namwa, matawuwuna ede tamowai meta Yaubada yona
laugagayo nige se hemuliwatanidi, na laulau bikibikidiyao se ginaulidi.
8 Na teina tamowai dudulaina ta ye miya tamowai yabayababadi luwadi
ne udiyedi. Siya meta Yaubada yona laugagayo nige se hemuliwatanidi,
unai nuwana ye kamkamnakalili, matawuwuna ede mayadai badobado

** **1:19:** Sae Kubwana se heyaheyasoniyei ede Yesu Keliso.

udiyedi yodi laulau yababadi wa ye kitadi yo wasadiyao ye lapulapuidi.
9 Teina ginaulidi ta se hekatada meta Yaubada kabina ye kata idohagi
yona nuwatu taumiyawatanina yodi huyayababa udiyedi na ye gili-
haidi. Yo kabina ye kata idohagi tamowai yabayababadi ye hekamkam-
nadi na ye kabihekahinidi ye lau ee kana siga hekasa mayadaina ye lage.
10 Gonogonowana doha Yaubada kabo teina taulauhekata lupolupodi
ta hinage ye heyababadi. Siya yodi nuwanuwatu yabayababadi mo se
lauwatanidi na Yaubada yo tauloina tamowaidi maudoidi se subudi.

Taulauhekata lupolupodi hedehedededi hekadi

Teina taulauhekata lupolupodi ta se nuwasaesaekalili yo se hededetausae'uyoidi, unai nige se matausi na galewa taumiyaidi dididididigadi se hededeheyaheyababadi. 11 Na anelu meta se bayao yo se gigibwalikalili, na kabo teina taulauhekata lupolupodi ta. Iyamo anelu ne nige se henuwa bena galewa taumiyaidi ta se hededeheyaheyababadi Yaubada matanawai. 12 Na tamowai ta meta galewa ginaulidi nige se nuwatulobaidi, na iyamo se hededeheyaheyababadi. Siya kadi kao ede doha suisui na saha se henuwa se ginauli meta se ginauli. Kabina ta kata meta suisui se labasidi na tanoubu ta unai se miya ye lau ee se koihemwaloidi. Na Yaubada kabo taulauhekata lupolupodi ta ye heyababadi doha suisui ne.

13 Yaubada kabo ye heyababadi yodi laulau yabayababadi debadiwai. Kalidiyena gwauyala nuwatulobaina ede se numayauyaule yo se bom yodi nuwatu yabayababadi se ginauliwatanidi ne meta nige mwadinena hesau. Na yodi laulau yabayababadi ta udiyedi huyana maidamiyao kwa kaikaigogoi meta komiu Yesu tausunumaena se hemwadine yo yomi kaikaigogoi se heyababadi. 14 Na huya maudoina sinesineo se kitadi meta yodi nuwanuwatu ede taba se ganawali. Yodi laulau yabayababadi ne taba nige se hekaiyawasidi. Na ena Yesu tausunumaena hekadi yodi sunuma nige se bayaokalili, meta kabo se lupohaidi na se woyalaedi bena ba'aya se ginaulidi. Teina taulauhekata lupolupodi ta siya meta tamowai mahimahihikalilidiyao. Siya Yaubada yona heyababa luwanaena se miyamiya. 15 Yaubada yona laulau dudulaidi wa se laugabaeidi na Biyo natuna Balama yona laulau wa se lauwatani. Iya moni ye henuwakaliliyei, na yona nuwatu ede laulau yababana ginaulina ne unai kabo moni ye hai. 16 Na yona donki wa ye tolo ede Balama ye dilai na ye hededelau unai meta saha ye ginauli ne ye yababa. Kabina ta kata meta donki nige gonowana tamowai kalinana unai se hedehedede, na iyamo yona donki wa ye hededelau Balama unai, ede yona nuwatu yababana wa ye hekaiyawasi.**

17 Teina taulauhekata lupolupodi ta kadi kao ede doha bonobonowasi nige wailadi, yo doha yada nige nabudi, na yaumai bayabayaona ye towa ede ye yuhihesuwaladi. Yaubada meta teha masimasigilikalilina ye kabinonohaiyako siya hesabadi. 18 Yodi hedehedede dagugudi ne se namwakalili, na iyamo nige kaniyodi. Yo se hedede meta tauda ta yona gadosisi yabayababadi miyamiyadi ne se namwa. Hedehedede ta udiyedi ede tausunumahauhau tamowaidiyao lahinaidi miyamiya yabayababadi udiyedi taumiya tamowaidiyao se wasabugabaedi wa se nuwakoidi na se lupohaidi.

** **2:16:** Numela 22:2-35

19 Na teina taulauhekata lupolupodi ta se hededelau tamowai
udiyedi meta nige laugagayo hesau, na yodi lauhekata ta udiyedi
kabo gonowana yailihai se lobai. Na iyamo siya meta laulau
nuwamwadimwadinedi yodi heyayai tauhaidi. Tamowai ta nige
gonowana yodi laulau yabayababadi wa se hekaiyawasidi, unai
siya ede sola yodi laulau yabayababadi wa yodi heyayai tauhaidi.
20 Teina taulauhekatalupolupo ta meta lahinaidi tanoubu ta yona
yababa maudoidi se laugabaediko na Yesu Keliso yoda Guiyau yo
tauhemaulida se sunumaei, iyamo se uyo ede yababa se laugabaediko
wa se ginauli'uyoidi. Unai yodi yababa ta meta se lakikalili Yaubada
matanawai, na kabo yodi yababa huya bagubagunana unai wa. 21 Ye
namwa mo taba tabu Yaubada yona laulau dudulaina ta kabina se
katakata. Na kabina se katako, matawuwuna ede tamowai hekadi meta
Yaubada yona hedehedede mamohoidi wa udiyedi se hekatadiko. Na
iyamo Yaubada yona laugagayo namwanamwadi wa se tolehesuwaladi.
22 Teina hedehedede labui ta meta tamowai wa kadi kao mamohoidi se
hemasalahadi, doha ta wane, “Kedewa ye uyo maliwaina ye kai'uyo”,
yo “Buluka ye duiko, na kabo ye uyo ede ye kwano'uyo.”

3

Guiyau yona mayadai

1 Kehaguwao, teina ta yogu leta helabuina ya kuliyawa. Na leta labui
ta udiyedi meta ya henuwaisinigomiu yo nuwamiu ya hebayaodi bena
huya maudoina nuwanuwatu namwanamwadi ta kwa nuwanuwatuidi.
2 Ya henuwagomiu bena Yaubada yona peloweta yodi hedehedede huya
bagubagunana udiyedi wa, yo hinage yoda Guiyau tauhemaulida yona
lauhekata ye moseidi yomi apostolo udiyedi wa kwa nuwanuwatuidi.
3 Na komiu bena kabina kwa kata meta mayadai mulimulitadi ne
udiyedi kabo tautalatalawasi se laoma. Yomi sunuma Yesu unai
kabo se talatalawasiyei yo yodi henuhenuwa yabayababadi mo se
laulauwatanidi. 4 Kabo se wane, “Yomi Guiyau yona uyoma ye hed-
edehesunuma wa meta taba nige ye uyoma. Matawuwuna kada mu-
mugao wa se boitako, na ginauli maudoidi tanoubu ta unai kadi kao
meta nige se buidi. Kadi kao gonogonowadi mo doha huya bagub-
agunana tanoubu yona huyatubu unai wa na ye laoma teina yo ye
lau ee huya nige kana siga.” 5 Na yodi hedehedede ne meta nige
mamohoidi, matawuwuna saha kabidi ta kata ne nige se nuwatulobaidi.
Kabina ta kata meta Yaubada yona hedehedede unai galewa ye tubu yo
tanoubu ta waila unai ye ginauli na waila ne unai ye hepoesaeyama.
6 Na kabo waila wa ye hepaisowa ede tanoubu bagubagunana wa
dibwali'utu'utu** unai ye heyababa. 7 Na Yaubada yona hedehedede
kesegana ta unai kabo galewa** yo tanoubu ta se miya ye lau ee kana
sigana hekasa mayadaina. Tenem mayadaina ne unai Yaubada kabo
kaiwa kalakalasina unai ye gabudi, yo tamowai yabayababadi maudoidi
ye heyababadi.
8 Kehaguwao, teina ginauli saesaekalilina ta tabu nuwamiu ye luluhi:
Mayadai kesega meta Guiyau kalinawai kana kao doha bolimai tausani,
yo bolimai tausani kadi kao doha mayadai kesega. 9 Taba kabina kwa

** **3:6:** 2 Petelo 2:5 ** **3:7:** Galewa: Lausoisoi ta unai hedehedede ta kaniyona ede, yadagaibu maudoina.

kata meta Guiyau yona uyoma hededehesunumana unai ne nige ye
pahili, doha tamowai hekadi yodi nuwanuwatu. Na iya ye taubigakalili
kalimiuwai, nige ye henuwa bena tamowai hesau ye heyababa, na ye
henuwa bena tamowai maudoidi nuwadi se buidi.
10 Na Guiyau yona uyoma ne kabo doha taukaiwahali. Na tenem
mayadaina ne unai galewa ne kabo ye tauwadam ma dagugu lakilakina,
yo Yaubada galewa ginaulidi maudoidi** kaiwa kalakalasina unai ye
heyababadi. Na laulau maudoidi tamowai se ginaulidi tanoubu ta unai
wa Yaubada kabo ye tolehemasalahadi.
11 Doha tenem kabo Yaubada galewa ne yo tanoubu ta ye heyababadi,
unai yoda miyamiya kadi kao ede kabo doha saha? Yoda miyamiya
bena tabudiyao na kadi kao ede taba kita Yaubada natunao na yona
nuwatu ta miyawatanidi, 12 na ma gwauyalada yona uyoma mayadaina
ne ta nayanayai, na ta kaipate taba yona laoma ne ta hesagena. Tenem
mayadaina ne unai Yaubada kabo galewa ne kaiwa kalakalasina unai
ye gabu na kaiwa kalakalasina gigibwalina ne unai galewa ne ginaulidi
maudoidi kabo se kalawelo. 13 Na kita meta ta kitakitalau galewa yo
tanoubu hauhaudi udiyedi. Siya ede Yaubada ye hededehesunumaid-
ako, yo kabo se hemala laulau dudulaidi tauginaulidi yodi magai.
14 Kehaguwao, kabina ya kata meta komiu galewa yo tanoubu
hauhaudi ne kwa nayanayaidi, unai kwa kaipatebayaokalili bena tabu
ba'aya yo gilu hesau kalimiuwai, na Yesu yona nuwadaumwaliyena
kwa miya. 15 Taba kwa nuwatulobai meta Guiyau yona uyoma ne
unai nige ye lelehi na ye taubigakalili, matawuwuna ye henuwa bena
tamowai maudoidi nuwadi se buidi na se mauli. Teina nuwanuwatu ta
hinage Yaubada yona hesonogaena na kada kaha Paulo ye kulidiwako
kalimiuwai. 16 Teina nuwanuwatu ta kadi kao kesekesegadi na yona leta
maudoidi udiyedi ye kulidi. Nuwanuwatudi hekadiyo yona leta udiyedi
meta se pilipili, na tamowai hekadi supusupudi yo yodi sunuma nige
se bayao meta Paulo yona hedehedede wa se tolebuidi, gonogonowana
doha hinage hedehedede hekadiyo kulikuli tabudi udiyedi kaniyodi
hinage se tolebuidi. Na tamowaidiyao ta Yaubada kabo ye heyababadi.
17 Kehaguwao, teina nuwanuwatu ta kabina kwa katako. Unai bena
kwa kitahetete'uyoigomiu na taba nige laugagayo tau'utu'utusina ta-
mowaidi ne se lupohaigomiu yodi lauhekata lupolupodi ne udiyedi.
Komiu hedehedede mamohoina kabina kwa katakaliliko na unai kwa
tolobayaoko. Tabuyo unai kwa sigisuwalaei!
18 Na yomi miyamiya udiyedi meta bena yoda Guiyau tauhemaulida
Yesu Keliso nuwana kwa henamwa. Unai kabo yona kabinamwa kalim-
iuwai ne ye helaki ye lau. Hinage taba kwa kaipate bena iya kabina kwa
katakalili. Na teina huya ta unai ye lau ee nige kana siga meta yoda
hedebasae maudoidi se lau iya unai. Mamohoi.

** **3:10:** Galewa ginaulidi maudoidi meta siya ede mahana, waikena yo kipwala maudoidi.

Yowane yona leta bagubagunana

Buka ta hededehemasalahana

Buka ta taukulina meta Yowane Sebedaiyo natuna (Maleko 1:19-20), iya ede Yesu yona hekahekatao hesau yo hinage Yesu wasana bukana hehasina wa taukulina wa. Na teina leta ta huyakulina bolimaina tausonoga se kaimasi ede 85 yo 95 AD luwadiyena. Tenem huyana ne unai Yowane Epeso unai ye miya na iya ekalesiya yodi tauwoyawoya saesaena. Yowane ye kulikulilau teha Eisiya dubudiyao maudoidi udiyedi.

Yodi huya wa unai taulauhekatalupolupo se lulau ekalesiya bodadi luwadiyena na tamowai se nuwakoidi. Yowane ye hededehemasalahadi meta

(1) siya Yaubada yona hedehedede nige se kawakabiyeidi (1 Yowane 2:4-6, 3:4-6) yo yodi laulau nige se dudulai (1 Yowane 2:29, 3:3,6,8,10),
(2) yodi hali ekalesiya nige se gadosisiyedi (1 Yowane 3:14, 4:8) na se hewaiunudi (1 Yowane 2:9-11) yo se subudi (1 Yowane 3:15, 4:20-21),
(3) nige se lapulau apostolo udiyedi (1 Yowane 4:6), yo
(4) se hedede meta tamowaina Yesu iya nige Keliso (1 Yowane 2:22-23, 5:1,9-10) yo nige Yaubada natuna (1 Yowane 4:15). Yo hinage se hedede meta nige gonowana iya tamowai molosi (1 Yowane 4:2-3), matawuwuna yodi nuwanuwatu ede yaluwa mo gonowana se namwa na tauda ta se yababakalili.

Na Yowane ekalesiya ye hededehasahasaedi bena tabu se lapulau udiyedi yo se tolobayao sunuma ye hekatabagunaediko wa unai. Yo hinage ekalesiya ye hededehesibasibadi bena se haigadogadosisi'uyoidi (1 Yowane 3:10-11,17,23 yo 4:11,21). Yaubada kana kao meta gadosisi (1 Yowane 4:8), unai gadosisi yona kabalaoma ede Yaubada (1 Yowane 4:7).

Na yona nuwatu saesaena ede ye hededehebayaodi meta Yesu ye gilihaidiko na mauli mamohoina ede siya yodi (1 Yowane 5:13).

Nuwanuwatu maudoidi ta hedehedededi meta Yowane ye kulitupwatupwaidi. Nige nuwatu kesega hedehededena Yowane ye hededehegehe na kabo hesau ye hetubu na unai ye hedehedede.

Buka ta tupwana lakilakidi

- Leta yona kabahedehedede: Mauli hedehededena (*1 Yowane 1:1-4*)
- Yaubada kabina taukata yodi miyamiya bena se namwa (*1 Yowane 1:5—2:17*)
- Yaubada natunao nige gonowana se ba'aya na se haigadogadosisi (*1 Yowane 2:18—3:24*)
- Taulauhekatalupolupo kabakitalobaidi meta Keliso (*1 Yowane 4:1—5:12*)
- Leta guduna hedehededena udoi'udoi (*1 Yowane 5:13-21*)

Yowane Yesu ye hededehemahemasalaha

1 Teina kulikuli ta unai Yesu Keliso wasana ka kulihemasalaha kalimiuwai. Iya huya bagubagunana unai ye miya ye laoma ee teina, iya kalinana ka lapui, matamaiyena iya ka kita, yona miyamiya ka kitadi, yo nimamaiyena iya ka kabitonogi. Iya meta Mauli Hedehededena**.

** **1:1:** Mauli Hedehededena: Yowane yona kulikuli wa hinage gonowana ta bui ta wane, Iya meta Hedehedede mauli tauhaiyamana kalidaena.

2 Mauli wa ye laoma ye hemala tamowai na ka kita yo ka hemamo-
hoiyei, yo mauli miyamiyahaina ta ka hededehemasalaha kalimiuwai.
Iya Tamana maiyana se miya, na ye masalahamako kalimaiyena. 3 Saha
ka kita yo ka lapui wa ka hededehemasalahadi kalimiuwai kaniyona ede
ka henuwa bena komiu yo kai ta hebodakesega. Na yoda hebodakesega
ta meta Tamana yo Natuna Yesu Keliso maiyadao. 4 Teina hedehededе
ta ka kulidiwa kalimiuyena, bena maudoida ta gwauyalagogoi.

Mala miyamiyana hedehededena

5 Teina wasa ta iya kalinawai ka lapuhai na ka hededegabaei kalimi-
uwai: Yaubada meta dawaya, iya unai nige masigili hesau.
6 Ena ta hedede bena Yaubada maiyada ta hebodakesega, na sola
masigili unai ta miyamiya, meta kita tauhededelupolupo, na miyamiya
mamohoidi meta nige ta miyaeidi. 7 Na ena dawaya unai ta miyamiya,
gonogonowana doha iya dawaya unai ye miyamiya, kabo kada kahao
maiyadao ta hebodakesega yo Yaubada Natuna Yesu kwasinana yoda
yababa maudoidi ye deuligabaedi.
8 Ena ta wane, nige yoda yababa hesau, meta ta bom ta lupoi'uyoida,
na hedehededе mamohoina ede nige kalidawai. 9 Na ena yoda yababa
ta hededehemasalahadi Yaubada unai, kabo ye nuwatugabaedi yo yoda
miyamiya yababadi maudoidi ye deuligabaeidi, matawuwuna yona
hededehesunuma wa ye nuwanuwatuidi yo yona laulau se dudulai
kalidaena. 10 Ena ta hedede bena nige yoda yababa hesau, na teina unai
yona hedehededе ta tolehesuwaladi, meta ta hedede ede Yaubada iya
taulaulupolupo.

2

1 Natuguwao, nuwanuwatu ta ya kulidiwa kalimiuyena na unai kabo
taba nige kwa ba'aya. Na ena hesau yababa ye ginauli, meta taulaus-
abilauyeida ede ye totolo Tamada matanaena, ede Yesu Keliso, iya
dudulai tamowaina. 2 Na iya meta yoda yababa kabanuwatugabaena
kaitalasamna. Na nige bena ta bom mo yoda yababa, na tanoubu
maudoina yodi yababa hinage.

Yaubada kabina taukata kabakitalobaidi

3 Ena Yaubada yona laugagayo ta kawakabiyeidi, kabo gonowana
kabida ta kata ede kita meta iya kabina taukata.
4 Na kaiteya ye hedede bena iya Yaubada kabina ye kata, na Yaubada
yona hedehededе nige ye kawakabiyeidi, meta iya tauhededelupolupo,
yo hedehededе mamohoidi meta nige kalinaena. 5 Na ena tamowai
hesau Yaubada yona hedehededе ye lauwatanidi, meta mamohoi iya
Yaubada ye gadosisikaliliyei.
Teina unai kabo kabina ta kata meta ta patulauko kalinawai: 6 Ena
tamowai hesau ye hedede iya ye patulauko Yaubada unai, bena taba
yona miyamiya gonogonowana doha Yesu.

Gadosisi miyamiyana henuwaisinina

7 Kagu kahao, teina ta meta nige laugagayo hauhauna ya kuliyawa
kalimiuwai, na beyabeyana wa, iya ede huya bagubagunana unai kwa
haiyako wa. Teina laugagayo beyabeyana ta, iya ede Keliso wasana
beyabeyana kwa lapuiyako wa. 8 Iyamo laugagayo ya kuliyawa ta meta
laugagayo hauhauna, kaniyona ede ye masalaha Keliso yona mauli ne

unai, yo hinage ye masalaha yomi laulau udiyedi. Matawuwuna masigili
meta ye gehe ye laulau na dawaya mamohoina ede ye sinasina.**
9 Ena tamowai hesau ye hedede bena iya mala unai ye miyamiya, na
iyamo kana kaha ye hewaiunu, meta iya ede sola masigili unai. 10 Na
kaiteya kana kaha ye gadosisiyei meta mala unai ye miyamiya, ede nige
gonowana tamowai hesau ye hekalabesibesi. 11 Na kaiteya kana kaha
ye subu, meta iya masigiliyena ye miyamiya yo unai ye sae ye dobi, na
nige kabina ye kata haedi ye laulau, matawuwuna ede masigili ne ye
hematagibugibu.
12 Natuguwao, ya kulikulilaowa kalimiuyena
matawuwuna kabina ta kata meta Yaubada yomi yababa ye
nuwatugabaediko Keliso debanaena.
13 Tamaguwao, ya kulikulilaowa kalimiuyena
matawuwuna ede Yaubada Tamada kabina kwa katako. Iya huya
bagubaguna unai ye miyamiya na ye laoma ee teina.
Hewahewaliyo, ya kulikulilaowa kalimiuyena,
matawuwuna ede tauyababa kwa saedikwaiyako.
14 Natuguwao, ya kulikulilaowa
matawuwuna ede Tamada kabina kwa katako.**
Tamaguwao, ya kulikulilaowa kalimiuyena
matawuwuna ede Yaubada Tamada kabina kwa katako. Iya huya
bagubaguna unai ye miyamiya na ye laoma ee teina.
Hewahewaliyo, ya kulikulilaowa kalimiuyena
matawuwuna kwa bayao yo Yaubada kalinana ye miyamiya kalim-
iuyena, na tauyababa wa kwa saedikwaiyako.

Tabu tanoubu ta kwa gadosisiyei

15 Tabu tanoubu ta yo tanoubu ginaulidiyao kwa gadosisiyedi. Ena
tanoubu ta kwa gadosisiyei, meta Tamada gadosisina nige kalimi-
uwai. 16 Kaniyona ede tanoubu ta miyamiyadi yababadi meta nige
Tamada unai se laoma, siya ede tauda ta yona gadogadosisi yababadi
yo matada yodi gadogadosisi bikibikidi yo nuwasaesae yababadi. Siya
yodi kabalaoma ede tanoubu ta. 17 Tanoubu ta yo saha tamowai se
henuwakaliliyeidi meta kabo se gehe, na kaiteya Yaubada yona nuwatu
ye ginauliwatanidi meta kabo ye miya ye lau ee nige kana siga.

Keliso tauhewaiununa hedehededena

18 Natuguwao, teina ta huya gehegehena. Kwa lapuiyako meta Keliso
tauhewaiununa kabo ye lagema. Na mayadai ta unai Keliso tauhe-
waiununa gwaudi ede se masalahako. Unai kabina ta kata ede huya
gehegehena meta ye lagemako. 19 Teina tamowaidiyao ta kada boda
ta unai se pesahai, na siya meta nige kada bodao mamohoidi. Taba
siya kada kahao mamohoidi, kabo sola maiyadao ta miyamiya. Na se
laugabaedako, unai ye masalaha ede siya nige kada bodao mamohoidi.
20 Na komiu meta Yesu Keliso Yaluwana Tabuna ye inidobiyeiyawako
kewamiuyena na maudoimiu ne hedehededede mamohoina wa meta
kabina kwa kata. 21 Tabu yomi nuwatu bena hedehededede mamohoina
wa nige kabina kwa kata, ede unai na ya kulikulilaowa kalimiuyena.

** **2:8:** Masigili… ye gehe ye laulau na dawaya mamohoina ede ye sinasina: Nuwanuwatu ta kabo hinage Yowane 1:5 unai ku hasili. ** **2:14:** Natu kadi hedehededede ta meta buka Dimdim hekadiyo se tole lausoisoi 13 unai, na buka se bado se tole lausoisoi 14 unai.

Na ya kulikuli ta kaniyona ede hedehededе mamohoina wa kabina
kwa katako, yo hinage kabina kwa kata meta nige hedehededelupolupo
hesau hedehededе mamohoina wa unai ye laoma.
22 Kaiteya meta taulaulaulupolupo? Iya ede kaiteya ye hedede bena
Yesu iya nige Keliso.** Tamowai doha tenem meta iya Keliso tauhewaiu-
nuna, Yesu yo Tamana** ye uhalaedi. 23 Ena kaiteyadi Natuna se uhalaei
meta Tamana nige maiyadi. Na kaiteyadi Natuna se hededetausaei, siya
meta Tamana hinage maiyadi.
24 Na komiu yomi huyanuwabui unai na ye laoma wau teina na wasa
saha kwa lapui wa bena nuwamiuyena ye babawa. Ena wasa wa ye
babawa kalimiuyena, kabo huya maudoina Natuna yo Tamana kalidi-
wai kwa miyamiya, 25 yo Yaubada yona hedededehesunuma kalidawai wa
ede mauli nige kana siga.
26 Yogu kulikulilaowa ta meta bena tauwoyasapuligomiu ne hedehed-
ededi. 27 Na komiu Yesu unai Yaluwa Tabuna kwa haiyako, iya ede
ye miyamiya kalimiuyena, unai ede nige gonowana taba taulauhekata
hesau ye hekatagomiu. Matawuwuna ede Yaluwa ta ye hekatagomiu
ginauli maudoidi udiyedi, na yona lauhekata ne meta mamohoi, nige
kailupolupo. Unai taba Yaluwa yona lauhekata wa udiyedi kwa
miyamiya.**

Yaubada natunao se nuwabayao Yaubada matanaena

28 Unai, natuguwao, yomi miya Keliso unai ne tabu kwa hekaiyawasi.
Na yona huyataumasalahama unai kita kabo ma nuwabayaoda, na taba
nige ta mwadine Keliso yona uyoma mayadaina ne unai. 29 Ena kabina
kwa kata ede Keliso iya dudulai tamowaina, kabo hinage gonowana
kabina kwa kata meta kaiteyadi yodi laulau se dudulai, siya meta
Yaubada unai labasi helabuina se hai.

3

1 Hage, sola Tamada yona gadosisi lakina kalidaena ne kwa kita!
Yona gadosisi debanaena ede iya ye kawanatuyeida. Na teina ta meta
mamohoi. Unai ede tanoubu ta tamowaidiyao nige se kitalobaida,
kaniyona ede Yaubada nige kabina se kata. 2 Kagu kahao, mayadai ta
unai kita meta Yaubada natunao, na kada kao mamohoina ede sola nige
ye masalahama. Na kabina ta kata meta huyana Keliso ye uyoma**,
kabo kada kao se buidi doha iya, matawuwuna iya kana kao mamohoina
kabo ta kita. 3 Siya kaiteyadi se kitakitalau tenem mayadaina ne unai,
bena yaluwadi se he'a'anamwanamwaeidi na se a'a, gonogonowana
doha Keliso.
4 Ena kaiteya yababa ye ginauli meta Yaubada yona laugagayo ye
kawayagalaei, matawuwuna ede yababa meta Yaubada yona laugagayo
kawayagalaena. 5 Kabina kwa kata meta Keliso yona laoma tanoubu
ta unai wa kaniyona ede yoda yababa ye haigabaedi, na iya unai nige

** **2:22:** Keliso kaniyona ede Yaubada yona kaisunuwa tamowaina (↑Keliso). ** **2:22:** Yesu yo tamana: Kalina Giliki unai Yowane ye kuli Tamana yo Natuna, siya ede Yaubada yo Yesu Keliso. ** **2:27:** Taba Yaluwa yona lauhekata wa udiyedi kwa miyamiya: Hedehededе ta nige ye masalahakalili kalina Giliki unai. Ede gonowana hinage ta kulibui ta wane, Unai kwa miyamiya Yesu kalinawai, doha Yaluwa ta ye hekatagomiu. Hedehededе kwa miyamiya ne kalina Giliki unai hinage ta bui ede ta wane, taba kwa miya. ** **3:2:** Huyana Keliso ye uyoma: Dimdim bukadiyao hekadi hedehededе ta se kuli ede se wane, huyana kada kao mamohoina kabo ye masalaha.

yababa hesau. 6 Unai kaiteya Keliso ye kawakehaei meta nige gonowana
yona yababa unai ye miyahekahini. Na kaiteya yona yababa unai ye
miyakesegai, meta iya sola nige Keliso ye kita yo nige kabina ye kata.

7 Natuguwao, tabu kwa moselaegomiu tamowai hesau unai na ye
lupohaigomiu. Kaiteya yona laulau se dudulai, iya meta dudulai ta-
mowaina, gonogonowana doha Keliso. 8 Na kaiteyadi yababa unai se
miyakesegai, siya meta Diyabolo yona tamowai, matawuwuna kaba-
hetubu wa unai na ye laoma ee teina Diyabolo ede sola yababa ye
ginaginaulidi. Na Yaubada Natuna yona laoma wa kaniyona ede bena
Diyabolo yona paisowa ye hekaiyawasidi.

9 Yaubada natunao nige gonowana huya maudoina yababa unai se
miyamiya, matawuwuna Yaubada yona miyamiya kaona ede kalidiwai.
Iya unai labasi helabuina se hai, unai nige gonowana yababa unai se
miyakesegai. 10 Kabo idohagina kabina ta kata kaiteyadi meta Yaubada
natunao yo kaiteyadi siya Diyabolo natunao? Kaiteyadi laulau dudu-
laidi nige se ginaginaulidi yo kaiteyadi yodi hali ekalesiya tamowaidiyao
nige se gadosisiyedi, meta siya nige Yaubada natunao.

Bena gadosisi miyamiyana unai kwa miyamiya

11 Beyabeyana meta teina wasa ta kwa lapuiyako: Bena ta haigado-
gadosisi'uyoida. 12 Tabu yomi laulau doha Kaina, iya tauyababa yona
tamowai, ede kana kaha Abela ye koihemwaloi. Kaniyona saha to ye
koihemwaloi? Matawuwuna ede yona laulau wa nige se dudulai, na
kana kaha yona laulau wa se dudulai.

13 Kagu kahao, tabu kwa silisiliyata ena tanoubu ta tamowaidiyao
se hewaiunugomiu. 14 Kabina ta kata meta boita ta laugabaeyako na
ta laomako mauli unai, matawuwuna ede kada kahao ta gadosisiyeidi.
Ena kaiteya kana kaha nige ye gadosisiyei, meta iya sola boita unai
ye miyamiya. 15 Kaiteya kana kaha ye subukaliliyei, iya taukaiunu,
na kabina kwa kata ede taukaiunu meta mauli miyamiyahaina nige
kalinawai.

16 Gadosisi mamohoina kana kao saha meta kabina ta kata, kaniyona
ede Yesu Keliso yona mauli ye mosegabaei kita hesabada. Unai kita
hinage bena yoda mauli ta talamgabaeidi kada kahao hesabadi. 17 Ena
tamowai gogogogona hesau kana kaha ye kita ye deha, na nige ye
katekamkamnaei yo nige ye sagui, kabo idohagina ye hedede meta
Yaubada yona gadosisi ede kalinawai?

18 Natuguwao, yoda gadosisi tabu hedehedede yo kalina mo udiyedi,
na bena kabikabi mamohoidi udiyedi gadosisi ta hemasalaha. 19-20 Yoda
kabikabi wa udiyedi kabo kabina ta kata ede kita miyamiya mamohoidi
udiyedi ta miya. Na ena ginauli saha hesau unai nuwada se hegiluda,
kabo gonowana Yaubada matanaena nuwada se talu, matawuwuna
kabina ta kata ede Yaubada ye saekalili na kabo nuwada, yo iya ginauli
maudoidi kabidi ye katakalili.

21 Kagu kahao, ena nuwada nige se hegiluda, meta gonowana ma
nuwabayaoda ta lau Yaubada unai, 22 na saha ta kaibwadai iya unai
meta kabo ta lobai, matawuwuna yona laugagayo ta miyawatanidi yo
yona kabanuwanamwa ta ginaulidi. 23 Na yona laugagayo ede teina:

Bena iya natuna Yesu Keliso ta sunumaei,** yo bena ta haigadogadosisi'uyoida doha laugagayo unai ye hededeyako wa. 24 Kaiteyadi yona laugagayo se miyawatanidi meta iya unai se miyamiya, yo iya hinage kalidiyena ye miyamiya. Na Yaluwana ye haiyama wa debanaena ede kabina ta kata meta iya ede kalidaena.

4

Yaluwa kabakitahekasadi

1 Kagu kahao, tabu yaluwa udoi'udoi yodi hedehededе kwa kawamamohoiyedi. Bena kwa lautonogidi na kwa kitadi ena siya mamohoina Yaubada unai se laoma e nige. Matawuwuna pelowetalupolupo gwaudi ede se laoko tanoubu tehana maudoidi udiyedi. 2 Yaubada Yaluwana yomi kabakitalobaina ede teina: Ena yaluwa hesau ye hededehemasalaha meta Yesu Keliso bulumaena ye laoma, yaluwa ne meta Yaubada unai ye laoma. 3 Na ena yaluwa hesau yona hededehemasalaha meta Yesu iya nige bulumaena ye laoma, yaluwa ne meta nige Yaubada unai ye laoma. Yaluwana ne meta Keliso tauhewaiununa yaluwana. Kwa lapuiyako meta Keliso tauhewaiununa wa ye laolaoma, na mayadai ta unai iya ede ye lagemako tanoubu ta unai.

4 Natuguwao, komiu Yaubada yona tamowai, na pelowetalupolupo wa kwa saedikwaidiko, matawuwuna yaluwa luwamiuyena taumiyamiya ne, iya ye saekalili na kabo yaluwa tanoubu ta unai ne. 5 Teina pelowetalupolupo ta, siya meta tanoubu ta yona tamowai, unai ede tanoubu ta nuwanuwatudi udiyedi se hedehededе, hinage tanoubu ta tamowaidi se lapulapulau udiyedi. 6 Na kita meta Yaubada yona tamowai. Ena tamowai hesau Yaubada kabina ye kata, meta kabo ye lapulapulaoma kalidaena. Na kaiteya nige Yaubada yona tamowai, meta taba nige ye lapulaoma. Teina unai kabo hedehededе mamohoina yaluwana yo yaluwa lupolupona ta kitalobaidi.

Yaubada yona gadosisi kalidaena

7 Kagu kahao, bena ta haigadogadosisi'uyoida, matawuwuna gadosisi meta Yaubada unai ye laoma, na taugadogadosisi maudoidi meta siya Yaubada unai labasi helabuina se hai yo iya kabina se kata. 8 Yaubada iya meta gadosisi. Kaiteya nige ye gadogadosisi, iya nige Yaubada kabina ye kata. 9 Yaubada yona gadosisi ye hemasalaha kalidaena doha teina: Iya natukesekesegana ye hetamaliyama tanoubu ta unai na bena iya debanaena mauli ta lobai. 10 Gadosisi mamohoina ede teina: Nige bena kita Yaubada ta gadosisibagunaei, na iya ye gadosisibagunaeida, ede iya natukesekesegana ye hetamaliyama yoda yababa kabanuwatugabaeidi kaitalasamna.

11 Kagu kahao, Yaubada ye gadosisikaliliyeida, unai kita hinage taba ta haigadogadosisi'uyoida. 12 Nige sola tamowai hesau Yaubada ye kita, na ena ta haigadogadosisi'uyoida, meta Yaubada ede kalidaena ye miyamiya yo yona gadosisi ne kalidaena kabo ye masalahanamwanamwa. 13 Kabina ta kata meta iya unai ta miyamiya, yo hinage iya ede ye miyamiya kalidaena, matawuwuna Yaluwana ede ye haiyamako. 14 Ka kitayako yo ka hededehemasalaha meta Tamana iya

** **3:23:** Yesu Keliso ta sunumaei: Kalina Giliki unai se kuli se wane, Yesu Keliso hesana ta sunumaei. Na kalina Giliki unai hedehededе hesa meta Yesu Keliso kana kao yo yona gigibwali heyaheyasonina, iya Yaubada natuna.

Natuna ye hetamaliyama bena iya kabo tanoubu ta taugilihaina. 15 Ena
kaiteya ye hededehemasalaha meta Yesu iya Yaubada Natuna, meta
Yaubada ede ye miyamiya iya kalinawai, yo iya ye miyamiya Yaubada
unai. 16 Na Yaubada yona gadosisi hesabada ne kabina ta kata yo yoda
midi ta tole unai.

Yaubada iya gadosisi ede, na kaiteya gadosisi unai ye miyamiya,
iya meta Yaubada unai ye miyamiya, yo Yaubada hinage kalinawai ye
miyamiya. 17 Ena tanoubu ta unai yoda mauli meta doha Yesu, kabo
gadosisi ye masalahanamwanamwa yoda mauli ta udiyedi. Unai kabo
hekasa mayadaina ne unai nige gonowana ta matausi, na ta nuwabayao.
18 Gadosisi unai meta nige matausi, na gadosisi mamohoina matausi
ye tolehesuwala. Ena ta matausi, meta kaniyona ede hekamkamna ta
matausiyei. Unai kabo ta kita ede Yaubada yona gadosisi meta sola nige
ye masalahanamwanamwa kalidaena.

19 Ta gadogadosisi, matawuwuna Yaubada ye gadosisibagunaeida.
20 Ena tamowai hesau ye wane, “Yaubada ya gadosisiyei!”, na kana kaha
ye subu, iya meta tauhededelupolupo. Ena kana kaha gonowana ye kita
ne nige ye gadosisiyei, idohagi kabo Yaubada nige gonowana ye kita
ne ye gadosisiyei? 21 Na Yaubada yona laugagayo ye haiyamako ede
teina: Kaiteya Yaubada ye gadosisiyei, meta hinage bena kana kaha ye
gadosisiyei.

5

Yoda sunuma Yaubada Natuna unai

1 Kaiteyadi se kawamamohoi meta Yesu iya Keliso ede, siya labasi
helabuina Yaubada unai se hai. Yo kaiteyadi Tamadi ne se gadosisiyei,
meta natunao hinage kabo se gadosisiyedi. 2 Teina doha kabo kabina
ta kata meta Yaubada natunao ta gadosisiyedi: Bena Yaubada ta ga-
dosisiyei yo yona laugagayo ta miyawatanidi. 3 Yaubada gadosisiyeina
kaniyona ede bena yona laugagayo ta miyawatanidi. Na yona lauga-
gayo ne nige se polohekalili, 4 matawuwuna ede Yaubada unai labasi
helabuina tauhaina tamowaidi, siya meta tanoubu ta se saedikwai,
na yoda sunuma debanaena ede tanoubu ta gonowana ta saedikwai.
5 Kaiteya gonowana tanoubu ta ye saedikwai? Tamowaina ede kaiteya
ye kawamamohoi meta Yesu iya ede Yaubada Natuna.

6 Yesu Keliso ta meta waila yo kwasina udiyedi ye laoma. Nige
waila ye bom unai ye laoma, na waila yo kwasina udiyedi.** Na
Keliso tauhededehemasalahana ede Yaluwa, na iya meta hedehedede
mamohoina Yaluwana. 7 Kaniyona ede iya tauhemamohoiyeina meta
ginauli haiyona: 8 Yaluwa, waila, yo kwasina. Na ginauli haiyona
ta meta nuwatu kesega unai se talam. 9 Tamowai yodi hedehedede
ta kawamamohoiyedi, iyamo Yaubada yona hededehemasalaha meta
ye saekalili, matawuwuna ede hededehemasalaha ta Yaubada unai ye

** **5:6:** Waila yo kwasina udiyedi ye laoma kaniyona meta Yesu yona babatiso yo yona boita sataulo unai heyaheyasonidi. Kaniyona ede, Keliso meta tamowai mamohoina, gonogonowana doha tamowai hekadiyo hinage Yowane iya ye hebabatisoidi, yo hinage ye boita tamowai yodi yababa nuwatugabaedi hesabana. Buka ta huyakulina wa unai tamowai hekadiyo se kawamamohoi meta Keliso iya yaluwa na ye lulau Yesu unai huyana ye babatiso, iyamo huyana Yesu ye boita sataulo unai meta Keliso yaluwana Yesu ye laugabaiyako. Na Yowane ye hededehemasalaha ede Yesu Keliso meta huya maudoina iya Yaubada yona hetamali tamowaina, yona huyalabasi unai na ye lau ee ye boita sataulo kewanawai.

laoma. Na yona hededehemasalaha wa meta Natuna hedehededena.
10 Kaiteyadi Yaubada Natuna unai se kawamamohoi meta teina hededehemasalaha ta se hai nuwadiyena. Na kaiteyadi nige Yaubada se kawamamohoiyei, meta iya se kawalupolupoi, matawuwuna saha Yaubada ye hededehemasalaha Natuna hesabana wa nige se kawamamohoiyei.
11 Hededehemasalaha wa hedehededena ede teina: Mauli nige kana siga meta Yaubada ye haiyamako, na mauli ne iya ede Natuna unai. 12 Ena kaiteya Yaubada Natuna ye hai nuwanaena, meta mauli ta ye haiyako. Na kaiteya nige Yaubada Natuna ye hai meta mauli ta sola nige ye hai.

Mauli nige kana siga kwa haiyako

13 Nuwanuwatu ta ya kulidiwa komiu kaiteyadi Yaubada Natuna hesanaena taukawamamohoi kalimiuwai, na udiyedi kabo kabina kwa kata meta komiu mauli nige kana siga wa kwa haiyako.

14 Gonowana ta nuwabayao Yaubada matanaena. Taba saha hesau ta kaibwadai iya kalinawai na yoda kaibwada ne iya yona nuwatuyena, kabo yoda tapwalolo ne ye lapulaoma. 15 Na ena kabina ta kata meta iya ye lapulapulaoma kalidaena, kabo hinage kabina ta kata meta ginauli saha iya kalinawai ta kaibwadai wa kabo ye ledima.

16 Ena kam kaha hesau ku kita ye laupwano, na yona yababa ne unai nige gonowana ye boita**, meta bena yona ku tapwalolo, na Yaubada kabo mauli ye mosei. Teina ta meta ye lau siya kaiteyadi yodi yababa nige gonowana ye woyalaeidi boita unai ne kalidiyena. Na yababa hesau meta gonowana tauginaulina ye woyaei ye lau boita unai. Nige ya hedede bena tenem yababa ne debanaena na tamowai ne yona ku tapwalolo. 17 Laupwano maudoidi meta yababa, na iyamo yababa hekadi nige gonowana se woyalaeda boita unai.**

18 Kabina ta kata meta kaiteya ena Yaubada unai labasi helabuina ye hai, iya nige gonowana huya maudoina yababa unai ye miyamiya. Na Yesu** kabo tamowai ne ye kitahetete, na tauyababa nige gonowana heyababa hesau ye ginauli kalinawai. 19 Kabina ta kata ede kita Yaubada natunao, na tanoubu ta maudoina meta tauyababa yona tanuwaga guninaena se miya. 20 Hinage kabina ta kata ede Yaubada Natuna ye laoma na nuwatulobai ye haiyama, na unai kabo gonowana Yaubada mamohoina ne kabina ta kata. Na kita ede iya mamohoina ne unai ta miyamiya, hinage kita ede iya natuna Yesu Keliso unai ta miyamiya. Iya ede Yaubada mamohoina yo iya mauli nige kana siga tauhaiyamana.

21 Natuguwao, kwa kitahetete'uyoigomiu tabu kwa patulau yaubadalupolupo kalidiyena!

** **5:16:** Boita ne meta tausonoga se hedede bena yaluwaena se boita, kaniyona ede tamowai hesau ye bom mauli unai ye boligabaei'uyoi na nige ye henuwa bena ye nuwabui. Na Yowane yona nuwanuwatu ye lau pelowetalupolupo wa udiyedi, matawuwuna siya Yesu Keliso se uhalaei. Nige kabahededegigilidi hesau. ** **5:17:** Yababa hekadi nige gonowana se woyalaeda boita unai kaniyona ede sola gonowana ta nuwabui. ** **5:18:** Yesu: Yowane ye kuli, Yaubada unai labasi tauhaina, na iya ede Yesu.

Yowane yona leta helabuina

Buka ta hededehemasalahana

Leta ta Yowane ye kuli, iya apostolo yo Yesu yona hekahekatao hesau. Huyakulina nuwana gonogonowana doha yona leta bagubagunana wa, bolimai 85 yo 95 AD luwadiyena.

Teina leta ta unai Yowane ekalesiya ye hededehesibasibadi bena se haigadogadosisi'uyoidi na se tolobayao sunuma unai. Yo ye guguyaidi tabu taulauhekatalupolupo se yogaisinidi na se saguidi.

1 Leta ta tauwoyawoya unai ye laowa sinebada kaikaisunuwaina yo natunao kalimiuyena.** Ya gadosisikaliliyeigomiu, na nige yau ya bom mo, na hinage kaiteyadi hedehedede mamohoina** kabina se kata, meta se gadosisiyeigomiu. 2 Ka gadosisiyeigomiu matawuwuna hedehedede mamohoina ye miya nuwadaena mayadai ta unai yo ye miya nige kana siga.

3 Yaubada Tamana yo iya Natuna Yesu Keliso yodi kabinamwa, katekamkamna, yo nuwadaumwali kabo se miya kalidaena, maiyadi hedehedede mamohoina yo gadosisi.

4 Ya gwauyalakalili matawuwuna natumwao hekadiyo ya lobaidi hedehedede mamohoinaena se miyamiya, doha Tamada ye guguyaida. 5 Na sinebada, mayadai ta unai ya kaibwadaigo bena ta haigadogadosisi'uyoida. Teina nige laugagayo hauhauna ya kuliyawa kalimyena; laugagayona ne nabada wa unai ta lapuiyako. 6 Gadosisi ta kaniyona ede Yaubada yona laugagayo bena ta kawakabiyeidi yoda laulau maudoidi udiyedi. Laugagayona ede huya bagubagunana unai kwa lapuiyako, meta gadosisiyena kwa laulau. 7 Yogu hedehedede ta kaniyona ede taukailupolupo gwaudi se laoko tanoubu tehana maudoidi udiyedi, na se hedede meta Yesu Keliso iya nige buluma unai ye laoma. Tamowaidi ne, siya taukailupolupo yo Keliso tauhewahewaiununa. 8 Kwa kitanamwanamwa, madai yoda paisowa maisana kwa palei, na bena yomi kainauya maudoina kwa haihegehe. 9 Kaiteya Keliso wasana lauhekatana ye dikwai na nige unai ye miya, meta nige Yaubada ye hai. Na kaiteya lauhekata ne unai ye miya meta Tamana yo Natuna ye haidiko iya kalinawai. 10 Ena tamowai hesau ye laowa kalimiuwai, na nige lauhekata dudulaina ne ye baheiyawa, tabu ku woyawoyasaei yom numaena yo tabu ku laulautokiyei. 11 Matawuwuna ede ena kaiteya ye hailobai meta iya yona paisowa yabayababana ne unai tauhaisagusagu.

12 Ginauli se bado bena yomiu ya hedehedede, na nige ya henuwa bena kulikuli unai. Na yogu nuwatu ede bena ya kaitaumanaigomiu na ta kitakita'uyoida na yoda ta hedehedede, to bena gwauyala lakilakina kalidaena.

13 Kam kaha kaikaisunuwaina natunao yodi lautoki se hetamalidiwa.

** **1:1:** Yowane hedehedede wadawadamna ye hepaisowa. Sinebada kaikaisunuwaina meta dubu Yaubada ye kaisunuwai wa, na natunao ede dubu tamowaidiyao. ** **1:1:** Hedehedede mamohoinameta ewaneliya o wasa namwanamwana o Yaubada wasana. Huyana Yowane buka ta ye kuli meta kalina Giliki unai ye kuli, na kalina ne unai se kuli mamohoi, na nige se kulihemasalaha bena hedehedede mamohoina o tamowai mamohoina o Yaubada mamohoina o saha hesau mamohoina.

Yowane yona leta hehaiyonana

Buka ta hededehemasalahana

Leta ta taukulina meta Yowane, iya apostolo yo Yesu yona heka-hekatao hesau, na yona huyakulina se kaimasi ede bolimai 85 yo 95 AD luwadiyena.

Teina leta ta unai Yowane ekalesiya tamowaina hesau hesana Gaiyasi ye lautokiyei matawuwuna taulauguguya hekadiyo ye yogaisinidi na ye saguidi yodi kadau udiyedi, na ye hededehebayao kabitaumana laulauna ta unai. Hinage Yowane ekalesiya badadi hesau hesana Diyotelepesi yona laulau yababadi ye hededehemasalahadi.

1 Leta ta tauwoyawoya ye kuli ye lau Gaiyasi unai, kowa ede yogu gadosisi mamohoina tamowaina.
2 Kagu kaha, ya tapwalolo meta kabo yom kamna se namwa yo ginauli maudoidi se dudulai kalimyena, gonogonowana doha yaluwam unai ku namwanamwa.
3 Ya gwauyalakalili huyana kada kahao hekadi se laoma na yogu se hedehedede meta hedehedede mamohoina unai ku tolobayao yo huya maudoina ede unai ku miyamiya. 4 Yogu gwauyala sae-saekalilina ede wasa ya lapui meta natuguwao hedehedede mamohoina se miyamiyawatani.
5 Kagu kaha, huya maudoina yom paisowa unai ku miyakesegai na ekalesiya ku sagusaguidi, na siya meta laolaoma nige kabidi ku kata. 6 Dubu unai yom gadosisi se hedehededei. Ya kaibwadaigo taba kada kahao ta yodi kadau unai ku saguidi na se lau, na yom kabikabidi ne taba Yaubada ye launamwanamwaei. 7 Yodi kadau ne meta Keliso wasana debanaena se kadauyei, na nige sagu hesau se hai nige taukawamamohoi wa udiyedi. 8 Unai ye dudulai mo taba ta yogaisinidi yoda numaena. Kabikabi ta unai kabo yoda teha ta ginauli yodi paisowa unai na ta paisowagogoi hedehedede mamohoina wasaduwaiyeina unai.
9 Leta kubwakubwana ya kuli ye lau dubu udiyedi, na Diotelepesi, iya ye henuwa bena yodi tauwoyawoya, meta nige ye henuwa ye lapulau yogu hedehedede wa unai. 10 Ena ya laowa kabo ginauli saha ye ginaginaulidi ne ya hededehemasalahadi: Idohagi ye monumonunu yo ye hededeheyaheyababagai. Nige tenem se bom mo, na kada kahao yodi kadauyena nige ye henuwa ye hailobaidi yo hinage kaiteyadi se henuwa bena se saguidi meta ye hekaiyawasidi na dubu wa unai ye hepesadi.
11 Kagu kaha, tabu laulau yababadi ne ku laulauwatanidi, na laulau namwanamwadi mo ku laulauwatanidi. Ena tamowai hesau yona laulau se namwa, meta iya Yaubada natuna. Na kaiteya tamowai yababa ye ginaginauli, meta iya nige Yaubada kabina ye kata.
12 Dimitiliyasi** meta ekalesiya bodana maudoidi se hedede iya tamowai namwanamwana. Yona miyamiya se namwakalili, kaniyona ede hedehedede mamohoina ye miyamiyawatani. Kai hinage iya ka kitahenamwa, yo kabimai ku kata meta ka hededemamohoi.

** **1:12:** Dimitiliyasi iya kana kao nige kabina ta kata. Tausonoga hekadi se hedede iya leta ta taubaheina, na hekadi se wane iya tamowai hesau Yowane ye henuwa bena Gaiyasi iya kabina ye kata.

13 Ginauli se bado bena yom ya hedehedede, na nige ya henuwa bena
pepwa kulikulina ta unai. 14 Na yogu nuwatu ede nige huyalohaloha
kabo ya kitago, kabo yoda labui ta hedehedede.
15 Nuwadaumwali ye laowa kalimyena! Kada kahao inai taumiya yodi
lautoki se hetamalidiwa. Na kada kahao kesega kesega metai bena yoma
lautoki ku moseidi.

Yuda yona leta

Yuda yona leta hededehemasalahana

Leta ta taukulina meta Yuda. Ye kulihemasalaha'uyoi meta iya Yamesi kana kaha (Yuda 1**), yo iya hinage Yesu kana kaha. Nuwana bolimai 60 AD unai leta ta ye kuli, na leta tauhaina wa nige ye kulihemasalahadi.

Yuda ekalesiya ye hededehebayaodi bena se kitanamwanamwakalili taulauhekatalupolupo debadiwai na tabu yodi lauhekata ne se miyawatanidi, na sunuma yona se tolo ma bayaodi (Yuda 3). Tamowai yabayababadi ne Yaubada kabo ye hekamkamnadi (Yuda 7-8). Leta ta yona kabagehe unai meta hedebasae lakilakina yo namwanamwakalilina ye lau Yaubada unai (Yuda 24-25).

Buka ta tupwana lakilakidi

- Lautoki (*Yuda 1-2*)
- Sunuma yona ye tolo taulauhekata lupolupodi ye hedededi (*Yuda 3-23*)
- Tapwalolo (*Yuda 24-25*)

1 Yau Yuda, Yesu Keliso yona heyayai tauhaina yo Yamesi kana kaha.

Teina kulikuli ta ya kuli ye laowa komiu kaiteyadi Yaubada ye yoganeigomiu, Yaubada Tamada ye gadosisiyeigomiu yo Yesu Keliso yona kitahetete unai kwa miyamiya wa kalimiuwai. 2 Ya kaibwada taba Yaubada yona katekamkamna, yona nuwadaumwali, yo yona gadosisi ye lediwa kalimiuwai na nige kadi sigasiga.

Yaubada nige tausunumaena kabo ye hekamkamnadi

3 Kehaguwao, ya gadosisikaliliyeigomiu. Yogu nuwatu bagubagunana bena yoda kabihemauli ta wasana yomiu ya kuli ye laowa kalimiuwai. Na yogu hineli ya bui, ede taba yomiu ya kulikuli meta ya hededehebayaogomiu bena yomi sunuma unai kwa tolobayao. Na yoda sunuma lauhekatana maudoina meta Yaubada ye leyamako kita yona tamowai kalidawai. 4 *Ya kulikulilaowa ta* kaniyona ede tamowai hekadi meta se hedede bena siya tausunuma na se lulaowako ekalesiya bodana luwamiuwai. Huya bagubagunana unai kabahekamkamnadi wasana meta kulikuli tabuna unai se kulihemasalahayako. Siya meta Yaubada yona nuwatu nige taumiyawatanina. Yoda Yaubada yona kabinamwa se haigaibu na sola laulau bikibikidi se ginaginaulidi. Yo hinage Yesu Keliso, iya ye bom kada Tanuwaga yo yoda Guiyau wa, se uhalaei.

5 Teina nuwanuwatu maudoidi kabo ya kulidi ta meta kabidi kwa katako, na iyamo ya henuwa bena ya henuwaisinigomiu meta Guiyau Isalaela tamowaidiyao ye saguidi na Aikupito unai ye woyahepesadi, na mulinawai kaiteyadi nige se sunumai wa ye heyababadi. 6 Yo anelu hekadi yodi kabaloina kana sigasiga Yaubada ye toledi wa nige se henuwa unai se miya, na yodi kabapaisowa maudoidi wa se laugabaedi. Ede Yaubada ye toledi teha masigili unai, na seni miyamiyahaidi udiyedi ye paidi. Na hekasa mayadaina se nayanayai. 7 Gonogonowana doha, Sodoma yo Gomola yo magai hekadi dedekadiwai tamowaidiyao se mose'uyoidi laulaubikibiki udoi'udoi udiyedi, yo tawasola kabikabina

** :: Yuda 1: Teina buka ta nige peina 2 yo 3 yo ye lau doha buka lohalohadi, na lausoisoi mo. Unai Yuda 1 kaniyona ede Yuda bukana na lausoisoina bagubagunana.

se bui na waihiu maiyana waihiu yo loheya maiyana loheya se tawa-
sola. Tamowaidiyao wa meta kaiwa kalakalasina nige kana siga unai
hekamkamna se lobai, na teina unai se hemala yoda kabakitalobai yo
kada hededehesibasiba.
8 Teina miyamiya yababadi ta meta tausunumalupolupo
tamowaidiyao wa se lulaowako kami boda ne unai wa hinage se
ginaginaulidi. Se hedede meta yodi kenosuwa wa Yaubada unai se
laoma, na se miyawatanidi, ede udiyedi se bom taudi se hebikidi,
Yaubada yona tanuwaga gigibwalina se lausuwalaei, yo galewa
taumiyaidi dididididigadi** se hededeheyaheyababadi. 9 Iyamo anelu
kadi tanuwaga Maikeli meta nige ye nuwabayao to nige bena Diyabolo
ye hededeheyaheyababa hedehedede yababadi udiyedi. Huyana iya
maiyana Diyabolo Mose sinalena se hedehededehaikabiyei meta ye
hededelau unai ye wane, “Taba Guiyau ye heyababago!”
10 Na tenem tausunumalupolupo wa ginauli nige se nuwatulobaidi,
iyamo se hededeheyaheyababadi. Na ginauli sahasahadi kabidi se kata,
doha suisui nige gonowana se nuwatududulai na se miyamiyagaibu,
tenem ginaulidi ne debadiwai kabo kadi heyababa se hekalo.
11 Yababalakilaki kabo ye lau kalidiwai. Matawuwuna Kaina yona
laulau se hemuliwatani,** yo moni debanawai laupwano se ginauli
doha Balama.** Yaubada siya kabo ye heyababadi, gonogonowana doha
Kola ma kana bodao yodi haikawayagala Mose unai** na ye heyababadi
wa.
12 Tenem tausunumalupolupo ne siya ede doha masi kaleko se
hebikidi, na yomi kaikaigogo meta se heyababadi, nige mwadine
kabina se kata na yomi kaikaigogo ne udiyedi se bom mo se
nuwanuwatu'uyoidi. Kadi kao doha mamoe taukitakitahetete, iyamo
mamoe ne nige se modeidi na se bom se kitahetete'uyoidi. Siya doha
yada nige nabuna, na yaumai ye tepatepanei'useidi. Kadi kao doha
kaiwa kaniyodi kaikaidi bena se kaniyo kabo ta kaidi, iyamo kaiwa
ta nige kaniyodi, ede ta suluhihaidi, matawuwuna ede nige yodi
namwanamwa hesau. 13 Kadi kao doha bagodu lakilakidi gabwa ne
unai, na yodi laulau nuwamwadimwadinedi se hemasalahadi doha
bagodu pulopulodi. Kadi kao doha kipwala kadakadaudi, na tamowai
yodi kabalau mamohoina unai se woyasapulidi. Yaubada meta teha
masimasigilikalilina ye kabinonohaiyako siya hesabadi, na temenai
kabo se miya ye lau ee nige kana siga.
14 Enoka, iya Adama kana isimulita hehaligigi-labuina, teina tamowai
ta hedehedededi ye hededenonohaiyako ye wane, “Kwa kita! Guiyau
kabo ye laoma maiyanao anelu tausani gwaudi, 15 bena tamowai mau-
doina ye hekasadi. Tamowai siya nige Yaubada yona nuwatu tau-
miyawatanina, Yaubada kabo kadi gilu ye hemasalahadi. Kadi gilu ede
Yaubada yona nuwatu nige se miyawatani, na laulau yabayababadi se
ginaulidi yo Yaubada se hededeheyaheyababa.”
16 Teina tamowaidiyao ta meta siya ede taugadigadigugu
yo taukitakitaheyababa. Siya se bom yodi henuhenuwa
yabayababadi se lauwatanidi, yo yodi hedehedede udiyedi se bom

** **1:8:** Galewa taumiyaidi dididididigadi: Siya ede anelu yo ginauli maumaulidi hekadiyo, galewa ne unai se miyamiya. Hemasalaha 4 unai hinage wasadi hesau ta lobai. ** **1:11:** Genese 4:7 ** **1:11:** Numela 31:16 ** **1:11:** Numela 16

se hededetausae'uyoidi, yo se bom yodi namwanamwa hesabadi ede
hedehededе hekahekamna udiyedi tamowai se lupohaidi.

Sunuma hededehebayaona

17 Kehaguwao, ya gadosisikaliliyegomiu. Yoda Guiyau Yesu Keliso
yona apostolo saha se hedededi wa bena kwa nuwanuwatuidi. 18 Se
hededelaowako kalimiuwai se wane, “Huya gehegehedi udiyedi tau-
talatalawasi kabo se laoma, na yodi gadosisi yabayababadi kabo se
lauwatanidi.” 19 Tamowai doha teina *se lulaowako kami boda ne*
unai wa meta hinehineli se ginauli kalimiuwai, matawuwuna ede
Yaluwa Tabuna nige kalidiwai, na unai se bom yodi nuwanuwatu se
lauwatanidi.
20 Kehaguwao, ya gadosisikaliliyegomiu. Bena yomi sunuma udiyedi
kwa haihebahebayao'uyoigomiu, yo kwa tapwatapwalolo Yaluwa
Tabuna yona sagu unai. 21 Yo Yaubada yona gadosisi unai kwa
miyamiya, yo kwa nayatautaubiga ye lau ee yoda Guiyau Yesu Keliso
yona katekamkamna debanawai kabo mauli nige kana siga ye leyawa
kalimiuwai.
22 Taunuwalabulabui bena kwa katekamkamnaedi yo kwa saguidi.
23 Yo kaiteyadi se laulau Yaubada yona hekamkamna kaiwana
kalakalasina hesabana meta bena kwa gilihaidi kabo mauli nige kana
siga se hai. Yo tamowai hekadiyo hinage bena kwa katekamkamnaedi,
na kwa kitahetete'uyoigomiu meta yodi laulau yabayababadi bena kwa
subudi yo tabu kwa lauwatanidi.

Hedebasae lakilakina ye lau Yaubada unai

24 Yoda Yaubada ta hedebasae. Iya gonowana ye kitahetetegomiu
taba nige kwa kalabesibesi, na ye woyalaegomiu yona kabamiya sae-
saekalilina yo wasawasana unai, na ye hetologomiu matanawai meta
nige ba'aya hesau kalimiuwai, na ma gwauyalamiu mo. 25 Iya ye bom
mo yoda Yaubada, yo yoda Guiyau Yesu Keliso debanawai ye hemaulida.
Iya ta hedebasae, matawuwuna ede wasawasa, bayao yo gigibwali iya ye
bom mo kalinawai huya bagubagunana unai ye laoma ee teina yo ye lau
huya nige kana siga! Mamohoi.

Hemasalaha bukana

Hedehedede bagubagunana

Hemasalaha bukana ta taukulina ede apostolo Yowane. Iya Sebedaiyo natuna na Yesu Keliso yona hekahekata tamowaina wa. Teina buka ta ye kuli nuwana bolimai 95 unai. Buka ta meta leta ye kuli ekalesiya bodadi haligigi-labui teha Eisiya unai taumiya udiyedi. Teha Eisiya, iya ede yoda huya ta unai meta Turkey basileiyana unai.

Yowane buka ta ye kuli na yona nuwatu meta bena ekalesiya bodadi ye kabinonohaidi hewaiunu ye hetubuko wa hesabana. Na ye hededehebayaodi bena se tolobayao na yodi sunuma Yesu unai se kabihekahini.

Hewaiunu Yowane ye kita ye laoma wa, iya meta Loma yodi gabemani nimadiyena. Nuwanuwatuna ne Yaubada ye hemasalaha kalinawai, na hinage ye hemasalaha meta hewaiunu ne kabo ye hekaiyawasi yo tauhewaiunu ne kabo ye hekilainodi.

Loma yodi gabemani se bom se kita'uyoidi meta gigibwali maudoina kalidiwai. Na ena tamowai hesau ye hedede meta basileiya hesau kabo ye saedikwaidi, kabo se hewaiunu. Hinage Loma tamowaidi yodi wasawasa se katai “Guiyau” yo “Tauhemauli” yo se taba'ohu unai. Yo se henuwa bena ekalesiya hinage se taba'ohu unai. Na ekalesiya nige gonowana se taba'ohui, unai se kitadi ede siya gabemani kadi waiunu, na se toledi numatutugudu unai o se unuheboitadi.

Unai ede Yowane nige gonowana buka ta nuwanuwatuna ye kulihemasalahadi hedehedede dudulaidi udiyedi, ede tautau yo heyaheyasoni udoi'udoi ye hepaisowadi, doha Yaubada ye hekitadi kalinawai. Tautau yo heyaheyasoni se bado Talam Bagubagunana Bukana unai ta lobaidi na ye hepaisowadi, doha peloweta Daniyela yo Hesekiyela yodi buka udiyedi, yo buka hekadiyo hinage.

Ginauli hekadi hinage bena ta nuwatulobaidi meta siya heyaheyasoni. Doha ***gole*** kaniyona ede “ye tabu” o “Yaubada yona”, doha bili tabukalilina Numa Tabuna wa unai, na bili ne unai ginauli maudoidi gole unai se ginauli yo gole unai se suma. Yo ***weku namwanamwakalilidi*** (Hemasalaha 21:11 yo 21:19-20) kaniyodi ede se didiga yo se a'akalili.

Numela hinage nuwatu hekadi heyaheyasonidi. Numela ***haiyona*** kaniyona meta “maudoina”, yo ***haligigi-labui*** meta “ye tabu” yo “Yaubada yona”. Dubu haligigi-labui kaniyona ede “dubu maudoidi” yo “Yaubada yona boda” (Hemasalaha 1:4), yo yaluwa haligigi-labui meta “Yaluwa Tabuna” (1:4). Numela ***hasi*** meta “tanoubu ta gogodiyao” yo “yababa tauginaulidi tamowaidiyao”. ***Saudoudoi-labui*** meta Yaubada yona gigibwali yo yona kabaloina ye heyaheyasoniyei, doha Isalaela bodadi saudoudoi-labui wa yo apostolo saudoudoi-labui wa. Na numela ***tausani*** kaniyona meta “boda” yo “ye badokalili.” Unai “tausani saudoudoi-labui” kaniyona meta “boda Yaubada ye loinaedi”, yo 144 tausani meta “boda maudoidi Yaubada ye loinaedi”, matawuwuna 144 = 12 x 12, siya ede Isalaela kadi mumugao badodi 12 yo apostolo ekalesiya taubaguneadi badodi 12.

Yowane tautau yo heyaheyasoni se bado ye hepaisowadi, nige gonowana inai ta hededehemasalahahegehedi. Teina buka ta ye hededehemasalaha saha yo saha kabo se tubu yo idohagina Yaubada tanoubu ta ye laei kana siga. Na buka ta ye henuwa bena ye kabinonohaida na tausunuma maudoidi yo kita hinage ta tolotahitahi huyahewaiunu kabo se laoma ne udiyedi.

Nuwanuwatu saesaedi

Teina buka ta Yowane ye kuli ye lau ekalesiya siya hekamkamna tauhaidi wa udiyedi, na unai bena ye hededehebayaodi. Na ye hedede bena se tolobayao hekamkamna ne unai, matawuwuna Yaubada kabo maisadi ye mosedi, yo kadi waiunu kabo ye hekamkamnadi. Na Yesu yona huya'uyoma mayadaina ne unai kabo kana waiunu maudoidi ye saedikwaidi. Huya gehegehedi ne udiyedi (Hemasalaha 21 yo 22), kabo tanoubu ta yo galewa ne se tauwadam, na Yaubada galewa yo tanoubu hauhaudi ye ginaulidi.

Buka ta tupwadi lakilakidi

- Hedehedede bagubagunadi (*Hemasalaha 1:1-20*)
- Ekalesiya bodadi haligigi yodi leta (*Hemasalaha 2:1—3:22*)
- Matada ne unai ginauli sahasahadi kabo se tubu ne Yaubada ye hemasalahadi Yowane unai (*Hemasalaha 4:1—22:5*)
  - Yaubada yona telona unai (*Hemasalaha 4:1-11*)
  - Buka nokuna ma dedelina haligigi-labui (*Hemasalaha 5:1—8:1*)
  - Bwagigi haligigi-labui (*Hemasalaha 8:2—11:19*)
  - Delegon yo suisui nuwamatamatausidi labui yo Mamoe Natuna (*Hemasalaha 12:1—14:20*)
  - Gaeba haligigi-labui (*Hemasalaha 15:1—16:21*)
  - Babeloni yo diyabolo yo suisui nuwamatamatausina yo pelowetalupolupo yodi heyababa (*Hemasalaha 17:1—20:10*)
  - Hekasa gehegehena yo galewa yo tanoubu yo Yelusalema hauhaudi (*Hemasalaha 20:11—22:5*)
- Buka guduna hedehededena (*Hemasalaha 22:6-21*)

Buka kabahetubuna hedehededena

1 Teina buka ta unai meta ginauli maudoidi Yesu Keliso ye hemasalahadi wa yau yona heyayai tauhaina Yowane kaliguwai. Ginauli maudoidi nige bayaona kabo se tubu ne meta Yaubada gigibwali ye mosei Yesu unai bena ye hemasalahadi yona heyayai tauhaidi udiyedi. Ede Yesu yona anelu ye hetamali ye laoma bena teina ginaulidi ta ye hekitadi kaliguwai. 2 Ginauli maudoidi ya kitadi wa ya kulitautaubigaidi teina buka ta unai, siya ede Yaubada unai wasa se laoma yo Yesu Keliso ginauli ye hemasalahadi kaliguwai wa wasadi. 3 Iya kaiteya hededepeloweta hedehedededi ta ye hasiligabaedi boda udiyedi meta iya gonowana ye gwauyala, yo siya kaiteyadi se lapuwatanidi yo buka ta kulikulina ta se kawakabiyedi kabo hinage gonowana se gwauyala, matawuwuna ginauli kabo se tubu ne huyadi se hanahanauma.

Yowane yona lautoki yo Yesu hedebasaena

4-5 Yau Yowane, ya kulikulilaowa teha Eisiya unai ekalesiya bodadi haligigi-labui kalimiuwai.

Ya kaibwadasae Yaubada yo Yaluwa Haligigi-labui** yo Yesu Keliso
udiyedi. Yaubada iya ede wau teina, huya bagubagunana unai, yo
huya sola kabo se laoma ne udiyedi. Yaluwa Haligigi-labui wa, siya
ede Yaubada yona telona** talanuwanawai. [5] Yo Yesu Keliso, iya ede
Yaubada yona nuwanuwatu mamohoidi tauhemasalahatautaubigaidi,
yo boita unai iya tautolo'uyo bagubagunana, yo iya tanoubu ta unai
wasawasa maudoidi kadi tanuwaga. [4a] Siya ya kaibwadaidi bena yodi
kabinamwa yo yodi nuwadaumwali se toledi kalimiuyena.

Yesu ye gadosisiyeda, yo kwasinana unai yoda ba'aya udiyedi ye
yailihaida. 6 Yo ye kaisunuwaeida bena ta hemala yona basileiya bodana
yo Yaubada, iya ede yona Yaubada yo Tamana, yona taupaisowa**. Unai
hedebasae yo gigibwali iya ye bom mo kalinawai ye lau ee nige kana
siga! Mamohoi.

7 "Kwa kita ne! Iya galewa yadadi udiyedi ye laolaoma." *(Daniyela 7:13)*

Yo "tamowai maudoidi, yo hinage kaiteyadi se gwalilapaei** wa, iya
kabo se kita.

Yona masalaha debanawai

kabo boga udoi'udoi maudoidi tanoubu ta unai se dou ma kalinalak-
ilakidi." *(Sakaliya 12:10)*

Doha teina kabo ye masalaha! Mamohoi.

8 Guiyau ye wane, "Yau Alepa yo Omega,** ginauli maudoidi yodi
kabahetubu yo yodi kabagehe. Yau ede wau teina, huya bagubagunana
unai, yo huya sola kabo se laoma ne udiyedi. Yau Yaubada Guiyau
Gigibwali Saesaekalilina."

Yowane ginauli hesau ye kita meta kana kao doha tamowai

9 Yau, Yowane, Yesu sunumaena ta unai meta kami kaha hesau.
Yau hinage hekamkamna ya hekalo doha komiu Yesu tausunumaena
maudoimiu. Maudoida meta Yaubada yona basileiya tamowaidi, yo
hekamkamna ta maudoidi udiyedi ta tolokesegai. Yaubada yona hede-
hedede yo Yesu wasana yogu lauguguyaidi wa debadiyena ede se tole-
gau Patimosi bwanabwanaluwana unai. 10 Temenai na Guiyau yona

---

** **1:4-5:** Yaluwa Haligigi-labui (7) meta Yaluwa Tabuna hesana hesau. Teina numela haligigi-labui ta, iya buka maudoina ta unai ye masamasalaha, na iya ginauli lakilakina hesau. Teina ta Yaubada yona numela, na kaniyona ede, ginauli maudoidi Yaubada ye haihegehedi, o, ginauli maudoidi ta iya kalinawai. Na ekalesiya bodadi haligigi-labui ne, siya ede ekalesiya bodadi maudoidi tanoubu ta unai heyaheyasonidi. ** **1:4-5:** Telona meta wasawasa yona kabatuli. ** **1:6:** Taupaisowa meta Yowane ye kuli taukaitalasam (5:10 yo 20:6). Hedehedede taupaisowa ka hai matawuwuna ekalesiya nige suisui o ginauli saha hesau se kaitalasamyedi o se gabudi kaitalasam kabagabuna milana unai, doha Numa Tabuna unai taukaitalasam kadi paisowa wa. Taukaitalasam bagubagunadi wa kadi paisowa hesau meta siya tamowai yodi tautolo yo yodi se tapwatapwalolo Yaubada unai. Iyamo ekalesiya luwadiyena nige hesau kana kaha yona tautolo Yaubada matanaena, na hesau nigele. Ginauli kesega unai taukaitalasam yo ekalesiya siya gonogonowadi, iya ede, Yaubada ye kaisunuwaidi na iya matanawai se miyamiya, yo maudoidi gonowana Yaubada maiyanao se hedehedede yo se kaikaibwadasae yo se lautokisae Yaubada unai. ** **1:7:** Se gwalilapaei: Hedehedede ta meta Sakaliya 12:10 ye katai, na nuwanuwatuna ede huyana Yesu se hesataulo meta tau'iyala tamowaina hesau wamali ye hai na iya ye gwalilapai (Yowane 19:37). Na nuwanuwatu ta nige taugwalina wa ye bom mo, na Dius yodi tauwoyawoya yo tamowai maudoidi, kaiteyadi se hedede bena Yesu se unui. ** **1:8:** Alepa meta leta bagubagunana yo Omega meta leta mulimulitana kalina Giliki yodi leta leleina unai. Unai Alepa yo Omega meta kabahetubu yo kabagehe heyaheyasonidi.

mayadai** unai Yaluwa Tabuna ye tanuwagaigau, na dagelagu ne unai
kalina lakilakina ya lapui doha bwagigi daguguna, 11 na ye hededelaoma
ye wane, “Ginauli maudoidi ku kitadi ne ku kulidobiyedi buka unai yo ku
hetamali ye lau ekalesiya bodadi haligigi-labui siya ede Epeso, Simulina,
Pegamum, Tiyatila, Sadis, Piladelepiya yo Laodisiya udiyedi.”
12 Ya tolobui bena kaiteya ye hedehededelaoma wa ya kita. Na huyana
ya tolobui meta lampa kabatoledi haligigi-labui gole unai se ginaulidi
wa ya kitadi. 13 Yo lampa kabatoledi luwadi wa unai ginauli hesau
ye totolo ya kita kana kao doha tamowai, kana kwama lohalohana
ye luwui ye dobi kaena ne unai, yo kaleko tupwana katulohana gole
unai se ginauli wa ye paihetakikili duwaduwalina ne unai. 14 Kuluna
maiyawana se posiposikalili doha bagodu se guli na pulopulodi, yo doha
kaleko posiposina,** na matana doha kaiwa kalapulupululuna. 15 Kaena
kadi kao doha bolonsi** kaiwa pulupululuna unai se gabuhe'a'adi na se
namanamali, yo kalinana daguguna doha kabaita se didi na dagugudi.
16 Iya nimakahatuna unai meta kipwala haligigi-labui ye kabikabi-
hekahinidi, na kawana ne unai iyala kelepana mata tehalabulabui
ye tatapesama, yo kana kao ne ye sina doha mayadailaki mahanana
dawayana bayabayaona.
17 Huyana ya kita meta ya guliyaboyabomdobi talanuwana ne unai,
kagu kao doha ya boitako. Kabo nima kahatuna wa unai ye kabilaoma
na ye wane, “Tabu ku matausi! Yau ede Bagubagunana yo Mulimulitana.
18 Yau Miyamiyahaina ede; ya boita, na ya mauli'uyo yo kabo ya mau-
mauli ye lau ee huya nige kana siga! Yau meta boita yo Hade** kadi kii
ya kabihekahinidi.**
19 Unai saha ku kitadi ta taba ku kulidobiyedi, siya ede ginauli
saha teina se tubutubu ta yo ginauli saha muliyena kabo se tubu ne.
20 Kipwala haligigi-labui nimakahatugu unai ku kitadi wa yo hinage
lampa kabatoledi haligigi-labui wa kaniyodi wadawadamdi ede teina:
Kipwala haligigi-labui wa meta siya ede ekalesiya bodadi haligigi-labui
yodi anelu,** yo lampa kabatoledi haligigi-labui wa meta siya ede
ekalesiya bodadi haligigi-labui.”

2

Kulikuli ye lau ekalesiya bodana Epeso unai

1 Na kabo ginauli hesau kana kao doha tamowai wa ye hededelaoma
ye wane, “Ya henuwago bena ekalesiya bodana Epeso unai ne taubagu-
naedi** yona ku kulikulilau ku wane:

** **1:10:** Guiyau yona mayadai nuwatulobaina ede Yesu yona tolo'uyo mayadaina, iya ede Sabati, o Dimdimyena se wane “Sunday”. ** **1:14:** Doha bagodu se guli na pulopulodi, yo doha kaleko posiposina: Lausoisoi ta unai hedehededе mamohoidi meta, Kuluna maiyawana se posiposikalili doha mamoe wuiyadi posiposina yo sinou, na ginaulidi ta meta nige yoda tupwa ta unai. Lauhedamaidi ede bagodu se guli na pulopulodi yo kaleko posiposina ta hepaisowadi. ** **1:15:** Bolonsi iya ede pawati kana kao hesau na ye pulupululu. ** **1:18:** Hade meta tauboiboita yodi magai. ** **1:18:** Yau meta boita yo Hade kadi kii ya kabihekahinidi: Hedehededе ta kaniyona ede, Yau boita yo Hade ya tanuwagaidi. ** **1:20:** Anelu hedededehemasalahana ku hasili GLOSSARY unai (↑Anelu). ** **2:1:** Ekalesiya bodana… taubagunaedi: Buka ta Yowane ye kuli kalina Giliki unai, na inai yona hedehededе wa meta *angelos*, kaniyona ede tautauwasa. Ena Yaubada yona tautauwasa o yona taupaisowa kabo ta wane iya anelu. Na Hemasalaha bukana peina 2 yo 3 angelos kaniyona ede ekalesiya bodadi yodi tautolo o taubagunaedi.

Teina yogu hedehedede ta se laowa kalimiuwai. Yau kipwala haligigi-labui nimakahatugu unai ya kabikabihekahinidi, yo lampa kabatoledi haligigi-labui gole unai se ginaulidi wa luwadiyena ya laulau. 2 Yomi miyamiya, yomi paisowabayao yau debaguwai, yo pilipili kwa hekalodi na iyamo kwa tolokesegai ne kabidi ya kata. Yo hinage kabina ya kata meta tamowai yodi laulau yabayababadi nige kwa patulau udiyedi. Tamowai hekadi se hedede meta bena siya apostolo, na iyamo nige. Na kwa lautonogidi yo kwa lobaidi meta siya taukailupolupo. 3 Yo hinage kabina ya kata meta yau debaguwai kwa kamkamnakaliliko, na iyamo kwa tolokesegai, na nige nuwamiu se basabasa.

4 Na teina nuwanuwatu kesega mo ta unai kabo ya hegilugomiu: Huya bagubagunana unai yomi haihaigadosisi laulaudi wa kwa nuwagabaediko. 5 Hage, huya bagubagunana unai yomi haihaigadosisi miyamiyadi wa kwa hekaigonogonowaiyedi teina huya ta unai, na kwa kita! Unai bena kwa nuwabui na miyamiya bagubagunadi wa kwa ginauli'uyoidi. Ena nige kwa ginauli'uyoidi kabo ya laowa kalimiuyena na yomi lampa kabatolena yona kabatolo wa unai ya haigabaei.** 6 Na iyamo miyamiya hesau kwa miyamiyai ne meta ye dudulai. Iya ede Nikolai tauhemuliwatanina** yodi miyamiya yabayababadi kwa subudi doha hinage yau ya subudi ne.

7 Kaiteya gonowana ye lapulapui meta bena Yaluwa Tabuna saha ye hededegabaedi ekalesiya bodadi udiyedi ne ye lapuidi. Yo kaiteya ye tolokesegai kabo yona dudulai ya mosei meta Yaubada yona paladaisi unai gonowana mauli kaiwana kaniyona ye kai.”

Kulikuli ye lau ekalesiya bodana Simulina unai

8 Na kabo ye hededelaoma ye wane, “Ya henuwago bena ekalesiya bodana Simulina unai ne taubagunaedi yona ku kulikulilau ku wane:

Teina yogu hedehedede ta se laowa kalimiuwai. Yau Bagubagunana yo Mulimulitana. Ya boita, na ya mauli'uyo. 9 Yomi kamkamna yo yomi deha ne kabidi ya kata, na iyamo Yaluwa Tabuna unai meta kwa gogokalili. Yo hinage kabina ya kata meta Dius hekadi siya nige Yesu tausunumaena se hededeheyaheyababagomiu. Yodi nuwatu meta bena siya Yaubada yona kaisunuwa tamowaidiyao, na iyamo siya meta Satani kana bodao. 10 Kamkamna matamiu ne udiyedi kabo kwa hekalodi, na tabu kwa matausi. Ya hededelaowa meta Diyabolo kabo hekamiu ye haigomiu na ye tolegomiu numatutugudu unai bena ye lautonogigomiu. Na hekamkamna kabo kwa lobai se lau ee mayadai saudoudoi.** Ena bena kabo unai kwa boita, iyamo bena kwa tolokesegai, na kabo mauli kolonana ya leyawa.

11 Kaiteya gonowana ye lapulapui meta bena Yaluwa Tabuna saha ye hededegabaedi ekalesiya bodadi udiyedi ne ye lapuidi. Yo kaiteya ye tolokesegai kabo taba nige boita helabuina yona hekamkamna ye lobai.”

** **2:5:** Yomi lampa kabatolena yona kabatolo wa unai ya haigabaei: Teina hedehedede ta kaniyona ede hekamkamna kabo se lobai, meta ekalesiya bodana ne ye hekaiyawasi. ** **2:6:** Nikolai tauhemuliwatanina meta nige kabidi ta katanamwanamwa siya kaiteyadi. Tausonoga hekadi yodi nuwatu bena yodi lauhekata unai meta tauda ta udiyedi laulau bikibikidi gonowana ta ginaginaulidi unamoede taba nige gonowana yoda ekalesiya maulina se heyababa. ** **2:10:** Mayadai saudoudoi kaniyona ede huyakubwakubwa mo.

Kulikuli ye lau ekalesiya bodana Pegamum unai

12 Na kabo ye hededelaoma ye wane, “Ya henuwago bena ekalesiya
bodana Pegamum unai ne taubagunaedi yona ku kulikulilau ku wane:

Teina yogu hedehedede ta se laowa kalimiuwai. Yau kawagu ta
unai meta iyala kelepana mata teha labulabui. 13 Yomi kabamiya
magaina ne kabina ya kata meta Satani yona kabatanuwaga magaina.
Na iyamo yomi sunuma kaliguwai ne unai kwa tolokesegai, na nige
kwa sunumakaiyawasi. Yo Antipasi yona miya mayadaina unai na
saha ye tubu kalinawai wa meta kabina ya kata. Iya yona hedehedede
yo yona miyamiya udiyedi ye hemasalaha'uyoi meta tausunumaegau.
Na se unui yomi magai ne unai, iya ede Satani yona kabamiya, iyamo
komiu meta nige kwa sunumakaiyawasi kaliguwai.

14 Na nuwanuwatu hisa mo ta udiyedi kabo ya hegilugomiu: Ta-
mowai hekadi luwamiu ne unai meta Balama yona lauhekata se
lauwatanidi. Iya Balaki ye hekata, unai Isalaela tamowaidiyao ye
woyahesuwaladi na se ba'aya meta suisui se kaitalasamyedi koitau
udiyedi na bulumadi se kaidi yo laulau bikibikidi se ginaulidi.**
15 Yo komiu hinage luwamiu ne unai tamowai hekadi meta Niko-
lai tauhemuliwatanina yodi lauhekata yabayababadi se lauwatanidi.
16 Taba kwa nuwabui! Ena nige kwa nuwabui, meta nige bayaona
kabo ya lage kalimiuwai na kelepa kawagu unai ta ya hepaisowa na
tamowai me kabo ya iyalaidi.

17 Kaiteya gonowana ye lapulapui meta bena Yaluwa Tabuna saha
ye hededegabaedi ekalesiya bodadi udiyedi ne ye lapuidi. Yo kaiteya
ye tolokesegai kabo mana wadawadamna** ya mosei. Yo hinage weku
posiposina unai meta hesa hauhauna ya kuli kabo ya mosei. Na weku
ta tauhaina ye bom mo kabo hesa ta kabina ye kata.”

Kulikuli ye lau ekalesiya bodana Tiyatila unai

18 Na kabo ye hededelaoma ye wane, “Ya henuwago bena ekalesiya
bodana Tiyatila unai ne taubagunaedi yona ku kulikulilau ku wane:

Teina yogu hedehedede ta se laowa kalimiuwai. Yau Yaubada
Natuna. Matagu doha kaiwa kalapulupululuna, yo kaegu kadi
kao doha bolonsi kaiwa kalapulupululukalilina unai se gabuhe'a'adi
na se namanamali. 19 Yomi miyamiya kabidi ya kata, siya ede
yomi haihaigadosisi tamowai udiyedi, yomi sunuma kaliguwai, yomi
paisowabayao yau debaguwai, yo pilipili luwadiyena na yomi toloke-
segai ne. Yo hinage kabina ya kata meta miyamiya saha teina kwa
ginaulidi ta se namwakalili na kabo huya bagubagunana unai wa.

20 Na nuwanuwatu kesega mo ta unai kabo ya hegilugomiu: Yomi ta-
lam kwa ginaulidi na sinebada Yesebela** yona laulau yabayababadi
nige kwa hekaiyawasidi. Iya ye hedede'uyoi meta iya peloweta.
Yona lauhekata unai tausunumaegau se bado ye woyahesuwaladi

** **2:14:** Numela 25:1-2 yo 31:16 ** **2:17:** Mana: Dius tamowaidi kadi kulutubu mana se tanogogoidi kadi kai, na hekadi se usaidi kaba'usaidi wa unai yo se tole talam keisina unai (Esodo 16:32, yo Hebelu 9:4). Na Dius tamowaidiyao yodi nuwatu meta huyana Numa Tabuna yona huya tatagwaligwali 586 BC unai peloweta Yelemaiya kaba'usaidi wa ye hai na ye tolewadam Nebo kudulina na duhana unai. Temenai kabo ye miyamiya ye lau ee Mesaiya yona huyahemasalahana. Tem huyana ne unai kabo Yaubada Dius tamowaidi mana ye hekai'uyoidi.

** **2:20:** Yesebela meta Isalaela basileiyana yodi wasawasa Ahaba mwanena unai ye heyaheyasoniyei, na iya meta koitau tautaba'ohuidi yo yona laulau se yababa. Wasana ku hasili 1 Kin 16—21 udiyedi.

ede laulau bikibikidi se ginaulidi yo suisui se kaitalasamyedi koitau
udiyedi na bulumadi se kaidi. 21 Yona huya ya mosei bena yona laulau
bikibikidi udiyedi ye nuwabui, na nige ye henuwa. 22 Unai kabo
ya hekasiyebwakaliliyei. Yo kaiteyadi maiyanao se ganaganawali**
na yona laulau bikibikidi ne udiyedi nige se nuwabui, kabo ya
hekamkamnakaliliyedi. 23 Yo kababoita kasiyebwana ya tole iya yona
lauhekata tauginauliwatanina maudoidi wa kalidiwai. Teina unai
ekalesiya bodadi maudoidi kabo kabigu se kata meta yau tamowai
yodi nuwanuwatu yo yodi henuhenuwa ne kabidi ya kata. Yo komiu
hesau to hesau ba'aya saha kwa ginaginaulidi wa maisadi kabo ya
lediwa.
24 Na kabina ya kata Tiyatila unai meta komiu hagamiu na sinebada
Yesebela yona lauhekata bikibikidi nige kwa ginauliwatanidi yo Sa-
tani yona nuwanuwatu wadawadamdi nige kwa henuwa bena kabidi
kwa kata. Ede nige nuwatu hesau unai ya hepolohegomiu, na ginauli
kesega mo ta ya hedede kalimiuwai ede 25 taba yomi sunuma unai kwa
tolokesegai ye lau ee kana siga ya laowa.
26 Na kaiteya ye tolokesegai yo yogu nuwatu ye ginauliwatanidi ye
lau ee kana siga tanoubu ta yona huyagehe unai, kabo gigibwali ya
mosei na basileiya maudoidi ye tanuwagaidi.
27 Iya kabo ye tanuwagaidi, na nige gonowana ye katekamkam-
naedi,
yo ye koikesikesidi doha gulewa.** *(Same 2:9)*
28 Na tautolokesegai ne kabo gigibwali kesegana Tamagu unai ya
hai wa iya hinage kabo ye hai yo malatomtom kipwalana** kabo ya
mosei. 29 Kaiteya gonowana ye lapulapui meta Yaluwa Tabuna saha
ye hededegabaedi ekalesiya bodadi udiyedi ne bena ye lapuidi.”

3

Kulikuli ye lau ekalesiya bodana Sadis unai

1 Na kabo ye hededelaoma ye wane, “Ya henuwago bena ekalesiya
bodana Sadis unai ne taubagunaedi yona ku kulikulilau ku wane:
Teina yogu hedehededede ta se laowa kalimiuwai. Yau kaliguwai meta
Yaubada Yaluwana Haligigi-labui** yo kipwala haligigi-labui.
Yomi miyamiya kabidi ya kata. Tamowai matadiwai kami kao doha
sola kwa sunusunumaegau, iyamo yomi sunuma kaliguwai meta kwa
hekaiyawasidiko. 2 Unai bena kwa kenotolo'uyo! Yomi miyamiya
kabikabidi namwanamwadi hekadiyo sola kwa miyamiyaidi ne
bena kwa hebayao'uyoidi, madai nige bayaona na se tauwadam.
Matawuwuna saha kwa miyamiyaidi ta ya kitadi meta nige se dudu-
laikalili yogu Yaubada matanawai. 3 Unai saha se hekatagomiuko yo
kwa lapuidiko ne bena kwa nuwanuwatuidi, na kwa ginauliwatanidi
yo kwa nuwabui. Na ena nige kwa kenotolo, kabo ya laowa kalimi-
uwai bena ya hekamkamnagomiu. Yogu laowa ne doha taukaiwahali,
na nige kabina kwa kata kaiuyana kabo ya laowa.

** **2:22:** Ganaganawali kaniyona hesauna ede koitau taba'ohuina. ** **2:27:** Lausoisoi 27 unai meta Yesu hedehededena, na kaniyona ede kaiteya ye tolokesegai kabo ye tanuwaga doha iya. ** **2:28:** Malatomtom kipwalana kaniyona ede saedikwai yo tanuwaga gigibwalina hekihekinoina. Kalinada unai hesana meta Sae Kubwa. ** **3:1:** Yaubada Yaluwana haligigi-labui meta Yaubada Yaluwana Tabuna.

4 Na yomi ekalesiya bodana ne Sadis unai meta tamowai hisa
yodi kaleko nige se hebikidi.** Unai kabo kaleko posiposidi ya
mosedi yo maiyaguwao ka miya, kaniyona ede (teina ta) ye lau-
namwanamwaedi. 5 Kaiteya ye tolokesegai, kabo kana kaleko posi-
posina ya mosei, gonogonowana doha siya Sadis unai kadi kaleko
posiposidi ya mosedi wa. Tautolokesegai ne hesana taba nige ya
sokehai mauli bukana unai, na Tamagu yo yona anelu matadiwai
kabo ya hededehemasalaha meta iya hesana kabina ya kata. 6 Kaiteya
gonowana ye lapulapui meta Yaluwa Tabuna saha ye hededegabaedi
ekalesiya bodadi udiyedi ne bena ye lapuidi."

Kulikuli ye lau ekalesiya bodana Piladelepiya unai

7 Na kabo ye hededelaoma ye wane, "Ya henuwago bena ekalesiya
bodana Piladelepiya unai ne taubagunaedi yona ku kulikulilau ku wane:
Teina yogu hedehedede ta se laowa kalimiuwai. Yau Tabuna yo
Mamohoina.** Yau meta wasawasa Dawida yona tanuwaga gigib-
walina kiina kaliguwai.** Ena keda ya soke meta nige gonowana
hesau ye gudu, yo ena ya gudu meta nige gonowana hesau ye soke.
8 Yomi miyamiya kabidi ya kata. Kwa kita! Matamiu ne unai
kawakeda ya sokeyako, na nige gonowana hesau ye gudu. Kabina ya
kata meta yomi bayao nige se laki. Iyamo yogu lauhekata kwa kawak-
abiyedi yo nige kwa uhalaegau. 9 Kabina ya kata meta Piladelepiya
unai Dius tamowaidi hekadi. Siya nige tausunumaegau, na siya
Satani kana bodao. Se hedede bena siya Yaubada yona kaisunuwa
tamowaidiyao, na yau ya hedede siya meta nige, siya taukailupolupo.
Kwa kita! Kabo ya woyaidima yo ya hedede na se guliyaboyabomdobi
talanuwamiu ne udiyedi, unai kabo se nuwatulobai meta yau ya
gadosisiyeigomiu. 10 Yogu hedehedede bena kwa tolokesegai wa kwa
ginauliwataninamwanamwae, unai laukitalakilaki huyana ne unai
yau kabo ya kitahetetegomiu. Laukitalakilaki ta kabo tanoubu mau-
doina se hekalo, na unai tanoubu ta tamowaidi maudoidi Yaubada
kabo ye lautonogidi.
11 Yau nige bayaona kabo ya laowa. Unai yomi sunuma unai
bena kwa tolokesegai, to taba nige yomi kolona ne kwa kabisapulidi.
12 Kaiteya ye tolokesegai kabo ya hetolo ye hemala duu bayabayaona
yogu Yaubada yona Numa Tabuna unai,** na taba nige numa ne ye
laugabaei. Yo iya kalinawai yogu Yaubada hesana yo yona magai
lakilakina hesana yo hinage hesagu hauhauna kabo ya kulidi. Magai
lakilakina ta ede Yelusalema hauhauna, galewa ne unai yogu Yaubada
kalinawai kabo ye dobima. 13 Kaiteya gonowana ye lapulapui meta
Yaluwa Tabuna saha ye hededegabaedi ekalesiya bodadi udiyedi ne
bena ye lapuidi."

Kulikuli ye lau ekalesiya bodana Laodisiya unai

** **3:4:** Yodi kaleko nige se hebikidi kaniyona ede yodi ekalesiya miyamiyadi yo yodi sunuma se namwa Yaubada matanawai. ** **3:7:** Mamohoina meta Yesu hesana hesau, na kaniyona ede Yesu meta nige lupo hesau kalinawai, na yona hedehedede maudoina siya mamohoi. ** **3:7:** Dawida wasawasa, iya ede Yelusalema gana kawakedana kana kii taukitahetetena. Hinage gonogonowana doha Yesu galewa kiina ye kitahetete. ** **3:12:** kabo ya hetolo ye hemala duu bayabayaona yogu Yaubada yona Numa Tabuna unai: Hedehedede ta kaniyona ede iya kabo tamowai saesaena galewa ne unai.

14 Na kabo ye hededelaoma ye wane, “Ya henuwago bena ekalesiya
bodana Laodisiya unai ne taubagunaedi yona ku kulikulilau ku wane:
Teina yogu hedehededе ta se laowa kalimiuwai. Yau hesagu hesau
meta ‘Mamohoi’. Yau Yaubada yona nuwanuwatu tauhemasalahatau-
taubigaidi, yo yau Yaubada maidagu na ginauli maudoidi ka het-
ubudi. 15 Yomi miyamiya kabidi ya kata meta yomi sunuma kaliguwai
kwa kaokaobuibui**. Ya henuwa bena taba kwa mose'uyoigomiu
kaliguwai yo kwa hemuliwatanigau. 16 Na komiu yomi sunuma
kaliguwai meta kwa nuwalabulabui, unai kabo ya kaisogabaegomiu.
17 Komiu kwa wane, ‘Kai gogo tamowaidiyao! Yoma gogo se bado
yo nige saha hesau unai ka deha.’ Na nige kabina kwa kata meta
komiu nige yomi gwauyala hesau, yo tamowai meta se katekamkam-
naigomiu, yo kwa dehakalili, yo komiu meta ma matagibugibumiu
yo ma taugaibumiu. 18 Unai ya hededehesibasibagomiu ede teina:
Gole mamohoina yo a'ana kwa hemaisa kaliguwai, unai kabo kwa
wasawasa. Yo kaleko posiposidi kwa hemaisadi kwa likwadi, unai
kabo taugaibumiu taumwadimwadinena ne kwa suma. Yo mata kana
mulamula kwa hemaisa na matamiu ne udiyedi kwa saudi, unai kabo
gonowana kwa kaikewanamwanamwa.**
19 Siya kaiteyadi ya gadosisiyedi, ede ya dilaidi yo yodi miyamiya
yabayababadi udiyedi ya tolehedudulaidi. Unai kwa nuwabui yo kwa
mose'uyoigomiu kaliguwai ma nuwakohihaimiu. 20 Kwa lapulapui!
Kawakeda kawamatana unai ya totolo na ya koikoi. Ena kaiteya
kalinagu ye lapui na keda guduna ye soke yo ye yogaisinigau yona
numaena, kabo ya mwalaesae yo maiyagu ka kaikai.
21 Kaiteya ye tolokesegai kabo yona dudulai ya mosei meta telona
unai kabo ye tuli yogu telona dedekanawai. Teina ta gonogonowana
doha yau kagu waiunu maudoidi ya saedikwaidi na yogu telona ya
hai Tamagu dedekanawai. 22 Kaiteya gonowana ye lapulapui meta
Yaluwa Tabuna saha ye hededegabaedi ekalesiya bodadi udiyedi ne
bena ye lapuidi.”

4

Yowane Yaubada yona telona ye kita galewa ne unai

1 Ginauli ya kitabagubagunaidi wa gehedi wa unai kabo ya
kaikewa'uyo ede keda sokesokekaulina ya kita galewa ne unai. Yo
kalina daguguna doha bwagigi ye hedehededelaoma ye wane, “Ku
saema inai, na saha mulidiwai kabo se tubu ne ya hekitago.” 2 Makesega
kabo Yaluwa Tabuna ye tanuwagaigau na galewa ne unai telona
ya kita na unai ginauli hesau ye tutuli. 3 Na telona unai tautuli wa

** **3:15:** Kwa kaokaobuibui: Yowane yona kulikuli unai hedehededi meta, kowa nige ku gwagwama yo nige ku gigibwali. Yo kulikuli hesauna ne, taba kwa mose'uyoigomiu kaliguwai yo kwa hemuliwatanigau, Yowane ye kuli, taba kwa gwagwama o kwa gigibwali. Nuwanuwatuna ede, ena waila ye gwagwama o ye gigibwali, kabo ta kabitonogi na kamnana ta lapui. Na ena nige, kabo kamnana nige gonowana ta kabilobai matawuwuna kamnana doha ginauli maudoidi ne. Teina meta ekalesiya maulina heyaheyasonina: Tabuyo yoda miyamiya gonogonowana doha tanoubu maudoina, na bena se kitalobaida meta kita Yesu Keliso tausunumaeina. ** **3:18:** Gole... yo kaleko posiposidi... yo mata kana mulamula: Teina hedehededе ta meta tautau na Laodisiya magai lakilakina yona wasawasa gogodi se heyaheyasoniyedi. Na kaniyona ede teina: Wasawasa Yesu ye ledima meta se miya nige kana siga, yo ena Yesu ye deulihe'a'ada yo ye kabihenamwanamwada meta mamohoi ta a'a yo ta namwanamwa.

yona namanamali meta doha weku saesaedi gesepa yo kaneliyen yodi
namanamali ne. Yo wali telona wa kewana unai na dawayana kana kao
meta doha emeladi** dawayana telona wa ye sinahetakikili. 4 Telona ya
kitabagunai wa meta telona badodi 24 udiyedi se hetakikili. Yo babadao
badodi 24 se tutuli telona wa udiyedi. Siya kaleko posiposidi se likwadi,
yo kadi kolona meta gole kuludiyao ne udiyedi.
5 Telona wa unai namanamali ya kitadi se silisili yo tulutululu se koikoi
dagugudi se laoma ya lapuidi. Yo telona wa kawamatanawai meta osili
haligigi-labui se kalakalasi. Siya meta yaluwa haligigi-labui Yaubada
maiyanao wa. 6 Yo telona kawamatanawai ginauli hesau kana kao doha
gabwa na kitakitana doha galasi na yona nega meta doha kilisito.**
Na ginauli maumaulidi hasi telona wa se tolohetakikili, na dageladi
yo talanuwadi meta mata se hemwayaudi. 7 Ginauli maumaulina
bagubagunana wa kuluna kana kao doha laiyoni, helabuina kana kao
doha bulumakau hakiyana, hehaiyonana kana kao doha tamowai, yo
hehasina kana kao doha magesubu ye loiloi.
8 Ginauli maumaulidi hasi wa meta kesega kesega pepenao haligigi-
kesega yo taudi maudoina udiyedi yo pepedi gunidiyao meta mata se
hemwayaudi. Mayadai yo boniyai udiyedi nige se kaiyawasi na se
hedehedebasae se wane,
“Tabuna, tabuna, tabuna,
kowa Guiyau Yaubada Guiyau Gigibwali Saesaekalilina.
Kowa ede huya bagubagunana unai,
wau teina,
yo huya sola kabo se laoma ne udiyedi.”
9 Na huyana ginauli maumaulidi hasi wa yodi hedebasae yo hekasisi
yo lautoki se mosei iya telona unai tautuli yo miyamiyahaina wa kali-
nawai, 10 meta hinage babadao 24 wa se guliyaboyabomdobi na telona
unai tautuli wa yo iya taumiya ye lau nige kana siga wa se taba'ohui. Yo
kadi kolona se toledobiyedi telona kawamatanawai na se wane,
11 “Yoma Guiyau, kowa ede yoma Yaubada.
Ku namwakalili,
unai ka hedebasaego yo ka hekasisiyego,
yo yom gigibwali debanawai ka taba'ohuigo.
Matawuwuna kowa ginauli maudoidi tauhetubudi
yo yom nuwanuwatu unai se tubu yo se miya.”

5

Buka nokunokuna yo Mamoe Natuna

1 Na kabo telona unai tautuli wa ya kita na nimakahatuna ne unai
buka nokuna, na teha labui ne udiyedi meta kulikulidiyao. Na buka
nokuna wa unai dedeli haligigi-labui. 2 Yo anelu gigigigibwalina ya kita
kalina lakilakina unai ye uda'udai ye wane, “Kaiteya yona dudulai gono-
gonowana kabo dedeli haligigi-labui ne ye haigabaedi na buka nokuna
ne ye soke?” 3 Na nige hesau galewa o tanoubu o tauboiboita yodi
magai unai gonowana buka wa ye soke na ye hasili. 4 Ya doukalikalili,

** **4:3:** Gesepa, kaneliyen, yo emeladi siya weku saesaedi maisadiyao se laki, yo wasawasa tamowaidiyao kabo se hepaisowa yodi pasa. Kadi kao ede, Gesepa dubadubana doha bwatano maiyana posiposina, kaneliyen ede pulupululuna, na emeladi kalakalawana. ** **4:6:** Kilisito meta weku kana kao doha galasi ye negakalili.

matawuwuna nige hesau yona dudulai gonowana buka nokuna wa ye
soke na ye hasili. 5 Kabo babadao wa kadi kaha hesau ye hededelaoma
kaliguwai ye wane, “Tabu ku doudou! Sola Laiyoni** ne ku kita! Yuda
kana boga unai ye laoma, yo iya Dawida kana isimulita saesaekalilina.
Iya kana waiunu maudoidi ye saedikwaidiko, unai gonowana dedeli
haligigi-labui ne ye haigabaedi na buka nokuna ne ye soke.”
6 Kabo Mamoe Natuna ya kita kana kao doha se unuheboitayako ye
totolo duwaduwali ne unai telona wa kawamatanawai. Iya meta ginauli
maumaulidi hasi yo babadao wa se tolohetakikili. Yo donana** haligigi-
labui kuluna ne unai. Yo hinage matana** haligigi-labui, siya meta
yaluwa haligigi-labui Yaubada ye hetamalidi se lauko tanoubu maudoidi
udiyedi. 7 Ye sae ede telona unai taututuli wa nimakahatuna unai buka
nokuna wa ye hai. 8 Na huyana ye hai meta ginauli maumaulidi hasi
yo babadao 24 wa se guliyaboyabomdobi Mamoe Natuna matanawai.
Na maudoidi nimadiyena meta hapu** yo gaeba gole meta udiyedi
mulamula panepanedi** se mwayau. Mulamula panepanedi ta meta
Yaubada yona tamowai yodi tapwalolo. 9 Yo wana hauhauna se wanai
se wane,
“Mamoe Natuna! Kowa ku bom gonowana buka nokuna wa ku hai
yo dedelina ne ku haigabaedi.
Matawuwuna kowa se unuheboitago,
yo kwasinam unai tamowai ku hemaisahaidi se hemala Yaubada
yona tamowai.
Siya meta boga, kalina, dahi, yo basileiya udoi'udoi udiyedi se
laoma.
10 Tamowai wa ku kaisunuwaidi bena se hemala yom basileiya bodana
yo yoda Yaubada yona taupaisowa,
yo tanoubu ta maudoina kabo se tanuwagai.”
11 Kabo hinage anelu gwaudi nige gonowana ta hasilihegehedi ya
kitadi yo kalinadi ya lapuidi. Siya duwaduwali ne unai telona yo ginauli
maumaulidi yo babadao wa se tolohetakikilidi.
12 Se wana ma kalinalakilakidi se wane,
“Mamoe Natuna! Kowa se unuheboitago.
Kowa ku bom mo gonowana kabo
yom gigibwali, wasawasa, sibasiba, yo bayao yo kam kao saesaena
mamohoina debadiwai ka hedebasaego yo ka hekasisiyeigo.”
13 Kabo ginauli maudoidi galewa, tanoubu ta yo tauboiboita yodi
magai udiyedi yo gabwa luwadiyena, siya ede ginauli maudoidi mau-
maulidi Yaubada ye hetubudi wa, kalinadi ya lapuidi se wanawana se
wane,
“Kowa telona unai tautuli yo Mamoe Natuna,
ka hedebasaegomiu yo ka hekasisiyeigomiu,
yo kami kao saesaedi mamohoidi yo yomi tanuwaga gigibwalina
debadiwai ka taba'ohuigomiu ye lau ee nige kana siga.”

** **5:5:** Laiyoni kaniyona ede iya tauwoya gigigigibwalikalilina. ** **5:6:** Mamoe Natuna… donana haligigi-labui kaniyona ede Yaubada yona bayao yo yona gigibwali se heyaheyasoniyei. ** **5:6:** Matana haligigi-labui meta Yaubada yona gigibwali kabahemasalahana, ede unai kabo gonowana ginauli maudoidi ye kitadi yo kabidi ye kata. ** **5:8:** Hapu meta kabakaiheya gogona hesau, maina udiyedi se paidi na nima gigidi udiyedi se kipikipisi. ** **5:8:** Mulamula panepanedi hesana hesau meta inisenisi.

14 Kabo ginauli maumaulidi hasi wa se wane, “Mamohoi”, yo babadao
wa se guliyaboyabomdobi na Yaubada yo Mamoe Natuna wa se kaihe-
lahuidi.

6

Dedeli bagubagunana – Saedikwai

1 Ya kaikaikewa na Mamoe Natuna wa dedeli haligigi-labui wa udiyedi
na bagubagunana ye haigabaei. Kabo ginauli maumaulidi hasi wa
hesauna kalinana ya lapui doha tulutululu daguguna na ye wane, “Ku
laoma!” 2 Ya kaikaikewa na matagu ne unai hosi posiposina, na
taugeluina wa pidu kabatuuna ye kabikabi. Yo Yaubada iya kana kolona
ye mosei, na ye gelu ye lau bena kana waiunu maudoidi ye iyalaidi yo ye
saedikwaidi.

Dedeli helabuina – Iyala

3 Huyana Mamoe Natuna buka dedelina helabuina ye haigabaei, meta
ginauli maumaulina helabuina kalinana ya lapui ye wane, “Ku laoma!”
4 Kabo hosi pulupululukalilina hesau ye pesama. Kabo Yaubada gigib-
wali ye mosei taugeluina wa unai bena tanoubu ta unai nuwadaumwali
ye haigabaei, kabo tamowai se unu'unuhemwaloi'uyoidi. Yo iyala
kelepana ye mosei iya unai.

Dedeli hehaiyonana – Hasahasali

5 Huyana Mamoe Natuna dedeli hehaiyonana ye haigabaei, meta gin-
auli maumaulina hehaiyonana kalinana ya lapui ye wane, “Ku laoma!”
Ya kaikaikewa na matagu ne unai wa hosi dubadubana ya kita, na
taugeluina wa sikele ye kabikabi nimana wa unai. 6 Na kabo dagugu
doha tamowai kalinana ya lapui ginauli maumaulidi hasi wa luwadiwai
ye laoma na ye hededelau hosi taugeluina wa unai ye wane, “Witi yo
bali pwalawadi** maisadi ne ku helakidi, kabo mayadai kesega unai
tamowai ye paisowa na maisana ye hai ne unai kabo witi pwalawana
1 kilo mo o bali pwalawana 3 kilo mo ye hemaisa. Na tabu olibe oelana
yo waina ne ku heyaheyababadi!”**

Dedeli hehasina – Boita

7 Huyana Mamoe Natuna dedeli hehasina ye haigabaei, meta gin-
auli maumaulina hehasina kalinana ya lapui ye wane, “Ku laoma!”
8 Ya kaikaikewa, na matagu ne unai hosi kahukahusana ya kita! Na
taugeluina hesana ede Boita, na Hade iya ede tauboiboita yodi magai
meta hosi taugeluina wa dagelana unai ye hemuhemuliwatani. Kabo
Yaubada yodi gigibwali ye mosedi bena tanoubu teha hasi ta unai
na teha kesega mo tamowaidiyao se unuhemwaloidi iyala kelepana
unai, yo hasahasali, kasiyebwa hekahekawadi udoi'udoi yo tanoubu ta
suisuidiyao kaikaikalasidi udiyedi.

Dedeli hehaligigina – Yaubada wasana namwanamwana debanawai se boita

9 Huyana dedeli hehaligigina ye haigabaei, meta tamowai yaluwadi
ya kitadi kabakaitalasam milana gunina ne unai. Tamowai wa meta

** **6:6:** Bali yo witi, siya kaniyodi meta tumadiyao. Bali pwalawana maisana ye gagili na kabo witi pwalawana. Unai bali meta tamowai dehadehadi yo suisui manamanasadi kadi kai.

** **6:6:** Witi yo bali... olibe oelana yo waina: Teina kai hasi ta meta Yowane yona huyawai se hemala tamowai kadi kai saesaedi.

se unuhemwaloidiko, matawuwuna ede Yaubada yona hedehedede se
hededehemasalaha yo se tolokesegaidi yodi sunuma ne udiyedi. 10 Na
ma kalinalakilakidi se yogalau Guiyau unai se wane, “Guiyau Gigib-
walikalilina, kowa tabuna yo mamohoina! Huya lohana saha na kabo
tanoubu taumiyaidi ku hekasadi yo kwasinamai kadi gum ku haidi?”
11 Na kabo kesega kesega kana kwama posiposina Yaubada ye mo-
seidi na ye hededelau udiyedi bena se nayanaya huyakubwakubwa
mo, kana siga kadi kahao hekadi siya yodi hali taupaisowa hinage
se unuhemwaloidi gonogonowana doha siya, na unai Yaubada yona
hasihasili nowonowoina ye lobai.

Dedeli hehaligigi-kesegana – Matausilakilaki

12 Ya kaikaikewa na Mamoe Natuna dedeli hehaligigi-kesegana ye
haigabaei meta mwanikunikulakilaki tanoubu ta unai ye tubu. Mahana
ye bui ye dubaduba doha gulewa duumna. Waikena ne ye bui doha
kwasina pulupululuna, 13 yo kipwala galewa ne udiyedi se bekudobima
tanoubu ta unai, doha waiwai kaiwana yaumai ye nukui na kaniyodi se
ulu. 14 Yo galewa ye taunokunoku ye sae doha buka se noku. Yo kuduli
yo bwanabwanaluwa maudoidi yodi kabamiya se sigigabaedi.
15 Kabo tanoubu wasawasadiyao, tamowai saesaediyao, iyala
kapinadiyao, tamowai gogogogodi, tamowai bayabayaodi, heyayai
tauhaidi, yo tamowai, maudoidi meta weku duhadiyao yo kuduli
wekudi udiyedi se kenowadam. 16 Na se yogalau kuduli yo weku
udiyedi se wane, “Kwa bekudobima na kwa tolewadamgai kabo telona
unai tautuli ne taba nige ye kitagai yo Mamoe Natuna yona kouyalayala
kabo taba nige ka hekalo! 17 Matawuwuna yodi kouyalayala mayadaina
lakilakina meta ye laomako. Yo kabo kaiteya gonowana ye lulau tenem
hekamkamna mayadaina ne unai?”

7

Yaubada hekihekinoina tauhaidi badodi 144,000

1 Ginauli ya kitabagunaidi wa na mulidiwai anelu hasi ya kitadi se
totolo tanoubu teha hasi ta udiyedi, na yaumai hasi ne se gudugudui di
bena tabu yaumai hesau ye towalau tano o gabwa o kaiwa hesau unai.
2 Kabo anelu hesau ya kita teha kaluwabu ne unai ye saesaema, Yaubada
Maumaulina yona hekihekinoi kabatolena tamowai udiyedi ginaulina
meta ye bahebahei. Na ma kalinalakilakina ye yogalau anelu hasi wa
udiyedi, siya ede Yaubada gigibwali ye moseidi kabo bwatano yo gabwa
se heyababadi, na ye wane, 3 “Yaumai kwa gudugudui di kabo tabu tano o
gabwa o kaiwa se heyababadi kana siga yoda Yaubada yona taupaisowa
debadi udiyedi hekihekinoi ta ka toledi.” 4 Na kabo siya hekihekinoi wa
tauhaidi badodi numelana ya lapui, meta 144 tausani. Siya ede Isalaela
kana bogao maudoidi udiyedi se laoma:
5 Yuda kana boga unai hekihekinoi tauhaidi wa badodi 12,000,
Lubeni kana boga unai 12,000,
Gada kana boga unai 12,000,
6 Asa kana boga unai 12,000,
Napatali kana boga unai 12,000,
Manase kana boga unai 12,000,
7 Simiyona kana boga unai 12,000,
Lewi kana boga unai 12,000,

Isakala kana boga unai 12,000,
8 Sebulona kana boga unai 12,000,
Yosepa kana boga unai 12,000,
yo Beniyamina kana boga unai 12,000.

Bodalakilaki kwama posiposidi lohalohadi se luwuidi

9 Mulinawai ya kaikaikewa na matagu ne unai meta boda laki-
lakikalilina, na taba nige gonowana hesau ye hasilidi. Siya meta
basileiya, boga, dahi, yo kalina udoi'udoi udiyedi se laoma na se totolo
telona matanawai yo Mamoe Natuna talanuwana unai. Kwama posipo-
sidi lohalohadi se luwuidi, yo tutube bagadi se kabikabidi nimadiwai.
10 Se wowo ma kalina lakilakidi se wane, “Yoda kabihemauli ta meta
yoda Yaubada, iya telona unai ye tutuli ne, yo Mamoe Natuna kalidiwai
se laoma!”
11 Anelu maudoidi ya kitadi meta telona yo babadao yo ginauli mau-
maulidi hasi wa se tolohetakikilidi, na kabo se guliyaboyabomdobi
telona wa talanuwanawai na Yaubada se kaihelahui 12 se wane,
“Mamohoi!
Yoma Yaubada,
hedebasaem, didigam,
yom sibasiba, lautokigo, hekasisim,
yom gigibwali yo yom bayao
se laowa Yaubada kalimwai ye lau ee nige kana siga.
Mamohoi!”
13 Kabo babadao wa hesau ye henamaiyeigau ye wane, “Teina kwama
posiposina tauluwuidi ta, siya meta kaiteyadi, yo haedi se laoma?” 14 Ya
hededelau unai ya wane, “Tanuwaga, kowa kabina ku kata.” Kabo ye
wane, “Tamowai ta meta hekamkamnalakilaki luwanawai na se tolokesegai wa, yo kadi kwama se deuliheposiposidiko mamoe kwasinana unai. 15 Teina unai ede
siya Yaubada yona telona talanuwanawai se totolo
yo mayadai yo boniyai yona Numa Tabuna** unai se tabataba'ohu,
yo iya telona unai tautuli ne kabo logulogunа unai se miya.
16 Taba nige se hasali'uyo.
Taba nige se gadomagu'uyo.
Mahana taba nige ye sinaidi,
o gigibwalina ye gabudi.
17 Matawuwuna ede Mamoe Natuna, iya duwaduwali ne unai telona wa
matanawai ye totolo ne kabo ye kitahetetedi,
na ye woyaidi se lau waila maumaulina bonobonowasidiyao
udiyedi.
Yo Yaubada kabo matasulu maudoidi matadi ne udiyedi ye sauhaidi.”

8

Mamoe Natuna dedeli hehaligigi-labuina ye haigabaei

1 Huyana Mamoe Natuna dedeli hehaligigi-labuina ye haigabaei, meta
awa tehana solasolana unai galewa ne unai meta nige dagugu hesau.
2 Kabo anelu haligigi-labui Yaubada talanuwanawai tautotolo ne ya
kitadi meta bwagigi haligigi-labui Yaubada ye mosedi kalidiwai.

** **7:15:** Yaubada… yona Numa Tabuna ede galewa.

3 Hinage anelu hesau ye laoma kabakaitalasam milana wa
dedekanawai ye tolo, na nimana unai meta inisenisi kabagabuna gole
ye kabikabi. Na inisenisi Yaubada ye mosehelaki kalinawai yo Yaubada
yona tamowai yodi tapwalolo maiyana ye kabikesegai na bena kabo
kabakaitalasam milana gole telona talanuwanawai ye totolo wa unai
ye gabudi. 4 Anelu wa nimanawai meta inisenisi kasuna yo Yaubada
yona tamowai yodi tapwalolo se sae Yaubada unai. 5 Na kabo anelu wa
kabakaitalasam milana unai kaiwa kalakalasidi ye haidi na inisenisi
kabagabuna wa ye hemwayau, na ye gabadobiyei tanoubu kewana
unai. Na temenai kabo tulutululu dagugudi, namanamali se sili yo
mwanikuniku se masalaha.

Bwagigi bagubagunadiyao hasi

6 Kabo anelu haligigi-labui siya ede bwagigi haligigi-labui se kabik-
abidi wa, se nonohaidi bena kabo se yuhidi.

7 Anelu bagubagunana yona bwagigi ye yuhi, na aisi tupidi** yo
kaiwa kalakalasina yo hinage kwasina se taumasalaha na se bekudobi
tanoubu ta kewanawai. Na Yaubada tanoubu ta ye boli teha haiyona,
na teha kesega ye kalasi, ede kaiwa yo lagau kalakalawadi maudoidi se
kalasigehe.

8 Anelu helabuina yona bwagigi ye yuhi, na ginauli hesau kana kao
doha kuduli lakilakina na ye kalapulupululu ye bekudobi gabwa ne
unai. Na Yaubada gabwa ye boli teha haiyona, na teha kesega ye bui
ye hemala kwasina, 9 yo tenem teha kesega ne unai ginauli maumaulidi
gabwa ne unai meta se mwaloi, yo menai hinage waga maudoidi meta
ye heyababadi.

10 Anelu hehaiyonana yona bwagigi ye yuhi, kabo kipwala lakilakina
ye kalapulupululu doha osili galewa ne unai ye bekudobi. Na Yaubada
sagasaga yo waila bonobonowasidi maudoidi ye hekasadi teha haiyona,
na teha kesega unai kipwala wa ye taludobi. 11 Kipwala wa hesana
ede Nisa. Na yona kabatalu wailana wa meta ye henisa, na waila wa
taunumana gwaudi se boita, matawuwuna waila wa ye nisakalili.

12 Kabo anelu hehasina yona bwagigi ye yuhi. Na Yaubada ma-
hana ye hekasa teha haiyona, na teha kesega ye heyababa ede ye
sinakaiyawasi. Gonogonowana doha waikena. Yo hinage kipwala
maudoidi ye hekasadi teha haiyona, na teha kesega kipwalana ye
heyababadi ede se sinakaiyawasi. Na mayadai yo boniyai ye hekasadi
teha haiyona, na mayadai teha kesega yo boniyai teha kesega meta
kalidiwai nige dawaya hesau.

13 Ya kaikaikewa, na magesubu ya kita kewamolosi ne unai ye loiloi'usi
na ma kalinalakilakina ye heyoheyoga ya lapui ye wane, “Oo yababa!
Oo yababa! Oo yababa! Nige bayaona kabo anelu haiyona wa yodi
bwagigi se yuhidi na dagugudi udiyedi yababa lakilakidi se lau tanoubu
taumiyaina udiyedi!”

9

Yababa lakilakina bagubagunana

** **8:7:** Aisi tupidi: Kalina dimdim unai se hedede *hail.* Iya ede nabu tupidi se hemala aisi. Kadi kao doha weku gagilidi, na hekadiyo lakidi doha pou.

1 Anelu hehaligigina yona bwagigi ye yuhi, na kipwala galewa ne
unai ye bekudobimako tanoubu ta kewanawai wa ya kita. Na ebis**
kabasokena kiina Yaubada ye mosei kalinawai. 2 Duha wa ye soke, meta
kasulakilaki ye pesama, kana kao doha kaiwa lakilakikalilina ye kalasi
na kasupouna. Kasupou duha wa unai ye saesaema wa mahana yo
galewa ne ye hemasigiliguduidi. 3 Yo kasukasu wa unai mwadimwadi
se tautaumasalahama na se dobi se talu tanoubu ta unai yo Yaubada
yodi gigibwali ye mosedi doha gigidonadona tanoubu ta udiyedi ne. 4 Na
ye hededelau udiyedi meta tabu tanoubu ta lagauna o ginauli hesau
kinikinina o kaiwana hesau se heyababa, na siya kaiteyadi Yaubada
yona hekihekinoi nige debadi ne udiyedi se bom mo kabo se hekamkam-
nadi. 5 Yaubada nige gigibwali ye mosedi bena unai kabo tamowai ne
se unuhemwaloidi, na bena nawalai haligigi unai kabo se hekamkam-
nakaliliyedi. Na hekamkamna ne kamnana meta doha gigidonadona
tamowai ye kalasi. 6 Mayadaidi ne luwadiyena tamowai kabo boita se
wasenei, na iyamo nige gonowana se lobai; se henuwakalili bena se
boita, na iyamo boita kabo ye wasabugabaedi.
7 Mwadimwadi wa kitakitadi meta doha hosi se henonohadi iyala
hesabana. Kuludi ne udiyedi meta ginauli hesau kana kao doha kolona
gole, yo kulukuludi kadi kao doha tamowai kuluna. 8 Kuludi maiyawadi
doha sinesineo kuludi maiyawadi lohalohadi, yo kawadiyao mwakadi
meta doha laiyoni mwakadi. 9 Nuwapoudi kadi laugudugudu kadi kao
meta doha pawati unai se ginaulidi, yo pepediyao balamumudi meta
doha hosi gwaudi kaliyota se niulidi na se heloi se laulau iyala hesabana.
10 Siya ma giudi na udiyedi yodi kabakaikaigwali doha gigidonadona, yo
giudi ne udiyedi meta yodi gigibwali kabo unai gonowana tamowai se
hekamkamnadi ye lau ee nawalai haligigi. 11 Yodi wasawasa meta anelu,
iya ede ebis** taukitahetetena. Kalina Hebelu unai hesana ede Abadon,
na kalina Giliki unai ede Apoliyon.**
12 Yababa bagubagunana ede ye tubuko, na yababa labui siya ede sola
kabo se laoma.

Yababa lakilakina helabuina

13 Kabo anelu hehaligigi-kesegana yona bwagigi ye yuhi, na kabo
kabakaitalasam milana gole iya Yaubada matanawai ye totolo ne do-
nanao udiyedi kalina hesau ye laolaoma ya lapui. 14 Kalina wa ye hed-
edelau anelu hehaligigi-kesegana iya bwagigi taukabikabina wa unai ye
wane, “Anelu hasi Yaubada ye paipaihekahinidi Yupalata sagasagana
lakilakina unai wa ku yailihaidi.” 15 Yo anelu hasi Yaubada ye kabinono-
haidiko wa teina mahana ta yo mayadai ta yo waikena ta yo bolimai ta
hesabana, Yaubada siya kabo ye yailigabaedi. Na tanoubu tamowaidi
Yaubada ye hekasadi boda haiyona, na anelu wa kabo boda kesega ne se
unuhemwaloidi. 16 Anelu wa yodi tau'iyala siya hosi taugeluidi badodi
numelana ya lapui meta 200 miliyon.
17 Yogu kenosuwai wa unai meta hosi yo taugeluidi ya kitadi kadi
kao doha teina: Taugeluidi nuwapoudi kadi laugudugudu kulikulidi
meta pulupululudi, kalakalawadi yo yogeyogedi. Yo hosi wa kuludiyao

** **9:1:** Ebis meta kalina Giliki na kaniyona ede duha lohalohakalilina ye dobi nige kana siga.
** **9:11:** Ebis hededehemasalahana GLOSSARY unai ku hasili (↑Ebis). ** **9:11:** Abadon meta hesa na kaniyona ede heyababa, na hesa Apoliyon kaniyona ede tauheyaheyababa.

kadi kao doha laiyoni kuludiyao yo kawadi wa udiyedi meta kaiwa
pulupululudi, kasu yo salpa** panena se pesama. 18 Yaubada tamowai
ye hekasadi boda haiyona na boda kesega mo se unuhemwaloidi kaba-
heyababadi haiyona wa udiyedi, siya ede kaiwa kalapulupululuna,
kasu, yo salpa panena hosi kawadi udiyedi se pesapesama wa. 19 Hosi wa
yodi gigibwali meta kawadiyao yo giudiyao ne udiyedi, na giudiyao ne
kadi kao meta doha mwata ma kuludiyao, na se hepaisowadi na udiyedi
tamowai se hekamkamnadi.
20 Tamowai nige se unuhemwaloidi kabaheyababa haiyona ne
udiyedi, siya meta nimaginaulidiyao taba'ohuidi ne se kabihekahinidi.
Sola nige se nuwabui na demoni yo koitau taba'ohuidi meta nige se
hekaiyawasidi. Koitau ta, siya gole, siluba, bolonsi, weku yo kaiwa
udiyedi se ginaulidi na nige gonowana saha hesau se kita o se lapui
o kaedi udiyedi se taihile. 21 Yo hinage yodi kaikaiunu, taubalau yo
kalawai kabikabidi, laulau bikibikidi yo kaikaiwahali ne udiyedi meta
nige se nuwabui.

10

Buka nokuna gagilina

1 Na kabo anelu gigigigibwalina hesau ya kita galewa ne unai ye
dobidobima. Kana kaleko meta yada ye luwui, na kuluna kewana ne
unai meta wali, yo kana kao ne dawayana doha mahana, yo kaena
kadi kao doha duu kalakalapulupululudi. 2 Na nimana ne unai meta
buka nokuna gagilina kalakalanonohana ye kabikabi. Na kaekahatuna
meta ye utuyei gabwa ne kewana unai na kaeseuseulina ye utuyei tano
ne kewana unai. 3 Na kabo ye yogahilakilaki doha laiyoni ye kalaga-
galakilaki. Huyana ye yogahi meta tulutululu haligigi-labui kalinadi se
toledi. 4 Huyana tulutululu haligigi-labui wa se hedehedede meta bena
ya hetubu ya kulikuli, na kalina hesau galewa ne unai ya lapui ye wane,
“Saha tulutululu haligigi-labui se hedededi ta ku nuwatukasinidi na tabu
ku kulikulidobiyedi.”
5 Kabo anelu wa ya kita ye totolo gabwa yo tano kewadi udiyedi wa
nimakahatuna ye helelesae galewa 6 bena ye hededekaigwala Yaubada
hesanaena, iya meta Yaubada miyamiyahaina, iya galewa, tanoubu,
gabwa na udiyedi ginaulidi maudoidi tauhetubudi wa. Anelu wa yona
hededekaigwala unai ye wane, “Yaubada saha ye hinelidi bena kabo
ye ginaulidi ne taba nige ye hepahilidi. 7 Na huyana bena kabo anelu
hehaligigi-labuina wa yona bwagigi ye yuhi, mayadaidi ne udiyedi
meta Yaubada yona nuwatu wadawadamdi maudoidi kabo ye hegehedi,
doha ede ye hededehemasalahadiko yona heyayai tauhaidi peloweta wa
udiyedi.”
8 Kabo kalina galewa ne unai ya lapui'usei wa ye hedede'uyo
kaliguwai ye wane, “Ku lau anelu gabwa yo tano kewadi udiyedi ye
totolo ne kalinawai, na nimana ne unai buka nokuna kalakalanonohana
wa ku hai.” 9 Ede ya lau anelu wa unai na ya henamaiyei taba buka
nokuna gagilina wa ye leyama. Na ye hededelaoma ye wane, “Ku hai
na ku kai. Bogam ne unai kamnana kabo ku lapui ye nisakalili, na
kawam ne unai kabo kamnana doha kamwakamwa.” 10 Buka nokuna

** **9:17:** Salpa kana kao doha weku yogeyogena. Na ena se gabu kabo ye gigibwalikalili yo pane yababana ye masalaha.

gagilina anelu nimana unai wa ya hai na ya kai meta kawagu ne unai
kamnana doha kamwakamwa, na ya tonoli ye dobi bogagu ne unai
meta kamnana wa ye nisakalili. 11 Kabo kalina wa ye hededelaoma
kaliguwai ye wane, “Saha Yaubada ye hinelidiko boga, basileiya, kalina
yo wasawasa gwaudi hesabadi wa bena ku hededehemasalaha'uyoidi.”

11

Yaubada yona hedehededе tauhededehemasalahana labui

1 Kabo kabanowonowoi kaikaiwana Yaubada ye haiyama kaliguwai
na ye hededelaoma ye wane, “Ku lau yogu Numa Tabuna yo kabakaita-
lasam milana ku nowonowoidi yo tautaba'ohu menai ne ku hasi-
lidi. 2 Na Numa Tabuna bakubakuna ne ku laugabaei na tabu ku
nowonowoi, matawuwuna ya moseiyako dagela tamowaidiyao udiyedi.
Na waikena badona 42** unai siya kabo yogu magai lakilakina ne se
utukalakalatei. 3 Kabo yogu tauhededehemasalaha labui kabadoudou
kalekodi se luwuidi yo gigibwali ya mosedi na mayadai badona 1,260
luwadiyena se hededepeloweta.” 4 Teina taudi labui ta siya ede olibe kai-
wadi labui yo lampa kabatoledi labui se totolo Yaubada matanawai,**
iya ede tanoubu ta Guiyauna. 5 Ena tamowai hesau ye kaipate bena ye
heyababadi kabo kaiwa kalakalasina kawadi ne udiyedi se tatapesama
na kadi waiunu ne se gabuhemwaloidi. Doha teina kabo tauhewaiunudi
maudoidi se unuhemwaloidi. 6 Teina tauhededehemasalaha labui ta
yodi huyahededepeloweta unai meta yodi gigibwali gonowana galewa
se gudui, kabo taba nige nabu ye talu, yo hinage gonowana waila se buidi
se hemala kwasina, yo ena se henuwa kabo gonowana yababa udoi'udoi
se toledi tanoubu ta unai.

7 Huyana yodi hededepeloweta gehena ne unai kabo ebis** unai suisui
yabayababana ye pesama ne kabo ye luluidi, na ye saedikwaidi yo ye
unuhemwaloidi. 8 Sinalediyao kabo magai lakilakina kamwasalakina
ne unai se balabala. Magai ta hesana wadawadamna se katai Sodoma
o Aikupito. Teina meta siya hinage yodi Guiyau kabahesataulona ma-
gaina. 9 Mayadai haiyona yo tehana udiyedi meta tamowai siya dahi,
boga, kalina, yo basileiya maudoidi udiyedi, tauhededehemasalaha wa
sinaledi ne se kaikaikewaidi na nige se henuwa bena se toledi bwayab-
waya unai. 10 Na tanoubu ta taumiyaena maudoidi kabo nuwadiyao
se namwakalili, ede se gwauyalalakilaki na se haikaikainauya'uyoidi.
Matawuwuna ede tauboiboita labui wa meta tanoubu ta tamowaidiyao
se hekamkamnadi.

11 Na mayadai haiyona yo tehana mulinawai Yaubada mauli
yahuwana ye moseidi, ede se mauli'uyo na kaedi udiyedi se tolo, na
taukitadi meta se matausikalikalili. 12 Kabo kalinalakilaki galewa ne
unai ye dobima se lapui ye hedehededelau taudi labui wa udiyedi ye
wane, “Kwa saema inai.” Kabo yada unai se sae galewa, na kadi waiunu
wa meta se kaikaikewaidi.

13 Tenem mahanana ne unai mwanikunikulakilaki ye tubu. Na
Yaubada magai lakilakina wa ye boli teha saudoudoi na teha kesega
meta ye tatagwaligwali. Mwanikuniku wa unai meta tamowai badona

** **11:2:** Waikena badona 42, iya meta bolimai haiyona yo tupwana, o mayadai badodi 1260.
** **11:4:** Sakaliya 4:1-14 ** **11:7:** Ebis hededehemasalahana GLOSSARY unai ku hasili (↑Ebis).

7,000 se boita. Na siya taumaumauli maudoidi se matausikalikalili ede
Yaubada galewa ne unai se kaihelahui.
14 Yababa lakilakina helabuina ede ye laomako, na nige bayaona kabo
yababa hehaiyonana ye laoma.

Bwagigi hehaligigi-labuina

15 Na kabo anelu hehaligigi-labuina yona bwagigi ye yuhi, na kalina
lakilakidi galewa ne unai se wane:
"Tanoubu ta basileiyana maudoidi meta se laomako se hemala yoda
Guiyau yo yona Keliso yodi kabatanuwaga.
Yo Yaubada kabo ye tanuwagai ye lau ee huya nige kana siga."
16 Kabo babadao badodi 24 yodi telona udiyedi se tutuli Yaubada
talanuwana unai wa se guliyaboyabomdobi na Yaubada se kaihelahui
17 se wane:
"Guiyau, kowa Yaubada Gigibwali Saesaekalilina.
Kowa ede wau teina yo huya bagubagunana unai.
Ka lautokiyeigo,
matawuwuna ede yom gigibwali lakilakikalilina unai ku hetubu
tanoubu ta ku tanuwagai.
18 Tanoubu ta basileiyadi se koipilikalikaliliko,
na yom huyakouyalayala mayadaina meta ye lagema.
Mahanana ye lagema bena tauboiboita ku tolehekasadi,
yo yom heyayai tauhaidi peloweta wa, yo yom tamowai, yo siya
kaiteyadi hesam tauhekasisiyena, gagilidi yo lakilakidi, kainauya
kabo ku mosedi.
Yo mahanana ne unai kabo hinage tanoubu ta tauheyababana ku
heyababadi."
19 Na kabo Yaubada yona Numa Tabuna galewa ne unai ye tasoke
ede kalona ne unai talam keisina ye taumasalaha.** Na namanamali
se silima, tulutululu dagugudi, yo mwanikuniku se masalaha, yo hinage
aisi tupidi se taludobima doha nabu.

12

Waihiu yo delegon

1 Kabo tautau hesau nuwanuwatuna ye saekalili ye masalaha galewa
ne unai ya kita. Iya ede waihiu, kana kaleko meta mahana ye luwui,
yo kaena gunina ne udiyedi meta waikena, yo kolona ma kipwalana
saudoudoi-labui kuluna ne unai. 2 Waihiu wa meta ye diyaka. Na yona
huyalabalaba ye hanahanauma, na kamkamnana debanawai ede ye
doudou.
3 Kabo tautau hesau'uyo galewa ne unai ye masalaha. Unai dele-
gon lakilakina pulupululuna ya kita. Kuluna meta haligigi-labui na
maudoidi meta ma kadi kolona gagilidiyao, yo donana meta badodi
saudoudoi. 4 Na Yaubada kipwala maudoidi ye hekasadi teha haiyona,
na delegon giuna wa unai teha kesega kipwalana galewa ne unai ye
kuyahebekudi na ye gabadobiyedima tanoubu ta unai. Na waihiu wa
nige bayaona kabo ye labalaba na talanuwana unai meta delegon wa ye
totolo na ye nayanaya bena waihiu ne natuna ye labasi kabo ye kai.
5 Na waihiu wa natuna ye labasi ede loheya. Wawaya ta kabo
basileiya maudoidi tanoubu ta unai ye tanuwagaidi, na nige gonowana

** **11:19:** Talam keisina kaniyona Hebelu 9:4 unai ye hededehemasalaha.

ye katekamkamnaedi. Na anelu hesau wawaya loheya wa ye gilihai, na
ye bahesaei Yaubada yo yona telona galewa ne unai wa udiyedi. 6 Na
waihiu wa ye wasabu ye lau balabala hesau unai. Na menai magai
hesau Yaubada ye kabinonohaiyako, na unai kabo se kitahetete mayadai
badona 1,260.

Iyala galewa ne unai

7 Na galewa ne unai iyala ye tubu. Iya ede Maikeli yo yona anelu
bodana delegon wa se iyalai, na delegon wa yo yona anelu bodana
siya hinage Maikeli yo yona anelu bodana wa se iyalaidi. 8 Na delegon
wa nige yona bayao gonowana ye saedikwaidi, ede iya yo yona anelu
bodana wa galewa ne unai se tuuhepesadi. 9 Delegon lakilakina ta, iya
ede mwata huya bagubagunana unai wa.** Hesana ede Diyabolo o Sa-
tani.** Iya tanoubu ta maudoina taulupohaidi. Iya se gabadobiyeiyama
tanoubu ta unai, yo yona anelu maudoidi maiyanao hinage.

10 Kabo kalina lakilakina hesau galewa ne unai ya lapui ye wane:
"Teina mahanana ta unai meta Yaubada yona kabihemauli yo yona
wasawasa gigibwalina
yo yona Keliso yona tanuwaga gigibwalina se masalaha.
Matawuwuna ede kada kahao tauhegihegiludi,
iya yoda Yaubada matanawai ye totolo na ye hegihegiludi mayadai
yo boniyai unai wa,
se gabadobiyeiyako tanoubu ta unai.
11 Na Mamoe Natuna kwasinana unai yo Yaubada yona hedehedede yodi
hededehemasalahana unai ede tausunuma wa gonowana Satani
se saedikwai.
Yodi mauli nige se gadosisikaliliyedi, unai boita matausina meta
nige kalidiwai.
12 Unai komiu galewa unai taumiya maudoimiu kwa gwauyalakalili.
Na ahani mo komiu tanoubu yo gabwa taumiyaidi, matawuwuna
ede Diyabolo wa ye dobiwako kalimiuwai!
Na iya ye kouyalayalakalili,
matawuwuna ye nuwatulobaiyako yona mahana meta ye kub-
wakalili."

13 Huyana delegon wa ye kitalobai meta iya se gabadobiyeiyako
tanoubu ta unai, ede wawaya loheya taulabasina wa ye
henakuwatawatani. 14 Na Yaubada waihiu wa unai magesubu
lakilakina pepedi labui ye mosedi, bena kabo udiyedi ye loi ye lau
balabala wa unai, Yaubada magai ye kabinonohaiyako wa unai. Na
menai kabo se kitahetete bolimai haiyona yo tehana. Na teina unai
kabo mwata wa taba nige gonowana ye lau ye lobai. 15 Na mwata
wa kawana unai waila ye kalagabaei doha kabaita, ede waihiu wa ye
didiwatani bena ye yaluhai. 16 Na tano waihiu wa ye sagui meta ye
taigali na kabaita wailana delegon ye kalagabaei wa ye dididobi luwana
ne unai na ye tauwadam. 17 Kabo delegon wa ye kouyalayalakalili
waihiu wa unai. Ede ye lau waihiu wa kana isimulitao hekadi ye
iyalaidi. Siya meta Yaubada yona laugagayo taukawakabiyena, yo Yesu

** **12:9:** Genese 3:1-15 ** **12:9:** Diyabolo kalina Giliki unai kaniyona ede tauhededeheya-heyababa, yo Satani meta kalina Hebelu na kaniyona ede waiunu. Diyabolo, Satani, delegon yo mwata nuwanuwatudi ne meta kesega.

yona hedehedede taumiyawatanina. 18 Na delegon wa meta ye totolo
gabwa salagomgomna unai.

13

Suisui nuwamatamatausina gabwa unai ye poesaema

1 Kabo suisui nuwamatamatausina ya kita gabwa unai ye poesaema.
Iya donanao saudoudoi yo kulunao haligigi-labui**, kolona saudoudoi
gagilidi kuluna wa udiyedi, yo kulunao kesega kesega udiyedi meta
hesa Yaubada kabahededeheyaheyababana. 2 Suisui ya kita wa kana
kao doha lepadi, na kaena kana kao doha beya kaena yo kawana
doha laiyoni kawana.** Na delegon wa iya yona bayao yo telona yo
yona tanuwaga gigibwalina lakilakina ye mosehekawa suisui wa unai.
3 Suisui wa kuluna hesau kana kao doha kelepa unai se gedali na iyamo
ye namwanamwa'uyo. Tamowai maudoidi se nokokalili na suisui wa se
hemuliwatani. 4 Yo delegon wa se kaihelahui, matawuwuna tanuwaga
gigibwalina ye mosehekawayako suisui wa unai, yo hinage suisui wa
se kaihelahui yo se wane, “Kaiteya kabo doha suisui ta?”, yo, “Kaiteya
gonowana ye iyalaei?”

5 Suisui wa gonowana ye hededesaesae yo Yaubada ye hededeheya-
heyababa, yo yona tanuwaga gigibwalina gonowana ye hepaisowa
nawalai 42. 6 Ede kawana ye soke na Yaubada ye hededeheyababa meta
unai hesana yo yona kabamiya magaina yo galewa ne taumiyaidi ye
hededeheyaheyababadi. 7 Talam ye lau suisui wa unai bena Yaubada
yona tamowai ye iyalaidi yo ye saedikwaidi, yo yona tanuwaga gigib-
walina ye hepaisowa kabo boga, tamowai, kalina yo basileiya maudoidi
ye tanuwagaidi. 8 Tanoubu taumiyaidi maudoidi kabo suisui wa se
kaihelahui. Siya meta kaiteyadi hesadiyao Yaubada nige ye kulidi mauli
bukana unai huyana tanoubu sola nige ye hetubu wa unai. Buka wa
meta Mamoe Natuna se unui'usei wa yona buka.

9 Iya kaiteya beya toletolena, bena ye lapulapui!

10 Ena kaiteya Yaubada yona kaisunuwa unai bena se tole numatu-
tugudu unai,
iya kabo menai se tole.
Ena kaiteya Yaubada yona kaisunuwa unai bena se unuhemwaloi
kelepa unai,
kabo kelepa unai se unuhemwaloi.
Teina unai Yaubada yona tamowai bena se tolokesegai ma taubigadi yo
yodi sunuma unai se tolotahitahi.

Suisui nuwamatamatausina hesau bwatano unai ye poesaema

11 Kabo suisui nuwamatamatausina hesau ya kita, bwatano ne unai
ye poesaema, iya donanao labui doha mamoe natuna, na kalinana
daguguna doha delegon. 12 Iya suisui bagubagunana wa yona tanuwaga
gigibwalina maudoina unai ye tolo na ye paisowa, yo tanoubu ta tau-
miyaidi ye woyaidi na suisui bagubagunana wa se kaihelahui. Iya ede
kuluna hesau kelepa unai se gedali na ye namwanamwa'uyo wa. 13 Yo

** **13:1:** Suisui... donanao saudoudoi yo kulunao haligigi-labui: Tausonoga hekadi yodi nuwanuwatu meta suisui ta Loma yodi gabemani ye heyaheyasoniyei, yo teina kulukulu haligigi-labui ta iya ede Loma magai lakilakina kuduli haligigi-labui udiyedi se ginauli ye heyaheyasoniyedi, yo dona saudoudoi ta siya ede yodi wasawasa saudoudoi. ** **13:2:** Lepadi, beya, yo laiyoni, siya ede suisui bayabayaodi yo kaikaikalasidi.

suisui helabuina wa tamowai maudoidi matadiyena laulau gigigigibwalidi ye ginaulidi, doha hinage kaiwa kalakalasina galewa ne unai meta ye hetaludobiyeiyama tanoubu ta unai. 14 Yaubada yona talam unai ede suisui helabuina ta suisui bagubagunana wa yona gigibwali unai na laulau gigigigibwalidi ye ginaulidi, na udiyedi tanoubu taumiyaidi ye lupohaidi. Ye hededelau tanoubu taumiyaidi udiyedi bena suisui bagubagunana wa koitauna se ginauli, iya ede kelepa unai kuluna se gedali'usei wa, na sola ma maumaulina. 15 Hinage gigibwali suisui helabuina wa kalinawai, unai bena suisui bagubagunana koitauna wa yawasina ye mosei. Unai kabo koitau wa ye hedehededе, yo siya kaiteyadi nige iya se taba'ohui ne kabo ye hededegabaedi na se unuhemwaloidi. 16 Na kabo tamowai dobidobidi yo tamowai saesaedi, tamowai gogogogodi yo tamowai dehadehadi, yailihai tamowaidi yo heyayai tauhaidi, tamowai maudoidi ne suisui helabuina wa ye lauhelilidi bena kabo hekihekinoi se haidi nimakahatudi o debadi udiyedi. 17 Teina unai kabo nige gonowana tamowai hesau saha hesau ye hemaisa o ye lokunegabaei, na siya kaiteyadi suisui ta hesana o hesana yona numela tauhaidi ne se bom mo. 18 Siya kaiteyadi tausibasiba kabo teina nuwatu ta se nuwatulobai. Kaiteya tamowai iya sibasibana gonowana kabo ye kaipate numela ta nuwanuwatuna bena ye nuwatulobai. Numela ta meta tamowai yona numela. Iya ede 666.**

14

Mamoe Natuna yo tamowai 144,000

1 Kabo ya kaikewalau, na Saiyona Koyana** tupina unai Mamoe Natuna maiyanao tamowai 144 tausani se totolo ya kitadi. Siya debadiyao udiyedi meta Mamoe Natuna hesana yo Tamana hesana. 2 Yo hinage galewa ne unai dagugu ya lapui doha kabaita lakilakina daguguna yo doha tulutululu daguguna. Dagugu ya lapui wa doha hapu taukaikaiheyaidi yodi hapu se kaikaiheyaidi. 3 Na tamowai 144 tausani wa wana hauhauna se wanai Yaubada yona telona yo suisui maumaulidi hasi yo babadao wa talanuwadiwai. Nige gonowana hesau wana ta ye wanai, na siya taudi 144 tausani tanoubu ta unai Yaubada ye yailihaidiko wa se bom mo gonowadi wana ta se wanai. 4 Teina ta meta siya ede kaiteyadi nige taudi se hebikidi waiwaihiu udiyedi.** Yodi laulau se a'akalili. Siya Mamoe Natuna se hemuliwatani yona kabalau maudoina udiyedi. Teina tamowaidi ta meta se mose'uyoidi Yaubada unai, ede tanoubu ta unai ye yailihaidiko na se hemala kaitalasam bagubagunadi Yaubada yo Mamoe Natuna udiyedi. 5 Siya nige hedehededelupolupo hesau kawadi ne unai ye pesa yo nige kabahegiludi hesau.

Anelu haiyona

** **13:18:** 666: Yaubada yona numela meta haligigi-labui (7), na 777 meta Yaubada yo Keliso yo Yaluwa yodi numela. Na teina numela 666 ta meta haligigi-kesega (6) ma haiyona. Haligigi-kesega, iya nige ye sae haligigi-labui ye lobai, gonogonowana doha tamowai yo yona nuwatu maudoidi nige gonowana se sae Yaubada se lobai. Unai 666 meta tamowai yabayababana numelana. ** **14:1:** Saiyona meta Yelusalema hesana hesau. ** **14:4:** Siya ede kaiteyadi nige taudi se hebikidi waiwaihiu udiyedi: Hedehededе ta ye lau laulau bikibikidi kabikabidi udoi'udoi udiyedi yo hinage ye lau koitau taba'ohuina unai.

6 Kabo anelu hesau ya kita yada duwaduwalinawai ye loiloi, yo
yona paisowa meta wasa namwanamwana miyamiyahaina ye wa-
sawasaduwaiyei tanoubu unai taumiya kalidiyena, ye lau basileiya,
boga, kalina, yo boda maudoidi udiyedi. 7 Ye hedehedede ma kalinalak-
ilakina ye wane, “Yaubada bena kwa hekasisiyei yo kwa hededetausaei,
matawuwuna hekasa mahanana ye lagemako. Galewa yo tanoubu yo
gabwa yo waila bonobonowasidi tauhetubudi wa kwa kaihelahui.”
8 Anelu bagubagunana ye lau na kabo helabuina ye mulitama ye
wane, “Ye tatagwaligwali, ye tatagwaligwali! Babiloni magai lakilak-
ina** wa ye tatagwaligwaliko. Iya yona gadosisi bikibikidi doha waina
bayabayaona unai tamowai ye henumadi. Teina unai basileiya mau-
doidi ye woyahesuwala na se ba'aya.”
9 Anelu labui wa se lauko na kabo hehaiyonadi ye mulitama, na
ma kalinalakilakina ye wane, “Ena kaiteya suisui ne yo koitauna
ye taba'ohuidi yo yona hekihekinoi debana o nimana unai ye hai,
10 kabo Yaubada yona kouyalayala lakilakina ye talu kalinawai. Yona
kouyalayala ne meta doha waina bayabayaokalilina ye ini na unai
kana waiunu tamowaidiyao ye henumadi. Kaniyona ede Yaubada
yona anelu yo Mamoe Natuna matadiyena siya kabo hekamkamna
se lobai salpa** kaiwana kalakalasina gigigigibwalina unai. 11 Yo
kadi hekamkamna kaiwana kalakalasina kasuna nige gonowana ye
kaiyawasi. Siya kaiteyadi suisui yo koitauna wa tautaba'ohuina yo
hesana hekihekinoina tauhaina meta boniyai yo mayadai unai nige
gonowana se kamkamnakaiyawasi.” 12 Teina ta unai ede bena Yaubada
yona tamowai se tolokesegai ma taubigadi, na Yaubada yona laugagayo
se kawakabiyedi yo Yesu sunumana unai se tolotahitahi.
13 Kabo kalina hesau galewa ne unai ye hedehededelaoma
ye wane, “Teina ta ku kulidobiyedi: Tauboita, siya ede Guiyau
tausunusunumaena na mahana ta unai yo huya kabo se laoma ne
udiyedi se boita, meta gonowana se gwauyala.” Na Yaluwa ye wane,
“Mamohoi, kamkamna maudoidi ta kabo se laugabaedi na se kaiyawasi,
yo yodi tolokesegai maisana kabo se hai.”

Yaubada tamowai yona huyahekasadi

14 Kabo ya kaikewalau, na matagu ne unai meta yada posiposina ye
taumasalaha, yo ginauli hesau meta kewana wa unai ye tutuli kana
kao doha tamowai natuna.** Yona kolona gole kuluna ne unai yo
nimanawai meta witi kababoliboli matamatana.** 15 Kabo galewa ne
unai anelu hesau Numa Tabuna unai ye pesama, yo ma kalinalakilakina
ye yogalau yada ne unai tautuli wa unai ye wane, “Tanoubu ta masulina
meta ye pogalako. Yom kababoliboli ne ku hai na ku hetubu ku boli,
matawuwuna masuli huyabolina mahanana ede ye lagemako.” 16 Kabo
yada kewana unai tautuli wa yona kababoliboli wa ye hekwade tanoubu
kewana unai, na tanoubu masulina wa ye bolidi.

** **14:8:** Babiloni meta magai lakilakina teha Pesiya unai, wauta iya ede Irak basileiyana. Siya Isalaela se iyalaidi na se woyalaedi yodi basileiya Babeloniya unai se miya. Hemasalaha bukana ta unai Babiloni meta Loma magaina lakilakina heyaheyasonina. ** **14:10:** Salpa hededehemasalahana meta Hemasalaha 9:17 unai ku hasili. ** **14:14:** Daniyela 7:13 ku hasili na unai ku lobai meta teina ta Mesaiya hedehededena. ** **14:14:** Witi kababoliboli matamatana kana kao doha kelepa youyouna.

17 Kabo galewa ne unai anelu hesauna'uyo Numa Tabuna wa unai
ye pesama, yo iya hinage nimana ne unai meta kababoliboli mata-
matana. 18 Hinage anelu hesau kabakaitalasam milana unai ye laoma,
iya kaiwa kalakalasina tanuwagana, na kalina lakilakina unai ye yo-
galau kababoliboli matamatana taukabikabina wa unai ye wane, “Yom
kababoliboli matamatana ne ku hepaisowa na tanoubu winena kaniy-
odiyao ku bolidi, matawuwuna kaniyodi wa se buinako.” 19 Anelu wa
yona kababoliboli wa ye hekwade tanoubu ta kewana unai, na kabo
wine kaniyodi ye tanogogoidi yo ye gabadobiyedi waina kabatamtamna
lakilakina unai, iya meta Yaubada yona kouyalayala. 20 Na magai
lakilakina dagelanawai wine kaniyodi wa waina kabatamtam unai se
utukalakalateidi na se tamdi, na waina kabatamna ne unai kwasina ye
didipesama doha kabaita, lohana meta 300 kilomita** yo gabwatumna
ede mita kesega yo tehana.

15

Anelu haligigi-labui yo yababa lakilakidi haligigi-labui.

1 Kabo galewa ne unai kabasiliyata tautauna saesaena hesau ya kita
meta unai anelu haligigi-labui na nimadiwai yababa lakilakidi haligigi-
labui mulimulitakalilidi. Mulimulitakalilidi kaniyona ede ena yababa
lakilakidi ta se gehe, kabo Yaubada yona kouyalayala hinage ye gehe.
2 Yo ginauli hesau ya kita kana kao doha gabwa na yona nega meta doha
galasi yo ye sidosidoli doha kaiwa kalakalasina. Yo tamowai ya kitadi
se totolo dedekanawai. Teina tamowaidi ta, siya meta yodi sunuma
udiyedi se tolobayao na suisui wa yo koitauna nige se taba'ohuidi yo
hesana numelana wa nige se hai. Siya maudoidi hapu Yaubada ye
mosedi meta se kabikabidi. 3 Na Yaubada yona heyayai tauhaina Mose
kana wana** yo Mamoe Natuna kana wana se wanaidi se wane:
“Guiyau Yaubada Gigibwali Saesaekalilina
Kowa ginauli lakilakidi yo saesaedi ku ginaulidi.
Yom laulau se dudulai yo se mamohoi.
Kowa basileiya maudoidi yodi wasawasa.
4 O Guiyau, tamowai maudoidi bena se hekasisiyego yo se hededetausaego,
matawuwuna kowa ku bom ku tabu.
Basileiya maudoidi kabo se laoma se kaihelahuigo,
matawuwuna yom laulau dudulaidi ku hemasalahadi se kitadiko.”
5 Teina ya kitadi na mulidiwai ya kaikewa'uyo meta galewa ne
unai Numa Tabuna, iya ede Yaubada kabataba'ohuina numana, meta
sokesokena. 6 Numa tabuna wa unai anelu haligigi-labui wa se pe-
sama na yababa haligigi-labui wa meta nimadiyena. Siya kaleko
namwanamwadi, a'adi yo namanamalidi se likwadi yo dagilolo gole se
kauhetakikilidi duwaduwalidi ne udiyedi. 7 Kabo suisui maumaulidi
hasi wa hesauna gaeba gole kesega kesega ye mosedi anelu haligigi-
labui wa udiyedi. Teina gaeba ta meta Yaubada Miyamiyahaina yona
kouyalayala udiyedi se mwayau. 8 Numa tabuna wa Yaubada yona
didiga yo yona gigibwali kasudi ye laugilihai. Na nige gonowana hesau

** **14:20:** 300 kilomita meta Yowane Giliki tamowaidi yodi nowo ye hepaisowa na ye kuli ede 1,600 sitadiya. ** **15:3:** Mose kana wana meta Dutelonomi 32 unai ku hasili.

ye mwalaesae Numa Tabuna wa unai ye lau ee kana siga anelu nimadi-
wai yababa lakilakidi haligigi-labui wa se gehe.

16

Yaubada yona kouyalayala gaebana haligigi-labui

1 Kabo kalina lakilakina ya lapui Numa Tabuna wa unai ye hede-
hededelau anelu haligigi-labui wa udiyedi ye wane, “Kwa lau, Yaubada
yona kouyalayala gaebadi haligigi-labui wa kwa inigabaedi tanoubu
kewana unai.” 2 Anelu bagubagunana ye lau yona gaeba ye inigabaei
tanoubu kewana unai, ede bonu yabayababadi yo kamkamnakalilidi
se masalaha tamowai udiyedi, siya ede suisui wa yona hekihekinoi
tauhaina yo koitauna tautaba'ohuina.

3 Kabo anelu helabuina yona gaeba ye inigabaei gabwa kewanawai,
ede ye bui ye hemala tamowai boiboitadi kwasinadi, na unai ginauli
maumaulidi maudoidi gabwa luwanawai se mwaloi.

4 Na kabo anelu hehaiyonana yona gaeba ye inigabaei sagasaga yo
waila bonobonowasidi udiyedi, na se buidi se hemala kwasina. 5 Kabo
anelu hesau, iya ede waila tanuwagana, ya lapui ye wane:

“Yaubada, kowa ku bom ku tabu,
kowa ede wau teina yo huya bagubagunana unai.
Kowa meta ku dudulai,
matawuwuna yom hekasa ku ginaulidi ta.
6 Teina meta siya kaiteyadi yom tamowai yo peloweta wa kwasinadi se
hebwalilidi,
unai ede kwasina ku mosedi se numa yodi kawayagala maisana.”

7 Kabo kabakaitalasam milana unai kalina hesau ya lapui ye wane:

“Mamohoi, Guiyau Yaubada Gigibwali Saesaekalilina,
yom hekasa ne mamohoidi yo dudulaidi!”

8 Anelu hehasina yona gaeba ye inigabaei mahana kewanawai na unai
gigibwali ye mosei bena gigibwalina wa unai kabo tamowai ye gabudi.
9 Unai mahana gigibwalina lakilakina wa tamowai ye gabuheyababadi,
iyamo yodi laulau yabayababadi udiyedi meta siya nige se nuwabui na
Yaubada se hededetausae, na se tolo ede Yaubada, iya yababa lakilakidi
tanuwagadi wa, hesana se hededeheyaheyababa.

10 Kabo anelu hehaligigina yona gaeba ye inigabaei suisui bagubagu-
nana wa** yona telona unai, ede yona basileiya wa ye masigiligudui.
Na tamowai se kamkamnakalili, unai memenadi se kapuyahisidi. 11 Na
yodi kamkamna yo bonudiyao wa debadiyena ede Yaubada, iya galewa
ne unai taumiya wa, se hededeheyaheyababa. Na nige se henuwa bena
saha yabayababadi se ginaulidi wa udiyedi se nuwabui.

12 Kabo anelu hehaligigi-kesegana yona gaeba ye inigabaei Yupalata
sagasagana** lakilakina kewanawai, ede wailana wa ye pitali, na
unai wasawasa tamowaidiyao yo yodi tau'iyala tamowaidiyao tupwa
kaluwabu unai yodi keda ye kabinonohai.

** **16:10:** Suisui bagubagunana wa wasana ku hasili Hemasalaha 13:1-10 udiyedi. ** **16:12:** Yupalata sagasagana meta ye lakikalili, na ena waila unai ye didididi meta nige gonowana tau'iyala tamowaidiyao kabo se kawasi.

13 Kabo yaluwa bikibikidi haiyona ya kitadi kadi kao doha kwaluk-
walu. Hesau delegon wa kawana unai ye pesama, hesau suisui bagub-
agunana wa kawana unai, yo hesau pelowetalupolupo** wa kawana
unai ye pesama. 14 Siya meta yaluwa bikibikidi yo laulau gigigigib-
walidi udoi'udoi tauginaulidi. Na se pesa se lau tanoubu maudoina
yodi wasawasa udiyedi, bena se woyagogoidima na Yaubada Gigibwali
Saesaekalilina yona hekasa mayadaina unai kabo se iyalai.
15 Guiyau Yesu ye hedede ye wane,
"Kwa kita ne! Yogu laolaoma ne doha taukaiwahali!
Kaiteya ye silasilawa yo kana kaleko tauna udiyedi ye
kitahetetenamwanamwaeidi, kabo taba nige ma taugaibuna ye
taitaihile na ye mwadine. Teina debadiyena ede iya gonowana ye
gwauyala."
16 Kabo yaluwa bikibikidi wa wasawasa maudoidi yo yodi tau'iyala se
woyagogoidima magai hesau unai, kalina Hebelu unai magaina hesana
ede Amagedon.
17 Na kabo anelu hehaligigi-labuina yona gaeba ye inidobiyei tanoubu
yo galewa duwaduwalidi ne unai, na Numa Tabuna wa unai kalina
lakilakina ye pesama Yaubada yona telona unai ye wane, "Ginauli
maudoidi gehegehedi ede teina!" 18 Kabo namanamali se sili, dagugu
lakilakikalilidi, tulutululu dagugudi yo mwanikuniku lakilakikalilina.
Tamowai yodi huyatubu unai ye laoma ee teina meta nige mwanikuniku
hesau yabayababakalilina doha teina. 19 Babiloni magai lakilakina**
wa ye taigali teha haiyona, yo basileiya udoi'udoi udiyedi magai lak-
ilakidi maudoidi se tatagwaligwali. Tenem unai Yaubada Babiloni
magai lakilakina wa yona laulau yabayababadi ye nuwatuidi. Na yona
kouyalayala ne meta doha waina bayabayaokalilina ye ini na unai ye
henuma. 20 Bwanabwanaluwa yo koya tupidi maudoidi se tauwadam.
21 Yo galewa ne unai aisi tupidi lakilakidi, polohedi nuwana 40 kilo, se
bekudobima tamowai kewadiwai. Na aisi tupidi se taludobima ta meta
se yababakalili, unai tamowai Yaubada se hededeheyaheyababa.

17

Waihiu ganaganawalina saesaena yo suisui bagubagunana wa

1 Anelu haligigi-labui wa siya gaeba haligigi-labui se kabikabidi wa
meta hesauna ye laoma na ye hededelaoma kaliguwai ye wane, "Ku
laoma, waihiu ganaganawalina saesaena waila gwaudi dedekadiyena
ye tutuli ne kana hekamkamna ya hekitago.** 2 Na tanoubu ta yodi
wasawasa maiyadi se ganawali, yo yona laulau bikibikidi** wa meta
doha waina bayabayaona unai tanoubu tamowaidi se numayauyaule."
3 Kabo Yaluwa Tabuna ye luwuigau yo anelu wa ye bahelaeigau
balabalawai. Temenai waihiu ya kita meta suisui pulupululukalilina
kewana unai ye tutuli. Na suisui ne tauna meta Yaubada kabahededede-
heyaheyababana hesadi se hemwayau, yo iya kulunao haligigi-labui

** **16:13:** Pelowetalupolupo iya ede suisui helabuina wa. ** **16:19:** Babiloni hededehe-
masalahana ku lobai Hemasalaha 14:8 unai. ** **17:1:** Waihiu ganaganawalina saesaena
waila gwaudi dedekadiyena ye tutuli meta Babiloni magai lakilakina ye heyaheyasoniyei,
magaina wa sagasagana gwaudi dedekanawai. Na teina ta meta Loma magaina lakilakina wa ye
hetahetala, matawuwuna Yowane nige gonowana teina magai ta ye hededehemasalaha, madai
se hekamkamna. ** **17:2:** Laulau bikibikidi kaniyona hesau ede koitau taba'ohuina.

yo donanao saudoudoi. 4 Waihiu wa yona kaleko meta pulupulu-
lukalilina,** yo kana pasa meta gole, weku namanamalidi yo giniuba
matapoudi. Iya kaputi gole ye kabikabi na kalona ne unai meta ginauli
nuwamatamatausidi yo nuwamwadimwadinedi. Teina ta iya yona
laulau bikibikidi ne udiyedi se laoma. 5 Debana wa unai meta hesa
wadawadamna kulikulina doha teina:

"Babiloni,
magai saesaena,
kowa sinesineo ganaganawalidi
yo laulau nuwamatamatausidi sinadi."

6 Yo waihiu wa ya kita meta Yaubada yona tamowai yo Yesu
tausunumaena kwasinadi unai ye numayauyaule. Huyana ya kita meta
ya siliyatakalili. 7 Kabo anelu wa ye hededelaoma kaliguwai ye wane,
"Idohagi to ku siliyatakalili? Waihiu ne yo suisui kulukulunao haligigi-
labui yo donanao saudoudoi unai ye gelu ne kaniyodi wadawadamdi
kabo ya hededehemasalahadi kalimwai. 8 Suisui ku kita wa, huya
bagubagunana unai ye maumauli, na teina huya ta unai meta nige, yo
nige bayaona kabo ebis** unai ye pesama na kana heyababa Yaubada
ye kabinonohaiyako ne kabo ye lau unai. Tanoubu taumiyaidi kaiteyadi
hesadiyao Yaubada nige ye kulidi mauli bukana unai huyana tanoubu
sola nige ye hetubu wa unai, siya suisui wa se kita meta se siliyatakalili.
Iya huya bagubagunana unai ye maumauli, na teina huya ta meta nige,
na nige bayaona kabo ye taumasalaha'uyo."

9 Na anelu wa ye hedehedede'uyo ye wane, "Teina ta tausibasiba se
bom mo kabo se nuwatulobai: Kulukulu haligigi-labui wa meta kuduli
haligigi-labui se heyaheyasoniyedi, udiyedi waihiu wa ye tutuli. 10 Siya
meta hinage wasawasao haligigi-labui: haligigi se boitako, kesega ede
iya sola ye tanutanuwaga, na mulimulitakalilina ede sola kabo ye laoma.
Na ye laoma, kabo ye miya huyakubwakubwa mo. 11 Na suisui wa huya
bagubagunana unai ye maumauli, na teina huya ta unai meta nige, iya
kabo ye hemala wasawasa hehaligigi-haiyonana. Iya meta haligigi-labui
bodadi wa kadi kaha hesauna, na hinage kana hekamkamna Yaubada ye
kabinonohaiyako ne kabo ye lau unai.

12 Dona saudoudoi ku kitadi wa meta siya wasawasa saudoudoi sola
nige basileiya hesau se tanuwagai. Na siya kabo tanuwaga gigibwalina
se hai na suisui wa maidadi se hemala wasawasa awa kesega mo.
13 Siya meta nuwatu kesega unai, na yodi bayao yo yodi tanuwaga
gigibwalidi se moseilaei suisui wa unai. 14 Wasawasa saudoudoi yo
suisui wa kabo Mamoe Natuna se iyalai, na Mamoe Natuna kabo ye
saedikwaidi, matawuwuna ede iya guiyau yodi Guiyau yo wasawasa
yodi Wasawasa. Yo iya maiyanao meta yona yogayogahai yo kaisunuwa
yo tautolotahitahi tamowaidi."

15 Kabo anelu wa ye hededelaoma kaliguwai ye wane, "Waila ku kitadi
dedekadiwai waihiu ganaganawalina saesaena ye tutuli wa, siya meta
tamowai bodadi, boga, basileiya yo kalina udoi'udoi tamowaidiyao.
16 Dona saudoudoi yo suisui pulupululuna ku kitadi wa meta waihiu
ganaganawalina saesaena wa kabo se hewaiunu. Yona gogo maudoidi
kabo se haidi, yo yona kaleko kabo se pulisihaidi na ma taugaibuna.

** **17:4:** Kaleko pulupululukalilina meta wasawasa tamowaidi yodi kaleko yo maisadi se lakikalili

** **17:8:** Ebis meta duha lohalohana ye dobikalili (↑Ebis).

Kabo bulumana se kai yo kabitoledi kabo kaiwa kalakalasina unai se
gabudi. 17 Matawuwuna Yaubada nuwanuwatu ye toleyako nuwadi
wa udiyedi bena yona nuwatu se ginauliwatanidi. Unai nuwadi se
tolekesegaidi na yodi tanuwaga gigibwalina se moseilaei suisui wa unai
ye lau ee kana siga Yaubada yona nuwatu maudoidi se hemamohoiyedi.
18 Waihiu ku kita'usei wa meta iya magai lakilakina ye heyaheyasoniyei,
iya ede tanoubu maudoina wasawasadiyao kadi tanuwaga.”

18

Babiloni magai lakilakina ye tatagwaligwali

1 Teina ginaulidi ta mulidiwai, anelu hesau ya kita galewa ne unai ye
dobidobima. Iya yona tanuwaga gigibwalina meta ye saekalili, na na-
manamalina wa unai tanoubu maudoina ye hedawaya. 2 Kalinalakilaki
unai ye yoga ye wane,
“Ye tatagwaligwali, ye tatagwaligali!
Babiloni magaina saesaena** ye tatagwaligwaliko!
Iya ye hemala demoni yo yaluwa bikibikidi maudoidi yodi kabamiya
yo manuwa bidabidadi yo suisui bidabidadi** yo nuwamatamatau-
sidi maudoidi yodi kabamiya.
3 Yona laulau bikibikidi** doha waina bayabayaona
udiyedi basileiya maudoidi se numayauyaule,
yo tanoubu ta wasawasadiyao siya maiyadi se ganawali,
yo kana henuhenuwa udoi'udoi udiyedi ede tanoubu ta yona
taukune tamowaidiyao yodi wasawasa se helakidi.”
4 Kabo kalina hesau galewa ne unai ya lapui ye wane,
“Yogu tamowai, komiu Babiloni magai lakilakina ne kwa pesagabaei,
kabo yona yababa ne udiyedi taba nige kwa kabisagusagu.
Teina unai kana hekamkamna ne kabo taba nige kwa hekalodi.
5 Yona yababa meta se laki yo se badokalili se sae ee galewa,
na yona yababa ne meta Yaubada nige gonowana ye nuwalu-
luhiyeidi.
6 Unai komiu tau'iyala** bena kwa hekamkamna gonogonowana doha
kaiteyadi ye hekamkamnadiko wa.
Yababa saha ye ginaulidiko tamowai udiyedi taba maisadi ma labui
ye haidi.
Ginauli nuwamatamatausidi yo nuwamwadimwadinedi ye mosedi ta-
mowai udiyedi se numa wa meta
kana kaputi ne unai kwa inidi kwa hebayao'uyoidi na unai kwa
henuma.
7 Hekamkamna yo doudoulakilaki kwa mosei unai
kana kao ede ye bom ye hededetausae'uyoi yo ye hewasawasa'uyoi,
matawuwuna ede nuwana ne unai ye wane, ‘Yau ta wasawasa waihiuna,
yau ta nige kwabuli. Unai taba nige ya nuwadubu.’
8 Unai mayadai kesega unai kabo hekamkamna ye lobai,

** **18:2:** Babiloni hededehemasalahana ku lobai Hemasalaha 14:8 unai. ** **18:2:** Manuwa bidabidadi yo suisui bidabidadi meta manuwa yo suisui Yaubada ye laugagayoidi wa. Lewitikasi 11 unai ta hasili. ** **18:3:** Laulau bikibikidi yo ganawali meta heyaheyasoni, na kaniyodi ede Yaubada ye sigigabaei na yona midi ye tole tamowai lakilakidi yo gigibwali yo kabasaguina gogodiyao udiyedi. ** **18:6:** Komiu tau'iyala: Nige ye masalaha meta teina tau'iyala ta meta siya kaiteyadi.

siya ede boita, nuwadubu yo hasahasali.
Kabo kaiwa kalakalasina unai ye kalasi ye lau ee ye taukwadalele,
matawuwuna Guiyau Yaubada iya tauhekasana ne ye gigibwalikalili.”
9 Tanoubu ta wasawasadiyao, kaiteyadi iya maidanao se ganaganawali yo yona wasawasa gogodiyao se hepaisowadi wa, huyana Babiloni ye kalakalasi na kasuna se kita meta sabina se siyayau yo se doukalili. 10 Kedalohalohawai se totolo, matawuwuna hekamkamna ye hekalo wa se matausiyei, na se wane,
“Kapole! Kapole! Babiloni, kowa magai lakilakina yo bayabayaona!
Iyamo mahana kubwakubwana mo unai kam heyababa ku lobai!”
11 Tanoubu ta yona taukune tamowaidiyao kabo sabina se siyayau yo se doukalili, matawuwuna ede yodi gogo meta nige tauhemaisahaidi. 12 Gogodiyao ede teina: Gole, siluba, weku namanamalidi, giniuba matapoudi, yo kaleko sapusapudi namwanamwakalilidi, kaleko pulupululukalilina; yo ginauli udoi'udoi kaiwa panena namwanamwakalilina yo aiboli** yo kaiwa maisa lakilakidi udiyedi se ginaulidi; yo bolonsi, aeyani yo weku kwaikwailolona hesau hesana mabolo. 13 Yo tauda kabahepahepanedi panena namwanamwakalilidi, yo yausi panepanedi udoi'udoi, mulamula panepanedi udoi'udoi doha inisenisi; yo waina, olibe bunamana, yo pwalawa namwanamwakalilina yo witi, yo bulumakau yo mamoe, yo hosi yo kaliyota, yo heyayai tauhaidi yo tamowai hekadiyo iyala unai se haidi hinage se lokunegabaedi.
14 Kabo se wane, “Ginauli namwanamwadi maudoidi ku henuwakaliliyedi wa se tauwadamko. Yom wasawasa maudoidi yo gogo namwanamwadi maudoidi se tauwadam, taba nige se taumasalaha'uyo.”
15 Taukune tamowaidi tenem gogo ne se lokunegabaedi kalinawai na unai yodi wasawasa se haidi wa, siya kabo kedalohalohawai se totolo, matawuwuna hekamkamna ye hekalo wa se matausiyei. Siya kabo se siyayau yo se doukalili, 16 na se doulakilaki se wane,
“Kapole! Kapole! Babiloni, kowa magai lakilakina yo saesaena!
Kaleko namwanamwadi yo maisadi se lakikalili doha kaleko sapusapudi yo pulupululukalilina ku luwuidi,
yo gole, weku namanamalidi yo giniuba matapoudi udiyedi taum ku hepasa.
17 Iyamo mahana kubwakubwana mo unai wasawasa maudoidi ta se tauwadam!”
Taukune yodi waga kapinadi, yo waga unai taugelu yo waga taupaisowaidi maudoidi, yo siya kaiteyadi gabwa ne unai yodi namwanamwa se haihaidi meta kedalohalohawai kabo se totolo. 18 Huyana ye kalakalasi na kasuna se kita, meta kabo se yogahilakilaki se wane, “Nige magai hesau yona wasawasa doha teina magai lakilakina ta!” 19 Kabo kahusa se hesulusaedi kuludi ne udiyedi, na se siyayau yo se doukalili na se wane,
“Kapole! Kapole! Kowa magai lakilakina.
Kowa yom wasawasaena waga tanuwagadiyao se gogo!
Na huyakubwakubwa mo unai ku tatagwaligwali.”

** **18:12:** Aiboli kaniyona ede elepanti donana, na kalina dimdim unai se wane, *ivory*. Teina ginaulidi ta maisana ye lakikalili.

20 Komiu galewa unai taumiya yo komiu Yaubada yona tamowai, yo apostolo yo peloweta, bena kwa gwauyalakalili!
Matawuwuna Yaubada kami gum ye haiyako kalinawai.
21 Kabo anelu bayabayaona weku lakilakina ye lakaisini na ye tudobiyei gabwa ne unai, na ye wane,
“Doha teina kabo Yaubada ma kouyalayalana na Babiloni magai lakilakina ne ye tudobiyei,
na taba nige ye taumasalaha'uyo.
22 Babiloni, kowa kalimwai taba nige hapu taukaikaiheyaidi yo higo yo bwagigi tauyuhidi yo taukaiheya tohotohonadi hekadi yodi kaiheya dagugudi se lapu'uyoidi kalimwai.
Paisowa udoi'udoi taunimapaisowaidi taba nige se lobai'uyoidi,
yo witi kabagiligili wekuna daguguna taba nige se lapu'uyoidi kalimwai.
23 Lampa dawayadi taba nige se kita'uyoidi kalimwai.
Taba nige loheya yo waihiu se tawasola kalinadi se lapu'uyoidi kalimwai.
Yababa maudoidi ta kabo se tubu kalimwai,
matawuwuna yom taukune tamowaidi meta tamowai saesaedi tanoubu ta unai, iyamo se lupoidi,
na yom taubalau yo kalawai kabikabidi udiyedi basileiya maudoidi ku lupohaidi.
24 Kowa kalimwai meta Yaubada yona tamowai yo peloweta kwasinadi
yo hinage tamowai maudoidi tanoubu ta unai ku unuidi wa kwasinadi.”

19

Hedebasaelakilaki galewa ne unai

1 Teina ginaulidi ta mulidiwai kabo dagugu hesau ya lapui doha bodalakilaki kalinadi galewa ne unai se yogahilakilaki se wane,
“Haleluiya! Kabihemauli yo namanamali yo gigibwali meta yoda Yaubada iya yona,
2 matawuwuna yona hekasa ta maudoidi se mamohoi yo se dudulai.
Iya meta waihiu ganaganawalina saesaena wa ye hekilainoyako.
Waihiu wa tanoubu ta tauheyababana yona laulau bikibikidi ne udiyedi,
yo Yaubada yona heyayai tauhaidi kwasinadi ye hebwalilidi.
Unai kadi gum Yaubada ye haidi.”
3 Na kabo boda lakilakina wa se yogahi'uyo se wane,
“Haleluiya! Ye kalasi na kasuna wa ye sae nige kana siga.”
4 Yo babadao 24 yo suisui maumaulidi hasi wa se guliyaboyabomdobi na Yaubada yona telona unai ye tutuli wa se kaihelahui yo se yogahilakilaki se wane,
“Mamohoi! Haleluiya!”
5 Kabo telona wa unai kalina hesau ye laoma ye wane,
“Yoda Yaubada kwa hedebasaei,
komiu yona heyayai tauhaidi yo tauhekasisiyeina,
komiu tamowai dobidobidi yo tamowai saesaedi.”

Mamoe Natuna yona hetahetawasola kaikaigogona

6 Kabo dagugu hesau ya lapui doha bodalakilaki, yo doha kabaita, yo doha tulutululu dagugulakilakidi, se yogayogahi se wane,

“Haleluiya! Yoda Guiyau Yaubada Gigibwali Saesaekalilina, iya ye
wasawasa yo ye tanuwaga.
7 Kwa laoma ta gwauyala yo ta hededetausaei yo ta hedebasaei!
Matawuwuna Mamoe Natuna yona huyatawasola mayadaina ye
lagemako yo waihiu bena kabo ye tawasolai ne** meta ye nono-
hako.
8 Talam ye lau iya unai meta kaleko posiposina a'ana namwanamwana
namanamalina ye likwa.”

Kaleko namwanamwana wa kaniyona ede Yaubada yona tamowai yodi laulau dudulaidi.

9 Kabo anelu wa ye hededelaoma kaliguwai ye wane, “Teina ta ku kulidobiyedi: Siya kaiteyadi Yaubada ye kaibwadaidi se lau Mamoe Natuna yona hetahetawasola kaikaigogona unai, meta siya gonowana se gwauyala!” Yo ye hedede'uyo ye wane, “Mamohoi, teina ta meta Yaubada yona hedehedede.”

10 Kabo ya guliyaboyabomdobi talanuwana wa unai bena ya taba'ohui. Na ye hededelaoma ye wane, “Tabu ku taba'ohuigau! Yau meta Yaubada yona heyayai tauhaina hesau, doha kowa yo helem tausunuma, siya kaiteyadi Yesu yona hedehedede taumiyawatanina. Yaubada ye bom mo ku taba'ohui. Matawuwuna hedehedede mamohoidi Yesu ye hededehemasalahadi wa gonowana kabo unai tamowai Yaubada wasana se wasaduwaiyei.”

Hosi posiposina taugeluina ye lau ye iyala

11 Kabo galewa ya kita ye tasoke yo matagu ne unai hosi posiposina,** yo taugeluina hesana ede Taukawakabi yo Mamohoi. Yona hekasa yo iyala ye ginaulidi ta meta se dudulai. 12 Matana doha kaiwa kalapulupululuna yo kuluna ne unai meta kolona gwaudi. Kalinawai meta hesa kulikulina kaniyona nige hesau kabina ye kata na iya ye bom mo. 13 Yona kaleko ye likwa wa meta ye kwasinagudui. Yo iya hesana ede YAUBADA YONA HEDEHEDEDE. 14 Galewa ne unai iyala bodadi, siya ede Yesu tausunumaena, kaleko posiposidi a'adi namwanamwadi se likwadi yo hosi posiposidi se geluidi, na hosi posiposina taugeluina wa se hemuhemuliwatani. 15 Iya kawana ne unai meta iyala kelepana matamatana ye tatapesama na unai kabo basileiya maudoidi ye iyalaidi. Na kabo basileiya maudoidi tanoubu ta unai ye tanuwagaidi, na taba nige gonowana ye katekamkamnaedi. Na Yaubada Gigibwali Saesaekalilina yona kouyalayala unai kana waiunu kabo ye utukalakalateidi doha waina kabatamtamna unai wine kaniyodi se utukalakalateidi na se tamdi. 16 Iya lakwana unai na kana kaleko ne unai meta hesana hesau kulikulina. Iya ede:

Wasawasa yodi Wasawasa yo guiyau yodi Guiyau.

17 Yo anelu hesau ya kita mahana kewana ne unai ye totolo. Iya ye yogalau ma kalinalakilakina manuwa kaikaitaudi maudoidi se loiloi'usi wa udiyedi ye wane, “Kwa laoma, kwa hebodakesegaigomiu Yaubada yona kaikaigogo saesaena ta unai. 18 Unai kabo wasawasa, iyala babadadi, yo tamowai bayabayaodi bulumadi kwa kaidi, yo hinage hosi yo taugeluidi yo tamowai maudoidi bulumadi kwa kaidi, siya

** **19:7:** Mamoe Natuna waihiu bena kabo ye tawasolai ne, nuwamasalahana ede ekalesiya bodana o dubu, siya kabo Yesu maiyanao se miyagogoi. ** **19:11:** Hosi posiposina taugeluina kaniyona ede kana waiunu kabo ye saedikwaidi.

ede yailihai tamowaidi yo heyayai tauhaidi, tamowai dobidobidi yo
tamowai saesaedi!” 19 Kabo suisui bagubagunana wa** yo tanoubu
ta wasawasadiyao yo yodi tau'iyala ya kitadi se laomagogoi bena hosi
posiposina taugeluina wa yo yona tau'iyala se iyalaidi. 20 Na suisui wa
se kelebesi, yo iya maiyana meta pelowetalupolupo wa, iya ede suisui
wa yona gigibwali unai ye tolo na laulau gigigigibwalidi ye ginaulidi wa.
Tenem laulau gigigigibwalidi ne udiyedi ede siya kaiteyadi suisui wa
yona hekihekinoi tauhaidi yo koitauna tautaba'ohuina wa ye lupohaidi.
Taudi labui ne kabo ma maumaulidi na se tuudobiyedi salpa** kaiwana
kalakalasikalilina nige kana siga wa unai. 21 Na kadi kahao maudoidi
wa meta hosi taugeluina kawana unai kelepa ye tatapesama ede ye
unuhemwaloidi. Na bulumadiyao wa udiyedi manuwa maudoidi wa se
kaikai ye lau ee bogadi se sese.

20

Yaubada Satani ye paipaihekahini bolimai tausani kesega

1 Kabo anelu hesau ya kita galewa ne unai ye dobidobima, nimana
ne unai meta ebis** kana kii, yo seni lakilakina ye kabikabi. 2 Iya
kabo delegon wa ye kelebesi. Iya ede mwata huya bagubagunana unai
wa**, na hesana ede Diyabolo o Satani, na ye paipaihekahini, 3 na ye
tudobiyei ebis unai na temenai kabo ye bawabawa bolimai tausani
kesega. Anelu wa ebis ye gudui yo ye guduyahisinamwanamwaei,
kabo taba nige basileiya hesau ye lupohai'uyoidi kana siga bolimai
tausani kesega se gehe. (Na mulinawai Yaubada kabo iya ye yailigabaei
huyakubwakubwa mo.)
4 Kabo telona hekadi ya kitadi na udiyedi taututuli tamowaidiyao
ne meta Yaubada gigibwali ye moseidiko bena se tanuwaga wa se
tutuli. Yo hinage tamowai yaluwadi ya kitadi. Siya ede kaiteyadi
gadodi se boli'utusidiko wa Yesu wasana yo Yaubada yona hedehedede
yodi hededehemasalahana wa debadiyena. Yo hinage siya nige suisui
wa o koitauna wa se taba'ohui yo yona hekihekinoi nige se henuwa
se hai debadi o nimadi udiyedi. Siya meta se mauli'uyo yo Keliso
maiyadi se tanuwaga bolimai tausani kesega. 5 Teina ta meta tolo'uyo
bagubagunana. Na tauboiboita hekadiyo wa nige se mauli'uyo kana siga
bolimai tausani kesega wa se gehe. 6 Siya kaiteyadi boita tolo'uyona
bagubagunana unai se tolo'uyo meta siya Yaubada yona tamowai yo
gonowana se gwauyala. Boita helabuina taba nige se hekalo. Siya
kabo se hemala Yaubada yo Keliso yodi taupaisowa, na kabo maiyadi se
tanuwaga bolimai tausani kesega.

Yaubada Satani ye saedikwai

7 Bolimai tausani kesega wa se gehe Yaubada kabo Satani yona ka-
batutuguduina wa unai ye yailigabaei. 8 Iya kabo ye lau tanoubu
maudoina ta unai bena basileiya maudoidi taumiyaidi ye lupohaidi.

** **19:19:** Suisui bagubagunana wa: Peina 13 unai kabo suisui ta wasana ku hasili. ** **19:20:** Salpa hededehemasalahana GLOSSARY unai ku hasili (↑Salpa). ** **20:1:** Ebis meta duha lohalohana ye dobi nige kana siga (↑Ebis). ** **20:2:** Mwata huya bagubagunana unai wa meta Satani o Diyabolo o Delegon. Kabo hededehemasalaha gagilidi labui Hemasalaha 12:9 unai ku hasilidi.

Teina basileiyadi ta hesadi ede Goga yo Magoga.** Satani kabo ye woya-
gogoidima iyala hesabana, yo tau'iyala badodi doha nagali salagomgom
unai. 9 Kabo se laugogoi se lau ede Yaubada yona magai lakilakina
se galahetakikili. Magai ta meta Yaubada ye gadosisikaliliyei yo yona
tamowai yodi kabamiya. Na galewa ne unai kaiwa kalakalasina ye talu-
dobima ede tau'iyala maudoidi wa ye gabuhaidi. 10 Na Yaubada kabo
diyabolo ye hai, iya tau'iyala wa taulupohaidi, na ye tudobiyei salpa**
kaiwana kalakalasikalilina luwanawai. Iya ede suisui yo peloweta
lupolupodi yodi kabatudobiyedi wa unai. Temenai mayadai yo boniyai
se kamkamna ye lau ee nige kana siga.

Yaubada tauboiboita ye hekasadi

11 Kabo telona lakilakina posiposina yo unai tautuli wa ya kitadi.
Yona taumasalaha unai meta tanoubu yo galewa se sigisuwala na se
tauwadamkalikalili. 12 Kabo tauboiboita maudoidi ya kitadi, tamowai
saesaedi yo tamowai dobidobidi, siya telona talanuwana wa unai se
totolo. Anelu buka se sokedi, yo buka hesau hinage se soke, iya ede mauli
bukana. Tauboiboita ne saha se ginaulidi wa meta buka wa udiyedi
Yaubada ye kulidobiyedi, na saha se ginaulidiko wa debadiyena kabo
ye hekasadi. 13 Gabwa luwanawai tauboiboita kabo ye kabigabaedi, yo
Boita yo Hade udiyedi tauboiboita kabo se kabigabaedi. Yo tamowai
kesega kesega saha ye ginaulidiko wa debadiyena kabo Yaubada iya
ye hekasadi. 14 Kabo boita yo Hade wa Yaubada ye tuudobiyedi kaiwa
kalakalasina wa unai. Teina ta meta boita helabuina. 15 Ena taba
Yaubada tamowai hesau hesana nige ye lobai mauli bukana unai meta
kabo ye tuudobiyei kaiwa kalakalasina wa unai.

21

Galewa hauhauna yo tanoubu hauhauna

1 Kabo galewa hauhauna yo tanoubu hauhauna ya kitadi,
matawuwuna galewa bagubagunana yo tanoubu bagubagunana wa
se tauwadamko. Yo tanoubu hauhauna ta unai meta nige gabwa. 2 Yo
Yaubada yona magai iya ede Yelusalema hauhauna galewa ne unai
ya kita ye dobidobima. Magaina wa Yaubada ye kabinonohai doha
waihiu se kabinonohai tawasola hesabana. 3 Yo telona ne unai kalina
lakilaki ye laolaoma ya lapui ye wane, “Kwa kita ne! Yaubada yona
kabamiya ede tamowai luwadiyena. Kabo maiyanao se miya yo siya
kabo yona tamowai. Yaubada iya ede yodi Yaubada, iya kabo maiyadi.
4 Iya kabo matadi ne udiyedi matasulu maudoidi ye sauhaidi, yo taba
nige boita'uyo o nuwadubu o doudou o kamkamna. Matawuwuna
ginauli bagubagunadi wa se tauwadamko.”

5 Telona unai taututuli wa ye wane, “Ku kita ne, ginauli maudoidi ya
ginaulidi ta meta hauhaudi!” Kabo ye wane, “Teina ta ku kulidobiyei,
matawuwuna teina hedehedede ta meta mamohoidi yo gonowana kwa
sunumaedi!”

6 Yo ye hedede'uyo ye wane, “Ginauli maudoidi ya ginaulihege-
hediko! Yau Alepa yo Omega,** ginauli maudoidi yodi kabahetubu

** **20:8:** Goga yo Magoga meta tanoubu ta tamowaidiyao se tupagogoima Yaubada bena se iyalaei ne heyaheyasonidi. Buka Beyabeyana unai wasadi ta hasilidi Hesekiyela 38 yo Hesekiyela 39 udiyedi. ** **20:10:** Salpa hededehemasalahana meta Hemasalaha 9:17 unai ku hasili. ** **21:6:** Alepa yo Omega hededehemasalahadi kabo Hemasalaha 1:8 unai ku hasili.

yo yodi kabagehe. Siya kaiteyadi gadodi se magu kabo mauli
wailana bonobonowasina unai waila nige maisana ya moseidi se numa.
7 Kaiteyadi se tolokesegai, siya teina ginauli maudoidi ta kabo se haidi,
yo yau kabo yodi Yaubada yo siya kabo yau natuguwao.
8 Na kaiteyadi yodi sunuma se uhalai hekamkamna matausina de-
banawai, yo kaiteyadi nige tausunuma, yo laulau bikibikidi taug-
inaulidi, yo taukaikaiunu, tautaubalau yo taukalakalawai, koitau
tautaba'ohuidi, yo tauhededelupolupo meta Yaubada kabo ye tuudo-
biyedi salpa** kaiwana kalakalasikalilina luwanawai. Tenem unai
maudoidi ta kabo boita helabuina se lobai."

Yelusalema hauhauna galewa ne unai ye dobima

9 Anelu haligigi-labui yababa lakilakidi mulimulitakalilidi gaebadi
haligigi-labui taukabikabidi wa, siya kadi kaha hesau ye laoma
kaliguwai ye wane, "Ku laoma, tautawasola waihiuna kabo ya hekitago.
Iya ede Mamoe Natuna waihiu bena kabo ye tawasolai ne!" 10 Na
kabo Yaluwa Tabuna ye luwuigau na anelu wa ye bahelaeigau kuduli
hesau lakilakina yo tupina lohalohana unai. Yo menai Yelusalema
ye hekitagau Yaubada yona magai lakilakina galewa ne unai ye
dobidobima. 11 Yaubada yona didiga unai ye hedawaya, yo dawayana
meta doha weku maisalakilakikalilina, hesana ede gesepa, yo yona
nega doha galasi kwaikwailolona. 12 Magai wa ganana meta ye
potopoto yo ye saekalili, yo kawakedana badodi meta saudoudoi-
labui. Yo anelu saudoudoi-labui meta kesega kesega kawakedanao
wa udiyedi. Yo Isalaela kadi bogao saudoudoi-labui wa meta kesega
kesega hesadi kulikulidi kawakedana wa udiyedi. 13 Kawakeda haiyona
teha kaluwabu, haiyona teha bwauli, haiyona teha yawana, yo haiyona
teha yalasi unai. 14 Magai lakilakina wa ganana sowodiyao meta weku
lakilakidi saudoudoi-labui, yo udiyedi Mamoe Natuna yona apostolo
saudoudoi-labui wa hesadiyao se kulidi.
15 Anelu, iya ede maiyagu ka hedehedede wa, meta nimana ne unai ka-
banowonowoi kaikaiwana gole ye kabikabi bena magai lakilakina wa yo
kawakedanao yo ganana ye nowonowoidi. 16 Magai lakilakina lohana yo
magagana yo saena meta nowonowoi kesega.** Anelu wa magai lakilak-
ina ye nowonowoi yona kabanowonowoi kaikaiwana unai na ye lobai
meta lohana ede 2,200 kilomita,** na magagana yo saena meta gono-
gonowadi doha lohana wa. 17 Gana wa potopotona ye nowonowoi meta
65 mita.** Anelu wa tamowai yodi nowonowoi hepahepaisowana unai
ye hepaisowa na ye nowonowoi. 18 Ganana wa gesepa unai se ginauli,
yo magaina lakilakina wa meta gole mamohoina a'ana unai se ginauli,

---

** **21:8:** Salpa hedededehemasalahana meta Hemasalaha 9:17 unai ku hasili. ** **21:16:** Nowonowoi kesega: Buka Beyabeyana unai Yaubada yona kabamiya bilina Numa Tabuna unai hinage lohana yo magagana yo saena nowonowoi kesega. Bili wa hesana ede teha tabukalilina. Wasana kabo 1 Kin 6:20 yo Hebelu 9:3 udiyedi ku hasili. ** **21:16:** 2,200 kilomita: Magai nowonowoina Yowane ye kuli ede 12,000 sitadiya, iya ede Giliki tamowaidi yodi nowonowoiyena. Na numela 12,000 meta heyaheyasoni: 12 kaniyona ede Yaubada yona kabaloina, na tausani kaniyona ede boda, o se badokalili. Unai ta kita meta magai lakilakina wa, iya meta Yaubada yona loina guninaena taumiya tamowaidi maudoidi. ** **21:17:** Gana wa potopotona wa Yowane ye kuli 144 kubita. Numela ta meta Yaubada yona tamowai maudoidi heyaheyasonidi, siya ede Isalaela tamowaidi yo Yesu tausunumaena maudoidi. Matawuwuna ede 144 = 12 x 12, Isalaela tamadi badodi saudoudoi-labui yo apostolo saudoudoi-labui ye kabigogoidi.

yo yona nega meta doha galasi. 19 Magai lakilakina wa ganana sowodi
wekudi wa meta weku namwanamwadi** kadi kao udoi'udoi udiyedi
se hepasadi. Weku bagubagunana meta gesepa unai, weku helabuina
meta sapaiya unai, weku hehaiyonana meta kalsidoniya unai, weku
hehasina meta emeladi unai, 20 weku hehaligigina meta sadoniki**
unai, weku hehaligigi-kesegana meta kaneliyen unai, weku hehaligigi-
labuina meta kilisolite unai, weku hehaligigi-haiyonana meta belilo
unai, weku hehaligigi-hasina meta topasi unai, weku hesaudoudoina
meta kilisopalase unai, weku hesaudoudoi-kesegana meta yasinite
unai, yo weku hesaudoudoi-labuina meta ametiso unai se hepasadi.
21 Kawakeda gududi saudoudoi-labui wa meta giniuba matapoudi
udiyedi se ginaulidi, kawakeda kesega kesega meta giniuba matapouna
kesega unai se ginauli. Magai lakilakina wa kedana lakilakina meta gole
mamohoina a'ana unai se ginauli, yona nega meta doha galasi.
22 Magai lakilakina wa unai meta nige Numa Tabuna ya kita,
matawuwuna Guiyau Yaubada Gigibwali Saesaekalilina yo Mamoe
Natuna wa meta siya yona Numa Tabuna ede. 23 Magai lakilakina ta
unai nige mahana o waikena dawayadi, matawuwuna Yaubada yona
namanamali dawayana magai ne ye hedawaya, yo Mamoe Natuna
meta lampana ede. 24 Dawayana unai basileiya maudoidi kabo se
miyamiya yo tanoubu wasawasadiyao yodi gogo wasawasadi kabo se
baheidi se laoma unai. 25 Mayadaiyena taba nige kawakedanao ne
se guduidi, matawuwuna temenai taba nige boniyai'uyo. 26 Tamowai
kabo basileiya maudoidi yodi gogo saesaedi yo wasawasadi se bahei-
dima magai lakilakina wa unai bena Yaubada hedebasaena. 27 Na
taba nige gonowana ginauli hesau bidabidana se baheiyama, yo koitau
tautaba'ohuidi yo taukailupolupo taba nige gonowana magai ne unai se
lusae, na siya kaiteyadi hesadiyao Yaubada ye kulidiko Mamoe Natuna
yona mauli bukana unai meta siya se bom mo kabo menai se miya.

22

Waila maumaulina sagasagana

1 Kabo anelu wa mauli wailana sagasagana ye hekitagau, na ye
neganamwanamwakalili doha galasi. Na Yaubada yo Mamoe Natuna
yodi telona udiyedi ye didididima, 2 yo ye didi ye dobi magai lakilakina
wa kedana lakilakina duwaduwalina wa unai. Sagasaga wa tehana
labui udiyedi meta mauli kaiwadi se totolo, na bolimai kesega unai
yodi huyakaniyo meta badodi saudoudoi-labui, iya ede waikena ke-
sega kesega udiyedi meta se kanikaniyo. Yo lugudiyao meta basileiya
maudoidi kabahenamwanamwadi. 3 Temenai taba nige tamowai o
ginauli hesau Yaubada kabo ye kitaheyababa. Na Yaubada yo Mamoe
Natuna yodi telona meta magai lakilakina wa luwanawai, na yona
heyayai tauhaidi** kabo iya se taba'ohui. 4 Siya kabo kana kao se
kita, yo Yaubada hesana meta debadi ne udiyedi. 5 Temenai taba nige

** **21:19:** Weku namwanamwadi ne meta maisadi lakilakidi, tamowai gogogogodi se hepaisowadi yodi pasa. Bena Isalaela yodi taukaitalasam saesaena nuwapouna kana pasa ta nuwatui. Ginauli wa unai weku namwanamwakalilidi badodi saudoudoi-labui se toledi, siya ede Isalaela bodadi saudoudoi-labui heyaheyasonidi (Esodo 28:15-30). ** **21:20:** Sadoniki hesana hesau meta oneki. ** **22:3:** Yona heyayai tauhaidi ne, siya ede tamowai maudoidi magai wa unai taumiya.

boniyai'uyo. Taba nige lampa o mahana dawayadi se hepaisowadi, matawuwuna Guiyau Yaubada dawayana kabo ye hedawayadi. Na maiyanao kabo se tanuwaga ye lau ee nige kana siga.

6 Anelu wa ye hededelaoma kaliguwai ye wane, “Teina ta meta hedehededе mamohoidi yo gonowana kwa sunumaedi. Guiyau, iya ede peloweta tauhededehesibasibadi Yaubadana, meta yona anelu ye hetamali ye lau yona heyayai tauhaidi udiyedi na ginauli nige bayaona kabo se tubu ne ye hekitadi.”

Yesu yona uyoma

7 Guiyau Yesu ye hedede ye wane, “Ku kita! Nige bayaona kabo ya uyoma. Siya kaiteyadi buka ta unai saha ya hedededi ta se kawakabiyeidi meta siya gonowana se gwauyala.”

8 Yau, Yowane, teina ginauli maudoidi ta ya lapuidi yo ya kitadi. Na huyana ya lapuidi yo ya kitadi meta ya guliyaboyabomdobi anelu iya ede ginauli maudoidi tauhekitagau wa kaena unai bena ya taba'ohui. 9 Na ye hededelaoma ye wane, “Tabu ku taba'ohuigau! Yau meta Yaubada yona heyayai tauhaina hesau doha kowa yo kam kahao peloweta wa yo kaiteyadi siya teina buka ta hedehededena tausunumawatanidi. Yaubada ye bom mo ku taba'ohui.”

10 Kabo ye hededelaoma ye wane, “Buka ta unai hededepeloweta maudoidi tabu hesauna ku tolewadam, matawuwuna ede buka ta hedehedededi maudoidi nige bayaona kabo se masalaha. 11 Unai ena kaiteya yababa ye ginaginauli, taba yababa ne ye ginaginauli; kaiteya laulau bikibikidi ye ginaginaulidi, taba laulau bikibikidi ne ye ginaginaulidi; kaiteya miyamiya dudulaidi ye miyamiyaidi, taba miyamiya dudulaidi ne ye miyamiyaidi; yo kaiteya miyamiya tabudi yo a'adi ye miyamiyawatanidi, taba miyamiya tabudi yo a'adi ne ye miyamiyawatanidi.”

12 Na Yesu ye wane, “Ku kita ne! Nige bayaona kabo ya uyoma. Na maisa udoi'udoi ede nimaguwai, na tamowai ginauli saha se ginaulidiko wa maisadi kabo ya mosedi. 13 Yau Alepa yo Omega, Bagubagunana yo Mulimulitana, ginauli maudoidi yodi kabahetubu yo yodi kabagehe.”

14 Siya kaiteyadi kadi kwama se deulihe'a'adi meta siya gonowana se gwauyala. Talam kabo ye lau siya kalidiwai na se mwalaesae magai lakilakina wa unai yo mauli kaiwana kaniyona se kai. 15 Na magai lakilakina dagelana ne unai meta kedewa,** doha tautaubalau yo taukalakalawai, laulau bikibikidi tauginaulidi, taukaikaiunu, koitau tautaba'ohuidi yo taulaulaulupolupo maudoidi.**

16 “Yau, Yesu, yau Dawida lamna yo kana isimulita. Yau malatomtom kipwalana dawadawayana. Yogu anelu ya hetamali ye laowa na ekalesiya bodadi wa kadi hedehededе ye hedededi kalimwai.”

17 Yaluwa yo Mamoe Natuna waihiu bena kabo ye tawasolai ne se wane, “Ku laoma!” Ena kaiteyadi teina hedehededе ta se lapuidi, taba se wane, “Ku laoma!” Ena kaiteya gadona ye magu, taba ye laoma mauli wailana nige maisana ta ye numa.

** **22:15:** Kedewa: Dius tamowaidi yodi kabikabi meta ena tamowai nige se kitahenamwadi matadiyena meta se kataidi siya ede kedewa. ** **22:15:** Lausoisoi 14 yo 15 tauhedehededi wa nige ye masalahakalili iya kaiteya. Nuwana Yesu, o Yowane, o anelu wa.

18 Yau, Yowane, teina hedehedede bayabayaona ta ya tole komiu
maudoimiu kalimiuwai: Ena kaiteya teina buka ta unai hedehedede
hagahagana hesau ye tolelaei, meta Yaubada kabo yababa lakilakidi
buka ta unai ya kulidi wa ye mosedi kalinawai. 19 Yo ena kaiteya
teina buka ta unai hedehedede hesau ye haigabaei, meta kabo ginauli
namwanamwadi teina buka ta unai Yaubada ye hededehemasalahadi
wa kalinawai kabo ye haigabaeidi. Iya kabo nige gonowana mauli
kaiwana kaniyona ye kai yo Yaubada yona magai lakilakina unai taba
nige ye lusae.
20 Teina ginaulidi ta tauhededehemasalahadi wa ye wane, “Mamohoi!
Nige bayaona kabo ya laowa.”
Mamohoi! Ku laoma, Guiyau Yesu.
21 Ya tapwalolo taba Guiyau Yesu yona kabinamwa ye miya komiu
Yaubada yona tamowai kalimiuyena. Mamohoi!